

ŽIŽKA a jeho doba

DÍL ČTVRTÝ

Závěrečný

NAPSAL

JOSEF PEKAŘ

VESMÍR, PRAHA

ŽIŽKA A JEHO DOBA

VEŠKERÁ PRÁVA VYHRAZENA

ŽIŽKA A JEHO DOBA

DÍL ČTVRTÝ

POZNÁMKY K DÍLU TŘETÍMU
OPRAVY A DODATKY – PŘÍLOHA
REJSTŘÍKY

NAPSAL

JOSEF PEKAŘ

V PRAZE

„VESMÍR“, NAKLADATELSKÁ A VYDAVATELSKÁ SPOLEČNOST S R. O.

V PRAZE VII, DOBROVSKÉHO UL.

1933

PAMÁTKY

JAROSLAVA GOLLA

PŘEDMLUVA

V předmluvě k třetímu dílu svého Žižky, jenž vyšel na jaře 1930, sliboval jsem, že zbývající část, jež měla obsáhnout poznámky k dílu třetímu a rejstříky, bude vydána do konce roku. Slib opíral se o skutečnost, že poznámky byly již vysázeny a o naději, že rejstříky nedají příliš práce — ale některé onemocnění potomní, pak úřad rektorský, konečně i velmi svízelná práce s rejstříkem věcným a doplňování poznámek způsobily, že mohl býti uskutečněn až po třech letech. Tak dílo počaté r. 1924 pod dojmem jubilea Žižkova končí se až po devíti letech; lze říci, že vyplnilo plných sedm let práce.

Jubileum Žižkovo před devíti lety bylo mi pouze vnějším podnětem; pravou příčinou bylo přání, abych seznámil se pokud možná všestranně s nejvýznamnější dobou českých dějin, tak abych v sporu stran a mínění o duchovní povaze, příčinách i cílech velké bouře a o významu jejím v našem dějinném vývoji dopracoval se poznání, opřené o přímé studium vlastní. Rozsáhlost a složitost úkolu sic odstrašovala, ale na druhé straně lákalo vědomí, že od doby Palackého a Tomkovy, tedy od více než půlstoletí, nedošlo k pokusu zpracovati dobu české revoluce, počínající se smrtí Husovou, nově a jednotně, rozuměj i s nezbytnou výzbrojí kritickou v shromáždění a zhodnocení všeho dobového materiálu. Nedošlo přes to, že v posledních třech desetiletích rozsáhlá práce badatelskoobjevitelská přispěla neobyčejnou měrou k poznání duchovních základů a východisek bouře a to jak bohatým poučením o myšlénce a díle Janovově, Viklifově a Husově, tak i pro dobu vlastní bouře řadou objevů, z nichž jsme poznali teprv pravou tvář Jakoubkovu, význam Mikuláše z Drážďan a jdeme-li zpět až k práci Gollově a jeho následovníků, i pravou tvář Chelčického. Co tu všude z nově objevených postil a traktátů shledáno nových pravd k poznání duchovních směrnic hnutí, ukazovalo mnohonásob, jak podstatně třeba opravovati a doplňovati vývody Palacké-

ho; kromě toho slibovalo od počátku mnoho nového i vzdělání pramenů době starší sic známých, ale vědecky málo užitých — v neposlední příčině z toho důvodu, že badatelům minulého století šlo především o vnější obraz situace a že duchovní povaze rozdílů a souvislostí nevěnovali pozornost dostatečnou. K odvaze podejmouti se práce nutkalo však a to v neposlední řadě i přesvědčení, že nejen užitím přísnějších metod kritických, k nimž vychovala Gollova škola, ale především i snahou poznati velkou historii v pravdě její, t. j. vědomým vyvarováním se apriorních ideologií, stvořených v době romantismu, snahou vyložití poctivě, jak věci souvisely a se sběhly, bez předpojatého zveličování na jedné a nemůžného zastírání nebo omlouvání na druhé straně, bude možno podati obraz nejen nový, ale co je významnější, bližší skutečnosti. A to tím spíše, že cesta k poznání omylů, s nimiž souvisel výklad Palackého, v obecném vědomí namnoze dosud panující, byla již rozličně pracemi předchozími prolomena.

Z toho co pověděno, vysvítá, že Žižka nebyl jediným, ba ani ne hlavním úkolem mé práce. Byl jen příležitostí nebo pomůckou, abych seznámil se s duchem a povahou české revoluce vůbec, v tom ovšem především se stranou, jíž Žižka stál vojensky v čele, s programem a historickým dílem Táboru. Proto je první díl práce věnován z největší části výsledkům hlavních duchovních vůdců a účastníků revoluce, nota bene mluvčích všech stran a směrů na zápasu súčasťných; chce zajisté čtenáři dáti možnost, aby poznal problematiku doby bezprostředně z žalob, hněvů a lásek jejích zápasníků přímo; pouze druhý díl náleží Žižkovi a s ním ovšem Táboru, ale ze značné části je i on pokračováním kritické dokumentace dobové, jež naplnila díl první. Díl třetí i s rozsáhlými poznámkami dílu čtvrtého, k němu slušícími, podává pak v soustavném historickém líčení obraz bouře až do r. 1425; v něm ovšem zaujímá Žižka místo náležité, ale všude je zřejmo, že práci jde o postižení celkové souvislosti dějství, i bez zřetele k Žižkovi, kdekoliv líceň dospívá k situaci

pro osud českého zápasu zvlášť důležité. Podobně zajisté již v prvním dílu byla věnována rozsáhlá kapitola prvá úsilnému studiu o vzniku táborství či vlastně o vzniku revoluce; výsledky její, že na nauku Táboru mělo největší vliv kromě učení Jakoubkova a Mikuláše z Drážďan lidové valdenství, že program Prahy, vyjádřený na konec v čtyřech artykulech, je vlastně plodem útěku od Táboru, ano i ústupem od Husa, že dále na vznik a ráz násilného postupu mělo velký vliv kromě shovívavého stanoviska krále a dvora a napjetí česko-německého i zvojančení české vyšší i drobné šlechty, oblibující si od let všechny druhy násilí, jež plně se mohly vybouřiti teprve v bojích revoluce, byly rozličně potvrzeny novými postřehy a svědectvími v dílech následujících. A poslední kapitola téhož prvního dílu náležela také otázce, týkající se revoluce vůbec: vyvrácení domnění Palackého o demokratickém táborství; nepopírala pokrok v směru demokratickém, jež přinesla rozličně doba gotická a jenž jeví se také v snaze o náboženské vzdělání a osvětlení laiků všech vrstev v jazyce národním, ale pokud jde o politickou stránku demokracie, skončila závěrem, že Tábor nebyl demokratickým ani v theorii ani v praxi. Jinak řečeno, že Lipany nebyly hroblem demokracie, nýbrž revoluční anarchie.

Dílo má mluvit za sebe samo — ale nemýlím se tuším, pravím-li, že míra jeho publicity nezávisí jen od něho, zejména jde-li o dílo rozměrné: veliká produkce naší novodobé práce historické i klesající zájem o historickou četbu (je možno, že obě ty skutečnosti spolu vnitřně souvisí) způsobují, že se čte málo a že více méně obecným majetkem veřejnosti stávají se často kusé nebo zkreslené představy o obsahu a stanovisku práce autorovy, často závislé na povrchním nebo stranném referátu vlivného tisku. Proto nelitoval jsem námahy a postaral se o to, aby ve věcném rejstříku k dílu měl čtenář snadnou pomůcku, aby seznámil se s obsahem mé knihy a poznal její vědecké výsledky a posice. A nebude se škodou, poukáži-li i zde, jakoby závěrem k celé práci či chcete-li jako v autoreferátu aspoň na to nejdůležitější, v čem

pozměňuje mé studium dosavadní obraz doby a co přináší nového.

Je jisto předem, že nevyznívá v oslavu revoluce — stejně jako jí nešlo a nemohlo jíti o politickou demokracii, tak jí byla cele cizí svoboda svědomí v moderním smyslu (podobně ostatek jako reformaci protestantské), kterou v ní nalézal Palacký; vývojově neznamená pokrok k svobodnějšímu myšlení novověku, nýbrž právě naopak návrat do středověku a to návrat v hlavních svých duchovních představitelích (jako byli Jakoubek a Chelčický) naplněný cele mnišsky asketickým názorem na svět — v téže době, kdy v požárech hynuly české kláštery a mniši-pokrytci byli tábořskými cepy vyháněni nebo zabíjeni, ovládalo většinu předních husitských myslitelů přesvědčení, že tento svět a tělo lidské jsou dílem antikrista, žalářem ohavným a vražedným, z něhož teprv smrt je radostným vysvobozením a že vše, co souvisí s radostí světskou, i pokoj a blahobyť, i věda i umění, i hra, i tanec, i hudba a veselá píseň světská i kroj jakkoli zdobný nebo kostel vysoký a nádherný a vůbec každé dílo světské „pýchy“, je léčkou ďáblovou, je hříchem zavržitelným nebo nebezpečným spasení, jedinému to pravému cíli křesťanova života. Tyto nauky, přičítající se namnoze samé přirozenosti lidské, prozrazují do jak nebezpečné důslednosti byly domyšleny výzvy Písma, jimiž v útěku od zkaženého světa soudobého měli býti sebevědomou iniciativou české reformace spasení všichni národové křesťanští. Ale v duchu středověku byly to nauky pokrokové, vychovávající a vedoucí k svatosti, vrcholnému ideálu křesťanství; hlasatelé jejich byli a právem mohli býti přesvědčeni, že dostoupili kulturní výše, nad niž doba větší neznala. A i s hlediska naší doby máme právo tvrditi, že opravdovost a horoucnost toho úsilí o mravní přerod církve a společnosti v duchu zákona božího, jež vyznačuje všechny vůdce českého hnutí opravného (třeba nešli všichni tak daleko jako Jakoubek nebo Chelčický) a jehož největším gestem jest smrt Husova a Jeronymova v Kostnici, jest a zůstane svědectvím velkého vzepjetí české kulturní snahy v době

gotické i titulem její slávy; zůstane zároveň hlavním svědectvím české spolupráce v duchovním vývoji západoevropského světa; v jeho středu jsme se odvážili zaujmout na čas vůdčí místo. Proč právě v Čechách pokročil vývoj tak daleko, proč jsme v tom předstihli Němce, najdeš také vyloženo v mé knize v spojení s vývody o českém soupeření kulturním s německými mistry na pražské universitě; tu souvislost postihl dobře již Eneáš Sylvius. Ale co následovalo potom s vypuknutím ničivé tábořské vzpoury, bylo neštěstím, bylo šklebem revoluce, v němž imponuje jen fanatismus poblouzení a branná zuřivost a nepřemožitelnost jeho — marně v Praze konšelé a mistři universitní formulovali své čtyry artykule, jež měly hnutí udržet v mezích, jež mu uložil původní ušlechtilý zápal reformní — síla revoluční psychózy, již propadlo hnutí, oproštěné od starých pout církevní i světské autority, zvracela vše v ironický opak od počátku. Žádalo se náruživě svobodné kázání slova božího — vskutku přibývalo hořících hranic i popravišť, na nichž trestána svobodná kázání těch, již zavrhováni byli jako kacíři a blouznivci; bouřilo se vášnivě proti majetku a světskému panování duchovenstva — vskutku kněží se stávali skutečnými pány a vládci v městských obcích, ano i vůdci vojsk; boj nejnáruživější veden o kalich, jako pravé a jediné spásné přijímání Těla božího — vskutku v Táboře proniklo záhy kacířství pikartské, úctu svátostného zázraku, Husitům nejdražšího, podvracející; žádalo se okázale trestání a vymýcení všech hříchů smrtelných — a vskutku naplnila revoluce zemi na léta hříchy a zločiny zabíjení, pálení a loupeže, jako nikdy před tím v našich dějinách. A vše to bylo provázeno a jakoby oslaveno rostoucími vítězstvími nad silami cizími i domácími, jež pokusily se zmoci revoluci a vyvrcholeno zastrašením všeho sousedství i daleké ciziny — jakkoli Čech nemůže než s hrdostí vzpomínat vojenské moci a zdatnosti předků, nesmí zapomenout na konečné výsledky: po patnácti letech v Basileji nedocíleno víc než čeho bylo lze dosíci po dobrém již r. 1420, země byla spuštěna, zbavena většiny památek

XIV

krasoumy a dílen kulturních, ochuzena o největší díl inteligence i o možnost ji znovu vychovati, podlomena ve své neobyčejné kulturní vitalitě, odcizena duchovnímu proudění evropskému, izolována a zmalicherněna v neplodných kněžských hádkách — aby na konec, ochuzena a zmatena i v hrdém sebevědomí národním, jež jí dalo před časy tolik duševní síly, hledala záchranu v německém protestantismu; cesta s ním šla na Bílou Horu.

To je žaloba, to je stanovisko, k němuž musí dospěti historik, který není obdivovatelem revoluce k vůli revoluci, ale který v hodnocení doby velké bouře i s její vojenskou slávou vychází od otázky, co bylo zhoubné, co prospěšné pro osud národní. A přímo tragické je poznání možnosti, že k těmto osudným koncům došlo jen nešťastnou souhrou okolností, že přijatelný mír husitských Čech s křesťanstvem mohl býti docílen již r. 1420 a vyražena zbraň táborské vzpoury, jejíž metody počali zavrhovati konečně sami duchovní vůdcové Tábora tím více, čím více se nauka jejich racionalisovala a zbavovala vlivu chiliastického blouznění počátků. Proto jsem v třetím díle tomu vzrušujícímu jednání Prahy s králem Zikmundem na jaře r. 1420 a prvému hádání o čtyry artikule v červenci potom v Praze — chvílím, kdy český osud na staletí byl na vážkách osudu — věnoval tolik úzkostné pozornosti. Historický význam okamžiku nebyl v starších pracích pochopen a ovšem nevěnována náležitá pozornost ani skutečnosti, že dohoda rozbila se posléze nikoliv o pouhé povolení kalicha, ale o tvrzení pražských zástupců, že kalich je podobně jako křest nezbytný k spasení. O to ze slepě slovného poslušství Písma odvozené učení, jež znamenalo, že miliony křesťanů z posledních staletí jsou zatraceny do muk pekelných (Hus snad nikoli jen proto, že jako kněz přijímal pod obojí), nauku, na níž netrvala Praha důsledně ani tenkrát ani později, spokojujíc se pouhým povolením kalicha, rozbil se první pokus o dohodu, aby k novému podobného významu došlo až po třinácti letech, v době, když již dějiny nezapomenutelného obsahu prohloubily propast mezi

stranami tak hluboko, že ji bylo lze jen vnějškově, ne skutečně překlenouti. Ze vina Zikmundova v užití papežské bully křížové proti kacířům a v odmítnutí kapitulace Prahy v měsíci květnu r. 1420 je největší, neopominul jsem zdůrazniti, ale přes to historik usilující o soud spravedlivý, nemůže nikterak dáti za pravdu vášnivým žalobám Prahy té doby, líčícím Zikmunda jako úhlavního nepřítele českého národa (parallelou k tomu jsou žaloby německé, představující krále jako naruživého milovníka svých rodných Čechů) nebo souhlasiti s míněním, že šlo tenkrát o bytí nebo nebytí českého národa, jenž prý vítězstvími revoluce byl zachráněn. Všechna křížová vojska Zikmundova dohromady nevyžádala si tolik obětí na životech a statcích v naší zemi, kolik bratrovražedné boje domácí. Hlavní je, že znepřátelení českého husitského prostředí se Zikmundem (jemuž podle nepochybné vůle rozumné většiny na obou stranách mohlo býti ještě v květnu 1420 přijatelným kompromisem zabráněno) rozhodlo na víc než desíletí o nesmiřitelné válce na život a na smrt; kdyby toho nebylo, mohlo k dohodě s církví o čtyry artykule s pomocí Zikmundovou dojíti ještě r. 1420 — t. j. mohl všemu dalšímu vývoji našich dějin dán býti směr, jenž by pravděpodobně byl cestou k vzrůstu, ne ke katastrofě.

Rozhodnutí pro boj s králem znamenalo i úspěch Tábora v Praze a postavilo Tábor, od jehož kacířského fanatismu se Praha čtyř artykulů od počátku s nechutí odvracela, v zápase proti Zikmundovi na společnou frontu národně husitské obce národní; na ni volala Tábor ve chvíli úzkosti Praha jako vlastní vůdkyně české pře se Zikmundem. Ale přes triumf, jež jí poskytlo Žižkovo přispění na hoře Vítkově nebo později v bojích u Hory a Brodu, přes vliv, jež vykonával v Praze táborsky smýšlející kazatel Želivský, nedovedla Praha Jakoubkova a Rokycanova, zbavivší se konečně násilím Želivského, zapřítí svůj zásadní odpor k nauce a methodám Tábora; konečně došlo k zjevné válce proti Táboru Žižkovu, proti zhoubcům zemským, v níž stála Praha v čele většiny celé země a v níž podlehla. V té dvojí roli, dané podivnost-

mi situace, vyčerpává se historie Žižkova: Žižky jako pomocníka Prahy a obránce země i jako nepřítele jejího a zhoubce země; k ní přistupuje třetí nejvíc překvapující fronta roztržky: mezi Žižkou a samým Tábořem; z ní vzniká nový Tábor Žižkův na severu, pozdější vojenská organizace Sirotků.

Základem významu i proslulosti Žižkovy jsou ty chvíle, kdy po boku Pražanů vítězil nad společným nepřítelem, dále jeho vojenská průbojnost a převaha v bojích vůbec; o ostatku činů a snah jeho není soudu jednotného; jako již na počátku tak i dnes zápasí omluvy nebo oslavy se zatracujícími ortely. Ale teprv ku konci 19. stol., v knize Tomkově, dospěly obrany k výkladu dříve nikdy neslyšenému: že hlavním účelem Žižkovým byla obrana vlasti a obnovení právního pořádku; výklad ten byl následovníky Tomkovými přejat, po případě sesílen líčením Žižky jako bojovníka za kázeň a pořádek. Proti tomuto pojetí, jemuž daleká je i charakteristika Palackého, představující Žižku jako zuřivého fanatika myšlenky, obrací se má kniha na celé čáře; odkazují prostě k bohatým vývodům jejím v tom směru, máje za zbytečné šířiti se i zde o míře nepochopení, jež z duchovní postavy, možné jen v revolučním záchvatu vznosu až chorobného, dovedla stvořiti ochránce právního pořádku; při tom zapomínala i na titul slávy, jež si osobil Žižka jistě před jinými, že je totiž bojovníkem božím, zmocněným Bohem samým — sic k děláni pořádku, ale takového pořádku, jemuž chtělo chiliastické blouznění, mluvící o potřebě pomsty, o vyhubení všech „zlých“ a hříšníků a všech protivníků zákona božího, kněží a mnichů ovšem především, bez rozdílu osob a bez milosrdenství. V tomto programu sluší hledati pravou podobu Žižkovu; s ní také srovnávají se vlastní svědectví Žižkova i ctitelů jemu nejbližších; všechny pokusy přiblížit Žižku stanovisku Prahy nebo Korybuta (na jejichž chvilkovém zdaru založil Tomek své pojetí) se ukázaly v zápětí marnými.

Není zde možno dotýkati se všeho, v čem má kniha odchý-

lila se novým poznáním od obrazu historie Žižkovy, vytvořeného prací předchozí. Upozorňuji jen na nejdůležitější: na podrobná šetření o Žižkově rodině a jeho roli v rotách lapků, na rozsáhlá sledování všech zpráv o Žižkovi v podání pamětníků z 15. stol., i na rozbor dokumentů, v nichž Žižka svědčí jaksi sám o sobě, na výklad, jak podstatně se lišila Žižkova formulace čtyř artykulů od stanoviska Pražan (co těmto bylo mostem k dohodě s církví, bylo onomu oporou pro násilí), jak tradice písemná, ještě v 15. stol., zveličila zásluhu a význam Žižkův na úkor skutečnosti a přispěla tak k omylům, tvořícím podstatné složky starších obrazů historie Žižkovy, jak podobným dílem legendotvorné fantasie je i zápis o tažení Žižkově do Uher a o strategickém zázraku jeho ústupu, jak to byl celý Tábor, nejen část jeho, jež dala se pohnouti k tomu, aby slíbila Korybutovi poslušensství, jak došlo k skutečnému rozchodu mezi Žižkou a starým Tábořem, usilujícím na konec o dohodu se Zikmundem a snad sytým Žižkovy nesmiřitelnosti vůbec a jak omyl s dvojím tažením Žižkovým na jih r. 1424 vysvětluje se pokusem získat část starého Tábora znovu v poslušensství Žižkovo, jaký byl skutečný průběh zápasu se Zikmundem před Horou a t. d. Lze říci vskutku „a tak dále“, neboť kniha, budovaná veskrze přímo na pramenech a snažící se míru spolehlivosti jakkoli důležitého zdroje písemného vyšetřiti a to někdy vyhledáváním rozsáhlým, setkává se přirozeně stále s příležitostmi doplniti nebo opravití výklady starší, v nichž tolik kritické pozornosti věci věnováno býti nemohlo, a jimž často nebyl k dispozici datový materiál, daný nálezy pozdějšími. Rozsáhllost a bohatství poznámek k jednotlivým svazkům jsou samy svědectvím této úsilné dokumentace výkladu; rozsahem poznámky vzrostly také proto, že někde jde o celé drobné studie kritické o povaze a obsahu pramene, nebo o polemiky s míněními předchůdců; se stanoviskem jejich měl jsem na důležitějších místech za nutné čtenáře seznámiti, často jen k vůli jeho informaci. Mnoho péče obráceno bylo i na zjištění dat osobních u všech předních postav dějinné scény; myslím

že také díky tomu se mi podařilo postihnouti plněji velký význam pana Haška z Valdštejna (i Hynka z Valdštejna) pro politické rozhodování Prahy. Podobný význam mělo sledování všech okolností, týkajících se pútek knížat a šlechty a válek lapek v době Václavově — vrhlo nové světlo na souvislost protiprávního násilí doby předrevoluční se zvojančením společnosti za revoluce (i po ní); vyšetření významu a vývoje ochranných bašt před hradbami města, jimž po původcích dostalo se jména „tábor“, rozmnožilo pozoruhodnou měrou poznatky naše o táborském válečnictví a vítězném postupu vynálezů jeho Evropou. Péče o shromáždění a zhodnocení všech zpráv o situaci, zejména o táborství a Žižkovi, vedla konečně zejména v díle prvním a druhém k rozsáhlé kritické revisi všech historických pramenů našich z 15. stol., jež zejména pro dobu první polovice 15. stol. přinesla nejedno důležité poučení; výsledky toho šetření ukazují, co tu všude práce zbývalo a někde, jako u St. letopisů, ještě zbývá. Seznámení se s nevydanými Palackým texty Letopisů rozmnožilo datový materiál rozličně; hlavním ziskem bylo nalezení čtyř dosud neznámých původních dokumentů o míru vršovickém z r. 1425, jež s příslušným úvodem jsou vydány v tomto svazku v příloze.

Ostatek poučí o obsahu a stanovisku knihy v jednotlivých otázkách obšírný rejstřík věcný. Probrání vší zásoby pramenné z let od smrti Husovy počínaje až do r. 1425 a často i z doby pozdější až do let krále Jiřího nahromadilo v textu i poznámkách tolik dat a postřehů ve všech směrech, že jevílo se nutným upozorniti na ně a sestaviti je přehledně v jejich věcné souvislosti. Že v kapitolách tak vzniklých (a ovšem thema ne vždy vyčerpávajících) zaujímají hesla týkající se Tábora a Žižky místo rozsáhlé, je pochopitelné, ale většinu přece tvoří oddíly věnované jiným tematům, v tom zejména Praze, jejímu osudu a stanovisku (význam Prahy roste v mé knize patrně na rozdíl od lícni starších), jejímu programu čtyř artykulů i jejímu boji o slyšení; tomu také se dosud nedostalo v práci starší souvislé pozornosti. Upo-

zorní kromě toho na důležité odstavce, shrnující data o sociálně-politickém obsahu bouře, o roli napjetí českoněmeckého, o aetiologii a psychologii bouře vůbec a o králích Václavovi a Zikmundovi. Materiálu ve všech těch směrech se bezděky vyskytlo tolik, že by již na základě odkazů v nich shromážděných bylo lze pokusit se o speciální studie; již z nich je na př. patrné, oč třeba soudit příznivěji o české politice Zikmundově, podobně jako na př. o Eneáši Sylviovi, tak nespravedlivě posuzovaném nejnovější českou historiografií. Že se o to bohatství poučení zasloužila zásada práce, že třeba vyslechnout nejen žaloby, ale i obrany a dáti spravedlivě místo i svědectvím a skutečnostem dřív namnoze opomíjeným, možno tuším zdůrazniti výslovně.

Žádná práce není bez nedostatků; platí to jistě i o mém díle; uvítám opravdově, bude-li odborné kritice (dojde-li k ní) možné ji doplniti nebo opravit. Ve velkém thematu, na jehož řešení mohou vykonávat vliv tak rozmanitý rozdíly duchovního obzoru a stanoviska badatelova, není možná očekávati plné shody v soudu stran a směrů: uvítám však i výklady, vycházející z jiného hlediska než je moje, s tím předpokladem ovšem, že neopustí vlastní pole zápasu. Rozumím tím podmínku, že budou opravdu obeznámeny s mou prací a její argumentací a že jí čeliti budou kritikou podobně zdůvodněnou, jak to bylo všude snahou mojí.

Děkuji na konec prof. V. Flajšhansovi za řadu přátelských upozornění a poučení. Díky jsem zavázán i Průmyslové tiskárně, jež dovedla s velkou péčí zmoci nesnáze rozsáhlé petitové sazby tohoto svazku s jejími hojnými dodatky a opravami v korektuře; zvláště musím poděkovati typografu panu Josefu Starcovi, jehož inteligence a jehož zájem o mou práci se zasloužily o ni měrou zvláštní.

27. května 1933.

Josef Pekař.

POZNÁMKY K DÍLU TŘETÍMU

1. VÝCHOVA K REVOLUCI

(str. 1—17).

(Str. 1)

¹⁾ Mám tu na mysli známá slova pana *Jana Kepky z Chlumu*: že by on sám, ač je chudým rytířem, dovedl Husa ochrániti proti násill po celý rok proti komukoli, a mnozí a velicí páni, kteří Husa milují, uhájili by ho na svých přepevných hradech třeba proti oběma králům (Václavovi i Zikmundovi). Srv. *Palacký, Docum.*, 283.

(Str. 2)

¹⁾ Srv. k tomu práce *Fr. Kerna*, *Recht und Verfassung im Mittelalter* (Histor. Zeitschrift, sv. 120 z r. 1918) a *Idhož Gottesgnadentum und Widerstandsrecht im früheren Mittelalter* z r. 1915 (viz obšírný referát *J. Šusty* v ČČH, 1916, 142 sq.), poučující zajímavě o právu k pútce na obranu práva i o právu odboje proti králi, své závazky neplnícímu (právu staršího a jiného ideového východiska než bylo v učení Viklifově) a o středověké mentalitě vůbec. Srv. i *R. His*, *Deutsches Strafrecht in Mittelalter* (1920).

²⁾ Srv. list Husův panu *Janu Chudobovi z Vartenberka na Ralsku* (*Nedoma* ve VUSp, 1891, 43 a *Novotný*, Hus. korespondence, str. 18). List je zajímavý pro psychologii panské společnosti: Chudoba, jak se dovídáme, byl dříve Husem chválen, že slíbil učiniti pokání pro loupeže spáchané. Ale pokání dopadlo tak, že „loupi vše, co nemohl uloupiti dříve“, zabíraje lidem statky a zajímaje panoše. Srv. k tomu *Novotného*, Hus, 1, 178 a o Janu z Vartenberka *A. Sedláčka* v ČČH, 1924, 555 sq.

³⁾ Srv. díl druhý, str. 32 sq.

⁴⁾ Srv. díl druhý, str. 24—51, 56.

(Str. 3)

¹⁾ Tak vedle Žižky najdeme v polské službě i nějakého *Angela* (patrně ze *Summerpurka*) a *Helma*, z nichž jeden jmenuje se mezi lapkami v knize jihlavské (srv. díl druhý, str. 28), druhý, *Helm*, byl vůdce roty ve službě Suchého Čerta, okolo r. 1400 (srv. *Mareše*, *Popravčí kniha*, str. 19). O velké pravděpodobnosti toho, že Žižka byl se Sokolem znám, srv. díl druhý, str. 42.

²⁾ Německy Rheden, v Chelmské zemi v polských dnes Záp. Prusích, jihových. od Grudziądze (Graudenz).

³⁾ O polské službě Žižkově *Palacký* nezvěděl nic; *Tomek* teprve v doplňcích v ČČM, 1892, 116 (ač věděl, že již *Beckovský* tvrdí, že prý Žižka ztratil oko v bitvě u Grunwaldu a ač zpráva *Długoszova* o Žižkovi u Radzina byla dobře známa i *Pubitschkovi*, Chron. Gesch., V, 327), upozorněn statí *Tomanovou* v Osvětě 1891 (potom ve VUčSp, 1893, 59 sq.). Nejplněji probral souvislosti polské epizody Žižkovy *Goll* v Čechách a Prusích (1897), 118 sq.

⁴⁾ O bitvě u Grunwaldu srv. kromě díla *Köhlerova*, *Die Entwicklung des Kriegswesens in der Ritterzeit bis zu den Hussitenkriegen* (3 díly, 1886—90) a *Delbrückova*, *Gesch. der Kriegskunst im Rahmen der polit. Gesch.* (III. díl z r. 1907),

německou monografií *Karla Heveker*, *Die Schlacht bei Tannenberg* (dissert., 1906) a polskou *Górskiho* (Bibl. Warszawska, 1888) a literaturu tam uvedenou (srv. i *Finkelovu Bibliografii* č. 47), stať *Jar. Bidlo* v České revue, roč. 1909—10, č. 7 a téhož referáty v ČČH, 1911 o pracích *Prochaskov*, *Oehlerov*, *Ljubovičov* a j., dále *Marjana Kukiela*, *Zarys historii wojskowości w Polsce*, 3. vydání, Varšava 1929, konečně pozoruhodné vývody jenerála *E. D. Mittelhausera* v Žižkově sborníku (1924), str. 7—13. Příprava bitvy byla naplněna modlitbami a pasováním rytířů jako potom v bitvách českých. O nepřičetném zveličování *stly vojsk ve fantasii kronikářů* podávají názorný příklad čísla Dětmarovy kroniky lubecké, že polsko-litevské vojsko mělo 5·1 milionů mužů, nebo kroniky magdeburské, že padlých na obou stranách bylo 630.000. Heveker počítá 16.500 jízdy na straně polské, 11.000 na pruské, Kukiel 32.000 a 20.000 (bez množství pěchoty).

(Str. 4)

¹⁾ O delším pobytu by snad svědčila slova *Długoszova* (l. c., IV, 237): *Zischka, qui superiori tempore apud Poloniae regem in Prussia bellis assiduus exercitatus fuit*...

²⁾ List vydal *V. Nedoma* ve VUčSp, 1891, 42 a *Novotný*, Husova korespondence, č. 25. Srv. *Novotného J. Hus*, I, 432 sq.

³⁾ „*Vestra tamen maiestas temperamentum semper humilitatis teneat.*“ Podobně píše Hus králi polskému o dvě léta později (v červnu 1412), projevuje radost, že se král smířil s králem Zikmundem; většina listu je vyplněna nářkem nad svatokupeckou zkázou duchovenstva, a přáním, aby toho kacířství byly prázdný země obou králů i jiných (*Palacký*, Docum. č. 13 a *Novotný*, str. 122).

(Str. 5)

¹⁾ Zápis knihy novoměstské k tomu roku. Srv. *Tomkovy* Základy místopisu praž., II, 198. V něm Žižka sluje Janko monoculus, portulanus regius; r. 1416 (kdy dům prodává) jmenuje se „*cliens de curia domini regis*“, tedy panoše dvora králova. *Janek* bylo patrně tehdy jeho jménem nejběžnějším, leč že by „*monoculus*“ bylo latinským opsáním českého „Žižka“, což je pravděpodobné (srv. díl druhý, str. 19).

²⁾ *Tomek*, Žižka, 9, 11 i *Urbánek*, 27, mají za to, že Žižka je dosvědčen při dvoře královském aspoň již r. 1412. Odvolávají se na spis Českého bratra *Lukáše* z r. 1527, na nějž upozornil *Goll*; v něm se praví, že královna Žofie bývala v Betlémě na kázáních Husových „s svým komorníkem Janem Žižkou“. Proti možnosti, že Žižka byl již r. 1412 čeledínem dvorským, nelze, tuším, namítnouti ničeho, ale zprávu *Lukášovu* o „komorníku“ královny třeba mít za planý dohad pozdější. V bratrské perspektivě 16. stol. je taková kombinace dobře vysvětlitelná; *Lukášova* představa patrně odpovídá komorníkům novodobé povahy, mezi něž vřadit Žižku, jak jej známe, je jistě kombinace málo pravděpodobná. *Tomek* také (str. 16) přijal (stejně jako *Palacký*, Děj., III, 1, 287) za poměrně hodnověrnou povídku *Kuthenovu* (z r. 1539), že prý král Václav, vida Žižku jednou nad obyčej

smutného pro upálení Husovo a Jeronymovo, ujistil jej svým souhlasem, dovede-li jakkoli napravit, co se stalo. *Palacký* anekdotu Kuthenovu rozvedl velmi volným způsobem. U Kuthena (vyd. z r. 1817, str. 306) dří Žižka: Milostivý králi, jak mám vesel býti? ano naši věrní vůdci a zákona Páně praví učitelé od nevěrného kněžstva bez viny a nespravedlivě jsou usmrceni? *Palacký* dává Žižkovi mluvit (v uvozovkách, jako by šlo o věrný citát z pramene): „A který Čech mohl by chladnou krví dívat se, když cizozemci vůkol haní, stíhají a týrají celý náš národ jako kacíře, a v dalekých zemích pálí se nejslechetnější mužové naši, jakoby zločincové byli?“ I to je příspěvek k studiu, jak nacionální barvě dával *Palacký* přednost před náboženskou.

³⁾ Srv. u *Tomka*, Dějiny Prahy, V, 49, seznam vrátných královských. R. 1395 jmenuje se „nejvyšším vrátným pana krále“ člen stavu panského, *Vok z Valdštejna*. Vrátní ostatní jsou vesměs malí lidé, snad dílem z drobné šlechty, dílem měšťané nebo rodu a původu neznámého. R. 1413 jmenují se vrátnými dokonce čtyry osoby rozličných jmen, r. 1414 kromě Žižky dva (Bartoš Kamprle a Vítek), r. 1415—19 Martinek z Kopisti; že také r. 1416 uvádí se náš Žižka jako „Janco portulanus domini regis“, Tomkovi ušlo (srv. pozn. násled.). Jak zřejmo, je nesehnáno učiniti si obraz o povaze a trvalosti úřadu vrátného; možno však předpokládati, že Žižka byl vrátným i v l. 1415—19 vedle Martinka; není vyloučeno ovšem, že službu vrátného vystřídal později služba vojenská v zbrojné posádce králova dvora.

⁴⁾ Srv. můj referát o knize *Mendlově*, Z hospodářských dějin středověké Prahy (1925) v ČČH, 1926, str. 153. „Janek vrátný králův“ koupil r. 1416 za 13 kop domek v ul. U obec. domu (dnes na parcele č. 178, starého č. 652). 13 kop je kupní silou asi našich 13.000 Kč, 50 kop 50.000 Kč. Srv. však pozn. 4 na str. 237.

⁵⁾ Srv. díl druhý, str. 61, co pověděno o představení Žižky čtenáři v kronice *Vavřincově*.

(Str. 6)

¹⁾ Srv. v díle prvním, str. 15, pozn. 2, svědectví *M. Papouška*, *Vavřince*, I. c., str. 431, dále žaloby na krále Václava v *Palackého Docum.*, 639 (král živí na dvoře svém lupiče statků církevních), *Staré letopisy*, 12 (k r. 1410: a o to [spálení knih Viklifových] byla veliká búrka a různice mezi královými dvořany a mezi kanovníky a kněžími jich . . . A proto se lidé búrili v ty časy a naye více královi dvořané na kanovníky a na kněží . . .), str. 19, 21 (král Václav s svými dvořany i s jinými mnohými lidmi urozenými rozhněváni pro smrt Husovu, tak velikú zlobu vzeli proti kněžstvu . . .).

²⁾ V té souvislosti třeba se zmíniti i o přepadení kláštera *Opatovického* (u Kr. Hradce) p. *Janem Městeckým z Opočna a Otou z Bergova* na Troskách 1. list. 1415; opat byl utopen a poklady klášterní vyloupeny. Tu šlo víc o kořistnictví, kryjící se asi nějakým právním nárokem, ale surovost násilensství panského i neváznost k duchovenstvu znázorňuje skutek vrchovatě; je ostatek jen ukázkou násill, jímž prosluli oba zmínění páni a pomocníci jejich (Jan Puška, Mikuláš ze

Žampachu) ve vzájem. mnoholetých bojích s Jindřichem Lacembokem z Chlumu a jinými. Výsledkem byl zas královský list amnestní (1416), ale i pokus dosíci spravedlnosti u papeže. Srv. *Kalouska*, *Zášť ve vých. Čechách* atd. (ČČM, 1903, 262 sq.); o rvavosti a násilnosti šlechty severočeské (Berků z Dubé, Vartenberků) má některá nová data *Hans Beschorner*, *Die Sächs. Schweiz u. d. Kampf um sie* etc. („Geschichtl. Wanderfahrten“, Drážďany, 1933).

¹⁾ Srv. díl první, str. 65.

²⁾ O přízni královny k husitství a o podpoře, event. o nedbalosti králově srv. zejména žaloby v *Palackého Docum.*, 638 sq. (zde se tvrdí mimo jiné, že král od svých dvořan, kteří loupí statky církevní a které miluje čím více, čím více proti kněžstvu vystupují, přijímá díl kořisti) a 651 (žaloba koncilu králi Zikmundovi z konce r. 1416 na lhotejnost Václavovu, qui quasi illorum excessum ad eum non spectaret interceptio, omnia simulat, singula ire suis casibus patitur et universa predicta mala . . . in visceribus regni tolerat, vel quod flebilis famatur, illa confect et sustentat. O lamentabilis conniventia et desidia! Suprema pericula nihilo pendens . . . otiosum tempus ducit). O královně srv. i díl první, str. 15, pozn. 1 a list papežského legáta Fernanda, daný 20. února 1419 v Uher. Skalici, jímž cituje královnu, aby se osobně před ním do lhůty třiceti dnů zodpovídala z žaloby, že podporuje se svými dvořany bludařství Viklifovo, Husovo a Jeronymovo, jež opanovalo již velkou část země české a zejména město Prahu, dvůr, radu a úřednictvo královské a má v zápětí pronásledování věrných, takže pro strach z násilí kacířů nelze legátu nebo zástupcům jeho přijíti bezpečně do Čech; legát připomíná, že králi Zikmundovi se stěží podařilo odvrátiti koncil kostnický a papeže Martina od vyhlášení trestného rozsudku nad královnou (*Aug. Neumann*, *Nové prameny k děj. husitství na Moravě*, 1930, str. 48—50); o listu Cobhamově králi Václavovi z r. 1411 níže, str. 10.

(Str. 7)

¹⁾ Srv. díl první, str. 1—30.

²⁾ Srv. k tomu výše str. 5, pozn. 2.

³⁾ Snad stojí za zmínku, že jeho dům na Přikopě byl jen nepatrně vzdálen od Černé Růže, sídla bratří drážďanských v l. 1412—16.

⁴⁾ Srv. díl první, str. 14.

⁵⁾ Srv. díl první, str. 20 sq.

(Str. 8)

¹⁾ Srv. díl první, str. 23.

²⁾ Srv. *stať Ferd. Menčka*, *Píseň o přijímání kalicha*, ČČM, 1879, 153 sq. (z rkpu víd, dvorní knihovny č. 4916). K větě skládání: A apoštol již nižádný ani anjel s nebe poslaný nemůž toho proměnit etc., dotčené již v díle prvním str. 25 a druhém str. 84 srv. opravu níže na str. 203. Pozoruhodné jest autorovo chiliastické vyznání víry. Svatý *Cyprián* hraje mezi svědky pravdy kalicha v sepsání velikou roli (srv. díl první, str. 87, pozn. 3 a *Ondřeje Řezenského u Leidinga*, l. c., str. 689).

(Str. 9)

¹⁾ Srv. *Sedláka*, Hus, 197—8. Sedlák v příloze str. 182 sq. otiskl text latinský (pod tit. *Hec sunt nova Scocie a. 1410 Pragae portata*) a str. 189 sq. soudobý překlad český. Na listy upozornil dříve *Loserth* v *MIÖGF*, XII, 261, pozn., a *J. Truhlář* ve *VČAk*, 1900, 624. *Novotný*, Hus, I, 458, pozn. soudí z fakta, že český překlad je znám jen z jediného rukopisu, že listy sotva měly pronikavý vliv v Čechách, ač jejich vzrušený tón mohl dobře odpovídati náladě v zemi. Soudím, že listy byly asi šířeny ve formě skutečných listů a třeba jen kuse; listy takové podléhají snáze zkáze než kodexy. List kněze z družiny Viklifovy, Richarda Wyche, psaný v září 1410 Husovi, list, jenž učinil tak mocný dojem na Husa a jeho posluchače, že si přáli českého překladu jeho, se nám zachoval také jen v jednom rukopise (srv. *Novotný*, Hus, I, 459 a Husova korespondence, str. 79 sq.).

²⁾ Autor v listu druhém poznamenává, že na svědectví úmyslu svého připojil k listům svým, jednomu ke kněžstvu, druhému obci, pro jejíž prospěch pracuje — v českém překladu je původní „communitati“ rozšířeno již v : „všl obci křesťanské“ — a třetímu světské moci (v orig. jen: *nobismet ipsis*) „pečeť našeho řádu“ (*sigillum nostri officii*). Pečeť se popisuje tak: kolo, v jehož středu je štít se znamením kříže a se třemi hřebíky v kříži přibitými; nad štítem je obraz hlohové koruny; nápis kol pečeti je: „Pomoz Pane Bože všemohoucí!“ Pro zálibu doby v symbolické mluvě je to doklad zajímavý.

(Str. 10)

¹⁾ Srv. *Loserth* v *MIÖGF*, XII, 266, 268, *Nedoma*, Boleslavský kodex (*VUčSp*, 1891, 44), *Sedlák*, Hus, 201—2, *Novotný*, Hus, I, 458 a Husova koresp., 73 sq., O datování listu králi Václavovi srv. *Sedláka*, l. c., 201, pozn. 4. List *Voksovi z Valdštejna* měl být odevzdán, kdyby Voksa nebyl v Praze, *Ždislavovi ze Žutetic*, členu stavu panského, témuž, kterého r. 1405 promoval na bakaláře a r. 1410 na mistra svobodných umění Jan Hus a jenž pak mezi přáteli Husovými a obránci Viklifa zaujal neposlední místo. Později ovšem náležel mezi ty bývalé přátele Husovy, kteří byli protivníky revoluce. Srv. o obou *Sedláčka* v *ČČH*, 1917, 93.

(Str. 11)

¹⁾ Srv. *Palacký*, *Staré Letopisy*, 480—5 a znovu *Dějiny*, III, 2, 143 sq. (O smrti kněze Jana z Želiva; psáno nepochybně knězem *Vilémem*, o němž srv. díl první, str. 103, pozn. 1), *Vavřince* ve *Fontes*, V, 360—1, 399, 480, 484, 496—7, 499, 501, 506, 509, 514, 520—1, 523—4, 530, dále *Anonyma de orig. Taboritarum* (*Höfler*, I, 528 sq.; srv. díl druhý, str. 75 sq.). Nápadno je, že *Vavřinec* zve Želivského pravidlem: „*pan*“ Jan kazatel (nebo: kněz).

²⁾ Srv. díl první, str. 103, pozn. 1.

(Str. 12)

¹⁾ Srv. *Staré letopisy*, 51 („sem, chudino, sem!“) a str. 483 („a obce něco chudé sběhše se . . .“), v den po popravě Želivského.

(Str. 13)

¹⁾ Želivskému věnoval před monografií *Bož. Auštčké*, Jan Želivský jako politik (1925, str. 83; jde tu o začátečnický pokus, jenž prospěje však svými ukázkami textovými) nejvíce pozornosti *Žd. Nejedlý* ve svých *Dějínách husitského zpěvu*, II, 304—324. Ale jen málo z toho, co o něm pověděl, najde souhlasu při kritické revisi otázky. Nejedlý řadí Želivského k „nejženiálnějšímu mužům celého husitství“, dříve, že pražský radikalismus našel v Želivském nejkrásnější květ, že na jeho činnosti stojí vše krásné, co se tehdy v Praze dalo a j. Omyl, jakoby *Jakoubek* šel až do podzimu r. 1421 s Želivským, jest ovšem spoluvinen na těch úsudcích. Sr. o Želivském i stať *Novotného* z r. 1897 v *Ottově Slovní. Nauč.*, XII (Jan, 30), ještě nedotčenou znalostí postily, kterou *Truhlář* přičítal Želivskému. O jiných pracích a soudech o Želivském sr. níže pozn. 2 k str. 149.

²⁾ *Truhlář* seznámil nejprve ve *VČAk*, 1899, str. 287—8 řadou citátů s přepisem kázání konaných od července do listopadu (*quarta pars temporis*) v rkpu univ. *VG3*; tenkrát kladl je do let 1416—18. Pokusíme-li se sami o přesnější datování jejich, poznáme nejen, že promluvena byla v Praze v době interdiktu (jenž zrušen byl v únoru 1419), ale zároveň, že konána byla nedlouho po tom, co v společné schůzi mistrů, kněží a mnichů (níže mluví se jen o mistrech) stalo se usnesení, zavrhující přijímání dítek. Na ten zákaz si stěžuje kazatel opětovně; zdá se také že káže ještě za trvání koncilu kostnického (na př. slova: *sicut nunc in Constancia*); odkazy jeho na smrt Husovu, Jeronymovu a na upálení dvou pražských husitů v Olomouci (1415) týkají se patrně událostí časově blízkých, *M. Jeseň* jmenován je výslovně jako protivník přijímání dítek, podobně *Tišnov*. Tak by snad kázání náležela do doby před sv. Václavem 1418, kdy přijímání dítek bylo synodou schváleno (sr. dle první, 28). To by znamenalo, že kázání pocházejí z r. 1416 nebo 1417, z července až listopadu (sr. však jiné, opravené řešení níže). O zákazu, vydaném mistry proti přijímání dítek, není sic zpráv, ale možno předpokládat, že vydán byl; víme, že boj o otázku veden byl velmi houževnatě (sr. dle první, str. 26). Také zmínka, že někteří jsou nespokojeni, že byl zbořen „*Krakov*“, t. j. hampejzy v ulici *Krakovské*, není datování hájenému na překážku, protože se to mohlo státi v l. 1415—17; kazatel si stěžuje, že lidé se zlobí víc na věci, na nichž nezáleží, ale nestarají se o to, aby zbořeny byly hampejzy (a někteří praví, že bylo nedobře, že byl zbořen *Krakov*) — z toho plyne aspoň tolik, že to bylo řečeno před smrtí krále Václava, kdy hned druhý den byly zničeny pražské nevěstince (*Fontes*, V, 581). O čtyry léta později seznámil *Truhlář* (*ČČH*, 1903, str. 198—200) s jinou sbírkou kázání z rkpu univ. *IV F 23* a měl za to, že v ní našel část s výše probranou sbírkou kázání z poslední čtvrtiny roku přímo související, t. j. partii, jež obsahuje kázání od velikonoce až do července (do páté neděle po sv. Duchu), jinými slovy terciam partem temporis: závěru takovému nasvědčoval též písař obou kodexů, též skoro formát (sr. *Truhláře*, *Codices*, I, str. 731 a 955) a bezprostřední sousedství kodexů v staré signatuře knihovny. *B. Auštčká* potom (1925) řadou výpisků materiál citátů z obou postil značně rozmnožila. Proběheme-li citáty *Truhlářem* a *Auštčkou* z kázání vybrané, nabudeme vskutku pevného přesvědčení,

že jde o téhož kazatele jako výše, ale, jak se zdá, i o stejnou dobu: zas slyšíme, ač již mírněji, stížnosti, že se zakazuje přijímání dítek, zas prudké útoky na mistry a zase hněvy pro zákazy nám odjinud neznámé (že knížata a preláti nařizují páliť české překlady knih biblických — kazatel dí, že přes to jich přibývá tím více — že brání kázáním „na hoře“, ačkoli Kristus kázal kdekoliv, i na hoře, že jsou pohoršení novými písněmi). Ale zmínka o radosti protivníků po volbě papeže Martina (listop. 1417) ukazuje, že kázání mohou pocházeti teprv z jara 1418 a věta, že „v našich končinách povstali falešní proroci jako *Kardinál* se svými a v *Polsku Pálež* a *Mařík*, kteří svádějí od přijímání v Čechách mladé i staré a kteří svým pokryteckým kvasem učinili mnoho zlého, hledající novou slávu a bráníce své pověsti (suas traditiones)“, by ukazovala na jaro 1419: stížnosti na M. Kardinála rozuměli bychom sice pro rok 1417 nebo 1418 výborně (srv. díl první, str. 26—27), ale zmínka o M. Pálčovi a M. Maříkovi v Polsku mohla býti pronesena teprve po velikonocích r. 1419 (v květnu 1418 byli oba mistři ještě v Kostnici; srv. *Fikrleho* v ČČH, 1903, 424). Tak bychom dospěli k resultátu, že obě sbírky kollekt nesouvisí bezprostředně: první je snad z léta a podzimu r. 1417, druhá z jara 1419. Kdybychom chtěli datům o přímé souvislosti jejich datí přednost před tímto výsledkem a hledali cestu k tomu dohadem, mohli bychom počítati s možností, že na synodě svatováclavské r. 1418 (srv. díl první, str. 27 sq.) nebyl přijat text známý z *Palackého Document*, nýbrž text, známý z Archivu čes. (VI, 37), který přijímání dítek nedovoluje: potom by kázání kodexu *VG 3* mohla náležeti do léta a podzimu roku 1418. Kázání rukopisu druhého by pak mohla náležeti do jara roku 1418 jen v tom případě, kdybychom v zmínce o Pálčovi a Maříkovi „in Polonia“ mohli viděti chybu nebo přepsání místo slova „in Constancia“. Nevíme vskutku, že by M. Mařík byl se odebral do Polska; zdá se naopak, že hleděl uchyť se ve Francii (srv. *Fikrleho* v ČČH, 1903, 424). Jde tu ovšem o kombinace z nouze; dokud nebude znám plný text kázání, lze sotva rozhodovati se určitě; připomínám jen, že vročení textů *IV F 23* do jara r. 1419 brání poněkud okolnost, že tam není stížnosti na zredukování kališnických kostelů v Praze na tři: naopak mluví se (ČČH, 1903, 199) o „prosperitas“, o úspěchu kněží dřív pronásledovaných a pak uvedených v kostely se svobodou podávati z kalicha. — K jinému výsledku dospěl *Truhlář*. Původně, ve *VČAk*, jak pověděno, datoval kollekty také do r. 1416—18, ale po nálezů třetí části (ČČH, 1903) rozhodl se pro rok 1419, shledávaje zároveň, že kazatelem, o nějž jde, je *Jan Želivský*. Východiskem k tomuto tvrzení byl mu explicit rukopisu *IV F 23*, jenž dí: *Has collectas finivi fer. II. ante Margarethe* (t. j. v pondělí 10. července) anno 1419 tempore mee magne persecucionis cum fratribus meis aliquibus *per Johannem predicatorem* licet inutilem *ecclesie S. Stephani et monasterii in Arena*. *Truhlář* soudí, že větě nemáme rozuměti tak, jak zní vskutku, především proto, že *Želivský*, jemuž prý meč tou dobou visel nad hlavou, nemohl pronásledovati kazatele sobě rovného, že krátce jde o zkomolenou větu, kterou sluší chápati tak, že *Želivský* v ztraceném prvopise (oba kodexy jsou totiž přepisy z cizí ruky, nikoliv prvopisy) ukončil sic dílo své 10. července 1419 větou právě citovanou, ale nikoliv celou, nýbrž jen prvou částí její, jež sahá až k slovu

„aliquibus“ inclusive. Ostatek: „per Johannem“ etc. dodal prý Želivský sám později, již po smrti krále Václava, kdy byl vskutku kazatelem u Matky Boží Sněžné i v kostele sv. Štěpána (10. července 1419 Želivský ještě pánem u sv. Štěpána nebyl). Co praví Truhlář, je, jak zřejmo, výklad důmyslný, ale dosti komplikovaný — nebylo by možno, že tu jde o větu *kopisty*, snad kněze, který byl opravdu Želivským pronásledován? Ale nesnadno také uvěřiti novině, že by Želivský v červenci 1419 pronásledoval „bratry“, podle všeho „táborské“. Zmínka o bratrech ukazuje přece na stihání nikoli z důvodů osobních, nýbrž veřejných, patrně náboženských. Na váhu padá konečně okolnost, že kázání jsou takového obsahu, že je pronést mohl nejspíše vskutku Želivský (srv. i níže str. 16, pozn. 1) — jenom proto soudím, že kombinace Truhlářova může býti hájena. V soudu tom utvrzuje mne jedna okolnost; jde sic o maličkost, ale, tuším, příznačnou. O Želivském před jeho vystoupením dějinným víme jen to, že byl původně mnichem premonstrátským v Želivě. V Praze, snad r. 1416 po vyhnání farářů starověrných, dosáhl kostela u sv. Štěpána; později byl (podle *Eney Sylvia*) té fary zbaven. Je-li údaj Sylviiu spolehlivý, musilo se to státi před červencem 1418, kdy u sv. Štěpána je dosvědčen farář Jan, řádu křižovnického. Na čem záleží, je, že právě z léta nejspíš r. 1418 čteme v kázání Želivskému přisuzovaném posměšnou narážku na mnichy křižovníky (*Auštěcká*, pozn. 71). A kdyby snad přece nešlo o kázání Želivského, jde jistě o postilu kněze, který byl s ním duševně zajedno, který kázal v l. 1417—19 v Praze a jehož kazatelská činnost prozrazuje, jak „Tábor“ byl propagován a jak zakotvil se v hlavním městě ještě před vypuknutím bouře. Zcela jistě se však mylil Truhlář v tom, měl-li za to, že kázání kodexu *VG 3*, jsouce prý bezprostředním pokračováním sbírky *IV F 23*, náleží *do července až listopadu 1419* (v tom jej ovšem následovala *B. Auštěcká*, ač právě ona, datujíc kázání od neděle k neděli, měla ihned poznati Truhlářův omyl). Datování Truhlářovo je, opakuji, *zhola nemožné*: je přece nemožné, abychom měli v rukou kázání Želivského od července 1419 počínaje a nenalezli tam bouřlivého kázání z 30. července, jež vedlo k vybití novoměstské radnice (jsme o něm zpraveni z „De orig. Tabor.“), nemožné, abychom nenalezli v srpnu 1419 nejmenší zmínky o smrti krále Václava, nenašli nic o bouřlivých událostech ze září až listopadu atd. Nemožné je také, aby 24. září 1419 (*Auštěcká*, pozn. 73) stěžoval si Želivský či kdokoli jiný na trvajícím *interdikt* a nařikal 1. října (a vůbec v té době častěji a důrazně) na shromáždění duchovních, jež zakázalo přijímání dítek a na hrozby a tresty konšelů pro ně (ut *nunc* plebani, magistri etc.; *Auštěcká*, pozn. 84) nebo mluvil 3. září v tom smyslu, že někteří na hradě svedení přísahají, že nechtí nikdy přijímati pod obojí. Z kázání domněle z 22. října jest ostatek zřejmo, že Čechy v té chvíli měly svého krále, jinými slovy, že kázání náleží do doby panování Václavova (ibid., pozn. 101, 102). Krátce kolekty rkp *VG 3* nemohou naprosto náležeti do roku 1419. Je zřejmo, že musíme zřici se mínění Truhlářova, že kázání rkp *VG 3* jsou pokračováním kolekty z kodexu *F IV 23*. Kusy kodexu *IV F 23* hlásí se do dubna až července 1419; dvě zmínky, uvedené Truhlářem o protivnících přijímání dítek nutno potom, jak již *Odložilík*, Z počátku husitství etc., str. 125 učinil, vztahovati jen na mistry,

skupené kolem M. Jesenice, anebo (jak mám nyní, opravou k svému výkladu v díle prvním, str. 28 za pravděpodobnější) míti za to, že na synodě svatováclavské 1418 bylo *zavrženo i přijímání dítek*. Výše zmíněná nesnáze v roce IV F 23 do jara 1419 (že tam není stížnosti na omezení kalicha na tři kostely pražské) ztrácí mnoho na své váze, všimneme-li si plněji rozhodnutí krále z 25. února 1419, o něž jde (u *Pelcla*, Wenzel, Urkundenbuch, č. 251): na stížnosti tří měst pražských rozhodl král, že oltářníci (kaplani) kališní, jimž faráři brání u oltářů mše sloužiti, mohou sloužiti mše všude, „kde by se jim dalo“, v i domích soukromých (i křtí), *jako se dalo dřív bez překážky*; v třech zmíněných kostelích mohou kališní sloužiti *vedle* kněží a mnichů starověrných; jiné stížnosti měšťan budou vyšetřeny a přestupníci úmluv trestáni. Příští sněm panský (9. břez.) spolu s mistry (universitou) uváží, jsou-li kletby (papežské) na Čechy vydané spravedlivé. Nelze vylučovati, tuším, že později (t. j. v jarních měsících, do nichž se IV F 23 hlásí) vyšlo se v Praze kalichu ještě více vsťíc. Srv. i *Tomka*, Děj., IV, 622. Bylo-li o sv. Václavě 1418 přijímání dítek universitou vskutku zavrženo, třeba předpokládat, že po smrti králově zvítězilo stanovisko Jakoubkovo. Kázání rkpsu V G 3 třeba potom klásti do července až listopadu 1418; IV F 23 je z dubna až července 1419. Pro poznání situace v obou letech jsou nám jimi poskytnuty cenné příspěvky. — Podle Truhláře obsahují obě postily jakési obšírné, ale letmé koncepty kázání, homiletické prvky, psané latinou přímo českou; prozrazují patrně lidového kazatele, živícího se zejména texty Starého zákona a Apokalypsou a nejevícího nikde větší erudici theologickou. — Srv. i níže str. 19, p. 2.

(Str. 14)

¹⁾ Srv. díl první, str. 14; srv. s tím citát Truhlářův z postily VČAk, 1899, 287, aby páni světští vzali duchovním (kacířům) statky jejich „et in usus pauperum et defensionem legis dei converterent“.

²⁾ Srv. díl první, str. 7, slova Mikulášova: Ó Pane, zda myslíš, najde-li mne ona požehnaná hodina . . .

³⁾ Cum Christus intravit Pragam, pharizei silent. VČAk, I. c., 287.

⁴⁾ Evang. sv. Matouše, 10, 34. Srv. díl první, str. 90.

(Str. 15)

¹⁾ Srv. o Šimonu z Tišnova šíře díl první, str. 114 sq., o druhých ibid., str. 26.

²⁾ Nenacházím však v materiálu dosud vydaném nic proti uctívání svatých (krom modlářství před obrazy jejich) nebo očištění nebo kněžské pleši.

³⁾ Najdeme mezi nimi, že *M. Jesenic* byl původně proti přijímání z kalicha, teprve když onemocněl, poznal pravdu jeho. Nyní je proti přijímání dítek.

⁴⁾ O možnosti, že je to synoda svatováclavská z r. 1418, srv. výše str. 13, p. 2.

⁵⁾ . . . „canciones modernae“.

⁶⁾ Srv. článek *Truhlářův* ve VČAk, 1899, str. 182. Srovnání pozorné by snad našlo, že naši kazatelé z předloh takových čerpali přímo, jako jejich předchůdci ze spisů Viklifových.

(Str. 16)

¹⁾ K dolůčení toho bylo by lze snad poukázati na patrný nedostatek učeného theologického aparátu u obou Želivských (onoho z postil i toho, jež známe z let 1419—22), dále na patrné zaujetí protiněmecké, jež postihujeme v postile tam, kde „Němci přichozí“ jsou počtení mezi hříšníky; tažení vojsk pražských z r. 1421, jež spoluvodl Želivský, mělo jistě také ten cíl, aby podrobením nebo vybitím královských měst venkovských byla zlomena moc německého měšťanstva v zemi. Pozoruhodné je dále bouření kazatele z let 1418—9 proti králům, knížatům, pánům, konšelům, vůbec proti autoritě a moci představených — i to by ukazovalo dobře na Želivského doby revoluce, ale to, tuším, náleží k shodám, jichž bychom mohli vytknout více, ale jimž podobné našli bychom i u jiných radikálních kazatelů té doby. Nové doklady k tomu, co právě pověděno, podává nejnověji stať F. M. Bartošova *Nová postila Jana Želivského?* (ČČM, 1927, 135—148), jež seznamuje s kázáními v kod. kapit. F 40, kde jsou omylem připsána Rokycanovi. Bartoš soudí, že postila ta náleží do let 1417—19. To, jak se zdá, odpovídá pro největší část její pravdě. Ale je zřejmo zároveň, že tu jsou kázání i z doby pozdější, na př. stížností, že tolik lidí trestáno bylo na životě pro podezření z *pikartství* nebo že došlo k tak velikým válkám pro velká nadání duchovenská a k takovému zloupení panoší (srv. i nejasnou zmínku o *Žižkovi* v pozn. 16a). To samo, tuším, vylučuje autorství Želivského. Jest ovšem pravda, že některá místa kázání jsou velmi podobna kollektám, od *Truhláře* Želivskému přičteným: tak stížnost, že mnozí kněží ze strachu o oltáře a prebendy neodvažují se pravdy kalicha (u Želivského je to ovšem vztaženo na ty, kdož teprv uznáním kalicha kostelů nabyli), tak přirovnání mistrů universitních odporujících pravdě ke sboru kostnickému, tak výklad, jak moc králů a knížat se zmenšuje pro hříchy jejich a nedostatek víry jejich. Jednou je zmínka o „nedbalosti“ králové, což asi přímo míří na krále Václava. Ale postila má mnohem méně narážek časových, je dotčena víc Novým zákonem než Starým a obsah i tón kázání prozrazuje křesťanství ušlechtlejší a *inteligenci vyšší*, než je tomu v postilách Želivského, operujících Starým zákonem a Apokalypsou; z toho důvodu mám za to, že dohady Bartošovy tkví v omylu. Duch kázání v celku jest ovšem příbuzný stanovisku kollekt Želivského, ale přece poněkud jiný. Kazatel hlásí se k milovníkům pravdy, k „vyvoleným božím“, kteří jsou tou dobou pronásledováni (patrně od krále a pánů, sváděných *pokrytci*), takže bojí se podávat z kalicha a kázati pravdu evangelia. Ale nebojte se! volá kazatel; velká bázeň před Bohem ničí strach před králi a tyranií. *Nebojte se trpěti!* Tou cestou šel Hus. Zlořečený, kdo pro skývu chleba opustí pravdu! Kazatel klade, jako Želivský, důraz zvláštní na nové poznání o pravdě kalicha a nutné chudobě kléru; lakota to byla, vykládá, jež svedla klérus, že leží na břiše před papežem a před králi (papeže zve jednou satanem a církev římskou kurevnou). *Chudobu* slaví vůbec; kdo je chudý pro Krista, je největším bohatcem; čteme i stížnost, že králové, knížata a páni neslyší hlas chudého, nepokládají ho za člověka a olupují ho, vybírajíce kruté platy dvakrát do roka. Ale chudáš má snášeti protivensství *trpělivě*; svatí snášeli s radostí loupež statků svých; má-li chudý Boha, má všechno. Má zajisté *svobodu*

ducha, jíž nezná bohatce nebo ctižádostivce. Vůbec prostí lidé, neučení (simplices, idiote), vyšli ze školy Kristovy, snáze chápají pravdu; nepotřebují učenosti univerzitní, jež beztoho obírá se planými otázkami. *Spravedlivým patří všechno*, a to právem evangelickým a božským, jež jest ušlechtilější než právo občanské. O *svátosti oldátní* čteme tu výroky, jež by v prostředí netáborském jistě urážely: že je Kristus v každém věrném křesťanu reálně přítomen a tento způsob přítomnosti že je vznešenější, než reální přítomnost Kristova v svátosti; tato je závislá na oně. V ritu zavrhuje kazatel (rozumíme-li dobře) přílišný počet obrazů, kalichů, ornátů, nezřízené ctní svatých a ostatků, falešné odpustky, poutě a svátky svatých i kostely jejich (ale jinde ohražuje se proti tomu, že by byl proti modlitbám k svatým a chtěl proměnit všecken ritus), tvrdí, že mši možno sloužit i mimo oltář, jednou prý hájí přijímání dítek, zavrhuje řády mnišské a rozličná bratrstva i kanovníky; ovšem i všelikou simonii se svátostmi; je proti *pleši* kněžské a j., káže ovšem i proti nádheře v oděvu u žen i mužů, proti věčným platům, jež je ponechati jen chudým a nemocným (téhož postupu hájil *Jakoubek*). Varuje před kázáními a zpověďmi špatných kněží, radí nedati jim desátku a nedbat hrozeb jejich. Ku podivu čteme u tohoto radikála i větu: Je mnoho pravd, jež třeba zamlčeti v nevhodné chvíli; říci je potřebí je tehdy, jsou-li srdce připravena k přijetí jejich (podobně jednou zase *Jakoubek*; srv. díl první, str. 111). *Zabítí* lze jen, poručeno-li by bylo zvláštním zjevením božím, instinktu divino. Hříchy proti Bohu je trestati víc než prohřešení proti člověku. Souditi má se vše (jak se zdá) podle *zákona božího*. *Konec věku se blíží; proto v církvi má býti zrušeno vše, co je v odporu se zákonem božím*. Práví také: *Praha a Čechy právem zvou se obcí svatou*. Slovo boží od mnoha let roste tu víc než v jiných zemích. Jest se jen báti, aby se jako Kafarnaum nezřítlo do pekel. — To vše řadí kazatele určité mezi starotáborské horlivce, žáky *staršího Jakoubka a Mikuláše z Drážďan*, živéné naukami valdenskými a pověrou chiliastickou a dává nám poznati všestranněji myšlenkové prostředí, z něhož rodil se Tábor pozdější, to prostředí, o němž a o jehož sociální filosofii mluvili jsme v díle prvé, str. 184—5 a o němž jsme slyšeli na str. 4—9, 14—15, 22—23. — Bartoš v zmíněném článku mluví o Želivském jako žáku *Jakoubkově*, dovolává se při tom pouze *B. Auštické*. Rozumí se, že Auštická nic takového prokázati nemohla; postily Želivského, probrané výše, pokud je známe, neobsahují ani zmínky o Jakoubkovi, za to, jak jsem doložil, jeví patrné vlivy úcty a styků s *Mikulášem z Drážďan*. To jistě zasloužilo zmínky; závislost na Mikuláši nevylučuje, že k vytvoření programu kazatelova přispěl i Jakoubek, dokud nerozešel se s Mikulášem z Drážďan. Také pozn. 20, že Želivskému pomáhali při kolektách jeho duchovní bratři, je jen neporozuměním textu pramene. Věta, jak je u Auštické, dí, že pisatel byl s bratřimi svými pronásledován, nikoli že s nimi skládal postilu.

¹⁾ Srv. díl první, str. 19 sq.

²⁾ Srv. díl první, str. 100.

³⁾ Srv. *Vavřince*, I. c., 360, 499 a níže str. 107, p. 1.

2. PRVÝ ZÁPAS REVOLUCE S MYŠLENKOU DOHODY

(str. 17—29).

(Str. 17)

¹⁾ Srv. zejména díl druhý, str. 76 (líčení *Anonyma* o počátku Táborů), kroniku třeboňskou (l. c., 50; její český překlad v textu *A* ve Script. rer. boh., II, 458) a pozdější texty *Starých letopisů* u *Palackého*, l. c., 25. Text *Sa* (neuperský, dosud netištěný) má vlastní pozoruhodnou verzi: „bylo procesí od Matky Boží Sněžné k sv. Štěpánu, před nimižto kostel sv. Štěpána zavřeli a ti z té procesí dvéře kostelní sú vybili a tu mši slúžili, tělo a krev boží rozdávali. Zase vracějice se k Matce Boží Sn. s tú procesí zastavili se v rathúzu, mluvíce, aby ti, kteříž přijímají těla a krve pána Ježíše Kr., byli puštěni. Ale purgmistr a conšelé a podrychtáři to nechťeli učiniti, a v tom že by někdo s rathúzu kamenem lúčil na kněze, kterýž monstrancí nesl a skrze to a proto všecko processí se zbuřilo . . .“ Následuje zmínka o ukrutném a ohavném zmordování konšelů, o strachu, jenž padl na nepřátely kalicha, o mobilisaci všech usedlých i podruhů (svolání na rathouz pod ztracením hrdla a vyhnáním z města „a proto mnozí sú utíkali z města“), o volbě 4 hejtmánův až do budoucích konšelův sazení, dávše jim pečeť a jiné příslušnosti konšelské etc. Na rathouze ponocovali oděnci se vši pilností a *Jan Žižka, čeledín nejzvláštější krále Václava*, byl při tom smetání konšelův. Téhož textu užilo sepsání *R*, jež má i jména zabitých, purkmistra a konšel, rychtáře a jeho pacholků; jeden z nich byl zabit v kuchyni v radnici. Tu najdeme také postranní připsěk: „*Žižkovi poručili nejvyšší hejtmanství*.“ Srv. i krátkou paměť, zapsanou do kodexu kláštera dolanského (nyní v kapit. knih. olomoucké), vydanou *A. Neumannem*, *Katoličtí mučedníci doby husitské* (1927), str. 143. — Na rozdíl od následujících násilných převratů nebo výbojů husitských v českých městech třeba vytknouti, že konšelé pobiti v novoměstské radnici byli vesměs národnosti české.

²⁾ Podle jiné verse byla vypálena také fara u sv. Štěpána; byla by to, pokud víme, prvá fara, jež padla v oběť v revoluci; bezpočet jich měl následovati.

(Str. 18)

¹⁾ Výklad, že tuto známou větu *Starých letopisů* (v orig.: „cepit recipi a pretorio in famam, quia hic incepit bellare usque ad finem vite sue“) třeba vztahovat na den 30. čerce a nikoli na boje na M. Straně o čtvrt roku později, najdeš výše, díl II, 93. Srv. dále *Vavřince*, l. c., 345 („per communem populum et Johannem Zizkam“) a *Bartoška* („per Zizkam et suos complices“; je to prvý zápis Bartoškovy kroniky). *De orig. Tabor.* ví pouze, že většina dvořanů krále i královny radou i činem byla zločinu účastna (l. c., 532), podobně nejmenuje *Žižky Eneáš Sylvius*, jenž čerpal asi právě z *De orig. Tabor.* (srv. díl druhý, str. 71 a 121) a *Prokop pisař* (*Höfler*, I, 74), jenž již užil *Eneáše*, ale na rozdíl od něho dává davu u sv. Štěpána vniknouti nikoli do fary, nýbrž do kostela a vyhnati z něho žáky a rektora školy. — Zajímavé je popatřit na to, jak událost představil čtenáři historik *Tomek*. *Palacký* (III, 1, 292) praví, že útok stal se „vedením Žižkovým“. Ale *Tomek* (*Žižka*,

18) dí již, že nevíme, jakým způsobem byl Žižka útoku účasten, že snad, jsa přítomen procesí, bez mnohého rozmyslu pomohl při útoku, nedbaje, co z toho pojde. V Děj. Prahy, III, 638 dí určitěji: zdá se téměř, že se Žižka *jen nahodile* dostal k tomu. Podobně *Urbánek* (I. c., 33), ač nevěřil, že tu Žižka byl náhodou; jen *Prokeš* (str. 44) zdůrazňuje, že šlo o čin předem uvážený a připravený. Neznalost průkazného svědectví *Kroniky třeboňské* (že od radnice, t. j. od útoku z 30. července, byl Žižka vzat na slovo) přispěla ovšem velmi k Tomkovu omylu — ale tendence přizpůsobující Žižku chtěnému obrazu má patrně převahu nad pouhým omylem. Tomek je to také, jenž plně věří (podobně *Palacký*) pozdní verzi některých textů Starých letopisů (nota bene i v nich s patrnou pochybností uvedené; srv. citát v pozn. 1 na str. 17), že procesí ubírající se klidně kolem radnice bylo neprozřetelně popuzeno házením kamenů z radnice, jimiž zasažen i Želivský (jiná verse je, že byla kamenem zasažena monstrance). Tento kámen je znám s dostatek jako přátelská omluva skutků podobných. Konšelé, kteří posílali zvědy až k Bechyni, aby zpytovali úmysly rodící se bouře, znali její nebezpečí a nebyli by jistě tak pošetile jednali. Ale dodati jest, že svědek časově tak blízký, jako *Vavřinec z Březové*, píše, že útok na radnici se stal, protože konšelé se procesí *posmívali*. Jen asi o rok mladší podrobné líčení revoluční scény v *De orig. Tabor*. neví ovšem ani o tom ničeho. Líčení toto, psané rozčileným protivníkem, asi temných barev přidalo; Vavřinec, jenž psal ještě v prvním nadšení po Vítkově, chtěl omlouvati; můžeme připustiti, že stalo se něco, cž dav, třebaž z omylu, za provokaci považoval. Ale že převrat na radnici byl předem pojatým cílem Želivského, zůstává, tuším, nesporné. O úsudku nejstarších textů Starých letopisů o „mordu velikém a neslýchaném“ srv. díl druhý, str. 138.

²⁾ Srv. text *Sa*: ale někteří z raddy králové, kteříž přáli kalichu božímu s staršími města Pražského jali se smlúvu činiti mezi králem a obcí Nového města, a tak mezi stranami zavřino jest tak, aby obec N. M. králi se pokořili a král aby nové konšely, kteréž volí, aby potvrdil, jakož se taky stalo.

³⁾ Zprávu o vůdčí roli Žižkově při těchto výtržnostech má kronikář *Bartošek* (srv. díl druhý, str. 104) a podrobněji *Eneas Sylvius* (dí zejména, že Žižka rozbil obrazy svatých a matky boží a klášter kartouzský napadl a vypálil). Tomek (Žižka, 19), nevěda o Sylviovi, dí zase, že zpráva o Žižkově účasti je nevěrohodná, „neb Žižka nikdy neznal se ke straně přepjaté, od které takové věci byly schvalovány“. Zde tedy Tomkovo pojetí Žižky, jemuž bije v tvář, jak poznáme, tolik nepochybných skutečností, je postaveno proti svědectví nepodezřelého současníka. Druhý argument Tomkův, že totiž Žižka teprv při událostech na Malé Straně 4. listopadu 1419 byl vzat od lidu na slovo, je, jak víme, také omylem. Stalo se to již 30. červce. Pravda je pouze, že o účasti Žižkově se nezmiňuje *Vavřinec*, ani (dodávám) texty *Starých letopisů*. Ale celá situace prozrazuje přece, že tu jde o projev téhož hněvu a cíle jako 30. července; proč by ten, kdo pobořil tolik klášterů a kostelů, zdráhal se udeřit na Kartouzy, jehož mnichové podle textu *Sa* „sú smrti Jana Husi příčina jako první byli a kalichu páně odpírali“? Podle téhož pramene útok směřoval proti kostelům a klášterům, kde nepodávali pod obojí. O výtrž-

nostech 30. července a po smrti králově srv. i Urk. Beitr., II, 524. Zde se dří, že pražský dav vrhl se na kláštery sotva po uplynutí čtyř hodin po smrti Václavově. — O „comitiva“ Žižkově srv. díl druhý, str. 66. Podle *Jechta* (Der oberlaus. Hussitenkrieg [1911], str. 18.) měli Šestiměstští již 26. srpna nebo hned potom v rukou „Brief der Buntbrüder“, podle všeho z Prahy poslaný. Zmínka je sic dost neurčitá, ale že záhy došlo k nějaké úmluvě Prahy s několika městy na venkově, připravenými k odboji, lze předpokládati.

(Str. 19)

¹⁾ Originál vyšlý ze sněmu panského zachoval se v německém překladu u *Windecka* (*Altmann*, str. 121 sq., „hie santen die Bohemischen herren ir botschaft . . .“) Má 19 článků. Český text v *Arch. čes.*, III, 206—8, má o tři články více s výslovným poznamenáním, že tu jde o artykule (přidané) „od obce“; i znění ostatních článků upravuje tento text na nejednom místě tak, že je zřejmo, že to je pražská městská redakce petice panské (místo slova „země“ užito na př. slova „města“ nebo dodáno: „i města pražského“ a pod.). Jiné rozdíly jsou neveliké, ale všude pozoruhodné. Zajímavé je, že tu vlastně vystupují jen dvě politické moci zemské: páni a obec pražská. Máme snad předpokládat, že panský list vydán je i jménem vlády či že teprv později byl předložen vладыckým sněmkům krajským? *Palacký* (III, 1, 315) neporozuměv rozdílu obou textů má text *Windeckův* za neúplný (vskutku chybí v něm, vyloučíme-li žádosti městské, jen kus *Windeckem* asi opominutý: aby ti, jež král Václav vypověděl ze země, nebyli navracováni); mluví také (jako *Tomek*, IV, 8) o „obecném sněmu stavovském“, z něhož žádosti vyšly; ten názor není správný. Článek třetí chce, aby bylo psáno papeži o povolení kalicha od „krále, pánu, zeman a od měst a ode všl obce“ — představa, že i zemané a města tvoří ústavní zastupitelstvo země, zde vystupuje patrně.

²⁾ Žádost o svobodu kalicha opřena jest o tvrzení, že ji (vlastně „jakož“) propustil král Václav. Nezdá se, že by se tomu mělo rozuměti tak, aby kalich byl povolen jen v těch kostelích, kde dovolil zemělý král; spíše jde o odvolání na svobodu kalicha v době před nebo po omezujících zákazech Václavových. V petici se ovšem praví i, že „král Václav vyznával, že přijímání boží krve je boží zákon“, o čemž odjinud nic nevíme. Srv. i výklad o dějinách českého pozdvižení, napsaný kýmisi pro koncil basilejský (r. 1433?) v *Mon. conc.*, I, 386. Zde se dří, že král Václav s radou svou stanovil, aby až do autoritativního rozhodnutí otázky nepřekáželo se přijímajícím pod obojí ani pod jednou. Ale k přijímání nemluvnat král souhlasu nedal.

³⁾ „... neb jinak bude svár mezi lidmi“, dří se v žádosti. U *Windecka* je víc: wann geschehe das, so wurde gross krieg under dem volg.

(Str. 20)

¹⁾ O zákonu, jež v tom směru, pokud šlo o osoby světské, vydal Václav IV., srv. *Tomka*, Děj., III, 622.

²⁾ Dodávám, že sem náleží i žádost, aby kandidáti stavu kněžského byli „na

svěcení dopuštění bez svatokupectví a bez v nově zamyšlených přísah a odřezování“. U *Windecka* čteme jasněji: ohne neue erdachte Schwüre und Zusprüche. Zdá se, že s žádostí souvisí třetí kus v žalobách na klérus římský, obsažený v manifestu křesťanstvu z listopadu 1431. Srv. ČCH, 1928, str. 375; potom ovšem nebylo by lze vykládati jej jako projev táborského odporu proti přísaze vůbec, nýbrž proti užití přísahy při svěcení. Český text přidává novou důležitou žádost: aby universita mohla zas povyšovati na mistrovství. Tu tedy šlo zase o žádost, o níž mohla rozhodnout jen kurie. Také artykul, aby púhony ven z země na žádného obyvatele království ať světského, ať duchovního nebyly dopuštěny, týká se jistě jurisdikce papežské nebo koncilní nad Čechy obviněnými z kacířství; žádost byla určitěji a jasněji obnovena na sněmu r. 1434 (*Tomek*, Děj., IV, 666).

(Str. 21)

¹⁾ Srv. níže str. 126 o usnesení panského sněmu moravského r. 1421 za přítomnosti Zikmundovy.

(Str. 22)

¹⁾ Srv. k tomu *Palackého Documenta Joh. Hus* i záznam o výročí Zikmundových v Pasově, připojený k listu Zikmundovu králi Václavovi ze 4. prosince 1418: Král řekl, že se sotva té radosti a času dočká, když bude Viklefy a Husy topiti. Biskup Pasovský poznamenal, že kacíři mají býti pálení. Král odpověděl: „Ne, ne tak; nebo Čechové nejsou ještě praví kacíři, jedné že sú u víře pochybili. Proto kněží Viklefi a Husi mají topeni býti, ale světským pánóm i měšťákóm i sedlákóm se milostivě státi, neb jsú mněli, by je Husě dobře vedli.“

²⁾ Ale bunt katolických pánů pochválil! Srv. *Palacký*, Docum., 613.

(Str. 23)

¹⁾ Srv. listy v *Palackého Documenta*, str. 609, 613, 647, 652, 659, 682.

²⁾ Srv. výše díl první, str. 30.

³⁾ Zde je možno upozorniti na dokument, jenž o dojmu pražských událostí v okolí králův, jak se zdá, poučuje bezprostředně. Je-li list snad jen fikcí, je přece poučný pro názory v katolickém sousedství i pro literární formy myšlenkového zápasu soudobého, konečně i pro některé skutečnosti událostí pražských. Jde tu o *ironický list*, jakoby králem Zikmundem v Budíně r. 1419 vydaný (v posledních dvou dnech srpna, kdy král byl zpraven již o smrti bratrově a dlel ještě v Budíně? — jména konšelů se k té době vskutku hodí; srv. *Tomka*, V, 68) a adresovaný pražským konšelům obou měst, z nichž dva, *Štraboch* a *Relek*, jmenují se výslovně. Král posílá konšelům pozdravy, hodné jejich zásluh a přání, aby jen neodstupovali od svatosti Viklifické. Šťastný král, jenž má takové poddané a jenž může radovati se z jejich bystrosti a moudrosti! Jste zrcadlem, v němž shlížeti se může cizina, jste světlem, jež proráží tmou nevědomosti a před níž mizí lesk dekretů koncilu kostnického! Ozdobili jste Prahu a celé Čechy svým osvíceným rozumem, neboť můžete postrádati papeže a netoužíte nikterak po panování pozemském. Podle záslu-

hy jste spálili klášter kartouzský a vyhnali jeptišky a mnichy, faráře a vikáře z míst jejich, když nechtěli přijmouti zákona Kristova, jež vy dokonale znáte. Jako muži přeudatní pobili jste některé konšely a rychtáře, rozbili obrazy Krista a svatých jako modly, vyhnali mnoho žáků z Prahy, zakázali máry při pohřbech i hořící svíčky na nich a zapovědli polibky pokoje na monstrancích, chovajících ostatky svatých. Mistry Jana Husa a Jeronyma a některé laiky pro zákon Kristův usmrčené pojali jste do seznamu svatých, jiných svatých svátky pomíjejíce a přijali jste k sobě kazatele a kazatelky moudrosti od věků neslychané. Ode dne ke dni v nových svatostech prospíváte, takže podivují se a podivovati se budou králové a knížata všeho křesťanstva tolikerému vřhlasu, o němž staří proroci neměli tušení. Proto, psali-li jsme vám dříve, abyste neodstupovali od poslušenství církve římské, psali jsme z nevědomosti, netušíce, že jste mocni takovou svatostí a znalostí zákona. Nejvíce jsme se rozplesali, když nastala chvíle pohřbu a nářku nad králem Václavem, že jste hned, skoro ve lhůtě čtyř hodin (jak se praví) ozbrojeni meči, kyji, palicemi a samostřily, pro spásu duše královny a k útěše vdovy jeho Žofie slavili v kláštorech, kostelech a kaplích slavnostní litanie. Prosíme proto, abyste nás, jenž jsme neznali pravdy a zákona božího a slabí ve víře, ráčili přijmouti do škol vašeho společenství a pomáhali nám dosíci království Českého, neříkajíce s evangelistou Matoušem: „to je dědic; pojdte, zabijeme ho!“ Slibujeme, že chceme žíti podle vaší rady a státní záležitosti vésti tak, jak nás poučí vaše moudrost (list byl přeložen již *Lenfantem*, Hist. du concile de Constance, II, 106). Zdá se, že list se dostal do rukou Pražanů teprv po několika letech, neboť *odpověď jejich* (tentokrát jde patrně o leták Prahou vskutku rozeslaný), prostá vši ironie, ale přímo a důrazně líčící, co Zikmund byl Praze ku konci r. 1419 slíbil a jak hrozně v opak tomu se potom zachoval, je podle všeho psána později, snad až r. 1425, neboť jen k tomu roku možno vztahovati stížnost, že Pražanům bylo na konec odepřeno „veřejné a smírné“ slyšení později v *Brně*, „ubi cum eo (králem) convenire debuimus et quam nobis instituit per principes et per archiepiscopum Mayburgensem aliosque sui consilii legatos“. O účasti magdeburského arcibiskupa v takovém jednání víme jen z r. 1425 (srv. str. 281 níže) a zmínka o Brně i o něm nedovoluje výklad, že tu Praha vzpomíná audience z července 1420 na Malé Straně, jíž mohl býti snad přítomen arcibiskup milánský (byl tou dobou v okolí Zikmundově v Čechách), ale nikoliv magdeburský. V tom smyslu oprav, co jsem o datu projevu Pražanů napsal v díle I, str. 104, pozn. 2. Srv. odkazy na tento žalobný leták Pražanů níže na str. 45, p. 4 a jinde. Otisk u *Palackého* z kapitul. archivu (Urk. Beitr. II, 524—7), jenž obsahuje oba kusy, nemá, jak se zdá, odpověď pražskou celou. Nejnověji zjistil autora prvního dopisu *F. M. Bartoš*, Husitika a bohemika několika knihoven německých a švýcarských (VUČSp, 1931, č. V, str. 46), naleznuv v jednom kodexu basilejské univ. knihovny dosud neužitý text jeho, zahájený poznámkou, že list psal *Kašpar z Lewbicz*, registrátor královských listů v kanceláři Václavově od r. 1408 do 1419. Opis má datum: v Budíně, 5. září. Ale poznámka úvodní praví, že pisatel byl toho času v Praze a tam jej napsal. Tu tedy poznáváme úředníka králova, jenž stál proti kalichu.

(Str. 24)

¹⁾ Jinak soudí *Bezold*, K. Sigmund u. die Reichskriege, I, 32 35, 36.

²⁾ V srpnu 1419 dlel král v Budíně; list jeho z 30. srpna velmistru řádu němectkého, oznamuje již smrt Václavovu; k tomu je připojena žádost, aby řád sečkal s rozhodnutím jeho v sporu s Polskem, protože král chce mít volnou ruku k po tření Turků a *vykořenění kacířství v Čechách* (*Altmann*, Reg., I, č. 3914). V září je král v Košicích a Varaždíně, připravuje tažení proti Turkům (4. října zvítězil nad nimi u Nikopole a je ještě ke konci října poblíže bojiště). Z listopadu není zpráv, teprv 15. pros. je v Skalici na hranici moravské, 27. prosince v Brně. Srv. i *Bezolda*, Reichskriege, I, 34, pozn. 2. o psaní králově do Norimberka z Varaždína z 14. září 1419. V něm kromě rozkazu, aby město poslalo 14 dní před vánoci posly do Vratislavě, se žádá i rozpočet sil vojenských, jež by mohlo postavit k potřebám říšské války „v nejbližší přístí léte“.

³⁾ Srv. „Declaracio gestorum etc., Mon. conc., I, 387.

(Str. 25)

¹⁾ Je tu zajisté zmínka o vstupu venkovských davů do Prahy (po schůzi na Křtízkách) vypravována dříve než obsah rozhodnutí králova.

²⁾ Arch. čes., III, 209. Srv. níže str. 26, pozn. 1.

(Str. 26)

¹⁾ Srv. Mon. conc., I, 387 a Arch. čes., III, 210 (zde jde o projev prozatímní vlády, jenž reprodukuje jaksi vzkazy královy, učiněné po poslech prvních, druhých i konečně třetích, projev adresovaný obci pražské a městům, které se s ní v jedno zapsaly, „abyste sobě pomocni byli, cožby bylo ctné JMti krále“ — a zatím buďte v zemi činíte, kostely a kláštery boříte a *biskupa voliti chtíte*). — *Bartoš*, (Artyk., 76—78) otiskl, jak praví, z příloh projevu Martina Lupáče, známého theologického zástupce Sirotků v Basileji, psaného kol r. 1450 a žádajícího prý naprosté odtržení Čechů od Říma, jakýsi útržek písemného jednání mezi universitou a kněžskými táborskými, jež uvádí v souvislost s úmysly Tábora z r. 1419. Ale text těch kusů je z míry nejasný a zmínka na př. o nedostatku kněží a j. ukazuje na časy pozdější; dobře srozumitelná je jen odpověď mistrů, že „isto tempore et certis circumstanciis, stante indisposicione populi et divisionibus currentibus“ to není možno. Mezi důvody čteme, že by to bylo proti kanonům a příčinou mnohých zlořádů. M. Vavřinec (z Březové?) nebyl, jak se tu dle, snesení university přítomen.

²⁾ Srv. dle první, strana 39 a poznámky k ní a *St. letopisy*, str. 30.

³⁾ Zmíněný v pozn. předchozí text *I St. letopisů* zmiňuje se o výzvě Korandově u Křtízků, pokračuje hned: „A tu vozy strojili a Žižka byl hejtmanem.“ Srv. o Křtízkách i zmínku papeže Pia II. (*Enedže Silvia*) z r. 1462 v Arch. čes. VIII. 338.

⁴⁾ Srv. Urk. Beitr., I, 2 a Archiv český, III, 208 (přistoupení Oldřicha z Rožmberka).

(Str. 27)

¹⁾ *Vavřinec* (l. c., 349), dří, že obec Novoměstská (text St. letopisů *Sa* má ne-
správně: obec pražská) oblehla Vyšehrad a schnala z něho čeledě někdy krále
Václava. „Ke kteréžto obci Jan Žižka . . . se přitovaryšil“. *Sa*, jehož text je
citován nad čarou, zná a užívá Vavřince, ale jeho versi o dobytí Vyšehradu,
Vavřince doplňující, možno důvěřovati. Žižka, tuším, po 30. červenci event. po
smrti králově stál ve službě Nového města vůbec; ten smysl má patrně i věta
Vavřincova.

²⁾ Srv. *Vavřince*, l. c. 349. Data o *Mikuláši z Husi* (původně z Pístného, t. j. malé
vsi nebo dvorce v okr. křivoklátském, farnosti skrejské) z doby do roku 1416
shrnují *A. Sedláček* v ČČH, 1924, 311-2; srv. ibid. *Pekaře*, str. 114—20 a výše v díle
druhém, str. 42, pozn. 2. Tento z nejnižší šlechty pochozí muž, jenž je od jara 1420
předním z hejtmánů tábořských, poprvé zmíněný r. 1389 (tedy jen o 11 let
později než Žižka), vystřídav rozličně službu královskou (jako purkrabí na hradu
Husi), probošta vyšehradského i pana Čenka z Vartenberka, r. 1408 i vojenskou
v Rakousích nad Enží, v těch letech pak někdy i účast v rotě lapků, „psaných“
v Budějovicích (srv. výše díl II., str. 39), musil, maje patrně vůdčí podíl v nábo-
ženské agitaci na českém jihu na jaře r. 1419, nabytí v rodící se revoluci významu
zvláštního, mohl-li se král Václav báti, že jihočeští vzbouřenci jej chtějí učiniti krá-
lem na místě Václavově (*Vavřince*, l. c., 345, i *En. Sylvius*). Nejvýznamnější je
Vavřincova charakteristika jeho: homo magni consilii et providencie (l. c., 371).
Pochopíme ji lépe, víme-li, že „Mikuláš byl panoše knižně vzdělaný“ („*armiger
literatus*“, jak sluje v listině z 14. kv. 1416 (srv. Knihu památní na 700leté založení
českých křižovníků; Praha 1933, str. 258). Přídomek jeho zní tu: „de Huss
alias de Czysscitz (Cythesicz)“, t. j. patrně: z Čichovic v okr. netolickém u Pra-
chatic, jež Mikuláš držel podle *Sedláčka* od r. 1410. Ale právně-občanské styky
jeho z let 1415—17 ukazují na krajinu u Rakovníka, Velvar a Všetát v středních
Čechách. Srv. Rel. tabul. II, 118, 138 a Libr. conf. VII, 167, 177.

³⁾ Ve všech pracích dosavadních čteme ovšem omyl, výše (díl druhý, str. 93)
vyložený, že prý v boji o Malou Stranu Žižka se vyznamenal a tu byl „vzat od
lidu na slovo“. *Tomek* si zkombinoval situaci tak, že v boji Mikulášem z Husi
začatém v rozhodném okamžení se Žižka chopil řízení a svým dūmyslem přičinil
se hlavně o dobytí vítězství (l. c., Žižka, 23).

⁴⁾ *Břeněk* byl panského rodu, jenž slul po hradu *Riesenberku* nad Kdyní, pochá-
zeje z vedlejší větve jeho, jež držela tvrz Dolany (mezi Klatovy a Švihovem). Po-
dle *Sedláčka* (Hrady, IX, 51) byl synem Půty z R. (z Dolan) a měl bratry Půtu a
Děpolta. Spolu s nimi daroval r. 1401 značný plat z jedné vsi u Chudenice na nové
kaplanství ve farním kostele klatovském; r. 1419 byl tedy již v letech pokročilý.
Vladykové z *Machovic* měli tvrz ve vsi téhož jména u Hluboké a byli patrně se
Žižkou známi ode dávna; r. 1368 byli patrony kostela v samém sousedství Troc-
nova, ve vsi Střížově, do níž Trocnov byl přifařen. Srv. výše díl druhý, str. 11,
p. 4 a str. 14, p. 1.

(Str. 28)

¹⁾ Srv. výše, str. 18, p. 3 a str. 26, p. 1.

²⁾ O poselství krále Zikmunda k obcem pražským toho obsahu (v Arch. čes., III, 209, bez data, ale zřejmě z listopadu nebo první polovice prosince), srv. výše, str. 26, p. 1. Opovědné listy Pražanům z 6. listopadu srv. v Arch. čes., IV, 375—7.

³⁾ O tom poučuje zajímavě věta právě zmíněného poselství Zikmundova, k měšťanům se obracejícího: dejte nám hned věděti, kteří chtějí královo poslušenství učiniti; „*nesmějí-li zjevně, ale tajně*“.

⁴⁾ *Eneas Sylvius* praví, že úmluvu tu s obcí pražskou učinili královi vyslaní, kteří pak také ujali se správy země; s tím spojuje omyl, že ve smlouvě bylo, aby Žižka vydal Plzeň, Písek a jiná místa, jichž se zmocnil. Text úmluvy z 13. listopadu (necelý) znám je (krom dat *Vavřincových*) jen z německého překladu v zhořeleckých materiálech Skultetových († 1614); srv. Urk. Beitr., I, 11.

⁵⁾ O *Janu Valkounu z Adlaru* poznamenává *Sedláček* (OSN, I, 209), že pocházel z rodu erbem příbuzného s Žerotíny, jemuž v l. 1386—93 patřila tvrz Viteň a část Strážova (již. od Klatov, vých. od Nýrska). O jeho zboží není zpráv. Setkáme se s ním (nejde-li o jinou osobu) ještě níže. Klatovy a okolí jejich jeví se vůbec od počátku jedním z nejstarších sídel radikálního táborství.

⁶⁾ Tak *Tomek*, Žižka, 38, 122, 142, 143.

(Str. 29)

¹⁾ *Vavřinec*, I. c., 356.

²⁾ Tak soudí *Tomek*, Žižka, 19 sq.: nový vůdce lidu „nedal se odstrašiti“ příměním z 13. list. (čili jak to *Tomek* opisuje, tím, že záměry Mikuláše z Husí o vyvrácení vlády královské v Praze byly zmařeny) a činil hned na jiném místě pokus „o zřízení obrany proti hrozcím útokům v náboženství“. Podle *Tomka* však nebyl Žižka za jedno s těmi, kteří směřovali k úplnému převratu ve věcech náboženství nebo k vyvrácení řádné moci královské. Zůstával prý stále ve službě při dvoře královském a teprv když prý pozoroval, že vláda plní hrad pražský žoldnéři Zikmundovými, opustil službu při dvoře. Tu jde ovšem o dohady, jímž za pravdu nedáme.

³⁾ Smlouvy o vydání Vyšehradu týká se snad zmatená a k r. 1422 položená zpráva u *Windecka* (*Altmann*, I. c., 187).

3. ŽIŽKA V CHILIASTICKÉM PROSTŘEDÍ PLZEŇSKÉM

(str. 30—39).

(Str. 30)

¹⁾ *Vavřinec*, jenž odchod pana Břeňka, pana Valkouna z Adlaru a Žižky do Plzně vykládá tak, že nechtěli mít žádného pokoje s královnou a pány jakožto protivníky Boha a zákona jeho (uvaž, že královna platila katolickému světu přímo za kacířku a pan Čeněk byl horlivý husita), praví, že boření klášterů a kostelů v Plzni stalo se z návodu kněží, zejména Korandy.

²⁾ Srv. osobní data jeho níže str. 167.

³⁾ Ale jsou v něm zároveň věty, že chce obnovit stav země, jak byl za otce jeho slavné paměti, Karla IV. (*Palacký*, Urk. Beitr., I, 15; list je z 10. února). *Eneas Sylvius* píše, že ze slov těch poznali kacíři, že jejich sekta má býti potírána.

⁴⁾ Srv. díl první, str. 20.

(Str. 31)

¹⁾ Ves Bzí je jednak západně od Blovic, jednak západně od Veselí a jihových. od Týna n. Vlt. u Bukovska. Není vyloučeno, že jde o toto druhé Bzí. Provolání začíná slovy: my obec na Bzí hoře sebraná . . . Bzí leží na nejvyšším místě silnice od Lomnice k Týnu nad Vltavou a k Bechyni; vzdáleno je jen asi 4 hod. cesty od potomního útulku Adamitů v lesích valsčských za Nežárkou (jv. od Veselí).

²⁾ Upozorniti jest, že nenávist proti *pokrytým* vrací se i v listech Žižkových (srv. k tomu díl první, str. 11, p. 1). Provolání dané na Bzí hoře viz v Arch. čes., III, 205.

³⁾ Tak *Eneas Sylvius*.

⁴⁾ Srv. díl první, str. 2, 7, 14, 45 sq, 97, 145, 156.

(Str. 32)

¹⁾ Srv. díl první, str. 48, p. 1.

(Str. 33)

¹⁾ Tak to chápe *Palacký* (III, 1, 343): aby povzbuzovali celý národ k povstání a k boji, líčili mu atd. Stejně *Tomek* (Děj., IV, 29). U *Urbánka* (*Žižka*, 87) najdeme také ohlas tohoto výkladu (nebezpečí od nepřátel kalicha přispělo prý k proměně chiliasmu mírného v chiliasmus bojovný).

²⁾ Srv. díl první, str. 46—50, str. 50, p. 5.

(Str. 34)

¹⁾ Srv. o tom svědectví *Přibramovo* v *Životě* kněží tábor., I. c., str. 424, 436. Nauku, že zákon boží bude v obnovené říši Kristově vepsán v srdce všech a přestane bible a nebude třeba doktorů, srv. i v art. tábořských, odsouzených Prahou.

²⁾ *Vavřince*, I. c., 458 (srv. díl druhý, str. 48).

³⁾ Srv. *Vavřince* I. c., 359 a *Staré letopisy* 33.

³⁾ Srv. díl druhý, str. 148. *Staré letopisy* (I. c., 33), jež jediné mají zprávy o situaci Žižkově v té době, praví, že odboj proti Žižkovi v městě samém čerpal odvahu svou odtud, že Žižka byl část svých „bratří“ pod Chvalem Řepickým z Machovic odeslal z Plzně na pomoc do Hradiště (Tábora), když odtamtud dostal zprávu (od žáka Hromádky), že Hradiště je dobré městiště a že je radno je dobře osaditi. *Staré letopisy* nevědí nic o tom, že Plzeň byla obležena od královských a odchod Žižkův z města vysvětlují vzbouřením dílu měšťanstva proti Táborům.

⁴⁾ O abnormálním počasí r. 1420 srv. práci prof. R. Henniga Katalog bemerkenswerter Witterungsverhältnisse (vydal 1904 Preuss. Meteorolog. Institut), str. 36. Data zmíněná týkají se, pravda, západní a střední Evropy, ale podle zkušeností meteorologických máme právo je vztahovati i na naše kraje; přímo z Čech krom zmínky výše II, str. 237 a *En. Sylvia*, že o Letnicích (26. kv.) spadly silné deště (a nikoliv oheň s nebe, jak prorokovali chiliasté; Eneáš tu posunuje omylem proroctví týkající se února (srv. výše I, str. 48, p. 1 do května) zpráv není. Podle Henniga padla 8. června v celé střední Evropě zhoubná jinovatka.

⁵⁾ Tak *Staré letopisy*, I. c., 34. Žižkův odchod z Plzně datují „na některý den před hodem Matky boží v postě (t. j. před 25. březnem). Počet všeho lidu Žižkova udává týž pramen „na čtyři sta s sestrami i s pračaty“.

(Str. 35)

¹⁾ *Staré letopisy*, 32, dří, že měl Žižka ke 300 pěších a 7 vozův, na nichž *hady* (pušky) vezl, jimiž zdi bořili. Pan ze Švamberka měl prý lidu jízdného i pěšího víc než 2000, ale Žižka se svými „otrazi jej od vozův“, „a Žižka v noci táhl, kamž zamyslíl a tři posádky tu noc obořil“. Zdá se, že zpráva je již dotčena zveličující legendou, jak i zmínka o bořících puškách, „hadech“ nasvědčuje. — *Nekmít* je u Všerub u Plzně. Tvrz patřila bratřím vladykám Petru a Hynkovi z Nekmíře; v boji byl Hynek zabit. Srv. *Sedláčka*, Hradý, XIII, 227.

²⁾ Nejšífe o pravděpodobném průběhu bitvy jedná Šimák v Žižkově Sborníku (1924), str. 75—81 (s pokusem o nový výklad její taktické povahy). *Vavřinec* (I. c., 359) tvrdí, že smlouvou s obléhateli Plzně (v čele jejich byl pan *Václav z Dubé* někdy průvodčí Husův do Kostnice) byla panu Břeňkovi zaručena svoboda odchodu do Hradiště (Tábora), ale že zároveň zrádně vyzvání královští v Plzeňsku, aby Žižkův oddíl k Hradišti spěchající napadli. Připomenouti jest, že Vavřinec vypravuje jen o odolání Žižkově: Táboři se otočili vozy a po boji několika hodin, při čemž na obou stranách mnozí byli zabiti a raněni, ustoupili při západu slunce královští s pole, vedouce s sebou 30 zajatých. *Starý kolegiát* (I. c., 80) vsouvá zprávu o Sudoměři teprv dodatečně (srv. díl druhý, str. 101, pozn. 2); jeho věta, že pání měli přes 2000 jízdy a přece Žižku přemoci nemohli, protože Žižka mužně se svými bojuje, obdržel pole, je dost okázalou pochvalou Žižkova úspěchu. Vypravování Starých letopisů (I. c., 34), v tom již starších textů z 2. pol. 15. stol., je neobjasnější; mluví ovšem již o zázraku předčasného západu slunce a přílišné tny, „že nevěděl, kdo koho bítí“. Pan Břeňek jmenuje se tu pomocníkem Žižkovým. O bitvě ví i *Eneas Sylvius* (ač nezná jména bojiště; za to má více: že totiž

na pochodu z Plzně do Hradiště byl Žižka *dvakrát* napaden a dvakrát uživ lsti unikl jako vítěz, byv již bezmála poražen); s tím spojuje svou anekdotu, jak jízda královská zapletla se do sukni ženských, nametaných jí v cestu (srv. díl druhý, str. 122); k tomu *Zlbt-Winter*, Dějiny kroje I, 334 sq., jak „nosy“ obuvi mohly zavinit porážku. Údaj, že královských bylo přes 2000, je pravděpodobně upřilíšený. Boj u Sudoměře, soudě z hojnosti i povahy tradice, vzbudil v zemi mnohem silnější dojem, než kterákoli jiná bitva Žižkova.

(Str. 36)

¹⁾ *Eneas Sylvius* (145) praví, že jméno své Táboři přijali, jakoby byli spatřili spolu s apoštoly proměnění Páně na hoře Tábor a odtud vzali odvahu proměnění omyly (staré) v pravdu nové víry. Že má pravdu, zřejmě z toho, že kostel tábořský je posvěcen Proměnění Páně. To nevylučuje výkladu, že jméno je vzato z *Knihy Soudců* (kap. 4), kde se vypravuje, jak Debora, chtějíc vysvoboditi Israelské z násilí krále Kananejského, vyzvala je, aby z příkázání Hospodina shromáždili lid na horu *Tabor*; pod ní také dáno Israelským vítězství. S touto horou právě spojila starokřesťanská tradice vypravování o proměnění Páně na „vysoké hoře“, jak svědčí učitelé církevní Cyril Jerusalemský a Jeronym (4.—5. stol.); proto již sv. Helena, matka Konstantina Vel., vystavěla na hoře kostel; v 6. stol. byly tam již tři kostely, později ještě více.

²⁾ Tábor, jak známo, nejmenuje se mezi pěti městy, jež v blouznivých kázáních chiliastických byla vyjmuta z předpověděné blízké zkázy. Vznik proroctví těchto mohli bychom datovati bezpečněji, kdybychom věděli, kdy padl *Písek* do rukou královských. *Tomek* míní, že v březnu, i *E. Sylvius* věří patrně, že se to stalo současně s Plzní. To je možné; východiskem části královských, kteří u Sudoměře bojovali s Táboři, byl Písek. Pět měst, o něž jde, je Plzeň, Žatec, Louny, Slaně, Klatovy. Chybí tedy nejen Písek, ale i Ústí a Hradec Králové; ze všeho vysvítá, že jmenovaných pět měst bylo někdy ku konci února nebo počátkem března v moci revoluce, a to patrně již od podzima r. 1419. Srv. i pozn. 1 k str. 24 v díle prvním; tam místo chybného *Caden* má asi býti *Hradec*.

³⁾ Srv. díl první, str. 17—19. *Ústí* bylo město poddanské, patřící pánům Sezimům z Ústí do spolku; z nich jedni šli s novotáři, druzí byli jejich protivníky; podobně rozděleno bylo obyvatelstvo; dne 21. ún. město přepadeno byvši v noci „Tábory“, dostalo se do moci jejich. Tábor pozdější táhl se k právům města Ústí.

⁴⁾ *Höfler*, I, 529 (Anonym o původu Tábora).

⁵⁾ Srv. díl první, str. 181 sq.

(Str. 37)

¹⁾ Zpráva nejpodrobnější u *Vavřince*, I. c., 362, Žižky nejmenuje (mluví jen o Táborech z Hradiště, zcela tak jako při přepadení Vožice a útoku na Milevsko a Nepomuk). Teprv ze zmínky o Žižkovi u Rábí je vidno, že velitelem byl Žižka. *Starý kolegiát* (srv. díl druhý, str. 98) praví výslovně, že to byl Žižka, jenž dal zabítého pana Oldřicha spáliti i s jeho lidmi (cum suis; detailu o Pintovi nemá),

konečně *Eneas Sylvius* píše, jistě na základě české předlohy, že Žižka Oldřicha a jeho čelěd' zabil mečem, dav život jen jednomu, který by ostatní pobil (obtruncaret). *Staré letopisy* nemají o Sedlci zmínky.

¹⁾ *Sedláček*, Hradý, IV, 231 píše, že po 9 dnech dobyli Táboři i hradu vožického (ježž tou dobou drželi bratři z Ronova). Ale to, tuším, tkví pouze na domyslu *Hájkově*, doplněném *Theobaldem*. *Eneas Sylvius* dříve výslovně, že pan Mikeš Divůček (vůdce královských u Sudoměře) se při útoku Žižkově zachránil do hradu. O přepadení Vožice srv. *Staré letopisy* (Palacký, I. c., 35): a koně sobě a oděnění nabráchu. A tu hned (Žižka) jezdcův sobě naděla, a kteréhož podobného pacholka viděl, na toho oděnění dada a kůň podeň, i vycvičil jeho k jízdě a k boji.

²⁾ Chronologie všech těch událostí je nejista. *Vavřinec* (I. c., 364) datuje jen zkázu Milevska (na 23. duben); zbytek dříve, že „v tom čase“ Táboři shromáždívše množství panoší a sedláků s ženami a dětmi (kluky „pračaty“) mnoho neslychaných a pohoršlivých skutků vykonali v Bechyňsku a Plzeňsku, páliče kostely, kláštery a fary a dobývajíce hradů a tvrzí. Ze skutků těch jmenuje jen jako příkladem Nepomuk a Rábí. O Prachaticích nepraví nic; teprv později (I. c., 443), mluvíc o Žižkově vyvraždění Prachatic v listopadu, připomíná, že byly Prachatice již dříve spáleny a část hradeb pobořena; údaj, že Prachatice byly vypáleny 25. dubna, má jen t. zv. kronika university pražské (Fontes, V, 582). *Starý kolegiát* (80) má pořad skutků Žižkových (bez dat časových) takový: Vožice, Milevsko, poddání se Plsku, dobytí Rábí, tvrz Sedlec u Ústí (nic o Prachaticích, Strakonických a Nepomuku). *Staré letopisy* a *Eneas Sylvius* zmiňují se jen o Vožici. Jediný text *Ša* (neuperský) má vlastní novinu, že Žižka vpadnův do Prachenska, vypálil 23. dubna Strakonice (na týž den klade *Vavřinec* zničení Milevska!) a pak získav zradou Rábí vrátil se k Strakonickým, kde obléhal hrad marně dvě neděle. Odtud táhl do Prahy (srv. dříve druhý, str. 143, pozn. 2). Hrad Strakonický náležel rytířskému řádu křižovníků sv. Jana a býval sídlem nejvyššího převora („mistra Strakonického“), jímž byl tou dobou pan *Jindřich z Hradce*, jeden z pánů, kteří napadli Žižku u Sudoměře. Útok na Vožici a Strakonice je tedy jaksi pokračováním v bitvě u Sudoměře. Historik kláštera Zlaté Koruny z doby Josefa II. (srv. *Neumann*, Katoličtí mučedníci doby husitské [1927], str. 154) klade první dobytí Prachatic Žižkou teprv na 8. září, den P. Marie.

(Str. 38)

¹⁾ *Vavřinec*, I. c., 364.

²⁾ *Tomek*, Žižka, 38.

³⁾ O tom díl první, str. 96 sq. a pozn. 2 na str. 99 ibid. Je však i možno, že obšírný list (u *F. Bartoše*, Do čtyř artykulů, str. 97—100) je odpovědí na dotaz některého z předních pánů „husitských“ (pisatel jej oslovuje i „vestra dominacio“ a přeje zduhu jeho dobrým úmyslům i oddanosti pro zákon Kristův), neprovinivšímu se násilím proti klášterům, kostelům a farám. Snad panu Čenku z Vartenberka?

4. SE ZIKMUNDEM ČI S REVOLUCÍ?

(str. 31—48).

(Str. 39)

¹⁾ Srv. *Palacký*, *Děj.*, III, 1, 318, 328, 330.

(Str. 40)

¹⁾ Nelze nepochybně na skutečnost, že *Palacký*, III, 1, 317, reprodukuje obsah vzkazů králových z Archivu čes., III, 209, zamlčel to hlavně, že totiž král a páni prikazují, aby nikomu nebylo v přijímání z kalicha bráněno, dokud po přijezdu králově otázka po vyslyšení všech autorit (to je smysl) nebude uspokojivě rozřešena.

²⁾ K tomu jest srovnati list Zikmundův králi Polskému, daný 5. července 1420 v poli před Prahou (Arch. f. österr. Gesch., 52, str. 155 sq.). Král tu vykládá, že v Brně žádal pány české, aby mu přispěli pomocí i radou „vypleniti ze srdcí některých“ sektu Viklefskou a že doufal, že se to podaří smírnou cestou a bez válek. Páni takový úmysl schválili a slíbili mu podporu, zvouce krále, aby se ujal svého království, v němž nenalezne odporu, pokojně a tiše *bez vojenské moci z ciziny*. Král píše, že spolehl úplně na ty sliby, doufaje, že se mu podaří naladiti mysl jejich, zejména Viklifistů, k mírnosti. Ale když prý (Čechové) vyslídili, že nechceme nikterak upustiti od vykořevení té sekty, vyšla zloba jejich *zradou některých pánů*, podpůrců té sekty, světle na jevo, takže jsme nemohli poznati, komu lze důvěřovati. List, jenž zachován je v porušeném opise, není znám starší literatuře; král v něm ovšem pomlčel zhora o tom, co se stalo ve Vratislavi atd. (nakonec vypravuje, která knížata mu přispěla k tažení proti Praze a žádá rychlé pomoci i od krále Polského). Co nad čarou z obsahu jeho je zachyceno, tlumočím, tuším, skutečnosti jednání brněnských. O jménech pánů v Brně přítomných srv. níže str. 42, p. 3. — Srv. i, co dí *Długosz* (IV, 234), mluvící o schůzi krále Polského se Zikmundem v Sandci 8. září 1419: král polský radil, aby Zikmund rychle zakročil v Čechách proti sektě Viklifistů. Zikmund namítl však, že nepochybuje o věrnosti Čechů; přednější z nich že přišli k němu buď osobně nebo listy se k věrnosti zavázali. — Srv. i krátké, ale patrně spolehlivým pamětníkem, ovšem na straně církve stojícím, psané výklady o vzniku odboje proti Zikmundovi i o vývoji českého programu čtyř artykulů, určené r. 1433 k informaci koncilu basilejského v Mon. conc., I, 386 sq.

³⁾ Srv. *Palacký*, *Urk. Beitr.*, II, 526 (nedatovaný výklad Pražan, jenž je odpovědí k ironickému psaní z okolí krále pochozímu, o němž srv. výše str. 23, p. 3). Poznámkami jest, že *Vavřinec*, jenž o slyšení Pražan v Brně referuje dost široce (l. c., str. 353), o žádosti o audienci nedí nic. Setkáme se u něho s takovou tendenční zámlkou i níže.

⁴⁾ O všem tom *Vavřinec*, l. c., 354.

(Str. 41)

¹⁾ K vratislavskému pobytu Zikmundovu má jeden z nejpozdnějších textů Starých letopisů *L* vypravování (*Palacký* je ve svém vydání pominul) o poselství

Mikuláše studenta z Belléma ke králi do Vratislavě od Pražan a o osudu Mikulášově (byl mučen s Krásou, dokud neodvolal), týmiž skoro slovy jako český překlad *Vavřincův* (l. c., 358). Reprodukují zde pozoruhodný obsah Mikulášova poselství: I poslali sou k němu (Pražané ke králi do Vratislavě) listy po *Mikulášovi studentu z Belléma*, žádajíce, aby jim dal slyšení a své kněží k nim vyslal, aby bylo hádání a tu knihy starých svatých aby byly snešeny a což by dovedeno bylo z řeči starých písem, aby jim dal toho požití a při tom je zůstavil a že jeho chtí rádi za krále přijíti do Čech“. Zikmund dal posla uvězniti ke Krásovi atd. Král prý pak vzkázal po „zrádci“ Mikulášovi Pražanům, aby (následující žádosti o odzbrojení, o nichž víme, že je král pronesl již v Brně, pak v Hoře; i o těch však ví L, připomínajíc při tom, „jakož jim prve po Mikulášovi vzkázal“). — Podle historické paměti, určité pro koncil basilejský (Mon. conc., I, 387), šlo nikoli o posla Pražan, nýbrž posla s listem university, uznávajícím radostně nového krále. Nevím, lze-li s tímto Mikulášem ztotožniti *Mikuláše Bellémského*, jenž v l. 1426—36 jmenuje se častěji mezi konšely staroměstskými (*Tomek*, Děj., V, 71—73).

²⁾ Dne 7. března vydává Zikmund rozkaz Šestiměstským (a asi i na jiné adresy), aby byli připraveni vytrhnouti do Čech (Urk. Beitr., I, 21). O dojmu poprav vratislavských z 6. března v Praze srv., co praví augšpurský vrstevník *Burkard Žink* (srv. díl II, str. 118; *Städtechroniken*, V, 88). Stížnost na Zikmunda na stětí měšťenníků vratislavských a zhubení města pro viny králem Václavem již odpuštěné vrací se ještě v žalobě sněmu čáslavského z r. 1421; je také v proklamaci z 20. dubna 1420. Ve Vratislavi rozhodl Zikmund ve sporu německého řádu s Polskem a Litvou (dne 6. ledna) proti Polákům; tím položil základ k nepřátelství s Polskem, jež na vývoj věcí českých mělo v dvou letech následujících míti vliv zcela mimořádný.

³⁾ Bulla (*Palacký*, Urk. Beitr., I, 17), daná ve Florencii 1. března, je psána tak, jakoby vydána byla na žádost královu. V bulle *není zmínky o kalichu*, mluví se jen všeobecně, že „Viklifikisté a Husité a ostatní chtějí katolickou církev potlačit a víru pravou podvrátiti“. V srpnu (16. srpna) v Kutné Hoře vidimují bullu, zas na žádost krále, biskupové v jeho okolí přítomní, mezi nimi přední Ferdinand, biskup lucenský (jde o Lucenu ve Španělsku, nikoli o Luccu v Itálii), nuncius papežský (*Palacký*, Urk. Beitr., I, 46); biskup řezenský publikuje ji teprv 19. prosince 1420 (*ibid.*, 52). Upozorniti jest konečně, že historický výklad o vývoji české bouře, napsaný pro koncil basilejský, jenž náleží k pramenům věcně nejhodnotnějším, praví, že k publikaci bully křížové ve Vratislavi navedl (induxit) Zikmunda papežský legát (Mon. conc., I, 387) a že týž legát dal zatknouti a upáliti Krásu. Podobně se zachoval týž legát později ve Slaném (*Tomek*, IV, 65).

(Str. 42)

¹⁾ Rozboru obou aktů dosud postrádáme. Poznávám jen, že provolání vši obci země české a moravské (Arch. čes., III, 210—12), jež jménem Čechie husitské vydává na hradě pražském 20. dubna pan Čeněk z Vartenberka s Oldřichem z Rožmberka „i jiní páni, Praha město, rytíři, panoše i jiná města se všemi,

jenž o svobodu zákona božího stojí a obecné dobré jazyka českého“ (důkaz, že projev vyšel z porad sjezdu celozemského, v němž již přímou účast měla města), vyzývá pod propadením hrdla a statku i *ctí národní* (zde slyšíme se zvláštním důrazem v naší písemné tradici věty: „propadli byste čest i hrdla i zboží vaše, víry své přirozené jazyku svému českému i koruně neдрžíce“ a podobné, jež jen apelem na čest národní lze plně vyložit) a *cti zemské*, aby každý věrný Čech vypověděl poslušnost Zikmundovi. Důvody jsou vyčteny pořadem: na prvním místě ovšem „nejohavnější potupa“, že král viní Čechy kacířstvím, zvláště pro přijímání z kalicha a že kázal kříž vydati na Čechy jako na kacíře. Poprava Pražana Krásy ve Vratislavi, rozkazy do Kutné Hory metati kacíře do šachet („již několikádceť set Čechův i duchovního i světského stavu nevinně jest v šachty vmetáno“) i konečně upálení Husa v Kostnici za glejtem Zikmundovým, „bohda bez viny“. V závěru je, můžeme říci, zárodek pozdějších artykulů pražských. Na prvním místě kalich, potom svobodné kázání slova božího, pak život kněží podle příkazu Kristova (není řečeno výslovně, že nemají držeti statků), 4. obecné dobré země a národa českého. Ten nacionalistický artykul, jak známo, musil později ustoupiti táborskému trestání hříšů veřejných. List byl vydán i v jazyce německém, patrně k městům s většinou německou; v něm se nota bene, na rozdíl od textu českého, *hrozí, že neposlechnou-li, mohla by obec povstati proti nim* (proti městským radám). Uvědomělý nacionalismus dokumentu bije vůbec do očí, podobně jako dokumentu druhého, jenž je znám pod jménem *manifestu Pražan* do země, aby povstala k obraně proti křížákům (Arch. čes., III, 212). List je bez data a vskutku *není* vydán jménem Prahy, nýbrž jakoby jménem, řekl bych, přípravného výboru svazu husitských měst; není však vyloučeno, že tu jde také o list vyšlý z iniciativy *panské* a určený několika málo královským městům, jež měla českou většinu. Žádá úmluvu proti křížovému tažení „*s námi* a s obojí obcí velikého města starého i nového Pražského, jenž sme se na to mezi sebou sjednali“; srv. i v závěru slibů „od našich náměstkův, synův a synův našich synův“; kdyby nebylo toho odkazu na syny a vnuky, bylo by, tuším, lze hádati i na list vyšlý z *university*. Ale projev obrací se zřejmě jen k městům českým, žádaje, aby vyslala posly k poradě; souhlasu obou měst pražských se již dovolává. Zajímavé je, že v něm není *ani slova o Zikmundovi*; útok míří především na papeže a na sbor kostnický, na církev, která ne jako máti, ale jako macecha a jako nejukrutnější hadice provolala rty jedovatými kříž ukrutný na nás v neděli družební (17. března), a to jediné pro přijímání těla a krve Kristovy pod obojí, chtějíc v nás uhasiti nesmrtelnou pravdu boží. S tím v souvislosti je žaloba, že sbor s papežem povolal do boje proti nám nepřátely naše přirozené Němce (se slavnou reminiscencí na vyhubení Slovanů v Polabí; „*takéž nám míní učiniti a obsésti místa vyhnancův*“). Zmínka, že kříž Ježíšův neumí bojův strojiti ani oděti ani střel, „*kterýž my vždycky ctíme a ctíti budeme*“, je asi jen polemikou s bullou křížovou, ne vyznáním víry či zpovědí nebojovnosti. Program úmluvy, o níž jde, je jasně vyjádřen slovy: za jeden člověk se umluví s radů i pomocí se postaviti proti každému člověku, kterýž by chtěl zlořečený kříž v skutce vésti . . . s pomocí Boha, jehož při vedeme a s *pomocí slavného*

svatého Václava, dědice našeho“. Je zjevné, že tu jde o úmluvu proti Zikmundovi, kdyby snad chtěl opravdu křížovou výpravu podniknouti. List je patrně starší než projev z 20. dubna; je pravděpodobno, že náleží do prvních dnů dubna, brzo po rozhodnutí měst pražských (3. dubna). Srv. i *Bartoš*, Do čtyř praž. artykulů, str. 73, pozn. 12 a *téhož* Manifesty města Prahy (1932), str. 255, pozn. 4, kde je zpráva o německém textu projevu z 20. dubna (s datem 18. dubna).

³⁾ Srv. *Długosze*, IV, 261. Srv. níže str. 110, pozn. 2.

³⁾ Srv. *Palackého*, Děj. III, 1, 355, p., že (podle *Długosze*, IV, 254) byl ve Vratislavi s panem Čeněkem přítomen nemalý počet pánů českých (v tom i Oldřich z Rožmberka, Hynek Krušina z Lichtenburka, Hynek z Valdštejna, Oldřich Vavák ze Hradce) — ale tu jde jistě o omyl *Długoszův*, t. j. patrně o záměnu s pobytem královým v Brně ku konci r. 1419. Vratislavské paměti *Mikuláše Pola* mají o Čechách ve Vratislavi jiná jména a to vesměs straníků Zikmundových (až snad na Jana Sádlo z Kostelce).

⁴⁾ Srv. výše str. 11.

⁵⁾ Srv. text jejich v *Palackého* Děj. III, 1, 363.

(Str. 43)

¹⁾ O důvodech obratu Vartenberkova poučuje nás jediný *Vavřinec*, tedy svědek současný, píšící ještě za svěží paměti r. 1420. Dí (I. c., 365), že pan Čeněk byl *gravissime deiectus* spolu s pány a šlechtici s ním spojenými pro řádění Žižkových Táborů na jihu a počal litovati, že se zmocnil hradu pražského proti Zikmundovi. Níže vrací se kronikář ještě jednou k panu Čeněkovi (str. 365—366). Dí, že pan Čeněk vida, že Pražanům se nepodařilo dobytí Vyšehradu (učinili naň útok v týž den, kdy pan z Vartenberka se ujal hradu pražského, t. j. 17. dubna) a slyše, že Táboři pálí kostely, kláštery, tvrze a vsi, z rozmrzelé nechuti (taedio ductus) počal jednati znovu se Zikmundem. Z toho pro historika plyne jistě závěr, že rozčilení nad násilím Tábora bylo motivem vůdčím. Je poučeno popatřit, jak tento duševní boj českého vůdce politického ve chvíli dějinně tak tragické je zachycen našimi historiky. *Palacký* (III, 1, 367) se o motivu, jež *Vavřinec* staví v popředí, *vůbec nezmiňuje* (dí jen, že dobývání Vyšehradu se nedařilo. „V takovémto stavu věcí stal se panu Čeněkovi tím milejším a vítanějším příchod dvou královských plnomocníkův do Prahy“, aby zjednali příměří . . .). *Tomek*, Děj. Prahy, IV, 47 uvádí dobře výklad *Vavřincův*, ale ze svého přidává i jiné důvody, jež na pana Čenka působily: že vyzvání k neposlušenství králi nemělo u šlechty husitské takového účinku, jakého nejspíš očekával (to uvádí *Tomek* na prvním místě) a že musilo mu býti jako jiným pánům proti mysli divné bratření se zemanů, měšťanů a sedláků na Táboře a jinde. Oba tyto postřehy plynou pouze z *dohadu* *Tomkova*; první z nich může srovnávat se se skutečností, druhý v této době ještě sotva. Ale v „Žižkově“ (str. 39) vypadl *Tomkovi* *Vavřinec* úplně (nehodilo se to zajisté do jeho pojetí Žižky!) a zbyla *jen domněnka*, již zesílená, že „jen málo pánů českých uposlechlo jeho vyzvání“, provozaná slovy o „přetváření“ pana Čenka a „nevěrném chování“. Totéž pak čteme u *Prokeše* (53) a *Urbánka* (88) — krátce výklad, o němž podává

určitou zprávu soudobý svědek, *ztratil se* v novodobém obrazu skutečnosti *úplně*. Tuším, že jen proto, že by vrhal na Tábor hlavní vinu Čenčkova obratu. *Prokeš* (52) je jediný, jenž věnuje pozornost i vážným důvodům rozpaků Prahy, odvážít se boje se Zikmundem.

²⁾ O vlivu jeho svědčí na př., že zemský fojt v Šestiměstí, *Hynek Berka z Dubé*, byl hotov po provolání pana Čenka z 20. dubna vypovědět poslušnost Zikmundovi: radil Hornolužickým, aby vojenské pomoci králi nepošlali (*Jecht*, Oberl. Husitenkrieg, I. c. 22). To ovšem nepotvrzuje výše dotčené dohady *Tomkovy*.

³⁾ Srv. katolické (veršované) stížnosti na to (Čeněk zve se „satrapa Antikristův“, je líčen jako *původce protestu do Kostnice* a j.) v *Palackého Docum.*, 694 sq. a dále *Windecka* (I. c., 130) o pokusu králově odvrátiti pana Čenka velkými nabídkami (v tom o řádu draka, jež mu udělil) od husitství a o jeho zradě na králi. Že byl po r. 1415 v těžké klatbě církevní, zřejmě z *Palackého*, Doc. Joh. Hus, str. 607. — Srv. i traktát doktora theologie *Martina Talayero*, Španěla (nacione Valentinus), jenž byl r. 1420 v průvodu legáta Fernanda a krále Zikmunda v Čechách (Urk. Beitr., I, 47) a sepsal na podnět jiného člena družiny královny, Jana Rosgona, nejv. pokladníka (thesaurarius) uherského, s nímž se sešel při odchodu král. vojska z Litoměřic (tedy asi v říjnu 1420?) polemiku proti pražským artykulům. V ní se dí: *exemplo tibi sit . . . reprobis ille Czenko de Wartinberg, homo utique simulatione proditoria confectus atque palliatione simulata multifarie versipellis. Nosti hominem et mores eius, ut iam . . . ab uno discas omnes uno cum illo suo Henrico Laczenbok vetulo utique inveterato dierum malorum, cuius scelera sunt precedencia ad iudicium; qua in re libet exclamare illud Vergilianum: quid non mortalia pectora cogis, auri sacra fames (Bartoš, Husitika a bohemika etc. ve VUčSp, 1931, 52; Bartoš klade traktát do r. 1421, což je po mém soudu nemožné; žalobě na pana Čenka v té chvíli třeba rozumět, tuším, jako stížnosti na zradu dříve prokázanou; o Lacembokovi srv. data Kalouskova v ČČM, 1903, 267, Jana, snad syna jeho, známe jako účastníka velké schůze u Zmrzlíků v Praze v pros. 1420). Pozoruhodno je, že dr. Martin vytyká zejména, že pražský článek o kalichu chce tomu, že přijímání z kalicha je pro spasení podobně nezbytné jako křest. — Matkou Čenkovou byla Bolka, kněžna Kozelská; jiná data o rodině a statcích u *Sedláčka* v ČČH, 1917, 89; podle toho byl Čeněk r. 1420 aspoň padesátník.*

(Str. 44)

¹⁾ Srv. i díl první str. 30, pozn. 1. o stížnostech pana Čenka (z r. 1417?) před mistry universitními na kněží universitou se neřídící, patrně v ritu bohoslužebném.

(Str. 45)

¹⁾ Srv. výše, str. 41, p. 3.

²⁾ Srv. níže v poznámce (str. 46, pozn. 6) údaj o listu, jež ukazoval rychtář staroměstský. Nápadno je zajisté, že Zikmund teprv později v Kutné Hoře dne 18. srp. po své porážce před Prahou a triumfu tábořských method v Praze samé, dává bullu křížovou přítomnými hodnostáři duchovními i světskými vidímovati a jaksí

obnovovati (srv. výše str. 41, p. 3). Zdá se, že teprv v té chvíli byla opravdu publikována, t. j. rozšiřována i na české půdě.

³⁾ Že tak král poručil, tvrdí jen vášnivá proklamace z 20. dubna (AČ, III, 211); v žalobách na Zikmunda na sněmu čáslavském r. 1421 je tento kus již pominut; iniciativě Kutnohorských sarných přičítá zločin list Prahy do Benátek z července 1420 (Urk. Beitr., I, 41) a také *Vavřinec* nic o rozkazu králově nepraví, klade naopak počátek persekuce věrných Čechů v Kutné Hoře do let bezprostředně po upálení Husovců; zprávu o počtu obětí zařazuje k listopadu 1419 (l. c., 351). Ovržení do šachty M. J. Chodka, faráře kouřimského s třemi jinými kněžími a mnohými laiky vypravuje pak k 9. lednu 1420 (l. c., 355).

⁴⁾ L. c., str. 357: „*quatenus Wikleffistas et Hussitas et calicis practicanes communione modis omnibus arceant, persequantur et pro posse exterminent*“ (v proklamaci Vartenberkové čteme, že takový či podobný rozkaz vydal král jen do Kutné Hory). Srv. zbytek níže v poznámce č. 6. Ale v dotčené již výše důrazné odpovědi na ironický list z r. 1419 (srv. str. 23, p. 3), psané po letech, opakují Pražané, že král svým úředníkům poručil, „*ut omnes sub utraque specie communicantes captivent et mortificent et aliis modis impedian, torqueant et trucident, sicut post hoc opere est compertum*“ a že v Hoře byli mnozí věrní křesťané vrženi do šachet, štátí, hladem umořeni a jiným rozličným trápením vydáni. Zde jde zveličením žaloby mnohem dále než u Vavřince; to je však charakteristickou známkou všech pražských letáků z té doby proti Zikmundovi.

⁵⁾ Údaj o počtu obětí je nepochybně upřesněný. Proklamace Vartenberkova z 20. dubna ví o několika stech obětí; *Vavřinec*, l. c., strana 352 dříve již, že přes 1600 osob bídne zahubili; k tomu níže k 9. lednu r. 1420 o faráři kouřimském Mistru Chodkovi a třech kněžích do šachty „Tábor“ u Kutné Hory vmetaných (ibid., 355), kde jde o žalobu daty a jmény opřenou. Co vypráví Vavřinec na str. 351—352, jest ovšem pravděpodobně vloženo do kroniky později, t. j. nebylo psáno r. 1420 (srv. díl první, str. 222). Pražané sami v době obležení Prahy, kdy nenávisť k Zikmundovi šlehala nejvýše (v psaní Benáťanům 10. července; srv. *Palacký*, Urk. Beitr., I, 41), praví, opakujíce v podstatě žaloby Vartenberkovy z manifestu z 20. dubna, že kutnohorští Němci, „*homines omnibus moribus insolentissimi*“ dříve v Malíně z pouhé nenávisti národní zahubili na 200 lidí (to se týká vypálení Malína r. 1413) a nedávno pro kalich vházeli do šachet nebo postílnali „mnoho set“ lidí, v tom i mistrů, kněží a studentů. V odpovědi Pražan na satyrický list, který líčil násilnosti a bludy Prahy, psané značně později (*Palacký*, Urk. Beitr., II, 527), dříve Pražané jen, že v Hoře byli „mnozí“ věrní do dolů vmetáni, štátí, hladem a jinými pokutami mučeni. Za zmínku snad stojí, že právě Kutná Hora, pokročivši se v dubnu 1421 Pražanům, unikla jakémukoli trestu (na rozdíl od některých z částí vyvražděných měst německých). Vavřinec mluví o tom (str. 480) vzpomíná také jen, že Horští „mnohé vyznavače zákona božího stínali a bez soudů do šachet vrhali“. O tom, že Horští kacíře kupovali, aby je popravovali a že naopak stejnou žalobu vznášá *Ludolf Zaháňský* na *Žižku*, srv. díl první, str. 69. *Staré letopisy (jen text B)* vědí jen o tom, že po smrti krále Václava protivníci

pravdy boží, pan *Petr Konopištský*, *Divůček* a jiní ukrutníci brali lidi po polích a vozili je do Hory a prodávali a do šachet metali a rozličné muky vymyšlevali. Tedy nic o vině Horských. Zpráva textu *B* týká se pánů, kteří v poslušenství prozatímní vlády královny Žofie a Čenka z Vartenberka vedli boj proti táborskému pozdvižení venkova od počátku listopadu 1419 (potom na jaře proti Plzni, Písku a Žižkovu u Sudoměře a Vožice); okolnost, že *Mikeš Divůček* byl králem ustanoven mincmistrem v K. Hoře, patrně způsobila, že opíral se především o zbrojnou moc města; proto také zajatci z bojů voděni do Hory a tu asi utracováni. Je zřejmo z toho, že vina není pouze na Horských, zejména čteme-li o zvěrstvích pánů *Divůčka*, *Jana Městeckého*, *Půty z Častolovic* a j. v *Chotěboři* (2. února), kde proti čestnému slovu vzdávajícím se životy zaručujícím, bylo (podle *Vavřince* i *Star. kolegiáta*, 82) spáleno hned 300 jatých v stodole, ostatní prý vmetáni v šachty kutnohorské. Hromádka sám s dvěma kněžími upálen v Chrudimi na náměstí. Je zřejmo z toho, že vina není pouze na Horských.

⁹⁾ Příměří mezi stranami 13. listopadu smluvené, propouštělo, jak známo, přijímání z kalicha, slibujíc dokonce ochranu královské vlády přijímajícím. Co činili Kutnohorští nebo Litoměřičtí (srv. *Tomka*, IV, 23) nebo jiná německá města, bylo tedy jak proti závazku prozatímní vlády, tak proti slibům Zikmundovým z Uher a Brna. Také rozkazy Zikmundovy z Vratislavě, pokud je známe, neopravňují k závěru, že by Kutnohorští jednali z nařízení krále; spíš k němu opravňuje příklad, jež dal král upálením Pražana Krásy. List králův z 10. února (srv. výše str. 30, p. 3) do Žateckého kraje, list, jenž rozeslán byl patrně do celé země, nařizuje poslušnost pražské vládě s husitou Čenkem z Vartenberka v čele; vyzývá-li adresáty, aby Viklifisty se varovali a těm v Plzni, Písku a Hradci nebo jiných městech, kde by se sbírali, podpory neposkytli, mívá to zřejmě na *Tábory* a nemůže býti vykládáno proti kalichu vůbec, ač tu již ovšem najdeme dvojsmyslnou větu: král praví, že chce království uvésti zas ve stav, jaký byl za Karla IV. a v poslušnost římské církve (*Palacký*, *Urk. Beitr.*, I, č. 11). V listu ze 7. března do Šestiměstí dří král, že chce v Čechách potrestati „etliche widerwertige Unterthanen“. Také mluvčí pražské vlády královské, pan *Václav z Dubé* píše 12. března jen o pomoci proti smělosti a „drzosti zločinných lidí“ v království (ibid., č. 14), a král sám v listu do Budišína z 15. března mluví dosti srozumitelně o nevěreckých, nepoctivých a zločinných skutcích „Viklifistů, kteří se zovou jinak též Husité“, skutcích, páchaných *bořením kostelů a jinými nelidskými činy* proti víře Kristově, církvi a tedy i proti nám. Od toho chce království očistiti a proto nařizuje, aby jímali Viklifisty: jsou-li to duchovní, aby je vydali biskupovi, jde-li o světské, aby se pokusili o jejich obrácení a trestali je na těle i statku, vytrvají-li v své nevěře (ibid., č. 15). Tedy teprv zde mohl adresát z příliž všeobecného popisu Viklifistů míti za to, že má trestati i pouhé kališníky a rozkaz tohoto způsobu má asi na mysli *Vavřinec* (l. c., 357; srv. výše str. 45, p. 4), praví-li, že král psal do Čech všem pánům a úředníkům (i nejv. purkrabímu) a úřadům městským, aby Viklifisty a Husity a *přijímající z kalicha* všemi obyčejí stihali a podle možnosti vypleňovali. Pochybnost, stálo-li v listu vskutku „přijímající z kalicha“, musí se ozvati nalé-

havě, neboť ani jeden list toho obsahu, jak tvrdí Vavřinec, se nám nezachoval, ač prý jich bylo množství. Nedatovaný latinský list, psaný, jak se zdá, kazateli *Želivskému* (Urk. Beitr., I, 24) dobrým známým jeho, a to asi od konce března do polovice dubna, informuje jej o odporujících si novinách o stanovisku Zikmundově, jak sám praví, jednak jen z doslechu čerpaných, jednak spolehlivých: od jednoho panoše slyšel novinu, že král rozkázal, aby všichni Viklifisté bez rozdílu stavu byli vražděni, nelze-li mocí, tedy tajně, nelze-li tajně, tedy lichotivými řečmi a sliby. Tu jde zřejmě o pouhou pověst, jež je ještě znejasněna dodatkem „hoc praestent (to nechť prokáží, osvědčí?) v *Plzni*, v *Hradci*, v *Písku*, v *Klatovech* atd.“. (Či máme čísti: praestant?; Plzeň i Písek byly tou dobou v rukou královských [Hradec až v květnu?]; jde tu o města dřív osazená *Tábory*; chce se říci, že dobytá města byla usmířena falešnými sliby?) Ale výčet měst „táborských“ prozrazuje, koho se hrozby královny týkají. Jiná novina listu referuje o staroměstském rychtáři, že ukazoval po městě dopis s radostnou zprávou, že král *zřekl se křivých výprav*, jiná z doslechu, že jeden ze starších obecních ve Starém Městě po zápisu měst pražských (proti Zikmundovi z 3. dubna?) vzkázal panu Divůčkovi z Jemniště (t. j. zástupci královu v jednáních s Prahou?), aby rychle zakročil (ut veniret), sic jinak že Staré Město pražské bude pro krále ztraceno. Konečně oznamuje pisatel, že četl dopis jistého panoše, adresovaný jedné paní, tetě jeho, že král nedávno poslal listy do Litoměřic, aby přiměli ty, kteří přijímají z kalicha, k odvolání; nebudou-li chtít, aby je postínali a statky jejich zabrali (v Litoměřicích bylo asi od vánoc ve vazbě obce na 16 sousedů, jatých pro kalich; srv. *Tomka*, IV, 23). Litoměřickým prý dále bylo poručeno, aby podobně trápili (kališnické) panoše a sedláky v okolí a kdyby na to nestačili, aby si zavolali na pomoc podkomořího (t. j. pana Václava z Dubé!) a tak všechny odpravili. To vše je nepochybně stranicky zvlečeno; pisatel (a nepřímo i adresát, jímž je, opakují, nejspíš Želivský) jeví se tu ovšem jako protivník Zikmundův, králi nedůvěřující. Srv. i list Zikmundův s. d. (patrně z Hradce Králové, kol 10. května; *ibid.*, č. 23) markrabímu míšeňskému, že táhne ke Kutné Hoře a chce Viklifisty „tempfen und vertilgen“. Zde od 30. srpna po prvé slyšíme slovo tak silné z úst králových. Zikmund mluví o nové víře v Čechách, již se chytili někteří páni s rytíři, panošemi a sprostými lidmi — dvojsmysl pojmu Viklifisti však zůstává. Srv. i ČČH, 1926, 356. Co praví *Bartoš*, *ibid.*, 676, dokazuje samo, že v dubnu 1420 Litoměřičtí rozkazu králova postínat vzdorné Husity nedostali; nezachovali se zajisté dosud podle něho; jati měšťané byli utopeni až 30. května, tentokrát pravděpodobně na rozkaz krále (*Vavřinec*, 375, dří, že byli umučeni pro přijímání z kalicha). Ale jiné příklady chování Zikmundova máme z *Králové Hradce*. Král tam přibyl někdy v prvním týdnu května ze Svídnice (podle *Tomka*, Děj., IV, 52 pobyl tam 3.—10. května). Magdeburger Schöppenchronik (Chron. der deutschen Städte, VII, str. 353) vypráví, že tu sesadil radu českou a ustanovil německou, legát Ferdinand pak přijímal na milost všechny, kteří odpřisáhli kalich. O trestech na životě a statku neslyšíme. *Windecke* (I. c., 110) praví, že Hradečtí vzdávající se, odvrátili se od své nevěry, zpovíдали se a činili vše, co král chtěl. Král jim dal hejtmánem

pana *Alše ze Šternberka*. V *Lounech* podle *Vavřince* také k exekucím nedošlo; v *Slaném* upálen jeden kněz, zdráhající se odpřisáhnouti kalich (t. zv. kronika universitní I. c., 585, přidává jednoho laika). Ostatek i v *Litoměřicích* zachoval se *Zikmund* v ún. 1421 k odboji ku podivu laskavě; srv. *J. Čelakovského* v OSN, XVI, 171. Dodávám, že v listu z 21. dubna k velmistru řádu německého mluvil *Zikmund* o nastávající válce s *Viklifisty* v *Čechách* (*Altmann*, I. c., I, č. 4120). Srv. k tomu všemu i pozn. 2 na str. 48 níže a str. 100, p. 5.

⁷⁾ O tom vypravuje *Vavřinec* (I. c., 365-7) obšírně a jak se zdá spolehlivě. Král chtěl s odbojnými *Čechy* vyjednávat; proto vyžádal si glejty pro své zástupce pana *Viléma Zajíce z Hazenburka* (pána na *Židlochovicích* na *Moravě*; padl potom v bitvě u *Vyšehradu*) a *Arnošta Flašku z Rychmburka* (syna skladatele „*Nové rady*“), kteří (asi kol 28. dubna?) nabídli panu *Čenčkovi* a obci *pražské* 14denní příměří, jehož by bylo užito k jednání o dohodu. Ale *některí kněží pražští* (*Vavřinec* se vyhýbá jménu *Želivského?*), bojíce se lsti, vybízeli obecný lid, aby králi nevěřil; tak obec nedospěla k určitému rozhodnutí. Pan *Čeněk* prý však vzkázal králi, že by mu postoupil hradu *pražského*, promíne-li král, co proti němu učinil a dopustil-li kalich na jeho statcích až do rozřešení otázky v celém království. Král s tím souhlasil. Pan *Flaška* vrátil se do *Prahy* (patrně již z *Hradce Králové* od krále) dne 5. května a dne 6. května sdělil panu *Čenčkovi* a některým z konšelů obce *pražské*, že král chce dáti plné slyšení o otázce kalicha a co bude z písmá dokázáno, tomu že nechce překážeti, nýbrž naopak býti pomocen. Téhož dne svolána byla obec *Starého i Nového města*, aby se poradila o odpovědi králi; usnesla se vyslati posly ke králi k dalšímu jednání a žádati o glejty potřebné. *Hiis non plene terminatis*, pokračuje *Vavřinec*, pan *Čeněk* vydal hrad *pražský* pánům *Zajícovi*, panu *Václavu z Dubé* a *Hynkovi z Dubé*, bez vědomí obce *pražské*. Je možné, že svolení obce k jednání s králem rozuměl pan *Čeněk* tak, že i v městě zvítězila myšlenka smíru s králem; snad vydáním hradu chtěl i podvrátiti odhodlanost strany k odboji připravené. Nepochybnou, jak se zdá, úhonu v jednání *Čenčkově* bylo by třeba spatřovati v tom, že se zmocnil k své ruce ohromné kořisti na hradě, jak o tom vypravuje zejména t. zv. kronika university *pražské* (*Fontes*, V, 582), jejíž autor patrně dlel tenkrát na hradě. Na hrad se bylo zajisté po snesení obce proti králi z 3. dubna uteklo něco bohatých měšťanů německých z města s rodinami i nejcennějšími věcmi svými i mnoho kněží; když 17. dubna se pan *Čeněk* ujal hradu proti králi, vyhnal všechny z hradu, ale zadržel svršky jejich (o zoufalém pláči žen před hradem, domáhajících se vrácení svého zlata a stříbra, souhlasně zmiňuje se i *Vavřinec* I. c., 363). Kronika dle, že pan *Čeněk*, i když 7. května vrátil hrad králi, „všechny kořisti si odnesl“. O tom mají zmínku i *Staré letopisy* (str. 82), takže dohad *Palackého* (III, 1, 360, p.), že pan *Čeněk* vše zas vrátil, není ve shodě s prameny. Ovšem podle poznámky *Tomkova* (*Děj.*, IV, 41) mohly věci udáti se zcela jinak: loupež byla jen dílem *Pražan*. Je zajímavé, že kronika univ. všechnu hrůzu krvavých válek a zlob hospodářských, jež přinesla válka potomní, přičítá za vinu panu *Čenčkovi*, t. j. patrně jeho vášnivému vystoupení proti králi z dnů 17.—20. dubna. Či již jeho husitské agitaci od r. 1415?

(Str. 46)

¹⁾ Goll, Čechy a Prusy, 136 byl první, jenž rozpakům Prahy a důvodům jejich věnoval pozornost náležitou; potom i Prokeš, I. c. 53.

²⁾ Podle *Starých letopisů*, rkpu L, byli vysláni do Hory ke králi dva páni z konšelů, dva mistři a dva z obce (I. c., 36, p.). Srv. i žalobu M. Jakoubka na Želivského výše str. 11; z ní možno uzavírat, že Jakoubek byl spíše pro cestu kompromisu. Jinak ovšem nespolehlivý *Židek* (srv. díl druhý, 131, p.).

³⁾ Srv. díl první, str. 96 sq.

(Str. 47)

¹⁾ Srv. díl první, str. 139 a ibid., pozn. 5. Zdá se sic, že důležitý projev tento vznikl v jiné situaci než byla na jaře r. 1420 (klade důraz na to, že boj chystaný je pro časný prospěch a nemá důvodu vyššího), ale hlavní myšlenka jeho mohla se dobře ozvat i v úvahách z počátku r. 1420. Srv. i str. 139, p. 5 a str. 101, pozn. 1 (bellum ex necessitate). Je však možné, že toto poslední svědectví (*Mikuláše z Pelhřimova*) týká se úmluv pozdějších (z 27. května, srv. níže str. 49).

²⁾ Srv. k tomu *Vavřince*, I. c., 368. Vypálen byl klášter strahovský i s knihovnou jeho, klášter křižovnický konec mostu a část kláštera sv. Tomáše na Malé Straně.

³⁾ Srv. výše str. 45, p. 7.

(Str. 48)

¹⁾ S pomocí některých dat listinných lze, tuším, rekonstruovat přibližně správně, co se stalo. Z projevu legáta Fernanda k Pražanům z doby obležení Prahy Zikmundem (srv. níže str. 59 sq.), vysvítá, že král (v Kutné Hoře) žádané slyšení o otázce kalicha Praze *nepovolil* („ille noluit in hiis causis, quae causae sunt fidei, sine nobis se ad audientiam exhibere“); v německém letáku Pražan, šířeném asi v pol. července v ležení Zikmundově před Prahou (srv. str. 65, pozn. 3 níže), nemluví se sic o audienci, ale mluví se patrně totéž, stěžují-li si Pražané, že prosili krále (není řečeno kde, ale nejspíše v Kutné Hoře), aby propustil v české zemi artykuly jejich, že by jej (v tom případě) rádi přijali za krále; král, jak slyšeli, to *chtěl* učinit, ale několik biskupů a kněží jej od toho *odvrátilo*. Obě zprávy se vhodně doplňují: smírné úmysly Zikmundovy zvrátil papežský legát se svými doktory; to znamenalo nejen odmítnutí žádané audience, ale i kalicha, jemuž, jak rozuměti třeba, by nebyly kladeny překážky potud, dokud by řádné slyšení obou stran o otázce nerozhodlo. Je velmi pravděpodobné, že k změně původního stanoviska Zikmundova přispělo i rozčilení na novou révoltu v Praze, na divoký útok Pražan („quidam leviores de communitate“, jistě podnícení Želivským, mu podle *Vavřince* 367 stáli v čele), útok na Malou Stranu, na hrad pražský i Vyšehrad, na pálení i boření předních klášterů pražských (ve dnech po 7. a 8. květnu) — k tomu všemu došlo jistě bezprostředně potom, co pan Zajíc a pan Flaška přinesli z Hory ujištění, že král dá plné slyšení o kalichu, ovšem i po tom, co pan Čeněk, jistě také pod dojmem obratu králova, postavil se i s hradem pražským do služeb Zikmundových. O duchovních hodnostářích a učených dokto-

rech, kteří byli v Hoře v průvodu legátové a králově, srv. níže str. 69, pozn. 2. Z práce *Bartošovy*, Liter. činnost M. Jana Rokycany atd. (1928, str. 99) se zdá, že jedním z mistrů Prahou do Kutné Hory vyslaných byl *Payne* a že v Hoře doktoři Zikmundovi odevzdali pražskému poselství zvláštní memoriál, psaný proti přijímání pod obojí; podle Bartoše šlo o spis výsměšně zamítavý; Payne naň odpověděl „festinantissime“, snad ještě v Hoře. Ze všeho vysvítá, že na obou stranách byli to nesmiřitelní kněžští činitelé, kteří (v Praze počítám k nim Želivského) o znemožnění dohody mají zásluhu největší.

²⁾ *Vavřinec* l. c., 369. Kromě Vavřince máme o audienci v Kutné Hoře zprávu, pochozí od Pražan samotných v obranném listu Prahy Benáťčanům z 10. července 1420 (*Palacký*, Urk. Beitr., I, 39); list ovšem dýše tak vášnivým odporem ke králi (v podstatě rozvádí se v něm obsah výzvy Vartenberkovy proti králi z 20. dubna), že vývodů jeho nelze přijímat bez výhrady. Pražané pší, že Zikmund, nejsa ještě řádně za krále přijat, zavázal se přísahou ohněm a mečem vykořenit (u *Palackého* chybí slovo hlavní, nejspíš: kalich), takže, „jak vyznal vlastními ústy před některými z nás“ (to se vztahuje patrně na audienci v Hoře), kdyby měl celé království obrátit v plameny, osadit je cizozemci a všechna svá království, tělo i duši ztratiti, by od toho neustoupil. Když my proti všem těm ukrutným zpupnostem jsme pokorně prosili, aby dřív dal cestu spravedlnosti a dopřál obyvatelům *svobodného slyšení*, on tvrdší kamene, počal, jako by byl žihadly bodnut, jako zuřivec házet rukama . . . Proto ho za krále nechceme. — V tomto podání není, a to je příznačné, ani slova o žádosti králově o odzbrojení, na kterou, jako vlastní důvod rozbití jednání klade důraz *Vavřinec*. Zpráva *Starých letopisů* (l. c., 36) mluví o *dvoji* audienci Pražan v Hoře, ale nemá o otázce kalicha a slyšení ani slova: král vznáší jen požadavky vojenské, jak je známe z *Vavřince*. Jen *řymovaná kronika* (srv. díl druhý, str. 108, p. 5; Výbor z liter. čes., II, 254) vypravuje, že když Pražané jeli ke králi, žádající propuštění kalicha, „král toho nechtě přijíti“. Srv. i žaloby Němců pražských u *Windecka*, l. c., 150; jejich zmínka o poradě celé obce pražské (o odpověď poslům královým, panu *Václavu z Dubé a Mikeši Divněkovi*), má-li či nemá-li Zikmund býti přijat králem, náleží patrně někdy do dubna. Co vypráví *Židek*, srv. díl druhý, str. 131, p. 1. Zmínky zaslouží i dodatek t. zv. *kroniky university pražské* k Vavřincovi, jehož smysl je krátce, že král v Hoře Pražanům odpověděl, že v jednání o žádostech jejich nevstoupí dříve, dokud neprokáží svou poslušnost a neodzbrojí (*Fontes*, l. c., 583). Je zajímavé, že domácí tradice letopisná vidí skoro bez výminky hlavní příčinu roztržky v žádosti králově o úplné odzbrojení Prahy (tak asi i český zpravodaj koncilu basilejského r. 1433 v *Mon. conc.*, I, 387) a že pozdější stížnosti Prahy samé nevědí o tom ničeho, nařkávají jen na odepření žádané audience. Překvapuje, že Praha nedotýká se slovem Zikmundova chování v Kutné Hoře v pozdější své žalobě na Zikmunda v Urk. Beitr., II, 525 sq. (srv. str. 23, pozn. 3). — Obšírný, skvěle psaný list Pražan dožeti a signorii v Benátkách, daný za obležení Prahy Zikmundem dne 10. července, *Palacký* ve svém vydání zkrátil; úplný text otiskuje nyní *Bartoš* (*Manifesty města Prahy z doby husitské*, str. 278—282; o skutečný „manifest“,

t. j. projev poslaný do vši veřejnosti, tu ovšem nejde). Palacký vynechal většínou jen rhetorická superflua, ale i některé kusy podstatné; srv. víc o tom níže str. 65, p. 3. Výše dotčený objekt vyhlazovací vůle Zikmundovy, jehož určení u Palackého chybí, vytčen je v plné souvislosti tak: omnes fideles regnicolas, venerabilem communionem eukaristie sub utraque specie amplexantes et sibi de contrario errore non consentientes (perimere).

³⁾ Tutéž žádost opakoval ostatek již dříve v Brně a pak ve Vratislavi. V Brně ještě byli ji Pražané ochotni splniti; v Hoře — po zkušenostech posledních měsíců — již nikoli.

⁴⁾ O tom srv. *magdeburskou kroniku* v *Chroniken der deutschen Städte*, VII, 353 a *Windecka*, l. c., 150.

5. ZIKMUND PŘED PRAHOU. BOJ NA VÍTKOVĚ

(str. 49—59).

(Str. 49)

¹⁾ Text *Sa* Starých letopisů dí o tom tažení: Tehdáž také Jan Žižka sebral okolo Tábora a Písku na 3000 lidí, i táhl do Prahy a táhna mnoho tvrzí a kostelův spálil. Také Benešov panu Petrovi spálil, a když do Prahy přitáhl, ihned odtud sv. Václava obchnal. Za tím následuje: Téhož léta Strahov klášter vypálen od Žižky (vskutku se to stalo dříve, od Pražan, před příchodem Táborů). Podrobnější líčení boje Tábořských s královskými u *Poříčí* na Sázavě je u *Vavřince*, I. c., 370. O Žižkovi při tom není zmínky, na rozdíl od *St. kolegiáta* (I. c., 80). Údaj, že královských bylo na 10.000 jízdy, je jistě upřilíšený nemálo, jako údaj *Kolegiáta* (str. 80), že Žižka přivedl „dobře 9000 lidí“. Text *Sa*, jak uvedeno, ví jen o 3000. *Vavřinec* dí, že Táboři zanechali v Hradišti na ochranu pevnosti „magnam gentem“. Tu skoro všude je nápadný známý nám rozdíl: kde *Vavřinec* mluví pouze o Tábořech, má již *Kolegiát* a texty pozdější: Žižka s Táboři nebo jen: Žižka.

²⁾ O tom všem srv. *Vavřince*, I. c., 365, 372 a částečně (o Orebských) *St. letop.*, 37 (jen text *b*). Velmi pravděpodobné jest i tvrzení *Balbinova* (Epitome, 4. v), že *Korandu* provázely stále plzeňské *bekyně*. Na to vztahuje se zřejmě *Vavřince* va věta o Korandovi (I. c., 389), že vpadl do kostela sv. Michala se sestrami z Plzeň. Jak ženy plzeňské byly Korandovými kázáními vychovány k chiliastickému šílenství, srv. v díle druhém, str. 148. Srv. i níže str. 87.

(Str. 50)

¹⁾ Upozorniti je, že *Vavřinec*, mluvě o tom (I. c., 372), praví, že vypálení kláštera stalo se bez vědomí velitelů (superiorum).

²⁾ Srv. díl první, str. 100.

³⁾ Srv. k tomu *Vavřince*, I. c., 374, jenž dí, že proměna konšelů stala se na plné schůzi Tábořských, Žateckých, Lounských a Orebských s konšely obou měst pražských. Srv. i, co praví kronika *Mikuláše z Biskupce* (díl první, str. 132), že válka byla smluvena v dohodě s mistry pražskými. Datum úrady na pondělí svatodušní (27. kv.) zjistil *Tomek*, IV, 62, p. Obsah úmluvy u *Vavřince*, I. c., a ve výtahu v *St. letop.* ve vydání *Zimmermannově*, 138. *Vavřinec* dí výslovně, že z této úmluvy vznikly pozdější čtyry artykule pražské. Z pozdější zmínky *Vavřincovy* (str. 449) třeba uzavírat, že již patrně v této době Pražané smluvili s Táboři, že stráž v radnici a věžích městských mají býti opatřeny obojí stranou z polovice. Jistý projev nedůvěry je v tom tábořském požadavku (jehož splnění později po bitvě u Vyšehradu marně se domáhal *Mikuláš z Husí*) nepochybně.

(Str. 51)

¹⁾ Srv. však, že i *Vavřinec*, I. c., 373, mluvě o poddání se Slaného královským 25. ledna, vytýká s nápadným důrazem, že noví páni města vyhnali kněží kališné a tanec, kostky a jiné hříchy zjevně propustili.

²⁾ K tomu srv. žalobu a prosbu Němců pražských Zikmundovi, otištěnou u *Windecka*, l. c., 149.

³⁾ O *Slaném* vypravují texty *G* a *R Starých letop.*, že pan *Vilém Zajíc* 25. května osadil horu nad Slaným a velikou škodu městu činil, pravě, že by *Pražané* králi *Zikmundovi* milost dali. A tudy týž *Vilém* zrádně jest puštěn do města. O *Lounech* dří *Vavřinec* (str. 376), že vyslaní lounští se králi podrobili a bez souhlasu obce lidu jeho do města vstoupiti dovolili. Ohyzdno by prý bylo psátí, jaké násilí ženám v městě dalo se od toho lidu a jaké rouhání svátosti Těla a krve boží.

⁴⁾ *Vavřinec*, l. c., 381 dává mu týž čestný přídomek jako dřív *Žižkovi* a potom *Bzdínkovi* (Hvězdovi z *Vicemilic*): veritatis et legis Christi non modicus zelator. S panem Alšem byli v čele útočníků *Beneš* z *Mokrovous* (srv. o panu Alšovi a *Benešovi* níže str. 224 a 225) a *Jiřík* z *Chvalkovic*.

(Str. 52)

¹⁾ Srv. moje *Zprávy pramenů o boji na hoře Vítkově 14. července 1420* (Praha 1926): krátká zmínka *Příbramova* dří, že Praha zvítězila slzami a modlitbami, *Chronicon treboniense* (srv. díl druhý, 92), že na *Žižkově* byli Němci zázračně poraženi; t. zv. *Chron. Palatinum* o Zikmundovi: prostratus in monte Zisskow, post recessit confusus. *Starý kolegiát* dří, že král „cum non potuit proficere“ v obležení, odtáhl se svým vojskem; nespojuje odchod výslovně s nezdarem na *Žižkově*. Podobně ani *Eneas Sylvius*, ani *Staré letopisy* (ty dří, že král Němce rozpustil, neb již neměl co dávat; teprv pozdní text *R* praví, že prý král rozpustil vojsko hned třetí den po porážce Němců na *Žižkově*), ani *Kronika velmi pěkná*. Ale *Žaloba* koruny české z léta r. 1420 praví určitěji, že Zikmund nechal boje s Prahou, poznáv nebezpečnou nesnáž toho; za to dal se v novou válku s mouchami, myšmi, štíry atd. ve svém táboře (víme i odjinud, že v panujícím vedru vojsko mnoho trpělo hmyzem všeho druhu) a vida, že ani těm nemůže odolati, utekl nočním časem před nimi. — Morovou atmosféru tažení odvozuje *Kronika magdeburská* (*Zprávy pramenů*, 21) zejména z rychlého, vedrem způsobeného, rozkladu koňských zdechlin a mrtvol 200 rozsekaných „kacřů“, v ležení pohozených „jako prasata“. Že zajatci z obou stran byli zabíjeni nemilosrdně, praví nejen tato kronika, nýbrž i *Vavřinec*.

²⁾ Srv. o středověké neschopnosti vyvarovat se až neuvěřitelného přehánění v tom směru, event. neschopnosti odhadnout správně počet množství poučný výklad *Jos. Šusty* v Sborníku *Bidlově* (1928), str. 224, téhož v *ČČH*, 1907, 213—5, výše str. 3, p. 4 a *R. Urbánka* v Sborníku *Žižkově* (1924), str. 62 sq. Zde *Urbánek* jistě právem brání se novotným výkladům (zejména *Arn. Krokera* *Sachsen und Hussitenkriege* v Arch. f. sächs. Gesch. 1900), jakoby počet českých bojovníků v bitvách s Němci nelišil se příliš od německých, ale neprávem, tuším, podceňuje fakt, že kronikáři zveličují až nemožné čísla vojsk. Zdá se mi také, že se nečiní náležitý rozdíl mezi vojskem bitevním a počtem zaměstnanců a rozličných vojenských příživníků v obozu. — Dodávám příklad, jak jinak spolehliví vrstevníci udávali nemožná čísla o počtu útočících nepřátel: t. zv. malá *Klosternuburská kronika* (AÖG, VII, 248), mluvíc o vpádu Čechů do *Rakous* a dobytí města *Recu*

(listopad 1425), tvrdí: der feindt waren mer den hundert tausent nach guetter schaczung. Možno říci směle, že jich byla nejvyšší destina.

³⁾ Armáda asi i vnější výpravou svou poskytovala pohled vzácný. O stanech zvlášť umělé práce slyšíme výslovně (*Žprávy pram.*, str. 29); pestrost barev dávají tušiti data *Jechtova* v *Gesch. der Stadt Görlitz*, I (1926), str. 150: Zhořelec vyslal k obležení Prahy na 160 mužů, v tom 64 těžko oděných jezdců v šatech městských barev (červená a bílá) s 44 ryněři (pacholci na koních, lehce odění) a jistým počtem pěších střelců (se samostřily), kočích a j.; jeden „komorní vůz“, velký stan a něco vozů s potravinami a přípravami (v tom ovšem i puškami) průvod, nad nímž vlála velká městská korouhev, provázelo. V *Jechtově* *Der oberl. Hussitenkrieg*, I (1911), 24 sq., najdeš podrobnosti z městských účtů, jak byla výprava potřebami všeho druhu, koření do jídel v to počítaje, opatřena (také potřebami pro sloužení mše sv.); koně k povozům dodali většinou poddaní sedláci; vojáci byli provázeni 6 konšely. Souhrn vydání na toto tažení, jež trvalo 14 týdnů (celkem 330 kop 3 gr., což je přibližně našich 330.000 Kč; byla to šestina celoročních městských příjmů), je v *Jechtově* *Codex Lus. super.* I (1896—9), str. 33 sq. Odtud lze si domysleti, jak ohromný finanční náklad Zikmundova výprava vůbec předpokládá. V účtu zhořeleckém slují kamenné koule do pušek „Kaulen“; prof. Flajshans mne poučil, že český termín je odvozen z němčiny. Poslední položka účtu je 7 a půl kop na hostinu pánům (konšelům), když se z Čech vrátili (za lázeň, víno a pivo). Koně posílá na výpravě (čteme na konec) v účet pojati nejsou. — *Fr. Vacek* ve svých *Dějínách Bubenče, Dejvic, Šárky a okolí* (v *Sborníku příspěvků k děj. m. Prahy*, II, 1911, str. 46 sq.), jež v svědomitém výkladu zachycují zprávy o každé téměř parcele, cituje tuším z *Tomka*, IV, 59, dvě noticky k historii obležení z r. 1420 se vztahující. Počátku června se týká zápis o spalení dvora kláštera sv. Jiří v Ovenci Žižkou („spálil a dobytek zajal“); téhož dvora, jež měla v držení nějaká paní Mařka, týká se: „Král uherský to léto obilí, kteréž jest na poli bylo zůstalo, zkazil a strávil, leže na jejích polích a dědinu zkazil lochy a šachtami; a což zbylo zdí ve dvoře po spalení (od Žižky), zbořil“ (l. c., 65).

⁴⁾ Srv. díl první, str. 58, p. 2.

(Str. 53)

¹⁾ Srv. k následujícímu moje *Žprávy pramenů* etc., kde jsou všechna svědectví shromážděna. Chybí jen výklad *En. Sylvia* z jeho životopisu Zikmundova, jež otiskl *Palacký* v *Liter. Reise nach Italien*, str. 111 (je dodán v *Zprávách pramenů o bojích u Hory a Brodu*, str. 28.). Dodati by bylo lze i francouzskou kroniku *Monstreletovu* (po polovině 15. stol.; staré vydání z r. 1603, I, 317). Vypravuje krátce o obležení Prahy (města kacířů, kteří se drželi také v okolí na 2—3 denní cesty) a kteří v zlobě své se nebáli žádného druhu mučednické smrti. Lidu Zikmundova bylo tolik, že sotva bylo možná jej spočísti; nedostatek potravin byl příčinou odchodu armády.

²⁾ Zajímavá je svými daty o účasti *Žen v boji*. Dne 12. července prý Uhři zajali u vypáleného kláštera kartouzského 156 žen oděných mužsky a ozbrojených meči.

Jinde není o tom slova; číselným údajům pramene sotva možno věřit. Zpráva markrabího dří v podstatě, že útok na Vítkov přikázal král a že Němci se zmocnili již dvou příkopů; když dobývali třetího, vyšlo z města tolik kacířů na pomoc, že „bylo třeba stáhnouti naše lidi, kteří byli těžce zraněni a mnoho ztratilo koně“. List otiskl prvý *Höfler* v Sitz. Ber. vídeň. akademie 1879; starší literatuře je neznám. Srv. i kroniku *Monstreletovu* (l. c.), že pražští kacíři výzbrojovali ženy, jež byly ukrutné jako ďábli; řada jich prý padla v pútkách kol města. Nelze zholá odmítnouti dohad, že zprávy o účasti žen v boji božím slily i vnuknutí *Johanky z Arku*.

³⁾ Je to *Tomáš Ebendorfer* (srv. díl druhý, str. 111); líčí krátce srážku na Vítkově, ale v řeči, kterou Zikmundovi vkládá do úst, v řeči shrnující důvody, proč nechce dovolit střelbu ani útok na město těm, kteří si útoku přáli, není vůbec odkazu na nezdar na Vítkově, nýbrž rozvádí se jen myšlenka: zničil bych své lidi a své město, země je spuštěna na míle a vojsku se nedostává potravin. Je to dále *magdeburská kronika* (srv. díl druhý, str. 118); zde se dří, že křižáci by byli kacířstvo potřeli, protože hořeli bojovností, ale nesměli. Král viděl hanbu na Vítkově, ale nechtěl opravdu proti městu něco podniknouti, neboť přál si smírné dohody a bál se zkázy města a lidí. Měl opětovně tajné porady s pány českými, kteří mu konečně radili, aby Němce propustil, že mu získají Prahu po dobrém. Později se ovšem ukázalo, že král byl jimi oklamán; páni králi slova nedrželi, jako ho nedrží Bohu; Češi jsou povahou „böse Schálke.“ *Ondřej Řezenský* (srv. díl druhý, str. 79) mluví na dvou místech o obležení Prahy. Na prvním se o Vítkovu nezmiňuje; rozpuštění vojska přičítá jednak skrytému soudu Prozřetelnosti božské, jednak podle soudu některých nevěře Zikmundově, jenž se dal k tomu přemluvit českými pány. *Opat Zaháňský* (srv. díl prvý, str. 63) praví, že ohromná armáda byla rozpuštěna nečekaně (ino-pinate) a že mnozí podezírají krále, že se to stalo jeho nedbalostí nebo bezstarostností, protože chtěl ušetřit kacířů a nebyl příliš horlivý katolík. Srv. *Zprávy pramenů* 15—17, 20. q., 12 a *Leidingera* l. c. 664.

⁴⁾ Srv. díl druhý, str. 116.

(Str. 54)

¹⁾ Žižka zbudoval své opevnění na místě, kde na hoře stála šibenice. Z toho plyne, že místo bylo prosté stromoví a že vedla k němu stará cesta z města. — Mám za pravděpodobné, že opevnění („propugnaculum“ u *Vavřince*), chránící přístup k bráně Horské, bylo prvou z ukázek toho „tábora“, jež v zápětí napodobovala opevněná města Zikmundova, stavíce podobné „tábory“ před svými branami, toho „tábora“, jenž měl potom v střední a východní Evropě nabýti tak neobyčejného významu ve vojenství 15.—16. stol. a vkořeniti se v jazyky národní do dneška. Srv. naposled mé vývody v ČČH, 1932, 637 sq. a níže str. 130, p. 2 a str. 75, p. 1. A podobně jako na Vítkově šlo i později 1. listopadu před *Vyšehradem* o bitvu u nového opevnění před vlastní pevností zbudovaného, tedy u nového „tábora“ (srv. žalobné verše o porážce, slavící padlé hrdiny jako mučedníky a odsuzující útěk nevěrných v MVDGB, 1891, str. 290, kde se dří, že bitva byla „apud scrobes ac fossata noviter elaborata prope septa Pancracii“. *Vavřinec* dří jen,

že Pražané se ohradili výbornými příkopy). Srv. i níže o českém postavení u „tábora“ před *Kutnou Horou* v pros. 1421 str. 132, pozn. 4 a str. 137, pozn. 4.

(Str. 55)

¹⁾ T. j. Žaloba koruny české na krále Zikmunda u *Höflera*, Script., II, 324 a v mých *Zprávách pramenů* str. 4, kde čte se i text český. Zde se dí: ... maje tisíc vybojovníkův proti jednomu těch chýší brániteli, snad uschlého listu zvukem hrozným anebo snad cepným štěkotem (v orig. lépe: aut forte rustici trituranis terribili aspectu deterritus . . . exercitus tui falangam stupendo metu attonitam et caecatam in praecipitium induxisti, adeo ut . . .) jsa zastrašen, hanebně poběhl jsi . . . Neb tu jedni zbiti . . ., čtvrtí samými strachy zcepeněli.

²⁾ Srv. díl druhý, str. 144 a *Zprávy pramenů* 28. Že je zpráva velmi stará, soudím z toho, že mluví o „mons Vitkonis“, ne o Žižkově.

(Str. 56)

¹⁾ K tomu, tuším, třeba přičísti i představu Vavřincovu, že dobytí Vítkova mělo býti prvním článkem obecného útoku na město s několika stran. Čechové Zikmundovi měli prý *po dobytí Vítkova* s 16.000 muži (!) udeřit na Saský dům u Karlova mostu, Vyšehradští na Nové Město, ze Špitálského pole mělo se prý operovat proti Starému Městu (i tu bychom čekali jméno Nového Města), kdežto král sám na Letné čekal s třemi velkými kolonami, jak boj na hoře Vítkově dopadne. Ve výkladech našich znalců středověké války postrádám vysvětlení, lze-li v tak podivnou strategii věřit — čekali bychom zajisté, že šlo-li by opravdu o všeobecný útok, byl by podniknut *současně* s několika stran a že na př. oddíly stojící na Špitálském poli postaraly by se aspoň o obklíčení města proti bráně Poříčské a Horské, aby pomoc z města posádce na Vítkově byla znemožněna. Treba také upozorniti, že kromě Vavřince neví o vyloženém plánu *žádný* svědek jiný; proto nevzdávám se svého předpokladu, že Zikmund město útokem vůbec vzítí nechtěl. — *Palacký* (I. c., III, 1, 394) líčí boj na Vítkově podle Vavřince, event. ještě určitěji jako částku domnělého všeobecného útoku; dí, že z děl Zikmund „pro nahodilou překážku“ střeliti nedal (víme jen, že to zakázal!) a že outokové u Saského domu i od Vyšehradu neměli nijakého prospěchu (vskutku je i z Vavřince zřejmo, že k nim vůbec nedošlo). O nářcích *Windeckových* nad zrádným prý rokováním krále s pány českými má *Palacký* za to, že to byla „jen barva, kterou nepořizení vojska tak velkého zalíčiti se mělo“ (III, 405, pozn.); zde je zapomenuto na to, že nejde jen o *Windecka*, ale o souhlasné tvrzení *všech* pramenů event. svědků). Proto také *Bezold* (I. c., 40, pozn. 2) líčení *Palackého*, na Vavřinci založené, odmítl důrazně. *Tomek* v *Dějínách* (str. 80 sq.) řídí se také *Vavřincem*, leč že ztráty nepřítel redukuje s Benešem Minoritou na 144 mužů. Ale v „*Žižkovi*“ (str. 54 sq.) rozšiřuje své původní líčení takřka o novou bitvu (o útok z Prahy v bok Míšeňským, o kterém se v *Dějínách* nezmínil), v níž nepřítel měl prý nové ztráty 300—500 lidí. *Toman* (Hus. váleč., 306 sq.), jenž shromáždil skoro všechen pramenný materiál s velikou péčí, patrně pochybuje o údajích Vavřincových o ohromných přípravách králov-

ských k útoku na Prahu se tří stran; průběh boje samého po prvé líčí v kritické shodě s prameny (až na to, že pobitých v bitvě jednohodinné čítá na 300 a k nim přidává 140 mrtvol nalezených po bitvě); jistě právem má také za to, že hora Žižkov dostala znenáhla své jméno od tvrze či hradu, ježž tam Žižka vybudoval (*Tomek*, Žižka, 55 míní ještě, že hora byla pojmenována „k oslavení vůdce osvědčeného“ z vděčnosti za zásluhu vítězství). *Frankenberger* (Naše velká armáda, I z r. 1921) jde dále než Tomek: praví (a v tom jsem s ním v plné shodě), že účelem útoku krále nebylo (jak míní Palacký a Tomek) dobytí Prahy, nýbrž jen obsazení Vítkova, aby Praha byla obklíčena i od východu. Vavřincovo nemožné číslo o počtu k útokům připravených královských, prý 25.000 (ale Vavřinec vede na Vítkov, rozumím-li dobře, jen 7—8000 Němců) redukuje na 4—5000; útoky připravené z Hradčan k mostu Karlovu a z Vyšehradu měly prý jen odvrátit pozornost Pražan od podniku na Vítkově; skutkem vůbec provedeny nebyly; celou ztrátu křižáků počítá 500—600 mrtvých a raněných (omylem je, že Zikmund přihlížel k boji z roviny libeňské; byl na Letné); zdůrazňuje opětne a právem, že Vítkov byl jen *lokálním bojem, srážkou*, ježž hlavní účín byl morální. *Urbánek* (Žižka, 90) není dost určitý („mohlo by se zdáti, že šlo o obecný útok na Prahu, avšak opravdu došlo jen k boji o Vítkov“, útočníků bylo na 20.000, „velkolepý souboj mezi Žižkou a Zikmundem“), ale prvý zdůrazňuje význam paniky při porážce; opakuje též, že mravní účín boje byl větší než praktický, ač ani toho nelze podceňovati.

²⁾ Srv. k poznání názoru tehdejší Prahy na krále Zikmunda vývody skladatele Hádání Prahy s Horou v díle prvé, str. 77. To vášnivé odsouzení bylo veršováno někdy v říjnu 1420; svými žalobami prozrazuje, že jeho skladateli byla známa latinská „*Satyra regni Boemiae in regem Hungariae Sigismundum*“, psaná dříve, v červnu (vydal ji po prvé *F. M. Bartoš* v *Listech Filol.* 1928, 339—345). Je to náruživý výklad, adresovaný přímo Bohu a psaný jménem koruny české, ovdo- vělé po smrti krále Václava (Václav líčí se tu jako „*patronus benignus*“, jako „*amabilis sponsus meus*“, pod jehož křídlem šťastným stínem žila koruna v pokoji a hojnosti). Skladatel, vychváliv předky Zikmundovy na trůně českém, zejména otce vlasti Karla IV., napadá pak Zikmunda jako šelmu zuřivosti od věků neslychané, jenž sveden radami zvrácených lidí (to týká se zejména legáta Fernan- da, „*pestilentissimi impostoris*“), naplnil zemi českou svými zločiny, drak ryšavý z Apokalypsy, „*immanissimus gentis sue parricida*“, jenž slavné rúe barony, dřív zlatem čisté milosti se stkvící, proměnil v drsné surovce a rozkramařil moje pro obecné dobro nashromážděné poklady — vše k tomu konci, aby vykořenil svaté přijímání pod obojí, jež jsi Ty všem věrným nařídil jako nejdražší záruku naší spásy. Vysvoboď nás, Bože, od krvavých rukou toho člověka, ztrestej a potři ho; podaří-li se ztrestaného polepšiti, dej mi jej, prosím, za věrného manžela a správce; uznáš-li, že je nepolepšitelný, vyhlad jej s tváře země! To vše není vsutku psáno tónem prosebné modlitby, nýbrž spíš důtklivé a jakoby karatelské výzvy (to důvěrné nebo smělé rozmlouvání s Bohem je pro duchovní prostředí doby a hnutí zvlášť charakteristické). Podle otisku Bartošova je spisek, psaný latinou pře-

kvapující umělosti, datován 20. července, tedy v týdnu po boji na hoře Vítkově; poněvadž však ani o tomto boji ani o obležení Prahy není v sepsání ani zmínky, bude jistě správnější datum 20. června, jež má český překlad satiry (srv. Kraus, Husitství v literatuře, I, 32). Po odtržení Zikmunda od Prahy, někdy v srpnu, napsal *týž* autor nový podobný spis žalobný proti Zikmundovi, v němž již s posměchem píše o nezdaru Zikmundově na Vítkově, o hanebném zdvžení obležení; především však chce dovésti, že korunování Zikmunda na království české na hradě pražském ku konci obležení nemá žádné právní platnosti. Spis na rozdíl od první „satiry“ obrací se tentokrát k Zikmundovi, k Zikmundovi přímo, a to jakoby v soukromí, aby si nešťastník uvědomil své nesčíslné zločiny, zda by se snad chtěl smilovat nad ním Bůh, jako se smiloval nad zločinným králem judským Manassesem, potrestav jej, ale vrátiv mu konečně korunu. Srv. víc o obsahu tohoto již *Höflem* (Scriptores, II, 321—327) vydaného sepsání v díle prvním, str. 58, pozn. 2; mám za zřehla vyloučené, aby obojí žaloba tato mohla vyjít z pera M. Vavřince z Březové (jak chce *Bartoš*), jehož latinské spisování nedosahuje nikde vybraného slovesného umění neznámého pamfletisty. Zajímavé je, že v obou textech se autor nezříká naděje, že by přece mohlo k míru mezi Čechy a Zikmundem dojít; upozorniti jest také na převahu historicko-politický zájem spisovatelův i na to, že tu nezazní protiněmecký tón česky-národní. Obě satiry zachovaly se také v *českém překladu*, jak se zdá, věrném, až na to, že v první přidal překladatel žalobu na upálení Husovo, Jeronymovo a Krásovo (první překlad má titul: *Žaloba koruny české* k Bohu atd., druhý: *Porok české koruny* králi uherskému atd.) — texty jejich, obsažené v rkpse gersdorfské knihovny v Budišíně, nejsou pohříchu dosud vydány; co víme, pověděl o nich hlavně A. Kraus (Husitství a cizina, I, 32 sq. a *Bartoš*, I. c.; kus překladu druhé „satiry“ otiskl jsem z *opisu Urbánkova* v Zprávách pramenů o boji na Vítkově, str. 4). — Ale kromě obou překladů máme v téměř rukopisu budišínském i dvojí česká *veršovaná*, a to dosti rozsáhlá *skládání*; jsou také dosud nevydána a jen z citátů a obsahu u Krause, I. c. známa (srv. o nich již výše v díle prvním, str. 83). Obě hlásí se rozličně k předloze, již jsou patrně oba české překlady, druhá i svým nadpisem (první titulu nemá): *Porok koruny české* ku pánům českým o korunování krále uherského. Již z nadpisu je zřejmo, že autor upravuje si předlohu po svém. Obrací se zajisté stízně ne již k Zikmundovi samému, ale k českým pánům, že Zikmunda zvolili králem; Zikmunda viní, že chce český jazyk vyplniti, zem cizozemci osaditi, vytýká, že při jeho volbě pominuto hlasu českých měst, zejména Prahy, hlavy českého království, matky měst (ani slova o tomto pominutí Prahy nenajdeme v latinské satíře); ostatek skládání naplněn je bohatě útoky protiněmeckými v duchu Dalimilově, líče Zikmunda jako cizozemce z Lucemburska, jemuž zapáchá každý Čech a jenž chce pomocí Němců zbaviti české pány svobod jejich. „Dříve had se v ledě shřeje, nežli Němec Čechu zpřeje, neb sú čeští vždycky hánce, tupitelé, vrazi, zrádce,“ jak prý vidno také v německých městech v zemi, v Jaroměři, u Hory (kde tolik Čechů umrtveno), snad i v Mostě a Kadani. Proto vyplajte Němce z Čech („leč sú kteří zachovali a v zákoně božském stáli, ty milujte jakžto bratří“) — pak

nastane ráj v zemi . . . Jak zřejmo, jde tu o duchovní plod zcela jiného prostředí, než je ono, z něhož vzešla latinská žaloba, a není tu také stopy po naději, že by Zikmund, polepše se, mohl býti uznán králem. To platí, ač v menší míře, i o zveršovaném sepsání *prvém*, jež nadpisu nemá, ale opírá se zřejmě o prosaicky český překlad *obou* „satir“ latinských, obracejíc se na jednom místě zas stízně k českým pánům, že není mnoho těch, kteří by zločiny Zikmundovy chtěli mstít; jménem zájmů panských a laických vůbec mluví ovšem i tam, kde prosí Boha „navrát světským světský statek“ a setři zpupné rohy prelátů, vrať kněžské svatokupce k evangelické chudobě atd. Duchu *prvého* velkého stížného projevu proti Zikmundovi, t. j. manifestu sněmu z 20. dubna (výše str. 42, p. 1) je patrně obojí toto veršování bližší než latinské „satiry“. Je-li, jak se na první pohled zdá, psána i známá nám *Pře Prahy s Kulnou Horou* před soudem Kristovým (díl první, str. 77 sq.) autorem obou probraných veršovaných skládaní, bude lze určitěji rozsouditi až po vydání celého veršovaného díla rukopisu budišinského; pověděl jsem již, že nápadná theologicky věcná výzbroj *Pře Prahy s Horou* a zejména její obrany radikální praxe tábořské nelze dobře sloučiti s domněnkou (Urbánkovou a Bartošovou), že by skladatelem jejím byl Vavřinec z Březové (díl první, str. 71, p. 3) — co v tom směru znovu vyložil *Bartoš* v List. Filol. 1928, nepřesvědčujíc. — Thema naší poznámky, jak Praha soudila v červenci 1420 o králi Zikmundovi, není ani obšírným výkladem předchozím vyčerpáno: bylo by třeba vzpomenouti i zmínku listu Pražan markrabímu míšeňskému z 8. července (níže str. 65, pozn. 3), pak zejména obšírného a skvěle psaného memoranda Pražan do Benátek ze dne 10. července, široce dovozujícího zločiny Zikmundovy (níže ibidem), pak vášnivého manifestu Pražan proti Zikmundovi, adresovaného pánům českým, psaného po bitvě u Vyšehradu dne 5. listopadu 1420 (níže str. 84, pozn. 3), dále poselství králi Polskému v prosinci 1420 (níže str. 111, pozn. 2), konečně nové rekapitulace starých i nových žalob v obšírném projevu Pražan do světa ze dne 8. února 1421 (níže str. 67, pozn. 1), v zápisu sněmu časlavského s počátku června 1421 a v nedatované, dosti pozdní odpovědi na ironickou oslavu Prahy, psanou již r. 1419 (výše str. 23, pozn. 3); srv. i str. 249, pozn. 1 níže. Vzpomenouti lze po případě i staršího německého letáku Pražan do vojska Zikmundova před Prahou z první poloviny července 1420 (níže str. 65, pozn. 3), poměru k Zikmundovi se ovšem jen letmo dotýkajícího. Ale vše ostatní (krom nadějí na možnou shodu, uzavírajících křesťansky obě latinské „satiry“, v celku však nejdivočejšími útoky na Zikmunda naplněné) přesvědčuje dokonale, že rok 1420 znamenal, že mezi králem a Čechy rozevřela se propast, na jejíž překlenutí nebylo naděje (zpravodaj koncilu basilejského z r. asi 1433 praví dokonce, že Čechové připojili k svým artykulům kus pátý, aby Zikmund králem uznán nebyl; srv. Mon. conc., I, 388). Dodati třeba, že podobně mocný projev nenávisti ke králi máme i z pera *českého katolíka* z r. 1422; je psán nespíš mistrem nebo knězem exulantem a líčí Zikmunda jako lupiče a *kacíře*; srv. díl první, str. 58, pozn. 2, a že také úsudky jiné, na př. *Ludolfa Žaháňského*, vyznívají v stížnostech svých v pravý opak hlavních českých žalob (srv. výše díl první, str. 66).

(Str. 57)

¹⁾ Srv. výše str. 53, pozn. 3; svědectví *En. Sylvia* v *Zprávách pramenů* o bojích u Hory a Brodu, str. 28.

²⁾ Srv. ve *Zprávách pramenů*, str. 18, vypravování *Windeckovo* (jenž byl v ležení králově). Windecke (*Altmann*, l. c., 133) jmenuje zejména pana *Alše ze Šternberka*, *Václava z Dubé* a *Mikše Divůčka z Jemniště*; to byli ti páni, kteří sváděli (*verderpten*) Zikmunda ve všem a zavinili, že se král s Husity nevypořádal. Čeští páni, pokračuje Windecke, nemyslili tak na vykořenění kacířstva, jako na statky klášterů a jiných ústavů církevních, Husity vyvrácených; král musil statky ty pánům zapisovati, chtěl-li dosáti jejich pomoci — že péče o získání statků duchovních byla z velmi mocných složek české situace, vytýkají ovšem i jiní pozorovatelé z katolického tábora; zpravodaj koncilu basilejského (*Mon. conc.*, I, 388) tvrdí na př. později, že některým Čechům záležel na tom artykulu víc než na požadavku kalicha. Vztahuje to patrně na Táboře (*sunt feroces et bellicosi velut Esau* a chtějí vlastně se odtrhnout od církve římské *et imperio eius*), kdežto o druhé straně (rozuměj Pražanech a kališné šlechtě) praví, že hlásí se k jednotě s církví, ale bude vždy hotova státí zbrojně k obraně kalicha. Třetí díl národa přijímá z kalicha, ale nesouhlasí s násilnou obranou jeho a těžce snáší války přeje si pouze míru. Srv. k tomu *Tomka*, *Děj.*, IV, 582.

³⁾ Je to t. zv. *Chronicon breve*, tedy pramen blízký událostem. Srv. díl druhý, str. 92 a mé *Zprávě* o boji etc., str. 14. O boji na Vítkově se z pramenů našich nezmiňují vůbec *Ludolf Zaháňský*, *Bartošek z Drahonice* a *Windecke*.

(Str. 58)

¹⁾ *Windecke* (*Zprávách pramenů*, 17 sq.) vypravuje, že německá knížata a páni v ležení položili se hromadně u sebe, protože se mluvilo, že Češi a Husité se domluvili a že chtějí Němce ze země vyhnati. Dodává, že by to bylo sotva možné, protože Němců bylo tolik, že by byli mohli dostati korunu českou mocí. Píše také, že se ve vojstě vypravovalo, že jeden český pán pověděl králi, že Pražané a Husité se mu poddají, dovolí-li jim přepadnout markrabího míšeňského. Když to král rozhořčeně odmítl, radili prý páni, aby Němce poslal domů, že mu pak Prahu do měsíce získají. Pro národnostní napjetí v zemi i v armádě Zikmundově jsou ty zprávy buď jak buď pozoruhodné. Srv. s tím zprávu *Tomáše Ebendorfera* o obléhání Tábora skrze Němce rakouské ke konci června 1420: Rakušanům přitřhl na pomoc pan *Lipolt Krajč* (Zikmundův hejtmán v Budějovicích) s 500 muži a s 300 poslanými od Oldřicha z Rožmberka. Tito lidé rožmberští však, když mělo dojít k boji, chtěli se spojit s Táboři proti Rakušanům, ale když někteří z nich byli od Rakušanů poraněni, vzdali se svého úmyslu. *Ebendorfer* ovšem dodává, že se tu po prvé ukázala česká horlivost pro věc církve a česká nevěra; proto byli Čechové (ve vojstě králově) jiným k opovržení (*Zprávách pramenů*, 16).

²⁾ Srv. *Ludolfa Zaháňského* v díle prvním, str. 66.

³⁾ Srv. zejména „*De Theutonicis bonum dictamen*“ (ČČH, 1915, 298).

(Str. 59)

¹⁾ Míňení takové pronesl již *J. Šusta* v stati své o bitvě na Žižkově, otištěné ve „Venkově“, 1920, 11. července. Tomu stanovisku blíží se i *Urbánek*: šloť i jemu (Zikmundovi) o získání Prahy, ne o její zkázu. Proto také šlo ne tak o její dobývání, jako sklíčení, jež by ji donutilo k vzdání.

6. POKUS DOHODY O ČTYRY ARTYKULE

(str. 59—75).

(Str. 59)

¹⁾ Jde tu o nedatovaný iist legátův Pražanům u *Palackého*, Urk. Beitr., I, č. 34, ježž *Palacký* kladé asi k 6. červenci 1420, tedy již do dnů obležení Prahy; z listu je však zřejmo, že legát ještě neznal definitivní formulace čtyř pražských artykulů, jak byla ve dnech 3.—6. července publikována a rozeslána i do tábora Zikmundova před Prahou (srv. na př. list Prahy markraběti míšeňskému z 8. července s opisem artykulů u *Cochlaea*, Hist. Hussit., 200 a data výše v díle druhém, str. 172, pozn. 3); legát dovolává se nějaké starší formulace jejich, která je patrně pozdější než text artykulů přijatý svazem rebelujících obcí dne 27. května (*Vavřinec*, I. c., 374, *Tomek*, IV, 62), ale starší než definitivní text z počátku července (srv. i v díle druhém, str. 172, p. 3). Odtud lze vyvozovati, že list legátův je spíše *data staršího*, snad již z června. Srv. i, co o datu kombinuje *Palacký*, III, 1, 391 a *Tomek*, IV, 76 (*Tomek* hádá, že legát obdržel kolem 6. července z Prahy jakýsi zkrácený text čtyř artykulů a na něj že odpovídá). O výtah z textu úředního z počátku července však rozhodně jíti nemůže; sám pořad artykulů je zajisté jiný. Protože legát navrhuje Pražanům svobodný glejt (*Zikmundův*) „pro sufficienti tempore“, zdá se, že list není psán ještě v ležení před Prahou, nýbrž dříve; třeba předpokládati, že podle mínění legátova měli zástupci Prahy dostaviti se do stanu krále nějakam mimo Prahu. S tím by bylo snad lze spojití zprávu *Vavřincovu* (I. c., 383), že královští, chtějce se zmocniti Hradce Králové (jehož dobyli Orebští 26. června), předstírali, že Praha učinila s králem do jistého času *příměří* a chtěli, aby Hradec k němu přistoupil. List legátův by potom náležel asi do týdne po 26. červnu. O obležení Prahy není v něm vskutku zmínky. Legát dlel u krále na hradu Žebrácké dne 20. června (*Tomek*, IV, 69). I narážka listu legátova na to, že Pražané chtí za svou pravdu státi až do smrti (větu takovou najdeme v odůvodnění definitivního textu artykulů z poč. července) může dobře býti ohlasem pravděpodobného projevu Pražan, ať ústního, ať písemného, z jednání předchozích. Zřejmě do doby před prvním změřením sil (na *Vítkově*) hlásí se legátův projev naděje, že (*Táboři*) poznají, že něco jiného je bojovat s lidmi než s obrazy. Podivno jest ovšem, že Pražané, jak z jejich psaní z 6. a 10. července dlužno uzavírati, o nabídce legátově ještě zpraveni nebyli. Byl snad list napsán dříve a dodán teprv později?

(Str. 60)

¹⁾ Zde se legát zajímavě stýká se stanoviskem na př. *Husovým*, že nelze odsuzovat někoho, jenž může ještě napravit vinu svou pokáním. Srv. *Novotný*, Hus, I, 257, 262.

²⁾ V znění konečném dostal ten kus první místo, doplněn slovy „bez překážky“ a omezen na království české, omezen i slovy, že má býti kázáno od kněží Páně. Odpadla i věta: i veškeré pravdy jeho. Srv. *Fontes*, V, 391.

³⁾ Srv., že zcela podobnou větu formulovala husitská synoda proti Táborům

r. 1418 (*Palacký*, Docum., 678; srv. díl první, str. 27): omnia intelligere, quae in sacra scriptura clauduntur, nemo potest, nec ipsi apostoli sermonem dei quandoque intellexerunt.

⁴⁾ V textu definitivním tohoto artykulu pražského vypadla zmínka o papeži, o nádheře, lakotě i o přebytku (*superfluitas*) statků světských a místo toho položen jen zákaz světského panování nad bohatstvím a statkem časným.

⁵⁾ . . . si per bonos mores et rationabiles instatis.

(Str. 62)

¹⁾ List, jehož se legát dotýká, se nezachoval. *Jecht*, Der oberl. Hussitenkrieg, 28, ví jen o listu z Prahy, obsahujícím text čtyř artykulů, jež Žhořelečtí obdrželi kol 6. července a v týdnu potom poslali zpět svým lidem stojícím před Prahou. Ale není, tuším, vyloučeno, že legát mluví pražský leták, německým jazykem psaný a šířený Prahou mezi vojskem město obléhajícím, jenž sic nebyl adresován „markrabství a městu budišinskému“, ale jenž v opisu zachovaném je označen jako list markrabímu míšeňskému (ač byl adresován vskutku všem čtoucím bez rozdílu a je asi totožný s listem, o němž se zmiňuje *Jecht*). Na čem záleží, je skutečnost, že právě v něm najdeme větu, že Praha chtěla Zikmunda za krále uznati, povol-li žádané kusy i že se v něm legát viní, že tomu zabránil. Co praví list legátův, zní vskutku jako omluva toho, co zavinil. Srv. o listu níže str. 65, pozn. 3.

²⁾ Srv. výše str. 48 p. 2.

³⁾ Jiného mínění je *Palacký* (III, 1, 392), jenž říká, že „slova tak vysoká, pohrůžky tak neobalené minuly se s účinkem žádaným“. *Palacký* ovšem spokojil se jen výtahem z dokumentu (a to výtahem, jenž není dosti práv duchu jeho; proto jsem jej výše přeložil skoro slovně) a nepostřehl, jak daleko jde vstříc husitskému stanovisku. *Palacký*, zdá se, měl v ruce i starý český překlad listu legátova. Také *Tomek* (IV, 76) říká: učinil to řečí dosti pyšnou a důtklivou; vskutku sebevědomá řeč legátova je jen rouškou jeho ochoty a povolnosti. *Urbánek* se o intervenci legátově nezmiňuje, dotýká se jen letmo i dalších jednání. Poslední zběžné výklady *Bartošovy* (Manifesty etc., 260), jež se, jak říká autor, s mým stanoviskem „mlčky vyrovnávají“, nemám za nutné zvlášť vyvracet.

⁴⁾ Srv. *Palackého Documenta*, str. 91, *Novotný*, Koresp., str. 240: Si potest fieri, attemptetis, ut saltem permittatur per bullam (per bullam *papalem* v zlomku rukopisu vídeň.) illis dari, qui ex devotione postulaverint. Slova jsou ovšem psána před zavržením kalicha koncilem.

⁵⁾ Srv. výše str. 19.

(Str. 63)

¹⁾ Jde tu o psaní Pražan markrabímu míšeňskému (patrně do ležení Zikmundova) z 8. července (u *Cochlae*, str. 200) a o psaní Benátčanům z 10. července, ale i o níže zmíněný německý leták do vojska Zikmundova před Prahou. Srv. níže str. 65, pozn. 3.

(Str. 64)

¹⁾ Srv. o původním textu čtyř artykulů data v pozn. 3 na str. 172 výše v díle druhém (srv. i díl první, str. 104, pozn. 2). Český text, vydaný *Palackým* v Arch. čes., III, 213—216 „z několika starých rukopisů“ s dohadovým datem 3. července, není vsutku věrným překladem originálu, nýbrž pozměněn později rozličně: tak v artykulu čtvrtém přidává (ze starší formulace) „aby zlá a křivá pověst o této zemi byla vyčištěna, tak aby se obecné dobré dalo království a jazyku českému“, v art. třetím žádá stavení panství kněžského nad *velikým* zbožím světským, dodávaje, že je to k veliké škodě *pánům* stavu světského. Pozoruhodný je i jeho dodatek ve formulaci úvodní: „*nic o jiné* se neposazujíc a vydávajíc, než o tyto kusy čtyry křesťanské a v novém zákoně přikázané od pana Jesu Krista“ (to vše asi přehlédl *Bartoš*, Manifesty, p. 26). — V čelo zápisu o celém aktu připojen je v kod. kapitul. D 53, kde je zachován úplný elaborát artykulů s datem z července 1420, přípisek (snad *Příbramův*?), jenž je zajímavý svým protiněmecky nacionálním projevem radosti nad vyčištěním země od „*německé prašiviny*“; přípisek může pocházeti ovšem až z doby po roku 1420: Isti sunt sacre scripture quatuor articuli, quos felix et inclita Pragensis civitas plena fide suscepit et in totum christianissimum divulgavit et pro eis admiranda bella gessit et gerit. Que cum domino perfecto corde credidit, super reges et citra XL duces et provincias gentesque armorum electissimas fiducialiter triumphavit et domino solo miraculose pugnante et defendente gloriam eorum in infamiam, superbias in humilitatem, vitam in mortem reduxit plurimorum ipsamque integram Bohemiam impios adiuvantem victoriosa fide superavit et regnum a scabie Theutunica commendabiliter expurgavit. Domino solo prosperante, providente et universa negocia feliciter dirigente vero (?), quem sibi victorem cuncti navando futurum uniant eternum *letí fortesque Bohemi*. Jak z obsahu patrno, jde tu o zápis psaný později, nejdříve až r. 1421 — je mi nepochopitelné, jak jej mohl *Bartoš* (Manifesty Prahy z doby husitské, 1932, str. 282), odvolávaje se na text téhož přípisu v Budyšíně, otisknout také v čele artykulů a vzbudit tak dojem, jako by ty věty byly přímým, a to jaksi manifestačně úvodním kusem úplného elaborátu artykulů z července 1420! To znamená zároveň, že *Bartoš* vynechal skutečný slavný úvod textu, známý z *Vavřince*, v němž se představují oficielně původcové historického díla a v němž ohlašují, že věrní chtějí zasaditi se pro ty kusy životem i smrtí. Datum *Bartošovo*: „asi 20. července“ je ovšem také v odporu se zjištěnými skutečnostmi (v mé zprávě o tom v ČČH, 1933, 186 škrtni omyl, že přípisek je teprv za textem artykulů). Opisy čtyř artykulů byly v dnech 6.—10. července poslány patrně ve velkém počtu do ležení Zikmundova i dále do ciziny; dosud známe výtah z textu poslaného do ležení markrabímu míšeňskému dne 8. července (u Cochlaea, l. c., 199), víme o exempláři do Zhořelce z téže doby (*Jecht*, Oberl. Hussitenkrieg, 28), o listu do Benátek z 10. července (Urk. Beitr., I, 39). O textu poslaném v prosinci 1420 do Polska srv. *Novotného* v Sborníku Žižkově, str. 133; k tomu *Prokeš*, Prokop z Plzně, str. 43. Ale je nepochybné, že původní text poslán byl do Polska již v červenci; nejvíce seznámil s ním *J. Prokeš*, Husitika Vatikánské knihovny v Římě (1928),

str. 33. To nevylučuje, že celý spisek byl šířen v Polsku i r. 1421. Srv. i pozn. *Prokešovu* v Sborníku Bidlově (1928), str. 255 a zejména níže na str. 65, pozn. 3.

²⁾ Srv. díl první, str. 139sq.

(Str. 65)

¹⁾ Ještě blíže stanovisku církevnímu jest ovšem text čtyř artykulů, jak je formulován v slavnostním přistoupení arcibiskupa Konrada na stranu Pražan a proti Zikmundovi ze dne 21. dubna 1421 (*Palacký*, Urk. Beitr., I, 81). Zde čteme v článku prvním, že slovo boží má býti kázáno libere, *digne* et regulariter a sacerdotibus fidelibus et catholicis et idoneis a že arcibiskup má míti moc suspendovati kázání provinilého kněze, budou-li s tím souhlasiti mistři učení pražského jemu k radě jmenovaní. Článek třetí je rozveden zvlášť zajímavě: protože mnozí kněží a mniši panují právem světským nad *velkými a rozsáhlými statky* proti příkázání Kristovu a na nemalou újmu, škodu i obtíž všeho stavu světského: aby kněžstvu *takové* neřádné panování bylo odjato atd. Ale ještě s dodatkem, že statky tak odňaté nemají býti lakomě uchvacovány kýmkoli, nýbrž obráceny k chvále boží a podpoře pravdy jeho, k dobru království s pomocí a radou pánů pravdy se držících, pánů Pražan i jiných obcí i arcibiskupa samého. Kus čtvrtý je také ve výhradách svých zesílen: hříchy smrtelné atd. mají býti rušeny ordinate, regulariter et rationabiliter ab his, quorum interest, *officia ad hoc et auctoritatem habentibus*. Článek, jako v textu sněmu čáslavského (a jako v textu zaslaném do Polska v prosinci 1420; srv. *Novotného* v Sborníku Žižkově, str. 131), končí se žádostí, aby zlá a křivá pověst o této zemi byla vyčištěna (v listu arcibiskupově jen: fama sinistra), sic videlicet, quod laus divina, veritatis ejus evangelicae et communis boni profectus ipsius linguae et regni predicti fideliter procuretur. Je velmi pravděpodobno, že text tlumočí i mínění většiny mistrů pražských; jisto je, že Pražané proti textu nic nenamítali a přistoupení arcibiskupovo oslavili zvláštním Te Deum. V listu téhož dne adresovaném králi Zikmundovi, v němž mu arcibiskup vypoovídá poslušnost a ohlašuje své přistoupení k čtyřem artykulům („jež drží slavná obec pražská spolu s urozenými pány země české a moravské“), vyčítá králi mimo jiné i nesnesitelné loupeže, křivdy a křivá obvinění vůči církvi a „všemu duchovenstvu mé diecése.“ Ibid., str. 84. O rok dříve dlel arcibiskup ovšem v okolí Zikmundově; spolu s legátem Fernandem na př. prováděl reformaci v Slaném (text *Sa Star.* letopisů; srv. výše str. 51, p. 3) a, jak známo, korunoval krále Zikmunda.

²⁾ Srv. díl druhý, str. 170 sq.

³⁾ List *markraběti míšeňskému* (tou dobou před Prahou) ze dne 8. července otiskl *Cochlaeus*, l. c., 198 (překlad z němčiny). Je dán purkmistry a konšely všech tří měst pražských, hejtmany pánů, rytířů a panošů a *spojenými českými obcemi království* (congregationis Bohemicae communitates regni Bohemiae) a vyznívá v žádost, aby markrabě (jenž v nadpisu je titulován jako „dilectus fautor noster“!) nepomáhal Zikmundovi (nepříteli víry křesťanské a národa českého a krutému hubiteli země), nechce-li býti účasten věčného zatracení! Jedna věta stěžuje si, že král odepřel Praze slyšení, kterého často pokorně se dožadovala, jiná zdůrazňuje, že

Praze nezbylo než chopit se k obraně meče světského, „*jenž nám ne nadarmo je Bohem (diviniter) povolen*“, jiná ujišťuje, že cílem pisatelů je pouze láska k svaté víře katolické a spásným ustanovením božským, jež přináší spásu celému světu; od lásky té neustoupíme živi ani mrtvi. K listu je přiložen text čtyř artykulů. — List *Benátčanům* (s králem Zikmundem ode dávna znepřátelených) vydal *Palacký*, *Urk. Beitr.*, I, 39; je psán humanisticky umělým slohem; vychází od pěkné myšlenky, že *cura patriae*, že vlastenecká péče je nejpřednější ze starostí a lásek, jimiž rod lidský je obtížen (premitur et ruinatur; snad: regnatur?), aby pak dovozoval, že Zikmund, jak pisatelé bezpečně se přesvědčili, je největší nepřítel a nesnesitelný pronásledovatel národa českého, a to jediné pro přijímání pod obojí. Hřích Zikmundovy proti Čechům dovozují se pak široce na základě manifestu Vartenberkova ze dne 20. dubna (výše str. 42). Proto jej za krále a pána míti již nechceme a jsme nuceni se mu postavit. Nyní pak ukrutnost Zikmundova zašla tak daleko, že obhlé naše město, „chtěje ho dobytí a zahubiti věrně Kristovy obojího pohlaví spolu s nevinnými nemluvnaty“ (!). Ale nebojíme se moci jeho, ač král falešnými sliby a klamnými listy svedl na svou stranu již přemnohé pány i města. Na konec je prosba k Benátčanům, aby vpadli do zemí vévody Rakouského, jenž Zikmundovi proti Praze pomáhá. K listu přiložen byl text čtyř artykulů. *Palacký* ve svém vydání zkrátil obšírný list asi o čtvrtinu, vynecháváje místa, jež jsou z části stylistickým rozvedením a vykrášením tvrzení předchozích; celé znění jeho otiskuje nyní *Bartoš* (*Manifesty města Prahy*, I. c., str. 278—282). Ve vynechaných *Palackým* větách a odstavcích najdeme krom vášnivých žalob na chování Zikmundovo v Kutné Hoře (na př. že nechtěl ani trochu vyslyšeti důvodné a vlastenecké prosby Pražan, ale odvážil se úmyslu vyhladiti a v nic obrátiti nesmrtelnou pravdu přijímání z kalicha, jež původcem a ochráncem je Bůh sám a tím v nejkréštanštějším a zlatém království Českém tolik zlého působiti, kolik nedovedl žádný král od samotného počátku země) přiznání, že Čechové původně chtěli míti Zikmunda králem (voluimus pocius habuisse semi(regni?)heredem et in hoc totaliter fuimus proposito). Dále i stručný obsah pražských artykulů, ale nota bene bez článku o trestání hříchů smrtelných (místo něho je tu požadavek, aby nejčistší království České bylo zachováno v starobylé a přirozené slávě své počestnosti a zavřena byla ústa lživých hanobitelů jeho); také článek o chudobě kněžstva je formulován co nejopatrněji, žádaje jen, aby duchovní, opustíce všechnu pychu světskou, žili zdrželivě a skromně podle apoštolské a evangelické tradice. Ale z jedné věty spisu je zřejmo, že úřední formulace čtyř artykulů, v znění nám, jak předpokládá třeba, známém, byla k zásilce do Benátek přiložena. Král Zikmund, jenž v pyše své odvažuje se čeliti přímo zákonu Boha nejvyššího, představen je na konec jako člověk nehodný jménem i životem, mravů nejzkaženějších a v sli-bech nejúskočnější. Jak mohl *Bartoš* (I. c., 263) rozuměti pražskému poselství do Benátek tak, že je prý pokusem Pražan navázati se Zikmundem nové vyjednávání a že prý asi bylo mu tak i v táboře Zikmundově před Prahou rozuměno (jakoby list byl poslán zároveň Zikmundovi!) a že proto ujali se čeští páni akce, aby Prahu získali, je mi nesrozumitelné. — Oba listy, t. j. list markraběti míšeňskému i list

dožeti a signorii státu benátského (dobývajcího r. 1420 na Zikmundovi Dalmácie), jsou pro psychologii Prahy a spojenců jejích ve dnech obléhání Zikmundova na výstost důležité, pozoruhodno je také srovnati žádosti adresované markraběti míšeňskému s protiněmeckým tónem listu do Benátek; v poselství do Polska v prosinci potom tvrdí se dokonce, že Zikmund chce vyplnění všeho jazyka slovanského, že zapisuje města v Čechách Němcům cizozemcům (t. j. Míšeňskému!), žádaje v městech jemu přfchylných, aby v nich žádný nezůstával, kdož by dobře německy neuměl (srv. instrukci u *Novotného* v Sborníku Žižkově, str. 132). — Nejnověji seznámil *F. Bartoš* (Manifesty města Prahy etc., str. 275—278) s dokumentem, jenž cíl i povahu stanoviska a agitace Pražan v těchto dnech staví misty do světla ještě ostřejšího. Je to německy psané odůvodnění čtyř artykulů spojené s obranou Prahy a jejího zápasu vůbec. Rukopis pruské stát. knihovny, jenž text ten zachoval, praví sic v nadpisu, že tu jde o artykule, jež byly „zaslány od sektářů *markrabímu míšeňskému* do vojska před Prahou“, ale spis je podle všeho letákem, šířeným v červenci Prahou mezi německými oblehateli *vůbec*; ani slovem zajisté neprozrazuje, že by byl adresován určitému knížeti, nýbrž pokouší se celým svým obsahem poučiti německé čtenáře („allen gelaubigen, die disen brif sehen, hören oder lesen“), proč vlastně Čechové (nebo Pražané; leták nemá ani podpisu ani adresy) bojují a vyvrátiti falešné představy jim vštípené o otázce, v čem záležel „die sache des kriges“. Je pravděpodobné, že tu máme ukázkou akce, jak se o ní zmiňuje *Vavřinec* (srv. str. 66 níže), že mistři pražští, když rozbilo se (prý) jednání o audienci, poslali vojsku Zikmundovu před Prahou stojícímu text artykulů sepsaný ve třech řečích. Pražané, praví se tu, chtějí až do smrti bojovati pro ty kusy, o něž prosili krále Zikmunda, aby jim dal svobodu v české zemi, slibující, že ho rádi uznají za pána; *slyšeli, že to chce učiniti, ale několik biskupů a popů jej přemluwilo* (konec té věty chybí; jde tu jistě o narážku na odmítnutí v Kutné Hoře, ale naprosto ne, jak míní Bartoš, o nějakou novou nabídku smřu Zikmundovi; srovnej však nerozpačitě podivuhodný rozdíl v tónu, jakým se mluví o Zikmundovi zde, v listu, jehož text byl jistě králi přístupen, a o několik dní později v listu do Benátek). Hlavním obsahem letáku je reprodukce textu nově vyhlášených čtyř artykulů (v podstatě celého), v jednotlivostech je bližší znění Vavřincovu než originálu v kodexu kapit. D 53 (srv. mé srovnání obou textů výše v díle druhém, str. 172, pozn. 3); zajímavě je, že trestání hříchů smrtelných „rite et racionabiliter per eos, ad quos spectat“ je zde přeloženo: „ordentlich und mit vernunft von den amptleuten, die darzuo verbunden sein“ (ještě důkladněji odzbrojil ten hrozný artykul leták Pražan a klěru pražského z r. prý 1430 [*Bartoš*, Manifesty, 308] větou: „ut universa vicia publica mortalia per rectores polliciarum et eos, quorum interest . . . extirpentur“, tedy přímo úředním zakročením řádné „policie“); mezi hřichy smrtelné počtena tu na rozdíl od předlohy i válka. Také závěr dokumentu rozvíjí otevřeněji omluvnou zmínku originálu, že třeba přičísti násilí protivníkovi, ublížili-li Pražané, bráníce se, některé osobě nebo kostelu. Německé vzdělání dovozuje šífe, že Pražané jen velkou nouzí přinuceni musili *páliti nebo bořiti kostely, kláštery, domy a turze*. Nebyla to naše vůle a nepřítel to dělal také . . .

Leták je rozeslán někdy — je-li správná kombinace výše str. 62, pozn. 1 — asi 4.—5. července.

(Str. 66)

¹⁾ *Vavřinec*, l. c., 390 sq. — K tomu, jak viním *Vavřince* z hrubé nepravdy v odstavci nejbližší následujícím (str. 66—67), poznamenává *Bartoš* (Manifesty, pozn. 266) na obranu Vavřincovu, že Vavřinec líčí jen pokus o slyšení, jež mělo se konati na hradě, nikoli slyšení, jež se zástupci legáta bylo vskutku konáno na Malé Straně. Odpovídám: Vavřinec píše o slyšení slíbeném od legáta a pánů (tedy o témže, o němž nás poučuje výklad Pražan v listu z 8. února 1421) a tvrdí, že páni přes ochotu Prahy, podmínky splniti, slyšení zmařili. Podle Vavřince k žádnému slyšení vůbec nepřišlo. To je hrubá a patrně úmyslná nepravda; nikdo neuvěří také, že páni, kteří o slyšení (podle Bartoše: především) usilovali, by se zachovali tak, jak tvrdí Vavřinec; o slyšení jednalo se jistě delší dobu, takže je dobře možno, že se původně myslelo na hrad, ale že si Pražané vymohli, že zástupci druhé strany musí se dostaviti dolů do města (srv. „descendentibus ad nos quibusdam viris“). Kombinace Bartošovy, že nejdříve došlo k audienci s doktory Zikmundovými a po nezdaru jeho že prý byla smlouvána nová schůzka na hradě, ale že čeští páni od jednání již upustili, protože to prý bylo asi již po odtržení vojsk od Prahy, nemají základu ani v pramenech ani v logické souvislosti věcí.

(Str. 67)

¹⁾ *Palacký*, Urk. Beitr., II, str. 487—494. Je to projev poslaný do celého, jak se zdá, křesťanstva; chce čeliti mnohonásobným hrozným a křivým pomluvám, rozšiřovaným o nejkřesťanštějším království českém. Vskutku je to žalobný výklad o chování se církve k myšlence kalicha od koncilu kostnického počínaje (o upálení Husově není tu slova, nýbrž jen vášnivá stížnost na zamítnutí kalicha), pak zejména od vyhlášení kříže skrze legáta Fernanda ve Vratislavi v březnu 1420 až k historii veřejného slyšení nabídkou jeho přivoděného. Že výklad je v nenávisti své straně upřílišený, vysvítá z tónu jeho všude; srv. na př., jak líčí hrůzu vojenského vtržení Zikmundova do země a jak proti ní staví nevinnost a domnělou nebojovnost Prahy, která prý byla „jako ubohá ovečka Josefova, boje a válek takřka nepovědomá, beze vši pomoci lidské, beze zbraní a koní atd.“. Takovou nezkušenou ovečkou ovšem Praha nikdy nebyla a nejméně v této době. Spis nepraví nic o slibech Zikmundových v Brně, že dá Čechům žádané slyšení, ani o jeho chování v Kutné Hoře; zmiňuje se jen v mimotné větě, že Pražané marně o slyšení po léta usilovali. Vypravuje nejdříve o krutostech vpádu Zikmundova do země r. 1420, aby hned na to přešel podrobněji k historii jednání o audienci z doby obležení Prahy. Úplný text projevu srv. nyní u *Bartoše* (Manifesty etc., str. 285—290), ale ku podivu bez důležitého dodatku, jenž se čte u *Palackého*.

²⁾ Tu se praví o pánech: qui cum se inferiores cernerent deumque plus posse in togatis quam regem in armatis conspicerent et effectum probarent, mox audien-

tiam . . . necessitati offerebant, non voluntati, falsitati potius, quam promovendae veritati. Zdá se, že se tu naráží na porážku na Vítkově a že tedy nabídka pánů přišla až po 14. červenci.

(Str. 68)

¹⁾ L. c.: Et quamvis ipsam oblatam nobis audientiam, quam nostra utilitas non exegit, cum periclitatione vitae ob nil aliud quam ob prodesse heteroclitae multitudini ex adverso congregatae, si cominus cepisset in eis veritas et errantibus succurrisset, voluimus suscipere caritative, tamen dissentiente veritate a promissis tot virorum ipsam nobis spondentium, nullatenus eam assequi valuimus nec valemus usque modo. Hádání, jež vskutku potom mezi mistry obou stran bylo konáno a jež vedlo k tak pozoruhodnému sblížení, Praha charakterisuje jen jako: humani tractatus et colationes magistrales; za audienci, jakou žádala před laiky z tábora Zikmundova, je patrně nepokládá. — Srv. o podobném pokusu později r. 1423 (nžte str. 231); i později, patrně v únoru 1430, v souvislosti s úmluvou na hradě Beheimštejnu, Čechové, jednajíce o příští slyšení v Norimberce, žádali, aby veřejné hádání dále se „coram omni populo“, „k pohoršení a zmatení prostých lidí“; sami (jak rozumím) chtěli husité přibrati k audienci 1000 (pak jen 400) mužů své jízdy. Viz výklad F. M. Bartoše podle svědectví převora Jana Niedra ve VUčSp, 1931 (Husitika a bohemica etc., str. 61).

(Str. 69)

¹⁾ Při tom čteme najednou o doktorech druhé strany, že to byli muži učení a „zralí“.

²⁾ List radů krále Zikmunda z konce března 1424 (Palacký, Urk. Beitr., I, 324; srv. Codex Witoldi 622) praví, že k slyšení „u mostu u Prahy“ (ad pontem prope Pragam) poslal král patriarchu akvilejského a ctihodné muže Petra Paula, mistra theologie i práv a mistra Martina „a mnohé jiné“, „a quibus habuerunt audientiam, quantam voluerunt“. Zde tedy o Šimonu z Dubrovníka, jež líčení Pražan z ún. 1421 (U. B., II, 490) jmenuje výslovně vedle patriarchy akvilejského, není zmínky. Ale že Šimon biskup Trogirský byl tehdy v Čechách s králem přítomen, svědčí listina u Palackého, Urk. Beiträge, I, 47. Mistr Petr Pavel má tu přídomek: de Vergeriis; není to nikdo jiný než známý humanista, jež přijal Zikmund do služeb svých již v Kostnici a jenž pro Zikmunda přeložil z řečtiny do latiny Flavia Arriana (2. stol.) Dějiny tažení Alexandra Velkého. Neumělost překladu omlouval později Eneas Sylvius (Voigt, II, 178) slovy: Neque enim sermonis capax sublimioris erat Sigismundus (Truhlář, Počátky humanismu, 17). Srv. i Urk. Beitr., I, č. 41. Že by v audienci měl účast dr. Jan Stojkovič z Dubrovníka, proslulý později ze zápasu s Čechy v Basileji r. 1433 (jak kombinuje Bartoš v Liter. činnosti Jana Rokycany etc., str. 70 a v Manifestech, pozn. 36 na základě nejasné zmínky Příbramovy) prameny naše nevědí. Mistr Martin výše zmíněný je patrně doktor theologie Martin Talayer, uvedený mezi svědky listiny, vidimujícími v Kutné Hoře 16. srpna 1420 křížovou bullu papežskou z 1. března; z ní můžeme poznati

snad všechny členy průvodu Zikmundova, pokud jde o knížata duchovní i o učené doktory. O traktátu Martinově proti pražským artykulům srv. výše str. 43, p. 3.

²⁾ Srv. o jeho obsahu i *Palackého*, Děj., III, 1, 403, jenž užil relace třeboňského rukopisu A 16, fol. 233—234, něco málo podrobností o hádání více znající. Korektura k zmíněnému listu Pražan připsaná připomíná, že mistr Pavel, jenž byl přítomen hádání Pražany líčenému (vzpomíná ho i list Pražan patrně jako Petra Pavla), tvrdí, že povahu slyšení *vyltčili* Pražané *falešně*: že Pražané nechtěli vůbec aby jedna každá strana vyložila své důvody a aby ustanovení byli rozhodčí (o pravdě jejich), ale že chtěli disputovat jen jazykem lidovým před pány a laiky. Také že půtka o artykuly netrvala dlouho, ale že, když byly (Pražany) předneseny, byl to mistr Pavel, jenž vyložil, jak je lze uvést v shodu s učením církve římské, což vše ti kacíři opominuli. Mistr Pavel tvrdil mezi jiným, že (pražští kacíři) drží se svatého písma jen tam, kde mluví pro ně; *když se jim však namítají texty Písma, jež svědčí proti nim*, nereagují na to, ale opakují: V evangeliu stojí: amen, amen pravím vám, nebudete-li jísti těla etc. Vůbec že dovolávají se jen míst, jež znějí pro ně a neodpovídají na námitky proti tomu vedené. Také nechtěli, aby byl zvolen předseda té vědecké rozpravy (studium). Citát z výše zmíněného třeboň. rukopisu, vytykající stanovisko zástupců církve k artykulu o přijímání pod obojí, otiskl *Prokeš* (Prokop z Plzně, str. 201). Právě se tu jasně: rozuměli-li Pražané požadavkem kalicha, že bez přijímání pod obojí nemůže nikdo být spasen, bylo nutno, abychom odmítli; v tom nedošlo k shodě.

(Str. 70)

¹⁾ List Pražan v závěru vyslovuje podivení, že mluvčí římských „concilio mortali immortalem necessitudinem recte agendi adhibebant“, kdyžť Kristus sám věc jasně ustanovil jinak. „Secundo mirabamur, quod potius contra conscientiam aedificantes adhaerere vellent errabili ecclesiae, quae sola fallitur et alios fallit et fallere facit, quam evidentissimae rationi, quae toto iudicio Constantiensi est constantior et universis mundi doctoribus solidior et doctior, propter quam solam universae ecclesiae creditur.“ List končí hrdým projevem přesvědčení, že Pražané mají v Kristu samém věrného svědka své pravdy a že chtí tuto nepřemoženou pravdu držeti v životě i smrti a brániti proti každému do posledních sil, „pevně a vytrvale věříce, že byť se proti tomu nebe (!), země i peklo s celým světem postavilo, dobudeme šťastného vítězství, oslaveného počtami za službu prokázanou pravdě“.

(Str. 72)

¹⁾ L. c., str. 428.

²⁾ Král potřeboval zlata na doplacení slíbeného žoldu vojsku; sliboval ovšem, že až bude po vojně nahradí, co vzal, bohatěji. Praha hradila své vojenské výdaje prozatím z majetku odběhlých z města sousedů, později i ze zlata a stříbra kalichů a jiných kostelních klenotů. — O padělání mince, naposled z nádob měděných a to prý obecně po hradech, městech i vsích a o devalvací tím způsobené vypra-

vují k r. 1421 pozdější texty *St. letopisů* (na př. *R*). Peníze s (rázem královým) ražené z kalichů sluly „kalíškové“, z mědi „flutky“.

³⁾ Srv. *Vavřince*, I. c., 428—429. Srv, že i pozdější říjnový pokus o smírné jednání a o veřejnou audienci, vycházející od šlechty kraje hradeckého, t. j. pravděpodobně zase především od pana Čenka z *Vartenberka* (ne regnum sic turpiter desoleatur!), rozbil se o neústupnost obou stran, spojujících se žádostí podmínky vojenské povahy. Král žádal, aby Pražané dřív nechali obležení Vyšehradu, Pražané pak, aby král jaksi zástavou až do výsledku audience postoupil Vyšehrad šlechtě z Hradecka. Král prý odpověděl, že jim spíš nasere v hrdlo než postoupí Vyšehradu; nechť mu ti sedláci dřívě vrátí Hradec, jehož se lstivě zmocnili (*Vavřinec*, I. c., 434). Srv. k tomu níže v „Opravách a dodatcích“ k str. 58 a 61 dílu prvního.

7. PRVÉ ROZMÍŠKY MEZI TÁBOREM A PRAHOU

(str. 75—91).

(Str. 75)

¹⁾ *Vavřinec*, l. c., 389 dí dobře, že jedni z vděčnosti navrhovali, aby místu bylo dáno jméno zakladatele, t. j. Žižky; tu se mluví jistě tvrz Žižkou postavená. Ale kronikář mluví zároveň o hoře, kterou jiní chtěli jmenovati Bojištěm, jiní Kalichem nebo Horou Kališnou. Ujalo se jméno, jak patrně, jež bylo nejpřirozenější, z tvrze přešlo jméno na horu. Tak chápe situaci i *Palacký* (III, 1, 397), kdežto *Tomek* (l. c., 55) má za to, že hora dostala jméno „k oslavení vůdce osvědčeného“, podobně *Urbánek* (180). O „novém hradu“, na hoře, jenž sluje „hora Vítkova“, vědí měst. knihy pražské již k r. 1421. Srv. *Tomka*, IV, 82, p. 43; o Žižkově hradu mluví i *Kr. velmi pěkná* (*Žpr. pramenů*, 29). Z českého překladu Vavřincova zdá se, že kol r. 1500, kdy překladatel pracoval, hradu Žižkova již na Vítkově nebylo (orig. dí: propugnaculum fortissime munivit, ut res visu cernitur; překlad: jakož ta věc viděna byla vskutku). O budování tvrze či hradu na Vítkově v červenci 1420 srv. i zmínku v díle I, str. 93: „kostelní kamení (t. j. stavivo z rozbořených kostelů v městě) na Vítkovu horu vozili“. — O „celestis victoria“, „miraculosus triumphus“ píše Vavřinec opětovně, l. c.; srv. i zápisy citované mnou ve *Žprávných pramenů* etc., str. 11 a 15 („prodigiose sunt prostrati“).

²⁾ Srv. díl první, str. 71 sq.

(Str. 76)

¹⁾ Srv. díl první, str. 38 sq.

²⁾ Srv. díl druhý, str. 179 sq. a díl první, str. 54.

(Str. 77)

¹⁾ *Enea Sylvio* líčí stavitelskou krásu Zbraslavě obšírněji: kromě kostela velkého a pamětihodného díla byl tu rozsáhlý dormitář a jiné klášterní místnosti nádherně vybudované; čtvercové sloupoví (ambit), zavírající nemalou zahradu, pokryto bylo na stěnách deskami, na nichž byl vepsán celý Starý i Nový zákon a to tak, že na místech oku vzdálenějších položeno bylo písmo větší, aby vše kolem jdoucí snadno mohl čísti (vydání ve Fontes, str. 137). Podobně zmiňuje se o nádheře Zbraslavě *Kronika magdeburská*; *Windecke* (133) dí pouze: das costlich kloster Konigsall.

■ ²⁾ Srv. o scénách ve Zbraslavi díl druhý, str. 77, p. 4, str. 139, p. 1 a str. 155 (*Kronika velmi pěkná*). Srv. i *En. Sylbia* (Fontes, 140) a *Windecke*, l. c., 133. To byla, dí *Windecke*, odměna králi, že se svými milci husity podporoval.

(Str. 78)

¹⁾ Srv. díl první, str. 54.

²⁾ Srv. podrobněji *Tomka*, IV, 96—97. — *En. Sylbius* (l. c., 150) praví, že Žižka na radu svých kněží žádal od Pražan, aby zbořeny byly všechny kostely v Praze,

jež jsou posvěceny na jméno svatých. Zprávu, jež srovnává se s bořitelskou praxí Táborů, mám ze vši víry hodnou.

³⁾ *Vavřinec*, I. c., 400.

⁴⁾ *Tomek*, Žižka. Je to ovšem zase nadhozeno jako pouhá domněnka: „Jest naskrze nepodobno, že by to bylo bývalo dle vůle Žižkovy“ (str. 57), „za jisto (!) lze pokládati, že Žižka v tomto pustošení (boření klášterů) neměl sám žádného účastenství, neb očitý svědek Vavřinec ničeho při tom o něm nezmiňuje . . . Pilnost jeho byla vždy obrácena k věcem válečným“ (str. 58). O dvanácti artykulech předložených tábořskými hejtmany 5. srpna dí *Tomek* (str. 57), že prý „z pozdějších příběhů“ známo jest, „že se smýšlení Žižkovo s obsahem artikulů těch aspoň ve všem nesrovnávalo“. Srv. s tím *Urbánka*, Žižka, str. 105 a 106.

⁵⁾ Snad především proto, že v městě již nebylo doktora, kněze nebo mnicha, jenž by byl neuprchl (srv. *Vavřinec*, I. c., 427) nebo nepřihlásil se ke kalichu.

⁶⁾ *Kronika velmi pěkná*; srv. díl druhý, str. 155. „Potom jest Žižka vpadl do kláštera Zbraslavě, a jeho drábi, otevřevše hrob, i vzali jsů tělo krále Václava i posadili jsů jeho mezi sebu. A když Žižka kázal klášter zapáliti, drábi jsů pryč šli a krále tu nechali“ (praví dále, že potom jeden rybář Mucha pochoval tělo krále ve své vinici; kronikář vrací se k tematiku ještě později, vykládaje, jak po třech letech Mucha vydal tělo k řádnému pohřbu). Zpráva *Star. letopisů*, textu *G*, která má o vykopání mrtvoly královny od Táborů více podrobností (a udělavše jemu korunu z sena, pivem napájeli jej, pravíce: „však když živ byl, rád jsi s námi pítel“) nedí nic o Žižkovi, ale prozrazuje, že mezi účastníky zločinu byli bývalí dvořané královi. I tato zpráva ví o činu rybáře Muchy, celkem shodně s Kr. v. pěknou (St. letop., 25). Zprávu textu *G* má i text *Sa* a *R* (dosud netištěné) a j. Srv. i *Zimmermannovo* vydání, str. 133.

⁷⁾ L. c., 466.

(Str. 79)

¹⁾ Jinak konstruuje situaci *Tomek* (Žižka, 60). Zdá se mu, že pravou příčinou odtážení Táborů z Prahy nebyly spory Táborů s mistry pražskými (jak dí určitě *Vavřinec*), „nýbrž spíše uznaná od hejtmanů potřeba, aby hlavní vojenskou moc bratrstva obrátili v jinou stranu“. A dále (str. 60): vidělo se bezpochyby býti prospěšno, předejiti přípravy Zikmundovy proti Praze a Táboru útokem na pány a města ve svém sousedství a přemožením jich oslabiti vojenskou sílu královu etc. Podobně *Urbánek*, I. c., 111.

(Str. 80)

¹⁾ Arch. čes., III, 3.

(Str. 81)

¹⁾ Srv. *Vavřinec*, 431, 438.

²⁾ Srv. zprávu u *Vavřince*, I. c., 438, kde se dí dosti střídlivě: ex utraque parte, plures tamen de parte dominorum, fuerunt interfecti, vulnerati et capti, Zizka

campum obtinente. *Windecke* (*Altmann*, l. c., 144) dří, že pan ze Švamberka a pan Krajíř přepadli Žižku u jednoho kostela, mlii za novým hradem (?) „und da entran in der houbetman der Czisco (var. Kisto!) und wurden der Hussen wol *achthundert* erslagen und der cristenheit worent vierhundert Ungerer (var. pfaffen) und also vil Dútscher und Behemer. Windecke byl tenkrát v Budějovicích, kam páni po bitvě podle zprávy jeho přitáhli (přes to má falešné datum, že královští vrátili se po bitvě do Budějovic dne 29. září). Zdá se, že *Altmann* textu neporozuměl dobře; z různocení je pravděpodobno, že Windecke napsal, že padlo kačfů na 800, věrných pak 400. Číslo ztrát je jistě zveličeno. Třetí zprávu máme v *Starých letopisech* (l. c., 46); je však chybně položena k r. 1421. Vypravuje, že Žižka oblehl tvrz Bor panský (srv. o ní *Sedláčka*, Hradý, XI, 215) za Horažďovic a tu ležel, až se dali. Sotva dobytou tvrz vypálil, přiblížil se „retuňk“. Žižka zvěděv o tom, táhl nahoru ke kostelíku a tu se šikoval..., ale on (Žižka) se mužsky bránil, doufání vždy v Pánu Bohu máje a mnoho nepřátel s svými bratřími zbil a zranil a škodu i hanbu jim velikú učinil, tak že s hanbú pryč ujeti musili. A on sám na bojišti ostav, potom dále táhl, kam chtěl“. Podrobnosti zápisu ukazují na starý pramen; zpráva Vavřincova zdá se však býti nezkreslené skutečnosti nejbližší. „*Kronika velmi pěkná*“ (str. 16) praví: A Žižka měl dvě neděle bitvu s silnými nepřáteli, s Čechy a s Němci. Žižka Boru dobyl a nepřátelům velikú škodu učiniv, na poli ostal. Klade však ve svém datovém zmatku boj do doby po bitvě u Vyšehradu a před spustošením Zbraslavě (!). Mapa bojiště u *Frankenbergu* (I, 92) týká se patrně Boru Velkého, hradu to pánů z Riesenberka, jenž stál v poblíží Boru Malého. Již *Sedláček* v OSN r. 1891 zjistil proti omylu *Tomkovu*, že jde o Bor Malý (panský), náležející Rožmberkům; obšírněji to dovedil *Toman* ve VUČSp, 1892, 255 sq. *Starý kolegiát* (l. c. 84) klade dobytí Boru Žižkou k r. 1421 a to v přímé souvislosti s dobytím Rábí a ztrátou druhého oka Žižkova (tedy, jak uslyšíme, do června 1421). Bor menší je vzdálen od Rábí asi 1½ hodiny cesty k severu. Kolegiát praví, že Žižka tenkrát *podruhé* dobyl „Rábí a tvrze řečené Bor pana z Rožmberka a tu druhé oko ztratil“. *St. letopisy*, jak pověděno, kladou boj u Boru také do r. 1421, ale *před* obležení Rábí. Je vskutku pravděpodobné, že tu jde o zmatek, zaviněný tím, že v červnu r. 1421 dobyl Žižka Boru panského *podruhé*; potom položil se před Rábí.

³⁾ Srv. díl druhý, str. 62. O osudu Prachatic nemá zprávy ani nejstarší text *Starých letopisů*, ani *Kolegiát*, ani ku podivu *Windecke*, který byl tou dobou asi v Budějovicích; pozdější texty *Starých letopisů* (l. c., 42), dří, že tu pohřbchu zbiti nebo spálení (v třech jizbách a v kapli) nebo utopení (v studnici) skoro všichni měšťané. *En. Sylviu*s píše, že Žižka uzavřev muže i ženy s dětmi a všechny kněze do kostela, upálil všechny. Podle *Vavřince* zbito na 230 lidí po domech a ulicích, ostatní zajati, počtem 85, vehnání do sakristie kostelní, kam přes prosby jejich, že chtějí vyznávatí víru táboorskou, nametány zásoby hořící slámy a smoly a tak všichni udušeni nebo upálení. Ženy a děti nebyly podle Vavřince vražděny, nýbrž z města vyhnány (srv. dvojí versi *Vavřincovu* l. c., str. 425 — zde je řeč o 135 zabitých po ulicích — a str. 443). O té dvojí versi srv. i díl druhý, str. 64. — Nového data

o činech Žižkových v říjnu po bitvě u Boru dostává se nám z příloh práce *A. Neumannovy*, *Katoličtí mučedníci doby husitské* (1927), str. 154 sq., kde otištěna je z kroniky kláštera v *Žlaté Koruně* z doby kol r. 1785 pocházející, úvaha o útoku Žižkové na klášter. V ní obsažen je patrně autentický list opata Ruthgera, daný 27. října a prosící Budějovické o rychlou pomoc zbrojnou, protože „Viklifisté“ (o Žižkovi není výslovně zmínky) jsou již shromážděni na hoře (nějaké) u kláštera a chtějí napadnout klášter „ještě dnes nebo zítra ráno“. Historik klášterní dovozuje, že útok učinily voje Žižkovy, ale že opat včas s některými mnichy se zachránil útekem; tradice (nezaručená) dří, že ostatní byli upáleni nebo zvěšeni na lípách u kláštera. Úmrtí kniha klášterní ví jen o dvou řeholnících upálených dne 11. května, tedy, jak se zdá, někdy později.

(Str. 82)

¹⁾ Srv. díl druhý, str. 53.

²⁾ Srv. *Windecka*, I. c., 144 a výše díl druhý, str. 116, p. 2. Windecke dří, že hradu dobyto „bis an den thurm“. Pana z Rožmberka zve při tom „polovičním Husitou“. Pan *Jan z Hradce* byl uvědomělým katolíkem; u něho zemřel z Prahy vypuzený M. Stanislav ze Znojma, jej chválil koncil kostnický jako pána nej-křesťanštějšího. Podle *Sedláčka* (Hrady, IV, 39) zemřel pan Jan 3. listopadu 1420; boj o Kamenici náležel nejspíš do září. Mladším bratrem pana Jana byl *Oldřich Vavák z Hradce*, o němž více níže.

³⁾ Srv., co o tom vypravuje *Vavřinec*, str. 445 sq. a *Staré letopisy* (I. c., 42).

⁴⁾ List, jenž je zachován v originále, má jen datum dne, ne místa; za příměří zaručují se čtyři hejtmané táborští (Žižka, Chval, Buchovec a Pavlík z Mužic) a *obec plsecká*; odtud soudí *Toman*, jenž list (po tisku v Arch. čes., III, 320) znovu vydal (VUčSp, 1893, 9), že list byl dán v Písku. Po čtyřech dnech je Žižka v Prachaticích, kde datuje spolu s Čavalem 22. listopadu (srv. níže str. 83, p. 1). Srv. díl druhý, str. 165, p. 2.

⁵⁾ To jest asi 8—10 milionů Kč; házelo se patrně v takových úmluvách podobně velkými číslicemi jako v odhadech síly vojsk.

⁶⁾ Srv. díl druhý, str. 170 sq. Okolnost, že *Tomek* (jako ostatek i jiní historikové) si toho podstatného rozdíl mezi obojí formulací čtyř artykulů nepovšiml, přispěla jistě k jeho omylům o programu Žižkově. Jak daleko do let pozdějších ten rozdíl sahá, srv. v mém článku v ČČH, 1928, str. 372. Srv. i níže str. 84, pozn. 2.

(Str. 83)

¹⁾ Srv. zcela jednoduché a přesvědčivé vyvrácení starších omylů v díle druhém, str. 270, pozn. 2 (přehlédlo se, že Žižka se netituluje ještě „z Kalicha“). *Tomek* jediný list správně umístil (Děj., IV, 270), falešně (do r. 1422) *Palacký* (III, 1, 501), *Bezold* (Reichskriege, I, 130), *Toman* (VUčSp, 1893, 36 sq., 49), *Urbánek*, I. c., 223. Porušený text listu v starém vydání Windecka (srv. díl druhý, str. 271, 1. řádek shora) dal zároveň *Palackému* (III, 2, 176) příležitost k domněnce o počínajícím se rozbroji mezi Žižkou a šlechtou kališnickou.

²⁾ List po prvé otiskl *Bezold*, *Reichskriege*, I, 136. Datum je pouze: v neděli po sv. Kateřině. Je podepsán Mikulášem Hynkem, měšťanem v Nové Plzni a adresován dvěma měšťanům chebským. Nejde tu tedy přímo o úřední sdělení z rady konšelů. Do r. 1421 list naprosto náležeti nemůže, v r. 1422 by mohl býti psán (nevíme, kde tenkrát Žižka byl), ale data jeho by byla podivná hapax legomena, pro něž by nebylo lze konstruovat dostatečné vysvětlení a potřebné souvislosti. Kladl-li jej *Bezold* do r. 1422, souvisí to s omylem jeho, že prý r. 1420 25. listopadu byl Žižka u Nové Bystřice. To falešné datum je z *Windecka*. *Toman* pak (VUčSp, 1893, 43) vychází ve svém datování (do r. 1422) od přesvědčení, že byl-li Žižka podle listu 1. prosince u Rábí, nemohl býti 4. prosince u Říčan. Ale list je přece teprv 1. prosince v Plzni datován, to znamená, že vědomost jeho o Žižkovi před Rábím týká se nejvýše dne 30. listopadu či spíše 27.—29. listopadu. V těch 4—5 dnech mohl dobře Žižka dostati se do Prahy.

³⁾ Pan *Diviš z Říčan* (o rodu srv. *Sedláčka* v OSN, XXI, 695) je týž, jenž s řadou přátel (v tom *Pavlem z Jenštejna*, potom poslem do Polska) prosil v květnu 1415 zástupce krále Zikmunda v Kostnici, aby nedopustili porušení glejtu králova Husovi (*Palacký*, Docum., 555).

⁴⁾ *Vavřinec*, I. c., 450. Předpokládám, že ta výzva stala se již z cesty, t. j. dříve než páni do Prahy přibyli.

⁵⁾ Srv. díl druhý, str. 154 (*Vavřinec*) a *St. letopisy*, 43. Srv. i omluvy Žižkovy v starší literatuře: *Tomek*, Žižka, 74 dÍ: „snad pro nějaké zvláštní provinění“, *Urbánek*, Žižka, 125: „nepochybně pohnut jsa k tomu zvláštními důvody“; mluví také jako Tomek omylem jen o 7 kněžích. *Palacký* (III, 2, 51) reprodukuje zprávu bez pokusu o omluvu, podobně *Tomek*, *Děj.*, IV, 121 (leč že má za to, že smlouva Říčanských s Prahou o vydání snad nezněla dosti jasně).

(Str. 84)

¹⁾ Šlo tu patrně o první pokus o znovudobytí Rábí, jehož se zmocnil Žižka (výše str. 37) již ke konci dubna. Ale hrad nebyl, jak výslovně praví *Staré letopisy*, tenkrát Táboři osazen (je to doklad, jak tábořskému vojenství chyběla ještě zámeřová účelnost a organisace). Majitel jej opravil a opevnil znovu. Po třetí vrátil se Žižka k hradu v květnu 1421.

²⁾ Na snadě je, že i příměří mezi hejtmany tábořskými a panem z Rožmberka 18. listopadu smlouvené bylo usnadněno porážkou Zikmundovou. Z listu *M. Křišťana z Prachatic* panu z Rožmberka 5. prosince 1420 poslaného (Arch. čes., III, 4) vysvítá, že pán poslal svého kaplana do Prahy ke konšelům, aby jim jaksi své přistoupení k čtyřem artykulům oficiálně ohlásil. Ptal se podle všeho zároveň *M. Křišťana*, oč vlastně Praha bojuje a usiluje, a stěžoval si asi, že mnozí kněží (asi tábořští) dávají artykulům výklad nepřijatelný. *Křišťan* odpovídá, že na výkladu „nějakého kněža pozdě učeného“ nezáleží, ale že se Praha chce držeti artykulů „vedle položení a rozumu starých svatých“. *Křišťan* zavírá, že, budou-li čeští páni svorní a světlými těm pravdám pomocní, že Bůh „toto zbúření milostivě upokojí“;

potom bude lze s pomocí učených a spravedlivých mužů od vsí obce zvolených staviti, což by neřádného bylo.

³⁾ Srv. manifest Prahy z 5. list. pánům českým adresovaný u *Vavřince*, I. c., 445 (odtud Arch. čes., III, 217). Vášnivá žaloba, vytýkající neslýchanou ukrutnost vojska Zikmundova a listivě „pod hájením kostela římského“ od papeže vyžádaný krvavý kříž na Čechy, je nesena v jádře svém cele myšlenkou, že Zikmund chce národ český, od něho nejohavnější potupou a kacířstvím po všem světě nevině zhaněný, vyhladiti a cizozemce v této zemi zvelebiti. Důkaz toho spatřuje i v bitvě před Vyšehradem, kde prý král připravil o hrdla více než pět set nejčelnějších českých pánů, rytířů a panoší, úmyslně je zšikovav v čelo bitvy a retovati jich opominul, „vždy k tomu konci jednáje, aby Čechové sami se s obů stranů zmordujíce, umdleni byli . . ., jakož jest to nad hlas z úst proklatých toho krále slycháno, když jest řekl, že by za to uherskú zemi dáti chtěl, by v české zemi Čecha nebylo ižádného“. Svůj program náboženský formulují Pražané tak, aby „zákon boží ve všech pravdách spasitedlných a písmem svatým důvodných svobodu měl“; Zikmunda obviňují, že „nás chce od *spasení našeho* odraziti a k své *všě kacířské* v Konstanci ohlášené přivesti a k *zatracení* připraviti“, „že žádného častokrát na něm žádaného *slýšení* nám dáti nechtěl“. Provolání končí hrozbou, že všechny pomocníky Zikmundovy budou Pražané stihati jako „boží a jazyka našeho zjevné nepřátele“. Pro míru exaltace pražského duševního prostředí, jež sic ochromila možnost spravedlivé soudnosti, ale přispívala k vítězství, i pro porozumění, proč bylo třeba dlouhých těžkých let, aby Praha propracovala se k jinému názoru na Zikmunda, je ten dokument (podobně jako příbuzné projevy Prahy z r. 1420 a poč. 1421) pramenem velmi důležitým.

(Str. 85)

¹⁾ *Palacký* (III, 2, 51) přešel mlčením odůvodnění *Vavřincovo* (I. c., 449), proč pan Krušina „nechtěl déle bojovat ve spolku s Táboři“, a *Tomek*, IV, 117 zastřel vlastní příčinu ještě více. Srv. výše str. 43, p. 1. Také pan *Boček z Kunštátu* (jenž se byl vyznamenal v bitvě u Vyšehradu) opustil s Krušinou Prahu; není jasno ovšem, jde-li tu o Viktorína či bratra jeho Hynka, jenž původně držel se Zikmundem.

²⁾ Spolu s ním přijeli do Prahy 29. listopadu páni *Petr* a *Purkart z Janovic* a *Petr Žmrzlík ze Svojšína*, někdy mincmistr krále Václava v Hoře Kutné a známý podpůrce Husův, blízký Tábořům (srv. níže str. 88).

³⁾ Srv. díl prvý, str. 24, p. 1

(Str. 86)

¹⁾ Srv. díl prvý, str. 54, 140. Zajímavé je, že *Vavřinec* (462), jenž při této příležitosti zmiňuje se o Roháčovi po prvé a naposled, představuje jej čtenáři jako pouhého *panoše* (cliens). Také v listině z 5. února 1422 (Arch. čes., I, 209) nevyčítá se Roháč mezi pány, nýbrž vладыky (jako jeden z hejtmanů tábořských); třeba míti proto za jisté, že charakter pána mu nebyl přiznáván, nebo aspoň že ne všude. Srv. však níže str. 102, p. 2. Pro poměr Žižkův k stanovisku, jež zaujal Roháč v shro-

máždění z 10. pros., je nepřímou jistotou příznačné, že brzo potom, po smrti Mikuláše z Husi, stává se Roháč nástupcem jeho mezi čtyřmi hejtmany tábořskými.

²⁾ Dne 23. prosince je někde na jihu v sousedství Krumlova, leč by list byl dán, jak se zdá z *Urbánka* (Žižka 132), přímo v Táboře. Srv. Arch. čes., III, 494. Je to smlouva zástupců rožmberských o vydání osmi vězňů německých Táborům. Ručители tábořskými se při tom jmenují páni *Heřman z Borotína* (nebo též z *Landštejna*) na Střele (srv. níže str. 233) a bratr jeho Jan a Jan z Kozlího (Kozlího Hrádku).

(Str. 87)

¹⁾ Srv. k tomu *Vavřince*, I. c., 466. Z obsahu kázání Korandova u P. Marie Sněžné, jak jej krátce reprodukuje Vavřinec, je vytknouti větu: quod omnibus istis periculosus temporibus *libertari volentibus* necesse est permanere in limitibus vic, vite et veritatis Christi.

²⁾ Na rozdíl od *Palackého* (III, 2, 51 sq.) snažil se *Tomek* (Děj., IV, 122 sq., určiťi Žižka, 74—76) představiti Žižku nejen jako muže, jenž stál o roli prostředníka mezi Tábořem a Prahou, ale i jako někoho, komu byl radikalismus tábořský cizí a nemilý. Proto se dohaduje, že z Žižkova návodu přijeli do Prahy čtyři výše jmenovaní páni Tábořům blízcí, pan Vavák, pan Zmrzlík a bratři z Janovic (mám za pravděpodobnější poměr opačný), proto se dohaduje, že Žižka snad podporoval nové konšely pražské proti záměrům Mikuláše z Husi, proto dle, že novoty tábořské v učení a v řádech kostelních nebyly prý podle přání jeho a že byl v zájmu jednoty pro odložení rozmlísek náboženských a proto konečně má za to, že Pražané se s Žižkou dohodli i o poslání poselství ke králi Polskému. Vše to jsou jen dohady, z nichž pouze to je pravděpodobné, že pan Vavák a pan Zmrzlík snad opravdu byli blízcí myšlenky Žižkově (pan Zmrzlík bojuje po boku Tábořů proti Zikmundovi potom na jaře r. 1421); ostatní kombinace nemají opory ani v pramenech ani v situaci. Již fakt, že v poselství do Polska najdeme sice zástupce Orebských, kteří od září Praze byli pomocní, ale nikoho z Táboře (srv. *Novotného*, Žižkův sborník, 105, p. 4), musí poučovati o Tomkově omylu. Žižka sic přivěsil jménem Táboře pečť svou k prvnímu poslání pana z Valdštejna (Kolštejna) v srpnu (konšelé ji v listopadu ukázali Mikuláši z Husi, proti poslání do Polska mluvícímu a volbu krále Čecha žádajícímu), ale v prosinci ať snad pro odpor Mikulášův, ať z rozhodnutí vlastního toho neučinil. Pro jeho stanovisko je nejprůkaznější fakt, že jednání o krále z Polska či Litvy stranil se důsledně i později. Podobně jako *Tomek* dívá se na roli Žižkovu *Urbánek* (I. c., 122 sq., 130), tento již zdrželivěji. Co kandidatury polské, event. litevské se týče, upozorňuje i *Urbánek* (str. 125), že Táboři se poselství nezúčastnili. Má za to, že Žižka odepřel souhlas, protože poslové měli jednati po případě i s Vitoldem Litevským, v nějž prý neměl Žižka dost důvěry. Drobný šlechtic, jako byl *Mikuláš z Husi*, mohl snad, je-li pravdivý údaj *Vavřincův* (a *En. Sylvia*) o obavách krále Václava, býti radikálnímu davu kandidátem trůnu v počátcích revolučního tábořství, ale nikoli v společnosti a v době, kdy Praha a její šlechtičtí spojenci určovali směr české politiky a kdy na př. se Mikuláš z Husi obával, že pražští konšelé usilují o život jeho (srv.

pozn. následující). O instrukci poslům do Polska srv. *Prokeše*, I. c., 67 a *V. Novotného* ve Sborníku Žižkově (1924), str. 101 sq., kde otázka polské kandidatury je po *Gollovi* znovu probrána; instrukce otištěna tu po prvé na str. 131—133. Nemohu však souhlasiti s domněnkami *Novotného* (str. 106), že to byl Žižka, který poselství umožnil, dále že poselství vlastně šlo i jménem Táborů, že Žižka si jen nepřál, aby Táboři v něm byli zastoupeni přímo, protože poslové měli jednati po případě i s Vitoldem, o němž Žižka soudil nepříznivě. To vše jsou pouhé dohady, jimž zprávy pramenů nijak nenavědčují. Poselství také nevysílá Praha Želivského, nýbrž spíš Praha od Želivského se odvracející. Praha po vítězství u Vyšehradu znamená politicky spolek města s husitskými pány, na Táboře patrně rozezlený; z té politické základny vyšlo poselství do Polska (srv. i níže str. 113 sq.). Z těch důvodů mám také za to, že první bod postulátů, Polákům předložených, aby měly svobodu všechny pravdy boží, kteréž dovedeny budou Písmem (bod, jenž zní cele tábořsky), třeba vykládati tak, že těmi pravdami se míní čtyry artykule, jejichž text na konci je připojen. V Praze přece věděli dobře, že získání Polska pražskému programu náboženskému je možno jen tenkrát, bude-li program ten představen způsobem katolickému stanovisku přijatelným. A jak Praha dovedla výslovně vystříhati před tím, aby nic jiného nebylo krom čtyř artykulů žádáno, srv. výše str. 64, p. 1. Více srv. i níže str. 112 sq.

³⁾ Jak rozezleny byly strany proti sobě, zřejmo z toho, že Mikuláš odmítl pozvání Pražan k obědu v obavě, že jej chtí v radnici o život připraviti (*Vavřinec*, 452, dodává, že Žižka s několika svými nebál se pozvání přijmouti).

⁴⁾ *Vavřinec*, I. c., 452.

(Str. 88)

¹⁾ O všem podrobněji vypravuje *Vavřinec*, I. c., 469 sq. Do té doby (leden 1421) náležel přepadení *Přelouče* (město kláštera Opatovického, kde se osadili nějací „Táboři“) panem *Janem Městeckým* z Kutné Hory a přepadení *Chotěboře* (tou dobou majetek královský?) týmž a jeho spojenci. Chotěboře se byl zmocnil, „sebrav množství sedláků z roty tábořské“, *Hromádka z Jistebnice*, jeden ze zakladatelů Tábora. Dali se, vidouce, že nemohou odolati, Horským na milost, ale bylo jich zabito přes to *přes tisíc* a Hromada s dvěma kněžími v Chrudimi upáleni (*Vavřinec*, 470). *Staré letopisy* (jenom texty *Bb!*) udávají počet obětí „na sedm set“ (str. 44).

²⁾ List Zikmundův vévodě landshutskému z Plzně z 15. ledna v Urk. Beitr., I, 58.

³⁾ *Vavřinec*, I. c., 471. Posádce hájící Kladrub stál v čele *Chval z Machovic*.

⁴⁾ *Vavřinec*, I. c., 481.

(Str. 89)

¹⁾ Srv. díl druhý, str. 65. *Urbánek* (I. c., 133) položil místo nijak nepodezřelého svědectví *Vavřincova* větu, že pan Bohuslav „snad jen z pyšného sebevědomí panského“ chtěl o vydání jednati se Zmrzlíkem. Žižka, pokračuje, „nejsa přístupem malicherným, dráždivým podnětům, svolil k tomu“.

²⁾ Srv. díl první, str. 46, 49 a níže str. 93.

(Str. 90)

¹⁾ *Vavřinec*, I. c., 470. *Tomek* (IV, 136) zas kombinuje charakteristicky: „Nepochybně se to stalo bez přivolení Žižky.“

²⁾ *Srv.* díl druhý, str. 270, p. Do doby tohoto obležení se list hodí nejlépe. Z ležení před Kladruby (jak v díle druhém, str. 79 vyloženo) psal právě dne 8. února král Zikmund panu z Rožmberka, aby se Žižkou, předním zastáncem a vůdcem (promotor et director) kacířství viklefského, příměří nečinil, ale vši silou mu odporoval. Rožmberk byl oznámil králi, že Žižka shromažďuje stranníky proti statkům jeho. Stížnost snad souvisí s tím, že ještě před obležením Plzně opanovali Pražané se Žižkou hrad *Vildštejn* (u Blovic), jenž náležel vdově po Jindřichovi z Rožmberka a matce Oldřichově, „neb sú uhrozili jeho purkrabí nestatečného, jménem Cikána“ (*Staré letop.*, I. c., 44). Hrad byl dán v moc *Vilému Kostkovi z Postupic*, proslulému později veřejnému činiteli ve službách Prahy.

³⁾ *Vavřinec*, I. c., 473. Smlouva (asi z pol. března) zavazovala Plzeňské, bez zřetele k tomu, splní-li „královská maiestas“ žádost jejich čili nic, že dovolí ve svých místech kněžím Pražan svobodně kázati a podávati z kalicha těm, kteří by toho žádali. Vavřinec dí, že v Plzni se s měšťany bránilo statečně hojně šlechticů se svými panoši a mnoho kněží; mezi členy landfridu plzeňského vyčítá vedle Stříbra a Tachova i Domažlice.

⁴⁾ *Srv.* *Archiv čes.*, III, 225. Pan Oldřich dodává, že dává také na svém panství těm čtyřem kusům svobodu (do dalšího řádného slyšení). Vyzývá všechny, „ktožby obecně dobré této země milovali“, aby mu byli pomocní.

(Str. 91)

¹⁾ *Srv.* výše str. 65, p. 1. *Srv.* i zápis konšelů obou měst pražských, daný arcibiskupovi dne 21. dubna (*Palacký*, *Urk. Beitr.*, I, 81 sq.), v němž mají přistoupení Konrada (legáta stolice apoštolské!) ke čtyřem kusům („pro quibus felicia et majora (?) fide bella gerimus et vincente pro nobis domino victores regum exsultamus“) za zázrak, těší se tomu, že je vyznal za pravé a katolické a slibují mu, zejména „proti překrutnému a vši bezbožnosti plnému králi Zikmundovi“ pomoc všelikou až do vyčerpání sil svých. Program svůj při tom chápou tak, že směřuje „ad promovendam justiciam extinguendamque omnem nequitiam et reprimendam universorum inimicorum malitiam“.

8. JARO 1421. VELKÁ OFENSIVA PRAHY A TÁBORA. SNĚM ČÁSLAVSKÝ

(str. 91—104).

(Str. 91)

¹⁾ *Vavřinec*, I. c., 476. Kronikář dří, že vítězové dali život jen 30 osobám, aby mrtvé pochovali. Ti že pochovali „ultra duo millia et quindecim centena demptis plurimis combustis clientibus, civibus, presbiteris et Iudeis“. Není jasno, chce-li Vavřinec říci: 2000 a 1500, či jde-li o poruchu v textu. Město venkovské, jež by mělo samo 2000 mužských obyvatel (třeba ovšem počítati s pomocemi ze sousedství), náleželo by v té době již k městům poměrně velikým. *Chron. Trebon.* a *Staré letopisy* (44) mají čísla 2200—2400. „A tu se nejprve okrvavili a nejvíce.“ *Starý kolegiát* (83) má detail, že chomutovští židé, muži i ženy s dětmi, raději se vrhali do ohně, než aby snesli násilné pokřtění.

²⁾ Srv. výše str. 88, p. 1.

(Str. 92)

¹⁾ Nemohu smlčeti poznámky, že *Tomek*, jinak tak pečlivě se pramenů držící, toto svědectví *Vavřincovo* (str. 478) ve svém Žižkovi (str. 86) i v Dějinách (IV. 139) potlačil; místo Žižky postavil „Tábory“. *Palacký* (III, 2, 74) nikoli. Teprv níže připomíná *Tomek* právem v té souvislosti kruté zhubení asi 700 Táborů v Chotěboři (srv. str. 88, p. 1 výše), maje za to, že co se stalo v Chomutově a Berouně bylo válečnou odvetou, „ve které Žižka svým bojovníkům překážeti nemohl a nejspíš ani nechtěl“. Odvetu čekali bychom logicky nejkrutější u hlavních vinníků, t. j. *Horských* — ale k té ku podivu nedošlo.

²⁾ L. c., 479—82. O Českém Brodu dří *Starý kolegiát* (I. c., 83), že Pražanům pomáhali páni z Poděbrad, Bořek z Miletska, Hradečtí a jiní. Dodati jest, že vojsku Pražan vzdaly se i královské hrady *Žleby* a *Lichnice* (Lichtenburk). Velmi skrovná data o tomto tažení mají *Staré letopisy* (str. 45). Ale krveprolití v Berouně a Českém Brodě vytýkají s důrazem; o zabíjení lidí bez počtu v městech a zámcích potom dobytých srv. jen stížnou větu textu *B* v poznámce následující. — *Kronika velmi pěkná* (I. c., 17) líčí boje v Českém Brodě jako boje s Němci („A Němci na kostel utekli, a tu pod nimi kostel zapálili. Tu Němcův něco pohořalo a někteří s věže zskákali — a proto zbiti cepami, kteříž jsů hlav nezlámali“). Vedle rytíře Doupovce upálen v Berouně Žižkou i rytíř Jan Koblih. Po létech, r. 1462, v březnu, vypravoval o tom v Římě papež Pius II. (*En. Sylvius*) českým poslům: upálili jej pomalu od noh až nahoru, muku jemu velikú činiece (Arch. čes., VIII, 339). Na rozdíl od verse o Doupovci tvrdil papež, že Koblih nechtěl, přes napomínání, přijímat pod obojí; raději zemřel jako mučedník. Jak významné místo v informacích Eneových smrt Koblihova zaujímal, zřejmo i odtud, že hroznou smrt jeho líčí i v předmluvě k své české historii, jakoby zvláštním dokladem k svému tvrzení, že „není země, která by v časech našich víc mučenníků Kristových zrodila než země česká“.

(Str. 93)

¹⁾ O vypálení nádherného kláštera *Sedleckého* před Kutnou Horou má zprávu *Starý kolegiát a kronika magdeburská*; srv. *Tomka IV*, 147, pozn. Známa pověst, že Žižka dal z trestu líti roztavené zlato do hrdla žháři, jenž vydal v požár krásný kostel Sedlecký, nemůže již proto srovnávat se s pravdou, že Žižka při vypálení Sedlce nebyl přítomen. Ovšem ani proto, že ničení nádherných kostelů bylo z předních úkolů trestného posláni Žižky a Tábora. Srv. i list v Arch. čes. III, 300, kde je zmínka i o vypálení kláštera v Skalici a opanování klášterů ve Vilémově, v Drobovicích, v Sázavě a Opatovicích (klášter vypálil pan Diviš Bořek z Miletínka). V Kutné Hoře tentokrát neporušen žádný kostel; Horští prosili Prahu výslovně, aby Hory, „klenotu království“ nebořila (*Vavřinec*, I. c., 480). Srv. i *St. letop.*, text B (str. 45), kde mezi dobytými kláštery se vyčítá Sedlec, Vilémov, Podlažice a Skalice. „A co jest při těch zámčích a městech lidu zbito, sám Bůh to najlép ví.“ Něco bezprostředních dojmů z vítězného postupu Prahy zachycuje list českého husitského pána (tuším pana *Pušky z Kunštátu*; srv. níže str. 113, p. 1) právě dotčený (v Arch. čes., III, 300): A zemané, rytíři a panoše tu se s nimi (Pražany) umlávají a zapisují, aby s nimi byli a krále aby neměli za král... Neboť jsou lidé velmi omámeni a vystrašení, žeť (se) vezde dávati (kapitulovati) budú, neb v žádném naděje nemají. A zajisté věz, žeť ihned bez meškání odtud miní *do Moravy* trhnúti dvěma vojskoma, jednu stranú Žižka a druhú stranú Pražané se pány (zde máme zvlášť spolehlivé svědectví o odlišnosti obou rozdílných mocí: Prahy s pány na jedné a Žižky s Táboři na druhé straně).

²⁾ Srv. jedinou zmínku *Vavřincovu* (479), že „někteří z Pražských“ v Kolíně pobobili klášter mnichů žebrařů a šest kněží s farářem v něm upálili.

³⁾ O všem tom srv. *Vavřinec*, 479—82.

⁴⁾ Odtud patrně je odvoditi i slovo *Gollovo* (MIÓGF, 15, 462), že Želivský byl demagog a zároveň státník. Dohadují se však, že ušetření K. Hory bylo nejspíš dílem pana *Zmrzlíka ze Svojštna*, téhož, jenž byl mincmistrem, t. j. zástupcem krále v Hoře před válkou (a jenž se jím měl státi nyní znovu) a jemuž ovšem bylo známo, co Hora znamená pro státní finance a hospodářství v zemi vůbec. Ať je cena tohoto dohadu jakákoli, jisto je asi, že u Hory zvítězily úvahy povahy hospodářské nad národnostními a náboženskými; to by byl ve chvíli boje tak fanatického fakt pozoruhodný.

⁵⁾ *Vavřinec*, 481.

(Str. 94)

¹⁾ Srv. díl první, str. 126.

²⁾ *Kronikář Vavřinec* (I. c., 475) mluví o dvou stranách v Táboře tou dobou: pikartské a tábořské. K prvé přičítá jak stoupence M. Martina Lokvise, t. j. pikarty vpravdě, tak blouznivce adamské, vyhnané z města. Podobně obojí bludaře směřují verše u *Palackého* *Staré letop.*, 476 sq. a i *Eneas Sylbius* vyvozuje Adamity od pikarta, příslého z Belgie; také *Starý kolegiát* (I. c., 85) zve Adamity Pikarty. Ale zdá se přece, že zakročení Žižkovo v dubnu vyvoláno bylo především

adamitskými ohavnostmi blouznivců. Pokud mluví Vavřinec o Martinkovi samém nebo o listu Biskupcově o pikartství do Prahy, nikde se Martinkovi adamitský blud nepřičítá. Pikartská nauka, jak známo, v Táboře zvítězila; to, tuším, předpokládá, že odpor k ní nemohl být u všech kněží od samého počátku tak naprostý, jak by se zdálo ze stížnosti Biskupcovy a Jičínovy v únoru 1421. Z Vavřincova vypravování je zřejmo, že ti, co v Klokotech byli upáleni, byli naháči a i z veršů ve *Starých letopisech* zdá se vysvítati, že šlo při exekuci jen o naháče. Proti pochybnostem, nejde-li v datech o blouznění adamitským jen o pomluvy srv. *Urbánka, Žižka*, 141. Srv. i díl první, str. 34, p. 1 a 158, p. 2 a druhý 108, p. 1.

³⁾ O Petru Kánišovi zmiňuje se rkp. vyšehradský (Staré letopisy, 476), že s Moravanem Martinkem Húskou, Janem z Bydlína a jinými hájili (na rozdíl od M. Jičína, Prokopa Holého a j.) hrubě pikartskou nauku o svátosti oltářní. Srv. i Rokycanu a odpověď br. Lukáše Pražského v *Nejedlého* Prameny k synodám (1900), str. 73.

⁴⁾ Z nauky naháčů, pokud ji lze poznati z kusých a jistě pravdu s omyly místních pramenů našich, je pozoruhodno, tuším, tvrzení, že Adam a Eva, dokud nezhršeli, neznali šatů; nahota že je tedy znak původní neporušenosti hříchem, nevinnosti (*Vavřinec*, 475), znamená člověka v milosti boží. *En. Sylvius* formuluje to tak, že se Adamité považovali za svobodné, ostatní lidi pak za nevolníky. Články Adamitů, Žižkou na podzim 1421 do Prahy poslané (*Vavřinec*, 517 sq.), obsahují myšlenky pantheistické. Najdeme tu, že i Adamité, ač knih žádných neměli ani jich dbali, majíce prý zákon boží v srdci psaný, odvolávali se na slovo Písma: rufiání a nevěstky předejdou vás do království nebeského. Vyznání počíná se větou, že byli svedeni knězem *Martinkem Loquis*. Srv. i str. 121, pozn. 2.

(Str. 95)

¹⁾ L. c., 477. Ibid. (479) k 14. dubnu vypravuje se příhoda, svědčící o odvaze pikartů v Praze: jeden z nich všed do kostela sv. Havla, udeřil monstranci s Tělem Kristovým o zem a pošlapal. Byl hned v sudě upálen.

(Str. 96)

¹⁾ Podle *Vavřince* (482) byli mnozí, vyšedše z města, utopeni; jiné „lid lotrovský“ upálil v poli. Z 24 kněží se tři přihlásili ke kalichu; ostatní byli upáleni.

²⁾ Výše zmíněný list z konce dubna (AČ, III, 300) vypravuje, že pan Čeněk jednal s Pražany již v Kolíně 23. dubna; Pražané žádali, aby se napřed pokořil Pánu bohu a obci a aby se zapsal jim k pomoci. Nechtěl — teprv, když Hora se dala, poslal zemany, že chce ke všemu přistoupiti. Vzkázali mu, že mu nevěří, až skutečně vytrhne na pole se vši svou mocí jim na pomoc. To pan Čeněk vskutku učinil; přivedl, jak z *Vavřince*, 482, zřejmo, pomoc několika set jízdných a pěších. *Vavřinec* líčí široce scénu Čeněkova pokoření, při níž *Želivský, director exercitus*, tázal se klečícího pana Čeněka, uznává-li, že zhřešil proti Bohu a Praze, vydávaje hrad Pražský králi a prosí-li za odpuštění. Pan Čeněk odpověděl na obě otázky kladně. Tak položen základ k jeho spolku s Prahou, v Praze 22. května dojednanému.

³⁾ Srv. *Palacký*, Urk. Beitr., I, str. 105.

⁴⁾ Srv. víc o tom *Tomka*, Dějiny, IV, 168 sq. Tomek vyčítá aspoň 160 dvorů a tvrdí, jichž zmocnila se Praha, kromě ovšem domů uprchlých nebo vyhnaných měšťan v Praze samé.

⁵⁾ Tak *Staré letopisy* (I. c., 48) z hradeckého textu *b*.

(Str. 97)

¹⁾ *Vavřinec*, I. c., 483. Tomek (Žižka, 94) omlouvá Žižku takto: „Jest těžko uvěřiti, že by se byl neodvážil útoku druhého, kdyby jemu samému bylo záleželo na krvavém pokárání Litoměřických; tudy jest dosti možné, že jako častěji jinde jen bojovníci jeho a snad kněží, kteří jich pobádali, byli dychtivi krve a vůdce učinil jim po vůli útokem neopravdovým.“ *Palacký* (III, 2, 88), *Urbánek* (I. c., 146) se o případu nezmiňují, ač je pro poznání Žižky nepochybně zajímavý. — V Litoměřicích učinili Pražané hejtnanem svého předního spojence panského, pana *Hynka z Valdštejna* či z *Koldštejna*.

²⁾ Srv. více o hradu a osudech jeho u *Sedláčka*. Hrad a zámky, XIV, 371.

³⁾ Srv. díl druhý, str. 195.

(Str. 98)

¹⁾ Byli to pan *Hynek Krušina z Lichtenburka na Kumburce* (jenž byl až do listopadu roku minulého hejtnanem vojsk pražských a tou dobou stál v čele Orebských, spojenců Prahy), tři páni z *Kunštátu* (Jan Puška na Kostomlatech, Viktorin z Litice a bratr jeho Hynek na Poděbradech) a *Jan z Lichtenburka*, bratr Hynkův, seděním na Hostinném. V obležení hradu pražského měli podíl spolu s oddíly Pražan a lidmi arcibiskupa Konráda i bratři pan Mikuláš a Jan Zajícové z Hasenburka na Budyni, straníci katoličtí (srv. *Bartoška*, I. c., 591—592). Tažení Pražan k východu účastnil se také *Petr Zmrzlík ze Svojšína*, o němž mluveno výše. Všichni ti páni (krom Zajíců) v listu vydaném Hoře slují „hauptmané obcí k zákonu božímu a k městu pražskému hlavnímu přifchylných“; soudím z toho, že se jim již dostalo od Prahy hejtmanských velitelských míst v nově dobytých městech. Pozoruhodno je, že v zápise zmíněném jmenují se purkmistr a konšelé pražští obou měst (nikoliv jmenovitě) před pány (ti jsou vyčtení s plnými tituly); přednost konšelů je ještě zesílena větou: „pře dolepsané první a hlavní pšovodové“. Listy o smlouvě s kutnohorskými srv. v Arch. čes., I, 198—202. Neobyčejně mírné podmínky, jichž Kutná Hora dosáhla (měšťanům, nechtějícím se znáti ke kalichu, dopřává se lhůta čtvrt roku, aby se mohli se vším svým statkem vystěhovati; té svobody mají užiti i měšťané pražští, kteří se do Hory utekli; v Praze, jak známo — srv. výše str. 51 — se protivníkům kalicha podobné milosti nedostalo), lze nepochybně vysvětliti vlivem pánů zmíněných, zejména asi pana Zmrzlíka, jenž stál tolik let v čele kutnohorské komuny. Jak Praha službu pánů odměňovala, srv. o panu z *Valdštejna* výše str. 97, pozn. 1; pan Zmrzlík dostal (krom mincmistrovství v Hoře) královské žleby, pan *Hynek Krušina Lichnici*. O Hynkovi viz i *Sedláčka* v ČČH, 1917, 92.

²⁾ Srv. list Pražan do Lužice z 19. května u *Palackého*, Urk. Beitr., I, 96. Pří-

pisek postranní díl, že „ex parte dominorum“ vydán zvláštní list. Připomíná nám to opět privilegované postavení stavu panského.

(Str. 99)

¹⁾ Tomek (IV, 161) zve hejtmanem zemským na Moravě pana Petra ze Strážnice či z Kravař, ale to je vzhledem k situaci jeho v r. 1421 zhola pravděpodobné (srv. zejména jeho úmluvu s králem z listopadu 1421 v AČ, VI, 400, kde hejtmanem je jmenován Vilém z Pernštejna. Srv. o něm podrobnější data u Sedláčka v ČČH, 1917, 328, podobně o pánech Petrovi ze Strážnice a Janu z Lomnice.

²⁾ Jsou to Jindřich Berka z Dubé na House, Aleš Škopek z Dubé na Dražicích nad Jizerou, starý Jan Chudoba z Ralska (strýc Čenkův, katolík), Jindřich z Vartenberka na Valdštejně u Turnova, Mikuláš Šlechta z Valdštejna (na Bradci u Jičína?), Václav ze Zvířetic (u Bakova nad Jizerou), regent statků Čenkových, a Jan Kepka z Chlumu (týž, jenž byl s Husem v Kostnici) na hradu Pihli u Čes. Lípy. Do této krajinné skupiny náležejí i oba bratři Krušinové, z nichž jeden držel Kumburk u Jičína, druhý, Jan, seděl na Hostinném; sem náleží i na sněmu nepřítomný horlivý husita Hynek z Koldštejna, vlastně z Valdštejna (snad z linie Štěpanické), tou dobou v poselství v Polsku. Do sev.-vých. a vých. Čech slušeli pan Mikeš ze Žampachu, Arnošt Flaška na Rychmburce a Jindřich Lacembok z Chlumu (byl také s Husem v Kostnici, někdy zástavní držitel Potštejna, tou dobou na tvrzi Sedliškách u Litomyšle). Z jihu byli kromě pana z Rožmberka a Oldřicha z Hradce bratři Heřman a Jan z Landštejna (měli Borotín u Sedlčan a drželi s Tábory; srv. níže str. 233). Pan Vaněk z Jenštejna, jinak z Vlašimě, synovec někdy arcibiskupa Jana, držel hrad Nístějku v Boleslavsku (srv. níže str. 108, p. 3 a Sedláčka, Hrady, X, 17, 298); v září 1421 postaven byl v čelo poselstva českého na Litvu k Vitoldovi. Katolická šlechta z Plzeňska a Berounska chybí — je zajímavé, že na jihu, kde byl mocný Tábor, byla i nejsilnější katolická skupina: landfrid plzeňský.

(Str. 100)

¹⁾ Níže ovšem čteme v témž dokumentu, že ty pravdy svaté jsou Písmem „jasně doloženy“. Dodati jest, že *žádost kalicha* je v čáslavské formulaci čtyř artikulů (i v zápisu stavů moravských v Arch. čes., VI, 398) po prvé vztažena i na *markrabství moravské*.

²⁾ Že ta klausule byla teprv dodatečně do hotového již snesení vložena, má za to Goll, Čechy a Prusy, 145, p. Dohad Urbánkův (Žižka 149), třeba velmi zdržlivě pronesený, že i mírná strana mezi Pražany nepřála si uzavřítí zcela Zikmundovi cestu k trůnu, je nesen kombinací, již mám za omylnou, že by totiž k takovému úsudku mohl ukazovati pozdější výrok Jakoubkův, vinící Želivského, že on to zavedl zemi českou a moravskou a je příčina všech těch bouří a krveprolití (srv. díl první, str. 103). Čáslavský zápis proti Zikmundovi byl dán zřejmě vývojem situace, jak se utvořila před rokem a nemožno si mysliti, že by se s ním Jakoubek neshodoval, nemožno také se dohadovat, že by část Pražanů klonila se v té

chvilí k Zikmundovi (srv. výše str. 84, pozn. 3). Nejsrozumitelnější je invectiva Jakoubkova, vztahujeme-li ji na jaro r. 1420. Že se Jakoubek zmiňuje o zemi české a *moravské*, nepadá při povaze stílné věty přece nijak na váhu.

³⁾ Vydán v Arch. čes., VI, 398; že náleží k 7. červnu, upozornil již Tomek, Děj., IV, 162. Vevýčtu složek sněmu čáslavského najdeme i zde charakteristický pořad: 1. pání a obce slavného města pražského, 2. urození pání zemští, 3. obec táboorská, 4. zemani, rytíři, panoše, města i všechny obce. Srv. však níže str. 102, pozn. 1 a str. 103, pozn. 3. I v reprodukci čtyř artykulů pražských najdeme totéž omezení jako v českém zápisu čáslavském, t. j., že kněžím a mnichům nesmí býti dovoleno panovati světsky nad *velikým* zbožím světským. Srv. český text města Prahy, položený *Palackým* (omylem) k 3. červenci 1420 výše str. 64, pozn. 1.

⁴⁾ Srv. díl první, str. 56—58.

⁵⁾ Srv. díl první, str. 56. Srv. i v druhém listu Zikmundově, jímž se brání žalobám sněmu (*Vavřincem*, I. c., 492): „že chcete ty čtyry kusy držeti do lepší zprávy písmem svatým, na to tak odpovídáme, že sme vám toho nikdy neotpírali než *vždy svolovali i podávali slyšeti*; jedné ať vámi to neschází a země ta nehyne.“

(Str. 101)

¹⁾ S dodatkem: „a nic děle, leč bychom v tom času s pánem bohem krále došli.“ Zdá se tedy, že vladařství mělo trvat do přijetí nového krále.

(Str. 102)

¹⁾ Zajímavé je, že v textu zápisu reprodukováném *Vavřincem* (I. c., str. 487), vyčítají se pražští měšťanští členové vladařstva na prvním místě, před pány; v textu v Arch. čes., III, 228 je tomu *naopak*. A naopak zase jsou v textu v Arch. čes. v čele dokumentu jmenování napřed purkmistři, konšelé i obce obou měst pražských, kdežto u *Vavřince* je v čele pan Oldřich z Rožmberka. Že mezi vladaři v Čáslavi zvolenými má stav městský zastoupení tak neobyčejně významné (celkem osm osob!), uvádí se právem jako důkaz revolučního převratu ústavního; spolu s Táboři mají města právě polovic členů. Ale i zastoupení vладыk je, jak známo, novum; poměrně malý počet panstva a nový poměr sil vůbec souvisí však (nač se pravidlem zapomíná) i s tou skutečností, že tu nejde vlastně o sněm celé země, nýbrž pouze o sněm její části protizikmundovské, vojensky vybudované zbraněmi Prahy a Tábora, t. j. značná část panstva zemského nebyla na sněmu zastoupena. Proto již na sněmu celozemském z podzima 1423 jeví se situace v jiném světle. Přímé a stálé zastoupení vладыk a měst v obci zemské je asi i plodem soudobého vývoje ústavního v sousedství, nejen dílem revoluce; v Rakousích ustavuje se sněm takový již r. 1406; k důležitým aktům státním zvána byla města rozličně ovšem již dříve, od konce 13. stol. — Poznamenati jest, že v textu *Vavřincově* vynechán jest odstavec o přísti synodě i kus odstavce následujícího.

²⁾ Srv. Arch. čes., VI, 395. Roháč se v listu představuje „jako tvůj chudý přítel přirozený“. Odtud lze, tuším, na původ jeho z rodu panského souditi. Srv. i vypravování Starých letop. (*Palacký*, I. c., 103) o popravě Roháčově r. 1437: „ač

jest byl pán korouhevný a strýc (= příbuzný) páně Ptačkův“ (t. j. pana Ptačka z Pirkštejna, jenž dobyl Roháčova Siona) a *Palackého* Děj., III, 3, 257. Srv. výše str. 86, p. 1.

(Str. 103)

¹⁾ List byl otištěn chebským archivářem *K. Sieglem* teprv r. 1918 v *Zeitschrift des Ver. für Gesch. Mährens u. Schlesiens XXII.* v stati *Briefe u. Urk. zur Gesch. d. Hussitenkriege*, str. 37. Regest vydal *Siegel* již r. 1916 v *Mitth. des Archivrates*, II, 35. Odtud upozornil na list *V. Novotný* v *Sborníku Žižkově*, 94, máje ovšem za to, že Žižka byl 7. června ještě v Čáslavi a že u Rábí potom obléhající stihl. Ten výklad nelze s datem listu však srovnati; spíše naopak lze kombinovati, že tachovská zpráva vztahuje se na situaci z prvních dnů června. Ale uvážíme-li velikou vzdálenost Rábí (mezi Sušicí a Horažďovicemi) od Čáslavě (naproti tomu je Tachov Rábí značně blíže) nezbavíme se pochybnosti, mohl-li Žižka 7. června stihnouti do Čáslavě nebo dokonce býti přítomen jednání předchozích dnů, jež byla 7. června uzavřena a zpečetěna. List Tachovských, o nějž jde, je originál a má jasné datum „sabbato post Bonifacii anno etc. XXI“.

²⁾ Srv. Žižka, 95, 96, 98. Devátou kapitolu své práce *Tomek* nadpisuje: „Žižka mezi vladaři zemskými“, aniž ovšem může uvést sebe menší doklad činnosti Žižkovy v sboru, který se patrně v celku nikdy nesešel. A jako *Tomek* soudí podobně *Urbánek* a ostatní.

³⁾ Stávalo se asi častěji, že v listech, vycházejících ze sněmů té doby, podobně jako v listech jiných, jmenování byli i účastníci, kteří vskutku přítomni nebyli; pečeti jejich se opatrovaly rozličným způsobem dodatečně (srv. o tom výklad *Sedláčkův* v ČČH, 1917, 86). Ale nelze si, tuším, představit, že by mohli vyčtení býti jako přítomní všichni hejtmané Tábora, kdyby vskutku aspoň částečně v Čáslavi nebyli. Jméno Žižkovo mezi sněmovníky, pečeti listů čáslavské, najdeme ostatek i v nepovšimnutém dosud listu do (Horní?) Lužice (u *Cochlaea*, 201), kde ovšem chybí zas jméno pana Oldřicha z Rožmberka a za to stojí jméno horlivého straníka Zikmundova *Jana Městeckého z Opočna* a *Smila ze Šternberka*; „purkmistr a konšel slavného a v pravdě své nepřemoženého města pražského“ se tu uvádějí teprv po pánech a pak místo tábořských hejtmanů i zemanské šlechty jmenování jsou pouze: „*Jan Žižka z Trocnova* a město a obec Hor Kuten“. List varuje Lužičany, aby se nestavěli proti koruně království českého, již jsou manskou přísahou zavázáni. Připojeny jsou známé stížné artykuly proti Zikmundovi. Srv. i list Moravanů v Arch. čes., VI, 398, kde mezi zápisníky se výslovně uvádí vedle Prahy a panů obec tábořská.

9. AGITACE ŽELIVSKÉHO PROTI NOVÉ VLÁDĚ. HLEDÁNÍ KRÁLE V POLSKU

(str. 105—114).

(Str. 105)

¹⁾ Srv. *Vavřince*, I. c., 491: Grecensium ductor et plebanus. Srv. o něm více níže str. 200 sq.

(Str. 106)

¹⁾ Srv. *Vavřince*, I. c., 491.

²⁾ Arcibiskup, omlouvaje se z Roudnice nemocí, určil za své zástupce mistry Prokopa z Plzně a Přibrama (oba z husitské pravice). Oba mistři přibrali k sobě k řízení synody M. Jakoubka a *Želivského*.

³⁾ Srv. *Vavřince*, 499—505.

⁴⁾ Došlo při tom i k vyhnání kněze od kostela sv. Petra, že sloužil v ornátu, a nahrazení jeho kněžství táborskými, prý z pikarství podezřelými; došlo také k pokusu, podnícenému přímo Želivským, aby mistři *Křišťan* a *M. Petr z Mladenovic*, oba známí přátelé a druzi někdy Husovi, byli vypuzeni od předního tou dobou kostela staroměstského u sv. Michala a to z toho důvodu, že drželi se v bohoslužbě cele řádu církevního, nechťejce podávati svátost nemluvnatům ani zpívati česky (asi evangelium a epistolou). Srv. *Vavřince*, I. c., 495—7. Zde i zajímavý písemný protest žen a dívek pražských, podaný konšelům, proti shovívavosti vůči kněžím táborským z pikarství podezřelým. Tu čteme mezi jiným: „ačkoli *obce táborské* byly jsú nám potřebny a mnoho dobrého pomocny, toho sme ot nich vděčny a nadějem se také, že mnozí z nich Boha se bojí a jsú dobří; avšak nejedni z nich, kněží i jiní z obce, pohlaví mužského i ženského, klesli jsú na víře proti důstojné svátosti božího těla i boží krve i proti některým kusům jiným. A ty bludy vyhlásily jsú se téměř po všem křesťanství a nejvíce v této Praze.“— Z listu je vidno, že i radost bývalých konšelů z přistoupení arcibiskupa Konrada ke kalichu byla kritisována ostře radikály v obci. O boji university proti Želivskému srv. díl první, str. 103, p. 1.

⁵⁾ Srv. o roztržce mezi Husity a „Pikardy“ v té době list v Cod. Witoldi, 521.

(Str. 107)

¹⁾ „Quem apostatam vocabant, nolentes super se aliquem habere infamem (I. c., 499). — Zajímavé je, že *Palacký* ve svých *Dějínách* o těchto sneseních velké obce pražské, jež sám vydal tiskem (v Arch. čes., I, 204 sq.), se *vůbec* nezmiňuje. O volbě čtyř mistrů ke kontrole věroučných novot táborských, o níž snesení se stalo od pánů a Pražan již 14. listopadu 1420, srv. *Vavřince*, 447.

²⁾ Srv. důkaz toho v listu *Šimona z Tišnova* k pánům vlády časlavské, citovaný v díle prvním, str. 116 (nad čarou výše na str. 107 v 15. řádku zdola chybí znamení pozn. 2).

(Str. 108)

¹⁾ Srv. o všem *Vavřince*, 509 sq. — Co soudu historiků o Želivském se týče, je znám rozdíl mezi *Palackým* (srv. na př. III, 1, 93, 104 [kde zamlčeno, co se stalo působením kněze Ambrože i následky toho v Praze], 106, pozn. 98, 120, 127), u něhož mají převahu sympatie ke kazateli, jenž byl proti „reakci a feudálům“ a v snaze „narovnat se s dvorem římským“ viděl zlo, nad přiznáním, že působením Želivského nabývala v Praze převahu vláda chátrů, a *Tomkem*, jenž líčí (dodávám: ve shodě s prameny i činy) Želivského jako revolučního demagoga. *Bezold* (*Reichskriege*, I, 64) mluví o „Pöbelherrschaft des Priesters Johann“, *Urbánek* (l. c., 162, 164) usnadňuje si svou obranu Želivského v této době neudržitelnými domněnkami, že na sněmu českobrodském chtěli páni se vysloviti pro Zikmunda, nebo že táž nálada byla v Kutné Hoře. Z omylu, že všichni poslové byli rytíři, vyvozuje Urbánek již zcela určitě: „páni, nemohouce prosaditi Zikmunda, přirozeně neměli o Vitolda zájem“. Srv. k tomu níže str. 109. O *Novotném*, jenž v Želivském vidí čistého ducha Husova, ušlechtilého zástupce vlastních tradic ryzího husitství atd., srv. *Žižkův sborník*, str. 119, 128 sq. Co napsal *Goll* srv. str. 93, p. 4 výše; co *Nejedlý*, viz výše, str. 13, pozn. 1.

²⁾ *Sedláček*, *Hrady*, XV, 277.

³⁾ Zprávu o členech poselství zachovaly jen *Staré letopisy* (l. c., 47). Tu však je řeč o čtyřech „rytířích“, což svedlo historiky (i *Golla*) k omylu, že stav panský v poselství vůbec zastoupen nebyl (srv. na př. *Novotného* v *Sborníku Žižkově*, 121). Pan *Václav z Jenštejna*, jež *Staré letopisy* představily nejasně jako Vaňka syna páně Pavlíkova z Prahy, jmenuje se mezi pány v zápise sněmu čáslavského a k pánům jej počítají jak vrstevníci jeho kníže Jan Ratibořský, jenž celé poselstvo 12. září zajal (srv. *Palacký*, *Urk. Beitr.*, I, 146) a Vitold sám (*ibid.*, str. 152), tak novodobý historik *Sedláček* (srv. *Českomor. heraldika*, II, 141); rod, jenž dal Čechům v krátce dva arcibiskupy, posel ovšem z úředníka Karla IV., snad původu městského. O důsledcích omylu, že páni v poselstvu zastoupeni nebyli, srv. mylné vývody *Novotného* (*Žižkův Sborník*, 121 sq.). Některé texty *Starých letopisů* dí (str. 47), že poselstvo bylo vypravěno „od Pražan a Žižky“, což je patrný omyl s poselstvím z r. 1420 v létě. Srv. i *Golla* v *MIÖGF*, XV, 476, p. 1.

(Str. 109)

¹⁾ Srv. nepodepsaný list nejmenovanému knížeti (Albrechtu Rakouskému?) z 2. července (asi na Moravě psaný): je velká roztržka v Čechách mezi pány na jedné a vладыky (? Landleute) a luzou na druhé straně a páni jsou také rozdělení; jedni (katolíci?) chtějí zůstat při králi Uherském, druzí (kališní?) chtějí knížete Vitolda (*Codex Witoldi*, str. 521). Proč páni stáli o krále, viz níže str. 113, p. 1.

²⁾ Srv. *Vavřince*, str. 525: když se ty věci tak dály (časově vřazena je zpráva do listopadu), Čeněk z Veselí, Oldřich z Rožmberka, Ralsko z Vartenberka, Jan Městecký a jiní mnozí šlechtici a urození páni byli od Pražan, s nimiž se dříve byli spojili pro obranu zákona božího, škodně odtrženi, protože někteří z dotčených

kněží (t. j. *Želivský*) přičítali pánům nevěru a v lidu to úsilně prohlašovali nepřestávali a tak lásku k pánům (*dileccionis animum*) v lidu podvraceli. Hned na tu zprávu navazuje Vavřinec jinou, jak téhož času někteří sektáři ve dne v noci nepřestávali nadávat *mistrům universitním*, žádající dokonce, aby byli jako svůdci a pronásledovatelé pravých kněží pobiti nebo utopeni nebo z Prahy psy vyšťváni pod korouhví páně Čenkovou (t. j. patrně pod tou, která do jara stála na pranýři). Nemohli prý však, díky bohu, dí Vavřinec, provésti, co si přáli.

³⁾ Želivský chtěl, jak vypravuje *Vavřinec* (str. 514) zbaviti Prahu dosavadních vojenských hejtmánů stavu *panského* (tedy na př. Hynka z Valdštejna a jiných známých nám z jarního tažení na východ); ti byli jako „*nevěrní*“ propuštění ze služeb obce a všechna moc svěřena Bzdinkovi, „*militi novello*“, „*veritatis evangelicae praecipuo defensori*“ (tak doporučovali Bzdinku straníci Želivského). Bzdinka obdržel nejen plnou moc trestní nad životy měšťanů, ale i právo ustanovovati nebo sesazovati konšely. Stal se tedy skutečným diktátorem v městě.

⁴⁾ O tom *Vavřinec*, l. c., 515. Vypravuje, že pan Sádlo, jenž se vždy Pražan ve prospěch evangelické pravdy přidržel, upadl u některých konšelů v podezření nevěry, protože s lidem svým se nedostavil, když byl k tomu od Pražan vyzván. Sádlo, uslyšev o tom, poslal do Prahy o glejt, aby mohl přijeti v bezpečí a svou nevinu dokázati. Konšelé mu odepsali, že nevěří takovým řečem a že může přijeti bezpečně. Pan Sádlo přijel 20. října, přibрав sebou pány Petra a Purkarta z *Janovic* (pocházeli z Klatovska; o obou srv. výše str. 85, p. 2). Když s oběma přáteli vstoupil odpoledne na rathouz, byl od konšelů jat a ještě večer, bez zpovědi a přijímání, šat. *Vavřinec* dodává, že to byl týž Sádlo, který byl prvním milcem a rádcem krále Václava, který mnoho mistrů, kněží a měšťanů od hněvu králova uchránil a pravdu kalicha věrně obhajoval. Většina Pražan oplakávala smrt jeho a věrní kazatelé vinili konšely z těžkého hříchu. Vavřinec naznačuje, že vlastní příčinou zrádné popravky byla nenávisť některých v Praze „*bene potentium*“ (t. j. patrně *Želivského*), že Sádlo vystupoval všemožně proti novotám Písmem nedoloženým; třeba patrně rozuměti proti Táborům a jejich podpůrcům v Praze. — *Palacký* (III, 2, 125) skutek ovšem odsuzuje, ale v patrně neshodě s prameny říká, že Sádlo, „jeden z náčelníků strany aristokratické“, „byl v městě veřejně stihán za zrady nad národem“. Libovольnější pokus obrany toho co se stalo, najdeme u *Urbánka* (l. c., 170): „zradou“ Sádlovou se mnilo nepochybně nejen, že se nedostavil ke Slanému (jak říká *Vavř.*), ale i „zrádné styky leckterých účastníků sjezdu kutnohorského se Zikmundem“. Tyto zrádné styky sněmovníků (kteří se usnesli nabídnout českou korunu, nota bene přes pasivní chování Prahy Želivského, Vitoldovi!), jsou však jen dohadem, pro nějž není opory. — Sádlové ze Smilkova, z nichž Jan pocházel, byli původem malí vladykové; Jana teprv Václav IV. učinil velkým pánem (purkrabím karlštejnským; dřív byl purkrabím na Bezděži a nejv. lovčím). Janovi náležel Kostelec nad Sáz. Bratr jeho Chval byl naposled farářem ve Vlašimi; r. 1424 žil v exilu ve Slezsku. Král Zikmund, jak známo, ještě ku konci r. 1419 pana Sádlo výnosného úřadu purkrabství karlštejnského zbavil. Snad potom v březnu ve Vratislavi pokusil se ho získati.

Srv. zápis Zikmundův d. d. 27. března 1420, jímž se Sádlovi (Jankovi ze Smilkova) zapisuje zboží biskupství Litomyšlského ke krytí pohledávek jeho na statku biskupském (Arch. čes., II, 470; že tu Sádlo pohledávky měl, zřejmě ze *Sedláčkovyých Hradů*, I, 6). Ale není nic známo o tom, že by Sádlo vskutku v tyto statky se uvázal. Vavřincovu podezření, že pan Sádlo byl popraven jen pro své nepřátelství k straně Želivského, je těžko uvěřiti; nějaké obvinění musilo býti pronešeno; srv. žaloby *kněze Vilema* na *M. Jakoubka* z doby po stětí Želivského (Arch. čes., III, 238), kde se vytýká straně Jakoubkově, že proti stětí „nevěrného zrádce Sádlo“ a jeti jiných zrádců tou dobou protestovali. Naproti tomu stojí svědectví Vavřincovo; ze všeho je zřejmo, že o vině Sádlově byl zásadní spor mezi pražskou pravici (Jakoubkovou) a levicí (Želivského); nevíme také, kterak podléhal pan Sádlo jurisdikci konšelů pražských (snad jako držitel dřív královského manství v Kostelci nad Sázavou? či byl ve vojenských službách Prahy přímo?). Ale není pochyby, že náhlé *stětí Želivského* po půl létě je aktem odplaty za náhlou popravu Sádlova a že ona přispěla nejvíce k odpadu šlechty skupiny Vartenberkovy na stranu Zikmundovu (tak i *Tomek*, Děj., IV, 219). V městě, jež opakovalo stále stížnost, že Zikmund zradil glejt daný Husovi, musilo nedbání glejtu vůči horlivému straníku kalicha právem budití rozhořčení.

(Str. 110)

¹⁾ Hlavní pomůckou k tomu jsou studie *Jar. Golla*, K. Sigmund und Polen v MIÖGF, 15—16 (1894—95) a *téhož*, Čechy a Prusy, 140 sq. Má skizza nekryje se s vývody jejich ve všem.

²⁾ Jméno jeho: *Verner z Rankova*, uvádí jen *Długosz* (IV, 261); byl u krále v Kowali v dnech 18.—25. května. Jde snad o nějakého panoše ze služeb Oldřicha z Rožmberka (ves Rankov u Trhových Svin?) nebo spíše pana Čeňka z Vartenberka, pána na Lipnici. O erbu rodiny srv. *Sedláčkovu Heraldiku*, II, 209. Druhá ves Rankov je v okr. chotěbořském. V Pozůstatcích desk zem., II, 121 je zápis o prodeji tvrze a dvora ve Lhotě *Vernherovi z Rankova* a dědicům r. 1415; jde tu o dvůr *Lhotku* u Častkovic, u Nové Cerekvice (okr. Pelhřimov); slula potom podle *Sedláčka* (Hrady, IV, 281) také Verněfovou.

(Str. 111)

¹⁾ Srv. *Vavřince*, I. c., 447. V poselství byl vedle pana Hynka pan *Aleš Vřešťovský z Riesenburka* (srv. níže str. 224), mistr universitní *Kardinál* a *Engliš*, rytíř *Hlas z Kamenice*, v službách Prahy stojící, a šest měšťanů pražských.

²⁾ Je vydána *V. Novotným* v Sborníku Žižkově (1924), str. 131—133, před tím v podstatě již *Prokešem*, Žižka, str. 67.

³⁾ Text čtyř artykulů kryje se tu s oficiálním z července, až na to, že čtvrtý kus je rozšířen větou: „a zlá a křivá pověst o této zemi aby vyčištěna byla a tak se obecně dobré dalo království a jazyku českému“, podobně jako v ceduli, již dostal v červnu legát *Ferdinand* (srv. výše str. 61) a podobně jako v textu sněmu časlavského. Instrukce počítá s možností, že poselstvu bude v Polsku podstoupiti hádání

o čtyry kusy, a sice dvojí: světských proti světským a mistrů proti mistrům (k takovému hádání, či spíše k výkladu českého stanoviska skrze oba české mistry, *uskutku došlo* před králem Vladislavem a dvorem jeho — hádání s mistry svými krakovská universita, kde hlavním mluvčím odporu proti českým článkům byl *M. Pálež*, nepřipustila; srv. *Golla*, Čechy a Prusy, 146, p.). V žádostech dodatečných překvapuje kus, jdoucí dále než čtyry artykule, t. j. „aby všechny pravdy boží, kteréžkoliv Písma dovedeny budú, měly svobodu bez překážky“, jenž budí dojem, jako by chtěl zastupovati i *tdborské* stanovisko (podobně i v listu Pražan Vitoldovi z června 1421). Ostatní žádosti jsou světské povahy: aby všechna zboží kněžstva a klášterů v Praze i na obou hradech pražských byla dána Praze na úhradu vojenských nákladů jejich (a podobně v městech s Prahou spojených), ostatek církevního statku aby byl obrácen na obecné dobré; za druhé, aby v království Němci a cizozemci žádného úřadu nadrželi a konečně aby statek odběhlých a vyhnaných měšťan bez jich navracování byl obrácen „k obecnému dobrému“. Srv. k poselství i data *Prokešova*, Prokop z Plzně, str. 43 a téhož článek v Sborníku Bidlově (1929), str. 254 sq. Tam i o malém traktátu, zdůvodňujícím čtyry artykuly, jež poselstvo mělo šířiti v Polsku; v něm se praví, že Čechové budou držet ty články, leč by byli poučeni Písmem a mocnějším důvodem o opaku; v textu třetího článku dí se tu, že kněží mají býti zbaveni panování světského mocí (potentia).

(Str. 112)

¹⁾ Srv. Archiv f. öst. Gesch., 52 (1875), str. 96 a opravy textu u *Golla* v *MIÖGF*, XV (1894), 464, pozn.; začátek jiného listu, patrně téhož asi data (nebo konceptu neodeslaného?) otiskl *Palacký* v *Urk. Beitr.*, I, 121. V tomto listu překvapuje věta, že Vitold po přání Pražan přijal panství v Čechách (gubernacula regni), jak se pevně věří, jen z vnuknutí božského a z přízně k národu českému, ač ho nedošla „nulla notitia nostrae subjectionis“. Z listu vysvítá, že celá akce byla v rukou Pražan, také okamžitá odměna, již honorovali Pražané ihned služby pana Hynka, dávše mu správu a všechny důchody města *Liřoměřic* i tamějšího probošství sv. Štěpána a dále kláštera *Doksanského* (*Urk. Beitr.*, I, 122), prozrazuje, že akci v Polsku a Litvě považovali za svou vlastní.

²⁾ *Hájek* ovšem (list 390) vypráví, že již sněm čáslavský věděl o kandidatuře Korybutové a že proto zvolil 12členné poselství k Vitoldovi. Ale jde asi o dohad nedůvodný.

(Str. 113)

¹⁾ Srv. Arch. čes., III, 301. Pisatel, jenž nejmenovaného adresáta oslovuje „Bratře milý v Boze!“ a mluví o pokrocích *Pražan* („bratři našich“) v dobývání měst na východě od Brodu do Čáslavě (z dalšího je zřejmo, že pisatel je stavu panského a nejspíš z Moravy; „bratřimi“ tedy, myslím, rozumí pány s Prahou spojené; mám za nemožný dohad *Palackého* (*Urk. Beitr.*, I, 87), že jde o pana *Haška z Valdštejna*; hádám na pana *Pušku z Kunštátu*): „A také ať o to najpilněji mluveno bude, abychom vždy krále a pána měli v zemi naší. A jestližef o to tuze

mluveno nebude, tehda věz, že pána míti nebudem za naší paměti. Neb tomu dobře rozumím, žeť oni k tomu jdú, jediné žeť toho ješče prohlásiti a zjeviti nesmějí, bojíc se, by lidé srozumějíc tomu, by od nich neodstúpili. Protož o toť se jest třeba pilně vsaditi a . . . pilně a tuze o to státi, *abychom vždy pána v zemi měli*, a tím nedlili. A jakžť jednostajně páni i zemané o to pilně a tuze mluvíti budú, takť oni proti tomu nebudú smíti odmlúvati. Nebť jsem toho dobře vědom, *neb v jich radách také býdm.*“ Srv. o listu i výše str. 93, p. 1.

(Str. 114)

¹⁾ O nebezpečí českých poselství do Polska srv. zmínku listu z Krakova (z jara 1421?), týkající se pana Hynka z Koldštejna (*Palacký*, Urk. Beitr., I, 93); o zajetí poselstva ze sněmu kutnohorského srv. stať F. *Kopetzského* v Z. Ver. Gesch. u. Alt. Schlesiens IX (1869) na základě listinného materiálu. Že král Zikmund věděl již v srpnu 1420 o českém poselství do Polska, ukazuje *Bezold*, l. c., I, 60. Poselství ze září 1421 bylo ve Slezsku zajato a vydáno Zikmundovi; čeleď posly provázející dal Zikmund postřínati, posly uvěznil na Špilberku.

10. LÉTO A PODZIM 1421

(str. 114—123).

(Str. 115)

¹⁾ Srv. výše str. 108. Starší literatura, neznajíc ještě listu Tachovských, kladla obležení Rábi do první polovice července. V pramenech není jasného data o tom; nejpodivnější je, že *Vavřinec* nemá nejen o Rábí, ale ani o neštěstí Žižkově ani zmínky. Kdyby bylo lze počítati s nepřítomností Žižky na sněmu čáslavském, nestálo by nic v cestě dohadu, že zranění Žižkovo náleží ještě do dnů před jedním sněm a že snad Žižka, svěřiv pečeť svou jinému hejtmanu, dal se jím v Čáslavi zastupovati.

²⁾ Zdá se, že Menhart z Hradce byl švakrem Jana z Riesenberka (chotí tohoto byla Anna z Hradce). Menhart měl se po několika měsících (v září 1421) státi dědicem po panu *Oldřichu Vavřkovi z Hradce*, jenž zemřel předčasně krátce po tom, co po smrti Zmrzlíkové byl jmenován (na sněmu kutnohorském) mincmistrem v Kutné Hoře. Menhartovi náležel ovšem v Prachensku i pevný hrad *Velhartice* (záp. od Rábi), kde Menhart také sídlil v době, dokud nenabyl panství hradecského. Jak uslyšíme, přidal se pan Menhart po svém propuštění z vazby později k Táborům.

³⁾ Srv. *Vavřince*, I. c., 519, 524, 529.

⁴⁾ *Kronika třeboňská* (Höfler, I, 52): oculo altero per sagittam est privatus, *Kolegidt* (Höfler, I, 84): et tunc secundum oculum perdidit, *Staré letopisy*, text A (Scr. rer. boh., II, 462) „a tu jest zbyl oka druhého zástřelem“ (zdá se, že všechny ty varianty pocházejí z téže předlohy); *Staré letopisy*, texty pozdější (*Palacký*, 46) přidávají: „i byl slep na obě oči“. *En. Sylvius* vypravuje nejspíše, že u městečka Rábi „oculum, quo uno lumen caeli videbat, sagitta confossus amisit, inde Pragae ad medicos vectus, quamvis ex vulnere curatus vitam retinuit, lucem tamen haud quaquam recuperavit; nec propterea castrensem laborem aut rei militaris curam amisit. Caeco populo caecus placuit ductor; res apud posteros plus admirationis habitura quam fidei“. *Kronika velmi pěkná* (Novotný, 17): a tu mu jest druhé oko vystřeleno. I byl jest slep a ledva živ zůstal.“ Naproti tomu *Bartošek* (Fontes, V, 591—593), ač několikrát dotýká se bojů Žižkových, zejména z r. 1424, o slepotě jeho nemá zmínky. Na neštěstí Žižkovo vztahuje se patrně i zmínka relace neznámého pisatele té doby, asi vévodě Albrechtovi poslaná (srv. výše str. 109, p. 1), mluvíc zmateně o tom, že Míšeňští porazili Žižku: man kan nicht gewissen, op Sischko tot oder lebendig sei (Codex Witoldi, 521). Srv. konečně i výklad *Eneáše Sylvia* jako papeže, učiněný 20. břez. 1462 k českým poslům: To zlé když jest tak trvalo v české zemi, jeden z toho šibalstva, jménem Žižka, a ten slepý, sebrav vojsko lidí bojovných, sobě podmaňoval mnohé, a kteříž sú mu odporni byli, vybojoval je, velikú ukrutnost nad nimi páše (Arch. čes., VIII, 339). *Vavřinec*, jenž, jak pověděno, nezmiňuje se o zranění oka Žižkova u Rábi; vypravuje teprve k 6. srpnu, když Pražané vytrhli proti Míšeňanům k Mostu: cum quibus et Ziska, Thaboritarum capitaneus, pro medela oculorum Pragae tunc existens, de cuius

curatione visus medici spem nullam posuerunt, cum ipsis equitavit, ut vel Theutonicis timorem imponeret (l. c., 509).

(Str. 116)

¹⁾ Mám tu na mysli vypravování *Starého kolegidta* (l. c., 87) o bitvě u dvora Strauchova r. 1423, kde Žižka s Hradeckými porazil Pražany, pobiv a zjímav víc než tři sta „a kněze, jenž nesl Tělo Páně, zabil vlastnoručně (manu interfecit). *Já sotva utekl*.“ To je tedy psáno z bezprostředního postřehu (*Staré letopisy*, l. c., 57 praví to tak: A toho kněze, ježto nesl archu z pražské strany, Žižka zabil ho palcátem). Zajímavou je pro přemítavou pozornost, s níž *Hájek* četl a rozváděl své prameny, jak si zprávu Starých letopisů upravil, aby — se zřetelem k slepotě Žižkově — jevila se čtenáři srozumitelnou: a tu byl jat kněz Havel Sršata, kterýž nesl Tělo boží v monstranci mezi Pražany. Toho kázal Žižka před sebe přivést a ujav jej levú rukú, palcát maje v pravé ruce, uhodil jej v hlavu tak silně, až jej tu jednou ranou zabil (list 400). *Balbtín* pak (*Epitome*, 456) představuje si, že slepý Žižka sedával vysoko na voze pod hlavní korouhví; okolo sedící mu vykládali povahu terénu a postup bitvy; podle jejich údajů Žižka dával rozkazy a řídil šiky.

(Str. 117)

¹⁾ Srv. díl první, str. 86 sq.

²⁾ Srv. *Vavřinec*, l. c., 494.

³⁾ Srv. výše str. 106.

⁴⁾ *Tomek* (l. c., 107) má ovšem za to, že „nebylo to bezpochyby náhodou, že se právě za jeho meškání (v Praze na léčení) zmohlo zase smýšlení příznivé nálezům sněmu čáslavského a synody pražské“.

⁵⁾ Srv. *Vavřinec*, l. c., 506, pozn. l. *Palacký*, jenž sympatizuje s programem a vystupováním Želivského, byl tu v šťastné situaci, že četl v kronice omylem, že vůdcem Pražanů a původcem jejich zpupné krutosti byl „nějaký pan Jan kazatel“, což nechtěl vztahovati na Želivského. Srv. *Tomka*, IV, 194.

(Str. 118)

¹⁾ *Vavřinec*, l. c., 508. O ukrutnostech při dobytí Bíliny (12. čerce) srv. *St. letop.* 46.

²⁾ Srv. díl druhý, str. 66.

³⁾ Do této doby musí náležeti i zmínka *Ludolfova* (díle první, str. 69) o opovrdném listu Žižkově knížatům míšeňským. Srv. i díl druhý, str. 70 a 184. V listu zval Žižka míšeňská knížata zatvrzelými kacíři, vražedníky a nevěrnými krve prolévající. (*Urbánek*, str. 218 klade omylem list do září 1422 — tenkrát byl svědek, *Ludolf Zaháňský*, již mrtvý — a omylem kombinuje, že podnětem k takovému listu byl Žižkovi list krále Zikmunda z 29. srp. 1422, jímž knížatům míšeňským byla zastavena řada českých lén ve Fojtlandu.)

⁴⁾ *Vavřinec* (str. 510) dří: quod die 18. Septembris tam barones, militares et clientes quam Pragenses cum ceteris civitatibus adherentibus ipsis cum tota sua poten-

cia ad Brodam convenient. Výše str. 509, mluvě o svolání sněmu do Brodu Českého na den 17. srpna (sněm, jak řečeno, položen pak do Hory), rozeznává: barones regni Boemie Rozmberg, Czenko (to je prvá třída) ceterique domini et militares nec non clientes Pragensibus prius confederati (to, tuším, je druhá skupina: páni, rytíři a panoši od dřívějška s Prahou spojení) disponunt etc. V obou versích je patrně řeč jen o pánech a Praze a jejích městech nebo spojencích — na Tábor nelze to vztahovati.

⁵⁾ *Vavřinec*, I. c., 511.

(Str. 119)

¹⁾ O této křížácké výpravě srv. i stručný článek R. Dvořáka v Rezkově Sborníku histor., II (1884), 360 sq, kde užito Reichstagsakt a jiných německých pramenů. Autor však věřil v nemožné číslo 150.000 křížáků.

²⁾ *Palacký*, zdá se, listu Žižkova Domažlickým d. d. Vorlík v pátek po Naroz. P. Marie vědomě nedbal, ač byl z přepisu *Balbínova* (v univ. knihovně XVII A 5) otištěn již r. 1791 v Neuere Abhandl. UčSp, I (str. 375) a pak znovu jinde, naposled r. 1868 ve Výboru z liter. české, II, 279. *Palacký* ho neotiskl ani v Archivu českém ani jinde — v *Bezoldovi* (Reichskriege, I, 103, p. 4) vzbudilo to podezření, nemá-li *Palacký* list za falsum. *Palackému* musilo býti známo, že německý překlad listu otiskl prvý *Zachariáš Theobald* ve svém „Hussitenkrieg“ z r. 1609 (*Theobald* dí, že list byl se starou písní táborskou nalezen r. 1541 v domažlické radnici), potom, tedy snad z původního textu otiskl jej česky kalvínský kazatel *Havel Žalanský* r. 1619 (srv. díl druhý, str. 269, p. 6). U *Theobalda* má list nemožné datum r. 1418, přepis *Balbínův* (jako patrně i ztracený originál) nemá vůbec data roku, v „Epitome“ dodal si *Balbín* z dohady rok 1422. *Bezold*, jenž prvý užil listu jako pramene historického, rozhodl se také pro rok 1422, protože prý do jiných let se list nehodí; r. 1421 zejména byl prý *Žižka* asi v září v Hradecku a Čáslavsku. Pro toto tvrzení není v pramenech opory; z *Vavřince* (519) víme pouze, že někdy v říjnu dlel *Žižka* v kraji čáslavském. Datování *Bezoldovo* přejal *Tomek*, ale teprv v knize o *Žižkovi* (str. 148) — v *Dějínách Prahy*, IV, stejně jako *Palacký*, listu *Žižkova* neužil — a po něm *Toman* (VUčSp, 1893, 29 sq.), jenž historii listu prvý věnoval pozornost zvláštní; *Tomka* a *Tomana* následoval pak *Urbánek* a ostatní literatura. Poznámé, že do r. 1422 se obsah listu hodí daleko méně než do r. 1421: jen vůči vpádu tak velikého vojska, jako bylo v září 1421, jsou, myslím, srozumitelná slova *Žižkova*, mobilisující mladé i staré k boji a ujistující, že sbíráme lid ze všech stran proti Němcům, zhoubcům země; z výzvy Pražan o několik dní pozdější, přitrhnutí k Slanému, bylo by snad pochopitelné, proč slib *Žižkův*, že k Domažlickým bohda brzo přijede, budou-li vojensky připraveni, nemohl býti splněn. List tak nově datovaný vydal by žádoucí svědectví, že vůči velké křžžové výpravě nezůstal Tábor s *Žižkou* nečinným, nýbrž staral se horlivě o pomoc; z líčení *Tomkova* a *Urbánkova* by se zdálo, že prosba Pražan, aby Táboři pomohli, vyzněla na prázdno. Kdyby šlo o rok 1422, čekali bychom domažlickou žádost o pomoc teprve ke konci září nebo poč. října; během září 1422 ještě Němců v ze-

mi nebylo. Srv. *Bezolda*, *Reichskriegs*, I, 100 sq. — Dodati jest, že *Palacký Žižkův* list Domažlickým cituje v Dějinách přece (III, 2, 212) a že tudy domněnka, že by listu nevěřil, nemá místa (jde spíš o podobný případ, jak o něm píše níže str. 222, pozn. 3), ale že, třebaš v jiné souvislosti, vytýká Theobaldovi, že všechny jeho zprávy o učením tábořském (i listinné doklady jeho) jsou smyšlené (nebo tak změněné, že víry nezasluhují) a *podvržené* (l. c., IV, 87, 95). Rozbor *Nejedlého* (Prameny k synodám etc., str. 171, sq.) dal v podstatě úsudku Palackého za pravdu. I o dvou jiných listech, jež souvisí s historií Žižkovou a jejichž krátký obsah Theobald reprodukuje (je to *Tomanovo* čís. 15. a 16.; srv. díl druhý, str. 271) jsem poznamenal, že tu Theobald jen rozvedl pravděpodobně údaj Eneáše Sylvia (srv. však níže str. 166). Za takového stavu věci nelze se otázce, smíme-li listu Žižkovu do Domažlic důvěřovati, vyhnouti. Co by mohlo buditi podezření, je odkaz listu na příklad „starých Čechů“, kteří *netoliko o při boží*, ale *i o svou* se bili. Víme, že překvapuje poněkud v listech Žižkových (srv. II, 186) a zmínce o náboženských bojích starých Čechů bychom teprv v 2. pol. 15. stol. nebo v 16. stol. mohli porozuměti plně. Také hovorná výmluvnost a stylistická okázalost listu může buditi pochybnosti a vlastenecký jeho důraz protiněmecký vysvětlili bychom snáze tendencí, obraz Žižky si nově formující, s níž jsme se v době kol r. 1500 bezpečně seznámili (srv. díl druhý, str. 150). Některé zmínky, v listu Žižkově překvapující („my . . . hledíc k zákonu božímu a *obecnému dobrému*, sbíráme lid proti takovým nepřátelům a *zhoubcům české země*“) bylo by lze snad vysvětliti tím, že list nekoncepoval Žižka sám, nýbrž kněz z jeho okolí, jak kazatelský tón jeho i jinak prozrazuje; ostatek známe podobné nepravdivosti z jiných projevů Žižkových (srv. díl II, str. 184—5). Hlásí se i námitka, že list libuje si příliš ve všeobecných obrazech, bez dostatečné míry konkrétnosti; nedovídáme se, o jaké to zlosti Němců, na něž si Domažličtí stěžují, jde (jen dohadem vykládáme to tak, že jde o nový vpád německý do země, neboť Žižka ohlašuje „sbírání lidu ze všech stran“ proti takovým nepřátelům a zhoubcům české země), nerozumíme také, čeho se týká výmluvná vzpomínka konečná na první boj domažlických, kdy malí proti velkým, nemnozí proti mnohým, neoděnění proti oděným statečně bojovali (tu humanistickou parádu právě *Palacký* citoval jako doklad Žižkovy výmluvnosti), nerozumíme také proto, že ještě v březnu 1421 byly Domažlice členem katolického landfridu plzeňského (srv. výše str. 90, pozn. 3; tomu nemusí býti nijak na odpor zmínka *Vavřincova* k r. 1419 na str. 402); teprv roku 1422 jsou patrně spojencem Tábora; k převratu v městě došlo tedy pravděpodobně na jaře nebo v létě 1421; list Žižkův do Domažlic byl by tedy adresován novému spojenci a nedostatek jakékoli zmínky o tom, že Domažličtí do nedávna sloužili Zikmundovi (leč by věta o prvním statečném boji Domažlických proti přesile týkala se právě převratu, jímž v městě zvítězil Tábor) zvyšuje podezření. Dodati jest, že Zikmund zapsal v září 1422 Domažlice ve 2000 kopách Zdeňkovi z Drážky, tedy v době, kdy tam již pánem nebyl. Ale naproti všemu tomu věta listu: „neb jest již čas *netoliko* proti domácím, ale i proti cizozemcům“ upomíná důrazně na nepochybné listy Žižkovy (srv. díl druhý, 186: pokrytcům domácím i cizozemcům), také podpis od-

povídá pravým listům Žižkovým, také oslovení „bratří v Boze milí“, i místo, k němuž sepsání se hlásí (Orlík), bylo by nesnadno v podvrhu vysvětliti. Z těch důvodů mám za to, že o pravosti listu netřeba pochybovati, je však pravděpodobno, že pravý list Žižkův byl v 16. stol. rozveden stylisticky v podobu, jak ji známe z Theobalda a Žalanského. Dodati jest, že Theobald se na jiném místě dovolává toho, že to byl měšťan v Domažlicích, Jakub Badich, jinak Žatecký, jenž mu opatřil opisy listů, jež gubernátor pan Aleš Vřešťovský z Rizmburka rozesílal po zemi. Zprávu má *Nejedlý* l. c. za zmatenou, leč by šlo o nějaké Alšovy listy z doby starší.

³⁾ *Tomek*, Děj., IV, 205 upozornil na údaj prý *Kroniky třeboňské*, že křížové vojsko uteklo s hanbou od Žatce (2. října) „před Žižkou“. Protože žádný jiný obšírnější pramen nedí o Žižkovi, že by byl při vojště u Slaného, má Tomek zprávu za omyl, za záměnu s tím, co, jak vypravuje *Vavřinec* (509), se vskutku stalo v prvé polovici srpna, kdy Míšňané opustili Čechy na zprávu, že Pražané s Žižkou přitrhli proti nim k Lounům. To je vskutku možné, protože Vavřinec líčí útěk křížáků od Žatce (str. 513) podrobněji, ale beze vsí narážky na strach z nepřítelů snad se blížícího. Vykládá naopak, že ač nikdo na Němce neútočil, zapálily se zázrakem 2. října stany v německém ležení a všichni v strachu utekli, pronásledováni Žateckými, kteří několik set zabili a mnohé zajali. Ostatek nejde ani o údaj „*Kroniky třeboňské*“, nýbrž o několik dodatečných příspěvků k ní (tištěno u *Häflera*, Scr., I, 64; srv. *Mareš* v ČČH, 1899, 136 a výše díl druhý, str. 92, p. 2), které s ní vnitřně nesouvisí, opakující kratčeji, co již stojí v „*Kronice*“ nebo (pro bitvy u Tachova a Domažlic) majíce některé nové detaily i omyly. Zpráva o Žatci tvrdí omylem, že křížáci oblehli město po sv. Michalu; jde, tuším, o noticky z doby pozdější.

(Str. 120)

¹⁾ . . . suis coadjutoribus coassumptis. L. c., str. 519.

²⁾ Zpráva v arch. třeboňském, již se dovolává *Sedláček*, Hrady, III, 175 (je to Millauer?) vzpomíná i toho, že „... Žižka též na Lomnici kněze faráře Řečického, nechťev ho nikterak na milost přijíti, an sliboval, že chce jejich náboženství býti, byl rozkázal upáliti.“ Vročení údaje není jisté; nejlépe však hodí se k dobytí Lomnice r. 1420.

(Str. 121)

¹⁾ O spálení „zámků“ v Soběslavi a Poděhúsích srv. svědectví v *Popravčí knize*, str. 36. Svědek jakoby s tím časově spojoval i vypálení tvrze Vhlav páně Hružovy (vých. od Netolic) a Deštné (pánů z Hradce, v okolí Kamenice). Ale nejisto, netýkali-li se tyto zhouby událostí z r. 1422. Je velmi pravděpodobné, že postup operací Žižkových, jak jej zaznamenává *Vavřinec* (l. c., 519), je založen na zmatené informaci a neznalosti terénu. Vavřinec totiž praví, že Žižka, jedá od Lomnice na pikartské Adamity na Nežárce, tedy zcela blízko Lomnice v okolí města Stráže utábořené, dobyt na cestě Poděhús (ležících daleko na západ u Netolic!),

pak Soběslavě a pak teprv vrhl se na Pikarty u Stráže. *Václav Březan* ve své kronice rožmberské klade ostatek poboření Soběslavě do r. 1420. Výklad *Sedláčkův* viz Hradý, VII, 161 a III, 157.

¹⁾ Tak ve všech textech kroniky. Ale v zápise o zločinech, nauce a životě blouznivců, jenž je Vavřincem v kroniku pojat (l. c., 517—519), čte se na konci, že kacíři byli zahubeni ten úterý po sv. Lukáši (21. října), tedy o týden později. N snadno rozhodnout, kde je chyba. — O vykořenění „naháčů“ ve Valovském lese zachovalo paměť daty nejbohatší veršované skládání, jež pojal *Palacký* do dodatků *Starých letopisů* (text O; l. c. str. 477). Zde se dříve, že Žižka poslal proti nim čtyři sta lidu oděného. Vlastní texty *Starých letopisů*, pokud je vydal *Palacký*, nemají o Adamitech zmínky; teprv nevydané texty pozdější *R* a *T* (srv. díl druhý, str. 108, p. 1) vypravují o nich šfe, odvozující ty „Čechy zmámené nešlechtné víry“ od německých kacířů, kteří pálení byli v Čechách mnoho let před tím, když bylo v Praze milostivé léto (tedy r. 1390?). *Kronika velmi pěkná* (str. 18) má jen stručnou zmínku. — Zaznamenávám upozornění místního p. faráře, že „insula inter Wesele et Hradec Henrici“, kterou osídlili blouznivci („inhabitare coeperant“ u *Vavřince*, 517) a kde byli potřeni, není asi ostrov v Nežárce, nýbrž farář ves *Ostrov-Hamry*, 20 min. od Valu vzdálená. Bývala tam tvrz, o níž více srv. u *Sedláčka*, Hradý, III, 183. Jméno Hamr je odtud, že tu vskutku byly hamry, tedy dílny na zpracování železa, jméno Ostrov odtud, že leží „mezi řekou a rybníštěm; ve starých dobách byl zevšad obklíčen močály, později čtyřmi rybníky“. V slovníku historicko-místopisném v *Sedláček* (str. 206) z dějin jeho více: připomíná k r. 1395 Henslina, hamerníka, u Valu; synové jeho se tenkrát o majetek dělili; hamerník byl tu ještě r. 1472. Údaj o německém hamerníku k r. 1395 by mohl býti uveden v souvislost s tím, co pozdní texty *Starých letopisů* vědí o německých kacířích v Čechách ku konci 14. stol. a tak snad přispěti i k otázce o původu adamitů. O Adamitech mají již v 14. stol. zmínky prameny dolnorakouské; nejčastěji tu ovšem slyšíme o Valdenských; r. 1419 podává vídeňská universita memoriál o „confoederatio Judaeorum et Hussitarum et Waldensium“; srv. *Vancsa*, Gesch. Niederösterreichs etc., II (1927). — Co zmíněného Ostrova se týče, píše sic *En. Sylvius* o „insula quaedam, amne Lusinitio cincta“ (podobně výše II, 244), ale je dobře možné, že samo jméno „ostrova“ svedlo k omylu.

²⁾ *Höfler*, l. c., I, 85.

³⁾ Pan *Jindřich ze Stráže* podle dat *Sedláčkových* (Hradý, III, 268, 169) držel s Táboru a zakročil snad právě v době, o které mluvíme, v sporu mezi posádkou Roháčovou na Lomnici (která nespokojena pro neplacení žoldu zmocnila se hradu proti Roháčovi) a Roháčem ve prospěch hejtmana. Tíže je v té době vysvětliti pomoc pánů z Hradce, leč by šlo snad o Menharta z Hradce (pan *Oldřich Vavřek* byl již mrtev); ale proti Adamitům byli asi ochotni pomoci i protivníci Žižkovi.

⁴⁾ O nesnázích, jež by v obraze Žižkovy činnosti způsobilo přijetí data 27. srpna, srv. *Tomka*, Děj., IV, 209, pozn. Ale naprosto nesrovnatelné s ostatními našimi daty o Žižkovi v té době by datování Kolegiátovo přece nebylo. *Bezold*, l. c., I,

141 namítá, že snad u *Kolegiáta* místo data „in die s. Ruffi“ možno čísti: „s. Rustici“, což je v říjnu (ale jméno takové nevyskytuje se v českých kalendářích).

(*Str. 122*)

¹⁾ *Vavřinec*, 516. Na malé tvrzi pobito prý víc než 60 lidí obojího pohlaví. Zde máme příklad, že katoličtí royalisté dovedli býti zrovna tak ukrutní jako Táboři. — *Staré letopisy* nemají o těchto bojích na jihu na podzim 1421 ani slova.

²⁾ Tak *Vavřinec*, I. c., 525. Praví-li *Kronika velmi pěkná* (I. c., 18), že se Žižka bil s Čechy a Němci u *Plané*, je tomu rozuměti, tuším, tak, že letopisec má na mysli Krasikov (o kterém se nezmiňuje). List pana *Oldřicha z Rožmberka* z 11. list. 1421 (srv. níže poznámku 4) tvrdí ovšem, že se Žižkovi *nepodařilo* Krasikov potráviti namísto zásobiti.

³⁾ V září 1420 ovšem, propuštěn Pražany z vězení, v němž chován byl po dva roky pro odboj proti králi Václavovi, zapsal se Pražanům k přátelství; tenkrát přijímal také z kalicha.

⁴⁾ O tomto ústupu ke Klatovům i o počtu lidí Žižkových podává bezpečné zprávy list pana *Oldřicha z Rožmberka* švakru jeho panu Reinprachtovi z Wallsee ze dne 11. listopadu, neznámý starší literatuře, nyní otištěný v *Bl. Rynešové* Listářů Oldřicha z Rožmberka (1929, str. 42) — před tím již citovaný *Schulzem* v ČČM, 1905, 203 a *Novotným* v Katalogu táborské výstavy Žižkovy (1924, str. 18). S pomocí listu lze také správněji než dosud datovati list Plzeňských do Chebu, o němž srv. pozn. následující.

⁵⁾ List podepsaný Fridrichem z Kolovrat, hejtmanem v Plzni, Bavorkem ze Švamberka, Vilémem ze Žlutic a Zdenkem Drštkov, dále purkmistrem a radou města Plzně (otištěn po prvé *Bezoldem*, Reichskriege, I, 138, potom *Palackým* v Urk. Beitr., I, 271 z archivu chebského) nemá data roku, nýbrž pouze datum „czu Plzen an der mitwochen vor Elizabeth“. *Palacký*, I. c., *Tomek*, *Žižka* (154) kladou list do r. 1422. Tam se však naprosto nehodí; o situaci r. 1422 v okolí Plzně jsme zpraveni z několika listů kurfiřta braniborského Fridricha, tou dobou vojensky v Plzeňsku stojícího (listy z 12. a 14. listopadu z Tachova, z 22. listopadu bez data místa, ale jistě z Čech, konečně z jeho relace o událostech posledních dnů, dané v Tachově 26. listopadu) — nikde není nejmenší zmínky o vpádu Žižkově a o strachu a přípravách Plzeňských proti němu. To samo zholá vylučuje, že by list mohl náležeti do r. 1422; Fridrich z Kolovrat, jenž list Plzeňských z 18. listopadu podpisuje, byl, jak víme z právě dotčených dopisů kurfiřta Fridricha, zaměstnán jednáním o schůzi s pány strany protivné v Žebráku. Na tyto okolnosti (a jiné) upozornil již *Bezold* a uzavřel z toho, že list musí náležeti do r. 1421 a že tedy již tenkrát pan Bohuslav ze Švamberka byl prost příbenického vězení a přidal se na stranu táborskou. Ale jedné věci si *Bezold* nepovšiml: že totiž datování: ve středu před sv. Alžbětou zdá se chybným, protože r. 1421 připadl svátek sv. Alžběty právě na středu! To je důvod, proč *Toman* a po něm *Urbánek* (VUčSp, 1893, 43 sq.; *Žižka*, 259) datování *Bezoldovo* zavrhl; uznávajíce, že list nemůže náležet do r. 1422, snažili se jej položit do r. 1423 (k 17. listopadu). I tam bylo by

jej lze snad datovati, ač jmenování Bohuslava ze Švamberka vedle Žižky v té době, jak poznáme, není prosto pochybnosti; hlavní překážka je v tom, že na podzim r. 1423 není nejmenší zprávy o bojích na Plzeňsku nebo o přítomnosti Žižkově v sousedství. List, o němž jde, visel by, datován do r. 1423, doslova ve vzduchu. Třeba však upozorniti, že datování přesně na sedmý den před jmenovaným svátkem se vztahující vyskytuje se i jindy (srv. na př. v *Lewického* Codex epistol. saec. XV, díl II, str. 125: ve středu před sv. Barnabášem 1421), jinými slovy netřeba v něm hledati omyl. Datuji tedy list na den 12. listopadu r. 1421. Datování to je opřeno nepřímou i listem pana Oldřicha z Rožmberka z 11. list. (pozn. předchozí). — Srv. i listy opata Waldsasského z 2. a 11. listopadu 1421 o žádostech o pomoc Tachovským a o úmyslu Husitů vtrhnout do Plzeňska v *Zeitschrift d. Ver. f. Gesch. Mährens u. Schl.*, 1918, 39. — Z r. 1423, opakuji, žádného takového potvrzení o bojích s nepřítelem v Plzeňsku nemáme.

(*Str. 123*)

¹⁾ *Vavřinec* o ústupu ke Klatovům, event. Nepomuku neví, nýbrž jen o ústupu Žižkově před landfridem od Krasikova k Žatci.

²⁾ Popis hory a celé situace velmi názorný čte se u *Tomana*, Hus. vál., str. 270, pak u *Frankenbergra*, l. c., I, str. 160 sq. (se situační mapkou). O boji na Vladaři má zprávu jediný *Vavřinec*, l. c. a *Kronika velmi pěkná* (str. 18), ovšem jen slovy: (po boji u Plané — srv. výše str. 122, p. 2) Žižka, „když jest mu již velmi těžko bylo, jel jest brannú rukú několika mil. A tu se nepřáteluo odbiv, na huoru velmi vysokú vojskem ujel. A tu jest s uobú stranú mnoho zbito“ (tedy nic o průlomu). *St. kolegiát* (85) dť pouze, že (na konci) r. 1421 měl Žižka boje s Plzeňskými.

³⁾ Srv. výše str. 98, p. 1.

11. BOJE SE ZIKMUNDEM U HORY A BRODU

(str. 124—142).

(Str. 125)

¹⁾ Srv. dosti podrobné vypravování *Vavřincovo* (I. c., 521—4) o artykulech, přijatých na shromáždění pražských mistrů a kněží dne 12.—14. listopadu a o odporu Želivského a stranníků jeho proti nim. Zajímavá je žádost oposice, stojící za Želivským, o „consensus et voluntas totius exercitus“, jež tenkrát stálo u Čáslavě. Oposice chtěla Želivskému jako jedinému fideletu kléru dáti k ruce mistry *Jakoubka, Kardinála a Engliša*. Hejtmané se vyslovili pro stav dosavadní; v Praze poslechli, ale na místo konservativních mistrů *Přibrama a Prokopa z Plzně* zvolili do kolegia mistry Kardinála a Engliša.

²⁾ Srv. *Vavřince*, I. c., 525. Podle toho svědectví měli prý mistři býti zabiti nebo utopeni nebo vyštvaní z města psy pod korouhví zrádce pana Čenka.

³⁾ Srv. o jeho skrovném přikopu a nízké zdi hradební *Ebendorfera* (podle vlastního spatření) v *MIÖGF, Ergband, III, 120*. Jinak však znějí zprávy německé z r. 1421, jež sebral *R. Dvořák* (srv. výše str. 119, p. 1).

⁴⁾ Slul též z „Ozory“, podle panství v Uhrách, jehož se mu od Zikmunda dostalo. Vlaši ho jmenovali též Pippo Spano, t. j. Pippo „župan“: byl županem temeckého komitátu. Pocházel z Florencie. Vavřinec ho jmenuje Pipa „Gallicus“ (I. c., 513 a 526). O jeho uměleckých zálibách (styky s Toskánskými umělci raně renesančních směrů) a stavbách v Uhřích srv. *A. Schmarsowa*, *Masaccio* (1895 sq.).

⁵⁾ Z listu Zikmundova z 9. října z Trenčína (Urk. Beitr., I, 157) se zdá, že postavení u Olomouce mělo čeliti především možnému útoku Poláků a Litvy proti knížeti Opavskému a Ratibořskému, jenž zajal posly Pražan k Vitoldovi. Dne 19. listopadu je již situace jiná; Zikmund počítá s tím, že se ve Vratislavi sejde osobně s králem Polským (ibid., 173).

(Str. 126)

¹⁾ Albrecht Rakouský, jenž smlouvami zmíněnými dostal v zástavu města Znojmo, Pohořelice, Jemnice a Jihlavu (a v Čechách Budějovice), oblehl a dobyl (ku konci října) jen kunštátských *Jevišovic*, známých nám z kapitoly o historii lapků v l. 1400—1410, a zajal tam pana *Sezimu z Kunštátu* s rodinou, spojence Pražan. Srv. i *K. Polesný*, Jak Znojemští se 1421 připravovali na husity (Nár. Noviny [Brno] 6. pros. 1929).

²⁾ Nová kniha *Aug. Neumanna* *Nové prameny k děj. husitství na Moravě* (1930; Studie a texty, VI) podává zejména z archivu jihlavského otiskem hrdebních akt (popravčí knihy; srv. o ní díl druhý, str. 21 a násled.) řadu dokladů o patrné souvislosti mezi násilím jednotlivých šlechtických kondottierů a jimi najatých rot z doby krále Václava IV. (zejména v l. 1408—9) a situaci z doby revoluce, jež prodlužuje se vlastně až do pol. 15. stol., kdy na hranici moravskorakouské setkáváme se stále s dílem řemeslných zbojníků. Na str. 45 otištěna je Neumannem

česká listina, vydaná 18. srpna 1417 radou města Jihlavy a oznamující, že král Václav s pány srovnal se s panem Erhartem Puškou z Kunštátu a jeho pomocníky a služebníky (vyčítá se 37 jmen, lze říci lapků, jichž jména jsou známa částečně z popravčí knihy jihlavské i rožmberské) a slibuje ničím jim minulého zlého nevzpomínati, tak aby svobodní byli před všemi popravci a před městy královskými. Město Jihlava slibuje tento královský majestát plně respektovati; zároveň s ním pak města Uh. Hradiště, Jemnice a Jihlava. Jde tu o podobný list milostný, jakého se dostalo Žižkovi r. 1409 a Mikuláši z Husi (srv. díl II, 39 sq.).

¹⁾ Srv. text zápisu v Arch. čes., III, 234 sq.; formulí přísahy i rozhrěšení u *Vavřince*, I. c., 527. Je zajímavé, že obsah „těch čtyř kusův“ (pořad je: kalich, kázání, kažení zjevných hříchů, odnímání zboží kněžím) jest v přísaze je odvolávající doplněn kusy, jichž theorie Pražan neznala, ale jež dobře znala táborská praxe: „a také kostelův boření, kněží a zákonských lidí (t. j. mnichů) zahlazení“. Na příkladu vidíme, jak si asi Zikmund a rádci jeho obrácení husitů v praxi představovali i jakby celkem snadno bylo lze je v skutek uvést, kdyby páni zemští v Čechách mohli podobně jednomyslně vystoupiti jako na Moravě. O zápisu brněnském srv. i *Windecka*, I. c., 118.

⁴⁾ Byl to pan *Hašek z Valdštejna*, horlivý husita, jenž držel Ostroh u Uh. Hradiště, a *Václav Strážnický z Kravař* z moravské Strážnice v sousedství Ostroha právě zmíněného, též zvaný z Helfštejna; otec jeho *Petr*, jenž byl přítomen nedávno na sněmu čáslavském, podepsal brněnskou kapitulaci. *Vavřinec* vypravuje o tom na dvou místech, str. 513 a 526. Srv. níže str. 144.

(Str. 127)

¹⁾ Od 7. do 12. prosince datuje v Jihlavě. Srv. *Altmannova Regesta*, I, 330.

²⁾ *Vavřinec* jmenuje ještě pana Ralského z Vartenberka, Jana Městeckého, Viléma Zajíce, Půtu z Častolovic „et quam plures alii“. I. c., 525, 531. O historii a násilnictví Jana z Vartenberka a Ralska srv. *Sedláčka* v ČČH, 1924, 555—8.

³⁾ Srv. výše str. 109, pozn. 2.

⁴⁾ Srv. *Vavřince*, I. c., 570—571 (položeno do měsíce prosince 1421).

(Str. 128)

¹⁾ Srv. *Vavřince*, 520.

²⁾ *Tomek* i *Urbánek* mají za to, že pro Žižku posláno ještě do Žatce a že ze Žatce přitřhl Žižka se svými do Prahy. Soudím, že Žižka zatím odebral se z Žatce do Tábora; jen tam mohl doplnit své lidi a lépe připravit se k tažení.

³⁾ I. c., 529.

(Str. 129)

¹⁾ Srv. v Star. letop. I. c., 151 a na př. u *Tomka*, Děj., VI, 153, jak v r. 1448 vítala Praha kardinála Karvajala s pompou ještě větší „jako kdyby nového krále měli přijíti“. Není pochyby, že slova *Vavřincova*, že Žižka se svými byl přijat v Praze poctivě jako kníže země (a hojně opatřen spíží, aby věrně pomáhal Pražanům proti králi) byla v literatuře žižkovské nemírně přeceněna; odtud přede-

vším pramení představy, že Žižka byl přední, vůdčí osobností husitských Čech a že se mu dostávalo poct královských. Pozornější zřetel k poměru Prahy k Žižkovi a vývoji jeho ukazuje, že to obřadné vítání z 1. prosince bylo především dílem úzkostné chvíle a naléhavé potřeby pomoci táboorské; jen snad Praha Želivského by se mohla přiznati k Žižkovi jako pánu svému.

²⁾ Tak vykládá motivy Horských sám *Vavřinec*, I. c.

(*Str.* 130)

¹⁾ *Vavřinec* jmenuje jen Bočka z K. Srv. o povaze těch jmen víc níže str. 240, p. 2. Že jde o něho, dovozuje *Tomek*, Žižka, 125, p. Panu Viktorinovi zpustošeny byly právě tou dobou jeho statky na Náchodsku vpádem slezského vojska.

²⁾ Srv. *Vavřinec*, I. c., 355 a 532. Na prvním místě, mluvě o lednu 1420, mluví *Vavřinec* o *šachtě* řečené „Tábor“, do níž jatí Táboři od Horských byli vmetáni; na druhém, vypravuje o situaci před bitvou u Kutné Hory v pros. 1421 o „*tugurium Thabor*“, kterou král Zikmund byl nedávno vystavěl. Český překladatel *Vavřincův* (z doby kol r. 1500) vykládá slovo „*tugurium*“ v „*tvrz*“, ale takového významu slovo to nikdy nemělo; v slovníku *Diefenbachově* vykládá se, stejně jako v klasické latině, na chatu, boudu, přístřešek a pod. A přece musilo jíti o opevnění; souvislosti porozumíme, vzpomeneme-li přesnějších dat o Žižkově tvrzi na hoře Vítkově r. 1420; byly to dřevěné sruby „na způsob chléva“ (nebo ovčince) lehce vystavěné, ovšem příkopy obehnané (srv. texty v mých Zprávách pramenů o boji na hoře Vítkově, str. 4 a výše str. 54; *Vavřinec* má: „*duo propugnacula in modum stubarum*“; dí dál, že to bylo ze dřeva, ale zmiňuje se i o příkopu a zdi z hlíny a kamene). Tedy něco patrně podobného vystavěl Zikmund po příkladu Žižkově před Horou; víme-li o srubech na Vítkově, že byly po boji z 15. července zesilovány kostelním kamením z města dováženým, nevyloučíme ani u srubů před Kutnou Horou, že šlo o opevnění důkladné, takže smysl, jež dal slovu pozdější překladatel, nebude daleko skutečnosti. V té souvislosti se vzorem Žižkovým si vysvětlíme také, že opevnění, jak ze všeho zřejmo, venku před hradbami města, před branou kouřimskou směrem k Přítokům zbudované, dostalo jméno „tábor“ (srv., že *Ondřej Řezenský* a magdeburský kronikář zvou místo porážky královny z r. 1420, horu Vítkov, Tábořem; Rakušan *Ebendorfer* pak „*bastita*, pro defensione civitatis erecta“) — zdá se, že bašta nacházela se v blízkosti šachty (fovea profunda seu sschachta dicta Thabor), do níž farář Kouřimský a jiní kněží byli v led. 1420 vmetáni a že šachtě dala brzo své jméno. Hlavní je, že *Eneas Sylvius*, který poznal za svého dlouholetého pobytu v Rakousích (od r. 1443) s dostatek „táborů“ v městech rakouských, odvozuje tuto novotu v opevnění městském z českého Tábora, jež dvakrát navštívil a také popsal. V kronice své praví, mluvě o hradbách Tábora (r. 1451): „*turres in moenibus crebrae et propugnacula, quae ipsi Thaboritae expugnandarum urbium magistri excogitarunt, locis opportunis constructa*“. Rozumím, že tu jde o bašty, o reduty před hradbami založené, jakož *Eneáš* sám v listu svém z 21. srp. 1451 (list kard. Carvalajovi, vlastně celý traktát, u *Wolkana*, I. c., III, 1) zmiňuje se o „*propugnaculum*“ u první z tří bran cestu do města zavírajících; zdi

jeho jsou 20 stop silné a 40 vysoké. To vše je ovšem již podle spatření z r. 1451 (*Toman*, Hus. válečnictví, jemuž význam „tábora“ unikl zcela, vykládá ta „propugnacula“ patrným omylem na bašty v linii hradeb zbudované; ty přece nebyly v té době pranic nového). Více o povaze těch „táborů“ zvíme ze zpráv o velkém rozšíření důležité vojenské novinky daleko do sousedství během 15. stol. Nejvíce zpráv máme z Prešpurka (Bratislavy); srv. imponující práci *Th. Ortwayovu* *Gesch. d. Stadt Pressburg*, kde v II, 1. svazku (z r. 1895) je na str. 167—178 o táborech a jejich systému v opevnění města pojednáno obsírně. Ortway je líčí jako reduty, vysunuté před předměstí, aby útočícího nepřitele zdržely a event. umožnily napadnout jej z boku nebo ze zadu. Směrem k jihu od brány Vavřincovy byl t. zv. „starý tábor“, původně jen palisáda s koly, pak z kamene a cihel vybudovaný; byl spojen přímo s městskou zdí (odstraněn byl až r. 1532). Před Bratislavou byly čtyry takové „tábory“, vesměs na jižní straně hradeb. Prvé zprávy o nich jsou z let třicátých 15. stol. (autor se netáže, odkud je jejich jméno, a je jistě v omylu, kombinuje-li nemožné, že vznikly již snad v 11. stol.), kdy, jak právě z práce Ortwayovy zřejmo, byla opevnění města proti hrozcím útokům husitů věnována péče nesmírná. Kdy byly asi tyto „tábory“ budovány, prozrazují účty města *Žnojma*, kde od konce r. 1425 do jara 1426 pracuje se na vybudování „thabora“ (v březnu a dubnu 1426 pracují tu zedníci). Srv. *Aug. Neumanna*, *Nové prameny k děj. husitství na Moravě* (1930; Studie a texty, VI), str. 186—190. Dostatek zpráv jest i o „táborech“ budovaných k ochraně měst rakouských před polovicí a v druhé polovici 15. stol., tak především u nově (r. 1439) zřízeného mostu přes Dunaj (vlastně přes tři dunajská ramena) u Vídně; jeho linie ostrovní pevninou přerušená dovolila zříditi tu dva nebo tři „tábory“; odtud staré jméno mostu „Taborbrücke“ a odtud i jméno známé ulice v Leopoldově „Taborstrasse“ (nikoli od českého města Tábora). Podobné tábory byly na př. u měst Korneuburka a Klosterneuburka a jinde (i v Bavořích, ano i v Terstu, kde v bojích strany benátské a císařské v l. 1468—9 se „tábor“ skvěle osvědčil); stavěly se ještě za Maxmiliána (srv. práce *Hormayerovu*, *Weissovou* a velké dílo redigované *Zimmermannem* o dějinách Vídně, *Vancsovu* *Gesch. Niederösterreichs*, II, i pojednání *K. Títze* *Tábor* v *Listech Filologických* 1932). Ale záhy objevuje se jméno „tábora“, jako místa, jež má býti oporou nejen obrany, ale především *výboje*, improvisované pevnosti, opevněného tábora jako sídla zbrojné „posádky“ českých rot vojenských, jež v žoldnéřských službách králů (zejména uherských) a knížat nebo často na vlastní pěst naplňovaly rozličné svými boji a zhoubami zejména země uherské. Ale i rakouské, polské, ba i Balkán v bojích s Turky, a to po dobu, lze říci, celého půlstoletí. O vozové hradbě čes. vojska v bojích s Turky r. 1444 a 1448 srv. *Urbánka* v *Žižk. sborníku*, 44—45, pozn. V pol. 15. stol. měl jediný válečník Pankrác neméně než čtyry takové „tábory“ na Moravském Poli; ku konci 15. stol. slyšíme ze Slezska, že se čeští lupiči scházeli „auf dem Tabor (Tafer)“; v poznámce se ten „Tabor“ vykládá na „eine Raubburg“ (*Neues Lausitz. Mag.*, XXXIII, 279). V Uhrách pak slula „tabor“ patrně každá „posádka“ nebo opevněné ležení českého nebo po způsobu českém organisovaného vojska; prvním příkladem je snad již „nový

Tábor“ na Mor. u Strážnice (srv. str. 102 níže). Odtud nový smysl slova: tábor = ležení, jež z Uher, již hlavně asi z maďarského jazykového prostředí, počalo vnikati i na českou půdu, ale teprv od konce 16. stol. Srv. kromě citované práce *Titzovy* i mou zprávu v ČČH, 1932, 637 sq. a výše str. 54, pozn. 1. Dosud nejúplnější obraz o tom, jak české rotý a oddíly vojenské po skončení válek husitských naplnily svými boji a vojenskými obyčejí celou střední i východní Evropu (ba místy i vlastní Německo) podal vedle *H. Jirečka*, *Perwolda* a *Kronesa Palacký*, *Děj.*, IV, 1, 433—462 (viz i *Žibrtovu Bibliogr.*, III, nejlépe podle odkazu v pozn. str. 136). Srv. i *Tomana* Husitské válečnictví, I. c., a pojednání *Urbánkovo Žižka* a husit. válečnictví v Žižkově sborníku (1924), str. 20 sq.

³⁾ Násilí ženám je v těch žalobách zdůrazněno víc než v případech, kdy šlo o násilí západoevropských křižáků, vstupujících do země. Ale *Vavřinec* píše i o utínání rukou nebo nohou dětem, o podtínání prsou ženám nebo o zavěšování žen za prsa na ploty. I *Starý kolegiát* a jiné prameny vytykají loupění a znásilňování žen a dívek až k smrti nebo vraždění nemluvnat. Zajímavé je, že *Vavřinec* praví, že násilí a zločiny nepříteli byly jakoby trestem za české hříchy.

(*Str. 131*)

¹⁾ Srv. víc o něm u *Golla*, *Čechy a Prusy*, 134. R. 1408 byl se Zikmundem v Bosně, 1410 bojoval u Grunvaldu, 1415 ujmál se Husa v Kostnici. Zabit byl, padnův do tureckého zajetí po bitvě u hradu Golubace na Dunaji v Srbsku na jaře r. 1428, kde bojoval po boku Zikmundově. Je to představitel ideálu rytířské slávy asi jako u nás *Plichta z Žirotína* před sto léty. Jeho oslavu prósou i veršem najdeš u *Długosze*, IV, 355 sq. Není nevýznamné, že mužové tohoto rázu vyhledávali dvůr krále Zikmunda.

²⁾ Srv. díl první, str. 63 sq.

³⁾ Otištěn podle edice *Dielsovy* v *Arch. für slav. Philologie*, 1928, 97 v mých *Zprávách pramenů* o bojích u Hory a Brodu kolem vánoc 1421 (1928), kde reprodukován je všechnen pramenný materiál, jak listinný tak annalistický.

⁴⁾ U *Dobnera*, *Mon.*, IV, 71, 72 a ovšem v mých *Zprávách pramenů*.

⁵⁾ To číslo mají pozdní texty Starých letopisů (I. c., 49).

⁶⁾ *Vavřinec* (I. c., 528) dří, že to byli Uhři a Tataři, kteří Poličky se zmocnili zradou a zabili tam nelidsky 1301 lidí obojího pohlaví. Český překlad má jen číslo 300; jemu dáme nepochybně přednost, neboť 1300 obyvatel měla tou dobou snad celá Polička vůbec, počítaje i nemluvnata.

⁷⁾ Že byl Zikmund třikrát silnější, dří *Ebendorfer* (*Chr. reg. Rom.* v *MIÖGF*, *Ergb.* 3, str. 119), *Ludolf* dří, že byl silnější třikrát i čtyřikrát (*AÖG*, 60, 542).

⁸⁾ *Windecke* (I. c., 120) jmenuje knížete Hlohovského Jindřicha Rumpolta a Olešnického Konráda Kantnera a biskupa nisského (vratislavského).

(*Str. 132*)

¹⁾ Srv. *Bezold*, *Die Reichskriege*, I, 56 (ze *Script. rer. Siles.* VI, 14 sq.).

²⁾ Tak výslovně píše *Vavřinec*. Třeba však, jak za to mám, vyložiti větu tak, že

vojsko většinou nebylo a nemohlo býti shromážděno v městě; t. j. asi, že město v té chvíli opustili jen snad velitelé s částí lidu.

³⁾ *Vavřinec* pokračuje, že ve větším houfu (turma) králově bylo zavřeno mnoho set volů a krav, aby nepřítel vida to dostal strach a dal se na útěk. Mnohem přijatelnější je výklad o tom dobytku ve *Starých letopisech* (str. 49), že totiž měl býti vysunut proti střelbě z českých pušek a tak usnadnit a krýti útok.

⁴⁾ Tak překládám frázi: campum capiunt. Starý český překlad má: pole udělavše. Bylo to nepochybně postavení u „tábora“ Zikmundem vystavěného, tedy podobná asi taktika jako v bitvě u Vyšehradu a na hoře Vítkově (srv. str. 54, pozn. 1 výše).

⁵⁾ *Długosz* (l. c., IV, 280) dří, že král Hory dobyl prvním útokem (vysvětluje zároveň, že město ani polohou ani opevněním nehodilo se k úspěšné obraně); *Ludolf Zaháňský* (l. c., 542) praví, že Zikmund přijal Horu v moc a poddanství. *En. Sylvius* praví, že se Horští vzdali. *Vavřinec* dří pouze, že oddíl měšťanů na jaře z Hory vypuzených byl zrádně do města vpuštěn.

(Str. 133)

¹⁾ *Tomek* i *Urbánek*, l. c., mají za to, že se to stalo až v noci. Tu oba přehlédli, tuším, že níže zmíněný posun vojska králova blíže k Hoře, aby se mu z města dostalo zásob, předpokládá, že město bylo již v moci králově. I z fakta, že díl vojska králova vnikl do města branou kolínskou, je zřejmo, že vojsko české, uzavřevši se ve vozové hradbě, ztratilo spojení s městem vůbec, jinými slovy, že těsně za jeho zády, mezi ním a městem, mohl nepřítel operovati. I to znamená, že Čechové byli se všech stran obklíčeni. Srv. i *Frankenbergra*, l. c., 170.

²⁾ Zde čteme u *Vavřince* i o uměleckém díle, jež pořízeno bylo péčí husitskou (ovšem již v neshodě s naukou, jež zavrhovala všechnu nádheru v kultu), t. j. o arše umělé práce, v níž chováno Tělo páně. Horští archu vynesli z kostela a rozbili.

³⁾ *Vavřinec*, jenž jediný o tom vypravuje, nemá zmínky, že by v boji tom hrála úlohu protiva národnostní; podle jeho líčení jde jen o zášť katolíků proti kacířům. Je ostatek možno, že mezi vyhnanými na jaře horskými měšťany byli i Čechové (*Długosz*, l. c., to tvrdí výslovně). Zdá se vůbec, že zabíjení nenabýlo většího rozsahu, protože později Zikmund, opouštěje Horu, vedl s sebou něco zajatých horských měšťanů, tedy patrně předáků husitské strany pražské; část mužského obyvatelstva horského stála pak, jak pověděno, dne 21. prosince mimo město, v šiku pražském, dílem, jak dří *Vavřinec*, aby pomáhala „bratřím“, dílem aby viděla, jak boj dopadne. O zabíjení kněží (v tom jednoho starce před oltářem; jiný Matěj Slovák [což v latině zní: Sclavus!]) svržen s kostelní věže) viz u *Vavřince*, 533.

(Str. 134)

¹⁾ *Długosz* má: „noc a den,“ ale nemůže býti vzhledem k *Vavřincovi* žádné pochybnosti, že třeba rozuměti pořádek obrácený.

²⁾ Latina Długoszova je již humanistická. Citují: Non ob id tamen Bohemicus exercitus segnior effectus, praelii congressum nocte et die, una paratus ipse ad decernendum, operiebatur (operabatur?). L. c., IV, 280. *Žprávy* etc., str. 18.

³⁾ Arch. f. österr. Gesch., 60, 542. *Žprávy* etc., str. 5.

(Str. 135)

¹⁾ Srv. díl první, str. 66; že to podezření bylo rozšířeno o Němcích vůbec, srv. na př. u *Bezolda*, Reichskriege, I, 74, 87.

²⁾ U *Leidingra*, Andreas von Regensburg. Srv. díl první, str. 58, p. 2 a ve *Žprávkách pramenů* str. 13.

³⁾ *Chronica regum Roman.* MIÖGF, Erg. III, str. 119, *Žprávy* str. 16. Srv. víc o tom svědectví níže.

⁴⁾ L. c., str. 37. Srv. *Žprávy pramenů* etc., str. 11. Citoval i *Palacký*, Děj. III, 2, 135, p. 137.

⁵⁾ pavore, non conditione, dí *Długosz*. Tuším, že jinak nelze nejasné „conditio“ přeložiti.

(Str. 136)

¹⁾ *Palacký*, St. letop., 49. Srv. podrobnější data o různěčtení Starých letopisů v *Žprávkách pramenů*, str. 19 a 22.

²⁾ Srv. *Novotný*, I. c., 18; *Žprávy* etc., 21—2.

(Str. 137)

¹⁾ *Epitome*, 450—1 a *Zprávy pramenů*, I. c., 26. Srv. o *Balbtínově* a *Pešinově* obdivu *Žižkovy* vozové hradby víc u *Urbánka* v *Sborníku Žižkově*, str. 21.

²⁾ *Hájek*, list 397; *Žprávy* 24.

³⁾ Z *Kroniky velmi pěkné* (*Žižka* se zavřel vozy teprv po zdařeném probití) nutno odvoditi, že *Čechové* si neprorazili cestu nepřitelem, jsouce zavřeni v šiku vozovém.

⁴⁾ Jde o omylnou kombinaci lícně *Vavřincovy* se zprávami *St. letopisů*, jak ji nalézáme již u *Hájka* (*Długosze* si všiml z badatelů naší doby jen *Palacký*, ale nedostatečně, *Ludolfa* žádný), tkvící v přesvědčení, že došlo-li podle *Vavřince* prvé noci k sehnání *Zikmunda* s postavení jeho, musilo k průlomů *pod Kaňkem* dojiti druhé noci. Podle *Tomka*, *Žižka*, 127 (a *Tomek* je předlohou všem pozdějším) *Žižka* (i u *Tomka* ovšem je to jen *Žižka*), sehnal v noci krále na jiné místo, „opustil své dosavadní postavení a hnul se dále od Hory ve směru půlnocním, kdež, jak se zdá, zaujal postavení jiné a výhodnější před horou *Kaňkem*, hotov jsa k svedení bitvy. Vojsko nepřátelské, třikrát větš, jej obklíčilo se všech stran. Tu *Žižka*, dočkav noci, nenadále se zdvihl a mocně probil se skrze nepřátele. Když byl den, stál méně než čtvrt míle cesty od nich, obtočen vozy a opět připraven k bitvě; když však král k bitvě se nestrojil, čekaje více vojska, odtáhl *Žižka* konečně do *Kolína* (23. srpna)“. Máme tu pěkný příklad kritiky zdánlivě pečlivě spojující v jedno zprávy pramenů, ale vskutku kombinující mechanicky dvě verse pramenů

beze zkoušky, nejde-li v jedné z nich o omyl (žádný pramen neví zajisté nic o *dvójím* nočním útoku „Žižkově“, žádný, krom Hájka, nic o tom, že by se „Žižka“ dva dny bránil ve vozovém šiku nepříteli a to, notabene, na dvou místech, jednou na místě nejmenovaném, po druhé „pod Kaňkem“); máme tu ovšem i ukázkou kritiky nepostřehnuvší veliký rozdíl, jenž tkví mezi původními prameny na jedné a zprávami značně pozdními na druhé straně a dávající těmto přednost před oněmi; nejvíc je to patrné v jednostranném postavení Žižky a zásluhy jeho v popředí. — Pokud jde o místo, kde se Čechové v neděli ráno 21. prosince postavili k bitvě, mám ovšem za to, že je to totéž místo, jež označuje *Starý letopisec* slovy „pod Kaňkem“. Ta slova dovolují však výklad dosti široký (nevěřím *Tomanovi*, Hus. vál., 273, že v Kutné Hoře slovy „pod Kaňkem“ rozuměli v 16.—17. st. jen *severní svahy Kaňku*); po mém soudu třeba vyjít od myšlenky, že Čechové chtěli si stůj co stůj uvolnit cestu ke Kolínu. Vojsko královo, nebo lépe řečeno část jeho položila se patrně po dobytí Hory tak, že cestu ke Kolínu mělo v moci; s ní bylo třeba nepříteli sehnati. Jde o to, rozumí-li se cestou ke Kolínu směr k *Nebovidům* (což je více na snadě) nebo silnice přes Kaňk k severu vedoucí; z těch premis znatelé terénu a středověkých komunikací horských snadno, tuším, najdou původní posici českou, v níž se vojsko bránilo hrcům královým celý den (*Toman* ji hledá u samé Hory, na cestě k Přítokům) a z níž v noci vytrhnuvši sehnalo krále s jeho postavení, aby si dobylo volné cesty ke Kolínu. Moje skromné mínění po shlédnutí terénu je, že Čechové se položili tam, kam se podle Vavřince položil Žižka s Táboři po svém příchodu k Hoře v dnech 10.—11. prosince, t. j. u tvrze „Tábor“ u sv. Martina, asi 10 minut cesty před Kouřimskou branou; na tom širém svahu u samého města (vojsko zajisté chtělo původně mítí jistě oporu v městě, i se zřetelem k zásobování svému) obtočili se Čechové vozovou hradbou, tam byli obklíčeni cele po ztrátě Hory a silný oddíl králův se položil, jak rozumím, na cestě z Kolínské brány k Nebovidům vedoucí; odtud bylo jej třeba sehnati, aby Čechové měli volnou cestu ke Kolínu. A toto místo bylo lze dobře pozdějšímu letopisci označiti slovy „pod Kaňkem“. Omyl mnou potíráný sdílí i *Frankenberger*, Naše velká armáda (I, 169 sq.), jenž dosud nejvíce odborně vojenské pozornosti bitvě věnoval.

⁵⁾ Že sbíral nový lid Žižka sám a to „okolo Jičína a po všech těch krajích“ je novina pozdních textů *St. letopisů* (*Palacký*, I. c., 49). Jičín byl tenkrát poddanské město, k hradu Veliši pana Čenka z *Vartenberka* náležité; z práce *R. Jechta* *Oberlausitzer Hussitenkrieg* (srv. *Šimák*, ČČH, 1912, 223) je patrné, že husité se Jičína ke konci roku zmocnili. Zpráva *St. let.* shoduje se tedy se skutečností; boj s králem šílil se i na statky pana Čenka. Srv. i *Tomka*, Žižka, 128, pozn.

(*Str. 138*)

¹⁾ To zdůrazňuje, patrně velmi důvodně, *Długosz*, I. c.

²⁾ *Długosz* dří, že město ani polohou ani opevněním nehodilo se dobře k obraně.

³⁾ Zde padá na váhu svědectví *Tomáše Ebendorfera*: subito insperate omnibus Montes reliquit.

⁴⁾ Srv. list Norimberských do Frankfurtu z 5. února (Urk. Beitr., I, 176). *Žprávy*, I. c., 3.

⁵⁾ Srv. list citovaný v předchozí poznámce a *Ludolfa Zaháňského* (I. c. 542). Ludolf vypravuje, že král, jak pravil, nechtěl dopustit bitvě, protože nedůvěřoval svým *Uhrům*, aby se snad nespojili s nepřitelem nebo utíkající, nezanechali ho v rukou protivníků jako osamělého vrahce. Týž motiv najdem u *Długosze*: *ne vivus in hostium manus veniret*.

⁶⁾ Kdyby nebylo relace *Długoszovy*, zdálo by se, že ústup královských z Hory byl nařízen, aniž vlastně došlo k bitvě nebo větší srážce s českým vojskem před Horou. *Kronika velmi pěkná* (str. 19) dří jen, že vojsko české (v Kronice ovšem jen: Žižkovo) chtělo se u Hory s králem bití. „A když jsú proti sobě leželi, tehdy král, zapáliv Horu třetí hodinu na noc, táhl jest k Brodu.“ Texty *LM* dří, že lid český (v textu ovšem: lid Žižkův) položil se proti lidu královu v *Nebovidech* (1 a půl hodiny od Hory směrem ke Kolínu): „A královský lid všady stál po vrších tak hustě jakoby na les hleděl a pále všudy okolo Hory tvrze, dvory, vsi“ (následuje věta, že Uhři v *Nebovidech* znásilnili nějakou děvečku, což prý Čechy roznítilo k pomstě). „A tu hned král ve tři hodiny na noc kázal zapáliti Horu a táhl se svým lidem před bratrem Žižků“, rozuměj z Hory k Brodu. Tak i v *LM* není vlastně zmínky, že by k boji došlo; zpráva o pálení dvorů a vsí skrze královské v den příchodu Čechů k *Nebovidům* prozrazuje asi, že lid Zikmundův zdvihal se ze svých bytů k ústupu. *Długosz* však, I. c., vypravuje, že náhle se objevil šik český a s mocným křikem vrhl se na rozptýlené a poráží je prvé z nich nebo ty, kteří se odvážili odporu, velké krveprolití v ostatních způsobil. Z dalšího možno ovšem odvoditi, že slovy těmi charakterisuje *Długosz* pronásledování nepřitele až do Brodu vůbec. Jediný *Ludolf Zaháňský*, v jehož představě splývá odmítnutí bitvy Zikmundem v den 21. prosince s opuštěním Hory 6. ledna večer, líčí situaci tak, že král neutíkal od Hory ze strachu, ale po zralém úmyslu, že nechtěl s kacíři bojovat, vymlouvaje to rozličně (srv. *Žprávy pramenů*, str. 4). Ale Ludolf líčí, jaké velké vítězství a jaké kořisti dobyli potom Čechové, kteří jej pronásledovali. V kořisti podle něho měly důležité místo cenné svršky měšťanů (z měst východočeských), kteří doufali vrátiti se pod ochranou krále do svých domovů, z nichž byli na jaře vypuzeni. *Tomek* v *Děj.*, IV, 227, mluví o poražení sborů Zikmundových před Horou a zahánání jich na útěk. Ale v Žižkovi (str. 129) je omyl opraven: zde již k boji před Horou nedochází.

(*Str. 139*)

¹⁾ *Długosz*, I. c., dří, že druhého dne Horu vyloupili.

²⁾ Tak *Starý kolegiát*, I. c., str. 85, jenž vítězství u Haber slaví neumělými hexametry; v něm vidí jaksi vrchol boje se Zikmundem i vrchol českého úspěchu.

³⁾ Výklad *Palackého* (*Děj.* III, 2, 139), že Žižka velice byl nespokojen s tím, že město ztečeno a obyvatelstvo povražděno, když již do rokování se bylo dalo („skutek takový tak velice přičil se netoliko cti bojovnické, ale i zákonu božímu, že Žižka nepřestal jeho železi až do smrti“) a potom *Tomkův* a jeho následovníků

podobného obsahu, založený hlavně na pochybném výkladu listů Žižkových z 26. března a 1. dubna (srv. *Žprávy pramenů*, str. 9—10) odmítl jsem (ve shodě s *Tomanem*) již v díle druhém, str. 183.

4) Data o ztrátách nepřitele a zabitých v Brodě jsou asi, jako je to pravidlem, upřílišena. *Kronika třeboňská* ve své dvouřádkové notice o celém tažení dí pouze, že v Brodě mnoho lidí zabito. *Starý kolegiát* praví, že jak se vypravuje, pobito v samém Brodě aspoň 1500 lidí, že zahynuli všichni, kteří byli v městě. Text *Starých letopisů b*, jenž nějak s předchozím pramenem souvisí, má totéž číslo (ale: „v městě a předměstí“). *Długosz* nemá o vybití zmínky vůbec. Pozdní text *Starých letopisů L* odhaduje zmordovaného lidu od Hory do Brodu na 12.000 (*M* a *T* jistě správněji: jen 2.000!), kromě těch, kteří se na ledu provalili a ztonuli, jichž prý bylo nalezeno 548 oděnců (*Długosz* opisuje z *Eneáše Sylvia*, že Pipa, jenž přivedl k Hoře na 15.000 uherské jízdy, prchal přes led, při čemž „přemnoží“ — Eneáš: mnozí — utonuli). O dobytí Brodu dí *Długosz*, že způsobeno bylo zradou některých měšťanů; texty *LM*, že v sobotu ráno po mšech počali měšťané s útočícími rokovati, rozuměj o kapitulaci; ale „jedni rokují a druhí do města lezú“. Pan *Žáviš z Garbova*, jak čteme rovněž u *Długosze*, mohl prchnouti s králem, ale považoval za nečestné opustiti rytíře královny, kteří s ním v městě se zavřeli a měšťany, kteří zůstali věrni králi; proto v pátek horlivě se účastnil obrany. Jako zajatec byl s jinými (jména jejich v *Star. letop.* a u *St. kolegiáta*) odveden do Prahy; Pražané potom vyměnili za tyto zajatce členy poselstva svého k Vitoldovi, kteří byli zjímáni v září od knížete opavského a vydáni králi Zikmundovi.

5) Chron. regum Rom. (MIÖGF, Ergb., III, 119.) *Žprávy*, l. c., 16.

(*Str. 140*)

1) Je dosti zajímavé sledovat v našich pramenech, jak z válečného podniknutí, v němž podíl měli Pražané (se svými panskými spojenci) i Táboři, vytvořila tradice dílo výhradně *Žižkovo*. *Vavřinec z Březové* mluví o bojích před Horou, označuje dvakrát vojsko českých spojenců jako „vojsko pražské“, dvakrát mluví o „Táborech a Pražanech“, v jediné větě jeho, z níž se dohadovat můžeme, jak asi rozdělena byla moc velitelská mezi spojenci, čteme, že výzva k věrnosti a setrvání k Horským byla ohlašována jménem „pánů, Žižky a Pražan“. Z toho by se zdálo, že šlo o tři rozličné složky mocenské, z nichž každá měla vlastní velení (ale výše čteme, že „bratr Žižka s Táboři a Pražany položili se“ atd.), také výše registrované vypravování *Vavřincovo*, že 8. prosince vytrhl z Prahy k Hoře Žižka se svými Táboři, dne 9. prosince že následovali Pražané ukazuje na dvojí vojsko a dvojí vedení. *Kronika třeboňská*, asi o 10 let mladší než *Vavřinec*, dí, že Zikmund byl vyhnán z Čech „skrze Čechy a Žižku, tou dobou již slepého“. Po dalších 10—15 letech *Starý kolegiát* dí, že proti Zikmundovi šikovali se (u Hory) „Pražané a Žižka s pomocníky“; u Habrů vítězí „Čechové“ — ani slovo víc o Žižkovi. Podobně nenajdeme slova o Žižkovi u vrstevníků cizích, bojů od Hory do Brodu se dotýkajících, t. j. *Windecka*, *Ebendorfera* a u t. zv. *Beneše Minority*, jenž zachoval

záznam soudobý. *Staré letopisy*, jak texty jejich shrnul *Palacký*, I. c., str. 48 (tu jde zhruba o zápisy z 2. pol. 15. stol.) praví sic, že „bratr Žižka vytrhl proti králi od Kolína“, ale dále že *Pražané a Žižka* stihali krále od Hory a porazili jej u Haber (nic víc o Žižkovi). Tak i netištěný text *Sa* (neuperský prvý) praví: „A Pražané s Žižkú lidi do Kolína proti králi sebrali a táhli upřímo naň.“ *Eneáš Sylvius* (r. 1458) je *prvý*, *jemuž ztratilo se pražské vojsko vůbec* a jenž líčí, jak na krále u Hory vrhl se Žižka, ačkoli slepý a jak zděšeného krále honil celý den, zabil mnoho šlechticů jeho a obohatil se velkou kořistí, aby na konec zapálil Německý Brod. Zde vidíme zvlášť názorně, jak kronika Sylviova přispěla především k zveličení vojenské slávy Žižkovy (srv. díl druhý, str. 123). Polský *Długosz* je zajímavý tím, že původní relací o bitvách od Hory k Brodu, již měl patrně v ruce, kombinoval s *En. Sylviem*, který byl mu pro české dějiny autoritou svrchovanou a jehož vypisuje pravidlem slovně. Mluvě o vojsku českých kacířů, jež se skládalo z Táborů, Pražanů a ostatních Čechů, zvyklých žít z loupeže, vsunuje *Długosz* slova „*duce Zischka, quamvis caeco*“ (to je slovně z *Eney*: *irruente in se Zischka, quamvis caeco*) aby na konec o něm opakoval „*haereticarum partis dux*“, a doslova ze *Sylvia* opsal, jak tím vítězstvím povznesen počal Žižka ještě víc zuřiti proti kostelům, sochám svatých a obrazům atd., jak zapálil Brod a jak Pipova jízda se prolomila na ledě sázavském. Je očividno, že *Długoszovo* svědectví o Žižkově velitelství v tažení je vlastně a pouze svědectvím či spíše představou *Eneovou*; kde *Długosz* mluví nezávisle od *Eney*, mluví všude o „českém“ vojsku, „českých kacířích“, nikoli o Žižkovi. Pozdní české texty *Starých letopisů*, k nimž přičísti jest i *Kroniku velmi pěknou*, nevědí, podobně jako *Eneáš Sylvius*, o účasti Pražanů v tažení nejmenšího; není u nich ani představa, že by snad Žižka byl vrchním velitelem spojeného vojska českého, nýbrž všechny akce vede Žižka jediný, je řeč jen o vojsku Žižkově a celý zápas se *Zikmundem* vede a vítězí jediný Žižka. A tak v podstatě líčí události, podléhající cele obrazu *Eneáše Sylvia* a pozdních textů českých z konce 15. stol. a poč. 16. stol. i *Palacký* a *Tomek* a jejich následovníci. Jak u *Tomka*, tolik pečlivého o shodu vypravování svého s prameny, podléhá svědectví pramene představě autorem mylně pojaté, zřejmo na př. ze slov jeho (str. 125), že dne 21. prosince, před opuštěním Hory, „dal Žižka ve jménu svém a pánů i Pražanů ohlásiti obyvatelům“ atd. Zde od počátku jeví se tedy Žižka vrchním velitelem všeho vojska. Ale v prameni, z něhož jediné *Tomek* svou větu odvoditi mohl, zní ona vskutku (jak již výše pověděno), že „výše dotčení páni (t. j. Hašek z Valdštejna, Václav ze Strážnice a Boček z Kunštátu) s Žižkou a Pražany káží provolati po všech ulicích“. To je, jak nepochybně, pravý opak nepřesného výkladu *Tomkova* (*Urbánek*, Žižka, 180, praví podobně, že Žižka vytáhl z města, „vyhlásiv tu dříve veřejnou výstrahu, aby Horníci“ atd.). I v provolání k Horským, jak obsah jeho tlumočí *Vavřinec*, slibovalo se měšťanům, zachovají-li věrnost hejtmanům, že „páni, rytíři a všechno vojsko pražské“ chtějí s nimi státi až do těch hrdel. Zde již není vůbec o Žižkovi zmínky. Podobně na str. 131 píše *Tomek*, pouze ze svého domnění, že krveprolití v Brodě stalo se „proti vůli Žižky“ (srv. naproti tomu díl druhý, str. 183) a že „dle pravidla všude od Žižky dle mož-

nosti zachovávaného šetřeny jsou ženy a děti, avšak vyvedeny ven z města". Upozorňují na jistý rozpor mezi touto větou a větou předchozí — byl-li Žižka proti krveprolití vůbec, byl by pečoval sotva o to, aby z města byly (před vražděním) vyvedeny ženy a děti. Proti zprávě o ochraně žen a dětí slušelo se zmíniti i o tvrzení *Windeckově*, které tvrdí opak (srv. díl druhý, str. 116). Kde je pravda, nebo aspoň víc pravdy, nemůžeme jistiti. — Srv. mé *Žprávy pramenů* o bojích u Hory a Brodu, sestavené chronologicky podle míry stálí jejich; z nich lze vyčísti výše vyložený vývoj tradice dobře.

²⁾ Srv. jeho list z 1. dubna 1423 u *Tomana*, l. c., č. 18 a *Žprávy pramenů*, str. 10.

³⁾ Srv. *Žprávy pramenů*, str. 12: „než se Žižka vytočil, nejeden Němec cepy proskočil.“

⁴⁾ Jistou oporu pro to mínění poskytují slova nevydaného textu St. letopisů *Sa* (ten zná již *Vavřince* a má shody s t. zv. *Benešem Minoritou*). Zde se praví, že když král od Hory utíkal, „bratři je honili až do Brodu . . . A kteří na město utekli, těch dobyli a zbili jich na 15 set, veta Čechův (t. j. kromě českých pánů?). To stalo se ten čtvrtek po Božím křtění“ (8. ledna); datum ovšem náleží k bitvě u Haber.

⁵⁾ Po prvé o vrchním veliteli jednotném slyšíme při třetí křížové výpravě německé z r. 1422 (srv. *Bezolda*, *Reichskriege* I, 97), ale jde tu zároveň jaksi o zastoupení krále. Srv. dále *Tomana*, *Hus. váleč.*, str. 141—3, že jednotného, v jedné ruce spojeného velení ve vojskách husitských, podobně jako švýcarských, tou dobou *nebylo*. Toman má ovšem za to, že Žižka „zvláštní výjimkou nějakou“ vůdcovství všech stran pod obojí ve svých rukou spojoval (str. 105 sq.). Ale co o tom praví, jsou pouhé dohady, jež v pramenech nemají opory. Pokud jde o boje u Hory, byla tato skutečnost již vyložena výše; pokud se Toman (a s ním jiní) dovolává kreditivu Žižkova, poslaného (snad) 10. ledna 1422 — to by bylo právě v den dobytí Německého Brodu — do Třeboně, v němž se Žižka podpisuje „správce obcí české země, příchylých a plnících zákona božího v naději boží“, není naprosto třeba z titulu toho odvozovati, že Žižka byl i velitelem vojska Prahy a šlechty; „obcemi“, jež míní Žižka, jest rozuměti jen obce měst hlásících se k poslušenství Táboru. Podobně v kapitulačním listu Kutné Hory z 10. května 1421 (*Arch. čes.* I, 201) titulují se páni Hynek Krušina z Lichtenburka, Jan, Viktorin a Hynek z Kunštátu, Jan z Lichtenburka a Petr Zmrzlík „hauptmany obcí k zákonu božímu příchylých“, ač je zřejmo, že jde jen o obce hlásící se k poslušenství Prahy (srv. předchozí list Pražan a pánů, *ibid.* 199). Je pravděpodobno ostatek (v tom smyslu oprav mou zmínku v díle druhém, str. 271, kde je řeč o tomto listu), že *kreditiv do Třeboně*, o nějž jde a jenž je datován pouze „v sobotu u Německého Brodu na poli“, byl dán až asi 10. dubna 1423 (1422?) za porad, jež svolal Žižka na 7.—8. duben k Něm. Brodu. Tyto porady u vypáleného Brodu svolávající stránky Žižkovy z celé země, byly asi také vhodnější příležitostí pro poselství do Třeboně (města Rožmberkova!), než den litého zápasu a zabíjení, jímž naplněna byla sobota z 10. ledna 1422. Listy Žižkovy, o nichž je řeč, srv. naposled v mých *Žpráвах pramenů*, str. 9—11.

(*Str. 141*)

¹⁾ Srv. níže str. 144, že to byl jeden z vůdců vojska pražského u Hory, pan *Hašek z Valdštejna*, jemuž se v boji se Zikmundem podobný smělý čin („proskočení“ vojska Zikmundova v noci) zdařil dříve. Je možné, že i u Hory bylo to jeho dílo.

²⁾ Jde tu o text *X*, jež *Palacký* neprávem směřoval s textem *B* (srv. k tomu *Žprávy pramenů*, str. 20, kde čte se i oprava toho, co jsem napsal výše v díle druhém, str. 146, p. 1; k tomu srv. i takřka soudobý výklad *F. M. Bartoše* v ČČM, 1928, 226, p.), v němž mezi daty k r. 1421 položenými hned po zprávě o vybití Chomutova (to bylo 16. března 1421) následuje: „Item téhož léta v neděli před ochtábem Božího křtění (tedy 12. ledna 1421?) bratr Žižka učiněn rytířem.“ Bezprostředně za tím čte se „Item ve čtvrtek a v pátek potom (16. a 17. ledna 1421?) vzali jsů mocnú rukú čtyři korúhve krále Uherského“. Kdyby tato druhá zpráva (spolu s prvou) měla náležeti k r. 1422 (tu by šlo o dny 15. a 16. ledna), budila by také pochybnost, neboť v těch dnech byli královští na ústupu či útěku v Moravě; o bojích s nimi již neslyšíme (nelze ovšem zholat vyloučení pronásledování prchajících). Ale i datování obou notic k lednu r. 1421, kdy Žižka, bojuje v Plzeňsku se stranou Zikmundovou, zmocnil se kláštera kladrubského a Krasikova (vojsko Zikmundovo oblehlo Kladruhy), neposkytuje vhodné příležitosti, v níž bychom si počtu Žižkovu a ukořistění korouhví Zikmundových vysvětlili.

³⁾ Srv. *Žprávy pramenů*, 19, 21 a 23. Text *Sa*: (v dobytém Brodě vzali vítězi nepříteli) „a korúhvi 5 jim vzali. Jedna byla králova a čtyři pánův uherských a pod těmi korúhvemi jsů pasováni rytíři.“ Texty *R*, *M*, *T*, *L*: „Pak v pondělí ráno (11. ledna) pasovali rytíře pod těmi korúhvemi, kteréž sú byli v té šermici pobrali, a bylo jich jest šest nebo sedm korúhví.“ T. zv. kronika *Beneše Minority* dří, že 14. ledna vrátila se obec Pražská z bitvy (rozuměj: od Brodu) „s novými rytíři“. Dodávám ještě versi, ovšem pochybnou, již má *Hájek* (list 397): „V pondělí ráno Jan Žižka slepý kázal korúhve, kteréž jsů císaři (!) pobrali, rozestříti a posadiv se pod nimi, ty své žoldnéře a mordéře . . . sám na rytířství pasoval.“ Ze všeho je zřejmo, že byli pasováni malí lidé, podobně jako, po zvyku doby, pro povzbuzení statečnosti, byli pasováni již před očekávanou bitvou u Kutné Hory (výše str. 132; srv. *Vavřince* 533: „plures novos milites efficiunt“). Srv. i stížnosti *Chelčického* (citov. u *Palackého*, *Děj.*, IV, 1, 419): „že vy v čas boje naděláte rytířův z koželuhův, z ševcův, ze špulérův i z těch, kdož může palici nésti a na kázáních mluvíte o knížatech a rytířích, i naděláte jich ze všech lidí“ (jiný podobný citát z bratrských kruhů z let kol 1470 viz u *Urbánka* v *Sborníku Žižkově*, 73). Z dat výše položených vysvítá, že v bojích u Brodu byli jen pasováni rytíři z řemeslníků, jak to právě líčí *Chelčický*. *Vavřinec* (l. c., 441), mluvě o bitvě u Vyšehradu r. 1420 a o těch, kteří padli na straně Pražan, dří o jednom z nich, Ješkovi, synu zlatníkovu, že „zasloužil pásu rytířského s Krušinou, Bočkem (panem Viktorinem) a Mikulášem z Husi a s mnohými jinými, bojujícími statečně“; z věty se však zdá, že jmenovaní páni vskutku na rytíře pasováni nebyli, nýbrž že kronikář chce říci pouze: vedli si tak statečně, že pásu rytířského zasloužili. Za velké české jízdy v létě r. 1433 bylo z radosti, že Čechové dostali se až daleko k moři, pasová-

váno na 200 mužů na rytířství, mezi nimi i hejtman *Jan Čapek ze Sán* — to by jediné byl vhodný příklad pro pasování Žižkovo po bitvě u Němec. Brodu, došlo-li k němu vskutku. Srv. i *Tomana*, Husit. válečnictví, str. 60—1. — Jak ze všeho zřejmo, pasování na rytíře neznamenal povýšení *stavovské*, nýbrž jen vyznamenání osobní. — *Długosz* (I. c., 281) uzavírá svou relaci o katastrofě Zikmundově větou: *Zischka, haereticae partis dux, ex pugna nobilitatus, famosior in dies esse coepit et in Catholicos ecclesiasque desaevire, nec amplius ullam pati aut statuam sanctorum aut picturam poterat, nec tolerandum esse putabat, qui prisco more sacerdotibus indutus, rem divinam ageret.* To je stylisováno skoro slovně podle *Eneáše Sylvia*, jenž dří: *Hac victoria elatus Cisca magis ac magis in ecclesias desaevit nec iam amplius ullam pati statuam sanctorum aut picturam poterat nec tolerandum esse putabat, qui prisco more sacerdotibus indutus rem divinam conficeret.* Místo „*elatus*“ položil *Długosz*, jak zřejmo: „*nobilitatus*“, ale „*nobilitare*“ neznamená nikterak povýšení na šlechtictví, nýbrž „*proslaviti*“, „*povyšiti*“ a pod. Že i *Długoszova* slova „*haereticae partis dux*“ jsou psána pod dojmem Eneova vypravování, bylo povéděno výše. Níže, kde *Długosz* vypravuje, nedotčen jsa Eneou, dří, že Zikmund byl poražen „*per Bohemos et Pragenses*“ (čes. pány a Pražany?), t. j. ani slovo o Žižkovi. Slovně podle Eney tvrdí *Długosz* také, že Žižka Brod zapálil, takže město skoro 14 let zůstalo neobydleno.

⁴⁾ *Chronica regum Rom.* (MIOGF, Ergb., III, str. 119). *Žprávy*, I. c., 16.

⁵⁾ Srv. výše díl druhý, str. 111 sq.

(Str. 142)

¹⁾ Srv. *Tomka*, Děj., IV, 227 podle t. zv. *Beneše Minority* (srv. *Žprávy pramenů*, str. 21), kde ovšem je zpráva datována k 4. lednu r. 1423, patrně omylem, protože je vsunuta mezi data z r. 1422.

²⁾ Srv. *Žprávy pramenů*, I. c., str. 12. Pan „*Hašek Ostrožský*“ v písni apostrofuje krále Zikmunda asi v tom smyslu, že nic nedokáže a že lépe by bylo králi popljeti nebo hráti v kostky (smysl toho je nejasný; srv. poznámky ibid., po případě *Dielsovy* pokusy v Arch. f. slav. Philolog. 1928, 97 sq. porušený text vyložit).

³⁾ Zikmund datuje od 11. do 25. března z Mikulova, 8. a 14. dubna z Veselí na Moravě (podniknutí proti Ostrohu náleží tak do první polovice dubna), asi týden potom leží před Ždánicemi (jež souvisely nějak s panem *Janem Puškou z Kunštátu*), 23. je zas ve Veselí, 26. v Hranicích. V OSN, v článku o Ostrohu, se dří, že město slulo prý dřív i *Stenice*; upozorňují prostě. Dne 6. února psal král z Brna do Lužice, že bude v polovici února zaměstnán u „*Stegnitz*“ — tady snad přece jde o Ždánice, někdy pana *Křižanovského* (srv. díl II, str. 25, p. 2 a str. 32, p. 83), kde asi vládl nějaký rušitel míru zemského.

12. HAŠEK A HYNEK Z VALDŠTEJNA. PÁD ŽELIVSKÉHO

(str. 142—150).

(Str. 144)

¹⁾ *Sedláček* v OSN, XXVI, klade pana *Haška* do pošlosti Dětenické (Dětenice u Libáně v Bolešlavsku), jejíž členové se připomínají co páni ve vesnicích pod Troskami u Turnova a ve Čtveříně u Turnova, v Brodci (Železném Brodě), ale také na hradu Bradlci u Jičína. Hašek měl bratra Beneše. *Hynka* odvozuje *Sedláček* z pošlosti Štěpanické, jež se připomíná ve Štěpanicích u Vysokého a na Vysokém, v podhoří Krkonošském; již otec Hynkův byl v službách markrabího *Jošta* a získal Koldštejn. Markrabímu *Prokopovi* sloužil ještě jeden Valdštejn, snad strýc předchozího, *Hynek z Valdštejna* na Jilemnici, jenž dostal u Brtnic na Jihlavsku hrad *Rukštejn* (Hynek z Rukštejna) a zemřel okolo r. 1409. Jeho zetěm byl známý nám násilník Zikmund z Křižanova na jihozáp. Moravě (srv. díl druhý, str. 25, p. 2). Zajímavě, že valdštejnské rodiny z Turnovska daly 15. století ještě jednoho proslulého válečníka *Jana Skalského* (Malá Skála) z *Valdštejna*, známého z bojů polských s řádem německým v letech šedesátých. — Podle povahy věci je přirozeno, že data Sedláčkova nejsou zcela bezpečná. *Aug. Neumann* (Nové prameny k děj. husitství na Moravě, str. 13, 229) zná k r. 1417 ze smolné knihy jihlavské Jindřicha z Valdštejna či z Rukštejna, jenž vládl patrně i na hradu Koldštejně. Zdá se, že je to týž, jenž spečetil r. 1415 protestní list do Kostnice. Jména Jindřicha a Hynek se často jako totožná zaměňují.

²⁾ To tvrdí *Kolegiát*, I. c., str. 82; je pravděpodobno, že jde o omyl.

³⁾ Srv. *Vavřince*, I. c., 526.

⁴⁾ Srv. i *Bretholze* v AÖG, 80, 266.

⁵⁾ Srv. *Vavřince*, 473. Vavřinec dří, že v únoru 1421 ve vsi Nedakunicích u Strážnice na jakémsi ostrově v řece Moravě vznikl „*novum Thabor*“. Z dalšího je zřejmo, že Táboři (sedláci s několika kněžími a panoši) byli na ostrově opevnění. Že pan *Hašek* měl v násilných akcích tou dobou činné účastenství (ač nelze říci, že by patřil přímo k Tábořům u Nedakunic), zřejmo z výpovědi svědka starce, učiněné r. 1452, podle níž „kacíři a Husité“ spálivše a zbořivše kostel v Polešovicích (Nedakunice leží v polešovické farnosti), odvedli jatého faráře na *Ostroh* a tam, když nechtěl souhlasiti s jejich bludy, upálili. Také kamenné kvádry zbořeného kostela odvezeny na *Ostroh* (k zesílení opevnění) a na *Milotice* (u Kyjova). Srv. svědectví u *Neumanna*, I. c., 53, tam i svědectví z r. 1425 o zničení kláštera velehradského a upálení opata s několika jinými mnichy.

(Str. 145)

¹⁾ Mínení *Palackého* (III, 2, 81, p.), že by zajímavý list o pokrocích a plánech Pražan z konce dubna 1421 (AČ, III, 300) byl psán panem Haškem, odmítl jsem výše str. 113, p. 1.

²⁾ Srv. výše str. 97, p. 1. Hynkovi dány byly v užívání i statky proboštství litoměřického u sv. Štěpána (jež držel do převratu M. *Ždislav ze Žutetic*, přítel Hu-

sův, a jež Zikmund byl r. 1420 udělil klerikovi *Zikmundu z Michalovic*, 19letému synu pana Jana, rádce Zikmundova) a s nimi i statek kláštera doksanského.

³⁾ Srv. *Tomka*, IV, 321. Srv. i níže str. 270, pozn. 1, že konec kariéry Haškově v husitské Praze učinil pravděpodobně smír či spíše kapitulace Prahy před Žižkou v září 1424. O jeho osudech v bojích z r. 1425 srv. níže v Příloze.

(Str. 146)

¹⁾ O jeho synech je zmínka jen k r. 1454: domáhají se náhrady za ušlý důchod 50 kop ročně z kláštera *Opatovického*, jež panu Haškovi zapsal ještě král Václav. Srv. Arch.-čes. II, 206. Chotí Haškovou byla Anna z Riesenberka. Bratr jeho *Beneš*, jenž s ním některé zboží držel v spolku, neměl asi synů.

²⁾ *Urbánek*, Děj., III, 1, 153 má za to nepochybně, že byl utrakvista, ale vlažný. Srv. stížnost v Arch. čes., I, 287 z r. 1444, že na jeho zboží, podobně jako na rožmberském, se dává pod jednou tam, kde se dávalo pod obojí.

³⁾ Srv. výše str. 125, p. 1 a *Vavřince*, 542.

(Str. 147)

¹⁾ V čele listiny, obsahující zápis o té výpovědi (Arch. čes., I, 209—212; známa je jen z opisu v městské knize pražské, kde ji písař uvedl podivnou vstupní poznámkou: Výrok ubrmanů *vyhlášený pod záminkou*, že pečeť naší obce byla krádežně odcizena; písař patrně s výrokem nesouhlasil; že krádež pečeti staroměstské dala popud k celé akci, dovídáme se jen z této poznámky) čteme jejich jména; originál s pečeti rozhodčích je ztracen. Napřed stojí ovšem páni, celkem pět: mezi nimi *oba Valdštejnové* výše zmínění (pan Hašek je na druhém místě, za *Janem Puškou z Kunštátu*, pan Hynec na posledním; mezi oběma Valdštejny čteme jména dvou pánů, kteří se s panem Haškem připojili k Pražanům v Čáslavi: pana *Viktora z Kunštátu a Václava z Kravař* či *ze Strážnice*). Pak následuje 14 vladyk; v čele *Jan Žižka z Kalicha*, pak dva další hejtmané táborští: Jan Roháč z Dubé a Zbyněk z Buchova; ostatní jsou hejtmané Pražan a Orebských. Ze známých předních jmen jsou tu hejtmané pražští v Chrudimi a Mělníce, Diviš z Miletínka a Jan ze Smiřic, svými sympatiemi a snahami zcela blízcí oběma Valdštejnům a Hyncík z Holštejna (patrně příbuzný obou Valdštejnů, z téhož rodu pocházející; jde o hrad Holštejn na býv. panství rájeckém u Brna), dále Jan Valkoun z Adlaru, týž, jenž s panem Břeňkem a Žižkou drželi Plzeň v zimě 1419—20, tedy asi táboreské orientace, podobně jako *Orebité z Hradecka*, Beneš z Mokrovous a Jiří z Chvalkovic, dále Bernart z Valečova, straník Žižkův, Jan z Vícemilic (Bzdínka), dosud vrchní hejtman Prahy, dosazený Želivským a Rozvoda ze Stakor, jiný hejtman Pražan (týž, jenž po pěti letech jménem povstalé obce jal Korybuta a zavezl jej na hrad Valdštejn). — Že v sneseních takového způsobu rozhodovala o výsledku *většina hlasů*, vložil dobře *Toman*, Hus. vál., 88.

²⁾ List dří: „kteří sú kolivěk byli konšelé na prvním neb na druhém anebo na třetím úřadě konšelském.“

³⁾ Citují zprávu dosud nevydaného textu neuperského prvního (*Sa*; týž text

u *Zimmermanna*, I. c., 105), protože po mém soudu zachycuje skutečnosti a souvislosti věcí nejsprávněji. Konšelé sami, kteří v známých dosud textech Starých letopisů jeví se býti původci popravý Želivského, by se, tuším, činu tak dalekosáhlého neodvážili, kdyby myšlenka nevyšla nebo horlivé podpory nenalezla u pana Haška; že by mistři universitní, kteří vedeni *Jakoubkem* právě v dnech předchozích zahrnovali konšely stížnostmi na kněží Novoměstské, spravující se Želivským (že kázal bouřlivé řeči a činil rozdíly v lidu, rozuměj proti výroku rozhodčích z 5. února, jenž hrozil i hrdelnými tresty neposlušným), žádali přímo smrt Želivského, nezdá se mi pravděpodobným, ač *Jakoubek* má patrně o převrat zásluhu podnět. Pan Hašek to byl, jenž činil ovšem i přípravy potřebné k převratu takového významu: mobilisoval ke dni popravý Želivského všechny vojenské služebníky (panoše) pražské z okolí.

(Str. 148)

¹⁾ O převratu a následcích jeho poučuje, jak známo, relace žáka a ctitele Želivského, kněze Viléma, u *Palackého*, St. letop., str. 480 sq. O útoku na všechny koleje a domy kněžské dí *Star. let.* (I. c., 51): Ten den stala se jest v Praze větší škoda, než když jest král Z. ležel okolo Prahy, maje lidu více nežli sto tisíc.

²⁾ Mám za to, že byli a že je málo pravděpodobno, že by tu šlo o podobnou situaci jako *snad* na sněmu časlavském. Je ovšem nápadno, že by vůdcové vojsk všech stran byli shromážděni 5. února v takové úplnosti v Praze, není také vyloučeno, že i tu praxe spokojila se postavením všech potřebných jmen v čelo listiny, k níž teprve dodatečně sháněny pečeti osob nepřítomných. Ale bylo by povážlivo řešiti nesnáz výkladem, že právě Žižka byl nepřítomen. Podle t. zv. *Beneše Minority* (*Dobner*, I. c., 72, *Žprávy pramenů*; str. 21) vrátilo se pražské vojsko od Brodu Něm. již 14. ledna do Prahy; o příchodu Žižkově a pobytu jeho v Praze žádných zpráv není.

(Str. 149)

¹⁾ Srv. žalobu na *Jakoubka* v Arch. čes., III, 238.

²⁾ *Palacký*, I. c., III, 2, 142, vysvětluje snesení jako já „převahou strany šlechtické“. *Tomek* (Žižka, 133, 13 sq.) míní, že „nelze pochybovati (!), že byl Žižka hlavním původcem této mírné, ale rozhodné výpovědi, kterou měla škodlivému tvrzení kněze Jana Želivského učiněna býti přítrž“. „*Podobá se*,“ že jako v Praze, tak vynasnažoval se Žižka také v Táboře zavést lepší pořádky, učiniti přítrž novotám náboženským, omeziti kněží ve vměšování se do záležitostí světských, ve válčení pak umírniti loupeživost a ukrutnost (*Tomek* míní v dohadách svých únorový sjezd kněží tábořských v Písku, o jehož jednání pohříchu nejsme zpraveni; čeho o něm lze se spíše dohadovati, srv. níže str. 169). Také *Urbánek* (195) míní, že v radě rozhodčích byl Žižka podle významu a vlivu osobou první (?) a že jeho slovo padlo proti straně Želivského; Žižkou prý asi byl podněcen článek, aby žádný kněz nesměl nevolán vstoupit do rady. U Žižky prý rozhodly při tom důvody mravní a „jeho smysl pro pořádek a kázeň“. *Urbánek*

ovšem (str. 185—6), na nemalý rozdíl od toho, co jsem vyložil výše, má za to, že Husité vděčně uznávali, že Žižka je vlastním tvůrcem velikého úspěchu u Hory a Brodu, toho triumfu, jenž slepého vůdce nad všechny pozdvíhoval jako „záchrance českého husitství“, Žižka prý jako uznáný vůdce všech skupin husitských byl by mohl činiti nárok na místo Cromwellovo (takové je v podstatě nejen stanovisko *Tomkovo*, ale i *Tomanovo*, jež sdílí i *Prokeš* a *Frankenberger* (II, 4). — Jaký je rozdíl mezi *Palackého* a *Tomkovým* pojetím zápasu vnitropražského nebude třeba doličovatí podrobněji: onomu je vše bojem strany „šlechtické“ s „demokratickou“ či Žižkovou (str. 158) stranou Želivského, tomuto bojem usudlejšího měšťanstva, mistrů a šlechty s chátrou a rýpáním novotářů. *Urbánek Novotný* a *Prokeš*, kteří v pojetí Žižky se v podstatě shodují s *Tomkem*, rozcházejí se s ním naprosto v *úsudku o Želivském* a tím i o myšlenkové a mravní základně pražských bojů. Oslavný soud *Novotného* o Želivském srv. výše str. 13, p. 1; *Urbánek* sic nejde tak daleko, ale výklad jeho je všude více nebo méně obranou politiky Želivského, přítele Žižkova a Táborů a „jeho osvědčeného smyslu politického“ (194), jež nelze stotožňovat s radikalismem táborským; je-li třeba, činí se rozdíl mezi Želivským a radikálnějšími stranníky jeho; teprv v dnech výroku z 5. února čteme, že „Žižkovu smyslu pro pořádek a kázeň přfčil se i terroristický způsob veřejného působení Želivského“ (195). Tak je na konec vysvětleno, jak Žižka mohl se státi aktivním spolupůvodcem snesení, jež připravilo pád Želivského.

³⁾ Srv. žalobu *kněze Viléma*, oddaného druha a obdivovatele Želivského v Arch. čes., III, 237 sq. Viní Jakoubka, Přibramu a jiné mistry a kněží a žáky, pomocníky jejich, že přes celý minulý rok haněli a trápili věrné ženy, kněží i sousedy, „lživé pikhartující, až sú druhé věrné bratry zpikhartovavše i k smrti přivedli“. V souvislosti s relací téhož kněze Viléma, který přijal poslední zpovědi od konšelů spolu s Želivským stínaných i od Želivského samého (*Staré letopisy*, 483), zdá se, že podezření týkalo se konšelů, nikoli Želivského samého (kněz Vilém dí konšelům, jdoucím na popraviště: jakož sou se mnozí o vás domnívali, že byste něco pochybovali o těle a o krvi pána Ježíše Krista. A oni odpověděli řkúce: nic, milý bratře, a my dnes přijímali tělo a krev etc.). V čem tkvělo obvinění „listu lživého a falešného a lstivého na potupu zákona božího i věrných“, jež vydal *Jakoubek* podle žaloby Vilémovy a proti němuž zprotivili se Želivský a *kněz Prokop Tábořský* (řkúce, že ten list je lživý, lstivý v mnohých artikulech a škodlivý zákonu božímu i věrným a že má opraven býti, ale Jakoubek s Přibramem opravití nechtěli, „až sú i meč krvavý tím listem na hrdlo věrných přivedli“) není pohříchu jasno; i tu není nutný výklad, že šlo o obvinění z pikartství. Ale nelze ho také vyloučiti. O Prokopovi Holém víme z *Vavřince* (I. c., 495), že brzo po upálení Martina Húsky (jež stalo se na naléhání Žižkovo v Roudnici v srpnu 1421), byl v Praze jat pro podezření z pikartství spolu s jinými dvěma kněžími tábořskými a jedním měšťanem Novoměstským. O stanovisku Jakoubkově srv. i *Šimka*, Výklad, str. XV.

13. KORYBUT A ŽIŽKA

(str. 150—180).

(Str. 151)

¹⁾ Projev mistrů je otištěn v AÖG, 52, 103; o stanovisku jejich srv. Golla v MIÖGF, XV, 468 a *Novotného* v Sborníku Žižkově str. 128. Sjednocení s církví je ovšem v projevu jejich (jistě za účastenství *Jakoubkova* stylisovaném) dotčeno větou opatrnou („ex quibus . . . universalis ecelesiae unio et salus *verisimiliter* poterit evenire“). Vitold 5. března 1422 v listu papeži, oznamuje posláni Korybuta do Čech (*Palacký*, Urk. Beitr., I, 187), tvrdil, že Čechové slíbili, že se vrátí v lůno církve a podrobí se poslušnosti papežově; proto již žádal pro ně glejty potřebné. Mistři pražští se sotva vyslovili tak určitě, ale je možno, že laičtí členové českých poselství líčili Vitoldovi situaci takovým způsobem i že Vitold ve své omluvě ochotu jejich ještě zveličil. O poměru kurie k české politice Vitoldově srv. nové dokumenty *Lewického* v Codex epist. saeculi XV, tom. II (1891), str. 143 sq; o *Vitoldovi* vůbec nejnověji monografii *Jos. Pfütznera*, Großfürst Witold von Litauen als Staatsmann (1930).

²⁾ Srv. str. 112.

³⁾ Srv. str. 113.

(Str. 152)

¹⁾ Zpráva děkana lehnického do Prus z 25. dubna (Urk. Beitr., I, 190) mluví určitě jen o 2 a půl tisících „und nicht mer“, *Eneáš Sylvius* jen o dvou, *Windecke* o třech. České zprávy mají 5—7000, ale král Zikmund d. 5. května (*Altmann*, Reg., I, č. 4875), že Čechové vyjeli Korybutovi vstříc, t. j. rozmnožili svým lidem vojsko jeho. Zpráva z Lehnice mluví zřejmě o stavu před tímto spojením. Korybut táhl přes Osvěcim a Těšín bez odporu slezských knížat. Že ve vojstě jeho byli zejména Rusové (Ukrajinci?), srv. *Palacký*, Urk. Beitr., I, 304: praesertim terrae Russiae indigenae et nobiles. Že měšťané olomůčtí, v překvapující shodě s tím, zvali Korybuta „ruským vévodou“, srv. níže str. 281. Srv. i slezský list nejmenovaného nejspíš městu Vratislavi poslaný z 4. června 1421, kde autor (v červnu 1421!) tvrdí, že Poláci chtějí 22. června Vratislav přepadnouti a Korybuta udělati králem českým s pomocí kacířů (Codex epist. saec. XV, II, str. 125). Srv. i *Palackého*, Dějiny, III, 2, 154, pozn. 156.

(Str. 153)

¹⁾ O povaze podniknutí Korybutova srv. úsudek pánů uherských (v listu bez data pánům polským v odpověď na list z 11. června zaslaném; srv. Codex epist. XV, II, 149): dux Sigismundus, qui *iuvenili ausu* his rebus se ingressit. Odtud také zřejmo, že Korybut připravoval jízdu svou listy do Moravy a do Čech (zde je zmínka o listech, jež poslal některým městům moravským). Vojenský lid Korybutův byl v Krakově shromažďován beze všeho utajování. Srv. k tomu právě citovaný list krále Vladislava obyvatelům země Lvovské z 27. května 1423 v *Pa-*

lackého Urk. Beitr., I, 303. Rusové táhli s Korybutem bez nároku na obvyklý žold.

²⁾ O tom poučují jen *Staré letopisy* a sice pozdního textu *M* (l. c., 52), jež nelze naprosto podezřít z tendencí Žižkovi nepřátelských (ovšem naopak). Zprávy o kárném listu Korybutově Žižkovi možno užiti také jako argumentu o mínění těch, kteří, *Tomkem* počínaje, pokládají Žižku po vítězství u Něm. Brodu za prvního významem a vlivem činitele českého. Kdyby takové domněnky srovnávaly se se skutečností, nebyl by list Korybutův toho způsobu vůbec možný.

³⁾ Srv. *Allmannova* Reg., I, str. 343.

⁴⁾ Srv. díl druhý, str. 184.

(Str. 154)

¹⁾ Srv. díl první, str. 162 sq. a druhý, str. 119 sq. Zprávy Encovy užil později i *Dlugosz* (IV, 267), jenž si Táboře a Žižku představuje jako protivníky jednání s Polskem od počátku.

²⁾ Srv. výše str. 4, že němečtí nepřátelé Polska a Litvy líčili vítězství u Grunwaldu jako triumf pohanů. I o vojsku, jež Korybut přivedl do Čech, čteme jednou, že bylo pohanské (srv. *Ondřeje Řezenského*, l. c., 373); srv. i pozn. u *Urbánka*, Čes. děj., III, 3, 916, kde patrně i *Chelčický* považuje Korybuta za příslého „z pohanů“.

³⁾ Z *Eney* není jasno, vztahuje-li domnělá slova Žižkova na situaci z podzimu 1421 (kdy se jednalo v Čechách o kandidatuře Vitoldově) nebo na jaro 1422. Osvědectví Eneově srv. vývody *Tomanovy* v ČČM, 1893, 212 sq.

⁴⁾ Hussitenkrieg (1609), str. 301; Theobald spojuje vzkaz Žižkův s omluvou za přepadení Prahy Bzdinkou. Srv. níže str. 166.

⁵⁾ Srv. díl první, str. 39, p. 2.

⁶⁾ Srv. výše str. 111.

(Str. 155)

¹⁾ Srv. díl první, str. 119. Tam ovšem představuje si to *Šimon z Tišnova* (či *Páleč*) tak, že Praha sic chtěla krále, ale jen tak, jako mají Benátčané vévodu svého.

²⁾ Srv. výše str. 113, p. 1.

³⁾ Srv. výše str. 65, p. 3 o listu Benátčanům z července 1420.

⁴⁾ Srv. list maršála německého řádu (?) králi Zikmundovi z 28. ledna 1423 (*Scriptores rer. Sil., VI, 34*), kde najdeme novinu, že *Žižka*, „hejtman Husitů“, chce se sám vydati do Benátek (slepý Žižka!).

⁵⁾ Srv. *Windecke*, l. c., 150 a výše str. 48, p. 2.

(Str. 156)

¹⁾ Tak formuluje poslání své Zikmund sám v listu panu *Oldřichu z Rožmberka* z 21. května (*Arch. čes., III, 239*).

²⁾ Soudím tak z toho, že v listu z 4. listopadu 1422 (*AČ, VI, 405*) není v seznamu nepřátel. — Je zvláštní, že pro dějiny panství Korybutova v Čechách máme tak málo zpráv, listinných i letopisných. *Aug. Neumann* (Nové prameny k děj. husitství na Moravě, l. c., str. 55) otiskl z archivu města Znojma list purkmistra a rady znojemské, daný 2. června 1422, Korybutovi adresovaný; město

se v něm omlouvá, proč nepošle své zástupce s plnou mocí na den 7. června (sv. Trojice) ke knížeti, jak žádáno (Znojemští píši otevřeně, že přísahali věrnost Zikmundovi a nedávno zeti jeho Albrechtovi Rakouskému, jemuž Zikmund město Znojmo a jiná města zapsal věnem své dcery i že chtí státi věrně v společenství svaté církve římské; litují dokonce, že země česká a moravská „daz die in sölich abnemen vnd verderben“). Patrně vydal Korybut výzvy podobné celé řadě měst a jednotlivců. Srv. výše str. 153, p. 1. — Ze soukromého sdělení F. M. Bartoše se dovidám, že v kod. kapit. archivu XXVII, 3 (*Podlahův* katalog arch., č. 97) je obsažen list krále Zikmunda k sněmu čáslavskému (prý z 23. června 1422, kteréžto datum lze ovšem těžko srovnati s našimi dosavadními vědomostmi), tedy list pro poměr Zikmundův k nové situaci v Čechách nepochybně zajímavý. Pohříchu je kodex, o nějž jde, dnes nezvěstný.

(Str. 157)

¹⁾ Srv. ibidem. V listu je zmínka o Čechách jako „zemi pána a strýce našeho, kněze velikého svrchupsaného“. Termin k jednání s Rožmberkem stanoví Korybut na Letnice, t. j. 31. května do Prahy, „anebo kdež bychom v tu dobu byli“. Slibuje ovšem glejty potřebné.

²⁾ Soudím, kdyby Pražané, jak třeba opakovati, hlavní vojenská moc v zemi, do Čáslavě nepřišli, že by zpráva o tom musila se zachovati i v skrovné tradici naší. *Staré letopisy* (I. c., 52) dří jen, že kníže Zikmund přijel „Pražanům ku pomoci“. „Toho nerád viděl Jeronym Šrol s jinými, kteříž té chvíle v Praze vládli, bojíce se, aby jich s úřadův nessedili, jakož se jest i stalo.“

³⁾ Datum mají jen některé rkpy *Starých letopisů* (I. c., 52), ale ve formě: v neděli před božím vstúpením, t. j. 17. května. Text *L* má: v sobotu před bož. vst., tedy 16. května. Jde tu asi o opravu letopisce, přihlížejícího k tomu, že zpráva praví dále, že kníže „první neděli po svém příjezdu“, porozuměv nějaké neochotnosti od staroměstských konšelův i kněží, jel po obědě na Nové město atd. *Tomek* však (IV, 247) klade příjezd knížete na 17. kv., jízdu na Nové město na 24. kv. I to je možné; je pravděpodobno, že myšlénka, získati proti Staroměstským pomoc Novoměstských potřebovala jistě lhůty k žádoucímú zdaru. A okolnost, že se Korybutovi podařilo najíti oporu, pomoc a přízeň v prostředí novoměstském, v obci Želivského, okázale (na rozdíl od Starého města) radikálně od počátku, je nejen svědectvím jeho diplomatické odvahy a obratnosti, ale zároveň cenným vysvětlením, proč a jak dovedl si vyjednati i slib podpory Žižkovy. Srv. k tomu i slova listu Vitoldova (níže str. 191, pozn. 1): Korybut svým laskavým prostřednictvím snažil se vás všechny (české strany) sjednotiti etc.

⁴⁾ *Staré letopisy*, str. 52—3.

(Str. 158)

¹⁾ L. c., III, 2, 159.

²⁾ Srv. k tomu zápisy v Arch. čes., I, 214—8.

³⁾ Srv. díl druhý, str. 166 sq.

(Str. 159)

¹⁾ *Palacký* (l. c., 162) dří, že „psaní Žižkovo veškeru zvláštní povahu ducha jeho lépe vyjadřuje a líčí, nežli charakteristika obšírná.“ *Tomek*, Žižka 143, 142 sq., mluví o „památném přípisu Žižkově ku Pražanům“, dří, že Žižka nemohl zřetelněji osvědčiti nechuť svou z rejdu provozovaných knězem Želivským a stoupenci jeho a opravdové smýšlení své usilující o zavedení pevného pořádku v zemi. Všecko počínání Korybutovo v Praze bylo prý podle přání Žižkova. Žižka se prý přesvědčil, že kníže míní upřímně hájit zásad strany pod obojí (zde jsme u kořene Tomkova pojetí, jež v Žižkovi vidí bojovníka „strany pod obojí“) a že chce uvést zemi v řád, „o kterýž on sám vždy se byl vynasnažoval“. Tu jde ovšem o předpoklad, jehož mylnost netřeba zvlášť dovozovati. *Urbánek* (l. c., 212 sq.), jenž situaci chápe již střídavěji (dří na př., že Žižka vida možnost politického sjednocení husitské většiny, nevzpíral se jí, zachovávaje však i nadále zdržlivé stanovisko k Vitoldovi, jemuž nevěřil), dří přece, že zápis je „věrným výrazem osobnosti Žižkovy, jeho zbožnosti i častěji již dotčeného jeho smyslu pro kázeň a pořádek“. Přísná energie, dří dále, je tu spojena se srdečným slovem lásky. *Prokeš* (l. c., 93) dří, že je ze všeho patrné, že Žižkovi šlo o to, aby občanská válka v Čechách byla ukončena. Na místo dosavadní anarchie měl býti zaveden pořádek, na místo boje všech proti všem soustředění k společnému cíli. Srv. i *Tomana* ve VUčSp, 1893, 64 (jenž z hrozebného listu Korybutova, zasláního Žižkovi po jeho vstupu do země i ze slov o „pomocníku“ v zápisu z 11. června dedukuje správně, že Žižka nemohl náležeti k těm, kdož Vitolda nebo Korybuta do země zvali) a *Frankenberg*, II, 4, 8.

²⁾ Srv. co píše Vitold v červenci r. 1423 Pražanům: *Dux Sigismundus ad vos veniens, sua suavi et benigna interpositione vos omnes in unum componere . . . studuit* (i odvrátit od těch čtyř bludných kusů) v Urk. Beitr., I, 287. I *En. Sylvius* dří, že Korybut v krátce Prahu uvedl v lepší řád, jsa laskav a přítelem šlechtě a těm, kteří si přáli pokoje, trestaje však velmi přísně buřiče a zločince.

³⁾ Tak titulují Pražané Vitolda v zápisech v Arch. čes., I, 216—7.

(Str. 160)

¹⁾ *Bezold*, *Reichskriege*, I, 67, vyslovil mínění, že zápis z 11. června svědčí o roztržce mezi Táboři a že mezi městy Žižkovi věrnými chybí Tábor. *Tomek*, l. c., 143, 149 to po něm opakoval slovy, že proti politice Žižkově ozvala se „strana výtržnější“ mezi Táboři. Domněnka *Bezoldova*, že mezi městy v svazu tábořském vyčtenými chybí Tábor, je však omylem: „bratří tábořští“ na prvním místě před jmény čtyř dalších měst zmínění jsou právě Tábořem; je zajímavé ovšem, že svým „bratřstvím“ kat exochén jsou jaksi rozlišení od ostatních (srv. výše díl druhý, str. 193; na str. 281 najdeš opravu omylu na str. 168 ze staršího pojetí přejatého; opraviti je i na str. 168 další dvě větné zmínky s omylem souvisící). *Urbánek*, l. c., 213, rozvedl myšlenku *Bezoldovu* určitěji, ukazuje na to, že chybí (prý) nejen Tábor, ale i jméno *Roháčovo* i *Bohuslava ze Švamberka*. Ale mám za to, že bez omylu, že prý chybí město Tábor a bez omylu ve výkladu slov „kteréžto

dobrovolně k nám hledí“ (neboť jen zmínka o Prachaticích a Horažďovicích vedla k výslovnému jmenování dvou hejtmanů, Chvala a Buchovce), nebyly by tyto kombinace vůbec vznikly. — *Prachatice*, jak známo, byly dobyty a vybity Žižkou v listopadu 1420; ve zprávách *Popravčí knihy rožmberské* se od r. 1422 jako město tábořské a východisko akcí násilných všeho druhu připomínají často. Janek a Chval z Machovic (a r. 1422 pouze Chval z Machovic) jsou tou dobou hejtmany v městě. Kdy snad získány *Horažďovice*, srv. výše str. 82; o hejtmanu v nich není jinde zmínky; je tedy dobře možné, že jím byl Zbyněk z Buchova.

²⁾ Že můj výklad je správný, opírám o text *kněze Viléma* o smrti Želivského (*Star. letop.* 480): zdá mi se (řekl Želivský), abyste obeslali bratří Tábořské, ať se zberú s obcí Klatovskou, Sušickou, Domažlickú, Píseckú, a my obtečeme Hrádek...

(*Str.* 161)

¹⁾ Srv. Archiv český, I, 219, zápis z 19. července roku ovšem teprv 1424; ale výše o Kouřimi (str. 217) z r. 1423. — Povšimnutí hodno je, že v svazu měst tábořských nevyčítají se malá města poddanská, jež byla v moci bratří, jako na př. Vodňany, Lomnice, Bystřice. Vidíme, že bylo ještě daleko k demokratické rovnosti mezi městy svobodnými a poddanskými.

(*Str.* 162)

¹⁾ Je to zas text *M Starych letopisů* (I. c., 52), týž, jenž zachoval nám zprávu o hrozebném listu Korybutově Žižkovi a o ostré odpovědi Žižkově. Zcela krátce dotýká se téže věci *Kronika velmi pěkná* (str. 19); její verse je patrně závislá na textu, jenž se nám ozývá z *M*. Srv. i níže str. 270, p. 5; je možná, že zpráva náleží až k situaci po míru libeňském v září 1424.

(*Str.* 164)

¹⁾ Srv. podrobný výklad o situaci v tom směru u *Bezolda*, Reichskriege, I, 91—128.

²⁾ *Tomek*, Žižka, I. c., 148.

³⁾ Srv. dodatky kroniky *Bartoškovy*, Fontes, V, 626.

(*Str.* 165)

¹⁾ Tvrzení *Urbánkovo* (Žižka, 218), že tenkrát, v září 1422, poslal Žižka opo- vědný list markrabatům míšeňským, čerpané z *Ludolfa Zaháňského* (srv. díl první, str. 69), náleží vskutku do srpna 1421 (srv. výše str. 118, pozn. 3).

²⁾ *Kronika velmi pěkná* (I. c., 19) dří: „s velikú mocí“. Praví též, že Pražané zjímali jich několik set a smetali některé z domů.

³⁾ *Staré letopisy* (I. c., 54) jmenují je hejtmany tábořskými. Pokud jde o pana ze Švamberka není o jeho hejtmanství v Táboře v té době jinde zmínky; zápis *Kroniky tábořské* o Křženci na jaře r. 1423 (srv. níže str. 187) praví, že Táboři přitrhli s urozeným Bohuslavem ze Švamberka, což ovšem připouští výklad, že Švamberk byl velitelem jejich. Ale srovnání s listem z 10. ún. 1424 (srv. níže str. 253) umožňuje snad i výklad, že Švamberk byl spojenec (nikoliv hejtman) Tábořů.

(Str. 166)

¹⁾ Pan Vilém Kostka z Postupic, stavu rytířského, je týž, jenž byl členem poselstva k Vitoldovi v září 1421 v Slezsku zajatého; pokud víme stál ve vojenských službách Prahy již v únoru 1421; r. 1410 vystoupil vojensky v bojích Poláků proti Němcům na Visle, aby později proslul mezi předními vojenskými i diplomaticky reprezentačními činiteli mocenské skupiny pražské. Carda byl asi z panošů Praze sloužících; od obce dostal hrad *Okoř*; žil ještě r. 1470.

²⁾ Tomu nasvědčuje, co *St. letop.* vypravují dále, že někteří z obce vysvobodili z vězení jaté tábořské útočníky a jak přísně Korybut trestal ty provinilce.

³⁾ *Starý kolegiát* nemá ku podivu o vpádu ani zmínky.

⁴⁾ Srv. *Theobald*, Hussitenkrieg (1609), str. 301 a výše str. 154 a 119, pozn. 2.

⁵⁾ *Theobald* referuje vlastně o dvou listech: jednom, jímž se Žižka omlouvá z pokusu o převrat, domlouvaje zároveň Pražanům, aby Korybuta neměli za krále (o motivaci toho mluvili jsme výše na str. 154) a druhém, jenž je odpověď Pražan: Pražané projevují uspokojení, že Žižka nebyl původcem ohavného vpádu, diví se velice, že Žižka nechce mít Korybuta králem a nedoporučuje ho ani Pražanům, neboť státní obec (ein Regiment) nemůže býti bez náčelníka, má-li obstáti. Když to Žižka zvěděl, pokračuje *Theobald*, zdvihl svůj palcát (stecken) a řekl: „Zahubím i Pražany, jež jsem dvakrát z rukou císařových (sic) zachránil a ukáži, že svou vlast dovedu obhájit i zničit (unterdrucken).“ Ten doslov, jak za to mám, je již plodem pozdější invence, jež v Žižkovi na př. viděla vlastního vítěze prvních let válek husitských; nevěřím, že by se mohl ozvati u Žižky samého. O rostoucím *sebevědomí* Žižkově po jeho vítězstvích mluví sic opětovně *Enea Sylvio*, ale sám vidí je v pronásledování kněží a bohoslužebných ornátů jejich, v nepřátelství k pánům, v těžkých daních, jež ukládal městům a pustošení statků měst pražských. Srv. díl druhý, str. 124. O *Theobaldových* úpravách listů srv. str. 119, p. 2 výše.

⁶⁾ Srv. výnos veliké obce pražské učiněný hned 3. října a zřejmě namířený proti myšlenkám převratu (Arch. čes., I, 216): „Jestližeby kdo velkého kněze Vitolda, pána našeho požádaného a kněze Sigmunda správce našeho od Jeho Velebnosti nám vyslaného pomlouval aneb to *poselství, kteréž se jest od nás a od jiných obcí k zákonu božímu a k nám příchýlných k JMti častokráte dalo*, haněl nebo hyzdil, aby nebyl zde trpěn.“ A že pozdvižení tábořské mělo zároveň stránku nebo příchut *pikartskou*, svědčí paragraf následující: „Kdo by proti svátosti těla a krve Pána našeho co scestného a bludného mluvil, aby byl potrestán vyhnáním z města.“ Pozoruhodno je, že se již nežádá upálení: snad že kacírství pikartské bylo asi sesílilo tak, že dřívější trestná metoda jevila se již neproveditelnou, snad však i spolupůsobila proměna v názorech mistrů pražských.

(Str. 167)

¹⁾ Měl, jak víme, bratra, jenž zůstal věren králi; strýc obou, *Jan ze Švamberka*, byl r. 1410 trestán smrtí pro rušení míru zemského.

²⁾ Srv. Archiv český, III, 369.

³⁾ Srv. *Sedláčka*, Hrady, IX, 227.

(Str. 168)

¹⁾ *Sedláček*, *Hrady*, XII, 90, hledá jeho rod na statku ve vsi Vícemilicích (dnes Licoměřicích) u Žleb.

²⁾ Srv. i vývody *Tomanovy*, *Hus. válečnictví*, 101 a 115, pozn. a níže str. 276 sq.

³⁾ *Tomek* (150) má za to, že vpád do Prahy stal se proti vůli Žižkově a že bratrstvo bylo tu chvíli asi roztrženo na dvě strany. To musilo prý býti škodlivě „tehdejšímu záměru Žižky, aby sebral všechny síly k obraně proti cizímu nepříteli“ (srv. o tom omylu víc níže, str. 177, 185). Podobně *Urbánek* (219) mluví o vpádu do Prahy jako činu oposice táborské, *Frankenberger* pak (II, 21) o díle výstředních Táborů, kteří chtěli obnovit vládu proletariátu v Praze; Žižkovi nezbylo než starati se o docílení smíru v rozděleném bratrstvu.

⁴⁾ K tomu srv. *Urk. Beitr.*, II, 502.

(Str. 169)

¹⁾ Sem by bylo snad vsunouti ojedinělou zprávu, psanou v Mikulově 20. března 1422 a adresovanou do Basileje měšťanem basilejským Hermannem Offenburgem (srv. *Altmann*, *Windecke*, 166), že Husité před desíti dny přitrhli k městu *Jemnici* (na Moravě; patřilo tenkrát vévodě Albrechtovi rakouskému), majíce brannou pomoc i od části obyvatel jemnických. Ale město se udrželo a když přitrhli na pomoc Albrecht, nepřítel prchl (*Reichstagsakten*, VIII, 118). Není ovšem jisto, šlo-li tu o útok táborský či jiného původu; útoku se účastnilo prý i mnoho žen.

²⁾ Srv. díl první, str. 132 sq.

(Str. 170)

¹⁾ Srv. výše str. 153, p. 3.

²⁾ *Tomek*, *Žižka* (134), si otázku o vývoji poměru Žižkova k nauce pikartské neklade, ale stanovisko Žižkovo ke konvokaci písecké z konce února vytýká důsledně v duchu svých dohadů tak: *Podobá se*, že jako v Praze (t. j. 5. února ve výroku o sporech pražských), tak vynasnažoval se také mezi bratřími Tábořskými zavést lepší pořádky, učiniti přítrž novotám náboženským, obmeziti kněží ve vměšování se do válek, ve válčení pak umírniti loupeživost a ukrutnost, ku které kněží pobádali víc než vůdci. *Urbánek* (l. c., 198) má za to, že Žižka zůstal věren původnímu svému stanovisku, máje učení o pouze svátostné přítomnosti Kristově nadále za pikartství. Ale nevysvětluje, proč nedošlo proto mezi vůdcem a stranou k rozkolu; má za to, že se Žižka rozešel zlobně pro spor o eucharistii jen s *Korandou*.

³⁾ *Bartoš* v *ČČM*, 1914, 311 sq. kombinuje, že se Žižka s Tábořem pro snesení písecká (jež jsou přece pouhým dohadem) rozešel naprosto. Srv. víc o té možnosti níže.

(Str. 171)

¹⁾ Srv. výroky *Želivského* o těchto otázkách, předložených mu konšely těsně před jeho popravou v *St. letop.*, I. c., 480.

²⁾ O listině, jež je v chebském archivu, podal zprávu *Bezold*, *Die Reichskriege*, I,

69 (*Palacký* jí nezná, ani *Tomek* v *Děj.* a *Žižkovi*). Je bez data, ale podle slov o hejtmanu v Praze, panu Haškovi, náleží do dnů 9. února až 9. března. Vydal ji *K. Siegel* v *Zeitschrift d. Ver. f. Gesch. Mährens u. Schlesiens*, 22 (1918), str. 40—41. Na straně landfridu jsou jmenováni jako zápisníci Vilém Švihovský z Riesenburka (hrad u Kdyně, bratr Jana, pána na Rábí), Jindřich z Elsterberku (český královský hrad v Sasku; Jindřich držel v Čechách Planou a Žlutice; jeho český list z r. 1418 městu Žluticím v *Arch. čes.*, VI, 38) a Jindřich z Plavna, dále obce měst Plzně, Tachova, Stříbra, Týna Horšova a Žlutic; na straně Pražan pan *Hašek z Valdštejna*, hejtmán pražský, Krušina z Lichtenburka, Hynek z Valdštejna, Jan ze Smiřic, Petr z Chrastu, Hlas z Kamenice (Quass von Minkowitz?), Zdeněk z Volfšberka (na hradě Odranci?; v orig. von Woldenburg), Petr (Zmrzlík) ze Svojšína, obce Starého a Nového města pražského, Purkart z Janovic, Petr z Chlumce, Smil z Holic (ze Šternberka). Celkem 12 jmen, jimž odpovídá i 12 jmen na straně landfridu. Ubrmány z obou stran jsou jmenováni pan Bavor ze Žinkova za Pražany (Žinkov u Nepomuku) a Jan z Herštejna (Herštejn Nový u Kdyně) za landfrid. — *Želivský* se ovšem ve svých radách o pomoc Krasikovu o příměří nezmiňuje; příměří se patrně nevztahovalo na obce táborské. Velkonoce toho roku připadly na 12. dubna.

³⁾ Podle *Bartoška* (*Fontes*, V, 625), jehož data však nejsou spolehlivá, udeřil pan *Hanuš z Kolovrat* na Příbram již 7. dubna; to by znamenalo, že příměří nebylo zdrženo.

⁴⁾ *St. letop.* (I. c., 52) dří, že *Pražané* dobyli města, ale neosadili ho. *Kronika velmi pěkná* (19) ovšem již všechno přičítá *Žižkovi* („potom jest táhl Žižka do Plzeńska a dobyl jest Žlutic šturmem na velikú noc“). *Urbánek*, 204, ví, že tu bylo zajato na 100 německých jízdných a sedm kněží upáleno. Jen tato poslední zpráva by ukazovala na přítomnost *Žižkovu*. Ale Praha po převratu z 9. března mohla sama dobře oblibovati si táborské metody, mohl ovšem i spolupůsobiti *Žižka* se svými.

⁵⁾ Že *Žižka* před Krasikovem bojoval, plyne jen ze vzdálené zprávy *lehnického* děkana z *Břehu* z 25. dubna do Prus (*UB*, I, 191). Zde se dří, že plzeňský kraj leží před hradem Švamberkem a že doufají, že na něm dobudou a spálí „zlého kacíře“ *Žižku* a pomocníky jeho. Ale představa pisatele, že *Žižka* byl v hradě uzavřen, nezdá se odpovídati skutečnosti. Krasikov zůstal v moci Táborů, t. j. nebyl dobyt landfridem. *Srv. Sedláček* v *Hradech* XIII, 45.

⁶⁾ Souvislosti nejsou dosti jasné. *Kronika velmi pěkná* dává táhnouti od Žlutic *Žižkovi* ke Kukštynu, t. j. *Gutštejnu*, hradu v blízkosti Krasikova, náležejícímu bratřím Burianu (na Rabštejně) a Janu z *Gutštejna* a zmocniti se ho. Ale její data o dobytí Týna jsou mylná, takže *Sedláček* (*Hrady*, XIII, 52) věrohodnost jí upírá. *Urbánek* (204) dří však, že na Gutštejně *Žižka* zajal 150 jízdy. K této příhodě náleží asi krátký listek *Žižkův* Domažlickým, aby propustili ženě nebožtíka *Kuštajna* ze Dvorce peřiny a šatstvo, jež si dala u souseda v městě schovati. *Srv. díl druhý*, str. 271. *Srv. i* dodatky k *Bartoškovi* ve *Fontes*, V, 627; podle toho Husité táhli od Gutštejna ke Stříbru, jež bylo zásluhou pana Hanuše z Kolovrat zachráněno, podobně potom Týn Horšův.

⁷⁾ Srv. *Ondřeje Řezenského*, I. c., str. 303 a dodatky *Bartoškovy* ve Fontes, V, 627, Urk. Beitr., I, 197, 199 a *Bezold*, Die Reichskriege, I, 68 a 138. Podle *Tomka*, 244, byli před Týnem („jak se podobá“) Klatovští, Domažličtí, Sušičtí, podle *Urbánka* i Žatečtí, Slánští a Pražané.

(Str. 172)

¹⁾ Po bitvě u Brodu Německého najdeme v letopisech r. 1422 jen pár řádek *Kroniky velmi pěkné*, jež dobytí Žlutic a marné obléhání Týna Horšova přičítá samému Žižkovi a citovanou zmínku listu z Břehu do Prus.

(Str. 173)

¹⁾ Srv. díl druhý, str. 52—56.

²⁾ Arch. čes., III, 6.

³⁾ Bechyně tou dobou náležela synům pana *Jindřicha Lefla z Lažan*, padlého v bitvě u Vyšehradu. Ale pan z Rožmberka měl podle všeho spolu péči o zachování její straně královské. Srv. *Sedláčka* v Hradech, VII, 23. *Popravní kniha* mluví o dobytí města (nikoli hradu, jenž podlehl Táborům teprv r. 1427) na str. 28 (výpověď učiněná 23. února 1423), str. 41 (výpověď ze září toho roku?), 43 (výpověď z 18. list. 1423). *Urbánek*, I. c., 225, klade dohadem událost až do zimy 1422—23, což se mi zdá pravděnepodobné.

⁴⁾ Srv. *Popr. kn.*, 42 (Bzdinkův pacholek na Táboře jej umluvil, aby hrad Hlubokou zapálil) a str. 43. O Hluboké srv. Hradý, VII, 134.

⁵⁾ Stalo se r. 1420.

⁶⁾ Náleží do r. 1421; srv. výše str. 121, ale i str. 120 dole.

⁷⁾ Na str. 36 čteme v jedné výpovědi, že Žižka a Pražané poslali „Jana z Prahy, jako v Kršćenově domu sedí aneb byl“, aby jednal o zapálení Krumlova (srv. *Zprávy pramenů* o Hoře a Brodu, 11). Data o takových pokusech se vracejí častěji.

⁸⁾ Náleží do r. 1421.

⁹⁾ Srv. zápisky *Václava Březana* v ČČM, 1828, IV, 57.

(Str. 174)

¹⁾ Srv. o něm Hradý, XI, 156—8.

(Str. 175)

¹⁾ *Staré letopisy*, I. c., 54, Urk. Beitr., I, 221, *Starý kolegiát*, I. c. *Sedláček* (Hradý, II, 46) nevěří, že hrad patřil Městeckému; patřil prý neznámému pánu katolickému. Ale svědectví *Hájkovo*, jež mluví o Městeckém, zdá se odpovídati pravdě. V listu Jana st. z Michalovic z Bezděže ze dne 21. srpna (Urk. Beitr., I, 221; srv. i *Jechta*, Codex, I, 119) se praví, že Korybut chce od Opočna odtrhnouti pro nebezpečí hrozící od knížat slezských a pánů moravských.

²⁾ O tom zachovaly zprávy *Staré letopisy* hradeckého původu (z pera Krušinkova?), zachované v textech b: A když sú jej pustili ve Hradec (*Palacký*, I. c., 53). Stejně i *Starý kolegiát* ve své českolatinské větě: et post missus est in Grecz Regine, consules captivavit etc. (I. c., 86). *Palacký* se o této události nezmiňuje, *Tomek*,

Děj., IV, 254 mluví nejasně, že „Korybut, přijat byv v městě Hradci, zjímal“ atd., jako by šlo o pouhou návštěvu, podobně v „Žižkovi“ (149). Správně chápou situaci *Frankenbergera a Urbánek*. O dosazení pana Diviše přímé zprávy není; ale skutečnost jako pravděnejpodobnější nabízí se ze zprávy *Starého kolegidta* (str. 86) k roku následujícímu, že pan Diviš do té doby Hradec (i s jinými městy) měl v držení.

(Str. 176)

¹⁾ *Urbánek*, I. c., str. 225 na př. až do zimy 1422—23; teprv do té doby klade útok na Bechyni, kde vystupuje vedle Žižky i Bzdinka.

²⁾ Srv. *Tomka*, I. c., 155, jenž odtud odvozuje roztržku (která však prý bezpochyby potom zase srovnána); *Urbánek* (221, 223) mluví v té souvislosti jen o „ochlazení, jež sice nedostoupilo stupně přísné roztržky, avšak neuchovalo si nedávné ještě vřelosti“. Výjimkou je *Frankenberger*, II, 22.

³⁾ *Tomek* (151—2, 154): koncem září prý Žižka snažil se „sebrat všechny síly“ k obraně proti křížovému tažení. Tu dobu (list. 1422) „vytáhl konečně také Žižka do pole, maje nepochybně podle dorozumění s kn. Zikmundem čeliti“ atd. U *Urbánka* (223) koná Žižka tehdy přípravy na obranu proti výpravě německé v Prachaticích. Všechny ty a podobné zmatečné výklady (srv. zejména *Frankenbergera*, II, 31), jsou plodem omylů v časovém zařazení jednak listu Žižkova a Chvalova z Prachatic z 22. list. 1420, kladeného do r. 1422 (srv. výše str. 83, p. 1), listu měšťana plzeňského do Chebu z 1. prosince 1420, kladeného rovněž do r. 1422 (srv. výše str. 83 p. 2) a listu vůdců landfridu a plzeňské rady městské z 12. listopadu 1421, položeného mylně rovněž do r. 1422 (srv. výše str. 122, p. 5). Vskutku nemáme z měsíců října a listopadu r. 1422 žádných zpráv o Žižkovi a akcích jeho. — O situaci vojenské, jak se tenkrát utvářela na západě země, nejlíp zpravuje *Bezold*, *Reichskriege I*, a z českých autorů *Frankenberger*, I., c. II, 23 sq. Skupina *Viléma Míšeňského* na zprávu o pochodu Pražanů k Mostu ustoupila 16.—17. října k hranicím, zdráhajíc se poslechnouti výzvy Fridricha Braniborského (ze 17. října z Kadaně), aby se vrátila zpět; Vilém svolil jen k osobní schůzce s Fridrichem (22. října někde mezi Mostem a Osekem), která však neměla výsledků skutečných: každý z obou velitelů k akci připravených jednal na vlastní pěst.

⁴⁾ V relaci *kurf. braniborského* z Tachova z 26. listopadu: Vězte, že Pražané a Táboři jsou ve velkém rozdvojení (in grossen zwayungen mit einander) a Pražané žádali, abychom jim proti Tábořským pomohli a chtěli platiti zold za to. Na to čekáme poselství a přáli bychom si, abychom je mohli ještě více znepráteliti (darauff wir botschaftt ausston und harren und wolten sy ob wir mochten gern verrer verwerren und in czwitracht bringen; Urk. Beitr., II, 502). V závěru kurfiřt dodává, že když list byl napsán, oznámil mu pan *Aleš ze Šternberka* (to je ta čekaná „botschaft“), že Táboři a Pražané spolu jednají, aby se znovu shodli. Píše zároveň, že jiná zpráva dří, že Husité leží u Košťálova dvě míle od Mostu a chtějí se položit před nějakým hradem.

⁵⁾ Prvý je vydal *Bezold*, *Reichskriege I*, 147 sq; *Palacký* jich v Dějinách neznal (otištěny teprve v Archivu čes., VI, 403 sq.).

(Str. 177)

¹⁾ Poučný je v českém listu i výčet českých jednotlivců se strany Zikmundovy, kteří mají býti do příměří pojeti. Najdeme tu ovšem landfrid Plzeňský, pana z Rožmberka, dále severočeské pány katolické — Zikmund z Vartenberka na Děčíně a Petr na Děvíně, pan Michalec se syny (Bezděz a Rohozec), Bergov (Trosky), Hlaváč z Dubé a jeho strýcové na svých hradech na pomezí lužickém, Paldra z Rotštejna, Henšček ze Skály (oba na Turnovsku), Čeněk z Navarova, Půta z Častolovic, několik pánů z Loketska a j., ale *nikoli pana Čeňka z Vartenberka* a jeho příbuzenstvo (na př. katolíka Jana z Ralska). Pan Čeněk stál podle všeho k poslušenství Korybutovu. — Je zajímavě popatřit také na zástupce Korybutovy o mír jednající. V čele je *arcibiskup Konrád*, hned za ním jmenuje se *Harušek z Kútův*, odjinud zhoľa neznámý (snad Polák?), pak hned pan *Hašek z Valdštejna*, *Jan Puška z Kunštátu* na Kostomlatech (srv. o něm níže 210, p. 3 a ČČH, 1917, 92), Vilém Slavata z Chlumu a na Košumbece (vystupuje na politickou veřejnost právě jen v této chvíli), *Hlas z Kamenice* (známý nám člen obou poselství českých do Polska) „a jiní páni“.

(Str. 178)

¹⁾ Srv. jeho relaci z 26. listopadu z Tachova v Urk. Beitr., II, 501: wann sy voran unsern gnedigen herrn konig gar czu keinem herrn haben und auch czu uns gen dem Cadan (kurfiřt byl v Kadani 3. listopadu, čekaje tam kněžete Korybuta, jenž však nepřišel; srv. jeho list *ibid.*, I, 264) nicht komen wolten, ač jsme jim poslali glejtovní listy. A nechtěli ani našim (zástupcům) dáti glejty k sobě, takže jsme s nepořízenou musili odjeti. Máme za to, že nás traktáty chtěli jen zdržeti, abychom neučinili konec obležení Karlštejna.

²⁾ Tuto okolnost právem zdůrazňuje i *Frankenberger* (II, 26): smíření Čechů s církví bylo hlavním bodem programu Zikmunda Korybutoviče.

(Str. 179)

¹⁾ Jeden kurfiřtovi braniborskému, druhý ku podivu městu *Mostu*, tou dobou míšeňskému, tedy nepříteli. Zdá se, že podobných osvědčení, jako do Mostu, vypraveno více na rozličné podobné adresy.

²⁾ Srv. list markrabího Fridricha z Tachova z 12. a 22. listopadu (Urk. Beitr., I, 267, 272): Aleš ze Šternberka a Kolovratové odjeli do *Žebráka*, aby jednali o mír s husity; severočeští páni strany Zikmundovy měli se sjeti k poradě do Žitavy 30. listopadu, kam chtěl přijeti i markrabí — srv. k tomu i *Jechta*, Der oberl. Hussitenkrieg, 59 — ale z tohoto sjezdu sešlo. Vskutku boje mezi Husity (Pražany?) a stranou Zikmundovou trvají ještě ku konci listopadu. 28. listopadu dobyt *Benešov*, jv. od Děčína a tvrz *Pihle* u Čes. Lípy; z těchto končin byla ještě poč. ledna 1423 žádána pomoc z Lužice proti husitskému nepříteli. Teprv asi od první třetiny ledna do konce března byl na těch stranách pokoj (*Jecht*, l. c., 60; srv. i *Šimáka* v ČČH, 1912, 224).

³⁾ Srv. výše str. 177, p. 1.

(Str. 180)

¹⁾ Srv. díl druhý, str. 116. Zajímavo je, že *Windecke* nezná Žižku slepého.

²⁾ L. c., str. 148, 157.

³⁾ *Palacký* dí (III, 2, 163, 175), že osobní poměr mezi Korybutem a Žižkou zůstal po 11. červnu asi vždy přátelský, ale stranické rozdíly že byly silnější. Žižka vida, že Korybut vždy více lne ke kališníkům, nechtěl, přiznav se jednou ku poslušnosti Korybutovu, ani protiviti se ani pomáhati jemu. Jednání potomní mezi Prahou a katolíky rozněcovalo počatou nedůvěru až do otevřeného záští. Při vpádu Táborů do Prahy neklade si *Palacký* vůbec otázku, zda se stal s vědomím Žižky čili nic a nechápe situaci jako roztržku ve straně táborské. Má také za to, že pokus Táborů o Prahu přiměl Korybuta jednat se stranou Zikmundovou. V celku, jak vidno, je to stanovisko podobné tomu, jehož hájím nad čarou. *Bezold*, *Reichskriege* (I, 71), dí, že přes pozdní přihlášení se ke Korybutovi (11. června), Žižka se k němu nepřipojil, že Praha se musila spokojiti „mit seiner ruhigen Haltung“ (104), že puč z 1. října prokázal, že není daleko od odmítnutí kooperace k otevřenému nepřátelství (122), že text příměří s Karlštejnem ukazuje již na nepřátelský poměr k Táboru, že svědectví *Windeckovo* je podle vši pravděpodobnosti pro konec r. 1422, „cele důvodné“. Důvody chování Žižkova vidí v Korybutově stíhání táborsky smýšlejících Pražanů, v hledání styků s nepřáteli zákona božího, podpoře nenáviděných pánů a v lhostejnosti *Vitoldově* k věci Čechů. *Toman* v *VUČSp*, 1893, 64 je celkem blízek *Tomkovi*, ale ví, že Korybut byl kandidátem šlechty. *Urbánek*, l. c., 225, má také za to, že *Windecke* není daleko pravdy, ale míní to jen tak, že „listopadové zkušenosti vzdálenost mezi Korybutem a Žižkou značně rozšířily“. *Urbánek* ovšem spojuje to s představou, že Tábor již tou dobou byl rozpolcen na stranu *Bzdinkovu* a *Žižkovu*; proto klade společné vystoupení Žižky a *Bzdinky* u *Bechyně* teprv do zimy 1422—23, ale ani tam nehledá ještě plný smír se *Bzdinkou*. *Prokeš* (l. c., 95 sq.) míní, že pokus o Prahu byl namířen i proti Žižkovi, jenž proto rozešel se s radikálním Táborem, ale potom vzrůst strany „reakcionářské“, jejímž nástrojem stal se Korybut a „nešťastná nabídka“ příměří nepříteli vedly k rozchodu Žižkově s Pražany. *Frankenberger*, jenž v projevech nepřátelství mezi Korybutem a Žižkou z jara spatřoval „ničemnou intriku“ z řad českého panstva(!), píše tak, jako by v létě a na podzim 1422 vůbec k rozchodu Korybuta a Žižky nedošlo. Srv. i *Goll*, *Čechy a Prusy*, 171.

14. SITUACE POČÁTKEM R. 1423

(str. 180—186).

(Str. 181)

¹⁾ Srv. *Golla*, Čechy a Prusy, 177.²⁾ Srv. výše str. 152.

(Str. 182)

¹⁾ Srv. k tomu *Bezolda*, l. c., I, 134, II, 2, 4 a *Altmannova* Regesta.

(Str. 183)

¹⁾ Domněnka *Tomkova*, že pobýval v *Hradci Králové*, nemá, pokud vidím, žádné opory v pramenech; cesta do Krakova vedla přes severní Moravu; české etapy na ní byly tedy Kolín, Chrudim, Litomyšl. — *Urbánek* l. c. 233 (a jiní) kladou již do této doby, jara 1433, zápis Nového (hradeckého) Tábora Žižkova; srv. víc o tom níže str. 222.

²⁾ Srv. *Goll*, Čechy a Prusy, str. 175.³⁾ Srv. *Codex Witoldi*, 599.⁴⁾ Co o tom zmateně dříve pozdní *Kronika velmi pěkná*, srv. v díle druhém, str. 156.

(Str. 185)

¹⁾ Srv. důrazný list papeže Martina V. z 14. května 1422 arcibiskupu Hnězden-skému (*Palacký*, Urk. Beitr., I, 199 sq.), kde se hájí myšlenka, že politika Vitoldova, chtějící nápravě pobloudilých, je naopak posílí a zatvrdí. Třeba prchat od morové nákazy, církev podle slibu božského ani brány pekelné nevyvrátí atd. Srv. ibidem (203) list téhož králi Zikmundovi z 21. května (měli jsme vždy za to, že kacíři mají býti vyloučeni ze všeho styku s věrnými) a zejména Vitoldovi z téhož dne (206 sq.): Chceš-li, jakož slušno, spasiti a církvi zpět získati Čechy, nepodporuj je mocí, ale vyzvi, aby poslali k zástupci našemu, k tomu zplnomocněnému, a se poníženě (humiliter) podrobili jeho nápravě a rozhodnutí (correctioni et dispositioni); od něho pak mohou i k nám, bude-li to s prospěchem, bezpečně se dostaviti. Žádáš-li, abychom výroky proti kacířům vyhlášené zrušili nebo na čas zastavili (to je odpověď k žádosti Vitoldově, o níž srv. výše str. 151, p. 1), odpovídáme, že to nelze učiniti vůči zřejmým kacířům, odsouzeným v Kostnici, „zejména, víme-li, že se s obecným souhlasem německých knížat připravuje vojsko k potření (confusionem) jejich(!)“. Zajímavé je, jak ve věci toho dosahu šlo o notorické nedorozumění: v *Kostnici* bylo odsouzeno učení Husovo, ale nikoli čtyry artykule pražské (krom jediného kalicha). Husité za odsouzenými články Husovými vůbec nestáli! Pozoruhodno je i, že papež píše Vitoldovi, že by říše německá nesnesla, aby Vitold vzal v moc svou Čechy, „i kdyby k tomu mlčel nejmilejší v Kristu syn náš, jasný král římský“. Papež asi byl zpraven o blahovlnném poměru Zikmundově k pokusu Korybutovu.

15. PRAHA A STARÝ TÁBOR

(str. 186—193).

(Str. 186)

¹⁾ Relace markrabího z Tachova z 26. listopadu 1422 (*Palatky*, Urk. Beitr., II, 499—504). Srv. výše str. 176.

²⁾ Srv. díl první, str. 128.

(Str. 187)

¹⁾ Coeperunt tremere.

²⁾ Srv. *Höflera*, Geschichtsschreiber, II, 574—5. Rozhodčími od Pražanů zvoleni jeden urozený pán (*Smil Holický ze Šternberka*) a jeden měšťan pražský; od Táborů kromě hejtmana *Chvala z Machovic* Matěj Lauda z Chlumčan, měšťan písecký.

³⁾ Omyl záležit, jak uslyšíme, hlavně ve výkladu, že šlo o velkou výpravu spojených Pražanů a Zikmundových royalistů přímo proti Táboru.

⁴⁾ U *Biskupce* čte se o tom více: jak kněz Prokop Holý sloužil hned v ornátě, jak však kněží pražští nestáli plně v slovu, obléknuvše přece aspoň komže a jak teprv uznání zásady, že roucho bohoslužebné nenařizuje zákon boží, nýbrž že jde o ustanovení a zvyk církevní, otevřelo cestu k dohodě.

(Str. 188)

¹⁾ Jeho slova jsou: si aliquo medio fieri poterit uniendi (kněží obou stran) et complanando ea, quae pro tunc inter communitates praedictas fuerant exorta ratione praefatae expugnationis (t. j. Křížence).

²⁾ Srv. výše str. 177, p. sq.

³⁾ Srv. *Jechta*, Der Oberlausitzer Hussitenkrieg etc. I (1911), str. 60, 69. Srv. i *Šimáka*, ČCH, 1912, 224.

⁴⁾ *Kříženec* — srv. *Sedláčkovy Hrad*y, IV, 242 — patřil před revolucí *Onešovi*, bratru známého popraveného podkomořího *Hulera*, potom panu *Mikulášovi z Okoře* či *Egerberka*, jenž je znám svým přispěním straně Husově ve sporu o tři hlasy, pánu na *Vožici* ještě r. 1410; odtud zdá se, že Kříženec byl tvrzí výstavnější a bohatěji opatřenou než byla obyčejná tvrz vesnická. *Vožici* (patrně s Křížencem) potom drželi *páni z Ronova*, erbu ostrve (něm. rhon), znovu opevnivše hrad vožický, dobytý Žižkou r. 1420; snad to byli oni, kteří přispěli Pražanům u Křížence, dobytého zatím, jak předpokládám, Táboru.

(Str. 189)

¹⁾ Ač-li, jak se zdá, nedostali *opovědného listu Vitoldova*, který tento poslal Čechům hned po úmluvách Kežmarských. Tak to aspoň tvrdí Vitold sám v opovědném listu, vydaném znovu 4. dubna 1424 (Urk. Beitr. I, 335), připouští, že „nějakou nedbalostí“ byl loňský list opovědný zadržen.

²⁾ *Dlugoš* (IV, 316), líčí nám poměr Korybuta ke králi Vladislavovi po návratu jeho z Čech jako přímo nepřátelský a to pro buřičské pikle Korybutovy v zemi.

³⁾ Otištěn (ve vadném textu) po prvé v Arch. öst. Gesch., 52 (1875) v edici J. Caro-vě Liber cancellariae Stan. Ciolek, str. 106—8. Srv. k tomu a násl. *Golloy* Čechy a Prusy, str. 179 sq., jakož i *Golloy* úvahy (K. Sigmund und Polen 1419—1436) v MIÖGF, 16, 222 sq.

(Str. 190)

¹⁾ „per suaptes“ v orig.

²⁾ Srv. obšírný list krále Vladislava, psaný Vitoldovi o průběhu poselství Sestřencova někdy v červenci 1423, v *Prochaskově* Codex epist. Witoldi (1882), str. 602.

(Str. 191)

¹⁾ V relaci jeho jsou i jiné pozoruhodné věci. Čechové pravili *Sestřencovi*: Chtěli bychom poslati posly naše s tebou zpět ke králi, ale nemůžeme toho učiniti bez vědomí našeho pána, t. j. požádaného krále českého *Vitolda*! Čechové stáli patrně na stanovisku, že Vitold své závazky vůči nim neodvolal a že sami jsou tedy navzájem vázáni; zdá se, že v tom smyslu (víc z politiky, chtějíce viděti jasně, než z přesvědčení) psali Vitoldovi již poč. dubna, po zprávě o smlouvách v *Kežmarku*, a to přímo v tom smyslu, aby Vitold podle slibu svého přišel do Čech osobně. *Odpověď Vitoldova* (*Palacký*, Urk. Beitr., I, 286; *Goll* v MIÖGF, XVI, 230, klade ji do července; srv. i Čechy a Prusy, 182, p; mám za to, že náležel k Vitoldovým listům, jež nesl do Čech v červnu jeho sekretář Bartoloměj; datují ji proto do května) je *nemilosrdně otevřená*: nikdy jsme nic takového neslibili ani nechtěli; na opětovné naléhavé prosby vaše a vaše ujišťování, že vše směřuje k jednotě a poslušnosti (s církví!), svolili jsme, aby kníže Korybut ujal se vlády země místo nás. Doufali jsme, že zanecháte svých bludných artykulů; Korybut také svým laskavým prostřednictvím snažil se vás všechny sjednotiti a smířiti se svatou církví, ale bez účinku (proficere non potuit). Píšete-li, že Korybut na sněmu časlavském slíbil slavnostně, že ty artykuly bude držeti, nechť to zodpoví sám; my o tom nic nevíme, Korybuta jsme k tomu nezmocnili a jestliže pan *Hynek z Valdštejna* (český posel v Litvě) v tom smyslu vám referoval, vykládáme to tak, že sám drží ty články. My, vidouce vaši zatvrzelost, smluvili jsme se na všechny časy s králem *Zikmundem* a nechtějce jednati nic proti svaté církvi, poručili jsme Korybutovi, aby zem vaši opustil. Přes to i nyní, chcete-li ty bludné články opustiti, srovnat se s církví a pomysliť na svou spásu, chceme, budete-li si to přát, spolu s bratrem naším, králem Polským, *býti prostředníky* u krále římského a vésti věci k tomu, aby se k vám zachoval dobrotivě. Oznamte nám brzo, jaká je vaše vůle . . . Srv. k tomu list *krále Vladislava* kurfiřtům z 10. dubna (UB, I, 289), kde se posláni Korybutovo líčí podobně; Čechové prý *přísahali* Vitoldovi, že bludů svých se vzdají. Zde ještě píše král, že spolu se Zikmundem a Vitoldem vypraví vojsko k vyhlazení jejich.

²⁾ Srv. Codex Witoldi, 594—6. List je psán stylem přezdobným. Čteme tu i hojně stížnosti na ošklivé pomluvy protivníků, zejména z řad „hrabivého, lakomého, pyšného a do všech způsobů špatnosti zapleteného kléru“ a výzvy, aby jim

král nevěřil. Pozoruhodny jsou i věty: vytýká se nám kacírství, před nímž jako jiní křesťané prcháme a jímž postižené snažíme se přivésti na cestu katolické pravdy: *kdybychom byli bludaři*, nenavrhovali bychom prostředky, jimiž pravda, kterou si přivlastňujeme, by mohla býti vyjevena a uznána a *nežádali bychom bezpečného slyšení*, jímž by pravda, kterou držíme, byla přístupnou učiněna křesťanům a strana obviněná mohla starým i novým námitkám protivníků dáti dostiučinění svými odpověďmi. Srv. i níže str. 307, pozn. 1.

(Str. 192)

¹⁾ Srv. AÖG, 52 (Caro), str. 103, k tomu list králův ibid. str. 104 a Codex Wiltoldi 603. Srv. i Golla, MIÖGF, 15, 468 a výše str. 151, p. 1.

²⁾ Srv. pozn. 1 na str. předchozí.

³⁾ Srv. o dalším Golla, Čechy a Prusy, str. 182 sq.

⁴⁾ Srv. Sedláka v Hlídce, 1913, 647—9. Podle svědectví Příbramova (Čas. kat. duch., 1863, 372) byli rozhodčími v hádání se strany tábořské Chval z Machovic a Matěj Louda. Ze souvislosti je zřejmo, že rozhodčí musili znáti a své mínění projevit o traktátech, o něž byl spor, zejména o spisu Příbramově a traktátu Mikuláše z Pelhřimova (jehož pikartský smysl byl rozhodčími zavržen). Zmiňují se o tom proto, aby bylo zřejmo, že známý nám druh Žižkův v hejtmanování nad Tábořem, Chval z Machovic, byl podle vši pravděpodobnosti v písmě zblhlý a i theologicky důvodného soudu schopný.

⁵⁾ Srv. o úmyslech Prahy v tom směru z jara 1421 výše str. 96.

16. VZNIK NOVÉHO TÁBORA ŽIŽKOVA

(str. 193—203).

(Str. 193)

¹⁾ *Sestřenec*, vyloživ v své relaci, kterak vyřídil svou legaci v poli (pravděpodobně u Konopiště), dí, že mu dali v odpověď, aby šel s nimi do Prahy, kam se, opustivše vojska, odebrali. Pospíšili přímo do Prahy a tam skoro 9 dní měli porady s obcí atd. (l. c., str. 601). Zavírám, že *Sestřenec* jednal jen s *Pražany*, nikoli *Tábory*; dosavadní jednání s Polskem vedla přece jen Praha a její panští spojenci; logické je také, že vůdcové *Pražanů* odebrali se do Prahy a jen oni že jednali s obcí pražskou. Co *pana ze Švamberka*, jenž v září minulého roku přepadl Prahu, se týče, možno předpokládat, že by *Pražané* sotva měli za možné pozvati jej do Prahy (přes smír u Konopiště); uslyšíme aspoň, že *Švamberk* potom v létě, vracaje se od obléhání hradu *Panny*, vyhnul se Praze.

(Str. 194)

¹⁾ Popatřme i tu, jak se jeví česká situace z doby odchodu *Korybutova*, tedy na jaře 1423, historikům starším. Celkem lze říci, že dosah polského odporu není jimi doceněn vůbec nebo dotčen jen nepatrně. *Palacký* (III 2, 183) dí pouze, že *Čechové* opuštění jsouce od světa i nemajíce se co báti nepřátel zahraničních(?), zabředli tím hlouběji do různic domácích. Ani *Tomek* (*Děj.*, IV, 276) o důsledcích obratu polského neuvažuje; vystoupení *Žižkovo* proti straně *pana Čenka* v dubnu vykládá z jeho odhodlání potírat „nepřátelské záměry, které čelily proti celé straně *Táborské*, ano nesly v sobě nebezpečenství zmaření všeho, oč se národ český zasazoval dotud ve věcech náboženství“ (jakýkoli průkaz pro tento daleko jdoucí dohad ovšem chybí). V „*Žižkovi*“ (str. 158) píše *Tomek* konkrétněji: Praha a páni chtěli se pokusit o smíření se *Zikmundem* (i tu je řečeno příliš mnoho); tomu se mýnil *Žižka* protivití podle vši síly, protože byl přesvědčen od počátku, že by to znamenalo zapření českých snah náboženských, jak prý ukázaly pozdější události (pozdější události ukázaly, že z chaosu byla cesta jen ta, již navrhovali *Poláci*). „Hájení zákona božského, jak tomu *Žižka* rozuměl, bylo mu věcí první“, proto vojna proti „nevěrným pokrytcům“. . . Podobně *Frankenberger* (II, 36): *Žižkovi* šlo prý o zachránění *demokracie*, politické a náboženské neodvislosti národní (hned před tím je řečeno naopak a zas upřílišně: pozitivní „cile *Žižkovy* jsou zahaleny neproniknutelnou rouškou tajemství“); autor *Žižkovi* dokonce vytýká, že nestrhl na sebe nejvyšší vládní moc (tedy nedal se zvoliti králem), aby zachránil národ (to je, jak stačí poznamenati, vrchol neporozumění: jde o *Žižku Tomanova* z konce 19. stol., nikoli o *Žižku historického*; z výkladu *Frankenbergerova* je však spolu patrné, že vítězství *Tábora* by bylo vítězstvím „výstředních vrstev“). *Urbánek* (l. c., 228 sq.) píše již s patrným porozuměním o změně v názorech Prahy a šlechty vůči *Zikmundovi*, ale i jemu je boj *Žižkův* s *panem z Vartenberka* motivován tím, že prý se *Pražané* spojili proti *Táboru* se stranou *Zikmundovou*. „*Žižka* chtěl zkřížiti snahy husitské reakce“. *Prokeš* (str. 100), jenž spat-

řuje v Táborech nositele myšlenek pokrokových, pravé a jediné dědice Husovy, soudí podobně, přičítaje (např. skutečnosti) Táborům péči o vnitřní smír na prospěch země, jež prý reakcionářská Praha odsunula do pozadí. Je to výzva válečníka, jenž slouží vojensky určitému programu, jemuž třeba vybojovati vítězství bez ohledu na měnící se situaci zahraničnou.

¹⁾ Srv. díl druhý, str. 183.

(Str. 195)

¹⁾ U Paky držel rod jeho Vidonice, u Hořic ještě Třemešnou. Srv. *Sedláčkův Slovník a Hrady a zámky*, díl V.

²⁾ Srv. výše str. 85.

(Str. 196)

¹⁾ K tomu srv. *Sedláčka*, Hrady, I, 54 sq.

(Str. 197)

¹⁾ Srv. zejména větu listu z 26. března: A příměří aby se panem Čeňkem nečinili, leč byste měli i s jinými sousedy okolo sebe.

²⁾ O Valečově a Valečovských srv. *Sedláčka v Hradech*, X, 111 sq., *Šimáka*, Dějin. paměti okr. mnichovohradištského, I (1917) a níže str. 325, p. 1.

(Str. 198)

¹⁾ Zajímavé je, že krčma pod hradem Valečovem, jež se připomíná v 16. stol., sluje *Tábor*. Srv. *Sedláčka*, Hrady, X, l. c. a *Šimáka*, l. c., I, 138, 297.

(Str. 199)

¹⁾ Srv. díl první, str. 148.

(Str. 200)

¹⁾ Srv. výše str. 30.

(Str. 202)

¹⁾ Srv. o tom vypravování u *Palackého*, III, 2, 234, podle sepsání slezského letopisce *Martina z Bolkenhainu*. Za vpádu Sirotků do Kladska r. 1425 dal Ambrož upálit hrozným způsobem (nikoliv na hranici, nýbrž obvázaného hořící slamou a s ní volně pobíhajícího) v dobytém městečku *Radkově* (Wünschelburg, vých. od Police) faráře Megerleina („husité nedávají kněžím milosti!“), druhého kněze vhodili do vařící vody. Megerlein byl před tím (před r. 1419?) knězem v Hradci.

²⁾ Srv. *Tomka*, IV, 573 k r. 1433. Ambrož byl tehdy v Praze.

³⁾ Text b Starých letopisů, který čerpá patrně z hradeckých pamětí, asi *Krušínkových* (srv. díl II, str. 137, p. 2), praví o převratu Ambrožově z roku 1436, kdy vyhnání z města měšťané, přející si míru s císařem: Pak vše v tu chvíli kázal kněz

Ambrož *bořiti kostely* na předměstí, kostel sv. Mikuláše a sv. Petra a sv. Křížce. Je možné, že tu šlo spíš o opatření, aby v kostelech nenalezli opory obléhající.

(Str. 203)

¹⁾ Srv. o bojích v Hradci i výše díl druhý, str. 110; ostatek *Tomka*, Děj., IV.

²⁾ Na tyto souvislosti ukázal již *Toman*, Hus. váleč., 147. — Výklad předchozí kapitoly, jak došlo k spojení Žižkově s Orebskými, náleží pro žalostný nedostatek zpráv k nejnesnadnějším v historii Žižkově. Chci sám upozornit na některé nesnáze jeho. Jde předem o otázku, zda ten „menší Tábor“ nebyl organizací počtem i významem členů skrovnou, t. j. odlišnou od velké moci Orebských s Hradcem v čele (srv. níže str. 242, p. 1)? A byl by pan Diviš, muž nepochybně konservativnějšího smýšlení než kněz Ambrož, ochoten přihlásit se s mocnými městy svými takřka v poslušenství předpokládaného, Žižkou již ovládaného, nového svazu Orebských? Ale ještě větší nesnáz nastala by při pochybnosti, zda *oba známé listy Žižkovy z Vilémova* nenáleží do r. 1422 (nikoli 1423)? Jeden z nich je v opisech v Star. letop. zachovaných datován přímo do r. 1422 (k 4. dub.), druhý datum roku nemá, ale hlásí se přece do r. 1423 větou, že „kníže vyjelo pryč z země“. Po soudu všech historiků Žižkových se to vztahuje na odjezd Korybutův r. 1423 (z listu krále Zikmunda z 31. břez. v Urk. Beitr., II, 504 zřejmě, že Korybut vracel se poč. dubna 1423 Moravou). Bez té věty by důležitá místa obou listů Žižkových z Vilémova o vítězství u Brodu a o potřebě pokání, „kde jsme zhřešili“, ukazovala na rok 1422; těžko vskutku uvěřit, že by Žižka chtěl se káti teprv r. 1423, t. j. po 15 měsících po hřichu; srv. díl II, 183, p. 2. Jen kdybychom mohli násilně vyložit větu Žižkovu jako novinu, že Korybut dal se již na cestu z *Polška do Čech* (víme, že k tomu došlo až v dubnu, ale Vitold odjezd knížete ohlásil již 5. břez. 1422; srv. str. 152), nebylo by překážky klást oba listy *do r. 1422*. Porady v Brodě by potom platily asi otázce, jak se má Tábor chovat ke Korybutovi. To nové datování obou listů do r. 1422 by však znamenalo, že k roztržce mezi Tábořskými a Žižkou, v zápětí srovnané, došlo již někdy v únoru či březnu r. 1422 i že nepřátelství s panem Čeněkem na severu náleží do téže doby. Bylo by však i třeba vyložit rozpor o pobytu Žižkově ve Vilémově (aspoň od 27. břez. do 16. dubna 1422) s boji Pražan (a Táboru) v Plzeňsku, kde Žižku v té době, ač nikoli bezpečně, nalézáme (str. 171 a pozn. na str. 113 výše). Jak zřejmě, činilo by nové datování nesnází tolik, že (dokud snad šťastná náhoda nepodá poučení jistější) nezbyvá než setrvat při výkladu dosavadním a tedy i při poznání, že Žižka ku podivu pozdě vzpomněl na nutnost káti se u Něm. Brodu. Poznamenávám však přece, že v češtině 17. stol. rozumí se kupováním obilí „*ven z země*“ koupě v cizině, mimo zemi (srv. mé České katastry, str. 32); ale i tak těžko mítí za to, že by „pryč z země“ mělo smysl nám neobvyklý.

17. BOJE ŽIŽKOVY NA SEVERU. OPANOVÁNÍ HRADCE

(str. 204—212).

(Str. 204)

¹⁾ Hertvíka jmenuje *Starý kolegiát* (l. c., 86), text St. let. b má pouze: „Hradčané a Žižka“, texty jiné, pokud vím, jen Žižka, mezi nimi ovšem i texty nejpozdější *LM*, které však jediné znají něco podrobností o průběhu boje. *Eneáš Sylvius* ani *Bartošek* se o boji u Hořic nezmiňují.

²⁾ Srv. o něm *Sedláčka* v Hradech, I, 81. Na jaře 1420 snažil se jako zástupce Zikmundův odvrátit pana Čenka a Prahu od revolty, počátkem února 1421 je účasten s Městeckým, Pútou z Častolovic a Horníky ukrutného vyvraždění tábořského houfu Hromádkova v *Chotěboři*. Krom toho neslyšeti o něm nic, leč že byl přítomen na sněmu čáslavském.

³⁾ Srv. *Staré letopisy* (*Palacký*, str. 56): když Žižka táhl po kraji hradeckém, *lidi sobě podmaňuje*, tu sú se naň páni sbírali. A on zvědév to, táhl jest před nimi k Hořicím, nemaje než dva řády vozův... Fráze, že Žižka „sobě podmaňoval lidi“ je patrně oblíbená v textu *M*; srv. na př. hned ve vydání *Palackého*, čís. 135.

⁴⁾ *Starý kolegiát* data dne nemá. Má je však starší *kronika třeboňská* (*Höfler*, I, 55): úterý před sv. Jiřím. Texty *Star. letop.* mají data nestejná: *DH* (podle *Palackého* k č. 130): v úterý před sv. Jiřím (= 20. dubna), *LM* v úterý po sv. Jiří (27. dubna), text u *Zimmermanna* má: v den sv. Jiří (23. dubna). Podobný rozdíl o týden v datu najdeme při vpádu *Městeckého* do předměstí Hradce brzo potom: *Starý kolegiát* má 3. září, *Staré letopisy* hradeckého původu 27. srpna.

⁵⁾ Připomenouti jest, že návrší zdvihá se jen 40—50 m vysoko nad krajinou a je na podélné straně své dobře přístupno z roviny i jízďe.

(Str. 205)

¹⁾ Srv. níže str. 241 p. 1 a str. 217 sq. Podivno je, že co *Palacký* o boji u Hořic tiskne v *Starých letopisech* (str. 56, č. 130) z textů, jak dí, *LM*, není v tom znění obsaženo ani v *M*, ani v *L*, pokud aspoň z opisů, jež mám po ruce, mohu konstatovati. Co tiskne *Palacký*, vypadá jazykově i slohově starší, než jak se čte v obou jím citovaných textech; již výše bylo mi konstatovati (srv. str. 211, p. 2, 241, p. 1, 270, p. 5), že tisk *Palackého* se s texty *LM*, jím citovanými, všude *nekrýje*. Prozatím nedovedu záhadu vysvětliti; upozorniti jest, že fráze textu *Palackého* o bitvě u Hořic (cituji z opisů, ne z tisku *Palackého*; *L*: když Žižka táhl po kraji Hradeckém, *lidi sobě podmaňuje*..., *M*: kdež Žižka po kraji Hradeckém táhl jest s vozy, *lidi sobě podmaňuje*...) vyšla podle věty „lidi sobě podmaňuje“ nejspíš z téhož péra, z něhož pochází vybájená historie o tažení Žižkově do Uher (srv. níže str. 213 sq.).

²⁾ L. c. str. 303. Den bitvy udává Theobald na 23. dubna. O *Mikšíkovi* srv. *Sedláčka* v Hradech V, 207; podle toho srovnává se zpráva *Hájkova* (list 399), již také asi užil Theobald, s pravdou; k údajům o Jindřichu Berkovi srv. zmatenou korekturu u *Balbína*, *Epitome*, 453.

³⁾ Srv. k tomu *Tomana*, Hus. vál., 238 a *Urbánka*, Žižka 239. Počítáme-li polovic na Žižku, měl by Žižka asi 1500 mužů s 60 vozy. Starší texty *Starých letopisů* mají o bitvě pouze: stalo se pobití u Hořic v Hradečtě, kdežto Žižka pana Čenka s jeho lidmi pobil bojem a vozy a braň bojovnou jemu pobral (*F*). Skoro stejně i *R*. O panských zajatcích (jako v *Sa*) není tu zmínky.

⁴⁾ *Velké Kozojedy*, záp. od Vys. Veselí. Vzdálenost od Hořic je asi 5—6 hodin cesty. *Theobald*, l. c. dří, že tvrz byla obležena 27. dubna a 30. dobyta.

⁵⁾ Ta skutečnost zdá se vyplývat z jmen Čeníkových panských spojenců. Minulého roku stál Čeněk patrně ke Korybutovi. Srv. výše str. 156, p. 2.

(*Str. 206*)

¹⁾ Srv. pozn. následující. „Panna“ byla pouze údolím a vsí Řepčic oddělena od Kalicha. Srv. *Šimáka*, ČČH, 1913, 485.

²⁾ Z domácí annalistiky vědí o Žižkově obležení hradu Panny a jeho pobytu na Litoměřicku vůbec jen *Staré letopisy* (*Palacký*, str. 56); předloha jejich, kronika *třeboňská* (*Höfler*, I, 53) má i jejich novinu, že když Švamberk vracel se se „svými“ od hradu Panny v úterý před sv. Petrem, *okolo* Prahy (je snad pozoruhodno přece, že Praze, kterou byl před rokem přepadl, se vyhnul nebo musil vyhnouti), bylo velké krupobití. Obyčejně se sv. Petrem míní svátek sv. Petra v okovech, jenž náležel k 1. srpnu; v neděli před tím bylo 25. července. Ale vzhledem k tomu, že Žižka již v posledních dnech června (srov. níže) táhl, opouštěje, jak kombinuji, Kalich, k Dubé — o tom viz bezpečnou zprávu v účtech zhořeleckých v *Codexu Jechtově*, I, 1, 143 — soudím, že v kronice míní se svátek sv. Petra a Pavla a že tedy krupobití bylo 27. června. Ale je možno také, že Žižka, volán do Hradce Králové, zdvihl se svými obležení dřívě a pan ze Švamberka v něm ještě měsíc pokračoval. Zpráva o útoku Žižkově na *Pannu* (*Newenhaus*; byl to teprv *Sedláček*, *Slovník místop.* a *Hrady*, XIV, str. 374, jenž zjistil, že jde o Pannu a nikoli *Nové Zámky*, které tehdy ještě nestály) najde se v listu Žitavských z 5. června (*Jecht*, *Codex* I, 1, 114; list ten klade *Jecht* omylem do r. 1422, *Palacký* pak v *Urk. Beitr.*, I, do r. 1421; vskutku všechny listy *Jechtovy* na str. 113—116 třeba z r. 1422 předatovati na rok 1423, jak dovodil *Šimák* v ČČH, 1913, Byl-li Žižka v Litoměřicích roku 1422? str. 481 sq., opravuje tak i to, co napsal v ČČH, 1912, 224). *Tomkovy* (str. 164) a *Šimákovy* dohady, že Žižka v druhé půli června zahrozil od Děčína městu *Ústí*, nebo že patrně od začátku pomýšlel na útok do *Sar*, nebo vůbec na sever přes hranice, nesdílím; není po tom nikde stopy; byli-li Táboři, obléhající Pannu, zcela blízko Ústí, je žádost Míšeňských o pomoc k Ústí (*Jecht*, l. c., 142) pochopitelná, i když úmyslu pevné město ohrozit nebylo. Takových nedůvodným strachem motivovaných žádostí o pomoc, jež se v zápětí ukázaly bezpředmětnými, je v zápisech *Jechtem* vydaných více. Starší zprávy ze dne 2. května o sebrání lidu (Husitů) u Mělníka, jenž den na to přepadl městečko (*Českou*) *Kamenici* pana *Hynka Berky* (*Sedláček*, *Hrady*, 14, 291) a vypálil městečko *Děčín* pana *Žikmunda z Vartenberka* (srv. o nich *Palackého* *Urk. Beitr.*, I a *Jechtův* *Codex*), bylo by časově snad lze chápati jako pokračování tažení Žižkova od Hořic k zá-

padu; překážkou je jen okolnost, že ve zprávách není nikde zmínky o Žižkovi. Jeho jméno a přítomnost měla však, jak víme, účinek tak mimořádný na nepřátelské sousedství, že není pravděpodobno, že by mohlo býti opomenuto špehy a zpravodaji, kdyby Žižka výpravy se účastnil. Šlo asi o útok oddílu, v němž Žižka účast neměl. Poplach můžeme pozorovat teprv počátkem června (srv. zejména *Jechta*, Codex, I, 115, 165, 166; všichni bratři *Berkové* i *Jan z Michalovic* z Bezděže zakročují v Šestiměstí o rychlou pomoc), když zjevil se na scéně Žižka. Píší-li Žitavští do Zhořelce v týdně po 24. červenci, že je Žižka opravdu chtěl napadnouti (*Jecht*, l. c., 144), rozumím tomu tak, že tu mluví chvíli, kdy byl koncem června v *Dubé* a kdy proto města hornolužická mobilisovala zbrojné pomoci do Žitavy (*Jecht*, I, 1, 143).

³⁾ Srv. *Jechta*, Codex, I, 143. Podle datace v účtech obvyklé (srv. Jechtův úvod) bylo to koncem června (*Šimák*, ČCH, 1912, 224 dÍ, kolem 1. července).

⁴⁾ Srv. list *Žitavských do Zhořelce* (Urk. Beitr., I, 119, špatně datov. a *Jecht*, Codex, I, 166) z 11. července, jenž dotýká se jednak shromáždování Pražan, *Smiřického* (to byl hejtman Pražanů v *Mělnice*) a *Valečovských* „umb den Czobnik“ (Gobink?, Gobvik?) — sem náležel asi i zpráva Žitavských do Zhořelce, daná asi 20. června, že Pražané, Hradečtí, Žižka a všichni Husité na ně táhnou, obsazená v účtech zhořeleckých u *Jechta*, l. c., I, 1, 142 — jednak toho, že se Žižka a „ten z Kolštejna aldo umb Luthomericz ouch off das sterkste sammeln“. Vskutku pan *Hynek z Valdštejna* (Koldštejna) chystal se na výpravu moravskou s Pražany; odtud asi dohad žitavského zpravodaje, že sbírá lidi na pomoc Žižkovi.

(Str. 207)

¹⁾ Zrovna jako nehrozilo žádné nebezpečí z Mísně nebo Lužice. Jde jenom o dohad, míní-li na př. *Frankenberger* (II, 44), že Žižka zůstával v Litoměřicku, aby stěhl zemi proti Německu.

²⁾ Srv. str. 206, p. 4. *Tomek* (Žižka, 163) vykládá „Czobnik“ na *Soběnice*, něm. Sobenz u Ploskovic na úpatí hory Sedla, *Šimák* (l. c., 486) na *Sovinky* u Chotětova u Ml. Boleslavi, že je to na křižovatce silnic a na cestě k Jablonnému a Žitavě (Š. věří, že šlo o tažení proti Žitavě). Ale šlo-li o tažení na východ a radno-li nejisté dohady rozmnožiti, možno hádati i na *Sovenice*, Soběnice u Křince u Nymburka. Valečovské, t. j. nejbližší straníky Žižkovy, můžeme ovšem sotva počítat k těm, kteří by chtěli s Pražany táhnout na Moravu.

(Str. 208)

¹⁾ Hlavní data u *Starého kolegidta*, letopisce pana *Diviše Bořka* (l. c., 86; pan Diviš je tu jmenován v čele vůdců před Pražany a Poděbradskými), pak v relaci *Sestřencově* (Codex Witoldi, 602, o níž srv. výše str. 191, pozn. 1). Ze *Starých letopisů* vědí o tažení jen rukopisy hradeckého původu *B* a *b* (l. c., 56), ale nedí nic o účasti Pražan (jen: pan Diviš a pan Viktorin) a boj u *Kroměříže* líčí jako boj „s Němci“. Podobně netištěný text *Sa*. Snad tu vskutku i něco Němců Albrechtových bojovalo. Zajímavé je, že jeden z vůdců strany *Zikmundovy* u *Kroměříže*, vévoda

Přemek Opavský, je týž, za něhož (dřív než v Čechách) zavedena byla čeština v Opavsku do desk zemských.

³⁾ Z nich podle *Kolegiáta* zajati Jiří z Lukova (hrad u Holešova), Jan Cornštejnský z Bítova a j.

⁴⁾ *Sestřenec* dí o Kvasicích, že náleží panu *Petru ze Strážnice* (otci Václavovu, o němž srv. výše str. 130); pan Petr stál jistě v šiku zikmundovských pánů v bitvě u Kroměříže.

⁴⁾ Tak *Urbánek* (247), tuším správně vykládá koruptelu jména v relaci *Sestřencově* (castrum Straze Woysko, civitatem episcopi etc.).

⁵⁾ Otaslavice náležely před tím rodině *Pušků z Kunštátu*; Jan Puška se nepochybně účastnil s Pražany tažení. O Stražišti (Stražisku, u Konic) srv. *V. Pinkavu* ve *Vlastiv.* sborníku župy Olomoucké, 1920—24. — Týká-li se pamět, zapsaná v kodexu *Pernštejnském* r. 1485 (srv. *Arch. čes.*, XVI, 284) k r. 1431: „potom jakož *Táboři* město Přerov dobyli a knihy městské zedrali“ události z r. 1423, není jasno (r. 1431 v červenci byl Přerov obležen od Albrechta Rakouského).

(Str. 209)

¹⁾ O něm shodně *St. letopisy* (I. c., 57). Dí výslovně, že *Žižka* od Litoměřic (kde ležel u hradu Panny) přitáhl k Hradci. Text *Sa* praví, že převrat stal se s pomocí kněze *Ambrože* a měšťan a zdůrazňuje, že k němu došlo „v tom odjezdu *Divišovu*“ k bojům s Němci do Moravy.

²⁾ Srv. *Tomkova Žižka* 59, 85, 95, 122, 133, 142, 143, 148, 150, 211, 212.

(Str. 210)

¹⁾ Srv. díl druhý, str. 103.

²⁾ Pohled na vývoje historiků *Žižkových* poslední doby prozrazuje nám, že obrana chování *Žižkova* je nemožná. *Palacký* (III, 2, 188) se vyhnul úsudku vůbec. *Tomek* (Děj., IV, 285) hádá, že („nelze jinak si mysliti, než . . .“), že *Diviš* snad na Moravě se dorozuměl proti *Žižkovi* s Pražany a že tito z podnětů nám neznámých již se zase strojili k nepřátelství s *Tábory*! Táž myšlenka rozvedena je v *Žižkovi* (165—6). *Frankenberger* (II, 46) nemyslí, že *Diviš* měl nějakou dohodu s Pražany proti *Táboru*, ale zdůrazňuje, že spolek *Bořkův* s Prahou znamenal ztrátu Hradce pro *Žižkovo* nové bratrstvo (*Fr.* míní, že ono se ustavilo již v dubnu) a má za to, že *Žižka* měst *Divišových* nezbytně potřeboval pro zesílení menšího *Tábora*. Chybí jen důkaz, že „menší *Tábor*“ byl „existenční podmínkou“ pro vítězství „idey kalicha a idey národní neodvislosti“, již podle *Fr.* věrně sloužili jen *Táboři* a nikoli právě *Praha*. Hlavní je, že i *Fr.* se hodnocení činu *Žižkova* v jeho souvislostech s *Tomkovým* pojetím *Žižky* vyhnul. *Urbánek* (I. c., 248 sq.), jenž jistě správně namítá, že kněz *Ambrož* byl asi původcem převratu, chápe neblahý obsah činu *Žižkova*; *Žižka*, praví, musil si býti vědom, že hradecký převrat bude heslem k nové válce domácí; omluvu hledá v dohadách, že na *Litoměřicku* došlo snad k rozladění mezi *Táborem* a Prahou, že snad působily žaloby

Hradeckých na Diviše a „po případě“ i „jeho nové důvěrné styky s Prahou na výpravě moravské“: „proto snad Žižka, nemaje již rozpaků, rozpoutá-li se domácí válka dříve nebo později a cítě se prost ohledů k Diviši Bořkovi, pomohl Hradeckým způsobiti v jejich městě převrat.“ Nerozumím, jak dobře husitský i rytířský čin pana Bořka, že vytrhl na Moravu do boje proti Zikmundovi spolu s Pražany, může býti líčen jako „podezřelý styky s Prahou“, jež daly Žižkovi právo rozpoutat domácí válku, tím více, že níže (str. 253) musí Urbánek přiznati přímo, že Žižka převratem v Hradci „pohnul slibnou výpravu Bořkovu a jeho pražských spojenců k návratu“. Na jiných místech přičítá Urbánek Žižkovi zvláštní cíl programový, „jenž ho již od r. 1421 vábil“, posílit husitství na Moravě, vyrvat Moravu z moci Albrechtovy a pod., jinde „hloubku přesvědčení o nutné solidaritě celého českého husitství“. (Hned na to Urbánek obrací se dobrými důvody proti výkladům Frankenbergrovým, že Žižka chtěl posílit stranu „demokratickou“). Goll (Čechy a Prusy, 183) praví krátce a dobře, že Žižka opanováním Hradce vzbudil zas krvavé nepřátelství husitských stran mezi sebou.

³⁾ Pan Puška držel dříve Otaslavice na Moravě; prodal je, přestěhl do Čech, kde od r. 1420 má statek *Kostomlaty* u Nymburka. Pražané jej ustanovili hejtmánem v *Nymburce*. V listopadu 1420 byl statek jeho, podobně jako statky Poděbradských Kunštátů v sousedství, zničeny králem Zikmundem. Náležel k předním pánům strany pod obojí; o jeho účasti ve výroku rozhodl z 5. února 1422 a v jednání s Fridrichem Braniborským v listopadu téhož roku srv. výše str. 177, p. 1. O tom, že před revolucí patřil k moravským pánům, kteří pomocí najatých „lapků“ znepokojovali útoky a loupežemi sousedství, srv. data jihlavské knihy hrdební u *Neumanna*, *Nové prameny k děj. husitství na Moravě* (1930), 218 sq. Erhart Puška, jenž podepsal stížný list do Kostnice r. 1415, byl snad jeho bratr (srv. *Sedláčka* v ČČH, 1917, 329). Srv. o Janu Puškovi i níže str. 242, p. 1 a výše str. 113, p. 1.

⁴⁾ *Kron. třeboňská* (Höfler, I. c., 53) dří pouze, že Žižka byl puštěn („missus“ jako v *Star. koleg.*) do Hradce a Pražané tam na *poli u města* od něho poraženi. Totéž český text *Q* (překládá „missus“ doslova v „poslán jest“!), znění textů pozdějších srv. výše; *Kolegídt* (I. c., 86) má výčet pánů na straně Pražan, počet zajatých udává na 300; má také údaj, že Žižka zabil vlastní rukou kněze, jenž nesl Tělo páně (v *St. letop.* je řeč o „arše“, v níž svátost nesena). A má dodatek, jakoby Divišem samým napsaný: *Ego vix effugi!* Pozdější texty *St. letop.* jmenují dvůr, u něhož se strhla bitva, *Strauchovým*; tak i s Hradcem souvislý text *B*. Týž text, ač zcela krátce, líčí události tak, jakoby vyhnání pana Jetřicha z hradu Žižkou a poboření hradu stalo se teprv po bitvě u dvora Strauchova. To je zcela pravděpodobné, ač v neshodě s texty ostatními. O bitvě srv. i str. 116, p. 1 výše. Text *Sa* (neuperský prvý) *Starých letopisů* má o větu více: „A ty kořisti skladli (Hradečtí) do jednoho domu i pokradli z těch kořistí etc. (sic) jedni před druhými a ostatek pak toho lúpeže, což zůstalo po tom krádeži, vynesli na obec i spálili.“ Zde také jiné datum události: ten den před sv. Vavřincem (9. srpna).

(Str. 211)

¹⁾ *Urbánek* (250) vidí v činu známku, „jak těžce se dotýkal Žižky rozkol mezi husity i nevdek Prahy, kterou před tím dvakráte zachránil“. K tomu třeba dodat, že rozkol mezi husity způsobil Žižka sám a sám „nevdek“ Prahy vyvolal. I o dvojím zachránění Prahy je řečeno, jak víme, poněkud více, než by vyznali Pražané sami.

²⁾ Text *B. Palacký* ve svém vydání *St. letopisů* větu vynechal! Zpráva je ovšem v patrné protivě k tvrzení pozdní a nespolehlivé *Kroniky velmi pěkné*, že Žižkovi kněží řádně mše sloužili v ornátě a s pleší a v komži; víme přece, jak houževnatě hájili táborští kněží svého ritu proti Pražanům od počátku. Kronika velmi pěkná má na mysli jistě nové Táboře Žižkovy, t. j. Hradecké čili pozdější Sirotky a jejich řády bohoslužebné (srv. o otázce níže str. 257); citovaná zpráva textu *B* nasvědčuje, že Žižka přišel do Hradce s předsudky starotáborskými.

³⁾ *Theobald* (l. c., str. 305) dří, že Žižka přitřhl k Čáslavi 5. září, vzdáním a vojenskou lstí se města zmocnil. Pražané pospíšili k městu a denně s Táboři harcovali (hielten mit dem Tabor ihre Scharmützel), ale nemohli nic dokázati; proto tiše (heimlich) odtáhli a obrátili se do Kutné Hory, aby ji před Žižkou zabezpečili. Ta verze, jež nemůže býti vyložena kronikou *Hájkovou*, jeví se pravděpodobnější než domněnka (*Urbánek*, 252), že snad na pomoc Žižkovi přitřhl *Bzdinka* s Táboři. Ovšem datum Theobaldovo, že Žižka přitřhl k Čáslavi 5. září, je snad vzhledem k tomu, že 22. srpna zničen sbor Lupáčův, k Čáslavi na pomoc táhnoucí (*St. letopisy*, l. c., 57), mylné. Že Žižka dlel i počátkem září mimo Hradec, o tom svědčí zpráva týchž letopisů a *St. kolegiáta*, že 3. září (jiné texty o týden dřív, 27. srpna) páni Zikmundovi, *Jan Městecký z Opočna* a pan *Půta z Častolovic* vpadli do předměstí hradeckého, vypálili jednu ulici a zabili jednoho kněze. Souditi odtud na smír nebo dohodu mezi stranou Zikmundovou a Pražany (*Tomek*, Žižka, 168) není ještě nutno. Ale není, vzhledem k dalšímu vývoji věcí, pochyby, že převrat v Hradci rovnal cesty k dorozumění mezi katolickou a husitskou stranou v zemi.

⁴⁾ *St. kolegiát*, l. c., 87, *St. letopisy*, str. 57.

⁵⁾ *Palacký*, III, 2, 189, *Tomek*, Děj., IV, 287, Žižka 168 a pak jiní předpokládají, že došlo k nějaké úmluvě v Čáslavi mezi stranami nebo aspoň k příměří; jde ovšem jen o dohad; pozdější události mu nenasvědčují.

18. DOMNĚLÉ ŽIŽKOVO TAŽENÍ DO UHER

(str. 212—221).

(Str. 212)

¹⁾ Tak text *St. letopisů R*, shodně s ním *M*. Srv. edici *Palackého*, 57 a opravu *Palackého* v *Děj.*, III, 2, 190.

²⁾ Srv. soudobé poznámky chronologické někoho z okolí pánů z Hradce u *Höflera*, *Fontes*, II, 63; Ziska et Taboritae circumvallaverunt civitatem Telcz.

³⁾ Srv. *Wolného*, *Die Markgrafschaft M.*, VI (1846), str. 515. Ta tradice, jak zejména jmenování Bzdinky nasvědčuje, zdá se, má věcný základ; vypravuje, že něco obyvatel bylo na náměstí pobito a 4 konšelé vyhození z oken radnice; z nich starý rychtář, Jakub Pernikář, po třech dnech v důsledku zranění zemřel. Táboři prý dobyli a pobořili i blízký hrad *Šternberk*, ale na zprávu, že se blíží pomoc pod *Janem z Hradce*, dali se na útěk do Čech, na němž byli panem z Hradce u Horních Dubenek (u Počátek) potřeni na hlavu. Tato zpráva je jistě omylnou záměnou se skutečnou událostí z r. 1441; vítězem byl tenkrát *Menhart z Hradce*. Z *Vlastivědy moravské* (*Jan Tíray*, *Telecký okres*, z r. 1913) se ovšem o věci nedovíme nic; jaká škoda, že Morava nemá svého *Sedláčka*!

(Str. 213)

¹⁾ *Eneš Sylvius* zapsal známou anekdotu o Žižkově chytrosti, jak přitáhnul jednou v Rakousích k Dunaji, přilákal dobytek přes řeku k sobě (srv. díl druhý, str. 128, p. 1). K době po dobytí Telče by tažení do Rakous bylo lze datovati nej-spíše. Vskutku však ve vpád Žižkův do Rakous věřiti nelze — kdyby k němu bylo došlo, musily by nás o něm poučiti rakouské prameny, na př. *malá kronika kloster-neuburská* (srv. níže str. 252, p. 2) nebo listiny. Je-li v zprávě Eneově něco pravdy, mohlo by jíti o událost z doby Žižkových služeb v bojích let 1405—1409.

²⁾ Moravan *Dubravius* dává zase Žižkovi od Jihlavy — ale vše datuje do počátku r. 1422, bezprostředně po bitvě u Něm. Brodu! — táhnout do nitra Moravy, kde mu přátelé kalicha se poddávali, dobyti *Ivančic* (Evantium) a *Mohelnice* (Miglitium; Mohelnice leží na severu Moravy, východně od Mor. Třebové; Ivančice jsou na jihu, jzáp. od Brna) a pak vraceti se, jako u Hájka, s nepořízenou od Kromčář (srv. vyd. Frankf. z r. 1687, str. 698). *Palacký* (III, 2, 190) odtud přejal svůj dohad (patrně nedůvodný), že Žižka ležel nějaký čas u Kromčář. U *Tomka* a u *Urbánka* toho omylu již nenalezneme.

³⁾ Text *M* (jenž zavírá v sobě i překlad kroniky *Vavřincovy*; srv. díl II, 137 sq.) psán je z větší částky teprv r. 1619 v Kutné Hoře. Jak víme, pozdní zápis sám sebou není důvodem k podezření; i některé jiné důležité kusy naší historie zachovaly se teprv v opisech z 17. st., na př. i t. zv. vojenský řád Žižkův a j.

⁴⁾ Sama slova prvé věty prozrazují, že tu jde o vložku neorganickou, do vypravování nedbale vsunutou. Text *M* končí vypravování o vítězství u Něm. Brodu zprávou o pasování rytířů po bitvě. Hned za tím je nadpis nové kapitoly: *Tažení bratra Žižky k Svitávám*. A potom čteme: „Item potom klášter Želez zbořili a mnichy

všecky spálili a jiné zmordovali a v Vilémově též učinili i horskému klášteru v Sedlci. Z Chrudimě, z Mýta, z Litomyšle, z Svitav všichni utekli ode všeho“ atd.

⁶⁾ *Svitavy* jsou těsně na českých hranicích, *Letovice* asi 28 km jihojihovýchodně; to by znamenalo návrat zpět. Ale pak mluví zpráva o *Boskovicích* (10 km jv. od Letovic) a o tažení až do Uher (na hranice uherské nebo do nitra Uher?) a do Slezska.

⁷⁾ „Bytky“ jsou z němec. Beute, kořisti; srv. staročeské „bituňk“.

⁷⁾ Jde o nadávku na Moravě dosud žijící, jež znamená: smrad, neřád. Srv. *Kottův Slovník*.

⁸⁾ Srv. frázi listu Žižkova stejně znějící, psanou z *Vilémova* 1. dubna 1423; srv. díl druhý, str. 183.

(Str. 214)

¹⁾ Dohady o ní srv. v stati *Bartošové* v ČČM, 1928, 210.

²⁾ Zprávy *St. kolegiáta* a textu *Sa Star. letopisů* o tom srv. níže, str. 280, pozn. 1. Kolegiát dříve skutku, že Čechové „všechny v těch místech (*Boskovice, Letovice, Mohelnice*) mužského pohlaví smrti a požáru vydali.“ Srv. o vyvraždění Mohelnice svědectví biskupa olomouckého Tasa z Boskovic z r. 1460, podle něhož prý na 700 mužů v kostele i mimo něj bylo pobito, v *Studii*ch a textech VI (Nové prameny k děj. husitství na Moravě, Olomouc, 1930), str. 59 a *A. Neumanna* Katol. mučedníci doby husitské (1927), str. 78 sq.

³⁾ Proto také lze stěží dáti víry domněnce, jakoby původce tohoto zápisu skutku znal osobně měšťana *Krásu*, r. 1420 popraveného; mám za to, že to přejal mechanicky z četby jiné paměti.

⁴⁾ Pozoruhodno je, že naše zpráva mluví jen o městech Chrudimi, Mýtu, Litomyšli a Svitavách a nikoli o Kolínu, Kutné Hoře a Čáslavi, v jejichž dobytí *neměl* podíl Žižka. U Chrudimě teprv počíná se jeho součinnost s Pražany.

(Str. 215)

¹⁾ Text začíná takto: Potom jednoho času táhl jest Žižka do Moravy a podmaňoval sobě lidi (nota bene, táž fráze, jako v textech *LM* o boji u Hořic); i přitáhl také k *Kramicu* (*Toman* navrhuje opravu: *Strážnici*; *Palacký* myslil původně na *Hranice*, později na *Kroměříž*) a tu jest nějaký čas ležel. A bratři naň domluvali, aby někam tažení učinil; a on zpraviv čtyry řády vozův a děl, což mohl nejvíce, i táhl jest přes hory do Uher. A tu sú jemu Uhři tažení nebránili . . .

(Str. 216)

¹⁾ Srv. Památky archaeolog, V, 330 a *Tomek*, Žižka, 176, pozn. *Nárhéd*, píše Tomek, je dosud jméno mlýna na řece Nitře asi hodinu cesty severně od *Nových Zámků*. Silnice šla od Trnavy k Senici, kde překročila Váh a pak do vsi arcib. ostřihomského „*Nárhéd* a *Udward*“; Udward je před Ostřihomem.

²⁾ Husitské válečnictví, 329 sq. *Kuffner*, Husitské vojny v obrazech (1907) následuje ovšem v své mapové skizze (mapka č. 20) Tomana.

³⁾ Naše velká armáda, II, 54—72.

⁴⁾ Zápis končí větou: „A tak jemu Pánbůh pomohl z Uher vytáhnouti. Ale jakž jest Žižka počal bojovati, najtěžší jemu přišlo.“

⁵⁾ „Dovolávám se tu,“ praví *Frankenberger*, „soudu vojáků, kteří rozumějí válce a znají válečnou historii; jsem přesvědčen, že mi dají za pravdu“ (str. 60).

⁶⁾ Vidíme, že na místě Žižkově pustoší jen vykladači zápisu, tak *Tomek*: a poplenil nepochybně daleko široko krajinu v Pováží, až přiblížil se k Ostřihomu (str. 174).

(Str. 217)

¹⁾ Srv. článek *Šimákův* v ČČH, 1910, 191 sq. (Nový kronikář český). Srv. i díl druhý, 137, p. 2.

²⁾ Srv. popis rukopisu (v záměcké knihovně děčínské) v předmluvě k *Palackého Starým letopisům*, str. XI a *Šimáka*, l. c., 191.

(Str. 218)

¹⁾ *Palacký* díl skromněji: až za Trnavu (podle zápisu vskutku až daleko za řeku Nitru!)

²⁾ *Tomek* (Žižka, 175, p.) se dovolává listiny v Arch. čes., VI, 412, která však je datována zjevně 14. října 1424. Takový omyl je u *Tomka* vskutku vzácností neobyčejnou.

³⁾ Srv. *Altmannova* Regesta, I, str. 396 sq.

⁴⁾ Srv. *Altmanna*, l. c., 171—2.

(Str. 219)

¹⁾ Že tu o účastníka nejde, nýbrž o někoho, kdo jen z doslechu o věci psal, zřejmo z věty: Kdež tak praví lidé, že jest veliká psota a bída tu na nich byla etc. — Jak snadno mohlo dojít k omylu, že to byl Žižka, jenž vedl vojsko Širotků do Uher, naznačuje omyl *Židkův* (tedy již z konce let šedesátých 15. stol. pochozí), že Žižka byl hejtman ve vojstě Širotků, spolu s tím pak významná okolnost, že na př. *Kronika velmi pěkná* (jako ostatek ani *En. Sylvius*) nezná ani roku ani dne smrti Žižkovy, jinými slovy, že některým přispěvatelům St. letopisů nedostávalo se základních chronologických vědomostí. Srv. díl druhý, str. 131.

²⁾ Rekonstrukce linie ústupu v dosavadní literatuře jsou vesměs směle dohadové, jak prozrazují již jejich rozdíly. Východisko tažení Žižkova, záhadný *Kramic* na Moravě, neznáme. Pak čteme, že Žižka táhl přes hory do Uher, hned na to, že obrátil vozy zpět k moravské zemi. Líčí se první den ústupu, aniž by bylo naznačeno slovem, kde Žižka vlastně byl, druhý den je u „jednoho jezera mezi jedním vrchem“, třetí den táhne od toho jezera k jedné vodě, kteráž teče k *Narhedu* — tu tedy se dovídáme o sotva uvěřitelné skutečnosti, že Žižka stál ve chvíli obratu zpět k Moravě daleko 2—3 denní pochody východně za řekou Nitrou. Zda jižněji či severněji za Nitrou zůstává ovšem nejasno. Těžký přechod přes řeku (Nitru) líčí se podrobně; Žižka však ještě třetího dne dostane se „mezi jedny lesy, kdež jsou bahna a luhové“. Čtvrtý den táhne „k jezerům jedněm“, kdež jsou za „Trnavu“ a

tam spravuje vozy. Co rozuměti slovy „za Trnavú,“ ovšem není zase jasné; hlavní je, že zpravodajovi uniklo úplně, že čtvrtého dne musil by Žižka (kdyby ovšem bylo možno tak rychle postupovati) dostati se k řece *Váhu* a o její překročení tvář v tvář nepříteli se pokusiti. Ale *Váh vypadl cele z obrazu pisatelova*; to stačí za důkaz, že celé vypravování nemožno považovati za pramen jakž takž spolehlivého poučení. Pátý den táhne Žižka „k jedné stráni“, položí se pak, odraziv útok, „na jednom vrchu“, odráží útoky jízdy a trpí velkou nouzí. Šestý den táhne „k horám“, položí se „u samých lesů pod jedním vrškem“, projíždí (sedmý den?), chytře manévruje vozy, skrze lesy. „A tak jemu pán Bůh pomohl z Uher vytáhnouti.“ — Ze všeho je zřejmo, že si pisatel vybíral jen určité situace terénové a to patrně z čirého dohadu a ovšem bez jmenování míst, aby na nich mohl svou nauku o užití vozů v daných okolnostech demonstrovati. Jako pramen pro určení směru ústupu nemá tedy vypravování ceny. Jediná z dvou určitých zmínek (jezera za Trnavú) by snad prozrazovala, že si představuje ústup někde v okolí Trnavy (kdežto Siroťci r. 1431, nemohouce se dostati přes Váh, táhli po jeho levém břehu k severu, až u Jilavy dosáhli přechodu). Ale vzhledem k tomu, co pověděno, nemožno na zmínce o „jezerech za Trnavou“ (snad až za Trnavou, vých. od Váhu?) vybudovati tvrzení, že tu jde nepochybně o tažení od ústupu Sirotků r. 1431 rozdílné.

(*Str. 220*)

¹⁾ Referuji podle *Tomka*, Děj., IV, 502; srv. další data u *Palackého*, III, 3, 20, kde uveden také hojný počet pramenů soudobých a jmenování některých účastníků a vůdců tažení (mezi prameny je i psaní biskupů uherských do Basileje z 18. prosince); je vidno, že událost tak neobyčejná nalezla hojnou odezvu v písemné tradici soudobé. Srv. i data *L. Hofmana* v ČČH, 1901, 144, pozn. K ohlasům paměti o ústupu z r. 1431 je nyní připojiti i vypravování textu *M.* Tomu není ovšem překážkou, že *M* má o ústupu z r. 1431 zprávu přímou a sice téhož stručného obsahu jako u *Palackého*, St. letop., č. 193. Rozdíl je jen v tom, že *M* má v první větě, že Siroťci táhli přes Váh *do Slováck* (místo: do Uher) a že z 10 dní boje na ústupu udělalo 40 dní. Nevydaný rkp. *Sa* má poslední větu tak: „a tak hnali se (Uhři) s nimi (Sirotky) až k Jihlavi (tak všude omylem místo: *Jilavě!*) a vždy sů ujeli brannou rukou Siroťci, ač pak s velikou škodou.“ Chybí v něm i slova, že Siroťci táhli do Uher „na Ctibora vévodu“. — Co domnělého Žižkova ústupu z Uher se týče, hádají *Tomek* (Žižka, 179) a *Toman* (Hus. vál. 332), že sedmého dne ústupu byl Žižka v okolí Nadaše (u Trnavy) před přechodem hraničního pohoří (Bílých Karpat); u *Frankenberga* není počítání ústupových dnů jasné.

²⁾ Dějiny, III, 2, 220.

³⁾ Srv. *Tomana*, Hus. váleč., 193 sq. a přílohy.

⁴⁾ Srv. *Staré letopisy*, I. c., 196 (k tomu *Palacký*, IV, 2, 476).

⁵⁾ Srv. k tomu referát *Šustův* o známé práci *Delbrückově* (ČČH, 1907, 216) o středověkých theoretických vojenských, cizích skutečnostech, o jejich fantastických konstrukcích a bizarních nepochopitelnostech a j.

(Str. 221)

¹⁾ Srv. o radách položit se tak, aby nepřítel musil ležení přestřelovati, nebo krýti se strání na pochodu, o opravě cest lesy, snad i terminologii a fraseologii („děla“, „aby k němu z děl bítí nemohli“, „zpraviti vozy“, „dával“ pších po . . .) ve vojenském řádu *Vlčkově u Tomanu*, Hus. vál., 428 sq.

²⁾ Srv. níže str. 299.

³⁾ Srv. jak proti oprávněným výtkám *Frankenbergrovým* hájí Žižku *Urbánek* (Žižka, 257), jenž slaví tažení do Uher jako první velkou „reysu“ husitskou, jež zanechala v nepříteli mocný dojem české nepřemožitelnosti.

⁴⁾ L. c., 174. — V Jihočes. sborníku histor., V (1932), č. 1. otiskl V. J. Boušek stať, psanou již po vyjití třetího dílu mého „Žižky“, pod titulem „Slavný návrat Žižkův z Uher v polovici října 1423“. Přiznává, že nezná sic práce Frankenbergrovy a Urbánkovy („nebyly mu k dispozici“), ale ukazuje a vysvětluje den za dnem a ilustruje mapkami jenerálního štábu místo za místem, kudy Žižka táhl a jak manévroval. Zavírá, že „věrohodnost zprávy Starých letopisů je ověřena Palackým, Tomkem, Tomanem, Kuffnerem atd. a rukopis sám historicky odůvodněn(!). Proto mu věřím. Prokáže-li se, že by byl nesprávným, padají všechny kombinace a dohady na něm založené samy sebou. Posud se však tak nestalo“. Nebudu, rozumí se, polemisovat s článkem takového způsobu. Necht' věří v zprávu Starých letopisů pevně dál. — V „Československé vlastivědě“, dílu IV (Dějiny), jenž vyšel r. 1932, kde *Urbánek* vypsál dobu od r. 1419 do 1526, vypravuje autor o tažení Žižkově do Uher podobně jako v své práci o Žižkově, beze zmínky o mém vyvrácení omylu. Ale jak jsem informován, je vše to psáno ještě před vyjitím mé knihy (1930), přes to, že ve výčtu literatury (str. 339) je uveden i můj Žižka, díl I.-III.

19. PROGRAMOVÝ ZÁPIS NOVÉHO TÁBORA ŽIŽKOVA

(str. 222—228).

(Str. 222)

¹⁾ Že list landfridu plzeňského, dosud do listopadu 1423 kladený, náležel vsutku do r. 1421, viz výše str. 122, p. 5.

²⁾ Srv. díl druhý, str. 174 sq.; text zápisu u *Tomana* ve VUčSp, 1893, I. c., str. 18—22.

³⁾ Ač byl již před tím čtyřikrát tištěn (r. 1780, 1791, 1817 — to bylo zvl. vydání *Hynka Thama* — a v *Erbenově* Výboru z lit. čes., II, 271—8). Srv. *Tomana*, VUčSp, 1893, I. c., 52. *Palacký* sic v Děj. v poznámce dvakrát se o něm letmo zmiňuje (III, 2, 35, 212), ale nikoli v textu a nevydal ho také v Arch. českém, ač se jím obírá v ČČM 1828 v stati o válečném umění Čechů v 15. stol.

⁴⁾ *Urbánek*, Žižka, I. c., 233 sq.

⁵⁾ Srv. výše str. 194. Ale i pochybnosti v poznámkách str. 134.

(Str. 223)

¹⁾ Srv. díl druhý, str. 174 sq.

(Str. 224)

¹⁾ Srv. o panu Alšovi *Tomkovy* Dějiny a *Sedláčka* v Hradech, II, 229 a v OSN (z *Riesenburka*). Ale omylem je tuším *Sedláčkov* tvrzení, že by pan Aleš byl po smrti Žižkově hejmanem Sirotků. Zdá se, že *Sedláček* tak usoudil ze zprávy o jeho roli v Slezsku r. 1432 (srv. níže pozn. 4). Překvapuje jistě, že jméno tohoto pána, jež přece podle všeho, co o něm víme, máme právo pokládati za zastánce programu, jemuž sloužili na př. páni Hynek a Hašek z *Valdštejna*, vidíme na jedinou po boku Žižkově a v souvislosti s výzvami k nelítostnému trestání (srv. str. 228), jež sotva mohl schvalovati. Bylo by zajímavé sestavit v jedno u pánů českých, kteří vystupují v době revoluce, ty tak hojně a tak nápadné změny fronty a užití jich k studiu k psychologii o morálce doby. Vzpomeňme jen pana Čenka, pana Haška, bratří z Kunštátu (srv. str. 242, p. 1 níže), Bohuslava ze Švamberka, Oldřicha a Menharta z Hradce a řady jiných. U některých je „rychlé obrácení po větru“ (*Kalousek*, ČČM, 1903, 269) jedinou politickou směrnicí. Data Sedláčkova v ČČH, 1917, 89 sq. a 328 sq. jsou tu, aspoň částečně, dobrou pomůckou.

²⁾ Srv. *Sedláčka* v OSN, XV (z Kunštátu) a díl druhý, str. 25. Srv. i vývody a dohady *Aug. Neumanna* v Nov. pramenech k děj. husitství na Moravě (1930), 10 sq.

³⁾ Srv. *Sedláčka* v OSN, XXVII, 754 a Hradý, II, 126.

⁴⁾ Srv. Hradý, V, 309 (*Sedláček* hledá tvrz Vysokou na místě Pustého hradu u Sukorad a Myštění; při tom patrně mísl omylem data o Vysokém nad Jizerou s touto tvrzí) a ibidem V, 271. Zdá se, že jeden z bratří, Jan, sluje potom *Černín z Vysoké*; r. 1432 najdeme jej vedle Aleše Vřešťovského z *Riesenburka* jako správce příměří smlouveného ve Slezsku; u Lipan na straně panské řídil manévry vozové.

(Str. 225)

¹⁾ Srv. data v *Tomkových Dějinách* a *Sedláčka*, Hrady, XII (dějiny Malešova u Kutné Hory, ježž Beneš asi od r. 1424, t. j. od vítězství Žižkova nad Pražany, držel).

(Str. 226)

¹⁾ *Sedláček*, Místopisný slovník histor. Válka mu patrně dala v moc tvrz *Kluky* u *Žleb*, ježž dříve, do r. 1421, náležela měšťanům kutnohorským.

²⁾ Jde o Vel. Žernoseky u Litoměřic. Srv. Hrady, XIV, 378 a 398.

³⁾ Srv. Hrady, XV, 207. Jmenuje se také *Frenclínem z Kotvic* a byl asi německého městského původu.

⁴⁾ Zemřel asi r. 1466; zápis jmenuje níže ještě Ondřeje ze Studené, ale podle jmen v sousedství sotva vladyku.

⁵⁾ Níže zajisté čteme výslovně, že mezi zápisníky svrchu psanými jsou i měšťané, řemeslníci a robotězi.

⁶⁾ Srv. díl druhý, str. 175.

⁷⁾ Srv. díl druhý, str. 66.

(Str. 227)

¹⁾ Srv. díl druhý, str. 190 sq.

20. SNĚM SVATOHAVELSKÝ PROTI ŽIŽKOVÍ

(str. 229—234).

(Str. 229)

¹⁾ Srv. i *Palackého*, Děj., III, 2, 183. Ve svolávací listině k sjezdu měst Praze podaných do *Nymburka* na den sv. Václava (s. d.; Arch. čes., VI, 410) stojí jméno pana Haška na prvním místě, pak teprv jmenují se purkmistři a konšelé (pan Hašek podpisuje se ovšem jako mincmistr na Horách Kutných); pak následuje jméno Viléma Kostky, jakožto podkomořího království (byl podkomořím zvolen od Pražan a od Korybuta, aby spravoval zabrané statky církevní; srv. Arch. čes., I, 218). Třetí v listině je A. H. z D. (tak zkráceno v opisu), purkrabí Vyšehradský. Znamená to, že hrad Vyšehrad byl, aspoň zčásti, znovu opevněn? Jde snad o Hlaváče z Deštnice, jenž padl potom u Malešova?

²⁾ Arch. čes., VI, 410.

(Str. 231)

¹⁾ O tomto oblíbenci Zikmundově, milostí jeho pánu v Kladsku a knížectví Minsterberském († 1435 v Bratislavě, kde je pochován), srv. *Sedláčka* v ČČH, 1917, 93 a Hrady, II, 169; o Janu Městeckém ibid. 102. O Opočně tamtéž, 46.

²⁾ Srv. Urk. Beitr., I, 325.

³⁾ Srv. níže str. 232, pozn. 1.

⁴⁾ Srv. Arch. čes., III, 241. Podle původních úmyslů mělo slyšení býti již kol 16. října nebo 30. listopadu.

⁵⁾ O tom sic v zápisu českém není slova, ale plyne to z listu Zikmundova králi Polskému, z jara 1424 (Urk. Beitr., I, 324 sq.) a z jiného, též bez data (AÖG, 52, 230.) Zikmund sám universitu o to žádal; universita odmítla, pravíc, že nemůže vcházeti v spor o články víry, církví na jisto postavené a tím připouštěti, že jsou pochybný. Zikmund ujišťuje, že to míní tak, že mistři mají pouze dáti poučení pobloudilým a je přivéstí zpět na pravou cestu; sám přece jako král římský a nepochybný obránce církve si nepřije jiného. Proto prosí krále Vladislava, aby mistry k cestě do Brna přiměl.

⁶⁾ Srv. i Urk. Beitr., I, 326, kde král Zikmund (v březnu 1424) vykládá celou historii jednání o glejt.

(Str. 232)

¹⁾ Srv. k tomu nevýznamné místo listu krále Zikmunda panu *Oldřichovi z Rožmberka* ze Stolič. Bělehradu z 24. listopadu 1423 (Urk. Beitr., I, 308), v němž jej vyzývá, aby k zápisu sněmu svatohavelského nepřistupoval, dokud nebude král informován panem *Půtou* a *Městeckým* o povaze věci (poslové dosud do Bělehradu nepřišli) a list téhož témuž z 30. listopadu (Arch. čes., I, 17), kde král dotýká se krátce žádostí pražského sněmu a jednání o glejt. „Protož od tebe žádáme a také tě napomínáme tu věrú, kterúž jsi víře křesťanské, svatému kostelu Římskému i nám jako svému dědičnému pánu vinovat, a v které jsi se až sem jako

dobrý člověk zdržel, *aby se od nás nedal dělit*, než jdi to jisté slyšení před se nebo nejdi, aby podlé nás a podlé víry křesťanské ostal . . .“ Je zřejmo, že král měl obavy, že jde o vlákání jeho věrných do tábora kalicha. *Palacký*, III, 2, 195 a *Bezold*, II, 16 předpokládají, že Pražan, event. českých pánů strany Zikmundovy dotklo se asi velmi nelibě, že král dal 4. října zeti svému Albrechtovi a choti jeho Alžbětě v léno markrabství moravské (srv. *Bretholze* v Arch. f. oesterr. Gesch., 80, 346 sq. a *Altmannova* Regesta, I, č. 5625 a 5621). Myšlenka taková se vskutku nabízí, ale sluší upozorniti, že na žádném z českých sněmů té doby neslyšíme stížnost na to; král Zikmund by se asi ostatek vymluvil, že nejednal bez potazu s českými pány; v okolí jeho i v Uhrách dlí častěji několik pánů českých.

²⁾ Zápis o sněmu (Arch. čes., III, 240) vytýká v čele hlavních účastníků sněmu. Na prvním místě, jako v Čáslavi r. 1421, čteme jméno *arcibiskupa Konráda*, legáta stolice papežské; pak následují přední jména z velké šlechty katolické ze severu Čech, pak teprv předáci šlechty kališné; zastoupen je i katol. landfrid plzeňský; konšelé měst pražských jsou jmenováni až za pány; jiná města výslovně jmenována nejsou, ač na sněmu zastoupena byla. Zápis je nepochybně důležitý i pro odhad síly obou stran v zemi; podvrací zajisté s dostatek populární představu novodobé, jako by s Husity věřila a stála *velká většina* země. Posice strany katolické (i když k ní nemůžeme cele přičísti na př. pana Čenka z Vartenberka) musily býti považovány za významné, bylo-li v zásadě rozhodnuto, že jí patří polovina vládního vlivu.

³⁾ Doslova to neplatí: pan *Bořek z Miletínka* a *Jan ze Smiřic* nebyli stavu panského. Ale rozdíl proti sněmu čáslavskému z r. 1421 bije přece do očí: mezi zvolenými není žádný Pražan, nikdo z měšťan vůbec.

(Str. 233)

¹⁾ Toho všiml si, pokud vím, jediný *Palacký* (III, 2, 192), zmírniv to větou, že se strany tábořské nebyl „kromě obojetného pana Heřmana z L.“ nikdo přítomen. Pohříchu neudal nikterak, proč by Heřmana bylo považovati za „obojetného“.

²⁾ Srv. Arch. čes., III, 311, 494, též 227 (na sněmu čáslavském: Heřman a Jan z Lancštejna, odjinud z Borotína). Jan byl bratr Heřmanův; jde tu sotva o známého mistra z okolí Husova, r. 1412 rektora školy na Zderaze a obhájce kvestie obsahu noetickomatematického (srv. *Novotný*, Hus, 2, 43 a Arch. čes., VI, 490). O bratřích z Borotína srv. i *Sedláčka* v ČČH, 1917, 93.

³⁾ Srv. Archiv čes., III, 246, 252, 255—6. Ostatek srv. *Sedláčka*, Hrad, 7, 198 a 11, 231.

⁴⁾ V tom je veliký rozdíl proti zápisu o sněmu *čáslavském* (AČ, III, 227), jenž počíná se zmínkou skoro v týchž slovech o bůřích, záhubách, pálení a jiných rozličných neřádech, podobně jako (ibid. str. 241) zápis o sněmu svatohavelském. Srv. i některá, skoro slovně totožná místa tohoto zápisu se zápisem o sněmu ve *Žďicích* na podzim 1424 (ibid. 248) — je asi zřejmo, že psát byl ve všech případech týž.

⁵⁾ Předpokládá se ovšem, že výzva vyjde od obou stran nebo aspoň ode dvou hejtmánů, každého s jedné strany v zápisu zavřeně.

(*Str. 234*)

¹⁾ Článek o tom je ovšem z míry komplikovaný a nejasný a prozrazuje sám ohromnou nesnáz věci. Práví asi, že dobyté statky mají po dvou týdnech po 1. listopadu býti postoupeny k věrné ruce člověka hodného té strany, k níž náleží dosavadní držitel. Kdyby interestenti se o právu vlastníka nedohodli, mají ve sporu rozhodovati zemští hejtmáni. Kdyby do vypršení příměří mezi stranami k dohodě nedošlo, mají zabrané statky býti vráceny zase těm, kdož je do 1. listopadu 1423 drželi. Zámky vypálené a zbořené nemají býti opravovány, nově zdělané však nebořeny.

²⁾ Srv. díl první, str. 92.

³⁾ O sněmu pražském a poselství pana *Městeckého* a *Půty* ke králi má zprávu i *Windecke* (I. c., 172, 180 sq.), jenž také úvodní část zápisu sněmu svatohavelského v překladu otiskuje. Ale píše tak, jakoby „husité a Češi“ vzkázali ze sněmu králi (tou dobou asi ještě v Budíně dlícímu?; srv. str. 182), že chtějí vrátiti se k pravé víře, odpustí-li král, co mu provedli. Rádcové královi prý mínili, aby král povolil. Současně přišli s týmž poselstvím páni *Městecký* a *Půta* do Stol. Bělehradu (zde byl král asi od 19. listopadu); bylo tedy usneseno, že král ve všem vyjde husitům vstříc. Poslové odjeli, ale když vrátili se do Prahy a chtěli jednati, ukázalo se, že vše byl jen podvod, neboť pražští husité se srovnali a spojili s Žižkou atd. Je zřejmo, že tu *Windecke* z omylu spojuje události z doby o rok pozdější se situací v zimě 1423—24.

⁴⁾ *Tomek* ani v *Dějínách* ani v *Žižkovi* (184) nepoložil si otázku, jak snesení země proti zhoubcům zemským možno srovnat s jeho pojetím Žižky. Spokojil se tím, že zdůraznil, že snesení bylo *vypověděním války Žižkovi a Táborům* (pokud jde o Táboře, víme, že vzhledem k účasti pana z Borotína nelze to opakovati bez výhrady). *Frankenberger* (I. c., II, 74) si usnadňuje řešení větou, že „těmi zhoubci byly míněny obě strany demokratické (sic), Táboři a Orebští, proti nimž, jako proti *zapřísahým nepřítelům královým* (krále Zikmunda!), branný spolek v první řadě byl namířen“. Stačí citovati; netřeba nepravdu tak okázalou vyvracet; „Orebskými“ se míní patrně svaz Žižkův; nová vláda pražská, podle *Frankenbergra*, znamenala prý i „naprosté opuštění národního programu!“ *Urbánek* (I. c., 258 sq.) má ovšem, podobně jako *Tomek* (IV, 293), správnější výklad stanoviska sněmu českých té doby ke králi Zikmundovi, ví, že v popředí byly požadavky náboženské a že by Zikmund jen za cenu splnění jejich mohl od kališné šlechty býti uznán králem (*Urbánek* jen vytýká, že bylo omylem pokusit se o dohodu s církví a již i se Zikmundem dříve, než katolická Evropa bude donucena k povolnosti) a praví po první výslovně, že „zhůbci země“ rozuměl sněm Tábořské a s nimi i Žižku (jak jsme vyložili, třeba říci spíš: Žižku a jeho díl Tábora), ale neužívá příležitosti, aby se rozhovořil o významu a případnosti této charakteristiky a srovnal navzájem úsilí obou stran, jako se stalo námi výše a jeho výsledkem změnil hodnotu svých

názorů o Žižkovi, výkladu Tomkovu zcela blízkých. Třeba ovšem opakovati, že Urbánek zápis svazu Žižkova klade do dubna, ne do podzimu 1423. Ale nalézá v něm přece (str. 236) ve shodě se mnou projev vůle splnit program čtyř artykulů „bezohledně a bez výjimky, kam jen dosahovaly zbraně husitské,“ „tvrdý duch jediné pravdy a jediné cesty ke spáse,“ „fanatický zápal, jenž necouvá ani před hranicemi“. O zhola falešném obrazu sněmu svatováclavského („nebylo kapitulace žalostnější a zrady zpronevěřilejší“ atd.) u *Prokeše*, srv. str. 102 l. c.

21. ŽIŽKŮV BOJ S PRAŽSKOU KOALICÍ. VÍTĚZSTVÍ U MALEŠOVA

(str. 235—246).

(Str. 236)

¹⁾ Srv. výše str. 232, pozn. 1.

²⁾ Srv. Arch. čes., I, 151. *Tomek*, Děj., IV, 297, klade je as k 2. únoru 1424. Jistci Alšovými jsou pan *Hašek z Valdštejna* a pan *Diviš Bořek*.

(Str. 237)

¹⁾ Regest listu o příměří, d. d. 1. listopadu 1423, srv. v Arch. čes., III, 496. Bylo smloueno pod základem 30.000 kop (t. j. 25—30 milionů Kč). Opravci jsou Oldřich z Rožmberka a Smil ze Šternberka. Škoda, že Palacký, pokud vím, celého listu neuveřejnil (jeho výtah je, jak poznamenává, ze soudobé porušené kopie archivu třeboňského; k tomu je připojen odkaz na *Vesleslavínův* Kalendář historický, str. 556). Zápisníky ze strany katolické jsou jmenováni páni: Jan starší z Michalovic, Čeněk z Vartenberka, jinak z Veselé, Albrecht z Dubé, seděním na Kostomlatech, Aleš ze Šternberka, Mikuláš z Hasenburka, seděním na Kostí, Fridrich z Kolovrat, Jan mladší z Michalovic, Hanuš z Koldic, Václav, Markvart, Petr a Beneš bratři ze Zvířetic „i jiní páni i rytíři“. Ze strany druhé jsou jmenováni jen kněz Konrad arcibiskup, pan Aleš z Dubé, seděním na Ušci (hrad v městě Uštěku). Ostatní jsou odbytí pouhým „etc.“.

²⁾ Srv. o něm *Sedláčka*, Hrady, V, 37. Byl z rodu pánů z Dubé; byl zajat v květnu 1421 při dobytí Jaroměře (kde byl královým hejtmánem) a počátkem 1422 při dobytí Německého Brodu. *Staré letopisy* (62) jmenují omylem Jana z Červ. Hory.

³⁾ *St. koleg.* (I. c., 87) jmenuje jen Půtu a Městeckého; ze *St. letop.* (starší texty nezmiňují se vůbec o bitvě) text *B* jmenuje jen Jana (sic; pozdější texty: Půtu) Červenohorského a Arnošta; texty *T* a *R*, *L*, *M* pana Opočenského a Červenohorského (Půtu!) a pana Arnošta; jen *Sa* má: Půtu a Městeckého.

⁴⁾ List zachoval se jen v pozdním textu *M* Starých letopisů; odtud vydal jej *Palacký* v Arch. čes., III, 302 a *Toman*, VUčSp, 1893, str. 22 a 53. Zprávu o úkladu proti Žižkovi zvěděli v Hradci od „jednoho Opočenských strany“, ježž Hradečtí zajali (třeba z toho odvozovati, že již v listopadu vedly se boje mezi Hradcem a Opočenskými?), vězně prý dosti znamenitého. Najatý vrah dostal prý již 10 kop a ještě 30 má dostati — 40 kop je přibližně našich 40.000 Kč, počítáme-li dohadem jednu kopu za 100 K předválečných, t. j. 1000 Kč. Netajím si, že dnes, na rozdíl před 10—11 léty, je toto nízké hodnocení Kč, v mé učebnici pro střední školy i v práci o Žižkovi důsledně počítané, sotva srovnatelné se skutečností. Ale rozdíl není příliš veliký.

⁵⁾ Srv. díl druhý, str. 55.

(Str. 238)

¹⁾ Tak i *Toman* ve VUčSp, 1893, 54 a Hus. váleč., 101.

^{*)} Kdyby Žižka byl v útoku účasten, zmínily by se o tom lužické prameny.

^{*)} Srv. o tom *Jechta*, *Der Oberlaus. Hussitenkrieg* (1911), str. 75 a téhož *Codex*, II, 1, 186; srv. i *Šimáka* v ČČH, 1912, str. 225. Podle staré žitavské kroniky bylo příčinou útoku Bočkova, že pan *Hynek* neboli Jindřich z *Dontna*, sedící na *Grabštejně* (u Chrastavy) a *Falkenberku* (sev. od Jablonného; srv. Hradý, X, 227, 283) sebral Bočkovi u Petrovic (u Falkenberku) fůru herynků. Pomoc vyslanou Žitavskými Boček krvavě potřel a dobyt看 úmluvou hradu *Karlsfrieda*, Žitavskými osazeného, dal upáliti 11 mužů posádky, ač jí zabezpečil dřív volný odchod; ostatním dal uřezat nosy a palce. Boček pak na tři dny utábořil se 5 km od Žitavy, pustoše okolí (to byl první vpád český do Lužice v době husitských válek!). Ta data doložena jsou spolehlivými záznamy týdenních účtů zhořeleckých; nespolehlivá žitavská kronika má nemožné datum, že Boček měl 700 jízdy a 8000 pěších. Zápisy lužické mluví jen o „Bočkovi z Poděbrad“; srv. níže, že tím možno rozuměti i Viktorina z Poděbrad. Na Bočka *Jevišovického* z Kunštátu, který se zapsal k Táboru Žižkovu (srv. výše str. 224), asi mysliti nelze.

^{*)} To datum („v neděli masopustní“) má *Hájek* (I. 400).

^{*)} Tak doslova všechny texty *Starých letopisů*, pokud se o věci zmiňují; jediný text *L* má: „a tu sú jich mnoho pobili a ranili.“ *Palacký* u svého č. 137 uvádí jako pramen *BLM* — ale dal přednost zřejmě zveličujícímu textu *L*. *Starý kolegiát* se o útoku na Hostinné nezmiňuje. *Theobald*, I. c., 305, tvrdí, že „etzliche 100“ lidí Žižkových bylo zabito; srv. i *Šimáka*, ČČH, 1912, 224.

(Str. 239)

¹⁾ Srv. *Sedláčka*, Hradý, V, 310 a 137 (o Černínovi).

²⁾ Srv. výše str. 205.

³⁾ Srv. k tomu níže str. 244; uvidíme, že nešlo o drobnou válku proti spojením Pražan, nýbrž o důkladně připravený útok proti hlavní moci Pražan, snad proti Praze přímo.

⁴⁾ Srv. *Tomka*, Děj., IV, 300, p. 1. — Že odhodlání Prahy bylo nejen schvalováno, ale přímo podněcováno i husitským kněžstvem pražským, v tom zejména mladým Janem *Rokycanou*, žákem a následovníkem *Jakoubkovým*, srv. níže str. 263, p. 3. *Rokycana* měl podle všeho spolu s *Jakoubkem* účast i v akci, jež skončila se stětím *Želivského*; v bouři proto vzniklé prchl z Prahy, aby po příchodu *Korybutov* se vrátil (s *Jakoubkem* a jinými vyhnanci) zpět a, jak třeba se dohadovati, dobyl si znenáhla v obci pražské vlivu pozoruhodného.

⁵⁾ Mním text *Sa* (dosud netištěný), jenž má zcela samostatnou cennou versi o bojích následujících.

⁶⁾ Odkud a jak se asi dostal ke *Kostelci* srv. níže, str. 244. Městečko *Kostelec* (s hradem), dřív pánů z *Dubé*, náleželo tou dobou patrně Pražanům. Srv. Hradý, XV, 164.

⁷⁾ Srv., co vypravuje *Windecke* o sázce pana z *Rožmberka* s králem (díl druhý, 117). Ohlas toho i u *Hájka* (list 401): Pražané se vši mocí táhli ke *Kostelci*, chtíce Žižku přemoci, jíti jej kázali i zamordovati.

(Str. 240)

¹⁾ Tak líčí situaci *Eneáš Sylvius*. Je těžko věřit, že by se pronásledující rozdělili: část že táhla po pravém, část po levém břehu Labe. *Staré letopisy* dí však celkem shodně: i táhli proti sobě ob vodu řečenú Labe, chtíc boj vésti (*R*). Text *Sa* praví: Léta 1424 sebrali se Pražané proti Žižkovi s panem Čeněkem Velišským i s jinými mnohými pány. I táhli naň. Žižka pak vida, že sú jemu silni, ujel před nimi do Kostelce a tu jej oni obehnali. A Žižka pak skrže pana Viktorina pomoc Poděbradského vytáhl jest z Kostelce, až i nezvěděl. A když zvěděl, honili jej tři dny. Pak postihli sú jej u Malešova. Žižka pak nemoha dále jeti, obrátil se jest a bil se s nimi.

²⁾ *Toman* (Husit. váleč., 336 sq.) věnoval událostem od Kostelce do Malešova tak pečlivou pozornost (užil také důležitého dosud nevydaného textu *St. letopisů Sa* a všech jiných pramenů), že nemám za nutné nově obráti se podrobnostmi již jím na jisto postavenými a *Frankenbergrem* (l. c., II, 78 sq.) jaksi potvrzenými. Neshodují se s ním ovšem v lecčems: předem v mínění, že Pražanům nebylo dovoleno v Poděbradech přejíti most a že proto se musili vrátiti do Nymburka a teprv přes Sadešskou pokračovat v stíhání. To je sotva možné již proto, že by po takovém zdržení Žižky nedostihli, ale také proto, že čteme, že pan Hynek byl od Pražan zajat; to mi znamená, že Poděbrady byly v moci Pražan. *Toman* ovšem operuje zprávou *En. Sylvia*, že přes Poděbrady pustil Žižku pan *Viktorin* (bratr Hynkův), ale text *St. let. Sa*, jenž před jinými zaslouží pozornosti, praví také, že u Kostelce pomohl Žižkovi přes řeku pan *Viktorin* (ne Hynek). *Viktorinovi* se totiž také říkalo, jako bratru Hynkovi někdy *Boček* (srv. *Arch. čes.*, I, 160 a *Hrady*, XII, 6) — zdá se, že po otci Bočkoví. V textech starších je však výslovná zmínka o *Hynku*. Lze, tuším, hájiti dobře mínění, že oba bratři byli smlouveni se Žižkou; hádám, že v Poděbradech jeden z nich nalezl způsob omluvy nebo výmluvy, druhý byl potrestán vězením. Těm dohadům je ovšem v cestě zpráva *St. kolegiáta* (l. c., 87), podle níž „domini de Podiebrad“ (myslí se tedy oba bratři) pomáhali Žižkovi v bitvě u Malešova. Ale nelze jinak, než míti za to, že autor má na mysli spojení jejich se Žižkou v zápasu, jenž počal se u Kostelce.

³⁾ Nejspíš katolický landfrid plzeňský s Karlštejnskými. Srv. o té pomoci data *Tomkova* z účtů karlštejnských, *Děj.*, IV, 300, pozn.

⁴⁾ Tak text *Sa* a s ním ve shodě jiné texty.

⁵⁾ Tento proslov najdeme pak ve výťahu u *Theobalda* (507). Jde zřejmě o výmysl.

(Str. 241)

¹⁾ *M* (a ve výťahu z něho *L*; co je tištěno u *Palackého* v č. 138, je dost podivná kombinace *M* a *L* se stylistickými zásahy *Palackého* samého), dří, že Žižka utekl se svými vozy na jeden vrch a tam se zavřel ve vozy, čekaje Pražan. Několik vozů dal naplniti kamením, skryv je mezi jízdu (proč by skrýval vozy, aby jich Pražané nespatri, kdyžť vozystojící v šiku nemohly býti pro nepřitele žádnou tajemnou novinou) a poručiv pěším, aby těmi vozy, skrytými v jízdě, točili. A když Pra-

žané, přepuštění Žižkou bez překážky přes polovici údolí, „k jich (Žižkovým) houfům přitáhli, jakoby se potkati měli, kázal na ně těmi vozy svrchu pustiti a tak jich šiky všechny (!) těmi vozy rozrazil,“ takže se dali na útěk a strhlí k útěku ty, co za nimi táhli. Dovolují si, ač neodborník ve vojenství, tvrditi, že to vše je pravdě nepodobné a že to připomíná *Sylviovu* bajku o ženských rouchách metaných vstříc jízďe u *Sudoměře*. Starší zprávy pramenů vzbuzují dojem, že valný díl vítězství Žižkova záležel v tom, že jsa na ústupu útěku podobném, najednou obrátil se k útoku a udeřil na nepřítele k boji nesešikovaného. Podle *M* by stál a čekal Žižka připraven a zavřen na vršku ve vozovou hradbu, až Pražané se octnou v údolí pod vrchem jím obsazeným; udeřil na ně teprv v té chvíli, když polovice Pražan prošla údolím. Jak referát *M* v plné důvěře veň vykládají odbornicky *Tomek*, *Toman*, *Frankenberger* a *Urbánek*, srv. na udaných místech. U Tomana a Frankenbergra najdeš i skizy domnělé situace. Mám však za to, že prameny naše nejsou té povahy, abychom průběh boje mohli rekonstruovati bezpečně; vypravování textu *M* zdá se, že zaslouží pozornosti aspoň v datu, že Žižka „utekl se svými vozy na jeden vrch a tam se zavřel a čekal Pražan, kteří ho honili“; s ním lze zajisté uvést i v shodu taktiku Žižkovu, známou z jiných bitev jeho a, tuším, i výsledky studií o místu bojiště. Mínění *Kalouskovo* (Pam. arch., X [1874], 220 a *Osvěta*, 1879, str. 126), že Pražané snažili se dosáhnouti Žižku přímou, jím otevřenou cestou přes *Kolín* a *Kutnou Horu* — slyšíme výslovně, že Horníci jim pomáhali — (a přitrhli tedy k Malešovu někde od *Poličán*?, mám za pravděpodobnější a odkaz (*Tomek*, *Žižka*, 193, p.) na místo v Malešově, jež r. 1499 slulo „na bojišti“ (na vrchu „*Dubině*“, kde je nyní hřbitov Malešovský, jihových. od Malešova) za velmi pozoruhodný (tímto výkladem se řídil i *Tomek*, *Žižka*, 192; upravuje jej ovšem podle textu *M* a jeho útoku vozy s kamením); *Toman* dokazuje však se vším úsilím, že Pražané pronásledovali Žižku v patách řídíce se jeho směrem, *Kolín*u a *Hoře* se vyhýbajícím a že tedy bojiště musí býti na silnici od *Tuchotic* (sz. od Malešova) k Malešovu, na t. zv. *Štimberkách*. Údolí od *Tuchotic* k Malešovu se táhnoucí představuje si *Toman* již r. 1424 (jako později) naplněné rybníky (str. 341). To mám za málo pravděpodobné; většina takových rybníků aspoň patří vznikem do druhé pol. 15. a 16. stol. *Toman* a ještě víc *Frankenberger* (l. c., II, 84) stojí ovšem cele pod sugescí podezřelého líčení *M*, hledající především místo, kde by Žižka nejsnáze mohl nepřítele překvapit oním domněle rozhodujícím útokem vozů naplněných kamením. S ním počítá i výklad nejnovější, v němž se seznamujeme jednak s míněním faráře bykánského *Josefa Pavla*, jednak s míněním autora *Jana Lesíkova* (pseudonym *Ant. Vomáčky*, vrch. poštov. pokladníka v *Kolíně*; srv. brožuru *Jana Lesíkova Žižkovo bojiště u Malešova* [Kutná Hora, 1923, str. 48, nákl. Klubu českých turistů]). *Pavel* klade bojiště (jako *Kalousek*) na návrší *Dubinu* (záp. od *Bykáně*), kde nálezy kostí, hřebů, kamenných koulí, ostruh, podkov a šípů i nový fakt, že mlýn „Na dubině“ dole v údolí sluje v l. 1540—50 „mlejn pod bojištěm“ po mém soudu bezpečně místo zápasu prozrazují; *Lesíkov* hledá je asi půl hodinky odtud k jihozápadu na návrší směrem k zřícenině *Roháčova* hradu *Siona*, záp. od dnešní vsí *Maxovny* (také ovšem proto, že tam leží nejvíc pohotového

kamení). Mapka k brožuře Lesíkovově připojená znázorňuje jednotlivé varianty výkladů a možností cest nástupu i útěku Pražan velmi názorně. Vývody faráře J. Pavla najdeš v sborníku Kutnohorského slovem i obrazem, II, 1, str. 232 sq. Děkuji při té příležitosti p. Ant. Vomáčkovi za cenné informace, otázky se týkající. — Tvrz Malešická i s městečkem byla v době bitvy pravděpodobně v držení straníka Pražan; později ji drží Beneš z Mokrovous (srv. výše str. 225, p. 1.).

²) Datum 8. června má jediný Bartošek (l. c., 592) a sice i podle cisiojanu. Ale zdráhám se tomu dáti přednost před textem B (a pak b) hradeckého původu a textem Sa, jež mají středu, 7. června (Bartošek není, jak známo, v datech společlivých). Ostatní prameny dat nemají; jen „před sv. Duchem“. Z Tomka (IV, 300, pozn.) zřejmo, že 8. června byl z Karlštejna vypraven posel, aby přinesl noviny o bitvě Žižkové s Pražany. I to svědčí pro datum 7. června.

³) Toman, l. c., má ovšem s Tomkem za to, že Žižka měl prý podrobnosti bojiště od dřívějšíka v paměti. To není pravdě podobno.

⁴) Data o nich sebral Tomek, Děj., IV, 303, p. Kronika třeboňská a po ní Staré letopisy mluví o 1400, ale rozumí tu, jak se zdá, ztráty na obou stranách; totéž číslo, ale jako ztrátu Prahy samé, má žaloba na Rokycanu z r. 1445 (srv. níže str. 263, p. 6); Sa má nemožné 4000 (B má 1800) a ovšem o ztrátě vozů, koní a pušek. Kolegidi a Windecke vědí o 1200, Bartošek o 1400 (na obou stranách), En. Sylvius (srv. výše) již o 3000 (zas příklad, jak zveličuje Žižkovy úspěchy). Bartošek a pozdější texty St. letop. jmenují shodně několik rytířských lidí, kteří v bitvě padli: Petr Turkovec, který pražskou korouhev v bitvě držel, Čeněk Vikt z Myšlína, oba z panoší ve službách Pražan, Jan Hlas z Kamenice, jež jsme poznali jako pražského posla do Polska (srv. str. 108 výše) a — patrně na straně Žižkově — Jindřich z Dubé, Žižkův zel. Ze srovnání textů je vidno, že má pravdu Toman (srv. výše díl druhý, str. 17), že tomuto jménu, jež je v starších textech, třeba dát přednost před jménem Ondřeje z Dubé textů mladších (tyto jako E, G, T, K, R, M, L neporozuměly slovu o „tajdynkách“ u Poděbrad a udělaly z toho jméno osady; starší F, H, jež mají větu správně, mají také jméno Jindřichovo).

⁵) Tak Kolegidi (87): in ecclesia inclusos cremavit. Text Starých letopisů Sa, na jehož samostatnost jsme častěji upozornili, dříve dokonce: „ostatek Hory vypálil z kofen, takže u Hory na čtvrt léta žádný člověk nebydlel.“ Také Windecke (l. c., 198) dříve, že Žižka dobyl Hory a vypálil jí větší díl, zabíjel staré, mladé i ženy a zkažil Horu tak, že by se slitoval Bůh v nebesích. Urbánek (266) právem (jako již Palacký, III, 2, 201) ukazuje na upřílišnění zprávy textu Sa; zdá se však, že Žižka a Bzdinka, zavádějící nový řád v Hoře, užili ve značné míře nových, z městeček a vsí přivolaných osadníků (srv. i Arch. čes., VI, 420). Panství pana Haška byl ovšem konec; o nové úpravě mince srv. citát z listu pana Haška u Palackého, Děj., III, 2, 202, p. Ale závěr ze všeho přece může býti sotva jiný než že Žižka řádl hrozným způsobem. Pozdější texty St. letopisů, zveličující zkázu města, opakují souhlasně, že Žižka spálil Horu všechnu. — Poněkud jinou by se jevila situace, kdyby bylo pravdou, co prý chce dokázat E. Leminger (srv. Bartoš v ČČM, 1924, 9, pozn. 21), že Žižka se zmocnil Hory již r. 1423 (po Čáslavi). Ale to je zho-

nemožné; pan Hašek z Valdštejna, svoláváje asi v polovici září 1423 sjezd do *Nymburka*, sluje ještě mincmistrem na Horách Kutných (Arch. čes., VI, 410).

⁶⁾ O této důležité události zmiňuje se jediný *Kolegiát* — zas doklad, jak politicky nemyslivými lidmi byly skládány *Staré letopisy*.

(*Str.* 242)

¹⁾ Tyto spojení Žižkovy jmenuje *Kolegiát* (Žižka cum Thaboritis et cum dominis de Podiebrad et Rohaczzone et cum Waleczowsky et sua parte prostraverunt etc., str. 87). O pravděpodobné pomoci *Žalte* a *Loun* srv. níže str. 244. Co *pánů z Poděbrad* se týče, srv. výše str. 240, p. 2. Třeba upozornit, že oba v červenci 1423 ještě jako pomocníci Pražan táhli na Moravu. Ale po návratu neúčastnili se již akce proti Žižkovi, jež skončila bitvou u Strauchova dvoru a neúčastnili se také *sněmu svatohavelského*. To byl patrný projev nesouhlasu, ač nevíme, že by ve vši formě přistoupili k nové straně Žižkově. K Žižkovi však měli patrně nějaké vztahy přátelské (srv. i díl druhý, str. 38 a níže str. 271). Pro kolísavost jmen i chudobu zpráv lze politickou linii obou bratří (jež je vskutku velmi klikatá) těžko zachytit. *Viktorin* zapisuje se r. 1419 s p. *Čeňkem* a jinými k pomoci královně Žofii proti revoluci (AČ, III, 208), ale pak drží s Pražany a bojuje statečně v bitvě u Vyšehradu. Jeho bratr *Hynek* byl však protivníkem kalicha a stoupencem Zikmundovým; teprv po bitvě u Vyšehradu dal se k Pražanům (*Vavřinec*, 443). Pak jsou oba na sněmu čáslavském („*Jindřich*“ zde jmenovaný je patrně *Hynek* a byl mladší bratr *Viktorinův*), ale nikdo z nich nezvolen mezi vladaře zemské. O hrozném vystoupení pana „Bočka“ na hranicích lužických v únoru 1424 srv. výše str. 238, p. 3. O *Hynkovi* (či *Viktorinovi*?), jenž byl jat, jak jsme slyšeli, den před Malešovem od pánů (je možné, že přistoupil dodatečně k zápisu svatohavelskému a jat byl pro zradu jeho?), čteme v textu *D Star. letopisů*: „Potom se zaručil pod ctí, a pod věrú a pod základem vysokým, i nestavil se; čest a víru ztratil a lidi dobré (rozuměj, kteří se zaň zaručili) o základ připravil . . .“ Poč. r. 1425 stojí *Boček* po boku Táborů nebo Sirotků a dobývá *Chlumce* n. C. (zdá se, že tu jde o pana *Viktorina*, ne *Hynka*); Pardubičtí páni si činili dávno nárok na Chlumec (srv. *Hrady*, V, 285), téhož roku pan *Hynek* jal a do vězení vrhl pana *Jana Pušku* na *Kostomlatech*, býv. hejtmána v Nymburce, z téhož rodu Kunštátského pochozího; o staré nenávisti, ještě na Moravě se počavší, mezi oběma srv. data *Tenorova* v *Rezkově Sborn. histor. II* (1884), 220 sq.). *Puška* ve vězení brzo zemřel. V červenci 1425 je *Hynek* již v jiném táboře: zakazuje se *Korybutovi* a Pražanům k věrnosti (AČ, III, 303). Pak setkáváme se s jmény obou bratří (či jen *Viktorina*) v bitvě u *Ústí*; hned na to, v létě 1426 obléhají Táboři a Sirotky s velkou mocí třináct neděl *Hynkovy Poděbrady*, bez výsledku — to znamená, že někdejší přátelský poměr k bratrstvům změnil se v zuřivé nepřátelství. Několik dní po jejich odchodu pokusil se *Boček* ztéci *Nymburk* (patřil tenkrát Táborům) a byl při tom zabit. *Viktorin* zemřel r. 1427. Srv. i *Sedláčka* v *Hradech*, XII, 6. Celkový pohled na ty přemety mezi stranami a boje chtivou zdatnost i násilnost obou pánů je sám sebou příspěvkem k studiu bouřliváků z rodu Kunštátského.

²) Výslovně připomíná se jen pomoc landfridu (plzeňského). O souvislostech jejich srv. níže str. 253. Že v šiku Pražan stál pan Čeněk z Vartenberka, uvádí Starý letopisec textu *Sa i Theobald* (l. c., 306; zve ovšem omylem Čenka hejmanem Pražan). Srv. i *Tomana*, Hus. váleč., 337.

(Str. 243)

¹) Fontes, V, str. 592.

²) Data o rychlosti pochodů vojenských i cestovních v té době srv. u *Tomana*, Hus. válečnictví, 234 sq.

³) *Bartošek* jmenuje při tom jako vůdce Plzeňských a Podbrdských pány Hanuše z Kolovrat na Krašově, Jana Hanovce ze Švamberka, Hynka Krušinu ze Švamberka, Viléma Švihovského z Riesenberka a Buriana Caltu z Kamenné hory.

⁴) L. c., Dějiny, IV, 304, p. Srv. i *Palackého*, Děj., III, 2, 203, p.

⁵) Srv. poznámky *Gollovy* v edici (Fontes, V, 591 sq.). Bitvu u dvora *Strauchova*, jež, jak víme, byla 4. srpna, datuje *Bartošek* k 3. červnu; bitvu u Mostu z r. 1421 položil k r. 1426 a j.

(Str. 244)

¹) Již *Toman* (Hus. váleč., str. 336, pozn. 3) upozornil, že *Hájek* (list 400—1) užil v této partii starého pramene. Spletl to ovšem tak, že u něho obležení Žižky v Kostelci je líčeno dvakrát; po druhé je položeno do dnů po bitvě u Malešova!

²) Bylo by ovšem i možno, třeba-li již buď jak buď počítati s těžkým omylem v datu *Bartoškově*, klásti tažení Žižkovo ke Klatovům do konce měsíce *června* nebo až do *července*. Pro to by se přimlouvala jen jedna, ovšem málo závažná okolnost, že totiž *Hájek* (list 400) a po něm ovšem *Theobald* dává vskutku Žižkovi po bitvě u Malešova táhnouti ke Klatovům a odtud k Žatci (ovšem hned na to vypravuje, vlastně *po druhé*, o tom, jak byl Žižka obklíčen od Pražan u Kostelce nad Labem; jeho druhá verze tedy vlastně nasvědčuje našemu výkladu). Závažnější důvod bych spatřoval v tom, že *Kolegiát* nezmiňuje se výslovně o přítomnosti Žateckých v šiku Žižkově u Malešova. Nejmenuje ovšem ani *Hradeckých*; jeho „cum Taboritis“ by se ovšem dobře hodilo na *Klatovské*. Z data (známého zase jen z *Bartoška*), že *Bzdinka* 13. července oblehl *Ostromeč*, lze stěží odvoditi poučení, o tom, kde Žižka s hlavní silou svou byl v červenci; třeba ostatek opakovat, že data *Bartoškova* jsou v těchto prvních částech jeho kroniky nespolehlivá. Všechny pochybnosti však rozptyluje skutečnost, že ze zpráv *hornolužických* (*Jecht*, *Der Oberlaussitzer Hussitenkrieg*, 79) je patrné určitě, že v červenci byl Žižka někde na *severu Čech*. Dne 1. července bylo posláno ze *Žhofelce* „durch Ziskas willen und der anderen böhm. Feinde“ 200 střelců do *Žitavy* a asi uprostřed měsíce došla „ernste Botschaft durch Ziskas Sammlungen willen“; proto poslali zhořelší ještě 36 jezdců. Dne 17. července posláno znovu 40 jízdy, 90 oděnců s 10 vozy. Nebezpečí pominulo kolem 1. srpna. — Také ovšem všeho datování prostá zpráva dodatku k *Bartoškovi* (Fontes, V, 627), že pan Hanuš z Kolovrat dvakrát přitřhl do Plzně, bránit jí proti Žižkovi a pronásledoval jej až ke Královicům, nedokazuje

nic o dvojím tažení Žižkově do Plzeňska r. 1424. — Je pravděpodobné, že níže zmíněné vypálení kláštera v *Turnově* (srv. str. 245), náleží teprv do tohoto červencového pobytu Žižkova na severu.

(Str. 245)

¹⁾ L. c., str. 306.

²⁾ Srv. pozn. 2 na str. 244.

³⁾ Přepadení *Turnova* (náležel tou dobou na polovic vrchnostem dvěma: panu *Jindřichovi z Vartemberka*, strýci *Čeňkovu*, seděním na *Valdštejně* a panu *Otě z Bergova* na *Zbirohu* a *Troskách*, věrnému straníku *Zikmundovu*) se kladlo dosud do jara 1424. Srv. *Šimáka*, *Dějiny Turnova*, I, 23 a *téhož* v *ČČH*, 1912, str. 225.

⁴⁾ Srv. výše díl druhý, str. 141. Tam i vyloženo, že běžný výklad (na př. *Tomek*, *Žižka*, 198), že kněží byli trestáni „pro násilí spáchané na pohlaví ženském“, je velmi pochybný. Pravděpodobnější je, že šlo o akt Žižkova programového upalování dopadených kněží, upalování bez zřetele k vině či nevině. Jeden z kněží byl z *Litoměřic* (*Tobiáš Vlček*), jeden byl střídníkem ve *Vraném* (městečko u *Slaného*); zdá se, že kněží hledali ochrany v libochovické tvrzi, Žižkou asi dobyté. Před rukopisem *vratislavským (R)* nemá o činu Žižkově zprávy žádný text *Starých letopisů*; z *R* citoval nepřesně po *prvé Palacký* (III, 2, 207) „protože prý byli násilníci panen a paní“.

22. NÁVRAT PRAHY KE KORYBUTOVI

str. 246—252).

(Str. 247)

¹⁾ Srv. výše str. 190.²⁾ Srv. Urk. Beitr., I, 306, zpráva z Budína 1423, 14. září.

³⁾ Pověděli jsme již výše (str. 231), že sotva mohli v možnost takového řešení věřit sami katolíci; u jedněch snad spolupůsobila naděje, že Pražané ustoupí od nemožného požadavku a k slyšení přece bude moci dojít, u jiných asi hrála hlavní úlohu spekulace, aby dlouhodobé příměří, jež zaručovalo svatý pokoj aspoň na nejbližší dobu, nebylo odepřeno a zmařeno (Goll, Čechy a Prusy, 188, charakterizuje směle snesení sněmu o konečném rozhodnutí laiků v sporu o čtyry kusy, že ono jaksi vychází z žádosti „národní církve české“). Kardinál *Branda*, jenž byl tou dobou u Zikmunda v Budíně, přispěl ovšem také k odmítnutí Zikmundovu.

(Str. 248)

¹⁾ O tom srv. list rady Zikmundovy asi z 30. března 1424 v Urk. Beitr., I, 324.²⁾ Srv. Arch. čes., I, 17.

³⁾ Srv. Codex Witoldi 641 o poselství *Valkouna z Adlaru* ke králi *Vladislavovi*: že Pražané v naději na slyšení postoupili podle loňských smluv straně Zikmundově (zde vlastně: králi Zikmundovi!) mnohé statky a hrady, ale podmínky že nebyly druhou stranou zdrženy.

⁴⁾ Codex Witoldi, 634 (*Vrbata a Engliš* u Witolda 25. dubna). Srv. výše str. 236, o přestoupení pana *Alše ze Šternberka* k Pražanům.

⁵⁾ To je obsah českého poselství do Polska, jak jsme o něm zpraveni z relace Vitoldovy poslům krále Zikmunda, dané 26. dubna (Codex Witoldi, 633 sq.). Dříve než u Vitolda, byli poslové čeští u krále Vladislava (25. března ve Wislici, sev. od Tarnova). Král Vladislav podal o poselství hned zprávu králi Zikmundovi, ale zdá se, že zamlčel vše, co se týkalo žádosti o Korybuta a projevu, že Čechové Zikmunda nikdy neuznají — tak v dobrém zdání rad Zikmundových asi z 30. března z Budína (přetištěno ze sbírky Carovy v Urk. Beitr., I, 324—9 a v Cod. Witoldi, 650), jež je odpovědí na zprávu krále Vladislava, setkáváme se pouze s úvahou o nové české žádosti o slyšení. Radové Zikmundovi kritizují velmi ostře a třeba říci přesvědčivě česká tvrzení i české žádosti: není pravda, že král audienci Čechům odepřel: *prvou* poskytl jim v Praze 1420 v červenci (srv. výše str. 67; k tomu srv. níže str. 281, p. 2 o slyšení odjinud neznámém, nabízeném králem „pod Vyšehradem“), *druhou* měli v *Krakově* (r. 1421, před králem; srv. i Golla, Čechy a Prusy, 146, pozn. 19 a díl první, str. 56, 57, 87), *třetí* povolil král glejty danými panu *Půtovi a Městeckému* (srv. výše str. 247); glejt, jaký chtěli, jim ovšem dán býti nemohl; vojáci přece nemohou rozhodovat spory theologické. Dříve se (Čechové) spokojili s *Brnem*, nyní zase chtějí, aby hádání bylo v městě jejich; je vidno, že chtějí jen získati čas. Právě-li nyní, že napraví, co bude auditory proti nim z evangelia dovozeno, nelze porozuměti, jak si to představují. Kdo bude soudcem, kdo

rozhodne? Spíše se zdá, že ve své zatvrzelosti by chtěli, podobně jako v *Krakově*, spíš poučovat než poučení přijmouti. Z nových a stále pozdějších terminů, jež k hádání navrhuji, zřejmě, že jim jde jen o zmaření výpravy proti nim chystané. Krátce: *lhau*. Později r. 1430 dokazuje v nevydaném dosud traktátu dominikánský převor *dr. Jan Nider*, jeden z předních připravovatelů jednání s Čechy v Basileji a dobrý znalec českých věcí, nedůvodnost stížností českých ještě obšírněji. Právě, že Čechům dáno bylo slyšení 1. v Kostnici, a to Husovi a Jeronymovi a že Čechové poslali potom do Kostnice zvláštní spis, v němž mnohými důvody snažili se obhájit své stanovisko, 2. za obležení Prahy (v červenci 1420), kde svými čtyřmi články „cum nostris (zástupci) protunc satis concordabant, preterquam in articulo de necessitate communicandi sub utraque specie“ (srv. výše str. 64, 69), 3. v Brně, kam byl dán učencům husitským glejt k audienci za přítomnosti doktorů z university vídeňské (srv. nad čarou), 4. v Uhrách před králem Zikmundem za účasti Prokopa Holého (týká se rozmluv v Prešpurce na jaře 1429), 5. v Norimberce, kde chtěli přede vším lidem hájit svou sektu za přítomnosti jednoho tisíce jízdných; potom aspoň 400 jízdných (týká se smlouvy behemštajnské z února 1430 a hádání proponovaného v Norimberce na duben 1430, jež kurie zakázala). Srv. o tom výpisky *F. M. Bartoše* v jeho *Husitika* etc. ve VUčSp, 1931, str. 61. Srv. o důsledné ochotě Zikmundově k „slyšení“ Čechů výše str. 259, pozn. 1.

⁶⁾ Instrukce poslá do Polska měla totiž, pokud šlo o slyšení, na myslí sbor auditorů, patrně světských; nepravila již, že to, co auditoři za pravdu uznají, musí přijmout obě strany, ale slibovala, že se Čechové podrobí a napraví, najdou-li se u nich bludy. To bylo skoro totéž, co dříve. Jinak místo vykládá *Tomek*, Děj., IV, 298 a *Goll*, Čechy a Prusy, 185. Obsah nabídky o slyšení známe ovšem jen z reprodukce dobrého zdání rad Zikmundových v Urk. Beitr., I, 324.

⁷⁾ Poslové čeští s tímto poselstvím přibyli ke králi Vladislavovi do *Wislice* 25. března. Počítám tedy, že vyjeli z Prahy asi 15. března; byly-li cesty pro jarní deště ošklivé, tedy něco dříve.

(Str. 249)

¹⁾ Srv., jak se vrací stará žaloba na největší vinu Zikmundovu ve výkladu *Vrбаты a Engliše* u *Vitolda* (Cod. Wit., 634): po smrti krále Václava obrátili jsme se jednomyslně k Zikmundovi, chtějíce jej míti pánem; ten však listy a posly svými nás i korunu království v celém světě křivě obvinil ze zhoubného kacířství a očernil (deturpavit) a způsobil nám zášť a nepřátelství ve všech zemích německých.

²⁾ *Orlice* je tvrzení u *Kyšperka*. O *Vrbatovi* má jedinou zmínku k r. 1425 (byl tehdy v službě Korybutově) *Tomek*, Děj., IV, 326; o tvrzení *Orlici* srv. *Hrady*, II, 270.

(Str. 250)

¹⁾ Srv. výše str. 248, pozn. 5. *Kronikář Długosz* však tvrdí, že žádost o Korybuta přednesli Češi již ve *Wislici*. Mám to za velmi pravděpodobné, přes mínění *Gollova*, Čechy a Prusy, 186.

²⁾ Srv. Cod. Witoldi, 622 (glejty Zikmundovy k slyšení, dané v *Diosgyöru* [záp.

od Miškovců], 30. března) a *ibid.*, 629 a v Urk. Beitr., 329 další glejty Vladislavovy z 16. dubna, dále list Vladislavův Vitoldovi z 15. dubna o souhlasu krále Zikmunda s jednáním (Cod. Witoldi, 627) i odpověď Vladislavovu Čechům do Prahy, poslanou po rychlém poslu *Mik. Zambovi* (*ibid.*, 630, z 16. dubna). Zde vyslovena i obava, že jde jen o české vytáčky, aby letní výprava proti Čechům byla zmařena. Zamba dostává při té příležitosti plnou moc verbovat (patrně v českých zemích) lidi na pomoc králi Zikmundovi proti Čechům! (*ibid.*, 630, z 16. dubna; za týden na koně 20 širokých grošů).

³⁾ Srv. Codex Witoldi, 633 (list Vitoldův poslům krále Zikmunda, d. d. 26. dubna v Přelomi) a *ibid.*, 635 (list téhož králi Vladislavovi).

⁴⁾ *Vrbata* totiž a *Engliš* čekali ve Wislici na rozhodnutí Zikmundovo, tedy do 15. dubna, pak teprve se odebrali za Vitoldem; vrátili se od něho s poštou Vitoldovou před 5. květnem. (Co výše pověděno, je ovšem přizpůsobeno výkladu *Gollu*, jakoby král Vladislav zvěděl o české žádosti o Korybuta teprv od Vitolda. Opakuji, že mám za pravděpodobnější, že to Vladislav slyšel již 25. března).

⁵⁾ Přibyl-li 7. května do Polska, odjel z Prahy 25.—27. dubna. Jeho kreditiv s. d. v Cod. Witoldi, 640 je dán pouze od tří měst pražských. Ale své poselství přednesl jménem Pražan, pánů, rytířů a panošů. Trest poselství v Cod. Witoldi, 641, zároveň s odpovědí královou (kéž by byli měli a zachovali takové protokoly v kanceláři krále Zikmunda nebo v knihách města Pražského!) — *Jan Valkoun z Adlaru* držel ves a tvrz *Viteň* za Klatovy na hranicích bavorských; stál patrně ve službách Prahy. Srv. Hradý, IX, 150 a OSN, z Adlaru. Někdy *Valkún* byl již roku 1394 poslem krále Václava IV. u polského dvora; možná, že jde o tutéž osobu, zrovna jako je pravděpodobno, že *pan Hýnek* r. 1405 častovaný polským králem byl *Hýnek z Valdštejna* či *Koldštejna*. Srv. Golla v ČČH, III (1897), 225.

(*Str.* 251)

¹⁾ Cod. Witoldi, 640: Pro lásku Ježíše Krista a přízeň k národu českému žádán byl král, aby slyšení, jak byl započal, dovedl k výsledku — dosáhnou-li ho Čechové, budou ochotni „audire et proponere“ a podrobiti se pravdě evangelia a svatých otců. Ale nechť král odpustí, že nedotýkají se konkrétních nároků králových o místě a času slyšení (t. j. 11. června v slezských městech nebo Kladsku), protože právě dnes (7. května!) se radí o odpovědi.

²⁾ Rozumí tažení proti českým kacířům, smluvené se Zikmundem a legáty papežovými, jehož termín stanoven byl na 25. července. — Zajímavé je (k žádosti Vladislavově, aby mu Čechové přece ponechali čest prostředkování mezi nimi a církví), že ještě 27. května dává král Zikmund Vladislavovi plnou moc jednat s Čechy (Codex ep. sec. XV, II, str. 175).

³⁾ Urk. Beitr., I, 348. Zdá se, že list je odpovědí na poselství o výsledku porad českých ze 7. května, na něž odkazoval Vladislavovi *Valkoun z Adlaru*.

⁴⁾ Datum má jen *Bartošek*, I. c., 593. Zajímavé je, že *Staré letopisy* nevědí o příjezdu Korybutově nic; vědí jen, že v září Korybut a Pražané smlouvají mír se Žižkou. *Kolegiát* dodává později, že se kníže toho roku vrátil. *Enea Sylbio* neví

vůbec nic o druhém panování Korybutově. Za to ví *Windecke* (l. c., 168); ten nám také (spolu s *Ondřejem Řezenským*) zachoval opovědný list Korybutův králi Zikmundovi (v němec. překladu) — jeden ze dvou známých listů z kanceláře tohoto knížete z let 1424—27; její písemnosti jakoby později byly úmyslně zničeny. Pozdní zpráva *Kroniky velmi pěkné*, zmiňující se o odchodu (nejmenovaného) knížete do Litvy (na jaře 1423) a dodávající „potom jest zase přijel, maje za to, že mu též přijde jako prvé, ano nic“, náleží k předním dokladům zmatené informovanosti tohoto sběratele (srv. díl druhý, str. 154).

⁵⁾ Srv. Urk. Beitr., I, str. 350, 352, 354 (vše z 28. června až 8. července).

(Str. 252)

¹⁾ Co později vyčítavě píše *Vitold* králi *Vladislavovi* (1429, 3. kv.) o finanční pomoci *Šafranců* (šlechtický rod, z něhož kanovník krakovský *Jan* byl kancléřem král. polského, *Petr* podkomořím; syn tohoto osobně vedl Korybuta do Moravy; není zřejmo, běželi-li o prvé či druhé poslán Korybutovo) i o účastenství *Sestřencově* (purkrabí na hradě *Bandzinu*), jenž stál v službách Šafranců, srv. v Cod. Witoldi, 828.

²⁾ O opovědném listu srv. výše str. 251, pozn. 4; přetisk v Urk. Beitr., I, 304 je z *Ondřeje Řezenského*; text *Windeckův* jest ovšem chatrnější, ale má plus: ad mandatum ducis Sig. electi regis Bohemí (sic) *Jacobus* heres (sic) *Parlowien* (sic; var.: *Palowion*) — je to, pokud vím, jediná zmínka o kanceláři Korybutově; porušené jméno kancléře bude lze snad zjistiti. Důležité je, že se tu Korybut sám zve „požádaným a zvoleným králem“, podobně jako to ohlašoval *Valkoun z Adlaru* králi *Vladislavovi* (str. 251 výše); podivná kombinace slov „požádaný a zvolený“ tlumočí, tuším, asi myšlenku: nejsem králem korunovaným, nýbrž volbou určeným čekatelem království. Pohříchu nevíme nic o povaze, době a místu takové volby; zdá se, že Korybut vstupuje tu na místo *Vitoldovo*, jenž r. 1422 byl oficiálně v Čechách zván „českým králem požádaným“; přídavek „a zvolený“ prozrazuje ovšem, že Korybut dosáhnul více, t. j. titulu, jehož *Vitold* přijmouti nemohl. Volba, o níž je řeč, vyšla jistě jen od Pražan a šlechty a měst s ní spojených; zdá se však, že i strana *Zikmundova* byla žádána, aby k ní přistoučila; tak bych aspoň rozuměl zprávu *Hájkově* (list 398), ovšem k *prvému* příchodu Korybutovu položené, že Pražané chtěli Korybuta korunovati na pražském rynku, ale páni zemští, v tom zejména se strany *Zikmundovy*, nechťeli k tomu svoliti, dovozující, že mají králem *Zikmunda*, již korunovaného, také proto, že prvé poselství ke Korybutovi bylo sic s vůlí některých pánů, ale druhé a třetí prý jen od měšťan, kteří pány v tom opovrhli, konečně, že je „*Rusenín*“ a není pokřtěný ve jménu Sv. Trojice. Starší pramen nějaký ozývá se tu nepochybně; jednotlivosti neshodují se ovšem vesměs s naší známostí věcí. — O volbě Korybuta králem má zmínku jen t. zv. „malá kronika klosterneuburská“, připomínající naše Staré letopisy (je psána německy) a obsahující léta 1322 až 1428 (vydána v Arch. f. österr. Gesch., VII (1851), str. 229—250). Poslední části její jsou psány patrně současně, jak zejména přesná data, zprávy o změnách počasí a cen obilí, vína a j. prozrazují. O českých věcech má jen, krom dat o rakouském zbrojení proti Čechům, několik málo zmínek —

v tom k r. 1417 (str. 243): „in dem jar vertriben *die zischken* und die hussischen die priester und zerstörten vill gottshäuser“ a k r. 1422 (247): „desselben jars haben die hussen herczog *sigmunden* auffgeworffen zu einem khünig umb. s. catharina tag (to je 25. listop., leč by se mnil den Kateřiny Sienské, t. j. 30. dubna) in der stat *phässläch* (Čáslav), ein meill von dem perg“ (Hory Kutné). Zmínka o Čáslavi by vskutku ukazovala na dobu prvního příchodu Korybutova a také datum sněmu mohlo by se dobře srovnávat se skutečností (na rozdíl od běžného výkladu, že sněm byl počátkem května). Potom však je zřejmo, že slova o volbě králem jsou jen letopiscovým *výkladem* aktu; víme, že požádaným králem byl tenkrát Vitold. Zmínka o „Žižkovcích“ k r. 1417 položená nemůže ovšem, podle toho, co víme, psána býti toho roku, nýbrž teprv později, kdy se Žižkova praxe promítala do samých počátků táborské revoluce. V rakouské historické literatuře považuje se klosterneuburská kronika za „sonst gut unterrichtet“ (srv. naposled Jahrbuch f. Landeskunde Niederösterreichs, XXII (1929), str. 27). Mám za možné, že kronika je něco pozdějším německým vzděláním latinského originálu; tím by se některá pochybná místa asi nejsnáze vysvětlila.

³⁾ *List Korybutův* je motivován ku podivu jen jednou myšlenkou: jde o čtyry kusy, o něž se zasadil národ český a moravský, zejména o přijímání svátosti ol-tářní (tu pravdu zjevil Bůh Duchem svatým národu českému a moravskému). O ty čtyry kusy žádal a žádá národ český řádné *slyšení* — my pak (Korybut), poznávše, že ty čtyry kusy jsou spasitelné a důvodné Písmem sv., žádali jsme od Vás a žádáme, aby to slyšení bylo dáno českému národu. *Ale takového slyšení nemůže český národ ani my dosáhnouti*. Proto my, vidouce takovou velkou křivdu (gedruck), která se děje od Tebe, králi uherský, svatým pravdám a českému národu, a že *nechceš k takovému slyšení svolení dáti*, přišedše po jejich žádosti k nim, abychom hájili svatou pravdu a národ v Čechách co nejdéle dovedeme, ohražujeme se proti Tobě, králi uherský a vévodo rakouský etc. Jak zřejmo, opovědný list je motivován jen tím, že král Zikmund nechce povolit Čechům slyšení. Tak to tvrdili čeští poslové, jak jsme slyšeli, v Polsku i Litvě. Ale tvrdili nepochybnou nepravdu, jak i v Polsku bylo dobře známo. Není vyloučeno, že Korybut si byl skutečného stavu věcí vědom a že stylisoval opovědný list úmyslně tak, aby důvod jeho rozpadal se v nic, jinými slovy, aby náprava situace byla možná a snadná. Král Zikmund měl v rukou opovědný list již aspoň 14. července. Srv. *Golla*, Čechy a Prusy, pozn. 106.

23. STARÝ TÁBOR A ŽIŽKA

(str. 253—260).

(Str. 253)

¹⁾ Vydal jej z chebského archivu *K. Siegel* v *Zeitschrift d. Ver. f. Gesch. Mährens u. Schlesiens*, XXII (1918), str. 48; regest uveřejnil Siegel již r. 1916 v *Mitth. d. Archivrates*, II, 38. Je to starý německý překlad originálu. Tisk Sieglův má na konci datum: 1423 (na rozdíl od obsahového regestu, vydavatelem v čelo položeného), ale p. dr. Siegel mne na můj dotaz ujistil, že listina má jasné datum: 1424.

(Str. 254)

¹⁾ Pan *Menhart* z *Hradce* se tu mezi Táboory, pokud vím, objevuje po prvé. Srv. o jeho zajetí a podobném asi obratu jako u pana ze Švamberka výše str. 115, p. 2.

²⁾ Jména jsou v německém překladu namnoze korumpována. Vyčtení jsou *Přibík z Klenové*, *Jan z Pajreku*, „*Beneschau von Kremzier*“ (snad Beneda z Křivsoudova? — srv. o něm i o obou zemanech předchozích bližší data v pozn. 6 níže), *Petr a Jan Kosoř z Malovic* (na tvrzi toho jména u Netolic; srv. *Hrady*, VII, 121), *Oldřich a Vilém z Lub* (patrně porušené jméno; nelze zjistiti) a *Protiva z Lomče* (srv. níže pozn. 6). Nejasná věta o příměří s *Rožmberky* zní tu: Auch alle, die do wolten in den obgescriben fride treten mit sulcher vorschriben eynung mit einem aussgeben von herrn von Rosenberg, der do treffte und eynnte zwischen herren von Rosenberg und der Taborischen gemeyne, der sal auch vorgang haben. Smysl její je tyž, jako v české listině o příměří z 10. září (AČ, III, 225) v podmínce, vyjádřené v posledních pěti řádcích textu na str. 247. Zajetí z obou stran a zajatci z *Rdbí* mají býti po dobu příměří propuštěni. Základ, jenž propadá při porušení smlouvy, je 8000 kop; obšírná ustanovení o jeho event. splatnosti jsou táž jako v pozdější listině o příměří mezi Tábořem a Rožmberky z 10. září (AČ, III, 245).

³⁾ Podle orig. v arch. třeboňském otištěno v *Arch. čes.*, III, 245—8.

⁴⁾ Vedle pana z Rožmberka jmenují se Vilém z Potenštejna (jinak též Lopata, seděním na Maidštajně čili Divčím Kameni rožmberském; o Potenštejnu srv. *Hrady*, IX, 243), Jan z Risemburka (jde o člena vladického rodu, jenž se zval po hradu Riesenburce nebo Žernovcích u Čes. Skalice; Jan stál jako Vilém z Potenštejna patrně v službách Oldřichových. Srv. rejstřík k *Bl. Rymešové* Listáři Old. z Rožmberka); oba nalézáme od r. 1420 pravidlem v okolí Oldřichově; dále Jan z Rožmitála, seděním na Blatné a purkrabí hradů Zvíkova a rožmberských hradů Vimperka, Hluboké, Krumlova, Velešína, Rožmberka a Vítkova kamene (Vít-kova hrádku).

⁵⁾ Jsou to Přibík z Klenové, Jan z Pajreku, Protiva z Lomče, nejisto, zda i Beneda z Křivsoudova (srv. výše pozn. 2 na str. 254). První tři jsou vesměs z okolí klatovského a odpadli patrně od starého Tábora po osobním zakročení Žižkově v květnu zároveň s městem Klatovy, s nímž asi byli úmluvami poutáni. Za to vladyka Jan Kosoř z Malovic stojí tu při starém Táboře, podobně jako v únoru;

vedle něho se jmenuje Beneš z Dubného (záp. od Budějovic; Hrady, III, 288).

⁶⁾ Jsou to *Beneda z Křivsoudova* (Křivsoudov v okr. dolnokralovickém byl až do revoluce duchovní statek; válka jej dala Benedovi, jenž se v tomto listě po prvé a r. 1444 naposled jmenuje; Zikmund mu držení statku potvrdil, r. 1430 jako spojenec Táborů vstupuje v příměří s p. z *Rožmberka*; srv. Hrady, XII, 191), *Ždeněk z Lukavce* (tvrz u Pacova; r. 1421 vystupuje po prvé s bratrem a s Kamarytem z Žirovnice jako drobný šlechtic z klientely pana *Oldřicha z Hradce*; r. 1430 je s Benešem z Křivsoudova mezi spojenci Táborů; r. 1436 dostal od císaře Zikmunda Lhotice u Dol. Kralovic. Žil ještě 1464; srv. Hrady, XII, 205), *Kamaret z Žirovnice* (hrad u Počátek) již zmíněný, známý z *Popravčí knihy* hubitel Rožmberků a vojenský předák tábořského bratrstva, zejména v r. 1429; r. 1431 utrpěl spolu s *Mikulášem Sokolem z Lamberka* a *Sezemou Jevišovickým z Kunštátu* těžkou porážku na loupežné výpravě do Rakous; srv. Hrady, IV, 115), *paní Anna z Frimburka* (jde o vzdělanou, známou paní, příznivkyni Husovu, vdovu po Petru Zmrzlíkovi ze Svojšína (srv. výše str. 88; měla svého času veřejnosti známý vliv i na krále Václava; srv. *Palacký, Děj.*, III, 1, 237); nalézáme ji i r. 1431 v spojení s tábořskými městy *Domažlicemi, Klatovy* a *Sušicí* (srv. AČ, IV, 238); sídlila na *Kasejovicích* (u Lnář, sz. od Blatné); žila ještě r. 1464. Srv. Hrady, XI, 260; podivno je ovšem, že *Petr ze Svojšína* seděním na Orlíku, tedy syn paní Anny, je v zápisu, jímž se obíráme, jmenován v čele strany starého, nikoli Žižkova Tábora, vedle pana Bohuslava ze Švamberka a Heřmana z Borotína), *Přibík z Klenového* (hrad u Nýrska, později proslulý náčelník Táborů, známý ze smělosti bitevní, bojů s Rožmberky, zraden z r. 1434 i ukrutenství, jeden z těch, co zbohatli z války), *Jan z Pajreku* (hrad u Nýrska na hranicích bavorských, soused a spolupracovník Přibíkův, podobně nespolehlivé povahy (r. 1426 zradil cestu bavorským žoldnéřům do Čech), bojoval také s Rožmberky; v tomto listě se vyskytuje po prvé, zemřel před 1440; srv. Hrady, IX, 132), *Protiva z Lomče* (tvrz u Klatov; zdá se, že Protiva v tomto zápisu jmenuje se po prvé a naposled; srv. Hrady, IX, 256). K těmto straníkům Žižkovým počítá zápis ještě *Lomnici*, jak víme, hrad *Roháče z Dubé*; jeho však nejmenuje.

(Str. 255)

¹⁾ Předpokládá se, že pomoci katolického landfridu plzeňského bojovaly v červnu po boku Pražanů u Malešova.

²⁾ Podle dodatku ke kronice *Bartoškově*, slavicího činy pana *Hanuše z Kolovrat*, byl to on, jenž dobyl předměstí klatovského, „satis bonum et firmum“ (Fontes, V, 626).

³⁾ Nejisto zůstává, jaké v té roztržce stanovisko zaujaly tábořské *Domažlice* a dále *Horažovice*.

⁴⁾ Srv. výše str. 254, p. 5.

(Str. 257)

¹⁾ *Kronika* dle zajisté (l. c., 21), že Táboři měli Žižku v nenávisti nejvíce proto, že Žižkovi kněží rádně mše sloužili v ornátě a s pleší a v komži, boží tělo nosili

v monstranci. Protož sú Žižkovým kněžím říkali pláteníci a Žižka Táborským ševci. Ale *Eneáš Sylvius* praví výslovně, že Žižka krutě pronásledoval kněze, kteří konali bohoslužby po starém obyčejí (l. c., 158) a také *Vavřinec z Březové* (l. c., 483) poznamenává mimochodem, že Žižka pobral, očišťuje klášter roudnický, i ornáty. Autor Kroniky velmi pěkně byl patrně zpraven o rozdílech v užívání rouch bohoslužebných, jak se vyvinul u Sirotků a Táborů a ztotožnil ve své tendenci, jež chtěla Žižku co nejvíc vzdáliti Táboru (srv. díl druhý, str. 153), praxi kněžích sirotčích se stanoviskem Žižkovým. Je možné, že to byl kněz *Ambrož*, který tuto praxi zavedl (před r. 1423 sotva; na synodě pražské v červenci 1421 souhlasili kněží hradečtí s mistry pražskými). Nejpravděpodobnější zdá se mi výklad, že novota byla jaksi koncesí Žižkovi, když se ujal Hradce. Ale ohlasem napětí nebo nepřátelství, jež vyvinulo se mezi Táboř a Žižkovými a starotáborskými je zpráva Kroniky nepochybně; je i možné, že vojsko Sirotků a Táborské později přezdívek takových o kněžích druhé strany užívalo. Srv. i výše str. 95.

¹⁾ Srv. výše str. 78, 87.

(Str. 258)

¹⁾ Srv. díl první, str. 132 a výše str. 169.

²⁾ Srv. díl první, str. 135.

³⁾ Srv. výše str. 254.

(Str. 259)

¹⁾ O všem tom podává svědectví list *krále Zikmunda panu z Rožmberka z Toty* (Totis) z Uher 10. října 1424 (Arch. čes., I, 18). Věnován je skoro cele thematu, „zvláště jakož nám píšeš o Tábořích, kterak slyšení žádají“ (žádali také, aby až do chvíle, kdy bude slyšení, byli zůstaveni v pokoji při svých „kusech“, t. j. artykulích). Král odpovídá, že, jako vždy dříve, k tomu chce rád svoliti a glejty dáti — jen aby to vedlo k cíli a dobru jeho i té koruny. Chce vše, co proti němu Táboři učinili, dáti na soud *pana z Rožmberka* a jiných dobrých lidí a pánů; co po jejich radě Táborům slíbí, chce věrně zdržeti. Činiti koncese ve věcech *náboženských* však nemůže, to je věc papeže: když se s církví smíří, nebude smír s ním činiti již nesnázi. Pan z Rožmberka, jak z listu zřejmo, měl se osobně s Táboř sejíti; král mu k jeho jednání s Tábořem přeje všeho zdaru (list, jenž je, jako mnohé jiné, s to, aby o poměru Zikmundově k českému problému podal svědectví cenné a pro Zikmunda příznivé, nebyl našimi historiky zužitkován dostatečně); *Prokeš* (l. c., 106) nedí o senačním obratu na př. nic víc, než že „Táboři uzavřeli příměří s panem z Rožmberka, aby uvolnili své síly k rozhodnému boji“ (t. j. po boku Žižkově!); to opakuje *Urbánek* (272), jenž však níže (274) dosah táborského zakročení u Zikmunda správně charakterisuje. Se strany Pražan nebo spojenců jejich, „zrádných“ pánů, nemáme od r. 1420 nikde svědectví takové kapitulace před Zikmundem, prosící, aby je král ponechal při náboženském stanovisku jejich až do vyžádaného slyšení a (nota bene) nevzpomínal jim ničím zlým minulých činů — a přece obrana Žižkovy politiky (u *Tomka* i u jeho následovníků) je pravidlem

založena na podezřívání Pražan a pánů, „domácích pokrytců“, že chtěli se se Zikmundem dorozuměti nebo smřítí.

(*Str. 260*)

¹⁾ Je dost zajímavé jít za omylem mých předchůdců, kteří nepostřehli, že od podzima 1423 počínaje (což je, jak víme, právě doba založení zvláštního Tábora Žižkova) nemá starý Tábor žádné účasti v akcích Žižkových a že slouží posléze politice od něho zcela rozdílné. U *Palackého*, který jakoby zápisu Žižkova nového Tábora neznal, nedočteme se o poměru Žižky a Tábora v té době nejmenšího; *Palacký* mluví jen o Žižkovi, jež si představuje jako nepřítel všech kališníků, kteří po sněmu svatohavelském upadli u něho v podezření zrádného pokrytectví (str. 198). Ale čtenář musí mítí dojem, že za Žižkou je i Tábor; jak podivně je obraz situace u *Palackého* zkreslen, vysvitne ze skutečnosti, že *Palacký*, ač sněmu svatohavelskému věnoval dvě strany, zamlčel úplně, že hlavní heslo sněmu bylo proti zhoubcům zemským a že obráceno bylo proti Žižkovi. *Tomek*, jak víme, má za to (*Žižka*, 169, 200), že Žižka si založil zvláštní bratrstvo proto, že prý choval nechuť k náboženským řádům staršího Tábora, že „novoty tábořské nenáviděl“, takže se mu prý osobní obcování s Tábořem stalo odporným. Ale domnívá se zároveň (173), že přes ten odpor i po založení menšího Tábora zůstal vrchním velitelem starého bratrstva tábořského. Tak mluví dále o „Žižkovi a Tábořech“ představuje si vskutku, že šlo o společné akce obou skupin tábořských nebo aspoň předpokládá, že Žižkovi vyslána byla pomoc ze starého Tábora pod velením Bzdinkovým. Že Bzdinka postavil se Žižkovi po bok, snad s dílem lidu starého Tábora, třeba mít za nepochybné, ale nelze to patrně vykládati jinak, než že krok Bzdinkův stal se v nevůli ostatními hejtmany a náčelníky Tábora, že znamenal *odpadnutí* k menšímu Tábořu Žižkovu. *Tomek* ani jeho následovníci si nepovšimli s dostatek, že Bzdinka je již na podzim r. 1423 hejtmanem hradeckým, to jest hejtmanem Žižkova bratrstva. O tom, že nikde během r. 1424 není zmínky o pomoci Žižkovi z Tábora, *Plísku* atd., nebo od pana *Bohuslava ze Švamberka* (naposled přispěl Švamberk Žižkovi při obléhání *Panny* v létě r. 1423), nenajdeme u *Tomka* slova. Příměří, jež uzavřel starý Tábor se stranou Rožmberkovou na jihu dne 10. září 1424, vykládá *Tomek* tak (a podobně pak *Frankenberger*, I. c., 90 a *Urbánek*, 272), že učiněno bylo nepochybně s vůlí Žižkovou (cílem příměří bylo, jak víme, vyjednávání se Zikmundem!), aby prý Táboři mohli se vypravit ku Praze, již Žižka právě oblehl. O vratkosti toho dohadu, i když pomineme všechny známky, že tou dobou dávno nebylo styků mezi Tábořem a Žižkou, poučí vzpomínka na jaro r. 1420: tenkrát vydal se Žižka s většinou Tábořů na pomoc Praze, zanechav jen menšinu v pevnosti — ta pak stačila, aby odrazila útok ne pouze Rožmberkův, ale i silného vojska *Albrechta Rakouského*. Podle výkladu *Tomkova* by musila domnělá pomoc z Tábora objeviti se 13. nebo 14. září, v den uzavření libeňského míru před Prahou; o tak zajímavé události, směřující Žižkovu do světa ještě příznivějšího event. podivnějšího stavící, snad by nám i málomluvní analisté soudobí musili zachovati zprávu. Třeba tázati se konečně: což by Žižka,

chystaje se k útoku na Prahu a získav proň *Hradecké, Žatecké a Lounské* atd., nestaral se *dříve* a důrazněji o pomoc svého vlastního vojska z hlavních pevností tábořských, bylo-li toto vojsko opravdu vojskem jeho? Jak to, že v pramenech nacházíme zmínky o pomoci *Klatovských* (kteří vrátili se k poslušenství Žižkovu), nikoli však od *Píseckých, Prachatických a Tábořských*? Žižka, aby dosáhl pomoci Klatovských, podnikl v květnu daleké tažení na jihozápad země; že Klatovští stáli v šiku Žižkově před Prahou, zapsal letopisec — jak by byl mohl pomlčet o Tábořských a Píseckých, kdyby se Žižkovi v obou hlavních pevnostech Tábora podařilo, co podařilo se v Klatovech? List o příměří z 10. září dosvědčuje jasně a nepochybně, že města Tábor a Písek a Prachalice stála v zcela jiném, než žižkovském táboře, než Klatovy. Rozdělení Tábora na dvě strany a skrovnosti přivržerstva Žižkova na českém jihu, jak se nám jeví v listu o příměří s panem z Rožmberka z 10. září, Tomek (str. 199) neporozuměl nebo se mu vyhnul. Frankenger (l. c., 50—92) má, na rozdíl od Tomka, jež v podstatě následuje, již zřetelné pochybnosti. Práví, že Žižkův přátelský (prý) styk se starým Tábořem nebyl takový, aby Táboři se prostě řídili jeho rozkazy; činili tak jen dobrovolně a v důležitých věcech. Frankenger se domnívá, že Žižka před Malešovem žádal posil i z Tábora a po Malešově prý odhodlal se táhnouti k Žatci přes Klatovy (to je to tažení, o němž jsme ukázali, že bylo v květnu), jen z toho důvodu, aby osobní intervencí v městech starého Tábora utužil poměr obou bratrstev a vyžádal si pomoci k útoku na Prahu. Jednání prý však nešlo hladce, protože Táboři asi poukazovali na svou válku s *Rožmberky* (třeba poznamenati, že nic o takové válce nevíme; příměří z 10. září není ještě důkazem, že učinilo konec válce, podobně jako svatohavelskému příměří z r. 1423 nepředcházela vojna mezi Pražany a katolíky: příměří ukončilo jen stav, jenž nepřátelských aktů nevylučoval), teprv koncem srpna věděl prý Žižka, že může s pomocí tábořskou počítati; proto v té době vytrhl proti Praze. Vše to jsou čiré dohady, jež nelze uvést ve shodu se skutečnostmi, jež známe; dohady ty jen prozrazují, že Frankenger postřehl, že starý Tábor Žižkovi nepomáhal; Frankenger také neodvážil se věty, že Táboři Žižkovi vskutku pomoc poslali (krom výkladu o Bzdinkovi, společného s *Tomkem*). *Urbánek* (l. c., 230 sq.), jenž příčinu Žižkovy roztržky s Tábořem hledá v usnesení synody písecké z poč. r. 1422 o eucharistii (str. 233; usnesení je ovšem jen dohadem pravděpodobným a v březnu 1423, tedy po roce, psal Žižka, nedbaje domnělého rozdílu v poměru k pikartskému učení, že je s Tábořskými zas za jeden člověk), má za to, že Žižka utvořil menší Tábor, tuše, že rozpor se starým Tábořem se může zhoršiti (232), ale spojitost obou skupin, ač valně ochabovala, prý nepřestávala. To mínění je jen příležitostně podepřeno delším výkladem (*Urbánek* neměl za nutné věnovati problému o poměru obou Tábořů zvláštní pozornost): u *Telče* v září 1423 je Žižka „ve spojení s Táboři, vlastně Hvězdou“ (Bzdinkou), v listop. 1423 je u *Nepomuku* spojen s panem ze Švamberka (srv. opravu data str. 122, p. 5; co r. 1424 se týče, kde odcizení obou Tábořů je patrně naprosté, čteme u *Urbánka* jen k září 1424, že Táboři pojali Žižku do svého příměří s Rožmberskými a že „tím vyznačen je jejich dosud trvající dobrý poměr

k Žižkovi“. Tak ani Urbánek není práv významu tohoto listu, jenž ostře odlišuje jednak stranu starého Tábora, jednak přívržence Žižkovy na českém jihu. Urbánek nalézá Žižku v Plzeňsku r. 1424 před Malčovem i po něm, ale nikdy při té příležitosti nemůže konstatovat, že by dobrý poměr k Žižkovi jevil se skutkem, t. j. poskytnutím pomoci z měst tábořských, nebo že by vskutku příměří z 10. září vedlo k odeslání vojenských posil Tábora k Praze, krátce, že by se během roku 1424 projevil jakýmkoli způsobem kooperace vojenské nebo politické. Že příměří s Rožmberky dokladem takové shody býti nemůže (ač v ně byl Žižka pojat), plyne z Urbánka samého; Urbánek dobře podotýká (str. 274), že Táboři přiblížili se králi Zikmundovi žádostmi svými více než spojení kališníci a katolíci na sněmu svatohavelském loni; jmenování Žižky v listině, Žižky beze zmínky o jeho bratrstvu severočeském a o jeho armádě, bez jakéhokoliv označení jeho postavení a jeho hodnosti, tak, jako by šlo o malého zemana, držícího statek někde na Klatovsku nebo Jindřichohradecku, pojetí jeho do příměří pod zvláštním závazkem starotáborských ručitelů úmluvy, že obě města i řada zemanů vedle Žižky jmenovaných zdrží věrně příměří, v němž jsou „přijati“, nasvědčuje výkladu, že výčet Žižkových straníků na českém jihu v listu o příměří stal se na žádost Rožmberkovu, jenž pomoc Táborům v žádostech jejich u krále Zikmunda slíbil asi jen pod podmínkou, že jemu a jeho spojencům bude zaručena bezpečnost i proti event. zhoubám, pochozím z Lomnice nebo Klatov nebo od některého z vojenské drobné šlechty, hlásící se k poslušnosti Žižkovu. To je po mém soudu nejsrozumitelnější výklad věci: starý Tábor se na žádost Rožmberkovu zaručil, že straníci Žižkovi v sousedství statků rožmberských zachovají po dobu příměří pokoj. K tomu vyžádal si snad i jejich souhlas — ale to, čeho chtěl starý Tábor příměřím dosáti politicky a nábožensky, nemělo po mém (i Urbánkově) soudu s vůlí Žižkovou nic společného. Jinými slovy: tu šlo o dva tábory cílů naprosto se rozcházejících, mezi nimiž nemohlo býti ani jednoty ani spojenectví. Srv. i níže v Dodatcích opravu k str. 259 dílu III.

24. ŽIŽKA PŘED PRAHOU. SMÍR LIBEŇSKÝ. ZDICE

(str. 260—268).

(Str. 261)

¹⁾ Tak *Staré letopisy* ve všech skoro textech (l. c., 63): Téhož léta Žižka s Žateckými, Lúnskými, Klatovskými a s mnohými jinými městy (těmi se mníi zajisté jeho města hradecká a tři města po *Malešovu* nově dobytá) přijel ku Praze a položil se etc. Text *A* má jen se Žateckými. *Kolegiát* neví o síle vojska Žižkova nic, *Bartošek* se vůbec o pokusu o Prahu nezmiňuje.

(Str. 262)

¹⁾ Srv. díl druhý, str. 125.

(Str. 263)

¹⁾ Slova jsou ovšem těžko srozumitelná: jak mohl Žižka vinit Prahu ze vzpoury, povstání (seditio)? Ale víme-li (a ještě uslyšíme), že častěji formuloval žaloby, které by daleko větším právem mohly býti adresovány jemu, nedojdeme k úsudku, že vše nutně musí býti výmyslem *Eneovým*.

²⁾ *St. letop.*, l. c., 63; *Kolegiát*, 87. O základu neobyčejné výše (jde asi o našich 14 milionů Kč; základ smlouvy o příměří Táboru s *Rožmberky* byl 8000 kop) ví jen *Kolegiát*; ten také praví, že hromada kamení byla sebrána na špitálském poli (je to pravděpodobnější než verse pozdějších *Starých letopisů*, že se to stalo u sv. Ambrože na Novém Městě, t. j. na příkopech u Prašné brány).

³⁾ Srv. proti pochybnostem *Nejedlého* (jenž byl ostatek zcela blízko pravdě, aby ji v zápětí popřel cele) v ČČM, 1899, 528 (o starších pochybnostech ibidem v poznámkách) *Urbánka*, Žižka v pam., l. c., 61; tam i polemika s fantastickými dohady *Bartošovými* v ČČM, 1924, 1 sq.; ještě důraznější vyvrácení jejich pak u *Jar. Prokeše* v Čas. Mat. Mor., 1926, 718. Srv. i mou polemickou poznámku v ČČH, 1924, str. 426. Věta žaloby katolických pánů českých na Rokycanu (z r. 1445), o níž jde, zní: Rokycana contra Ziskam ad Malešov expulit de Praga multos viros, ubi interfecti sunt plus quam mille cum CCCCTis viris et postmodum cum Zischka ut traditor composuit. *Prokeš* (l. c.) uvádí jiný variant zápisu (z r. 1461): Item est (Rokycana) occasio multe et magne stragis, quia Pragenses contra Zyskam ad bellum ire fecit et compulit versus Maleschow, ubi miserabiliter prostrati et occisi fuerunt; et ipse postmodum cum Zyska ut traditor composuit (*Prokeš* odkazuje i na jiný variant katol. anonyma v rukopise třeboňském A 19). Že by ostatek věty „et ipse postmodum cum Zyska ut traditor composuit“, byl dodán teprve ze *Sylviovy* kroniky, je planá kombinace *Bartošova*, jako celá stať, v níž zcela jasná skutečnost staví se nemožným způsobem na hlavu. Srv., co jsem o tom napsal šíře v ČČH, 1924, 426, pozn.

⁴⁾ Za jak podivných okolností se mu kněžského svěcení dostalo, srv. u *Nejedlého*, l. c., 524 sq.

⁵⁾ Srv. o tom zajímavé vývody *Nejedlého*, l. c., ČČM, 1899, 517 sq.

⁹⁾ Z *žaloby* českých pánů na *Rokycanu* z r. 1445, o níž byla zmínka výše, je zřejmo, že později v tomto smířování Žižky viděli katoličtí nepřátelé jeho něco jako zradu.

(*Str. 264*)

¹⁾ Srv. ČČM, 1893, 224 a Hus. válečnictví, 106. Mínení ibidem vyslovené, že Žižka žádal zároveň, aby bylo hledáno srovnání se stranou pod jednou, o něž potom v *Zdicích* jednáno, je ovšem v tak příkrém odporu s celým stanoviskem Žižkovým, že zůstane jen dokladem Tomanova zásadního neporozumění. *Urbánek* (l. c., 275), jenž má naopak za to, že Žižka „pokládal potlačení husitské reakce v Praze za nutný předpoklad dalšího boje proti katolíkům domácím i proti vnějším nepřítelům“, soudí (277), že Žižka proti jednáním ve *Zdicích* nenamítal nic jen z toho důvodu, že si přál, aby výprava proti Albrechtovi na Moravu se snáze zdařila i že asi jednání Prahy s katolíky bylo rozhodnuto již dříve. Jak jinak by vypadala celá historie Žižkova, kdyby péče o zdar výpravy za hranice proti nepříteli vnutila mu souhlas k příměří s katolíky domácími! R. 1423 jsme viděli, že naprostá lhostejnost o zdar pražského tažení na Moravu dovolila Žižkovi přepadnouti husitské spolubojovníky, doma zůstavši.

²⁾ Srv. výše str. 252, p. 3.

³⁾ Srv. výše str. 155.

⁴⁾ Není jí ovšem v textech nejstarších, z let čtyřicátých, ale je ve všech pozdějších.

⁵⁾ Podobně asi by bylo třeba glosovat i jiný výrok, jež při té příležitosti podle textu *R* prý pronesl Žižka: „A křivdy, které jste mně učinili, ty vám odpouštím.“ Byl-li vysloven skutečně, je poučný pro psychologii Žižkovu: bojovník boží nekřivdí a křivditi nemůže; křivdí jen ti, kteří jsou proti němu.

(*Str. 265*)

¹⁾ Co dat se týče, viz spolehlivé zápisy účtů karlštejských, citované *Tomkem*, *Děj.*, IV, 313, pozn. Podle nich trvaly porady v *Žebráce* od 21.—30. září. Zde také pověděno, že šlo o jednání pánů (katolických) cum *Pragensibus* et *Taboritis*, čím rozuměti sluší, jak nepochybují, *Tábor starý*. Ale ve *Zdicích* potom konán byl *sněm obecní*; měl očistiti korunu českou bezprávných nařčení a zastaviti další zhoubu země. Pohříchu nevíme, zda tu strana Zikmundova byla zastoupena všechna. Ale zápis o sněmu je psán tak, jakoby měl na mysli katolickou stranu v zemi vesměs a z dalšího je zřejmo, že v zápis byl pojat i pan z *Rožmberka*. Co obsahu a významu úmluv v *Libni* a ve *Zdicích* se týče, srv. nemalé poučení, jež o situaci poskytují okolnosti a podmínky o rok pozdějšího *míru uršovického* (nesprávně: *vožického*). O něm hojnější data krom zmínek na str. 279 najdeš v *Příloze* níže na str. 209 sq. Je vidno, že v obou těch letech, roku 1424 i 1425, v době nejvážnějších rozpoutaných a nejzhooubnějších bojů vnitřních mezi českými stranami přece vždy (r. 1424 ovšem jen na krátko) zvítězil rozum, t. j. přesvědčení o potřebě shody a pokoje. Že Zikmundu Korybutoviči a jeho smírné a sjednotitelské snaze při tom připadla zásluha snad hlavně, mám za nepochybné. Té snaze podlehl, podobně jako v červnu 1422, r. 1424 patrně i Žižka.

(Str. 266)

¹⁾ Nedatovaný text jeho z arch. třeboňského (Arch. čes., III, 248 sq.) je přístup-
ná listinou k úmluvě, vydanou od strany Zikmundovy. Dne 11. října posílají kon-
šelé *loketští* do *Chebu* kopii úmluvy, jak jim byla s jedné strany půjčena (Urk.
Beitr., I, 365); král Zikmund dostává opis od pana z *Rožmberka* (král byl v Tatě, jz.
od Ostřihoma) ku podivu pozdě, t. j. teprv 28. října (srv. Arch. čes., I, 19).

²⁾ I ze zápisu zdického je totiž zřejmo, že k sněmu kouřimskému měli býti po-
zváni doktoři, mistři i kněží, Čechové i *cizozemci*. Strana Zikmundova jim sli-
buje dáti k dispozici listy glejtovní šest neděl před počátkem sněmu.

³⁾ Srv. poznámku předchozí.

(Str. 267)

¹⁾ A. Č., I, 20. Král psal panu Oldřichovi: Velmi se divíme i želáme, že ste se
tak mladě druhé straně dali podtrhnúti i oklamati a v také věci dali se uvéstí,
ježto sú proti vaší duši, cti i proti všemu křesťanství i proti nám (král dotýká se
zejména úvodu listiny zápisní, kde se dí, že třeba korunu českou, bezprávně na-
řčenou, očistit z křivého nároku: „rozuměj, že je z jich zlosti očisčujete a je nevinny
vyznáváte a sami se u vinu kladete, že ste proti nim křivě činili“). Jako laikové,
prosí dále, nemůžete se na sněmu v *Kouřimi* činiti soudci víry křesťanské. A kde ty
mistry vezmete, aby tam s vámi jeli? A divíme se tomu, že tak z vašich práv dáte
se vyvésti, aby vás *měšťané a chlapi* soudili (v zápisech zdických není ovšem nic
o tom, že by mezi rozhodčími v Kouřimi měli býti sedláci; měšťané ovšem ano;
král naráží as na slib katolíků, že v Kouřimi chtějí státi „s pány, rytíři, panošemi
i městy, s mistry, kněžskými i s *obecnými lidmi*“, vykládaje to nepochybně tak, že jde
i o hádání se sedláky). Pan Oldřich se omlouvá králi, že ty úmluvy proto uči-
nili, že jim velmi těžko jest a že Viklefóm nemohou odolati (AČ, I, 21). Král ko-
nečně radí a rozkazuje, aby těch úmluv pro nic nedokonal — to znamenalo
ovšem takřka zmar sněmu kouřimského.

²⁾ Lze-li z projevů a žádostí tábořských, jak je známe z jejich formulace z tá-
bořského sjezdu v *Plsku* v únoru 1426 (AČ, III, 257), souditi na tábořský vliv na
obsah úmluv zdických, bylo by vytknouti asi žádost, aby slyšení bylo v české
zemi, aby strana Zikmundova propustila čtyry kusy na svých statcích svým pod-
daným, aby se zavázala, že bude se zasazovati také o řádné *slyšení* (takovému po-
žadavku vyšel vstříc již sněm svatohavelský) a byla ochotna brániti spolu zemi
a stavovati „neřády“ a hříchy smrtelné. Zde vyslovují Táboři i ochotu býti pod-
dání „moci zřízení světské“ — ovšem „vedle zákona božího“, když by řádně byla
vyzdvížena a „k níž by svú vůli přidali“. Připomenouti jest, že zde jde o Táboř
strany *Chvala z Machovic*, jenž se byl se Žižkou rozešel; celé snesení sjezdu je
neseno duchem dohody a rozvahy. Srv. výše str. 177, že Tábor Žižkův, pokud
víme, neměl nijaké účasti v pražském úsilí o slyšení, leč bychom předpokládali
aktivní podíl strany Žižkovy i v snesení sněmu ve Zdicích v říj. 1424. V snesení
sněmu svatohavelského r. 1423 je účasten jen Tábor starý.

25. SMRT ŽIŽKOVA

(str. 268—274).

(Str. 268)

¹⁾ Srv. (ostatek chatrnou) práci *Ferd. Stöllera* Oesterreich im Kriege gegen die Hussiten (1420—1426) v *Jahrbuch für Landeskunde v. Niederösterreich*, XXII (1929).

²⁾ Srv. níže str. 276 dohad o *Sokolovi z Lamberka*.

(Str. 269)

¹⁾ Srv. o těch žádostech list krále Zikmunda Oldřichovi z Rožmberka z Taty 10. října 1424 v *Arch. čes.*, I, 18 zmíněný již výše, str. 259, p. 1.

²⁾ „A jest to naše stará řeč, když se jediné o duchovenství (duchovní věci) smluví a s kostelem svatým se smíří — o to, což jsú proti nám učinili, chcem na tě a na jiné dobré lidi a pány přijíti.“

³⁾ Nabízel prý *správu království*, velení vojska a ročně „ohromnou“ sumu zlata (srv. díl druhý, str. 125). Také předchozí věta Sylviova, že Zikmund poznal, že Žižka (po smrti v Libni) je jediným, na němž české věci záležejí, nesrovnává se naprosto s tím, co víme o situaci v Čechách z pramenů a faktů spolehlivějších. Věta má ovšem učiniti čtenáři srozumitelnou neslýchanou nabídku Zikmundovu. Upozorňuji přece, že Zikmund (event. zeť jeho Albrecht) získává jíce starého, neoblomného a politicky i vojensky nad jiné vynikajícího protivníka svého, pana Haška z Valdštejna, učinili jej hned (1425) *správcem* (hejtmanem) *země moravské*.

(Str. 270)

¹⁾ Pozornosti snad zasloužil, že chybí jméno pana Haška z Valdštejna. Nebyl on snad obětí, jež byla *cenou smíru se Žižkou*? Bylo by to logické: pan Hašek, vytrhnuv Prahu z moci a politiky Želivského, připravoval situaci, jež vyvrcholila tažením Žižkovým proti Praze. Smíření Pražanů se Žižkou musilo znamenat porážku a odstavení Haškovo. Tu také patrně počíná se obrat v historii Haškově, jenž vede někdejšího souseda a snad podpůrce Nového Tábora na hranicích jiho-moravských do tábora Zikmundova. Srv. výše str. 143 sq.

²⁾ Ta data má vesměs *Kolegiát* (l. c., 87), tentokrát ku podivu podrobný. Ne zcela srozumitelná je věta jeho, že zmíněná vojska vstoupila do Moravy a oblehla Přibyslav (či snad počítá autor Přibyslav k Moravě? Podobně ostatek formujíc větu *Kron.* velmi pěkná a některé texty *Star. letopisů*). Zajímavé je, že *Kolegiát* poznamenává výslovně, že *pan Diviš* se obležení Přibyslavě neúčastnil; vojska od Přibyslavě do Moravy táhnoucí spojila se teprv po pádu Přibyslavě (a po smrti Žižkově) s *Divíšem* u *Meziříče*. Proč se *Diviš* kooperaci s Žižkou vyhnul (tak to, tuším, sluší vyložit), pochopíme, vzpomeneme-li, co provedl Žižka, „zrádce zvyjebený“, *Divišovi* před rokem. — Že by Žižka měl nad vši mocí na Moravu táhnoucí vrchní velení (jak čteme v dosavadní literatuře) je dohad, jemuž není žádného důvodu dáti za pravdu: Žižka velel svým, jako kníže Pražanům. Srv. výše str. 93, p. 1 a níže pozn. 5 o zprávě *Kroniky třeboňské*.

³⁾ Rodovým klášteřem byl Ronovům cisterciácký klášter v sousedním Žďáru na Moravě, tou dobou ovšem již zpusťosený.

⁴⁾ Domněnce, že by snad pan z Ronova protestoval proti úmluvám *zdickým* a proto byl obléhán, místa dáti nelze, již proto ne, že úmluvy stanovily lhůtu čtyř neděl od vyhlášení, v níž jednomu každému lze se rozhodnouti. Ale úsilný boj proti hradům pánů z Ronova postřehujeme u husitských vojsk i později (zničení Letovic, obléhání Vožice r. 1425).

⁵⁾ *Kronika třeboňská* a její české překlady praví souhlasně: Po tom smřění kněže Zikmund s Pražany a Žižka se svými bratřmi jeli sú do Moravy, kterýžto Žižka na cestě u hradu Přibyslavě umřel jest. A kněže s Pražany mnohých měst dobyli jsú (chybí tedy dobývání Přibyslavě; akce na Moravě jakoby vedena byla Pražany). *Kolegidi*, jak pověděno, sestavuje vojsko, táhnoucí do Moravy tak: Žižka, kněže Zikmund, *Hynek z Koldštejna*, *Diviš z Miletínka*; a dává vojskům oblehnouti Přibyslav a potom táhnouti knížeti s Pražany a s polním vojskem Žižkovým (Sirotky, pod velením *Sokola z Lamberka*) na Moravu k *Meziříč* a dále k *Ivančicům*. Všechny texty *Starých letopisů* z druhé polovice 15. stol. mají celkem versi, jak je tištěna v prvních čtyřech řádcích *Palackého* edice v č. 141: Žižka táhne sám do Moravy (*b* má: o sv. Václavě Žižka sebrav lid i táhl do Moravy a položil se před Přibyslaví, *Sa*: sebral lid Žižka veliký i táhl etc.); teprv pozdní texty *R*, *T*, *L*, *M* mají, že Žižka táhl s svými bratřmi a s knížetem Zikmundem a že spolu oblehli *Přibyslav*. Důležité je, že tyto texty dávají Sirotkům po smrti Žižkově vrátiti se do Čech, kdežto kněže Zikmund a *Jan Bzdínka s Tábořskými* táhnou do Moravy. *M*, pravíc, že Žižka s knížetem Litevským táhli spolu do Moravy, dodává: „a Žižka říkal jemu „synu“ a kněže Žižkovi „otče!“ *Palacký*, jehož edice v č. 141 je zase podivnou směsí, redigovanou z několika rukopisů, tu větu pomínil. Srv. výše, str. 162, p. 1.

⁶⁾ Srv. texty *B* a *G*.

⁷⁾ Tak jen některé texty *St. letopisů*; poslední mají „od hlíz“, jiné nemají o povaze nemoci zmínky žádné; *Kron. velmi pěkná*: tu se jest Žižkovi vyvrhla hlíza. Umřel, jak pravděpodobno, morovou nákazou, jak namítá údaj *Letopisů* o „hlízách“ i přímé svědectví *Enevo*. O hlízovém moru v 17. stol. srv. Knihu o Kosti, I, 169. Prof. J. Thomayer hájil názor, že příčinou smrti byl asi karbunkl (naposled ve Vlastiv. sborníku východočes., 1924); historik dá, tuším, přednost výkladu o moru (k r. 1425 výslovně v Čechách dosvědčenému), jak ostatek přímo tvrdí prameny. O výmyslech t. zv. *Paměti časlavské* a o pozdních verzích o úmrtím polí Žižkově a jeho zázracích srv. *Urbánka*, Žižka v pam., str. 22 sq. a Vlastivědný sborník východočeský, 1924, str. 124 sq.

(*Str. 271*)

¹⁾ Tak texty poslední *R*, *T*, *M* a zkrácené i *L*; podle toho oprav tisk *Palackého*, I. c., str. 64, kde Bzdínkovi dává se nemožný titul „pana“, kde Viktorin je pojat mezi „bratři“ a kde vynecháno, že Sirotkci se vrátili. Teprv konečná věta citovaných textů vysvětluje jméno Sirotků, jehož užito již dříve. Starší texty *Leto-*

pisů bez výjimky neznají dat o posledním poručení Žižkově; praví pouze, že Žižka umřel (někde s datem dne, jindy i bez data i beze zmínky o pohřbu (srv. texty *E*, *F*, *V*, *P*, stejně jako kroniku *třeboňskou*; *B* má datum: o sv. Havle, *X* nemožné: 11. ledna). *Sa*, jež je často koncipováno samostatně, dří: „A tu se jest roznemohl Žižka a v té nemoci umřel a svých bojův konec učinil a nesen jest do Kr. Hradce a u sv. Ducha pochován“. Některé texty mají: „a tu sobě vzali to jméno *Sírotci*, jakoby jim otec umřel Žižka“ (*Palacký* tu větu vložil do své nepřesné reprodukce textu *M*); většina má větu, již se končí poslední texty, nad čarou citované. Místo: „lidu sbíranému“, čteme jednou, asi chybou: „sbornému“.

²⁾ Srv. *Tomka*, Děj., IV, 260. *Sedláček* (Slovník hist. místopisný) hledá *Bělovice*, po nichž se *Kuneš* psal, ve dvoře u městečka *Mutěňna* (Muttersdorf) na bavorské hranici za Horšovým Týnem. Jediný tou dobou zmíněný panoše téhož jména, *Pavlík z Bělovic*, jednou dobou pán na Mutěnině, stál při straně *Zikmundově*. Srv. *Hrady*, IX, 90.

³⁾ Srv. *kroniku třeboňskou* (l. c., 54), po případě text *Q* jejího českého překladu. Pan *Viktorin* vrhl se na tvrz *Chlumec nad C.*, náležející panu *Otě z Bergova* (na *Troskách*), straníku *Zikmundovu*, „kterýž fedroval stranu pražskou, a tak ten předpsaný mír (úmluvy zdické) zrušen jest“. *Kronika třeboňská* mluví jen o „*Bočkovi z Poděbrad*“, straníku *táborském* (existens pars *Thaboritarum*), ale že jde o *Viktorina*, uzavírám ze zmínky *Sedláčkovy* (*Hrady*, V, 285), že si páni z *Pardubic* pokládali nějaké právo k *Chlumci* (tak i *Sakaš*, Děj. *Pardubic*, I, 21, p.). Že *Viktorin* býval zván prostě *Bočkem*, srv. výše str. 240, p. 2 a podrobněji u *Urbánka*, *Věk poděbradský*, I, 220 a literaturu tam uvedenou. Srv. i *Tomka*, Děj., IV, 355, p.

⁴⁾ Srv. *Urbánka*, l. c., 209, 211 pod čarou a *Žižku* v památkách, 63. V těch žalobách čteme zároveň, že se *Viktorin* nemohl nikdy lidské krve nasýtití. Svědectví o tom nemáme žádného, leč že bychom předpokládali, že pan *Viktorin* měl se *Sírotky*, táhnoucími dále do *Moravy* od *Přibyslavě*, zvláštní účast v hrozném vraždění v *Letovicích* a v *Mohelnici*. Ale tu by šlo o čirý dohad. Vzpomíná-li *biskup Vratislavský Rudolf* (srv. díl druhý, str. 135) pověsti, že *Žižka* byl kmotrem synu *Viktorinovu*, *Jiřímu*, děje se to rovněž s úmyslem, aby *Jiří* byl potupen (jinak *Urbánek*, *Žižka* v pam., 63, p.). Ale pověst, třebaš snad nesrovnávala se se skutečností, prozrazuje přece, že poměr *Viktorinův* k *Žižkovi* byl víc než přátelský.

(*Str.* 272)

¹⁾ Srv. o tom data a úvahy *Urbánkovy*, *Věk poděbr.*, I, 216 sq. Tvrzení, že *Žižka* byl kmotrem při křtu mladého *Jiřího* na jaře 1420 má *Urbánek* za nedůvodné, protože v době narození *Jiříkova* byl *Žižka* daleko na jihu. — O době *Bočkova* (*Viktorinova*) útoku na *Chlumec* dří *kronika třeboňská*: kníže *Zikmund* z *Pražany* dobyli na *Moravě* města, quibus *advenientibus dominus Boczek de Podiebrad* (dobył tvrze *Bergovy Chlumce*). *Q* překládá: kterýmžto přijíždějícím etc. Text *A* překládá v rozpacích: A když sú zase jeli *Pražané*, pan *Boček* etc. Tento překlad přešel do ostatních textů *Starých letopisů*, které však v jiné zprávě (jen v textu *B*)

kladou dobytí Chlumce do jedné řady s jinými místy dobytými v masopustu (tedy v únoru) r. 1425.

²⁾ Srv. díl druhý, str. 38 a vůbec str. 32 sq. Dějiny rodu Kunštátského v 14. až 15. stol., kdyby prameny naše byly sdílnější, byly by velmi vděčnou prací pro poznání násilnictví české panské šlechty té doby. To je zřejmě plně již ze studie *J. Tenory*, *Linie Kunštátsko-Lysická v Rezkově Sborníku historickém*, II (1884), str. 153 a 220 sq., dílem i z *Aug. Neumanna*, *Nové prameny k děj. husitství na Moravě* (1930), 7—16.

³⁾ Srv. výše, str. 242, p. 1.

⁴⁾ Srv. díl druhý, 125 a 126, p. 1. I *George Sandová* postihla, že Sylviova verše o bubnu zhotoveném z kůže Žižkovy měla dokreslití démonickou sílu Žižkova ducha; bylo by škoda pokládati ji jen za bajku. Srv. ČCH, 1924, 423.

(Str. 273)

¹⁾ L. c., list 401.

²⁾ Během prvních dvou let po smrti Žižkově nevyskytuje se jméno Sirotků v dokumentech listinných — v té době se píše jen o *Orebských*. Po prvé v listině čteme jméno vojska Sirotkůho v červenci 1426. Srv. *Tomana*, *Hus. váleč.*, 133. Podle *Koláře - Sedláčka* (*Heraldika*, I, 220) měla pečeť Sirotků z r. 1432 obraz kalicha a nápis: Pečeť obce sirotčí ve jméno boží polem pracující. Z listu obci Kutnohorské, vydaného Táboř a Sirotky, t. j. vrchnostmi města („z moci nám od Pána Boha propůjčené“!), stáli v čele vojsk „hejtmané a starší vojska“ (*Arch. čes.* VI, 420). Srv. níže p. 2 k str. 276.

³⁾ *Urbánek* (*Žižka*, 281) kombinuje, že pohřeb byl 21. října. Oporou mu je zpráva *Theobaldova* (l. c., 311), že Žižka měl být pochován v Hradci v kapli 11.000 panen. Kaple takové v Hradci nebylo, ale svátek 11.000 panen je 21. října. O sporech o místo pohřbu Žižkova srv. díl druhý, str. 164, pozn. 5. K vůli úplnosti dodávám k projevům tam registrovaným i novější stať *F. M. Bartoše* *Sporné otázky Žižkova života* (1924, v cyklu přednášek „Žižkova doba“). Opakuji, že pečlivé uvážení všech okolností vede k přesvědčení, že Žižkovo tělo, byvši z Hradce vyvezeno, pohřbeno bylo v kostele čáslavském.

(Str. 274)

¹⁾ Srv. díl druhý, str. 110. Srv. shodný soud *V. Novotného*, *Sborník Bidlův* (1928), str. 252.

26. ROK PO SMRTI ŽIŽKOVĚ

(str. 274—282).

(Str. 275)

¹⁾ A s nimi asi i Domažlice a Horažďovice. Srv. výše str. 255, p. 3.

(Str. 276)

¹⁾ O zajímavé skutečnosti jsme pohřbchu zpraveni ne zcela jasně *Kolegídtem* (l. c., 87): Et prefatus dux cum Pragensibus et cum Ziskonis exercitu campestri, qui dicti Sirotkones et fuerunt commissi Sokoloni, profecti ulterius Moraviam etc. Ale jinak než výše nelze, jak za to mám, vyložit souvislosti dobře. Sokol byl týž, jenž vedle pana *Heřmana z Borotína* uzavřel ono dalekosáhlé příměří se stranou rožmberskou (trvalo až do 16. října, tedy pět dní po smrti Žižkově). Ze zprávy *Kolegídty* třeba také usuzovat, že tvrzení pozdních textů *Starých letopisů*, jakoby po smrti Žižkově vrátilo se vlastní vojsko jeho od Přibyslavě domů (je možno asi, že díl jeho s *Roháčkem z Dubé* v čele, doprovodil mrtvolu Žižkovu do Hradce), nesrovnává se se skuteností.

²⁾ Srv. výše str. 254.

³⁾ Lze sotva předpokládat, že by Korybut mohl si osobiti moc nad vojskem Žižkovým; proto hořejší dohad, že v tom směru snad působil na náčelníky orebských.

⁴⁾ Podle *Hájkovy* kroniky stalo se to v *Ledči*. Lze-li co dát na toto svědectví, ukazovalo by na volbu vyšlou z vojska v poli, nikoli nebo sotva za účastenství měst svazu hradeckého. Při té příležitosti třeba říci, že nemáme s dostatek poučení o právním poměru mezi vojskem na př. Sirotcím a městy jeho strany. Zdá se však, že hejtmani vojsk byli nejen vojenskými, ale i politickými náčelníky svazu. Kus poučení podávají zápisy českobrodské z let 1432—34 (*V. Schulz* ve VUčSp, 1899, č. VI, str. 8), podle nichž obnovoval radu městskou v Brodě každého března Jan Čapek, hejtman vojska Sirotků, s dvěma bratry staršími sirotčího vojska. Pozoruhodno je, že na sněmu na podzim r. 1433 rozeznávalo se na rozdíl od práva zemského a městského i právo vojsk. Hejtmané vojsk jsou v čele sněmu hned za pány. Srv. Arch. český, III, 413.

⁵⁾ To tvrdí *Kolegídi*; některé texty St. letop. mají, že byl zvolen *Velek* (Koudelník z Březnice, měšťan Novoměstský). To je zcela pravděpodobné; Velek je hejtmanem Sirotků teprv v l. 1427—30 (r. 1430 padl za bojů v Uhřích). Srv. i *Tomana*, Husit. válč. 134. Vedle Kunše třeba považovati za hejtmana Sirotků i *Roháče z Dubé*, jenž byl nepochybně již od r. 1423 hejtmanem v *Čáslavi*.

⁶⁾ *Staré letopisy*, 64, č. 143. Zpráva je ve větším počtu textů než udává *Palacký*.

⁷⁾ O *Velkovi Koudelníkovi z Březnice*, hejtmanu sirotcím, jenž padl r. 1430 v boji v Uhřích, srv. vlc *Tomka*, Děj., IV.

⁸⁾ Šlo asi zejména o *Kutnou Horu*, kde potom nalézáme skutečné kondominium obou stran; *Nymburk* zůstal *Bzdinkovi*, *Čáslav* ještě *Roháčovi* (jehož příslušnost k té či oné straně není zcela zjevna, ale třeba jej patrně čítat mezi Sirotky);

ze zprávy *Starých letopisů*, že téhož času (jaro 1425) dobyta byla od Táborů města *Litomyšl* a *Mýto* (kde dosud hejtmanoval ve jménu Pražan pan *Diviš Bořek*), zdálo by se, že se to stalo přičiněním *Bzdínkovým*. Ale později obě města patří Sirotkům.

(*Str. 277*)

¹⁾ Srv. níže str. 279, p. 1.

²⁾ Srv. *Tomanovo* Hus. válč., str. 111—114 a poznámky ibid.

³⁾ Zde záleží na tom, kdy došlo k prvnímu prolomení jeho útokem pana *Bočka* na *Chlumec*. Podle pramene nejstaršího stalo se to již při návratu Pražan z moravského tažení (ten náleží do konce listopadu 1424 nebo do první polovice prosince); sumární datum *Starých letopisů* (masopust 1425) týká se podle všeho i jiných míst, tenkrát proti Pražanům dobytých, jež jsou tam vyčtena. Srv. *Tomka*, Děj., IV, 322, p. 24 a výše str. 272, p. 1.

(*Str. 278*)

¹⁾ Texty *Star. letopisů* (I. c., 66) dří, že k Praze přitřhli Táboři i Sirotci, chtějí Prahu oblehnouti; „toho byl původ pan *Bohuslav ze Švamberka*, hejtman táborský.“

(*Str. 279*)

¹⁾ Listiny tohoto míru se týkající jsou obsaženy vesměs v osekém textu *Starých letopisů* (*T*); zůstaly dosud ku podivu nepovšimnuty. *Palacký* seznámil v Arch. čes., III, str. 252 a 254 jen s přístupnou listinou Táborů k sjednané výpovědi rozhodčích a s listem o příměří katol. kraje brdského, jak je poznal z textu *M*; v *T*, jak pověděno, jsou i další kusy (srv. texty listin, o něž jde, v příloze k tomuto svazku), a to jednak přístupná listina hejtmanů táborských a sirotčích (*Roháče*, *Aleše ze Žeberka*, *Hvězdy-Bzdinky* a *Kuneše z Bělovic*) k výpovědi smluvců (učiněné před obcemi velikými na poli u *Vršovic*), bez data, dále přístupná listiny *Žikmunda*, knížete litavského, jedna bez data, jiná z 31. října 1425 a konečně i ubrmanská výpověď, stanovící podmínky míru mezi stranou pražskou na jedné a Táboři a Orebskými na druhé straně ze dne 17. října. V ní je na konec zmínka o smrti „*Jan*ka, řečeného *Hvězda*, hejtmana v ta doby obce hradištské“ (proto na místo pečeti jeho přivěšena k listu „pečeť *Bartoňova*, také v ty doby hauptmana“) a zmínka o smrti pana *Hefmana z Borotína*, smluvce hlavního za stranu táborskou a sirotčí; místo jeho má zaujmout pan *Petr Zmrzlík ze Svojšína*. — Je tedy zřejmo, že údaj *Bartoňův*, že Bzdinka umřel až před *Kamenicí*, je mylný. K smíru došlo podle listin na poli u *Vršovic* u Prahy, podle t. zv. pokračovatele *Beneše Minority* v ležení před *Vožicí*. Tento poslední údaj musí ustoupiti svědectví listinnému. — V listině, v níž Táboři a Sirotci poddávají se pod rozhodčí výrok zvolených ubrmanů, jsou jmenování také rukojmí, kteří se zavazují, že bratrstva výrok rozhodčí zdrží. Mezi nimi jsou, před Mikulášem z Lamberka a Chvalem z Machovic, jmenování tři páni, k bratrstvu se hlásící. Jsou to *Hlaváč z Dubé* (patrně na *Jestřebí*, z rodu katolického; srv. o něm *Sedláček* v OSN, III, 817), *Hyncl z Holšteina* (srv. výše 147, p. 1; snad

bratr *Voka*, jenž padl na straně Zikmundově r. 1420 u Vyšehradu; hrad *Holštejn* byl u Blanska na Moravě; nejde snad o téhož Hynčíka, jenž bojoval na straně polské proti Řádu r. 1410?; srv. *Golla*, *Čechy a Prusy*, str. 122, pozn.) a *Beněš z Boskovic* (tedy rovněž Moravan, snad též, jenž r. 1423 držel *Černou Horu*; srv. OSN, IV, 427). Jména jsou, tuším, pozoruhodná proto, že mezi nimi nenalézáme žádného z pánů, kteří na podzim 1423 spolupodepisovali řád nového bratrstva Žižkova (srv. str. 224 výše). — O hejtmantu *Bartoňovi* srv. zmínku u *Tomka*, *Děj.*, IV, 419 (k r. 1429) a zmínku městské knihy českobrodské u *V. Schulze* v *VUčŠp*, 1899, VI, str. 7: „bratr Bartoň“ byl r. 1429 hejtmánem v Čes. Brodě.

²⁾ U hradu Retze v Dol. Rakousích v listop. 1425. Výše (str. 252, p. 2) dotčená malá kronika klosterneuburská prozrazuje také, jak nemožně zveličovali soudobí annalisté čísla počtu vojsk. Podle ní (str. 248) vtrhli Čechové do Rakous „nach guetter schaczung“ se 100.000 muži!

³⁾ Srv. díl první, str. 132 sq.

(*Str. 280*)

¹⁾ O tom srv. výše, str. 214, 270—1. Zde šlo o společný podnik Pražan a bratrstev; je těžko předpokládat, že Pražané dobyli *Ivančíc* a Sirotki sami obrátili se na sever. Ale je přece přibližné, že *Staré letopisy* (*Palacký*, č. 149), mluvící o výbojích Sirotků a Táborů r. 1425, praví: Ale vždy mezi nimi byli lidé ze všech téměř měst, kromě z Prahy nic.

²⁾ Srv. *Bezolda*, I. c., II, 54 o vyvraždění Zábřeha na Moravě.

(*Str. 281*)

¹⁾ Srv. výše str. 145 a listy v Urk. Beitr., I, č. 325, 328. Král píše, že doufá „iuxta specificationem“ p. *Haška*, který mu rozličné záležitosti české vysvětlil, že najde mnohé (Čechy) ochotné žádati o milost a mnohé že vhodnými cestami přivede na svou stranu. V květnu již píše *Olomoučtí* o pomoc *Haškovi* jako zemskému hejtmanu *Albrechtovu*.

²⁾ Srv. Urk. Beitr., č. 328 (list králův, z poč. března; žádost Pražan byla tedy dána asi měsíc dříve) a č. 333, dále *Palackého*, *Děj.*, III, 2, 236—7. V listopadu 1425 psali Pražané znovu panu z *Rožmberka*, že ještě stojí o slyšení. Král odpovídá, že přátelské slyšení „a takové, jakož sme jim pod *Vyšehradem* (r. 1420!; lze z toho usuzovati, že král nabízel Praze znovu slyšení ku konci října před bitvou pod Vyšehradem?) podávali“ rád umožní, o slyšení pravé že je hotov psáti papeži (list z 3. prosince 1425; *Arch. čes.*, I, 24). K žádosti se vrátili Pražané znovu na jaře 1426 (*AČ*, I, 26) a v říjnu 1426 sám papež pobízí krále polského, aby prostředkoval mezi Čechy a sv. stolicí. Urk. Beitr., I, 474. O nabídce slyšení „pod Vyšehradem“ srv. víc v Opravách a dodatcích níže (k dílu I, str. 58 a 61).

³⁾ Král (srv. *AČ*, III, 498) je daroval panu z *Rožmberka*, *Čenkovu* někdy poručenci; statky zůstaly ovšem v držení syna *Čenkovu Jindřicha*. Pan *Čeněk* podlehl asi (s celou posádkou hradu *Veliše*) moru, toho roku hrozně zuřícímu.

27. JAN ŽIŽKA Z KALICHA

(str. 283—303).

(Str. 283)

¹⁾ *Palacký*, I. c., III, 2, 222; *Tomek*, Žižka, str. 211: „Jakožto muž, hledící vždy k zachování státního pořádku, nepřítel nerozumného bezvládí . . .“ mohl by nyní stoje v čele nového samostatného bratrstva, které mu bylo cele oddáno — vedle čehož přátelství se starším bratrstvem Tábořským uměl dobře zachovati — přinutit za nedlouho snad stranu pod jednou, aby se odřekla krále Zikmunda a s velkým vojskem, kterémuž tenkrát velel, vytrhnout na Moravu, vytrhnout ji v největší míře z moci Albrechtovy, takže by snadno mohlo přijíti k opětnému spojenému sněmu Čech a Moravy jako r. 1421 v Čáslavi, na kterém by Korybut mohl býti od obou zemí konečně přijat za krále . . . Víme, že všechny složky toho širokého dohadu do budoucnosti (až na fakt, že Žižka tentokrát stál v čele vlastního bratrstva) lze vyložit jako kombinace vesměs zhola pravděpodobné a nedůvodné.

²⁾ *Urbánek*, I. c., str. 282.

(Str. 284)

¹⁾ Srv. podrobněji výše v mých poznámkách, seznamujících všude s Tomkovým stanoviskem, po případech s omyly jeho knihy o Žižkovi. V *Tomkových Dějinách* Prahy, dílu III. a IV., je jen v některých bodech rozličně zaujato stanovisko podobné; jinde však úsudku a hodnocení Žižkových činů nebo úmyslů pohřešujeme; souvisí to s povahou jeho Dějin, snažících se především o zachycení skutkové podstaty dějstva.

(Str. 285)

¹⁾ *Palacký* sjednotil své soudy o Žižkovi v díle III, 2, 210—220 („Úvahy o Žižkovi“ a „Žižkovo umění válečné“), ale vlastní hodnocení jeho programu a role dějinné je teprv na počátku kapitoly následující (str. 221—222). Tomuto závěrečnému obrazu jsou některé starší úsudky na odpor; mám tu na mysli zejména mínění, že list Žižkův a ostatních hejtmanů tábořských z června 1422 „veškeru zvláštní povahu ducha jeho lépe vyjadřuje, nežli charakteristika obšírná“ (srv. výše str. 159, p. 1).

(Str. 286)

¹⁾ To platí především o studii *Tomanově* v předchozích poznámkách častěji dotčené „Literární památky, duch a povaha Žižkova“ z r. 1893, která první projevila přímo nesouhlas s vývodem *Palackého*, že Žižka byl fanatik a že mu chyběly vlastnosti politika a státníka (je dost zajímavé, že *Toman* naznačuje, že v tom hájí i stanoviska *Tomkova*, po způsobu *Tomkově* prý však otevřeně nevysloveného). *Tomanovi* je Žižka demokrat nejušlechtilější, třeba ne dle názorů moderních; přísným Tábořem byl jen dle mravouky, chtěje především mravní nápravě společnosti, ale na rozdíl od pokročilejších Tábořů nevzdálil se od obecně platných

dogmat katolických, ani od Pražan; od pražské strany dělil se prý Žižka a jeho stoupenci sotva jinak, leč rozhodností a demokratickou opravdovostí, s kterou prováděl čtyry kusy pražské. Byl-li ve věcech náboženského přesvědčení nesnášlivým, postupoval v tom přece mnohem mírněji proti nevěrným laikům než proti kněžím. Šlo mu všude a vždy o spojení všech stran husitských a pak nejvíce o vybavení Moravy; přisnost jeho, jež nestrpěla odporu, byla vždy spravedlivá, jsouc trestem nebo odvetou; boj, jež vedl ohněm i mečem, byl po způsobu věku jeho; ostatek husité vůbec a Táboři zvláště první počali hlásati zásadně a prováděti zákonem i skutkem mírnost při trestech, lidskost ve válce a snášelivost ve víře, zatím co Řím a německá říše pokoušela se kacířský český národ z obzoru světa vyhubiti úplně . . . (s methodou, jež užívá k výkladu Tábora Žižkova projevů tábořských theologů z let třicátých, setkáme se v spise Tomanově častěji; na jednom místě, mluvě o ustanoveních vojenského řádu Hodětína, dří Toman dokonce, že jsou plodem husitské lidskosti, „která v bratrstvu tábořském nejutěšněji se rozvinula“!). O druhém porušeném vydání Tomanovy práce, jež pod tit. „Žižkův duch, povaha a listy“ uspořádal r. 1924 (státní naklad.) F. M. Bartoš, srv. výše díl druhý, str. 165, pozn. 2. Bartoš dovolil si na některých místech měniti i text Tomanův a neupozorniti na to v poznámce.

Podstatnou změnu ve výkladu historie Žižkovy přinesla teprv česká práce odborná z prvé čtvrtiny 19. stol.: osvojila si Tomkovo (po případě Tomanovo) apologetické pojetí Žižky, ale obranu rozmnožila oslavou duchu Tomkovu cizí: kladla důraz na *pokrokovost* táborství a kreslila se sympatií roli Želivského; tak vracela se nepřímou k Palackému, jehož obraz Žižky fanatika a ukrutníka ovšem potírala. Sem náleží nepřímou již rozsáhlá práce *Nejedlého* Počátky husit. zpěvu (1913) s její oslavou Želivského, „kněze duchu Žižkovu nejbližšího“, pak všechna pozdější literatura žižkovská, zejména ovšem jubilejní. Poměrně stručná práce *Jar. Prokeše*, Jan Žižka z Trocnova a jeho doba z r. 1920 (str. 150), dobře psaná a k problematice celé doby přihlížející (někde s dobrými postřehy, na př. o středověkosti husitství i táborství; k pikartství prý došlo přirozeným vývojem domácím), vidí v Žižkovi a Tábořech nositele myšlenek pokrokových, dědice Husovy; v Praze (zbavené Želivského) a v šlechtě spatřuje reakcionáře, kteří ohrožovali výsledek velké duchovní české revoluce. Žižka je sic líčen jako živel spojující obě strany v nebezpečí a stojící uprostřed mezi Prahou a Tábořem (od r. 1421 byl prý rozhodující osobou v Čechách), jako někdo, kdo potřebu jednoty stavěl proti stranickým programům a kdo právě naopak pro spojení sil husitských se rozhodl obětovat i Želivského, ale k r. 1424 čteme, že nad vlastenectví stavěl pokrokovost, nad národní solidaritu boj za náboženskou a mravní pravdu. Stručnost sepsání, zejména pro léta 1423—24, dovolila autoru přenést se mlčky přes řadu pochybností, jež jeho letnému nárysu namítá situace.

Urbánek (Jan Žižka, 1925, str. 310), jenž k jubileu podal dílo poměrně nejrozsáhlejší a nejucelenější, dobový materiál plně ovládající (pohřbchu bez kontrolního aparátu poznámkového), ale příliš hutně jej shrnující, je blíže k Tomkovi, ale na Želivského se dívá podobně jako *Nejedlý* nebo *Novotný* (srv. pozn. i kstr. 13 a 49) nebo

Prokeš; teprve před koncem jeho zmiňuje se o „terroristickém způsobu“ jeho, jenž přičítá se prý Žižkovu smyslu pro pořádek a kázeň; Žižku slaví jako zachránce velké české pře, české reformy, křesťatele snah husitské reakce, „domácích pokrytců“; jinde zdůrazňuje, že Žižka nebyl zásadně proti panstvu nebo že je chybou přeceňovati jeho smýšlení demokratické. Se starým Tábořem se Žižka rozešel (ale ne úplně) pro vítězství pikartského směru v něm. Se stanoviskem jeho seznámili jsme se na důležitých místech, kde nám bylo hájiti mínění rozdílné, dosti pečlivě výše v poznámkách. Potřeba jubilejní oslavy měla, jak přirozeno, značný vliv na Urbánkovy vývody (srv. na př.: mohutná osobnost Žižkova, jedna z největších, jež jsme měli v svém vývoji dějinném . . . byl to hlavně podnětný vliv mohutné jeho osobnosti, jenž vtiskl české národní povaze bojovný, rytířský rys . . . u Žižky genius vojenský a organizační byl v rovnováze s lidskou velikostí a j.). Souhrnná charakteristika Žižkova (str. 106—8) vytýká jeho zbožnost bez dogmatických subtilností, zdravý, střízlivý smysl pro skutečnost, *rozdávnou umírněnost*, jež však dovedla, třeba-li, v důsledcích jíti dále než vyslovení radikálové, zdravý konservatismus, vnitřní vyrovnanost. „Střízlivý duch, *muž kázně a pořádku*“ — tato věta vrací se opětovně u Urbánka a na konec jako nejvýznačnější devisa Žižkova je doporučena přítomnosti. Rozumní se, že skutky Žižkovy, jež se málo nebo nic srovnávají s touto charakteristikou, nejsou čtenáři vždy připomenuty nebo jindy, podobně jako v ostatní literatuře žižkovské, snadno omluveny; v Tomka aspoň obrazová příloha z rukopisu 15. stol., slavící pérem stranníků Žižkovi nejbližších trestné a ničitelské dílo Žižkovo (díl druhý, str. 151 a str. 289 výše), mohla pozornému čtenáři býti korektivem lícně historikovy, po případech protestem proti omylům jejím. Urbánek, jenž věnoval Žižkovi i cennou studii „Žižka a husitské válečnictví“ (Žižkův sborník, 20—74; srv. níže str. 297, p. 1), všimá si bedlivěji než ostatní literatura v knize své i Žižkova vojenství a jeho organizace. O důležité práci Urbánkově „Žižka v památkách a účtě lidu českého“ (Brno, 1924) srv. výše díl druhý, str. 266 sq. (nesouhlasím však s vývodem, že by pověst o blanických rytířích vztahovala se na Žižku; zbytek právem Urbánek zdůraznil národně výchovný vliv *legendy* o Žižkovi, ovládané skoro výhradně představou o nepřemožitelném a strašném vítězi nad Němci, na český nacionalismus 18.—20. stol.). Pěkně psanou zkratkou hlavní knihy Urbánkovy je malá, pro nejširší čtenářstvo určená práce (Jan Žižka z Trocnova, 1924, str. 45, knižnice „Bratrstvo“ č. 1); kresba prostředí ve všech směrech má tu vítanou převahu; leckde jde autor dále než v své hlavní knize (srv. na př., že přísnost Žižkova již leckdy nabývala rázu fanatické tvrdosti, než přece nelze nazvati jej bezohledným, slepým fanatikem). Registruji jen bibliograficky další příspěvky *Urbánkovy*, jež vyšly r. 1924 v cyklu přednášek k jubileu pod souhrnným titulem „Žižkova doba:“ Husitství a jeho nepřátelé domácí a cizí, Žižka a nové umění válečné, Táborství po Žižkovi.

V téže sbírce vydal F. Hrejsa přednášku „Jan Žižka a jeho náboženský život“. Hrejsa nepostřehl (stejně jako jiní badatelé) rozdíl mezi Žižkovým výkladem čtyř artykulů a stanoviskem Pražan, uvěřil pozdní a naivní Kronice

velmi pěkné, že Žižka byl pro ornáty, nezmiňuje se vůbec o vlivu chiliasmu a j.; zbožnost Žižkovu, dť, bylo by lze kritisovat pro její konservativnost, pro tvrdost k radikálním směrům (dodávám: snad i katolíkům) a snad i pro její spojování s válkou, ale (zavírá Hrejsa) v podstatě je taková zbožnost zdravá(?), v pravdě husitská; později očištěna od násilí a krveprolévání ožívá znovu v Jednotě bratrské. — Další přednáška *Jar. Prokeš* „Přehled sociálních poměrů a snah v době husitské“ (str. 37) líčí společenský vývoj v době předhusitské ku podivu nesprávně, zdůrazňuje mocný vliv chiliasmu (ač věří jen v krátkodobost jeho útočného záchvatu) a klade důraz — na rozdíl od vlastních starších výkladů z r. 1919 a 1920; srv. výše díl druhý, str. 197, p. 1 — na demokratický princip v táborství, takže prý možno říci s Palackým, že u Lipan byla poražena česká demokracie. Cenný je výklad o výsledcích bouře: o škodách měst i selského stavu a prospěchu vyšší šlechty. — Přednáška *F. M. Bartoše* „Sporné otázky Žižkova života“ se většinou Žižkova života netýká: skládá se z nezřízených útoků na českou historii En. Sylvia — srv. můj referát o pozdější práci Bartošově o En. Sylviovi v ČČH, 1925, 209 sq. a výše v díle druhém, str. 127, p. 3 — ostatek obírá se otázkou stáří Žižkova v době smrti (srv. díl druhý výše, str. 19, p. 5) a otázkou místa a doby pohřbu Žižkova v Čáslavi (srv. díl druhý, str. 164, p. 5). Ve své přednášce o Žižkovi, jež tvoří jedno z čísel cyklu „Žižkova doba“ se Bartoš za to o místě pohřbu Žižkova vůbec nezmiňuje, ač v ní hojně uplatnil své starší i jiné omyly a v oslavě božího hrdiny, nesené přímo zápalen náboženským, předstihl snad všechny předchůdce. Z ostatních oslavných příspěvků jubilejních zmiňují se jen o přednášce *V. Novotného* (Žižka, 1925, J. Otto), jež je založena jaksi na otázce: Žižka či Chelčický („znamená-li Chelčický nejušlechtilejší květ *vývoje* husitské myšlenky, jest Žižka jejím skutečným a velikolepým *vištěním*“). Novotný nechce popíratí všechny krutosti a násilnosti Žižkovy, ale má je za povinnost, již ukládalo národní sebezachování; obrátil-li Žižka v čas potřeby meč i proti vlastním krajanům, je to jen dokladem jeho neobyčejného věhlasu politického; nevztáhl-li ruku po koruně, jest to skvělé vítězství jeho státnické prozíravosti; Žižka je nejčistším zástupcem táborství, třeba se s ním vlastně rozešel. Novotný na jednom místě cituje glossu, tuším jinak neznámou, psanou kopistou rukopisů, studentem Slovákem Mikulášem ze Žiliny, a to právě roku 1420, „kdy v Čechách zuřilo kruté pronásledování věrných Kristových a kdy král Zikmund chtěl národ český ze všech sil svých úplně zničiti a vyhladiti“ (citát jsem zkrátil).

Vrcholu dosáhlo jubilejní poblouzení v spise *Em. Chalupného* Žižka (1924, str. 212), jenž vytýká za svůj cíl zbavit zachránce národa českého, t. j. Žižku, nánosu lží, jimž ještě věřil Palacký; chce to učiniti „s vynaložením veškeré přesnosti, zkušenosti a metody, jakou vytvořila tisíciletá civilisace“ v ochraně pravdy a s použitím náležitě kritiky psychologické i sociologické. Vskutku jde v podstatě o plaidoyer advokáta, jenž dovede tím nerozpačitěji obrátiti skutečnost na ruby, čím méně je vázán zkušeností v badání dějzpytném. U Chalupného čteme na př., že od Žižkova vítězství u Hory a Brodu se až do Fochovy ofensivy r. 1918 nevyskytla bitva, která by se k němu rozsahem dala přirovnat, že Žižkovi nelze vy-

týkati nemírnou krutost, ale potrestání Prachatic že svědčí naopak o shovívavosti, u válečníků snad ojedinělé; zabil-li Žižka vlastní rukou kališného kněze v bitvě u Strauchova dvora, je to důkazem jeho přímosti, poctivosti a důslednosti; dal-li dřívě v Klokotech chiliastické blouznivce upálit, nečinil to z nesnášlivosti pro víru jejich, ale z obavy před rozvratem ve svém vojsku; t. zv. Adamité byli ostatek asketové, puritáni, nejhorlivější pravověrní římsí křesťané, nikoliv nějakí prostopášníci, Žižka je hubil jen jako rušitele zemského pořádku, z důvodů policejních, nikoliv náboženských, nikoliv snad z nesnášlivosti pro jejich víru; podobně zakročení proti Adamitům na Nežárce je důkazem Žižkova „rytířství i duševní povýšenosti, zářící příkladem přes věky až do nynější doby“ (po několika stranách čteme dokonce: „z husitských pokusův o veliký úkol vytvoření křesťanské nauky, zachovávající původní ryzeost evangelia, bylo pomlouvané „adamitství“ pokusem poměrně nejdůslednějším, nejhlubším a nejzdařilejším“); Žižka „byl ve víře snášliv a tím předstihl dobu svou o několik století“. Naléhal-li Žižka jindy v Praze na popravení sektáře Martinka, nečinil to také z náboženského předsudku, nýbrž proto, že se Martinek mimo rozkladnou agitaci v armádě zprotivil Žižkovi svou mravní nedůsledností v změnách svého přesvědčení. „Tak mizí z nejslavnější doby českých dějin poslední listy nepravdy i hany, nakydané na lidskost největšího husity, Jana Žižky a tím konečně nabývá plného uznání výrok *Masarykův*, Tábor pro nás jest program“ (práce je směle věnována Masarykovi). Tábor není princip rozvratu, nýbrž pořádku (tvrzení o rozvratnosti jeho sekt jsou skoro naveskře křivými pomluvami), Tábor je princip pokroku. Z ostatku stačí citovat jen dvě tvrzení autora: Žižka je největší strateg světa a dále: byl největší mírový činitel v husitských válkách. Srv. k Chalupnému i mou zprávu v ČČH, 1928, 443. — Literaturu o Žižkovi, s jubileem r. 1924 související, shrnul nejúplněji *J. Prokeš* v ref. v ČMM, 1924, 280—313 a 1926, 717—735. Odkazují na ně, nezamlčuje ovšem, že by mé soudy zněly v četných případech podstatně jinak. V Bibliografii čes. historie za léta 1920—1924 (Klub Historický) plní výčet všech prací a příspěvků Žižkovi a jeho době věnovaných víc než čtyry strany (299—304); k tomu je připojit jednu stranu v Bibliografii za léta 1925—1926 (str. 179—180) a bezmála tolikéž z let 1927—1929 (*Jondášová-Hájková*, Bibliografie atd., Praha 1931, str. 275—6).

¹⁾ Srv. díl druhý, str. 190.

²⁾ Srv. *Sedláčka*, Hradý, IV, 126 a *Heraldika*, I, 220.

(Str. 287)

¹⁾ Mým traktát nadepsaný „De Theutonicis bonum dictamen“, jež vydal *V. Wostry* v MVGDB, LVII (1915), str. 193 sq; srv. mou zprávu v ČČH, 1915, 298—300. O „Krátkém sebrání z kronik českých k výstraze věrných Čechův“ srv. naposled *R. Urbánka* České dějiny, Věk poděbradský, III, 3 (1930), 254 sq. Srv. však i pozn. *Palackého*, Děj., III, 2, 48 o bratrském poměru k Němcům, přihlásivším se k obraně zákona božího a výše str. 56, p. 2.

²⁾ Srv. *Urbánka*, Sv. Václav a jeho úcta (Brno, 1930), str. 20 (dovolává se

Gollova upozornění na obraz sv. Václava v kancionále kutnohorském; citovaný Pavel čte se na korouhvi Václavově).

(*Str. 288*)

¹⁾ Zřejmo to zejména tam, kde v celém rozsahu (III, 2, 143—9) přejímá do díla svého vášnivou žalobu kněze Viléma na utracení Želivského, dále z omylu, že mluvě o porážce u Mostu (o ukrutnostech, jichž se Pražané tam dopustili, pomlčel), snaží se přesvědčiti čtenáře, že vůdcem Pražan nebyl Želivský, nýbrž prý nějaký jiný kněz Jan (srv. proti tomu *Tomka*, Děj., IV, 194), stranu Želivského zve Palacký jednou „demokratickou“. Palacký však zároveň zdůrazňuje, že Želivský byl náčelník strany výstřední, fanatick zásad táborských, nezamlčuje, že z návodu jeho chátpražská pustošila kostel sv. Víta a že vláda chátpra v Praze byla hlavní příčinou nepřátelství strany šlechtické k Praze Želivského. Ale má přece za to, že Želivský choval se „obyčejně šlechtetněji a mírněji než od fanatika očekávati bylo“ a jednou praví (str. III, 293): „zatím co couváno v Táboře nazpět, staral se kněz Jan, aby v Praze pokračovalo se ku předu“. Hlavní myšlénkou Palackého o významu Želivského je these, že Želivský se Žižkou mohli se oba státi vůdci celého národa a udržeti v něm svornost a jednotu, kdyby byli měli víc věhlasu politického a vytrvalé vůle k moci; pádem Želivského, t. j. odpadnutím Prahy od Táboru byla čáka žádoucího prospěchu a vítězství zmařena. „Husitství“, dí Palacký, „ukázalo se býti nepřemožitelným, pokud oni oba, provozující vrchní moc, jeden v Praze, druhý na Táboře, jednali ve srozumění a pomáhali sobě vzájemně“ (I. c., str. 43) — zde poměr Palackého k problematice doby a stran jejich vystupuje nejzřejměji; „husitství“ se tu stotožňuje neprávem s Tábořem, čili podle slov Palackého samého se stranou výstřední a krajnou, vedenou dvěma fanatiky. O „osudné“ bitvě u Lipan praví v té souvislosti Palacký příznačně (I. c., str. 40), že v ní živel aristokratický ze spojení s cizinou (?) nabyl takové převahy a síly, že jím zaražen konečně veškerý další husitismus vývoj. Srv. víc o tomto omylu a o významu Lipan v mém „Smyslu čes. dějin“ (2. vyd. 1929), str. 32 sq.

(*Str. 289*)

¹⁾ Srv. díl druhý, str. 151, 160. A srv., jak se s tímto projevem nejoddanějších straníků Žižkových kryje svědectví *Enedše Sylvia* v jeho listech zachované; srv. výše díl druhý, str. 126, pozn. 1.

²⁾ Srv. výše str. 283—4 a před tím hojně v práci roztroušené kritické poznámky stanoviska *Tomkova* se týkající.

(*Str. 290*)

¹⁾ Srv. díl první, str. 47.

(*Str. 291*)

¹⁾ Užívám tu slov, napsaných *B. Shawem*.

(Str. 292)

¹⁾ Srv. díl druhý, str. 153 (Kronika velmi pěkná), str. 268.

(Str. 293)

¹⁾ Hlavním omylem *Palackého*, jenž souvisel se základní koncepcí jeho českých dějin, bylo, že i bouři husitskou pojal jako spor a zápas sil sociálních, zvláště pak *aristokracie a demokracie* (I. c., III, 2, 39), spor podle *Palackého* trvajícím prý již od počátku českých dějin a vyplývajícím ze stýkání a potýkání se živlův germánského a slovanského v Čechách. Srv. i k tomu mé vývody ve „Smyslu českých dějin“ (2. vyd. 1929), str. 25 sq. a výše v díle prvním O sociálně politickém obsahu táborství, str. 169 sq. Se stanoviskem jejich je v podstatné shodě i přehledný výklad *K. Krofity* v „Naší Době“ 1928, 271 sq. V úvahách svých v díle prvním (srv. str. 197) netvrdil jsem, že by zabráním statků církevních domohl se panský stav veliké převahy hospodářské a politické nad stavy ostatními, nýbrž že skoro úplně vyvrácení duchovního velkostatku přispělo zejména k vzrůstu velkostatku panského a zvýšení moci panské vůči koruně. K tomu přispělo ovšem i vyvrácení značného *královského* zboží a zabráním statků, jež byly dotacemi úřadů státních. O škodách odtud státnímu životu vzešlých srv. níže stížnosti *Valečovského* (str. 325, pozn. 1).

(Str. 294)

¹⁾ Srv. výše str. 162, díl druhý, str. 168, 185.

²⁾ Připomenout třeba, že středověká měřítka mravnosti nebo krutosti ve válce závisela i na nestejném hodnocení jednotlivých tříd feudální společnosti. Srv., jaké rozhořčení budila žaloba, že Táboři zabíjejí i vzdávající se šlechtice.

³⁾ Nemilosrdné, ba ukrutné *trestání* bylo zajisté jejich povinností, předním z příkazů jejich revolučního programu. Srv. díl druhý, str. 159—161, 172, 175 sq., 188, 192, event. jednotlivá svědectví a žaloby ibidem str. 59—156, v tom úsudek Táborů samých na str. 86—7. Srv. i rejstřík věcný vzadu.

(Str. 295)

¹⁾ Srv. díl II, str. 103 a výše str. 210.

(Str. 296)

¹⁾ Počet měst, jichž se Žižka zmocnil přímo nebo jež ovládli Táboři, známe bezpečně. Pozoruhodno je, že získání měst, rozuměj měst opevněných, je předním cílem a prostředkem vojny; organisovaná obec městská byla vojenskou jednotkou vynikající důležitosti a moc tábořská (a potom sirotčí) opírá se z daleko největší části o města, o stav městský, při čemž, jak víme, nejsou vždy města poddanská, na rozdíl od svobodných královských, považována za živél rovnocenný (srv. výše str. 160). Co dobytých hradů se týče, třeba upozornit po *Sedláčkovi* znovu, že počet jich, pokud víme, byl skrovný; k tomu Žižkovy vojenské prostředky i povaha jeho vojny, která v městech spoléhala pravidlem na zrádnou pomoc části obyvatelstva

v městě uzavřeného a byla zvyklá rychlému úspěchu, nestačily. Je zajímavé, jak se napříč tomu rozšířilo v populární paměti v pozdějších stoletích o kde kterém zbořeném hradu mínění, že ho dobyl a pobořil Žižka — legenda o Žižkově nepřemožitelnosti, ale i o ničivém díle jeho nabytá úplně vrchu. Za to zničil mnoho vesnických tvrzí (většinou asi dřevěných). Srv. výše III, 238, 246, IV, 38.

²⁾ Tak a podobně častěji v drobné jubilejní literatuře z r. 1924.

³⁾ To týká se na př. cele práce generála *Kamila Holého* Žižka strateg. Kritické úvahy o jeho taženích (1928, Spisy vojen. archivu RČS, str. 94).

(Str. 297)

¹⁾ Práce všech jsou častěji v předchozích vývodech dotčeny; pokud jde o *Urbánka*, třeba tu připomenouti zejména jeho studii v Žižkově sborníku (1924) *Žižka a husitské válečnictví* (str. 20—74). V ní starší, zejména německá literatura, v tom stanovisko prof. *H. Delbrücka* „Geschichte der Kriegskunst“ (a jinde), statí *Arn. Krokera* a *Max von Wulfa* a j. jsou kriticky probrány a pro husitské vojenství doby Žižkovy i let nejbližší následujících i pro vliv jeho v sousedství shrnut datový materiál dosud nejúplnější. Tím nechci říci, že jsem přesvědčen vývody práce všude: to týká se na př. pokusů o důkaz, že bylo lze užítí vozového šiku k útočnému průlomů nepřátelských řad (oba doklady z hory Vladaře a z bojů před Kutnou Horou, jak výše vyloženo, k závěru takovému nestačí). Nevěřím také, že by Žižka r. 1423 zorganizoval si opravdu „stálé vojsko, jež po skončení akce se nerozcházelo do svých domovů, nýbrž stále „polem pracovalo“. Oč šlo, bylo tuším nikoliv stálé vojsko, ale stálá pohotovost k vojně. Zdůraznil jsem, že podle *Vavřince* byl Žižka od počátku obklíčen jakousi malou družinou („comitiva“), jež byla, zdá se, stálým jádrem jeho operací. Ale k tažením, jak za to mám, byl rozličným způsobem, jak to bylo pravidlem v tehdejší vojenství, mobilisován časově podle potřeby díl měšťanstva měst Žižkových (podle čtvrtí městských se střídající) a pomoc sedláků, dílem dobrovolně, dílem násilím vynucená (o tom shánění sedláků násilím srv. doklady výše v díle I, str. 176, pozn. 6). Jistý počet sedláků, nutných k opatření koní a vozů šiku vojenského, třeba však předpokládati jako stálou zálohu, připravenou v hradbách měst tábořských. Němečtí badatelé, s nimiž Urbánek polemizuje, jdou snad v redukci letopisných údajů o počtu vojsk v době Žižkově dále než je slušno, ale jsou tuším blíží pravdě než Urbánek, jenž z velikosti čísel chce zachrániti příliš mnoho. Účast selského lidu v bojích Žižkových je, v souhlase s prameny, zdůrazněna i zdůvodněna Urbánkem bohatě (v oslavném veršování *Vavřincově* o vítězství u Domažlic nemohu se však ubrániti dojmu, že *Vavřinec* zveličuje podíl sedláků na vítězství, aby zveličil hanbu německé porážky), ale mělo býti, tuším, šíře vyloženo, že v podstatě šlo v tábořském vojenství o zbrojnou sílu měst a městského stavu. K vysvětlení účasti selské ve vojscích té doby sluší, tuším, připomenouti i to, co jsem pověděl v *Knize o Kosti*, II, 124 — na některých moderně organisovaných panstvích počítalo se se selskou brannou pomocí podobně jako s městskou a potřebná zbroj slušela k inventáři gruntu. O důležitě otázce, zda řád *Hodětinův* z r. 1413, znající již vozy válečné, byl později,

snad až po r. 1431, doplněn tím způsobem, že podává vlastně obraz vojenství z let po r. 1430, srv. více u Urbánka 34 sq. Urbánek odpovídá, podobně jako *Toman*, Hus. válečnictví, str. 30 sq., k otázce kladně, a to způsobem přesvědčivým; nepřesvědčuje pouze, že by vznik řádu mohl náležeti již k létům 1423—4. Srv. i důležitý spis K. *Titze*, *Ohlasy husit. válečnictví v Evropě* (1922; nákl. věd. ústavu vojen.). V Žižkově sborníku srv. i essay francouzského generála A. *Mittelhausera* *Žižkovo válečnictví* (str. 7—19).

²⁾ Srv. výše str. 37 o zabítí a spálení pana Oldřicha z Ústí.

³⁾ Srv. díl druhý, str. 125 a 126, pozn. 1 a ČCH, 1924, 423 sq. Srv. i větu krvavého traktátu kněze Čapka, citovanou *Příbramem* (*Život kněží* táb. l. c., 428): a jich tváří budeť se všechna země báti.

(Str. 298)

¹⁾ Srv. k tomu naposled *Urbánka*, l. c., str. 33 sq. I Urbánek připomíná, že vozů v boji bylo užíváno rozličně již dříve, ale zdůrazňuje, že k plnému vojenskému využití jich došlo pouze u Žižky; zajímavé je, že počítá s možností, že na myšlénku měl i vliv Starý zákon, kde je častěji zmínka o vozech válečných.

²⁾ *Vavřinec*, l. c., 370: sed rustici curribus se circumsepientes lapides et sagittas de bombardis et balistis in eos emittunt. Je pochybné, že by sedláci takto vybrojení a tak operující, byli obyčejnými sedláky.

(Str. 299)

¹⁾ Srv. zejména opětne uvedenou studii *Urbánkovu* v Žižkově sborníku.

²⁾ To týká se zejména bitvy u Sudoměře, u Boru, hájení Vladaře, bitvy u Hořic, u Kutné Hory a u Malešova.

³⁾ Srv. výše str. 297, pozn. 1.

(Str. 300)

¹⁾ *Toman*, Hus. válečnictví, 208, dří, že zpravidla bylo v husitských válkách jen 100 jezdců v 1000 mužích pěchoty (to opakuje *Urbánek*, l. c., 54), ale srv. výše str. 122 údaj patrně spolehlivý listu Oldřicha z Rožmberka z list. 1421 (str. 122, pozn. 4), že Žižka měl branných sil 400 jízdy a 1500 pěších.

²⁾ Prvá zpráva o 320 pražských vozech vojenských spěšnými a jízdými, poslaných na pomoc Žižkovi, je z poč. února 1421 (*Vavřinec*, l. c., 472). Ale již k červnu 1420 píše *Vavřinec* (ibid., 377) o pokusu Táborů s Pražany, Zateckými a Lounskými postavit se králi před Hradčany „aciebus ordinatis et curribus dispositis“.

³⁾ Mám tu na mysli pravděpodobný počet vlastního vojska Žižkova, ať již z doby tábořské či hradecké, tedy vojska nerozmnoženého rozličnými spojenci. Srv. i v rejstříku data o počtu vojsk, event. odkazy na pochybnosti o hodnotě jejich.

⁴⁾ Srv. výše str. 95 a u *Urbánka* (*Žižkův sborník*, str. 59, pozn. 2).

⁵⁾ Srv. zejména výše citovanou práci *Titzeovu*, *Ohlasy husitského válečnictví v Evropě* (1922) a *Tomanovo* *Husitské válečnictví*, str. 170 sq., 184 sq.

⁶⁾ Srv. výše str. 54, pozn. 1 a str. 130, pozn. 2.

(Str. 301)

¹⁾ Srv. výše str. 297, pozn. 1. O nějakém *stálém vojsku* Žižkově není v pramenech žádné zmínky; vojenský řád obsažený v programovém projevu nového Tábora Žižkova (z podzima 1423) nemůže být oporou takovému dohadu. Doklady *Tomanovy* (Hus. válč., 102—3) ukazují (na rozdíl od these autorem hájené), že polní vojska stálá (in campis continuancia et bellancia) náležejí vznikem až do let po smrti Žižkově; tak sluší vykládati i zmínku Kolegiátovu o „Žižkově vojsku polním, jež slulo *Sirotky*“. Počátky stálých vojsk, t. j. utábořených, třebas jen po skupinách, v polních leženích, spojil bych se zmínkami o „*posádkách*“, počínající se v l. 1424. Srv. víc v Opravách a dodatcích k str. 130, p. 2, dílu třetího. Jakého významu nabylo vojenství v národním životě, možno souditi z toho, že r. 1433 zemský sněm rozeznává vedle šlechty a měst i vojska takřka jako třetí složku svobodné společnosti a respektuje jejich práva zvláštní (Arch. čes., III, 413). Domněnky *Palackého* (III, 2, 36) o „socialistickém zřízení“ ve válečném (a občanském) ústrojí v obcích tábořských a sirotčích, jak se v něm vtělil „starověký duch slovanský“, možno vzpomenout jen jako zajímavého dodatku pro *Palackého* mylné pojetí našich dějin.

(Str. 302)

¹⁾ Srv. ovšem v podrobném sledu pramenů našich výše v díle druhém, že té heroisace v *českém* prostředí během 15.—16. stol. takřka není; co k ní položilo základ, bylo vlastně dílem cizinců, *Eney Sylvia*, *Fulgosa* a *Huttena*. Na české půdě má nepochybnou převahu odsouzení; prvou výjimkou je „bratr Žižka slavné paměti“ v letáku z r. 1469, vydaném ve chvíli vojenského nebezpečí, hrozcícího Čechům jako r. 1420 (podobně asi jako u *Žalanského* a *Větelína* v l. 1618—9; srv. díl druhý, str. 136 a 269), potom oslavné obrazy tábořskovaldenských rukopisů (ibid., str. 151), pak snad medailon s obrazem Žižky v kronice *Kuthenově* (1539) s podpisem: Žizka s. rek czes, tedy snad (slavný?) *rek český*, ač Kuthan v své práci se vyhnul jakémukoli hodnocení Žižky, slibuje o činech a „v běhu válečném opatrnosti“ (jen opatrnosti) Žižkově vydati zvláštní knížku (kterou nevydal) — ostatní literatura, v tom i Staré letopisy, rozdělené v svých soudech, nebo *Kronika* velmi pěkná, pokud se zmiňuje pochvalně o činech Žižkových, je přece daleka toho, aby se kořila velikosti hrdiny.

²⁾ Pilné sebrání všeho toho viz v častěji citované práci *Urbánkové* Žižka v památkách a účtě lidu českého (1924).

(Str. 303)

¹⁾ Srv. výše díl druhý, str. 164, pozn. 5.

²⁾ Na české půdě přispívá k zesílení oslavných tónů vedle hlediska nacionálního i zřetel sociálně politický, spatřující v Táboru (a tudy i Žižkovi) bojovníka za demokracii a sociální spravedlnost. Jak poměrně skrovný je díl pravdy v té thesi, srv. i v souvislém výkladu v díle druhém, str. 169 sq. a ibidem str. 192, pozn. 3 o *Tomanově* kardinálním omylu.

³⁾ To zřejmě, jak přirozeno, i ze studií, shromážděných v Žižkově sborníku (1924), pokud je cílem jejich vyložiti, jaké místo a jakou váhu má Žižka v evropském písemnictví posledních pěti století. Thema bylo, jak víme, vzděláno již dříve, aspoň částečně, ale v značném rozsahu trojsvazkovým dílem *Arn. Krause*, *Husitství v literatuře*, zejména německé (1917 až 1924); první práce Žižkova sborníku, sem náležející, *F. M. Bartoš* Žižka v dějepiscectví. Z půltisíciletého zápasu o dějinnou pravdu (str. 170—195) chce Krause jen „prohlubovat hledisky historika“. Pohřbchu je práce nesena tak vášnivým zaujetím proti autorům, kteří nesdíleli Bartošův názor na Žižku (i se všemi jeho omyly v jednotlivostech; Bartoš jim někde spílá) a tak vzdálená snaze o kriticky spravedlivý soud (a to i, když některého autora, na př. Balbína, zahrnuje uznáním), že se mi nejví vhodno obrátí se jí podrobněji. Srv., co jsem o ní krátce poznamenal v díle druhém, str. 164, pozn. 4. Bartošem tam dotčený vliv „habsburské“ censury na českou práci historickou 16. stol. vyvrací dobře *Prokeš* v ČMM, 1924, 304. Po Bartošovi podává *Karel Hrdina* zcela stručně, ale s řadou cenných dat přehled osudu Žižkova v humanistickém písemnictví 15. a 16. stol. (nově zmiňuje se na př. o blahopřání, složeném r. 1562 Balt. Kulíškem z Klatov ke korunovaci krále Maxmiliána, v němž se Žižka slaví také jako výtečný válečník, velitel nadšených zástupů, mstící ohněm oheň hranice Husovy a o podobné zmínce básně z r. 1614 Jana Sictora Rokycanského, dále o přednášce M. Ad. Rozacína z r. 1616 a konečně básni písaře malostranského Jak. Včelína z r. 1619; srv. výše díl druhý, str. 164, p. 6, k níž dodatkem na data Hrdinova upozorňuji). Pečlivě dále obírá se *Mil. Hýsek* Žižkou v novočeské beletrii (str. 200—240), *Jan Krejčí* Žižkou v literatuře německé (241—250), *Mir. Haškovec* literaturou franc. (251—262). *K. Engelmüller* a *Jar. Kvapil* všímají si postavy Žižkovy na divadle, *Vlad. Helfert* píše o „božích bojovnících“ v české hudbě 19. stol. Pro historika je důležitý článek *K. Gutha* Žižka ve výtvarném umění (290—304; v tom ovšem i historie ikonografie Žižkovy, zejména o obrazech rukopisů univ. knihovny v Jeně a Gotinkách, o nichž srv. výše v díle druhém, str. 151; Guth má na základě materiálu z 2. pol. 15. stol. a poč. 16. stol. za to, že Žižka zemřel jako padesátník). *F. Steidler* líčí vliv jména Žižkova v českoslov. legiích ve světové válce (305—314). S Žižkou jen nepřímo souvisí stať *V. Vojtěška* Na Táboře v l. 1432—1450 (134—148), snažící se dat nejstarší městské knihy táborské, chované v knihovně Nár. musea, již se byl obíral již Martin Kolář r. 1871, užití k zevrubnému poznání situace města v uvedené době. Stať *Ant. Matějčka* Bible Filipa z Padařova, hejtmána táborského (str. 149—169), je cenná nejen popisem bible, psané i illuminované, jak se zdá, Janem z Prahy, řeč. Aliapars, na hradě Ostromeči (patřícím hejtmanu táborskému Filipovi z Padařova) v l. 1432 až 1435, ale i jako důkaz, že někteří vojenští činitelé táborští měli smysl pro krásnou, drahocennou knihu, jinými slovy, že v táborském prostředí najdeme vedle ničitelů kultury i zástupce kulturní snahy také v oboru umění. Ale základem těžké žaloby na táborský, podle slov *Palackého* (III, 1, 365) „vandalismus zoumyslný a důsledný, jenž připravil Čechy bez mála o všechny památky staré krasoumy“, takové výjimky pohnouti nemohou.

28. HUSITSTVÍ A ČESKÉ DĚJINY

(str. 304—330).

(Str. 306)

¹⁾ Je pozoruhodno, že Hus, byv vyzván, aby vytkl své stanovisko k tomuto článku, napsal: Nejistím to ani nepopírám; může snad míti kus pravdy (unum sensum verum). K jinému článku Viklifovu, téže věci se týkajícímu, poznamenal, že klérus může míti bohatství, nezneužívá-li ho. Mám sám majetek (possessionem), dodal. Srv. *Sedláč*, Hus, přílohy, 307—8.

(Str. 307)

¹⁾ Skutečnost, že kalich v Kostnici byl odsouzen jen ve smyslu výše vyloženém, unikla namnoze novějším badatelům; odtud vracející se soudy, že církev prý nemohla v otázce kalicha ustoupiti. Srv. na př. *Golla*, Čechy a Prusy, 137, kde se hájí mínění, že naděje pana Čeňka z Vartenberka na jaře r. 1420 v možnost dohody s králem a církví byly klamné. Mám naopak za to, že kdyby nebylo roztržky se Zikmundem, mohlo k dohodě dojíti, k dohodě ovšem, již by se vzepřel Tábor. O tom, jak rozličně soudila o otázce universita r. 1417, srv. výše díl první, str. 25. — K tomu, co výše na str. 191, pozn. 2 i na str. 304—305 bylo pověděno o vtrvalém úsilí husitské Prahy přesvědčit zneptálenou cizinu, že Čechové naprotiv všem pomluvám a nepravdám stojí na půdě dobře katolické a že čtyři kusy pražské nechtějí v ničem ji opustiti, nýbrž naopak přispěti k zdokonalení a prohloubení křesťanské praxe, srv. nejnověji (krom dokladů výše rozličně rozptýlených) obranný leták Pražan na jaře 1430 „pro notificatione et iustificatione nostre cause coram omni populo christiano“ do světa rozšířený (*F. M. Bartoš*, Manifesty, I. c., 302 sq.), kde praví se na př.: „Hec ideo vestris oculis et auribus innotescimus, ut totus orbis terrarum luculenter agnoscat, quia causam nostram et eius merita pandere toti ecclesie catholice ab inicio semper fuimus et sumus parati, dummodo nobis data audientia fraterna et ab omni vi et jure quomodolibet pretensa securatur . . . Nos non querimus antra vel angulos, ut morum est hereticorum, ut dogmata erroris cordibus hominum ingeramus, sed quod nostre fidei fide vera a Christo domino eiusque discipulis et doctoribus ab ecclesia sancta suscepimus, pro ceptis optamus predicare . . . Constanter presumimus, quod per utramque hanc viam (t. j., aby dáno bylo Čechům svobodné slyšení; budou-li důvody druhé strany přemoženi, jsou ochotni od svých článků ustoupiti) propiciante domino pax et veritas reddetur dissensionibus ecclesie, odiis, rixis et iniuriis omnimode propulsatis.“ Podobně nedatovaný projev pražské obce a kléru, z těchž let pochozí (*Bartoš*, I. c., 305 sq.), chtěje nevinu a pravdu Čechů prokázati, dovozuje, že Čechové (husité) věří věrně všechno, co věřiti jest křesťanům, tedy především symbolům apoštolským, symbolu koncilu nicejského i Athanasiovu (srv. na př. podobné snesení pražské husitské synody z čerce 1421 v Urk. Beitr., I, 129), sedmi svátostem, věří v nebe, očistec a peklo a *nenávidí každého, kdo by jakkoli o těchto kusech katolické víry pochyboval, jako kacíře*. Následuje výklad a obrana čtyř artykulů

s výzvou, aby si je adresáti, poznajíce pravdu jejich, oblíbili, nedbajíce pomluv zkaženého, domyšlivého a lakomého kněžstva. Srv. i podobné stanovisko v husitském manifestu z r. 1431 (ČČH, 1928, 372), ale mnohem radikálnější pojetí artykulů v době příprav pro Basilej r. 1433 (*Tomek*, Děj., IV, 584), jemuž ovšem čelil výklad zvlášť krotký většiny university (ibid. 581). Tenkrát, jak známo, žádal sněm povolení kalicha *všem* křesťanům v Čechách i na Moravě mimo ryze katolická území a obce.

(Str. 308)

¹⁾ Srv. výše v dílu prvním, str. 130.

²⁾ To vyplývá jasně z vývodů *M. Uhlířzové* (*Die Genesis der vier Prager Artikel*, 1914, 85 sq.), přes to, že se pokoušejí dokázat opak. Srv. o studii *M. Uhlířzové* obšírný posudek *V. Novotného* v ČMM, 1915, 287 sq., můj v ČČH, 1914, 336; zůstává nepochybně, že počátky pražských artykulů, rozuměj kořeny hlavních požadavků jejich, zejména pokud jde o svobodné kázání slova božího, dílem i chudobu duchovenstva a lze říci i kalich (srv. díl první, str. 9) sahají zpět do 14. stol.; to nevylučuje, že na slovnou formulaci jejich, jak ji známe z července 1420, měly vliv věty Viklířovy; obsahově nově přispěl Viklíř k nim nejvíce v článku o chudobě kněžstva, vzdáleně jen v artykulu o trestání hříchů smrtelných. V předchozí práci je shromážděno hojně dat (srv. rejstřík věcný) o počátečních odezvách jejich, o proměnách, větších i menších, jež ve formulaci artykulů postihujeme od r. 1420 (v tom i o rozdílech, jež souvisely někdy s ohledy na to, pro koho je soupis pražských článků určen), o proměnách, týkajících se počtu, pořadu, obsahu i důrazu jejich, o rozdílech, jež jsou mezi táborským a pražským zněním jejich i o otázce, jak se má text artykulů k hlavní otázce, t. j. nauce, že přijímání z kalicha je nezbytné k spasení. Bylo by potřebí práce, jež by důležité to thema vzdělala v celku, ovšem i pro léta následující, až do Basileje a dobu potomní; mé závěry pro léta vývoje v r. 1415—1421 najdeš v ČČH, 1926, 370 (v souvislosti s polemikou se statí *F. M. Bartoše* *Vznik pražských artykulů*). Srv. i *Mon. conc.*, I, 386.

(Str. 309)

¹⁾ K dílu druhému, str. 172, p. 3 třeba dodatí opravou, že podle souvislosti má artykul na mysli ochranu malého člověka jen proti duchovním vrchnostem. Mezi hříchy smrtelnými má prvé místo (i to je charakteristické pro středověkou mentalitu) smilstvo, pak hned hýřivé hodování (*comessatio*), pak teprv zlodějstvo, vražda atd., pak *zbytečná řemesla* (*artes superflue, dolose et supersticiose*), lichva a hrabivé zisky. Rozsáhlejší je výčet hříchů v kléru, v tom především *svatokupectví* (zve se kacířstvím a je ilustrováno výčtem svých forem, kdekolí kněz běře peněz za úkon svátostný), kněžské soudy, sváry, půhony a sužování laiků i poddaných.

²⁾ Srv. výše str. 61 a 65, pozn. 1, dále díl první, str. 56. V zápisu sněmu čáslavského r. 1421, je, jako někdy dříve i později, čtvrtý artykul o trestání hříchů smrtelných doplněn žádostí, „a zlá a křivá pověst o této zemi české aby očištěna byla, tak aby se obecně dobré království a jazyku českému dalo“; srv. *Arch. čes.*,

III, 228; v původním textu z července 1420 (srv. *Vavřince*, I. c., 394) toho dodatku není. Srv. však výše str. 65, pozn. 3, že v obšírném listu Pražan do Benátek z 10. července 1420 je očištění české pověsti položeno přímo jako jeden ze čtyř artykulů a že tam vůbec chybí zmínka o trestání hříchů, t. j. článků, jenž k prvním formulacím artykulů z r. 1419 až do dubna 1420 přibyl teprv v květnu 1420 vlivem Tábora spojivšího se s Prahou. Srv. i výše str. 136, p. 3.

(Str. 310)

¹⁾ Srv. k tomu práce *Fr. Kernovy*, citované výše str. 2, p. 1.

(Str. 311)

¹⁾ Srv. výše str. 91, p. 1.

²⁾ Srv. *Tomka*, Děj., IV, 585. Řekl to *Rokycana*, ne Prokop Holý.

(Str. 312)

¹⁾ Srv. výše str. 69—71.

(Str. 314)

¹⁾ Srv. na př. v prvním díle vývody cizinců *Ludolfa Zaháňského* (ale i Čecha *Příbrama* nebo *Ondřeje z Brodu*), v díle druhém prof. *Ebendorfera* a j.; ale naproti tomu třeba i vyznání *Windeckovo*, že dal na konec za pravdu Husitům (díl první, 150).

²⁾ Srv. díl první, str. 57.

(Str. 315)

¹⁾ Srv. výše str. 171 sq.

(Str. 317)

¹⁾ Srv. Arch. čes., III, 269 (d. d. 6. led. 1432).

²⁾ Srv. díl první, str. 126 sq. Mám tu na mysli i traktát Biskupcův, vydaný *V. Sokolem*, O zvelebené v pravdě svátosti těla a krve pána našeho Jezu Krista (Tábor, 1929). Srv., jak pražští kněží strany Jakoubkovy a Rokycanovy na př. r. 1427 (po převratu, jenž odstranil Korybuta) vědomě staví se proti racionalistickému útoku na tajemství nauky církevní i proti neslýchaným, nově vymyšleným domněnkám o velebné svátosti těla a krve boží, v níž jest „divným před smysla i rozumu našeho očima skrytým obyčejem pravé tělo pána našeho Ježíše Krista, kteréžto přijato jest z panny Marie, umřelo na kříži, z mrtvých vzkříšeno a sedí na pravici Boha otce všemohoucího. A mimo to vyznání pravé a spasitelné nemá býti žádný puzen k jinému *kakžkoli širšímu neb vyššímu neb vtipnějšímu . . . vyznávání* o té velebné svátosti, aby *nepřestúpil mezi, kteréž jsou uložili otcové naši svatí.*“ (Arch. čes., III, 262.)

³⁾ *Passim* výše v díle prvním a druhém. Pohříchů nemáme dosud práce, jež by nám dějiny táborství, se zvl. zřetelem k duchovnímu vývoji jeho, vypsala plněji.

(Str. 318)

¹⁾ Srv. *Palacký*, Děj., III, 2, 35 a j. Srv. i výše díl první, str. 166, p. 5.

²⁾ Srv. výše v díle prvním, str. 174 sq. Dodatkem možno upozorniti na „verše

o bratřích temnot“ (*Losert* v *MVGDB*, 1891, 291), v nichž ironisuje se tábořský nález hlavních českých hříchů, jež prý záležejí v nošení perlových věnců na hlavě, červených škorní a v tanci („predicat hereticus, tria sunt peccata Boëmis maxime que domino displicere Deo: est capitis sertum rubeis cum calceamentis atque chorea patens sunt nimis ista mala“), aby na rozdíl od těch domnělých hříchů vyčetly řadu opravdových zločinů kacíři páchaných. Ibid. následují punkty *M. Jana Papouška*, shrnující v jediný žalobný obraz dílo revoluce (úplný text v českém překladu vydán *A. Neumannem* v Hlídce, 1926); zmínil jsem se o něm již v díle prvním v pozn. k str. 197, ale je žádoucí seznámiti krátce i s obsahem jeho — jde tu o bilanci husitské revoluce, psanou sic protivníkem a paušálně odsuzujícím, ale jistě pozoruhodnou datovým obsahem svým. Hned na prvním místě čteme stížnost, že řádné studium mládeže je znemožněno, že bezpočet knih všech oborů byl zničen, jiné knihy potrhány nebo ze země vyvezeny, v čele úřadů světských i duchovních že jsou vášnivci na místě mužů vyrovnaných, města jsou rozdělena v sobě i mezi sebou bojem sekt, na místě starých farářů jsou kněží bouřliví a pohoršliví bez bázně ke komukoli (a kdo ví, zda to jsou kněží), kostely a kláštery jsou vypáleny, není řádného soudu světského ni duchovního; kdo se přidá k sektě silnější, vyhraje při nejnespravedlivější, mravní stav společnosti vesměs je v úpadku, pýcha v šatstvu, rozmařilost v jídle a pití se rozmohly stejně jako velká simonie u kněží a ukrutná tvrdost k chudíně („kdyby nebylo židů, nechali by křesťané chudé umřít“), mince je zfalšována. Sumou je vyvrácen stav pokoje v království, jenž byl (prý) dříve takový, že města a hrady byly otevřeny dnem i nocí a cesty byly dnem i nocí bezpečné. — Není pochyby, že tu sumárně líčí se situace vesměs na černo, ale je také zřejmo, že tu je velmi mnoho pravdy, jak víme ostatek z žalob, pronesených i horlivými kališníky již mnohem dříve (srv. níže str. 325 i žaloby *Valečovského*). *M. Jan Papoušek*, od r. 1412 bakalář svob. umění, od 1430 mistr, byl umírněný kališník směru *Přibramova*, v l. 1437—1448 byl po *Rokycanovi* farářem v Týně v Praze, r. 1448, prchnuv z Prahy, otevřeně odřekl se kalicha. Byl jedním z českých zpravodajů *Eneáše Sylvia*. Srv. i data v díle druhém, str. 251—2. Podrobněji se jím obírá *Urbánek*, *Děj.*, III, 52—55, jenž sepsání žaloby datuje až do doby krále *Ladislava*, což se mi nezdá důvodným; po odpisání kalicha psal by *Papoušek*, tuším, i o této otázce důrazněji.

³⁾ Pro lepší pochopení vzniku a duchovních souvislostí tábořské nauky možno upozorniti na novější německou literaturu o t. zv. předchůdcích reformace, v tom zejména na práce *Gerharda Rittersa*, *Romantische u. revolutionäre Elemente in der deutschen Theologie am Vorabend der Reformation* (*Deutsche Vierteljahrschrift für Liter. Wissenschaft und Geistesgeschichte*, V, 1927) i na jeho studii o známém holandském theologu *Janu Wesselovi* v *Studien zur Spätscholastik* (*Sitz. Ber. heidelberské akad. věd*, 1927).

(*Str.* 319)

¹⁾ Srv. výše díl první, str. 6.

²⁾ Srv. výše díl první, str. 151, pozn. 2 a můj článek v *ČČH*, 1928, str. 370 sq.

Český manifest křesťanstvu z listopadu r. 1431, psaný v odpověď na pojednání Jar. Prokeše Táborské manifesty z r. 1430 a 1431 (Čas. Mat. Mor. 1928).

²⁾ Výše v díle prvním, str. 36.

(Str. 320)

¹⁾ Podobně (zejména o vlivu rostoucího sebevědomí národního) již Goll v ČČH, 1897, 118.

²⁾ Srv. pojednání J. B. Nováka Patriotismus Karla IV. v ČČH, 1926, str. 29.

³⁾ Srv. výše díl první, str. 118.

⁴⁾ Srv. mou zprávu o edici V. Wostrého Ein deutschfeindliches Pamphlet aus Böhmen aus d. 14. Jh. v ČČH, 1915, 298 sq.

(Str. 321)

¹⁾ Srv. řeč M. Jeronyma z r. 1409 u Höflera, Geschichtsschreiber II, 121, a Urbánka v Novotného sborníku (1929), str. 138 sq.

²⁾ Srv. k tomu velmi zajímavou stať Urbánkovu v sborníku V. Novotného (Za českou minulostí, 1929, str. 124 sq.), nadepsanou Počátky českého mesianismu; pokračování je již v Sborníku Pekařově (1930), I, 262: Český mesianismus ve své době hrdinské. Urbánek jde dále, mluví o tom, že české sebevědomí „stoupá až v ješitnou megalomanií, která, přepínajíc nároky nad vlastní síly, z veliké části připravuje příští porážky a pokoření“. Ostatek mám za to, že Urbánek ve svém, opakuji, velmi cenném náčrtu, by měl mluvit spíše jen o „sebevědomí“ (nebo podobně), ne o mesianismu. Pravým mesianismem je chiliasmus táborský (o němž Urbánek píše teprve v Sborníku Pekařově). Srv. i Urbánkovy starší poznámky, bohatými doklady provozené, v jeho Dějinách věku Poděbr., III, 1, 33 sq. a v Sborníku Žižkově, I. c., 28 sq. Srv. i Höflera, Geschichtsschreiber etc., III, a v díle II., 549 ve veršovaných „Sermones ad Bohemos“ žaloby na mistry universitní: Vos scientia inflati, in superbiam elati, non putastis habere in orbe vobis pares.

³⁾ Srv. výše str. 23, p. 3.

⁴⁾ Srv. Arch. čes. VIII, 352.

⁵⁾ Srv. vývody nejmenovaného polského kněze, stěžujícího si, že Polsko ujímá se českých kacířů (z r. asi 1422) v Codex epist. saeculi XV, Tom. II (1891), str. 126. A srv. zároveň, jak se k této pyšné a sebevědomé naději druží opětovná česká žádost, často pronesená zároveň s čtyřmi pražskými artykuly, o očištění české pověsti před světem! V tu tragickou situaci přivedl Čechy táborský podíl v boji za svaté pravdy.

(Str. 322)

¹⁾ Srv. výše str. 64, p. 1.

(Str. 323)

¹⁾ Srv. na př. výše díl druhý, str. 110 (projev Ebendorferův) a také projev pa-peže Pia II. (En. Sylvia) k českým poslům r. 1462, Arch. čes. VIII, 352.

²⁾ Srv. Mon. concil. gener., I, 595 sq. — Tyto nesnáze neuvázil s dostatek J. Goll, když vyslovil mínění (Čechy a Prusy, 236), že by Čechové mohli dosíci v Basileji více, rozuměj především kalich závazný pro všechny obyvatele království, kdyby krátkozrace nebyli sami dříve u Lipan zničili zbraň, kterou mohli v Basileji hroziti císaři i koncilu pokračováním ve válce. Mám za to, že by koncil, i kdyby Lipan nebylo, nemohl v dané situaci zachovati se jinak, než jak se zachoval, leč by se snad již dříve bylo stoupencům čtyř artykulů podařilo vnutiti násilím kalich celé zemi (po případě i zemi moravské). Ale z historie dvanácti let zápasem naplněných je zřejmo, že k tomu Čechové pod obojí síly neměli, a nemožno uvěřiti, že by se to bylo podařilo polním vojskům bratrským z let 1433—4, mravně patrně pokleslým. Lze říci ostatek, že ve vojenském úsilí stran kalicha od r. 1421 počínajíc nestála vůbec v popředí myšlenka, přivésti násilím všechny obyvatele země k vyznání kalicha; v řadě smluv o příměří a jiných spokojovali se i Táboři propuštěním kalicha všem těm, kdož by si ho žádali; jindy má v husitské společnosti převahu (vedle násilného vnucování kalicha nově podrobeným) naděje, že v žádoucím změření sil v učeném hádání theologů podaří se přesvědčiti stranu druhou o pravdě čtyř artykulů a tou cestou získati ji (po případě všechno křesťanstvo) stanovisku university pražské. V mínění, jež pronesl Goll a jež opakují jiní (na př. *Urbánek*), se také podceňuje moc katolicismu v zemi a rostoucí slabost utraktivismu, rostoucí z nespokojenosti nad zhoubou a bídou země a naplňující se již i pochybnostmi, zda velký boj nebyl velkým omylem. Je pravda, že českým mistrům brány Basileje otevřela jen vojenská vítězství česká, ale vytoužená audience na koncilu počala se až v době, kdy, jak ředitelé koncilu dobře věděli, toužili Čechové po konečné dohodě a svatém pokoji neméně, ne-li více, než církev v koncilu zastoupená. Za takového stavu věci bylo zhoła pravděpodobno, že by koncil popřál Čechům kališným tak velikého triumfu nad církví věrným obyvatelstvem země, triumfu, jehož vlastní silou dobyti nedovedli. — Srv. výše v díle druhém, str. 112—113, vývody *Tomáše Ebendorfa* v Basileji.

(*Str. 324*)

¹⁾ Arch. čes. VIII, 338 sq.

(*Str. 325*)

¹⁾ Srv. o tom zejména *Palackého*, V, 1, 118 sq., kde mluví se o příčinách kleslosti české v době Vladislavově. Cituji z výkladu jeho, přes časté dovolávání se *Palackého*, málo u nás známého a pro posouzení výsledků českého pozdvížení husitského (i pro něsamé) velmi pozoruhodného: „duch pokroku, jenž bývá spolu duch vyšší osvěty, odvrátiv se od národu, zabral se k jeho sousedům a nepřátelům. Duch onen pokroku a iniciativy vůbec . . . zakrsal byl pomalu v duchovním osamocení podobojích, pod vládou autority ještě přísnější, nežli ji vídáno kde jinde . . . kališnický pak rigorismus stavěl myslnému vzletu a rozhledu ještě větší překážky, nežli sama církev římská; cokoli zbývalo tehdy pokroku na poli náboženském, utíkalo se do ušlechtilé, ale duchem poněkud obmezené Jednoty bratří českých,

jimžto spíláno pikharty . . . Ale strana Římu poslušná, zachovavši se v duchovním spojení s ostatním světem křesťanským, účastnila se aspoň ve pokroku tohoto, ač nenáhlém, nicméně skutečném. Studia humanistická . . . staly se byly blahodárným pramenem, oživujícím veškeren obor myšlének časových, z něhož ale podobojí vylučovali se téměř zomysla . . . U strany podobojí při panující ne-svobodě a obmezenosti myslné zmáhala se duchovní lenost a kráčelo se do barbarství nazpět; celý obor myslový byl již jakoby zjalověl v národu, ač náruživosti při tom neubývalo nikoli.“ — Nemožno tu nevzpomenouti veřejného projevu pana *Vaňka Valečovského* (podkomořího za Ladislava Pohrobka a Jiřího z Poděbrad v l. 1453—1468), známého pod titulem *Traktát proti Rokycanovi a jeho kněžím*, psaného někdy v r. 1457 (vydán naposled r. 1923 *Jar. Bidlem* v Aktech Jednoty bratrské, II, str. 242—254) — historik sledující běh věcí lidských má tu (jako ne-jednou jindy) příležitost, aby se poučil, jak brzo nejen vyprchal z husitské společnosti mravní zápal, jenž před několika desetiletími stvořil podivuhodný kus dějin, ale jak ku podivu záhy upadli kněží husitští v nefesti podobné těm, proti nimž povstal Hus a Jakoubek; můžeme se tu také poučiti, jak v samém okolí krále Jiřího jevila se některým rádcům jeho doba revoluce, v tom zejména táborská stránka její, politováníhodným poblouzením. Je to žaloba i obrana, psaná sic mužem osobně na Rokycanu rozezleným a tudy jistě i podjatým, ale není to přece (srv. úvod edice Bidlovy) pamflet: z projevu mluví hněv kališníka, králi a Jiřímu oddaného, jenž v úřadě svém jako vrchnost měst královských, měl hojně příležitosti, aby se přesvědčil, jakou lži stal se revoluční artykul, že kněží nemají panovati světsky. Proti panovačnosti kněží zajisté, proti jejich vládě v městech („chtí v městech konšely saditi a více vlásti, panovati a rozkazovati než ani král ani kteří úředníci jeho“), proti nestoudnému vymahání darů a odkazů kněžími, proti podvádění laiků, proti chránění zlotřilých kněží před trestem a j. je žaloba obrácena především. Ale i o smutných skutečnostech, v jakých jeví se žalobci praxe jiných slavných článků pražských, tak zejména kázání slova božího, tak svoboda kalicha, tak trestání hříchů smrtelných (mravní stav kněžstva Rokycanova, nepochybně v paušálním zevšeobecnění, jeví se tu v světle odpuzujícím) je tu provedeno tolik, že sotva, krom snad Chelčického, našli bychom tak těžká obvinění (a tak masivními výrazy tlumočená) v době vášnivých útoků proti kněžstvu někdy papežovu. Pan Vaněk měl na svém domě vyobrazení vozu s dvěma oje-mi na obou koncích; na obou stranách jsou zapřaženi koně, jež kněží pobízejí k pochodu, každý na jinou stranu, svádějíce lidi na voze sedící, aby v jejich sváru měli účastenství a aby se sami tepali, rvali a mordovali jako blázni — ten podivný vůz měl představovat církev, vydávající se na cestu k nebeskému království. Proste Pána Boha, vykládal pan Vaněk, aby se kněží smluvili v jednotu a zapřáhli koně jen k jednomu konci — pakliž by nechtěli, sestupte s vozu, zbijte ty svévolné formany a každé vezti jedinou cestou, *cestou kompaktát*. Nemí to po prvé, co z úst kritického laika slyšíme takový nářek na kněžstvo jako příčinu vši zkázy (srv. výkřik „starého kolegiáta“ v díle druhém, str. 100 a některé texty Starých letopisů, *ibid.*, 141). Nedivno, že pod tímž zorným uhlem jeví se panu Vaňkovi i celá doba

revoluce: větší byla v těch kněžích buřičích jejich přezlá vůle a jich panování nad lidem než zákon boží; „zasadivše se, aby zjevně hříchové smrtelní stavování byli, mordovali sou, pálili, hubili, lidi od statkův vyháněli . . . a vtrhnouce do cizích zemí nic sou toho nehleděli, aby lidi naučili zákonu božímu, než aby jim pobrali, zbili, zloupili, zšacovali je . . .“ „Pod jménem zákona božího a pod duchovní pokrytou pokorou zbouřili lidi na kněžstvo a ouřad duchovní zkaživše, žádnému poddání býti nechtěvše, než aby sami vládli, lid sobě a města podmanivše kvasili, hodovali, smilnili, kurvili a svá ustavení aby ustavovali a starodávná rušili, kteráž se jim nelíbila, ježto skrz to mnoho mordův a kacířstva vyvstalo a ještě trvá mezi lidmi.“ To vztahuje se, jak dříve autor výslovně, na kněží *táborské*; kněžím soudobým platí výkřik: „O slepoto lidská veliká, prohlédni a nedej se jim více tím velikým a vymyšleným pokrytstvím žertovati!“ Zvlášť pozoruhodno je, že projev ukazuje (což chápeme dobře u zástupce zájmů královských), jakou škodu utrpěl *stát český* kněžským zavedením, „že jest pak *císař Žigmund* jinak lidi ukrotiti nemoha i musil jim korunu svou, města, arcibiskupství, klášterství, špitálství, jeptišství zapisovati, ježto dodnes tomu království i králi našemu jest to velmi k velikému zlému“. Vzpomínaje let a válek dřívějších, praví, že kněží císaři Žigmundovi „slavné paměti“ odpírali jeho dědictví a dávali mu, zle a nedůvodně hanějíce, šelmy, antikristy a jinak, ale pak, když od něho dosáhli zápisu na důstojenství arcibiskupské a biskupské (autor opětovně nám představuje politiku Rokycany a Lupáče v této hrubě podezřívavé souvislosti), tehdy teprv našli jeho právo k Českému království a před lidmi oznamujíc jej chváliti, kterak jest moudrý, dobrý a laskavý na Čechy a kterak on s nimi bude jako otec s dětmi svými nakládati. A Rokycana že slíbil, bude-li arcibiskupem, že bude světiti na kněze žáky pod obojí i pod jednou. Je-li tedy i přijímání pod jednou z božího přikázání, proč probůh to vše, co předcházelo? — Čteme-li ty hněvy a útoky, třebaš stranné, ale přece významné pro myšlenkové prostředí v Čechách kališnických v létech padesátých 15. stol. (podobně odmítavým, třebaš ne tak příkrým soudem vynívají zajisté i jiná kališná svědectví z 2. pol. 15. stol.), pochopíme snáze, proč vzdělavatelé dějin doby husitské, kteří psali v 16. stol. (srv. díl druhý, str. 266—7), shodli se tak jednomyslně na stanovisku odmítavém, zejména vůči táborství. — Valečovský nebyl členem stavu panského, nýbrž městského; nejdříve sluje Valečovský z Kněžmostu, což je jméno poddanského městečka k hradu Valečovu slušícího; r. 1452 je jako jeden ze zástupců městského stavu (byl tou dobou již měšťanem pražským) členem rady přidán k ruce zvolenému správci zemskému, Jiřímu z Poděbrad; v okolí Jiřího jej postihujeme od dobytí Prahy r. 1448 až do jeho smrti († 1472). R. 1457 byl povýšen na rytíře (z toho i z jiného závírám, že nepocházel z rodu vladyk Valečovských, známých nám z doby Žižkovy, ač stejnost jména a snad i znaku i držení hradu Valečova jsou takové domněnce na odpor); sluje tou dobou pravidlem „z Valečova“ a je vskutku, jak se zdá, pánem na hradě kdysi přátel Žižkových; dřív, v l. 1452—3, držel statek Žerčice (u Dobrušky v Bolešlavsku), r. 1455 daroval mu král panství Opočenské. Srv. i *Urbánka*, Děj., III, 3, str. 74 sq., jenž však není dostatek práv historickému vý-

znamu svědectví Valečovského. Ale i z Urbánkových dokladů vysvítá, že Václav Valečovský byl muž bystrého rozumu a velké vážnosti. — Kritiku situace po-revoluční a zejména kněží utrakvistických, podobnou spisu Valečovského, Papouška a Prokopa z Plzně (srv. díl první, str. 197, p. 5) lze nalézt podle všeho i v rozsáhlém *Dialogu mezi katolíkem a husitou* (rkp. arch. třeboňského A 19, f. 288 až 359), dosud nevydaném, o němž prvé, ač kusé zprávy podali *Prokeš*, Prokop z Plzně a *Urbánek*, Děj., III, 3, 61 sq. (a rejstřík); psán byl asi v stejné době co traktát Valečovského.

(Str. 326)

¹⁾ Srv. k tomu můj článek, psaný k čtyřstému výročí zvolení Ferdinanda I. za krále českého v Lid. Novinách, 1926, 24. října pod tit. Na rozcestí osudů.

(Str. 329)

¹⁾ Srv. v textu husitského manifestu do Němec z r. 1431 (latinský překlad v Mon. conc. I, str. 157).

(Str. 330)

¹⁾ Srv. k tomu mé vývody v přednáškách „Smysl českých dějin“ (2. vyd. 1928) a „Periodisace českých dějin“ (ČČH, 1932).

OPRAVY A DODATKY

DÍL PRVÝ

- Str. 2.* K literatuře o vzniku husitství a táborství jest z doby po vyjití prvního dílu „Žižky“ doplniti stať *V. Flajshanse* Anglická vlna (ČČH, 1931, 1—15) a *F. M. Bartoše* Hus a Viklef (v spise Husitství a cizina z r. 1931, str. 20—58). Velmi cenná studie (přes obvyklé upřlišování) zdůrazňuje (podobně i Flajshans) rozsah a pronikavost Viklifova vlivu na Husa plněji než starší práce; dť dobře i, že Hus dovedl z foliantů mistrových udělat živé působivé knihy. Flajshans upozorňuje na zisk, jež měla česká řeč i literatura ze zčeštění Viklifa.
- Str. 10.* K otázce vzniku kalicha srv. rozšířený otisk práce *F. M. Bartošovy* (z ČČM 1922—1923 v knize Husitství a cizina, 1931, str. 59—80) „Počátky kalicha v Čechách“. Práce, která vhodně představuje význam kalicha v hnutí, (výrazné ztělesnění tužeb opravných, symbol hlubokého rozdílu mezi církví současnou a prvotní), přescvĕdčuje vlastně kritického čtenáře o pravdě všeho, co Bartoš snaží se znehodnotiti nebo vyvrátiti, t. j. že na vznik kalicha měl naukou svou nepřímý vliv i Viklif i Matěj z Janova, přímý pak (vedle Jakoubka) Mikuláš z Drážďan a že nejméně pravděpodobnou je hypotéza autorova, že „vlastním podnětem“ byly litevské zkušenosti cesty M. Jeronima. Ani jediná zmínka pramenná neví o takové souvislosti. K jednotlivostem srv. mou polemiku s Bartošem v ČČH, 1926, 682 sq. a výše v díle I, str. 204 a 205. Druhá část zmíněného pojednání Bartošova „Prvý rok traktátového boje o kalich v letech 1414 až 1415“ přináší nejedno nové poučení.
- Str. 16, pozn. 4.* K datům o valdenství v Čechách srv. *Rud. Říkana*, Johlín z Vodňan, křižovník kláštera zderazského (Věstn. Uč. spol. 1929, č. II), zejm. str. 113 sq. Co tu Johlín vykládá (třebas sotva na základě znalosti nauky českých valdenských) o učení valdenských — všechno je v pozdějším táborství a je vlastně kostrou jeho nauky a praxe. Johlín dť, že valdenských přibývá a že jsou nebezpečím, hrozcím zachvátit celou zemi. Johlín pocházel z jižních Čech a snad tam i působil. Dodej i příspěvek *Aug. Neumanna*, Nové doklady k děj. valdenských v Čechách. Čes. Kat. Duch., 1925, 674 sq.
- Str. 17, pozn. 6.* K výkladům v literatuře o vzniku táborství poznamenávám, že *F. M. Bartoš* svou starší studii „Vznik a počátky táborství“ obsaženou v spisu Do čtyř pražských artykulů (1926; srv. můj referát v ČČH, 1926, 361 sq. a výše díl I, 211) přetiskl a doplnil v svém Husitství a cizina (1931, str. 113—53). V ní jde především o *Mikuláše z Drážďan*: viděl-li v něm Sedlák kacíře valdenského, mluví Bartoš, že Mikuláš „pouze rozváděl myšlenky Viklifa, svého hlavního učitele“; traktátem o očistci stal se podstatnou oporou táborství; jeho utopii o nesmlouvavém křesťanství Kázání na hoře domyslíl důsledně *Chellický* a osvojili si žáci Mikulášovi, původci tábořského chiliasmu. Tak asi zní *nový závěr* Bartošova staršího článku; článek sám však vlivy valdenství na Mikuláše vykládá a zdůrazňuje rozličně, ano staví již v čelo rozpravy konečný resultát, že chce totiž „vysvětliti valdenské prvky v táborství především hlásáním valdenských zásad v pražských universitních kruzích Mikulášem Drážďanským a Petrem Paynem“. Ještě zajímavější je, že o vlivech Viklifových, o nichž čteme tak určitě v závěru, v článku samém najdeme velmi málo a rozhodně nic té povahy, co by podpíralo nově přidanou thési závěrečnou: Mikuláš nebyl žákem Valdenských, nýbrž Viklifovým. Opakují, že resultátem dosavadních studií, k nimž připočítá jest zejména knihu *R. Ho-*

- linky, Sektářství v Čechách před revolucí husitskou, Bratislava 1929; srv. ČČH, 1930, 599, je, že valdenství, jehož úspěchu připravily půdu nauky Viklifovy, mělo na vzniku a povaze táborství podíl nejdůležitější.
- Str. 21, ř. 16 shora. K převora Štěpána Listům k Husitům jest dodati odkaz na *Lechlerova* Viklífa II, 291, a k situaci na Moravě v té době stať *Bretholzovu* v AÖG, 80, str. 265 a příloha IIIa.
- Str. 22. K veršovaným skládáním agitačním z let asi 1417—9 srv. i píseň otištěnou *V. Flajshansem* (Písemnictví české z r. 1901), str. 198, prosící P. Marii, sv. Václava a Ludmilu, aby vyhnali ze země bludné Husy a klaté Viklefy, tupící římskou stolicí.
- Str. 27, pozn. 2. K datům o pamětním spise university ke koncilu kostnickému, bránícím laický kalich, srv. i výpověď M. Václava Korandy před papežem r. 1462 v Arch. čes. VIII, 331.
- Str. 28. Výklad o sneseních *synody svatováclavské z r. 1418* proti táborství jest opraviti v tom smyslu, že synoda setrvala podle vši pravděpodobnosti na stanovisku, které již dříve zaujala universita, neschválivši přijímání nemluvnat, hájené Jakoubkem. To znamená, že spolehlivější reprodukci (třeba krácenou) snesení synodního je zápis v Arch. čes. VI, 37—38 (srv. pozn. 1 k str. 29 dílu I) a že zápis 23 článků snesení synodou přijatých, mající ráz úředního protokolu o výsledku porad, otištěný *Palackým* v Doc. 677—81, je ohlasem návrhu, hájeného Jakoubkem, anebo snad že byl zápis později v prvním svém článku (o přijímání nemluvnat po křtu) změněn (v článku se dří, že přijímání jest vykonati „discrete“, t. j. zjistiti, je-li novorozeně schopno aktu [nezvrací-li]; je-li nálež příznivý, má mu v ústa vložen býti drobeček hostie a pak kapka krve Kristovy). Odůvodnění této změny mého stanoviska najdeš v poznámkách výše IV, 10—11; srv. i zmínku *R. Holinky*, Sektářství v Čechách před revol. husitskou (1929), registrov. v ČČH, 1930, 600.
- Str. 31. K výkladu o situaci na počátku r. 1419 jest doplniti v poznámce, co zvidáme ze zápisu praž. manuálu novoměstského k 25. ún. 1419 (otištěn u *Pelcla*, *Wenzel* IV, II, 171—3): toho dne zástupci všech tří měst pražských přišli před radu královskou (v níž patrně hlavní osobou byl mincmistr *Jan Zmrzlík ze Svojštiny*); k radě přibráno po chvíli několik kněží, jako zástupců kapituly a farářů pražských, nedávno rozkazem královým ke svým kostelům (jichž namnoze se ujal podobojí) navracených. Purkmistr *Jan Reček* ze St. města (týž, který r. 1438 založil při universitě kolej „P. Marie národa českého“ pro 12 studentů svob. umění; zajímavé je, že za revoluce, od rozhodnutí obce pro odboj Zikmundovi, nikdy nebyl členem městské rady) stěžoval si, že starší nebo *dřevní* faráři zamítají nebo vylévají tělo a krev Páně posvěcené kněžstvími *nynějšími*, kostely a oltáře nově světi jako po kacířích, nedovolí sloužiti mši „kněžím dobrým kaplanům“ u jich oltářů (protože jsou dříve sloužili bez jejich svolení), že žádají od nemocných, kteří chtějí svátost přijímati, odpřisáhnuti kalicha a že děti i mistry školní nutí (přes úmluvy učiněné) ku pokání, že přijímali pod obojí a mši pomáhali sloužiti, zpívati neb čísti. To vše že je ku pohaně králi, Praze, koruně a zemi české i moravské a všem po všem světě milovníkům pravdy a zákona božího — v tom zvláště ten postup proti žákům školním, jenž by mohl potom vztažen býti na všechnu obec. Přítomní kněží katoličtí si vyžádali lhůtu k odpovědi na ty žaloby do zítřejšího dne; rada králova však po dotazu u krále rozhodla hned v tom smyslu (po úvodním zákazu každého rumrejchu nebo sváru v obci), aby „oltářníci, kteří jsou, jenž by jim faráři s sebou nedali sloužiti, aby sloužili jinde, kde by se jim dalo, jakožto jiní sloužiti budú. A že *Jeho Mt dříve nebránil žádnému sloužiti neb nechati i že každý chodil ke mši tam, kam chtěl, doma sobě mše sloužili, děti křtili a nikda Jeho Mt jim nebránil, i též těmto nynějším* —

kromě mší zpívaných aby v domích nebylo. A k tomu Jeho Mt dává svobodu u sv. Ambrože a u Matky boží u Sněžné v klášterech a u sv. Benedikta ve velikém městě Pražském (byl farní kostel rytířů německých), aby tu s mnichy spolu sloužili, tu kázali, jedni druhým nepřekazující, Tělo boží a krev svatou rozdávali věrným žádajícím“. Stížnosti přednesené král vyšetřil a viníky potrestal. Zatím prý třeba klidu — král obeslal všechny zemské pány nyní k suchým dnům (6. března) a mezi tím se také vrátil jeho rada od krále Zikmunda; král chce vzít listy (papežské), vydané s kletbami na všechno království a chce se pány zemskými věrně a snažně ohledati, i s mistry, jestli ta kletba spravedlivá čili nic a tak konečně s boží pomocí způsobiti do středopostí (t. j. 23. břez.), aby o to víc svárův a protivenství nebylo, než aby všichni ve cti, v lásce a v jednotě svatě přebývali. Cituji zápis plnější než výše IV, 11, protože obsah jeho patrně podává poněkud jiný obraz situace, než jak nám utkvěl v mysli z dosavadních líčení, na př. výťahu *Tomkova* (Děj., III, 631) nebo zkratkových výkladů, že král omezil podávání kalicha jen na tři kostely pražské. Že král nebránil chtějícím přijímati z kalicha, tvrdí i výklad pro koncil basilejský v Mon. conc., I, 386. Audience výše zmíněná byla 25. ún. v sobotu; teprv prý však v neděli následující dne 26. ún. počaly se po zrušení interdiktů služby boží u sv. Víta a v ostatních kostelích (Anonym. de orig. Taborit. u *Höflera*, Script., I, 528). Je zřejmo, že jasného obrazu o stavu věcí nemáme; o sněmu panském, jenž svolán na 9. března, není zpráv, jisto jest jen, že klid v Praze rozhodnutím z 25. února zabezpečen nebyl; srv. víc u *Tomka*, l. c. a kroniku univ. praž. ve *Fontes*, V, 580.

Str. 34, k pozn. 1. (Adamité) dodej z liter.: *R. Holinka*, Sektářství v Čechách před revol. husit. (1929), *Heckenbach*, De nuditate sacra sacrisque vinculis (1911) a *Max Vancsa*, Gesch. Nieder- u. Oberösterreichs, II (1927), 108. *Holinkovu* práci jest uvést i k str. 16, pozn. 2 (literatura o Valdenských).

Str. 36. K vzrušené žalobě Brodové na hříchy duchovenstva srv. žaloby postily Johlínovy (psané v l. 1403—4) u *Růžana*, Johlín z Vodňan (VUčSpol, 1929) 76—88, 98.

Str. 49 (a pozn. 1). Údaje liter. jest doplniti studií *Rud. Holinky*, Počátky tábor. pikartství (sborník Bratislava, VI [1932] č. 3) — souhlasí s mým a *Sedlákovým* míněním, že tu na Tábory působila starší kacífstva. Srv. i práci *Holinkovu* výše citovanou z r. 1929 a literaturu v obou uvedené, v tom A. *Frinta* Vyznání víry P. Kániše (Jihočes. sbor. histor., I; s úvodem Bartošovým), *Bartoš*, Pikardi a Pikarti (ČČM 1927; přetištěno beze změny v Husitství a cizina, str. 176 sq.), práci tkvící na úsilném rozsáhlém studiu, ale obírající se kacífskými naukami lillských a tournaisských Pikardů a brusselských „přátel božích“, „homines intelligentiae“ z 1. pol. 15. stol.; z nich asi posli ti, kteří podle Vavřince z Březové r. 1418 našli pohostinství v Praze. Že mezi belgickým a českým sektářským prostředím styky a souvislosti byly, je prokázáno Bartošem jak z inkvisičních akt lillských, jež mluví o kacífství „pražském“, sektě „pražské“, tak z literárních projevů belgických kacífů, jež Bartoš vydal tiskem („Puer Bohemus“, Dva projevy husitské propagandy ve VUčSpol, 1922—3, str. 8—52; chybící začátek toho traktátu vydán pak ve VUčSpol, 1931, V, 88 sq. a agitační leták tournaisského měšťana Mersaulta z r. 1423 v Manifesty m. Prahy z doby husitské v Sborn. příspěvků k děj. Prahy, VII, 1933). Ale co předpokládá Bartoš o naukovém vlivu těchto cizinců na české prostředí, tkví jen v nejasném dohadu; těžisko práce je jinde, v pokusu zachytit učení francouzských sektářů; vůči velké nesnázi toho úkolu zůstává i tu přes učené úsilí Bartošovo mnoho hypotetického. Bartoš má za jisté, že Pikardy nelze považovat za Valdenské nebo za Viklefovcy, nýbrž za spiritualistické mystiky bratří svobodného ducha, kteří rozličně

- souvisí s apokalyptickými naukami Joachima di Fiori (srv. díl první, str. 204, a instruktivní knihu *Holinkovu* r. r. 1929), jež šlily se zejména v kazatelských klášterech, v kruzích beghardů a bekyň — tak dospíváme přece k možnosti, že jméno „pikart“ s jménem „beghard“ souvisí (zejména, přišli-li kacířští beghardi do Čech z Pikardie; tak, tuším, řeší otázku *R. Holinka*, Poč. tábor. pikarství, I. c.). Části pramenného materiálu s pikartským kacířstvím souvisejícího věnoval pozornost i *A. Neumann* (Francouz. hussitica ve Stud. a textech III a Francie a husitství v ČKD 1928-30. *Gilles Mersault*, jenž byl jedním z Pikardů pobývajících v Praze, zmiňuje se ve svém (v podstatě valdenském) agitacním spisku o tom, že v Praze nebrání se (na rozdíl od Flander) nikomu mít *bibli* v lidovém jazyce, že tam dávno není nevěstinců, her v kostky nebo šachy ani neslyšeti jaké písně světské, nýbrž jen zpěvy duchovní, kněží že tam nemají žádného majetku a že Pražané ukořistili hlavní korouhev říšskou i korouhev krále uherského a zajali něco šlechticů z šiku Zikmundova (snad v bitvě u Vyšehradu). Srv. *Bartoš*, Manifesty, I. c., 291. Registrují i dosud nehotovou práci *A. Nováka* v Sb. histor. kroužku, roč. 1925-33: Víra Táborů.
- Str. 58, pozn. 3.* Dodej, že začátek Vavřincovy „Carmen“ na vítězství v Domažlicích, chyběl v edici *Gollově*, otiskl *Bartoš* v Listech Filolog., 1928, 345.
- Str. 58 a 61.* S neomezenou chválou *svědecké objektivnosti Vavřincovy* nemohu po dokonalejším poznání jeho práce souhlasiti. Stačí jen upozorniti na jeho klamný (jistě vědomě klamný) obraz jednání o slyšení v červenci 1420 (díl III, str. 66 sq.). Potom nelze se ubrániti podezření, že nepravdou nebo necelou pravdou je i to, co píše Vavřinec (I. c., 434—5) o prostředkování, o něž se pokusila „obec vladyk a panošů kraje hradeckého“ (mimochoodem řečeno: zajímavá zmínka o ústavním životě krajů staročeských) mezi králem a Pražany, žádající, aby král povolil Praze žádané slyšení. Král, podle Vavřince, slyšení odepřel (*renuit et negavit*), leč by dřív Pražané zanechali obležení Vyšehradu. Ale král Zikmund píše 3. pros. 1425 Rožmberkovi, že přátelské slyšení „a takové, *jakož jsme jim pod Vyšehradem podávali*“, rád umožní (srv. výše str. 170, pozn. k str. 281). Je zřejmo, že Vavřinec zas zamlčuje, co se stalo. Těžko si ovšem představit, že by Vavřinec mohl zůstat obrněn proti divoké nenávisti, leč od pravdy nerozeznávající, již Praha stíhala roku 1420 krále Zikmunda. A okázalé vyhlášení a oslavení vítězství Pražan nad nenáviděným Zikmundem bylo z předních cílů Vavřincova díla. Srv. i pozn. 3 výše na str. 26. I *Palacký*, jak víme (I, 58 výše), pominul mlčením výmluvný kus, jenž by získával sympatie pro královo stanovisko.
- Str. 75, pozn. 1.* Místo „Luckého“ čti: Lucenského; jde o Lucenu ve Španělsku, ne o Luccu v Itálii.
- Str. 99, pozn. 2.* K dohadům o adresátu listu srv. výše str. 38, pozn. 3. Za slovem „zelator“ chybí „legis“; citát z Bartoše má míti str. 97—9.
- Str. 101.* K zmínce o nauce o suverenitě lidu *Marsilia z Paduy* třeba upozorniti, že Marsilio byl dalek toho mysliti na panství „lidu“ v našem široce demokratickém smyslu slova. I jemu jde o lid „svobodný“, šlechtu a měšťanstvo městských států italských. To, zdá se, uniklo *F. M. Bartošovi*, jenž znovu a znovu v poslední době snaží se dovoditi domněle ohromující vliv revol. zásady Marsiliovy (srv. Myšlenka svrchovanosti lidu v husitské revoluci, ČČM, 1928, 13 sq.; přetištěno 1931 v Husitství a cizina, str. 154 sq.). Ve všech těch výkladech zní věty Bartošovy o „suverenitě lidu“, vítězci v českém odboji, falešné; co v tom směru se v Čechách stalo a dále, nesouvisí s Marsiliem a neusilovalo také o demokracii v našem slova smyslu. Velká role a svoboda král. měst od r. 1420 byla připravena vývojem starším doma i v sousedství, ostatek bylo dilem vítězné revoluce a bezkráloví jí vynuceného, na Prahu možná působil snad i příklad komun italských; v Táboře pak o ideálu

theokratické republiky rozhodly motivy náboženské, ne politické nebo sociální. Kázání, jako na pf. Čapkova, že nesluší krále voliti, že Bůh sám bude kralovati a království bude dáno lidu obecnému (Život kněží tábor. 431), nemají s Marsiliem žádné souvislosti. O volbách biskupů bylo pak známo, že dály se dřív lidem a klérem. Není také, pfeš učené úsilí Bartošovo, žádných stop toho, že by nauky Marsiliovy působily jakkoli na vznik nebo vývoj české revoluce; víme zajisté velmi dobře, proč Praha nebo Tábor (srv. díl první, str. 195) odmítly uznati Zikmunda; Bartoš ostatek nalézá sám, že v Čechách byl spis Marsiliův (nevím, zda celý) znám teprv v letech čtyřicátých, ale pod falešným označením jako spis známého nominalistického filosofa Viléma Occama († 1349), potraťujícího ve službě Ludvíka Bavora také všemoc papežskou. Užil-li vskutku v Basileji v březnu 1433, jak tvrdí Bartoš, Biskupce Marsilia (jejž citoval jako Occama), aby dovedl, co známo bylo i z Viklífa, že totiž církev byla po celá staletí v područí státu, nemohl rozdílnost o vlastních vývodů Occamových býti přílišná. Také odkaz Rokycanův na (nejmenovaného autora, prý) Marsilia, jak primát papežský vznikl jen během času, mohl se opřít o jiné prameny, na pf. o Viklífa. O dalších smělých domněnkách Bartošových, na základě dokumentů Lupáčových (pochozích z doby krále Jiřího), že prý Táboři na jaře 1420 chtěli od Pražan, aby volili biskupa (a že pro odmítnutí Prahy v srp. 1420 město opustili!), srv. výše pozn. 1 ke str. 26. Že by traktát, domněle Paynův, dovozující, že větší právo biskupů nad kněží v církvi pochází toliko z lidského zvyku, byl psán pod dojmem Marsilia, neodvažuje se ani Bartoš tvrditi přímo. A pochybné jsou i zmínky Bartošovy o tom, že Marsilia četl a znal Hus a Jakoubek (B. se odvolává — srv. Husitství a cizina, 54 — na svůj článek Okolo Husova díla o církvi v Jubilej. sborníku Husovy fakulty 1930.) K větě na str. 168 připomínám, že nelze říci, že by Jakoubek hájil tábořských excessů, jak tvrdí nyní Bartoš (co přiznal a jak smýšlel, srv. v díle I, str. 108-9, níže str. 196-8 a v Arch. čes. III, 264); proto, nepodaří-li se Bartošovi najíti přesvědčivější argumenty pro své tvrzení, nemohu uvěřiti, že postila, o niž jde (srv. díl I, str. 244), by byla dílem Jakoubkovým. O Vilému Occamovi srv. i výklad Bartošův v Husitství a cizina, str. 26.

Str. 104, pozn. 2. O žádosti veřej. slyšení v Brně v pros. 1419 i o datu pražské odpovědi na ironický list z léta 1420, srv. opravu v pozn. 3, k str. 23 dílu třetího.

Str. 105, řádka 4. zdola. Dodej: a slyšení bylo od samého počátku roztržky s církvi nejhoroucnejším přáním a hlavním požadavkem pražských husitů, v tom jistě i Jakoubkovým.

Str. 106, pozn. 2. Jakoubkův Výklad na zjevení sv. Jana vydal 1932 v Čes. Akademii Frant. Šimek díl první (str. 696). Vydavatel seznámil v obšírném výtahu v úvodu (str. 23 až 96, srv. i 17-9) s hlavními myšlenkami a důležitostmi díla Jakoubkova; data Šimkova docelují rozličné obraz tohoto předního budovatele husitské nauky (a v počátcích svých i učitele Táborů), jak jsem jej nakreslil v díle prvním str. 1 sq. a 96 sq. na základě studií Sedlákových, Nejedlého, Flajšhansových a Bartošových; ve Výkladu poznáváme ovšem již Jakoubka z let 1420—2, po propuknutí revoluce, z doby, kdy slevil něco ze svého staršího radikalismu. Vidíme jasněji, že jde mu především o ideální zpravedování a zušlechťení katolické nauky beze vši stopy věroučné revolučnosti. Srv. zejména, jaký důraz klade na potřebu prostě věřiti a ne o věcech víry, jež jsou nad lidský rozum, hloubati; moudrost světská je nicotná, je bláznovství před Bohem, je jen známka pýchy a pokrytství. „Věřti, ač i nerozumíme, což věříme.“ Lidský rozum je krátký ku poznání Páně. Kdož spoléhá na své duchy, padají v kacířství: proto také třeba držeti se výkladů zákona,

jež podali svatí otcové církevní a vůbec autority církve prvotní (str. 36 sq. úvodu). Jistota, Novým zákonem rozličně podepřená, že tento svět a tělo lidské jsou jen nástrojem hříchu a svodem Antikrista (podobně jako u *Chelického*), ovládá Jakoubka stále mocně jako dříve (při tom zapomíná cele, že svět i člověk je stvořením božím): hrozno jest živu býti na světě dobrému křesťanu; třeba své tělo, jež jest pravá šelma, *nendídlí*, nenávidět celý svět, kde život je jen trápením, bídným, smrdutým, tmavým a nečistým *žaláfem*, třeba utéci se k svému vyčištěnému srdci, jež jest obraz boží, na rozkošnou pouť, pouť slávy (29—30). To vede k myšlence, že lidé mají chtít opustiti všechny věci, domy, dědiny, bohatství pro Krista (27), ano až k zvrácené myšlence, kterou s výsměšnou ironií zastával Tábor v hádání s Václavem (díl I, 91): Když tyrani sužují a mordují věrné, neškodí jim, ale pomáhají jim do vlasti nebeské. Smrt je zajisté počátek všeho dobrého a všeho spasení. „A tak hlad, mor a meč víno jest čisté, kteréž pijíce mnozí se očisťují těchto časův výborně“ (32).

Nesmíme, pravda, tomu rozuměti tak, jako by Jakoubek násilí schvaloval: vskutku opakuje znovu a znovu výzvy k pokoji a mírnosti, svornosti, trpělivosti, milosrdenství („srdce nakažená nemohú věřiti, že by spolu stáli obě mohlo, totiž boží spravedlnost a milosrdenství“), k snášení protivenství a ovšem k účinné lásce k bližnímu, k lásce, jež jest jako katolíku Václavovi (I, 93) vrcholem a koncem zákona; „bojovat pro boží zákon možno jen s láskou a pro lásku“ (41). Ale kus vnitřní rozeklanosti s tím souvisící, jak jsme se s ní výše seznámili, postihujeme i zde: schvaluje na př. odnímání bohatství kněžím, i když je v tom lakomství (45, ale jinde kárá šelmu, kteráž lakomé kněžské bohatství k své straně hrne a osobuje; str. 19), děkuje bohu, že poněkud lakomé kněžstvo a panování padlo (83), trest boží vidí v tom, odnímá-li se statek, příčina hříchu, mocným a bohatým (28), má za to, že vylévání krve v čas boje je k vyčištění hříchů mnohých, praví bez žaloby, že hněv boží „nyní z klášterův pokrytce žene cepami a vymítá“ (53), tvrdí, že kláštery sú velmi na překážku přikázáním božským (52). Ale o boření kostelů nebo klášterů neslyšíme již jakkoli omezeného slova souhlasu a věty naplněné rozhořčeným zatracením násilí, loupeže a zabíjení vrací se s podobnou silou jako v listech *Jiřkovi* nebo zejména v pozdějším súčtování s Táborem (I, 100, 108) — třebaš, jak víme, v kolísání svém pro a proti válce, způsobeném vystoupením „šelmy“, *krále uherského* (tak čteme ve Výkladu častěji) na bojiště, připouští i nyní někdy, že „poněkud zákonu božskému prospívá odění vzíti tělesné“, nebo naivně věřil, že možno bojovati z lásky nebo s láskou, jinak řečeno „v míře půjčené od Ducha sv.“ (70; to „ponuknutí Ducha sv.“ nebo „božího“, souvisící s naukou církevní o milosti, najdeme u Jakoubka častěji, podobně jako v tábořské podmínce, o níž srv. v Dodatcích k str. 132). Z Jakoubkova zatracení soudobé války, dbající jen loupežův a kořistí, chudšům odnímající poslední majetek a zapomínající na Kristovo: Nezapínej! a z žalob na ty, kteří, ač přijímají tělo boží a krev, upadli v vraždy a loupeže, cituji: Mnozí, kdyby neměli byli zákona božího, byli by chudí, ale dnes pod spůsobou zákona derou, loupi, žádnému nepouští. A jeden druhému pomáhá, říkáje: „Buď s námi a budeš mítí dům, tvrz a vinici, dámeť hojně a budeš tudíž bohatý, jediné s námi drž“ (71). „Ó, jaká loupež pod jménem zákona božího!“ (46). „Stav rytířský a bojovný tak pro zákon bojují, aby v světě bohatství nashromáždili. Tak *nižší městský stav* mnohých věcí pod jménem čtení svatého sobě dobyl“ (45). „Mnozí, kteříž se zdají přidržeti pravdy, jsou ukrutní a líní. Zhovadle a ukrutně jako šelma hubí, pálí, mordují, berou, loupi, jakoby z lásky a milování mstili a mordovali“ (71). S tím spojeny jsou nářky na boje a nenávisti mezi stranami kalicha a přímé zavrhování jakéhokoli revolučního podvracení úřední auto-

rity světské, ba i duchovní. „Všeliká duše mocem vyšším poddána buď, dejte císaři, což jest císařovo“ — tedy stejně jako v katolických žalobách na české pozdvížení. „Jestliže ti, kteří mají zpravování býti, zpravovati žádají aneb zpravovati překážejí, bývá blud a nepořádek, jakož se nyní to ukazuje, že by mnozí chtěli z hříchův trestati; sou pak jiní, ješto se postavují proti nim, nechtějíce zpravování býti, ale také chtějíce zpravovati a rozkazovati“ (24). „A tak dnes žádného řádu není (ani v kněžstvu, ani v světských není poslušností). Již duchové rozliční vyšli, kteříž žádnému nechťi poddáni býti, ani svatých doktorů naučení následovati“ (39). Na pálení knih svatých doktorů stěžuje si opětovně.

Ale Jakoubek přece nedovede potlačití uspokojení, že revoluce snížila pýchu krojův, rozkoši, hodování, tanců, platů, veselí na cymbálech a na houslích, frejů hradských a dvorských a že ponižuje se sláva stavu císařského a královského a důstojenství papežského, vůbec pyšných tohoto světa (18, 62); to místo doplniti možno větou, v níž všichni křesťanští *králové* jsou nazváni Antikristy: všichni následují života zhovadilého, aby živi byli rozkošně, krmí příliš sobě mnoho strojů a poddané své loupí (90). Ale jinde (46) čteme naopak, že boží zákon starých zlob pýchy, lakomství, lži, lichvy a krivd nad chudými odstranit nedovedl. A na jiném místě (91—32) kreslí Jakoubek velmi neutěšený obraz situace v době vlády zákona božího: v této obci království českého, „kteráž by měla býti boží milostnice“, množství je hříchův, rozdělení, pohoršení a utrhaní, vraždy a krádežové. „Lidé bez pokání jsou, vražda a cizoložství rozvodňují se. Jaké ukrutenství, jací loupežové a krádežové! Vdovy chodí za nimi a sirotci s pláčem: „Navraťte nám zase!“ Hle, strana pravdy krmí se krádežem a ku pohoršení sou lidem!“ „Ó *Praho*, v tvýchť jest ústech zákon boží, ale ne v srdci.“ „Tato zajisté *Praha* ve všech stávích a v náboženstvích s obecným lidem jest veliká šelma ohavná a žena zjevná, totiž nevěstka. Kde větší nestydatost, kde bylo cizoložstvo větší? Kde pokřyství, kde Sodoma, kde svoboda byla větší ke všem nejhorším hříchům?“ Nyní sic se tak mnoho zlého zjevně nedopouští, ale je mnoho pokřytův a hříchů mnoho se páše tajně v domích. „Protož přestaň, *Praho*, a obrať se a číň pokání“ (65). Nesmíme, pravda, přeceňovati žaloby a výtky, jež, jak přirozeno, ozývají se v kázáních duchovenstva všech dob; bezpečnější pohled na skutečnosti situace poskytuje nám žaloba, že Čechové jsou již k posměchu nepřátel nebo zmínka, že *kupci* nejsou bezpeční na cestách a že lkají, že ziskové nemají svobody. Nebo stížnost, že lidé teskní: „Ó kam sou se poděla první dřevní léta, kam čas náš veselý? Kde tančové? Kam se poděli píšťci a hudci?“ Srv. i jinde (19): někdy pokoj byl v Čechách, čest, sláva a bohatství; život rozkošný vedli . . . Již dopustil Pán zkažení časných věcí, již lkají, již repčí a nestojí rovně, upřímně a jednostojně. Vzpomeneme na známé nám: Kéž by ta pravda nebyla nikdy oznámena! (I, 110).

Hojné jsou nářky Jakoubkovy *proti bludatům*, *kacířům*, „kterýchžto pohříchu v Čechách nemalý jest počet v domích, ve vseh, v městech“, zejména *kacířům* proti svátosti oltářní a sv. Trojici (ale nikde nečteme jméno Táborů nebo pikartů), *proti bludům valdenským*, *proti sektám* rozličným, jež pravdu vyznávají, ale srdce zlá sú a jedna sekta vidí hříchy druhé sekty a soudí přísně a potupuje tvrdě příliš. K stanovisku církevnímu hlásí se Jakoubek ovšem i tam, kde hájí zásadu, že i nehodný kněz posvěcuje. Mnoho pověděno jest ve Výkladu i o *chiliasmu* a proti chiliasmu (86 sq.) — kázání jsou zajisté z doby, kdy blouznivá nauka ještě nedozněla. „Nevěřte tomu proroctví, že by již všichni padnouti měli nepřátelé a že by již Kristus přijíti měl na *horu Tábor* a vidm býti slavný obličej jeho, že již hojně a dostatečně Duch boží má vyliť býti.“ Na *adamity* mluví věta: „Již smilstva a tělesné ohavnosti nazývají blaho-

slavenstvím a světlem.“ Kacíře nenávidí Jakoubek stejně jako tyrany; ale té svrchované nenávisti, jež mluvila ze soudobých projevů Pražan proti *Žikmundovi*, zde nenajdeme; jednou si však stěžuje, že nepřítel „mordují děti“; pozoruhodné jsou i nářky na *mor* a *hlady* a *hlad* hubící zemi, v níž vojna kazí všechny dobré věci. Jakoubkovy polemické výpady nikde (jak upozorňuje výslovně *Šimek*) nejmenují osob; ač jsou na př. z let úsilného boje jeho s Želivským, neznají jména Žel. Nemůže být pochyby, že v žalobách svých na násilí války a na vražedníky, kteří „pod spůsobou pře boží“ povolují vraždě, vymlouvajíc se podporou Písma, míní i *Žižku*.

Více než jinde dovidáme se o roli a *podílu žen v revoluci*, o podílu v sporech světských, bitvách a zejména v kacířství, a to bez výminky ve formě stížné žaloby: Již bojují kněží i ženy světským obyčejem, pálí a mordují. Ženám, kteréž také provozují ukrutenství nad chudými a loupí a pálí, nesluší světských obchodův a bojův provoditi, stejně jako kněžím. Jako svini pancíř, tak ženě boj (72). Panny nynější s obchody světskými se obírají a světské soudy působí, sváry rozsvírají, rozumy nové kuří proti víře, od poslušenství odstupují, stud a pokora daleko sou od nich (56). Nyní sú Jezábel v Praze, ješto jednotě obecně škodí. Ale aby nebyly trestány, utíkají mezi *jiné obce leckde po horách*, aby vždy dokonalý své freje a zhovadilosti (57). Babylonská žena a kacíři varují se učených, ale potulují se po domích sprostných lidí, kteréž nakažují. I ženy slovo Páně glossují a vykládají, hádání působí bez studu z svých rozumu. Z toho žen i mužův *seky* rostou proti Ježíši ukřižovanému (82). *A žen veliký houf rozstvá bludy nejhorskí po království* (92). Díky zmínkám Jakoubkovým porozumíme lépe údajům, které o vynikající účasti žen v hnutí shromáždila rozličně naše práce (srv. rejstřík věcný).

Zmínují se ještě o Jakoubkově *karakteristice* jednotlivých *národů*, pokud jde o vůdčí hříchy jejich: ve Francii je to pýcha, v Němcích lakomství, v zemi flanderské smilstvo, v Polsku lakota, opilství a obžerství, v Čechách především lakota. Protiněmeckého zaujetí u Jakoubka, jak víme, není; naopak dle výslovně: Žádného národu nemá nižádný potupovati bez zjevení zvláštního, ani židův ani pohanův. Ale že Bůh vyznamenal český národ, dává mu poznati pravdu, „čehož ještě neučinil jiným královstvím“, věří Jakoubek ve shodě s celou obcí husitskou. Na samém konci díla, praví *Šimek*, hájí se Jakoubek proti tvrzení, že byl původcem tábořských bludů. Ale v obsah jeho Výkladu, pokud se s ním z poučeného výtahu Šimkova seznamujeme, nenasedává tomu, že by prudké kázání Jakoubkovo z 19. pros. (1428?) proti Táboru (díl I, 108—9) náleželo do doby napsání Výkladu. V kázání, o něž jde, je Jakoubek Táboru ještě vzdálenější a hněv jeho vyniká v žalobu přímou a příkrou. Srv. dodatek následující. — Z úvodu *Šimkova* upozorňují ještě na důležité pro psychologii české bouře upozornění, proč Jakoubek píše tak rozsáhlý Výklad na *Apokalypsu*: extatické a visionářské Zjevení sv. Jana stává se ze všech knih Písma tou dobou spisem Čechům nejdražším.

Str. 108. Žalobný projev Jakoubkův proti Táborům datoval *Sedlák* na neděli 19. pros. 1428. *Rokycana*, jenž text jeho zachoval, nepoznamenal sic data roku 1428, ale napsal, že Jakoubek stál proti Táborům až do konce života svého. A jako dokladem přepsal si kázání Jakoubkovo ze 4. neděle adventní, což *Sedlák* vložil na rok 1428. *Bartoš* datoval, opíraje se o vnitřní kritiku ve své Liter. činnosti Jak. ze Stř. z r. 1925, projev stejně jako *Sedlák*, ale v Jihoč. sbor. histor. II, (1929) 83 sq. překvapil novým stanoviskem: místo roku 1428 navrhuje pro projev Jakoubkův rok 1421. K tomu poznamenávám: je možné, že kázání není až z r. 1428, ale není také z r. 1421, nýbrž z let pozdějších, jak vracející se věty jako: „kázal jsem kdysi“, „tenkrát“, postavené proti vracejícímu se „nyní“, „až do dnes“, tuším, prozrazují. Výklad *Bartošův* je částí člán-

ku „Táboři a duchovní jejich otec“ (l. c., 75 sq.), článku veskrze tendenčního: v něm chce obhájece Tábora čtenáře přesvědčiti, že „mezi cílem a programem tábořským a Jakoubkovým nebylo podstatného rozdílu“, že obě strany „pojila vzájemná úcta“, že Jak. byl dalek slepého zatracování, kterým Táboři stíhali universitní konservativci a že byl Táborům daleko bližší než svým univ. kolegům. Kdo si přečte projev Jakoubkův výše (I, str. 108—10) citovaný nebo vzpomene toho, že Jakoubek byl předním z duchovních původců popravy Želivského nebo seznámí se s výtahem z Výkladu, z let 1420 až 1421 pocházejícího, v poznámce předchozí (kstr. 106), pozná, že tvrzení tato odporují jasné skutečnosti. Já přeložil žalobné kázání Jakoubkovo takřka úplně, nevynechávaje jediného důležitého slova: Bartoš se však nerozpakuje napsati, že jsem je „zkreslil nemálo“! Co sám z obsahu jeho svěřil čtenářům Jihoč. sborníku, je pohřichu jenom ukázkou nestatečného zastírání skutečnosti. Srv. na př. řádky mé reprodukce textu Jakoubkova na str. 108, 10.—5. ř. zdola o hříších tábor. vražd, loupeží, hrabivosti a obžerství — to vše opsal Bartoš eufemisticky krátkou větou: „odmítá však odpovědnost za vyvlastňování statků katolíkům“! Atd. Připomínám, že Bartošem pohřešovaná zmínka o tábor. pikartství v Jakoubkově projevu obsažena je v žalobě, že (Táboři) bořili kostely, protože pohrdali svátostí oltářní.

Str. 111, řád. 3. zdola. Dodej: Podobně se vyslovil neznámý kazatel v postile, o níž srv. výše str. 13 (pozn. 1 k str. 16). Stanovisko Jakoubkovo vyjádřeno plněji u Šimka, Jakoubkův Výklad na zjev. sv. Jana I, str. L.

Str. 117, pozn. 2. Nevylučuji, že autorem posláni Praze (Litera de civitate Pragensi) je nikoli Šimon z Tišnova, nýbrž *Pálec*. Bartoš v ČČM, 1928, str. 68 hádá však na Ondřeje z Brodu. I to je možné. O novém traktátu Šimona z Tišnova proti omylům Viklifistů a Husitů srv. Bartoše, Husitika a bohemika etc. (VUčSp, 1931, V, 19). Ale je to prý snad též traktát, o němž zmiňuje se *Odložilík* v ČČM, 1925, 148 pozn.

Str. 118, pozn. 3. K nářkům na opilství, rozmařilost Prahy a j. v té době srv. vývody Johlinovy u *Říčana* ve VUčSp, 1929, II, 52 sq. 67.

Str. 125. K datům o Mik. z Pelhřimova možno nyní na základě bystrých výzkumů *Jos. Dobiáše* (Dějiny Pelhřimova, I, 1927, str. 379) dodati, že narodil se někdy po r. 1380, bakalářem svob. umění stal se asi současně s Mladenovicem a Přibramem (1409), od r. 1414 až snad do 1420 byl farářem v Kondraci. Zajímavé je, že soused Pelhřimovský Petr, jenž se připomíná v l. 1430—1432 a jež má Dobiáš za otce Mikulášova, sluje šestkrát Petr Biskup. Z toho Dobiáš uzavírá, že si Mikuláš příjmení „Biskupec“ přinesl již z domova. V pozn. 2 k str. 125 shledal jsem hlavní data o titulaturách Mikulášových; i z nich se místy hlásí pochybnost, zda jeho hodnost „biskupská“ nezáležela pouze ve vlastnosti „seniora“, správce kléru.

Str. 127, posled. ř. zdola. Dodati jest, že Biskupec v Basileji, bráně artykulu o trestání hříchů veřejných, nevyšel od jeho textu pražského, nýbrž z formulace tábořské; české strany, přijavše pozvání do Basileje, nedohodly se o jednotném stanovisku ve výkladu čtyř artykulů.

Str. 132, poslední řádky dole. Vlož za slovo „holdy“: ale i tu si Táboři vyhradili, že chybě-li k válce autorisace moci legitimní, může ji, jde-li o věc spravedlivou (causa justa), zastoupiti „debite et meritorie“ křesťanský lid nebo jednotlivec *puzený duchem božím* (Höfler, II, 483). I koncilia jako kostnické a basilejské se představovala ovšem jako sbory, jimž vládne duch svatý.

Str. 148, ř. 1. shora. Oprav chybný citát podle rukopisu (4 C 30): „proto Korandy vystříhal jest se jednak dvě léta“. Tedy nikoliv Koranda Žižky, nýbrž Žižka Korandy se vystříhal po dva roky.

Str. 151, pozn. 2. Poslední tři řádky jest škrtnouti. O manifestu českém křesťanstvu

- z list. 1431 srv. podrobnější výklad v mém pojednání v ČČH, 1928, str. 370 sq. K pochybnostem *Bartošovým* (Husitství a cizina, str. 228, pozn.) opakuji, že je zcela nepochybné, že tábořský manifest z r. 1430 je seškrtaným vydáním pozdějšího manifestu listopadového — jak podrobněji bylo v cit. pojednání vyloženo. Bude-li Bartoš opravdu dbát obsahu mých vývodů a pokusí-li se o vážnou zkoušku, přesvědčí se o tom sám a škrtně s omluvou poslední větu pozn. 17. Připomínám při té příležitosti, že manifest listopadový je projevem celé země, vši husitské obce, redigovaným (jak doplňuji) a vydaným *Prahou*. K místu o přísaze při svěcení, srv. výše pozn. 2 k str. 20 dílu III. Bartošovy dohady na tomto místě o Petru Paynovi, o Marsiliovi atd. nejsou vskutku zdůvodněny; vrcholem dohadového výkladu je ovšem závěr: Pražané patrně odepřeli podepsat listopadový manifest (l. c. 229). Jinde zas tvrdí něco jiného: že za manifestem stojí (krom Tábora) jen Nové Město pražské.
- Str. 158, pozn. 2. V citátu z Chelčického, v řádku druhém, je čisti patrně „na Ostrově“ (místo: na ostrově); srv. výše v tomto svazku, str. 85 (p. 2 k str. 121).
- Str. 162, pozn. 2. Dopln, že etymologii „Bohemi“ = božští, zná před Sylviem i text Orthografie, mylně přičítané Husovi. Srv. ČČH, 1928, 199. Francouzský opat, rozhořčený manifestem husitským z r. 1431(?), měl ovšem za to, že „Boemi“ je z „boare“, řvátí, Čechové že jsou barbari (*Aug. Neumann Franc. hussitica, II (Studie a texty, IV, 1925) str. 62.*
- Str. 172, pozn. 12. Dodej, že již *VI. Kybal* vyložil, že husitství je zesílením a prodloužením středověku (srv. jeho Husitství a Bílá Hora z r. 1912, str. 17 sq.). Srv. i mou práci Smysl čes. dějin (1929), str. 25 sq., 53 sq. a výše na str. 194, pozn. k str. 101 o Marsiliovi z Paduy.
- Str. 175, ř. 11. shora. Dodej: Nauku, že poddaní živí oba stavy vyšší a že mají poslušati moci vyšší, představených, hájí jako samozřejmou i *Jakoubek* ve Výkladu; srv. edici *Šimkovu* (1932), úvod, str. XLIII, XLV.
- Str. 175, ř. 19. shora. Škrtni slovo: „táborskou“.
- Str. 180, ř. 3. shora. Místo: „zpočátku“, polož: nejednou, jak uslyšíme.
- Str. 182, pozn. 7. Do jejího 6. řádku zdola vlož, že obavou, že náboženské nauky českých kacířů mohou mít ohlas i v oboru sociálně-politickém, je naplněna obšírná polemika francouzská proti čes. manifestům, jak vyložil *A. Neumann* v Stud. a textech, IV (Franc. hussitica, II, zejména str. 72) a otiskl ibid. Obávám těm čelil ovšem, asi vědomě, manifest husitský (pražský) z listop. 1431, o němž srv. díl první, str. 175; co tvrdil, nebylo pravdou přiznanou z rozpaků nebo politiky (jak mluví *Bartoš*), nýbrž projevem, srovnávajícím se se stanoviskem doby i prostředí, v tom na př. i Jakoubkovým. Srv. výše opravu k str. 175 a níže dodatek k str. 70 dílu II.
- Str. 189, ř. 7. shora. Polož: utopický místo fantastický.
- Str. 191, pozn. 1. Dodej odkaz na díl III, str. 319.
- Str. 193, ř. 17. shora. Dodej poznámku: Srv. privilegium Jana z Lažan, pána na Bechyni, dané 1. květ. 1444, jímž vrací městu práva a svobody, „*kterážto práva u válkách ukrutných od nepřátel Vikliřuov a strany jich ztratili jsú*“. Šlo o svobodu pastvy v panském lese, sbírání vývratků, zlomků, suchého lesa, vrchovi a větvi k své potřebě. Z arch. bechyň. ve „Venkově“ 1930, 20. listop. (—m—).
- Str. 197, *prvé řádky shora*. K výkladu, zdůvodnění a obraně mého stanoviska o *Lipanech* srv. i mou práci: Smysl čes. dějin. O nový názor na české dějiny (1929), str. 32 sq., 55.

DÍL DRUHÝ

- Str. 2, v 14. ř. shora škrtni větu: „Tam ve Dvorci na svobod. dvoře sedí r. 1368 Vilém Pucek ze Dvorce“ a místo ní polož: „Dříve však třeba se zmíniti o jiném Dvorci u Třeboně, vsi dnes zaniklé (na jejím místě je panský dvůr u samé Třeboně); ves náležela r. 1368 Vilému Puckovi ze Dvorce“. — V 5. ř. zdola na téže straně vlož za slova Licek ze Dvorce: „tu jde již o Dvorec u Borovan — byl-li Licek v poměru příbuzenském k Vilémovi, nevíme, ale poznáváme, že byl vlastním zbožím někdy jeho“. K opravě té jest na vysvětlenou poznamenati: Že Vilém Pucek psal se r. 1368 po Dvorci u Třeboně, nikoli po Dvorci u Borovan, vyložil, upozorněn na to archivářem třeboňským V. Hadačem, F. M. Bartoš v Jihočes. sborn. histor., I (1928), str. 116. Tou opravou se však výstavba mého výkladu o souvislostech Viléma Pucka s Licky ze Dvorce, Trocnovem a Trutmaní nemění nikterak; je sic možno, že tu jde o dva rody rozličné a že tedy Lickové z Dvorce nebyli dědičnými potomky Viléma Pucka, ale byli jistě po něm držiteli částí zboží jeho; je jisto, že Pucek koupil trocnovský statek a r. 1399 že též statek drží Licek ze Dvorce. Srv. i pozn. 74 u J. Petříka v Jihoč. sbor. histor., IV, str. 53 a pozn. 4 k str. 2 druhého dílu Žižky, z něž je patrné, že Vilém Pucek a Licek si navzájem ručili; srv. konečně níže na str. 202 střed poznámky o pravděpodobném příbuzenském svazku mezi Licky a Trocnovskými zemany.
- Str. 3, ř. 3. shora. Škrtni krátkou větu v závorce: (ježž drží nějaký Kreuz nebo Kříž) a polož místo ní: „ježž drží nějaký Črnc“. Oprava týká se rozdílu v čtení jména „Crnecz“ či „Cruecz“, rozdílu mezi *Tomanem* a *Sedláčkem*, o němž jsem psal v pozn. 1 k str. 4, dílu II. Jan Petřík v Jihoč. sbor. histor., II, 11, zjistil, že jest čísti Črnc. To platí patrně i o listině z r. 1399. Oprav tedy na str. 3 dole a na str. 4 všude místo „Kreuz“: „Črnc“.
- Str. 6—7. K tomu, co jsem vyložil o úředním jednání o odúmrti trocnovského statku po smrti Mikšově a jak statek byl přiznán Peškovi z Trocnova (opravuje tak chybu edice *Friedrichovy* i omyly vši ostatní literatury), napsal úsilnou polemiku F. M. Bartoš v Jihočes. sborn. histor., I (1928), str. 113 sq. pod tit. Z nejstarších osudů Trocnova a rodiny Žižkovy. Chtěl uhájit svých omylů (v práci Z Žižkových mladých let z r. 1922), na něž jsem byl nucen ukázati v poznámkách své práce na str. 3, 7, 15, 19, 37 a 43; chtěl zejména dovoditi, že můj výklad o omylu *Tomanově* (a Bartošově; Toman tvrdil, že dědicem Mikšovým v Trocnově byl nikoliv Pešek nýbrž Ješek, t. j. Jan Žižka) je „pouhým plodem překvapujícího nedorozumění“. Tvrdil jsem, že Žižkovi v Trocnově od r. 1378 již nic nepatřilo a že dosavadní vývody, hájící opak, jsou pochybené. Polemiku se stanoviskem Bartošovým mi ušetřil JUDr. Jan Petřík, jeden ze spolupracovníků Jihočes. sborníku Bartošova, opravdový badatel, který se řadou menších prací o dějiny Trocnova zasloužil. Ukázal jasně v stati: „Odúmrtí po Mikšovi z Trocnova“ v Jihoč. sb., IV, 41—54, 72), že mám pravdu a korigoval přímo nebo nepřímo i jiné omyly Bartošova stanoviska. Za upozornění stojí, že Petřík založil vývod svůj na opravdové úctyhodné studii o staročes. rodinném nedělu a o řízení provolacím, již překonal v mnohem starší výklad *Tomanův*. V stati *Bartošově* najde se pohříchu řada jiných omylů, ba očividných nepravd (prý jsem se dopustil hrubé křivdy na Tomanovi, klamal jsem prý čtenáře o podstatě sporu; B. přehlédl totiž mou větu v pozn. 3 na str. 199, že *Toman* poznámku „recepit“ r. 1890 „otiskl a vyložil správně“, přes to, že upadl v omyl o úspěchu Ješkovi, nemluvě ani o obhajobě smělých dohadů o domnělém přepsání písaře (prý „z Trocnova“ místo „z Trutmaně“) a omylu o poměru Licků z Dvorce k Trocnovu, jenž s tím souvisí. Že Bartoš při té příležitosti

opakuje vyvrácená mínění o skupování zemanských statků panskou šlechtou v 14. stol. (mínění, jež *Šusta*, jehož se B. dovolává, dávno opustil), o stáří Žižkově, jeho hněvu proti Rožmberkům, nastrádaném od mládí v nechuti „sproletarisovaného“ zemana proti velkému magnátu, poznamenávám k vůli úplnosti. Nečiní to již sic (po mém odmítnutí) způsobem, jež jsem byl nucen označiti jako „divoký kankán kombinační“, přiznává, že „ve snaze po vyprovokování diskuse (?) zašel příliš daleko“, ale nechce přece vyznati, že se mýlil naprosto a hledá někde omluvy zřejmě násilné. Nemohu smlčeti, že v jedné větě Bartošově najdeme pozoruhodnou výstrahu, práce historikovy vůbec se týkající: před (zde: Pekařovým) dohadem „varuje již prostá opatrnost plynoucí z vědomí, jak žalostné zlomkovité a takřka náhodné jsou naše prameny“. Kéž by se Bartoš dovedl touto opatrností řídit — jak by jeho ohromnou píli, vynalézavostí a vědomostmi rostla cena jeho prací! — Z drobných poznámek, jež u Bartoše zaslouží pozornosti, dodávám k str. 9 své knihy, ř. 7. zdola, že v lepším (než Tomanově) otisku *Köploué* stojí v listině: bona nostra mobilia et immobilia, tedy i statek pozemský.

- Str. 14, ř. 6. *shora*. K pochybnostem o pravdivosti údaje, že Žižka vyrostl při dvoře králově (in curia regis a puero enutritus) srv. opravu níže k str. 15.
- Str. 15, ř. 7. *shora*. Připomenouti možno, že později v září 1426 díl Žižka na Orlíku, jako host vdovy po mincmistru Zmrzlkovi ze Svojšína (díl III, str. 119).
- Str. 15, k pozn. 4 sluší dodat, že Jan Petřík ve výše zmíněné práci v Jihoč. sborn. IV (str. 51) nevyklučuje možnost, že synem Mikše z Trocnova, zeměděleho r. 1381, byl Příbík, *fečený Hrb*, jenž měl statek (asi půllán) v samém sousedství Trocnova, Újezdci či Újezdu Ostrolové a zároveň statek ve Dvorci (u Borovan), jež držel v nedůlu se Štěpánem ze Dvorce. Jisto je totiž, že Příbík Hrb byl synem Mikeše z Újezdce; pravděpodobným dohadem je pouze, že Mikeš z Újezdce byl s Mikešem z Trocnova totožný (na to by ukazovala vedle jména stejná doba úmrtí). Příbík byl spížírníkem královny, tedy ve službě dvora. Mikšovým bratrem sluje v zápise z r. 1381 Jan z Ledenic (Ledence jsou také v samém poblíž Trocnova). Kdybychom věděli jistě, že Jan Žižka a Mikeš z Trocnova byli členy téhož rodu (je jen mým i Petříkovým dohadem, že Mikeš byl nejspíš strýcem Žižkovým), mohli bychom na pravděpodobné totožnosti Mikše z Trocnova a Mikeše z Újezdce vybudovati bohatěji obraz příbuzenstva Žižkova. Petřík vskutku takový dohadvý rodokmen na str. 51 otiskuje. Zajímavé je, že tím bychom dospěli k zjištění, že Trocnovští byli *příbuzní se zemany z Dvorce*, z Dvorce u Borovan, jinými slovy k poznání, že jsem přes chybu s Puckem ze Dvorce, byl na dobré stopě, dovozuje souvislosti mezi Dvoreckými vladky, z nichž podle všeho pošel Licek, a Trocnovem. A závěry Petříkovy, ač jde jen o pravděpodobné dohady, opravňují k dohadům dále jdoucím. Byl-li syn Mikše z Újezdce, Příbík Hrb, jenž zemřel 1388—9, *spížírníkem královny* a víme-li, že též Příbík si vyprosil r. 1384 spolu s Václavem z Újezda, *královniným kštníkem*, odúmrtí v krajině trocnovské (na př. v Dobrkově) a vzpomeneme-li jiného krajanu z Trocnovska v službě dvora (srv. díl II, 41 p 1), namítá se myšlenka, že Jan Žižka, maje starší příbuzné nebo třeba jen sousedy mezi služebníky pražského dvora, mohl vskutku v mládí vyrůstat po nějakou dobu u nich, při dvoře královském, jak tvrdí *Eneas Sylvius*. Spolehlivost Eneových údajů o Žižkovi by tím dohadem nabyla nového překvapujícího potvrzení. Vzhledem k tomu, co jsem vyložil výše na str. 14, bylo by nutno nepředstavovati si to vychování či lépe pobyt v mládí na dvoře Karla IV. nijak romanticky jako účastenství ve výchově v královském prostředí. Ale jistou míru sebevědomí a širšího rozhledu, zkušenosti i vzdělání by takový pražský pobyt v mládí v rodině dvorských služebníků znamenal jistě a spolu vysvětlil snáze jak

milostný list králův Žižkovi pro jeho viny, tak potomní jeho službu jako vrátného u dvora králova. — *Petřík* věnoval i pozdějším dějinám Trocnova a stopám tradice o Žižkovi bystrou a vše vyčerpávající studii „Trocnov v XVII. stol.“ (Jihoč. sborn. histor., V, 1932), kde zjistil i polohu gruntu někdy Mikšova. — O novém *F. M. Bartošovi* nálezů rodičů Jana Žižky a dvou chotí jeho jménem Kateřin (Jihoč. sborn. histor., V, 4) srv. mé krátké od-mítnutí v ČCH, 1933, 187.

Str. 19, pozn. 6. K úvaze o smyslu jména Žižka dodati jest studii *V. Ertla* v *Naší Řeči*, XI, 1928, 197. Ukazuje, že není možná, aby jméno souviselo s jménem Zikmund.

Str. 23. Ke vzniku a datování popravčích knih rožmberské i jihlavské dodávám dohadem, že snad byly sestaveny po vypuknutí revoluce, když úřadu záleželo na tom, aby měl po ruce seznamy a výsledky psanců ze starší doby, aby jich mohlo býti užito v soudu nad zajatými účastníky revoluč-ního násilí.

Str. 26, pozn. 1. Česká „jízda“, něm. „Ritt“, je totéž, co v té době franc. „che-vauchée“, na př. *Johanky z Arku*.

Str. 31—35. K datům o násilí drobných válek na česko- a moravsko-rakouské hranici, zejména k účasti Bítovských a Kunštátů a roli lapek vůbec přine-sla nové zprávy práce *Aug. Neumanna* *Nové prameny k děj. husitství na Moravě* (1930). Srovnati jest i práci *M. Vancsy*, *Gesch. Nieder- u. Oberöster-reichs*, II (1927).

Str. 33, ř. 2. zdola. Poznamenati jest, že Hynek je zčeštěná forma jména Heinrich, Hynce. Přes to najdeme někdy obě jména u bratří vedle sebe (na př. Hynek a Jindřich Jevišovští z Kunštátu).

Str. 39—40. K listům amnestním krále Václava, vydaným rušitelům míru zem-ského a zaručovaným král. městy, srv. jako nový typický příklad list králův pomocníkům Erharta z Kunštátu z r. 1418 u *Neumanna*, *Nov. prameny k děj. husitství na Mor.*, str. 45.

Str. 63, pozn. 1. Místo „z Machova“ polož: z Mochova.

Str. 70, pozn. 3. Plněji lze se nyní poučiti o obsahu vývodů Pálčových z práce *Jar. Prokše* *K Pálčově replice proti čtyřem artyk. pražským* (Sborník Bidlův 1928), str. 254 sq. Je zřejmo zas, že Páleč v žalobách svých nečiní rozdílu mezi Pražany a Táboři. Zajímavé je, že Páleč ukazuje na nebezpečí hro-zící z nauk českých pro autoritu světskou — podle nich není prý král Vla-dislav (právem) králem polským. Jádrem je polemika se čtyřmi artykuly; v ní setkáme se s některými pozoruhodnými výklady o smyslu nebo nebez-pečích jejich. Svobodným kázáním má se rozuměti podle toho kázání nezá-vislé na dovolení duchovního představeného, což by, vykládá Páleč, při-vodilo v církvi nesmírný chaos. Článek o chudobě kněžstva je vzat z Vi-klífa, ale husité jdou dále než Viklíf, tvrdíce, že světská vrchnost je povinná odnít kléru statky násilím. Pokud jde o trestání hříchů, zdůrazňuje Páleč, že všechny hříchy katolického kléru jsou skoro ničím proti nesmírným zlo-činům husitů, kteří Kristův zákon lásky zvrací v zákon hrůzy a krutosti a praktikují odsouzený článek Viklífův, že obecný lid může podle vůle na-pravovat provinilé pány. Oblibu u lidu vysvětluje Páleč tím, že mu kacíři promítají sebe těžší hříchy a štvou jej k loupeži církevního majetku.

Str. 74. K soudům doby o sedlácích srv. i postilu *Johlinovu* u *Říčana* (VUčSpol, 1929), str. 69.

Str. 79, pozn. 1. Doplněním odkazem na referát *Šimkův* o *Jechtově* *Der Oberlausitzer Hussitenkrieg* (1911) v ČCH, 1912, 220 sq. a 1917, 187 sq.

Str. 84, pozn. 1. Oprav, že fráse o výzvě anděla s nebe je citátem z *Písma*, z listu sv. Pavla ke Galatským, I, 8. Srv. i *Höfler*, *Geschichtsschr.*, II, 323.

- Str. 97. K zápisu písaře Václava z Jihlavy o Žižkovi možno připojit zmínku traktátu protihusitského vídeňského augustiniána *Oswalda Reinleina* z r. 1426 (*Bartoš*, Husitika a bohemika ve VUčSpol, 1931, V, str. 10). Zde se srovnává Žižka s bestii, vystupující z moře v Zjevení, quia ista heretica gens sibi ipsi eum in regem pretulit.
- Str. 98, pozn. 2. Oprav: rukopis je v státním archivu v Darmstadtě. Fotogr. snímek je v našem Státním ústavu histor.; odtud je patrné, že *Höflerův* „Appendix“ (srv. díl II, 91 p 2 a 101 p 1) je tu přímou součástí rkp. Star. kolegiáta, tvoří jeho začátek; otisk *Höflerův* kryje se s textem rkpsu darmšadtského. K textu Kolegiáta u *Höflera*, str. 100, ř. 11 zdola, poznamenávám, že rkp. má vskutku zřetelné jméno *Kawcze* (hrad u Valdštejna), jak ku podivu bystře tušil *Sedláček*, Hrad, X, 59.
- Str. 105. Výklad o kronice *Bartoška z Drahenic* doplň větou: Přesvědčíme se nejednou o mylném vročení některých zpráv jeho a vůbec o chybách v datování.
- Str. 106. K větě o historické próse české (že vzniká až v letech 30tých 15. stol.) dodej opravou, že ku podivu předchází ovšem český překlad kroniky *Pulkavovy*, vzniklý někdy před r. 1400.
- Str. 121. K projevům *En. Sylvia* o Žižkovi dodati jest jeho výklad jako papeže k poselství českému v břez. 1462: mluvě o šibalstvu roty, která se rozmohla již za krále Václava a po smrti jeho počala bořit kostely a kláštery, pokračoval: jeden z toho šibalstva, jménem Žižka, a ten slepý, sebrav vojsko lidí bojovných, sobě podmaňoval mnohé, a kteříž sú mu odporni byli, vybojoval je, velikú ukrutnost nad nimi páše (Arch. čes., VIII, 339).
- Str. 134. K výkladu traktátu „Psaní o moci světské“ o honění poddaných na vojny srv. citát *Palackého* (IV, 1, 419) z *Chelického*.
- Str. 138. K literatuře o Starých letopisech a datům o rukopisech jejich jest citovati čl. *F. M. Bartoše* Z musejních i jiných rukopisů St. letopisů (ČČM, 1928, 208—228), jenž obírá se většinou daty z doby Jiřího. Co v něm je hodnotného, bude lze spolehlivěji říci po zevrubné revizi všeho materiálu. V postřehu (str. 226), že *Palacký* omylem stáhl v jedno text *B* s textem *X*, sešel jsem se s Bartošem takřka současně, když jsem nahlédl v rukopis. Srv. mou opravu toho se týkající v Zprávách pramenů o bojích u Hory a Brodu (1928, 20).
- Srv. 141, ř. 3. shora. Místo „text B“, polož *X*.
- Str. 141, pozn. 2. K citátu z textu *R* o laskavosti Karla IV. na německý jazyk viz *Bartoše* v ČČM, 1928, 219, 222. Práví, že to *R* vzal z práce Beneše z Hořovic, vzdělavatele němec. kroniky *Twingerovy*. Srv. i zmínku *Gollovu* o „Krátkém sebrání kronik“ v ČČH, 1897, 118. Text *R* podle dat *Bartošových* byl redigován spíš až ke konci 15. stol. (nikoliv „nedlouho po 1471“).
- Str. 145. Na obou místech místo textu *B* polož: *X*; podobně na str. 146, pozn. 1; viz opravu v díle III, pozn. 2 k str. 141.
- Str. 149, pozn. 1. Srv. ke všemu *Tomana*, Husit. válč., 327 a o básnířce *Westonii* stať *Ant. Koláře* v Sbor. filos. fak. v Bratislavě, 1926, 60 a *Boh. Rybu*, *Westoniin* blahopřej. list angl. králi z r. 1603 v List. Filolog. 1932, 385 sq.
- Str. 162, ř. 7 zdola. Škrtni větu: krom pozdějšího podivu nad mistrovstvím atd. Viz díl III, 217.
- Str. 163, ř. 12 zdola. Škrtni větu, že Žižka vypudil od sebe *Korandu*, event. změň podle opravy k dílu I, str. 148.
- Str. 164, pozn. 6. Oprav *Žalanského* místo *Želanského* a k zmínce o br. *Tůmovi* a *Luksi* srv. *Bidlo*, Akta Jednoty, II, 32.
- Str. 165, pozn. 2. (kritický přehled listů Žižkových) srv. opravy v pozn. k dílu III, nejlépe podle věcného rejstříku. Jde tu zejména o úvahy o listech z *Vilémova* a o listu *Domažlickým* (díl IV, str. 82, 124).

- Str. 168, ř. 1.—5. shora.* Celou větu zkrať na pouhé: Že to Žižka s hejtmany tábor-skými učinil, plyne zřejmě z našeho dokumentu. V řád. 14. níže polož místo: „která část strany táboreské“ pouze: že Tábor. (Srv. k té opravě díl III, str. 160, p. 1).
- Str. 172, pozn. 3, ř. 6.—7. zdola.* Viz opravu (v pozn. dílu III, str. 309); podobně oprav v téže poznámce (na str. 273, ř. 14. zdola) místo r. 1420: asi z r. 1425 a dále i datum sněmu brněnského.
- Str. 172, pozn. 6.* Dodej: Zhola neudržitelný (ale charakteristický) je dohad *Bartošův*, že verš vznikl teprv v žoldnéřských rotách českých, sloužících Zikmundovi (srv. ČMM., 1924, 300).
- Str. 189, ř. 4. shora.* Ždá se, že „knížata“ jsou přejata mechanicky z formulí v král. kanceláři české běžných (šlo zajisté i na př. o knížata slezská); proto najde-me je i v zápisech, kde o knížata vskutku nejde; srv. Arch. čes., IV, 375.
- Str. 189, ř. 5. zdola.* Za „vojenských“ vlož: především i u Pražan; srv. Arch. čes. III, 251 a 255.
- Str. 193, pozn. 2.* Před číslem 151 chybí čísla: 82, 86.
- Str. 194, ř. 6. zdola.* Místo věty: Není docela jisto atd., polož: přesvědčíme se, že to neznamená naprosto, že by Žižka se představoval jako velitel všech vojsk husitských.
- Str. 196.* Meč s kalichem byl vskutku v erbu Tábora. Srv. pozn. k dílu III, str. 175.

DÍL TŘETÍ

- Str. 5, ř. 8. zdola.* Místo „Pařížské ulici“ polož: ulici U obec. domu.
- Str. 18, ř. 5. shora.* Škrtni slova: od lidu; ř. 6.—7. shora. O omezení kalicha na tři kostely srv. plnější poučení výše v Opravách a dodatcích k dílu I., str. 31.
- Str. 23, poslední řádka zdola.* Jak Zikmund v Kostnici ujímal se Husa a svého glejtu, zřejmě z nových dat práce *Heimpelovy* Dietrich von Niem (1932). Heimpel otiskuje v příloze ostře psaný memoriál Dětrichův králi Zikmundovi (z druhé pol. květ. 1415) jenž chtěl učiniti konec královu úsilí, aby Husovi bylo dáno slíbené slyšení a aby to slyšení pokud možno dopadlo pro Husa příznivě; král má kacíře opustit bez ohledu na glejt a na české pány. Na str. 155 jsou pozoruhodná data o Dětrichově polemice s *M. Jeronymem Pražským*, v níž ostře srážejí se dvě nechuti národnostní. Jeronym si stěžoval, že Němci chtějí všude panovati, také v Čechách, ač odtud již několikrát byli vyhnáni. Dětrich, jehož národně-německé imperialistické sebevědomí Heimpel zdůrazňuje, replikoval, že Němci jsou přirození páni Čechů kulturně slabších. Ota Veliký pokřestanil a podrobil polopohanské Čechy, Čechy od té doby slušely k říši, král jejich je číšníkem němec. krále, dynastie jejich (lucemb.) je německá. Čechové jsou ve všem a zejména ve vědě žáky Němců. Přes to je v nevděku (1409) z pražské university vypudili.
- Str. 36, ř. 6. shora.* Místo „města“ polož „hradu“ (jak z dat dílu II, 24, 228 jasně vyplývá).
- Str. 47, ř. 7. zdola.* O otázce najdeš plnější poučení v pozn. 1. k str. 48.
- Str. 59, ř. 4. shora v nové kapitole.* Škrtni: prý.
- Str. 70, ř. 2. shora.* Vlož větu: Nota bene o thesi, jež v důsledcích svých znamenala, že všechno křesťanstvo od doby, kdy zaniklo přijímání pod obojí, křesťanstvo minulé i přítomné, je zatraceno v mukách pekelných, jediné české Husity vyjímaje. Když to namítli řečníci koncilu Čechům v Basileji, dostali v od-pověď, že snad Bůh ve svém milosrdenství činí výjimky.
- Str. 74, ř. 10. zdola.* Za slovem „krále“ chybí znamení pozn. ¹⁾.
- Str. 81, ř. 8 shora.* Dodej, že Lomnici král postoupil v červenci 1420 panu Janu

- z Hradce (*Rynešová*, Listář Oldř. z Rožmb., II, č. 124). Byl to ovšem dar jen na papíře.
- ř. 7. *zdola*. Místo: poč. září polož: 8. září (*Neumann*, Katol. mučedníci doby husit., 154).
- Str. 94, ř. 18. *zdola*. Místo „nějaký ostrov v Nežárce“ polož: ves Ostrov-Hamry. Srv. pozn. 2 k str. 121.
- Str. 101, k ř. 15. *zdola* poznamenej: *Příbram* tvrdí v Životu kněží tábořských (I. c., 297), že na shromáždění Táboři slíbili věrnost církvi obecně.
- Str. 102, ř. 11. *zdola*. Za slovo „táborské“ vlož: tak asi, jak horoucně žádal o připsu svém k nové vládě čáslavské M. Šimon z Tišnova.
- Str. 107, ř. 51. *zdola*. Chybí znamení poznámky 2).
- Str. 112, ř. 18. *zhora*. Za „Vitoldovi“ vlož (z června 1421).
- Str. 121, ř. 6. *shora*. Místo „na ostrov“: do vsi Ostrova.
- Str. 122, ř. 16. *zdola*. Místo: „obráncům“ polož: obléhatelům.
- Str. 130, pozn. 2 (na str. 91 dole výše). K zmínce o *posádkách* dodej, že s terminem tím se setkáváme v českých pramenech již r. 1424—5, a to v charakteristickém spojení „posádka nebo zámek“, „s hrady, s tvrzemi i posádkami“, „naše kdežkoli zboží a posádky“, „i jiných měst a posádek“, „z kteréhožkoli zámku nebo posádky“ (viz Arch. čes., III, 251, 254—5 a níže v Příloze str. 214). Tyto „tábory“ nebo „posádky“, jež poznal hojně za svého pobytu v Rakousích, má patrně na mysli *En. Sylvius*, když líčí, jak tábořská vojska žijí s ženami a dětmi v leženích (in castris), užívající přehojných vozů jako hradby jejich. K tomu připojuje výklad o chytrém užívání vozové hradby v bitvách, o umění válečném, jehož, jak praví, sousední národové neznali. K datům o „táborech“ srv. i *Hubra*, Gesch. Oesterr., III, 24, 73, 79.
- Str. 138, ř. 12. *shora*. Místo „přípravy“ polož: rozkazy.
- Str. 144, ř. 19. *shora*. Za „že“ vlož: „prý“ a v řádku násled. čti: zde by tedy; o řádek níže místo „vskutku překvapuje“ polož: je asi mylná.
- Str. 145, ř. 16. *shora*. Za „Táboři“ polož: v září 1424 ztrácí patrně i svou mocnou posici v Praze; zdá se, že jednou z podmínek míru se Žižkou bylo odstoupení pana Haška ze služeb Pražan, event. Korybutových.
- Str. 145, ř. 10. *zdola*. Dodej poznámkou, že Kolínští, vytrhše se z poslušnosti Prahy, si pana Haška za hejtmána zvolili. Pan Hašek tou dobou držel ještě hrad Žleby, patrně z doby svého panství v Kutné Hoře; na jaře r. 1427 byl hrad Táboři oblehnut a po dlouhém obležení smlouvou vydán a zničen (srv. *Sedláčka*, Hradby, XII, 79 a *Tomka* Děj., IV, 376). V této době sluje Hašek častěji i z Dětenic, po statku u Libáně na Jičínsku.
- Str. 148, ř. 5. *zdola*. Poznámka má mít číslo 2.
- Str. 194, ř. 13. *shora*. Škrtni slova: hradeckého svazu orebského. Výklad o tom k str. 197 níže.
- Str. 197. K výkladu o *spojení Žižkově s Orebskými*, t. j. především městy Hradcem, Jaroměří a Dvorem a s panem Divišem Bořkem srv. pozn. 2 k str. 203. Z ní prosvitá nedůvěra ke kombinacím na str. 197 hájeným. Na tomto místě dávám určitěji výraz mínění, že listy Žižkovy z Vilémova nejsou adresovány Orebským a neznamenají sjednocení Žižkovo s nimi. Soudím, že jde vskutku jen o výzvy „do menšího Tábora“. Z jeho členů pohříchu známe jen bratry Valečovské (což by samo snad mnoho neznamenal). Ale z listů Žižkových je zřejmo, že k menšímu Táboru náležela i malá města poddanská Náchod a Skalice, t. j. jejich páni, bratři *Hynek* a *Viktorin z Kunštátu*. Předpokladem spojení těchto dvou bojovných bratří s Žižkou vysvětlily by se nám lépe události před bitvou u Malešova (srv. str. 240 níže) i skutečnost, že pan Viktorin byl přítomen smrti Žižkově a platil vůbec za jeho přítele. Nesnáz je ovšem v tom, že jmen obou bratří nenajdeme v zápisu Žižkova hra-

deckého bratrstva na podzim 1423. Je možno, že někteří z tří pánů v zápisu tom uvedených (srv. str. 224) patřili k „menšímu Táboru“ na severu i dříve, s nimi snad něco drobné šlechtly. Ale města „Orebských“ s panem Divíšem v čele, jak mám opravou za to, na jaře 1423 k menšímu Táboru nenáležela; boj Divíše z Miletínka po boku Žižkově proti panu Čenčkovi, jenž vyvrcholil v bitvě u Hořic (str. 204), mám za operaci spojenců, jež postavila v jeden šik potřeba chvíle, nikoli programová úmluva strany. Výklady o straně Orebských a významu jejím zůstávají ovšem v své váze.

Str. 193. Škrtni v petitu, udávajícím obsah kapitoly, v řád. 1. slovo: s Orebskými; podobně v ř. 15. zdola na str. 204.

Str. 198. Škrtni v ř. 11. zdola větu: jež Žižka dává patrně celé straně Orebských.

Str. 212, ř. 14. zdola. Za slovo „září“ vlož: (ale roku 1422!).

Str. 216, ř. 3. shora. Chybné „jež“ oprav v: jež.

Str. 222, ř. 11. zdola. Místo „menšího“ polož: nového a v ř. 4. zdola škrtni větu: obraceje se, jak se zdá, na členy organisace Orebských.

Str. 213, ř. 10. shora. Škrtni: na Náchodě; (ten náležel Kunštátům; Půta měl asi Opočno a Chocně).

Str. 255, ř. 17. zdola. Za slovo „třebas“ vlož: snad.

Str. 259, ř. 8. zdola. K domněnkám o neshodách Žižkových s vůdci Tábora dodávám, že nejvíc asi padala na váhu roztržka nikoli se Švamberkem, ale se starým druhem v hejtmanství *Chvalem z Machovic*. Ten zůstal po odchodu Žižkově v čele starého Tábora, ale když po smrti Žižkově dostal se zas Bzdinka (jenž opustil starý Tábor se Žižkou) v čelo bratrstva, přestává býti Chval hejtmánem tábořským; i r. 1426 stojí mimo Tábor, jsa v čele nové krajské organisace tábořské se středem v *Písku*, k níž náleží i města Klatovy, Sušice, Domažlice a Prachovice, dále vedle bratří Zmrzlíků Aleš z Žeberka a Jan Smil z Kremže, Přebík z Klenové a j. (království, v němž nebylo již možno ustaviti vládní moci zemské, počalo se rozpadávat na krajské organisace). Srv. Arch. čes., III, 257 a *Tomana*, Hus. válce., 111—2. Snesení prvního krajského sjezdu za správcovství Chvalova svědčí zřejmě o programu politicky zralém, stojícím o dohodu, zavrhuje boj neřádne a nekřesťanské; „v duchu tichém a pokorném“ chtějí snášeti se s protivníky, dají-li poddaným svobodu kalicha, bojovat proti neřádům a o *slyšení řádné* pracovat — t. j. o programu cizím Žižkovi.

Str. 266, ř. 2. shora. Za slova „ve Zdicích“ polož: na „sněmu obecním“, o němž tedy třeba předpokládati, že shromáždil strany kalicha i šlechtu a města strany Zikmundovy v celku. Jednání trvalo etc.

Str. 267, ř. 8. zdola. Za slovem „písně“ chybí znamení pozn. 2.

Str. 269, ř. 4. zdola. Místo: „nemožné naprosto“ polož: sotva možné.

Str. 273, ř. 3. shora. Škrtni: možná i slovem mordovati.“ Ř. 8. zdola: k ztotožnění Orebských s malým Tábořem srv. výše opravy k str. 197.

Str. 275, ř. 18. zdola. Vlož za „Kouřimě“: Č. Brodu.

Str. 281, ř. 14. zdola. Místo „ku podivu“ polož: jak vyloženo.

Str. 295, ř. 2. shora. Za slovo „snad“ vlož: zejména na počátku.

Str. 306, ř. 8. zdola. Místo: „ale i tu ve způsobě poněkud jiné“ polož: ale tu naopak ve způsobě mnohem mírnější, t. j. jen podmíněně.

Str. 317, ř. 8. shora. Za slovo „zahraničnímu“ dodej: a vnutit tolikrát od počátku žádané slyšení a hádání o české pravdě před celým křesťanstvem.

Str. 318, ř. 7. shora. Za slovo „řeči“ vlož: — naopak proti oslavnému pojetí Palackého, tolik lichotivě české národní pyše a naději, třeba zdůrazniti, že Čechové v době, kdy již humanismus a renaissance budovaly novou svobodnější kulturu, zanítli se vášnivě pro myšlenku založiti slávu jména českého horoucím přilnutím k ideálům světa středověkého kat exochén.

PŘÍLOHA

MÍR VRŠOVICKÝ (ŘÍJEN 1425).

Dokumenty, jejichž text přílohou k své práci připojuji, nesouvisí přímo se Žižkou. Ale týkají se doby a situace, již jsem věnoval v své knize krátkou kapitolu (Rok po smrti Žižkově) a obsahem svým náležel cele mezi pokusy o smíření mezi stranami, z nichž vyšly mistry zdický a libeňský ze září a října 1424. K novému míru z r. 1425 došlo podle dosavadních výkladů (srv. na př. *Tomka*, Děj. Pr. IV, 330) v ležení před Vožicí dne 18. října 1425 (před hradem vožickým, obléhaným od polovice září Táboři) — ale obsah smírné úmluvy našim historikům znám nebyl; nasnadě bylo jen znění nedatované listiny, již se obce tábořské a orebské zavazují podvoliti se mocnému výroku rozhodčích pro srovnání sporů s Prahou a jejími spojenci zvolených (Arch. čes., III, 252—4), kromě toho pak zápis o jednoročním příměří (od 16. říj. 1425 počínaje) mezi středočeskou šlechtou strany Zikmundovy a spojenými stranami kališními (ibid., 254—256). Oba ty zápisy čerpal *Palacký* ze známého nám rukopisu *M* Starých letopisů. Ale v rukopisu *T* týchž Starých letopisů (dnes v klášteře Oseckém u Chomutova) jsou zachovány krom obou listů, známých z *M*, ještě čtyry další listinné kusy, týkající se mírového jednání z podzimu r. 1425. Zůstaly ku podivu dosud nepovšimnuty, takže jsem náhodou první, jenž s nimi seznamuje veřejnost.

Důležitost jejich je značná: nejen proto, že jimi se rozmnožuje počet autentických dokumentů z doby, v níž nedostatek jejich tak velkou měrou pocítujeme, ale také proto, že získáváme jimi důležité poučení o nejasné situaci z podzimu 1425. Hlavní je, že seznamují konečně s podmínkami míru vršovického (srv. níže dokument č. I), míru, jenž vskutku nebyl smluven před Vožicí, jak na základě nespolehlivé zprávy t. zv. *Beneše minority* se učilo doposud, nýbrž před Prahou, ve *Vršovcích* (před Prahou ohroženou Táboři a Širotky jako před rokem v Libni) a to výrokem od obou stran zvolených rozhodčích, učiněným dne 17. října 1425. Tři kusy další, jež z rukopisu *T* otiskuji, jsou jen jaksi průvodním materiálem k tomuto hlavnímu aktu, podobně jako je jím nedatovaná listina Tábořských a Orebských v Arch. čes. III, 252, daná však snad před 17. říjnem. Jsou to (č. II) list knížete Zikmunda Korybuta, daný 31. října, jímž slibuje za stranu pražskou podrobiti se rozhodčímu výroku zvolených uhrmanů o podmínkách míru, dále (č. III) list téhož (bez data), jímž výrok rozhodčích na poli u Vršovic učiněný přijímá jako závazný pro sebe a pro pražskou stranu, konečně přístupní listina hejtmanů tábořských a orebských k výpovědi vršovické (bez data č. IV). Radu akt těchto sluší doplniti nedatovanou listinou o celoročním příměří mezi stranou pražskou, tábořskou a orebskou na jedné a katolickou šlechtou z jižního středu Čech na druhé straně, otištěnou v Arch. čes. III, 254; i z ní je patrné, že příměří bylo uzavřeno nedlouho po sv. Havlu (16. října) 1425. V čele zápisníků katolických v tomto listě jsou bratři Hanuš a Fridrich z Kolovrat s hrady Žebrákem, Točnickem, Krašovem a Libštejnem, dále purkrabí na hradech Karlštejně, Křivoklátu a Týřově, držitelé hradů Krakovce, Zbirova, Valdeka, Hořovic, Rebřiku, Třebě, Štědrého Hrádku (u Žlutic) a několik vladyk — celkem dokument značné vojenské síly strany Zikmundovy v jihozápadním středu země.

Všude tu jde, jak vidno, takřka o druhé vydání jednání a úmluv z r. 1424: úmluvám libeňským odpovídají nyní úmluvy vršovické, jakousi parallelou k pololetnímu příměří sněmem ve Zdicích k přípravě sněmu kourimského uzavřenému je r. 1425 celoroční příměří, smluvené však pouze (na nejmenovaném místě) Zikmundovou stranou z Podbrdka (tedy ne již z celé země) se stranami kalicha. Jako

roku 1424 hlavní prostředek nápravy shledáván byl ve valném sněmu zemském v Kouřimí (jenž měl se sejít v břez. 1425), tak nyní je na programu úmluv vršovických sněm „veliký a valný“, jenž by sjednotil rozdvojené kněžstvo stran kalicha a obnovil v zemi řád a „moc zřízenou“ (o straně katolické *není* v míru vršovickém *zmínky*). Ostatek výpovědi rozhodčích se týká vzájemného propuštění vězňů, návratu měšťan uprchlých z Prahy k domovu a statku, navrácení zboží v minulých bojích zabraných, v tom zejména těch, jež zabrána byla v Litoměřicku panu Hynkovi z Valdštejna. Ostatek týká se opatření, nezbytných pro zachování podmínek a provedení mírové výpovědi; k nim náleží ustanovení, že dvanáctičlenný sbor rozhodčích (v jehož čele je pan Bohuslav ze Švamberka za stranu táboorskou) zvolí ze sebe čtyřčlenný výbor užší, jemuž náleží o všem rozhodovati s plnou mocí (jmen těch čtyř rozhodčích v listech ku podivu nenajdeme). Že z dokumentu se dovidáme, že „*Janek, řelený Hužda*, hejtman v ta doby obce hradištské“ (Tábora), t. j. *Bzdínka*, zemřel právě v čas smluv mírových („v skonání těchto listův hlavních“) a že mrtev jest i pan *Heřman z Borotína*, bylo poznamenáno již výše v poznámkách na str. 169. Pan Heřman z Borotína, patrně jako nejváženější osobnost ze strany tábořské a orebské, byl vedle pana *Smila Holického ze Šternberka* (za stranu pražskou) zvolen za vrchního rozhodčího v eventuelních sporech o provedení výroku ubrmanů, s nimiž se v budoucnosti počítalo; list z 17. října proto staví na místo zeměřského pana z Borotína osobu novou: pana *Petra Zmrzlíka ze Svojštna*. Obě ta jména Šternberkovo i Zmrzlíkovo, čteme potom logicky i v čísle III níže, ku podivu však nikoliv v čís. IV, jež přece se již výpovědi ubrmanské, prohlášené na poli u Vršovic, dovolává. Překvapuje také, že list č. II, datovaný jasně 31. října, je psán tak, jakoby výpověď rozhodčích měla teprv, snad v nejbližších dnech, býti vyřčena (ač víme, že je datována 17. října). Den 31. října byl čtrnáctý po dni 17. října; hádám, že k dokonání úmluv došlo přece teprv (snad pro neshody pro výrok rozhodčích vzniklé) po čtrnácti dnech, jak možnost toho naznačuje i list tábořský v Arch. čes. III, 254; proto, třebaš jen z dohadu, ale donucen datem čísla II, kombinuji, že i číslo III a IV nutno datovat aspoň 31. října nebo do dnů nejbližší následujících, přes nesnáz, která tkví v tom, že v listu IV. přistupuje mezi hejtmany bratrstev i mrtvý již Hvězda z Vicemilic k výpovědi ubrmanské. Ve všech čtyřech listech jsou zmínky o (ztracených) „listech hlavních“ nebo „zvláštních“, o „listu rukojemném“ a pod. — patrně o zápisu bezprostředně předchozím, jímž stanoveny jistoty a pokuty pro zachování event. zrazení smlouvy.

Celek zápisů o míru vršovickém se svou okázalou snahou po upokojení země (a to nejen odstraněním bojů mezi stranami, lépe řečeno duchovenstvem stran kalicha, nýbrž i příměřím se stranníky krále Zikmunda či lépe částí jejich), po obnovení „moci zřízené“, nota bene vedle starých svobod a řádů všech stavů, je sympatickým dokumentem úsilí, počínajícího se sněmem svatohavelským r. 1423; je pravděpodobno, že o jeho účinné projevy z r. 1424 a 1425, t. j. o míry libeňský i vršovický (srv. i, co k tomu dodává rkp. *T* sám níže ve zprávě o sněmu valném z led. 1426), měl přední zásluhu kníže *Zikmund Korybutovič*, jehož péčí o konsolidaci stran v zemi mohli jsme sledovati hned od vstupu jeho na české bojiště. A to snad zejména v tom směru, že se mu podařilo přimět k smírným úmluvám (jako někdy r. 1422) i Žižku (r. 1424) a potom po roce jeho stranu „orebskou“. Že vývoj jde, užijeme-li fráze dnes oblíbené, „na levo“, zdá se z jmen zvolených ubrmanů z obou stran: v čele je jméno tábořského uroz. pána *Bohuslava ze Švamberka*. A na straně pražské nenajdeme již žádného z urozených pánů významu Haška nebo Hynka z Valdštejna (o tomto se z listů dovidáme, že útok asi, Orebských, byl r. 1425 zejména proti němu namířen); vedle řady měšťan stojí tři jména šlechticů váhy i minulosti skrovnější. Je ovšem pravděpodobné, že na stra-

ně Pražanů vyvažuje chybící živel panský knížecí důstojnost Korybutova. Srv. i, jak na př. v listu č. II je naprosto nedemokraticky představena čtenáři obec Tábor a orebských: napřed „urození“ hejtmáné, pak páni, rytíři, panoše a pak teprv obce a města. A oba nejvyšší rozhodčí z obou stran jsou ovšem urození páni předních rodů.

Staré letopisy mají o souvislostech událostí, jež nás tu zajímají, krátký, ale patrně poměrně nejspolehlivější zápis tohoto znění: „Téhož léta na podzim Táboři a Širotci přitřhli sú blízko ku Praze do Vršovic, chtíc Prahu oblehnúti. Toho původ byl pan Bohuslav z Švamberka, hejtmán tábořský. Pak tu středu na sv. Lukáše opět se s Pražany skrze rokování přátelsky smřfili.“ (*Palacký*, I. c., 66 a stejně text *T*). Zde a stejně v kronice třeboňské (*Höfler*, I, 55) datuje se smír ke dni 18. října, tedy o den později než tvrdí datum naší listiny. O míru před Vožicí není vůbec zmínky; předchází jen noticka, že na podzim dobyta jest Vožice hrad a zbořena od Táborův.

* * *

Rkp. Starých letopisů (*T*) v klášteře osekém je psán podle výkladu, napsaného vlastní rukou *Jos. Emlera* v čele novodobého opisu (dnes v měst. archivu pražském), v době Ferdinand I.; čítá 161 listů, z nichž popsáno je prvých 129. Začíná se (po výčtu pořadu králů českých) založením biskupství pražského a končí se takřka bezprostředně po opisech dokumentů níže otištěných rozběhem k líčení sněmovního jednání v Praze „u Betlémě“, „ten pátek po Božím křtení“, t. j. 12. ledna 1426. Hodnotí patrně velmi vysoko cíle a význam toho sněmu, jenž následoval po míru „nyní u Vršovících před Prahou z daru a milosti boží učiněného“, sněmu, na němž zastoupeni byli páni, rytíři, panoše, zemani, města, mistři a kněží země české i *moravské* k zákonu božímu přichylní“, sněmu, jak praví, jenž chtěl spojení v svornost všech věrných Čechů, upokojení řádů „práv a svobod všech stavů a ustavení a vyzdvižení moci zřízené v koruně české“ — ale dále nedospívá k žádné zprávě o jednání sněmovním (zprávě, jež by nám byla dvojnásob vítána, protože o obsahu sněmovních úrad z ledna 1426 nevíme nic bezpečného, leč že se ustavení řádné vlády a moci zřízené nepodařilo; srv. Arch. čes., III, 257), nýbrž ztrácí se v oslavě a líčení české obrany zákona božího od Husa a Jeronyma, počínaje od schůzí na jedné hoře r. 1419 („na místě svobodném u vsi Chrástán v krajinách píseckých a bechyňských“) a po horách v krajinách jiných a od artykulů, počtem šest, tam hláсанých až k shromáždění na Křížkách u Ladvého, kde prý s obcí slavného města pražského a s jinými městy i obcemi byli přijaty čtyry artykule pražské (tu všude je pramenem letopisce kronika *Mikuláše Biskupce*). Výkladem o boji o ty artykule a o boji o slyšení, o válce nepřítelům vynucené a o požadavcích řádu křesťanského proti krutostem a loupežím válečným od mistrů a kněží země české vydaného (zas asi z kroniky Biskupcovy) se kronika končí. Rkp. *T*, jak připomíná výklad *Emlerův*, byl v rukou *Balbinových*; svědčí o tom Balbinovy vlastnoruční poznámky. Ves Chrástany v textu zmíněná je farní ves u Týna n. Vlt.; o „táboru“ na Holém vrchu u Chrástán srv. Pam. archaeol. VI, 213. Srv. jiné verze v díle prvním, str. 38, p. 3.

Text rkpsu *T*, jenž jest základem edice následující, neodpovídá ovšem jazykově již přesně původní formě, podléháje změnám písařským z doby aspoň půl století pozdější. Přepis novodobý, chovaný v arch. města Prahy, srovnal jsem s rukopisem osekým; děkuji mnoho panu opatu dru *Th. Scharnaglovi*, že mi srovnání v Praze laskavě usnadnil.

I.

Mocný rozsudek volených oprávců a rozhodčích ze strany pražské i táborské (a orebské) o podmínkách míru, na poli u Vršovíc před Prahou vyřčený (1425, 17. října).

fol. 119 ||

Ve jméno Boží, amen. My Bohuslav z Švamberga, Mikeš Kozíhlava z Pnětluk^{a)}, Vilém z Postupic, Zbyněk z Buchova, Jan z Smřic, Šimon od bílého lva, Matiaš z Chlumčan, Jíra knihař z Nového města, Jan Reček, Václav Temlík z Žatče, Mikuláš z Pardařova a Křišťan z Lún úmluvce a ubrmané od osvíceného knížete a pána Zigmunda, kněze litevského etc., od obcí Pražských a pánův, rytířův, zeman a panoší i měst k zákonu Božímu a k nim příchýlných s jedné a od urozených, statečných a slovutných hauptmanův a opravců pánův, rytířův, panoší, zeman, měst i obcí táborských [a orebských] a k nim příchýlných s strany druhé o všecky nechuti,^{b)} nelibosti, kyselosti i všecka jiná záští mezi stranama svrchu psanýma i všemi v těch stranách zavřenými, kterakkolivěk a prockolivěk vznikla a povstala, nic nepoostavujíce, mocně a obapolně vydaní a zvolení, z té moci ubrmanské vypovídáme a přikazujem, aby strany nadepsané i všecky osoby v těch stranách zavřené v pravý, upřímný křesťanský mír věrně a upřímně a beze lsti vstoupili a vstoupíce všeckny nechuti, nelibosti, kyselosti, neupřímnosti i všelikteraká záští sobě z srdcí vypustíce odpustili, a odpustíce křesťansky se v Kristu Pánu Ježíši smířili a v životu křesťanském spolu bratrsky živi jsouce přebývali, || ničímž zlým a neupřímným sobě s obou stranů buďto zjevně nebo tajně sami skrze se i skrze jiné na věky nezpomínajíce, než sobě věrně a stále zákona Božího hájení a jeho svatých pravd beze všech scestných a všetečných výtržkův pomáhali a sebe nezůstávali do té smrti a do zákona Božího osvobození konečného etc.^{c)}

Potom z té moci naší ubrmanské vypovídáme o mistry a kněží Pražské, tudíž mistry a kněží táborské, orebské i jiných měst a posádek k nim příchýlných s strany druhé o jich dávní nejednotu a nesvornost, o níž jest mnohými osobami často pilně v rocích i v slyšení pracováno a do slyš chvilé není ještě k místu konečnému a k jednotě mezi nimi přivedeno, o kteréžto nejednoty a nesvornosti mezi nimi vzniklé do tohoto sněmu velikého a valného, jenž má z svolení našeho ubrmanského jednostajného uložen býti, o něž sobě ubrmané s obou stranů moc pozůstavujem, abychom v tom sněmu s pomocí Boží a radou dobrých lidí, což najdále budem moci požití, to rozdvojení vel rozdvojené kněžstvo v svornost, v jednotu a v lásku

^{a)} Orig.: Pinetluk.

^{b)} Orig.: chuti.

^{c)} Je možné, že zde část textu v opisu chybí.

mohli konečně uvést, tak aby jednostajně lid sobě k zprávě poddaný křesťansky a zákonem Božím zpravovali, žádnými výtržky všetečnými lidu křesťanského neroztrhajíce.

Dále vedle řádného a křesťanského obyčeje, kterýž při mírích obyčejně zachován bejvá, vypovídáme a vyřikáme, aby vězňové s obů stranů svrchu psaných, kteříž jsou kdež kolivěk a kterak kolivěk v těchto zástí(ch) zjímáni a dobytí byli, hned i s rukojměmi svými z vězení i z slibův propuštění, tudíž také i z šacuňky všickni, kteříž ještě nejsou do sáz chvíle s obou stranů vybráni, aby pomínuli a z těch aby nižádným obyčejem ty jisté osoby i jich rukojmě nebyli upomínáni.

Takéž tú mocí ubrmanskou vypovídáme, že měšťané a sousedé pražští z Prahy kterakkolivěk v tom zástí vyběhlí anebo z jiných kterýchkolivěk měst k zákonu Božímu přichylných vyšli, mají z prosby hned zase přijati býti, za něžto my || ubrmané kněze Milosti, pánův konšelův i vši obce Pražské při tomto míru prosíme, i dále, kdež by toho potřebí bylo, na jiných městech prositi máme. Ale v tom osm osob z Prahy vyšlých vynímáme, o něž sobě moc do toho sněmu valního poostavujem a zachováváme, kterak mají v své obydlí přijati býti. Ale vina vedle jiných vždy se jim odpouští, i také jich statkové se jim propouštějí.

|| fol. 120

Item vypovídáme, aby všechna zboží s uobou stranů v těchto zástí(ch) stranám zákonu Božímu přichylným odjatá nebo holdovaná, kteráž k stranám příslušejí, hned byla zase navracena a sstoupena. Pakli by pro které zboží mezi stranama odpory které byly, tehdy o tom sobě moc ubrmanskou ostavujem, abychom mohli opravovati a na to čtyři z sebe ubrmany poostavujem, dávajíc jim plnú moc takové věci jednati a opravovati, jako bychom to společně jednali a opravovali.

Item vypovídáme dále, aby zboží, kteráž jsů v těchto zástí(ch) panu Hynkovi Kolštajnskému¹⁾ odjatá^{d)} a odholdovaná, jakožto Dogzanské, Brozanské a proboštství lithoměřické, byla zase hned navracena a sstoupena, k tomuž což v městě v Litoměřicích a předměstí toho zboží proboštského jest vysazeno a na tom i na jich dědickém zboží tomu městu ani na jiných právích a svobodných skrze něho nebylo překáženo, a to s takovúto vejmínkou, jestliže by ten sněm valný a veliký, jenž námi ubrmany má uložen býti, kterak bez konce se rozšel, a řád a ta moc zřízená na tom sněmu nebyla společně vyzdvižena, jehož Bože nedaj, tehdy o ta všechna

^{d)} Orig.: odhodovaná.

¹⁾ Jde o pana Hynka z Valdštejna neboli z Koldštejna, známého předního spojence a hejtmana pražského.

zboží napřed jmenovaná, jenž se pana Hynka dotýčí, moc plnú mají mítí pan Smil z Holic a pan Heřman z Borotína a kamžby ona dva společně jakožto nejvyšší oprávcé ta zboží obrátili, na tom má přestáno býti.

Item tudíž vypovídáme, aby tvrz Makotřasy i s tím což k ní přísluší, Pražanům byla postoupena a navracena, a dále což jest mezi kněze Milostí, pány pražskými na Cardu, vel o Cardu³⁾, čtyři ubrmané námi pozůstavení mají mocní býti.

fol. 121 ¶

¶ Item vyříkáme, aby všickni páni, rytíři, zemané, panoše a města i všelikteraký řád v zemi této vedlé Boha a zákona jeho svatého v svých svobodách a řádích byli zůstaveni a zachováni, bez přerušování všelikterakého.

Item najposlěz vypovídáme, jestli že by v tomto míru které věci naší výpovědi ubrmanskou byly kterak zmeškány, kteréž by tomuto míru slavnému mohly by k užítku nebo k škodě přijíti, tehdy my ubrmané v tom i v jiných věcech plnú moc sobě pozůstavujeme a zachováváme a jakož nadepsáno vel napřed psáno a povědíno jest, že na to i na jiné z sebe čtyři ubrmany pozůstavujem, aby v toto naše vyřčení i jiná záští i nesnáze klidili a listy hlavní na tento mír konali, plnú moc jim k tomu dávajíce, jako bychom všickni společně při tom byli. Pakli by které nesnáze a nechuti mezi kterýmižkoli osobami vznikly, aby se k týmž ubrmanům na to pozůstaveným utíkali a na jich vyřčení a rozkázání přestávali mocně pod pokutami při míru ohlášenými a s obou stranou svolenými a přijatými, kteréžto pokuty a základy tuto ohlašujem.

Najprvé že jistci v hlavních listech položení a s obou stranů vypsaní slíbili sou pod najvážnějším základem cti a víry křesťanské ztracení a pod padesáte tisíce kop gr. dobrých stříbrných rázu pražského propadení, a jestli že by který pán, rytíř, zemanín, panoše anebo kterákolivěk osoba k zákonu Božímu příchýlná a v tom míru slavném zavřená a z kteréhož kolivěk zámku nebo posádky tento slavný mír a vyřčení naše skutečně zrušila anebo zrušili a na toho neb na ty od oprávců nebo vyznavačův s obů stranu vydaných a zvolených bylo jednostajně seznáno, tak jakž v listech hlavních psáno stojí, tehdy takový má se u vězení rytířské straně druhé zdržeti,^{e)} kdež bezpečné místo ukáže, v jich moc ve dvou nedělích od napomenutí beze všeho odmlouvání postaviti. Pakli by které město nebo obec k zákonu Božímu příchýlná a v tom míru zavříná zrušilo a též na ně bylo, jakož svrchu psáno stojí, seznáno, tehdy polovice konšelův a tolikéž, jako konšelův, starších ¶ osob obecních z téhož

fol. 122 ¶

e) Orig.: zdržeti.

3) Carda Václav z Petrovic, hejtman Star. města pražského.

města mají se straně druhé zdržící ve dvou neděli(ch) po napomenutí, beze vši odpornosti v jich moc a u vězení bezpečné a rytířské, kdež jim ukáží, postaviti a toho vězení nemají ani mohou prázdni býti, lečby se pokutami v listech hlavních položenými^{f)} straně držící^{g)} dosti stalo a rukojmě jich a za ně s obou stranou v listech položení mají^{h)} i slíbili pod základem svrchu psaným peněžitým Lti tisícův kop grošův a pod týmž vězením, jakož svrchu psáno stojí a jakož hlavní listové ukazují.

Dále také mají se všechna města, páni, rytíři, panoše a zemané, kteříž chtějí v zákoně Božím odpočívati a při těchto stranách smířených zůstati, listem zvláštním a obecným pod pečeti svými zapisati, ač by toho potřebí bylo a takový neb taková k zákonu Božímu příchylí, přiznajte se k tomu slavnému míru a k vejpovědi naší ubrmanské nebo nepřiznajte, takového proto vždy nebo takové v tom slavném míru i výpovědi ubrmanské my pozůstavujem,^{ch)} aby tento mír slavný námi vypověděný ve všech kusech a artykulech napřed vypsaných zdrželi a v celosti zachovali pod pokutami v hlavních listech položenými.

Nad to přidávajíce, jestli že by se kto neb který z tohoto míru v čem zcestném vytrhl nebo vytrhli, takový nebo taková aby čest a víru propadli a důstojenství, řádův i práv svých zbaveni byli, a nad to nade všechno na takového (a) na takové všickni sobě pomoci mají bez odpírání a ze spolka, tak aby vždy takový neb taková ukroceni byli, tak aby se tomuto slavnému míru i pokutám svrchu psaným dosti stalo bez poškrvny a ourazu všelikterakého.

Také jasně toto oznamujem, jakož z Božího dopuštění smrt Janka, řečeného Hvězda, hajtmána v ta doby obce hradištské, v skonání těchto listův hlavních jest zašla, na kteréhožto místo pečet Bartoňova také v ty doby hauptmána^{a)} z moci naší ubrmanské a rozkázání, i také s jeho dobrou volí přivěšená jest k tomuto. A takéž, jakož jest v těch v tý(ch)ž měřách pana Heřmana z Borotína jakožto nejvyššího vyznavače Pán Bůh neu||choval, že také na jeho místo z volení našeho ubrmanského, tudíž také i obcí s obou stranou, pan Petr Zmrzlík z Svojšína za vyznavače mocného jest zvolen a vyzdvížen. A toho všeho na svědomí a lepší potvrzení pečeti naše vlastní s naším dobrým vědomím přivěšeny jsou k tomuto listu. Datum anno Domini MCCCCXXV^o fer. IV^a post Galli.

fol. 123

^{f)} Orig.: položením.

^{g)} Orig.: držíce.

^{h)} Tak v orig.

^{ch)} Orig.: nepozůstavujem, „my“ schází.

^{a)} Bartoň, hejtman v Čes. Brodě.

II.

Kníže Zikmund se stranou pražskou podvoluje se na mocný rozsudek volených oprávněných ve při se stranou Tábořskou a Orebskou.

(Bez místa, 31. října 1425.)

fol. 116 || || My Zigmund Boží milostí etc. vyznáváme tímto listem obecně všem, že jsme přišli a mocí toho listu přicházíme o všechny nechuti, záští, kteráž jsou mezi námi a pány Pražany, pány, rytíři, panošemi, městy a obcemi k zákonu Božímu a nám příchýlnými s strany jedné a mezi urozenými Janem Roháčem z Dubé, Alšem z Žeberga, Janem Hvězdou z Viece melic a Kunšem z Bělovic i jinými pány, rytíři, panošemi, městy i obcemi Tábořskými i Orebskými jim příchýlnými s strany druhé na ubrmany mocně s obou stranou vydané a mocně volené, na urozené a slovutné pana Bohuslava z Švamberg, pana Mikše Kozíhlavu z Pnětluk¹⁾, Viléma z Postupic, Zbyňka z Buchova, Jana z Smiřic, Šimona od bílého lva, Matyáše z Chlumčan, Jíry knihaře z Nového města, Jana Rěčka, Václava Temlíka z Žatče, Mikuláše z Padařova a Křišťana z Loun, dávající jim plnou moc svou k tomu ubrmanství a slibující tímto listem svou dobrou knížetci víru beze vší zlé lsti a pod základem Lte tisíc kop gr. dobrých stříbrných rázu pražského to zdržeti, splniti i učiniti, což ti svrchu psaní ubrmaní za jeden člověk se smluvíce nám rozkazují a svými listy s svými pečetmi visutými nám vydadí a ty rukojmě v hlavním listu položené pražském a k slibu námi i Pražany prošené vypraviti a ctně a šlechetně beze vší jich škody vyvaditi. A tomu na svědomí a potvrzení pečet naše s naším vědomím a dobrou volí k tomuto listu jest přivěšená, jenž jest dán léta od narození Syna Božího MCCCCXXV, || v tu středu u vigiljí Vše ch Svatých Božích.

fol. 117 ||

III.

Zikmund, kníže litevské, se stranou pražskou přijímá výrok rozhodčích na poli u Vršovic vyřčený a zavazuje se smluvený směr držeti.

(Bez místa a dne; 31. října 1425?)

My Zigmund, z Boží milosti kníže litevské, zcela vyznáváme tímto listem obecně všem nynějším i budoucím, jenž tento list uzří, čísti budou aneb čtouce uslyší: tak jakož z přepuštění Pána Boha všemohoucího rozličné nechuti a záhuby a krve prolévání i jiné nesnáze byly jsou vznikly mezi námi, Pražany, pány, rytíři i městy a obcemi k zákonu Božímu, k nám a k městu Pražskému příchýlnými

¹⁾ Orig.: Pinetluk.

s jedné strany a mezi urozenými, statečnými a slovutnými Janem Roháčem z Dubé, Alšem z Zieberga, Jankem Hvězdou z Vičemelic, Kunšem z Bělovic i jinými pány, rytíři, panošemi, městy i obcemi táborskými a orebskými k zákonu Božímu a k nim příchynými z strany druhé, z nichžto různic a nechutí ty velebné pravdy, o něž sme se zasadili, veliké umdlení, věrní veliké škody a zámutky měli jsou a nepřítelé Boží i naši, ti jsou se tím sílili a velice zveličeli, o kteréžto nechuti a různice mocně s obou stranů na ubrmány sme uručili i sami se zvláštním listem zapsali, jakož toho listové zvláštní s obou stranů pod základy a pokutami velikými jsou uvedeni, kteřížto ubrmané, za jeden člověk smluvivše se před námi i před obcemi velikými s obou stranou, na poli u Vršovic vyřčení a vejpověď sou učinili a konečně věrně a křesťansky nás smířili, jakož o tom¹⁾ ubrmanská výpověď slovo od slova popsaná pod ubrmanskými pečeti oběma stranoma jest vydána. Kterúžto vejpověď i ten křesťanský mír tudíž my i všickni obce s velikou vděčností zjevně sme přijali a mocí tohoto listu přijímáme, slibivše i slibující tímto listem svou dobrou knížetci víru a beze vši zlé lsti tu výpověď držeti a ten slavný mír tvrditi, v něm státi a trvati beze všeho přerušení s Boží pomocí do té smrti. Pakli bychom ten slavný mír v čem zrušili, jehož Bože nedaj, anebo kto z našich zrušil a přestoupil a my se k tomu podlé seznání a rozkázání jednostajného urozených pánův || Smila z Šternberga (a) Petra Svojšína neokázali a neodbyli tak, jakož list s rukojměmi učiněný okazuje, tehdá bychom proti své víře knížetci učinili a základy v listu rukojemném dříve řečeném položené propadli bychom. A na nás anebo na takového, ktožbykolivěk toho míru nedržel vel nedrželi, všeckny obce k zákonu Božímu příchynlé mají sobě pomoci, také aby vždy ten slavný mír v své váze a v celosti byl zachován. A toho na svědomí a na potvrzení pečť naše s naším vědomím a dobrou volí k tomuto listu jest přivěšená. Datum ut supra.

|| fol. 118

IV.

Přístupná listina hejtmanů táborských a orebských k výpovědi smluvců, učiněné na poli u Vršovic.

(Bez místa a data, 31. října 1425?)

Ve jméno Boží Amen. My Jan Roháč z Dubé, Aleš z Žeberga, Jan Hvězda z Vičemelic a Kuneš z Bělovic se pány, rytíři, zemany, panošemi, městy a obcemi Tábořskými a Orebskými i všelijakými osobami k zákonu Božímu a nám příchynými vyznáváme tímto

i) Orig.: jakožto.

fol. 115 ||

listem obecně všem nynějším i budoucím, jenž tento list užří, čísti budou anebo čtouc uslyší: tak jakož z přepuštění pána Boha || všemohúcího z jeho divných soudův pro naše prohřešení a pro jeho svatých příkázání přestupování rozličné nechuti, různice, záhuby, krve prolévání i jiné nesnáze byly sou vznikly mezi námi s jedné a mezi moudrými a opatrnými purgkmistry, konšely i vší obcí měst Pražských i jinými pány, rytíři, panošemi, městy i obcemi k zákonu Božímu a k nim příchýlnými z strany druhé, z níchžto různic a nechutí ty velebné pravdy, o něž^{k)} sme se zasadili, veliké umdlení, věrní veliké škody a zámutki jměli sou a nepřátelé Boží i naši ti sou se tím zslíli a velice zveličeli, o kteréžto nechuti a různice mocně s obou stranou na ubrmány jsme uručili, jakož toho listové s obou stranu pod základy a pokutami velikými jsou udělány. Kterížto ubrmané za jeden člověk smluvivše se, před obcemi velikými s obou stranu na poli u Vršovíc vyrčení a výpověď sou učinili a konečně a křesťansky nás smluvili a smířili, jakož té ubrmanské vejповědi listy pod ubrmanskými pečeti oběma stranama jsou vydány, kterúžto ubrmanskú výpověď i ten křesťanský mír tudíž my i všecky obce s velikú vděčností, s velikým veselím a radostí zjevně přijali sme a přijímáme tímto listem tu vejповěď ubrmanskú držeti a ten slavný mír tvrditi, v něm státi a trvati s Boží pomocí beze všeho přerušení do té smrti. Pakli by kto ten slavný mír v čem zrušil, jehož Bože nedaj, anebo zrušili a k tomu se podlé seznání a rozkázání jednostajného urozených pánův Heřmana z Borotína a Smila z Šternberga neokázali a neodbyli, tak jakož list náš s rukojměmi učiněný okazuje, tehda najprvé ten nebo ti, jenž by ten mír a vejповěď rušili, čest a víru, pokuty i základy v hlavním listu položené ztratí a věčně svého práva a řádu, kteréhož jest v této zemi požíval, má zbaven býti. A na takového neb takové všickni společně za jednoho člověka, jenž v zákoně Božím odpočíváme a tento slavný vel svatý mír zdržíme, jakožto na nevěrného a bezectného, jenž cti ani víry ani || žádného řádu a práva nemá, máme^{l)} dopomoci a jeho z sebe vyobcovati. A jestli že by ten nebo takový hrady, tvrze anebo města jměli, takových za jeden člověk slibujem a máme dobývati, tak vždy, aby ten nebo takový připraveni byli a tomu míru slavnému nepřekáželi a z něho se nikoli nevytrhovali etc.

fol. 116 ||

^{k)} Orig.: níž.

^{l)} Orig. (místo: nemá, máme): nemáme..

REJSTŘÍK JMENNÝ

Sestavili stud. hist. A. Haas a R. Turek.

(Poznámka. Rejstřík zachycuje všechna jména místní a osobní, kromě těch, jimž — jako na př. Praha, Žižka, Tábor, Zikmund nebo řada jmen historických badatelů — dostalo se místa v rejstříku *věcném*. Rejstřík rozlišuje v odkazech svých čísla stran a čísla poznámek k dané straně slušících; údaj III, 218 p 3 znamená na př.: *díl třetí*, str. 218 a pozn. 3 k str. 218. Kde se odkazuje na díl IV, týká se to pouze stran 191 až 218 tohoto svazku; předchozí strany 1—190 jsou registrovány jako poznámky k stranám dílu třetího.)

A.

Adámek II: 165 p 2.
z Adlaru viz Valkoun.
d' Ailli Petr I: 39 p 1.
Aksamitovi bratři II: 118 p 1.
Albrecht, věv. rak., II: 8 p 5, 32, 33, 34 p 1, 40 p 1, 96, 97, 101, 114; III: 65 p 3, 109 p 1, 115 p 4, 124, 125, 126 p 1, 145, 156 p 2, 169 p 1, 183, 193, 207, 208 p 1, 210 p 2, 231, 232 p 1, 252, 260 p 1, 264 p 1, 265, 267, 268, 269 p 3, 275, 279, 281, 281 p 1.
Alfons, král, II: 126 p 1.
Altmann W. I: 149 p 1, 152 p 2; II: 116 p 2, 117 p 1, 165 p 2; III: 19 p 1, 24 p 2, 29 p 3, 45 p 6, 57 p 2, 81 p 2, 127 p 1, 152 p 1, 153 p 3, 169 p 1, 182 p 1, 218 p 3, 4, 232 p 1.
Alžběta, choť Albrechta, věv. rak., III: 124, 125, 156 p 1, 232 p 1; —, králov. pol., II: 144 p 4.
Ambrož kněz I: 92; II: 55 p 1, 89 p 3, 110, 137 p 3, 142 p 5, 165 p 1, 194, 195; III: 49, 51, 65, 105, 108 p 1, 156, 175, 194, 195, 196, 200, 201, 202, 202 p 1, 202 p 2, 203, 203 p 2, 208, 209 p 1, 210 p 2, 211, 224, 237, 238, 257 p 1, 264, 271, 273, 274, 281, 293, 295.
Amos, český bratr, II: 149 p 4.
Anežka, sestra Ž-ova, II: 109.
Angel ze Sumerpurka III: 3 p 1.
Anglie I: 197 p 2; III: 3, 9, 10, 15, 52, 219, 319.
Anna, sestřenice (teta) Ž-ova, II: 109.
Anněnkov J. I: 49 p 1, 157 p 5.
Antoch, kněz tábor., I: 24 p 1; II: 63; III: 95.

Aquilejský patriarcha III: 69 p 2.
z Arku Johanka III: 53 p 2; IV: 203.
Arnošt, věv. rak., II: 35 p 2, 40 p 1.
Arnoštovický farář I: 185 p 1.
Arrianus Flavius III: 69 p 2.
Aschbach I: 58 p 2; II: 111 p 2.
z Assisi František I: 9, 184, 185.
Athanasios III: 307 p 1.
Augšpurk II: 135 p 5; III: 41 p 2.
Aurogallus M. II: 164 p 5.
Aušťecká B. III: 13 p 1, 2; 16 p 1.

B.

Babylon III: 50.
Bachmann II: 90 p 3, 91 p 2, 146 p 2, 152 p 4, 261.
Bakov nad Jiz. III: 99 p 2.
Balbín B. I: 190 p 2; II: 127 p 1, 144 p 3, 160, 165 p 2, 177 p 5; III: 49 p 2, 116 p 1, 119 p 2, 131 p 3, 137 p 1, 205 p 2, 303 p 2; IV: 211.
Balkan III: 130 p 2.
Bandzin hrad III: 252 p 1.
Bartoloměj, sekretář Vitoldův, III: 191 p 1.
Bartoň, hejtman, III: 279 p 1.
Bartoš F. M. (viz rejstřík věcný).
Bartoš Písař I: 50 p 4; II: 164 p 4.
Bartošek z Drahenic viz z Drahenic.
Basilej I: 60, 88 p 2, 105 p 1, 111 p 2, 115, 125 p 2, 127, 128, 130, 131, 132, 151 p 2, 153 p 2, 161 p 2, 4, 166, 194, 195 p 2, 197 p 1; II: 75 p 1, 78, 83 p 3, 86, 113 p 1, 114 p 1, 128; III: 24, 26 p 1, 40 p 2, 41 p 1, 3, 48 p 2, 56 p 2, 57 p 2, 69 p 2, 169 p 1, 220 p 1, 225, 226, 248 p 5, 305, 306, 307, 308 p 1, 310, 311, 317, 321, 323 p 2, 324, 328; IV: 199, 205.

- Baur Louis II: 101 p 1.
 Bavorsy I: 18 p 5; III: 88, 171, 130 p 2, 250 p 5, 254 p 6, 271 p 2; bavor. vévodové III: 52.
 Beatrix, vévodkyně, II: 40 p 1.
 Beausobre I: 169 p 1, 190 p 2.
 Beckovský III: 3 p 3.
 Bečov hrad III: 3, 122.
 Bedřich kněz II: 97.
 Behemštejn hrad III: 68 p 1, 248 p 5.
 Běchovice u Prahy III: 226.
 Bechyně I: 31, 38 p 3, 44 p 1, 45; II: 16 p 2, 31 p 4, 38, 41 p 2, 45, 49, 54, 58, 76 p 1, 108, 121 p 3; III: 18 p 1, 31 p 1, 36, 173 p 3, 176 p 1, 180 p 3, 195; IV: 200 — purkrabí na Bech. II: 49.
 Bechyně Jan II: 76.
 Bechyňsko III: 7, 26, 37 p 3, 49, 123, 206.
 Bělá pod Bezd. III: 97.
 Bělehrad Stol. III: 232 p 1, 234 p 3.
 Belgie I: 17, 19, 190 p 2; III: 94 p 2.
 Bělovice III: 271 p 2.
 z Bělovic Kuneš II: 140; III: 27, 30, 270, 271 p 2, 276 p 5, 279 p 1; IV: 216-7; z — Pavlík panoše III: 271 p 2.
 Benátky I: 63 p 1, 118 p 3, 119, 124, 195 p 5; II: 135; III: 45 p 3, 5, 48 p 2, 56 p 2, 63 p 1, 64 p 1, 65 p 3, 125, 130 p 2, 155 p 1, 3, 4, 309 p 2.
 Benedikt XIII. I: 72 p 2.
 Beneš Minorita viz Minorita.
 Beneš, setník, II: 191 p 3; III: 226.
 Benešov I: 39, 161; II: 22, 23, 24; III: 49 p 1, 84, 188; — (jv. od Děčína) III: 179 p 2.
 z Bergova Ota III: 6 p 2, 254 p 3, 271 p 3, 272 p 1.
 Bernheim I: 8 p 3, 48 p 3.
 Beroun I: 40 p 4, 180; II: 123, 131, 139, 141, 145; III: 92 p 1, 2, 93, 95, 266.
 Besednice II: 48.
 Beschorner Hans III: 6 p 2.
 Bezděz II: 25 p 7; III: 109 p 4, 175 p 1, 177 p 1, 206 p 2, 232.
 Bezdrůžice III: 171.
 Bezold Fr. (viz rejstř. věcný).
 Bidlo Jar. I: 15 p 3, 34 p 5; II: 70 p 3, 134 p 1; III: 3 p 4, 325 p 1; IV: 188-9, 204.
 Bílá hora II: 127 p 1, 164 p 5; III: 46, 321, 328.
 Bílejevský B. I: 128 p 1; II: 164 p 6.
 Bílina II: 141; III: 117, 118 p 1; z — Martin II: 90 p 3.
 Bíňov u Nov. Hradů II: 29, 31, 48.
 Bíňovec, Bíňovcové II: 26, 28, 29, 31, 48.
 Birk A. II: 111 p 2, 112 p 1.
 Biskupec viz z Pelhřimova.
 Bítov II: 24 p 5, 32, 33 p 1; z — (Bítovští) viz z Lichtenburka.
 Blahoslav Jan II: 164 p 6.
 Blaník I: 38 p 2; III: 286 p 1.
 Blansko na Moravě III: 279 p 1.
 Blatná III: 254 p 4, 6.
 Blovice III: 31 p 1.
 Boehmer H. I: 1 p 4, 5, 8 p 1, 10 p 2, 4, 16 p 2.
 Bohemi (etymol.); I: 162 p 2, IV: 200.
 z Bochova Václav I: 161.
 Boleslav Mladá I: 193 p 3; II: 144 p 3; III: 96, 207 p 2.
 Boleslavsko III: 99 p 2, 144 p 1, 195, 245, 325 p 1.
 Bolka, kněžna Kozelská III: 43 p 3.
 z Bolkenhainu Martin III: 202 p 1.
 Bor (u Horažďovic) II: 54, 116 p 2, 140; III: 81 p 2, 3, 241, 299 p 2, 302.
 Bor Velký hrad III: 81 p 2.
 Borotín, hrad a městečko, III: 99 p 2, 233; — z Bor. čiz Landštejna Heřman III: 86 p 2, 99 p 2, 233 p 1, 233 p 2, 234 p 4, 253, 254 p 6, 256, 258, 259, 276 p 1, 277, 278, 279 p 1; IV: 210, 214-5, 218; — Jan III: 86 p 2, 99 p 2, 233 p 2; — mistr Jan II: 101 p 1.
 Borovany I: 16 p 4; II: 1, 2, 3 p 1, 2, 4, 5 p 2, 13 p 3, 16 p 2, 17.
 z Borovnice Velké Pešík II: 8 p 1.
 z Boršova Jan Plachtík II: 9 p 2, 48 p 1; — Mikuláš Plachta II: 9 p 2; — Chmel II: 56.
 Bořčice u Bavorova II: 131 p 3.
 Bořek Diviš viz z Miletínka.
 Boskovice II: 29 p 1; III: 213 p 5, 214 p 2, 280; z — Beneš III: 279 p 1; z — Tas, olomoucký biskup, III: 214 p 2.
 Bosna III: 131 p 1.
 Boušek V. J. III: 221 p 4.

- Bourges I: 182 p 7.
 Bousset I: 48 p 3.
 Brada hrad III: 43, 146, 205.
 Brada Martin Plachtík II: 27, 29, 31;
 — Mikát Odraný II: 191 p 3; — Mi-
 kuláš II: 191 p 3.
 Bradlec hrad III: 99 p 2, 144 p 1.
 Branda, kardinál, III: 247 p 3.
 Brandl V. II: 11 p 2, 22 p 1, 26 p 6,
 33 p 4, 35 p 4, 37 p 6, 41 p 2.
 Brandýs II: 28 p 2; III: 240; z —
 Jiskra III: 130 p 2.
 Branibory I: 68.
 z Branlína viz ze Stajic.
 Branná u Třeboně II: 48, 49; z —
 Haicl II: 49.
 Bratislava (Prešpurk) I: 150, 186 p 1;
 III: 130 p 2, 152, 182, 231 p 1, 248
 p 5.
 Bretholz B. II: 25 p 5; III: 144 p 4,
 232 p 1; IV: 192.
 Brno I: 104 p 2, 127; II: 34, 95 p 1,
 98, 111; III: 23 p 3, 24 p 2, 40 p 2,
 3, 41 p 1, 42 p 3, 45 p 6, 48 p 3, 67
 p 1, 90, 126 p 3, 4, 127, 142 p 3,
 147 p 1, 213 p 2, 231 p 5, 232, 234,
 236, 247, 248 p 5, 250, 281; IV: 195,
 205.
 Brod Český II: 66 p 1, 77, 131 p 2; III:
 92 p 2, 107, 108 p 1, 109, 113 p 3,
 118 p 4, 241, 242, 243, 244, 276 p 4,
 279 p 1; IV: 207.
 Brod Německý I: 60 p 2, 66, 176; II:
 54, 67, 70, 71, 77, 81, 90, 99, 102,
 104, 116, 123, 131, 139, 140, 141,
 144 p 6, 145, 155, 182, 183, 191,
 194; III: 43, 130, 131, 138-49, 152,
 153 p 2, 172 p 1, 173 p 7, 180, 194,
 197, 198, 203 p 2, 213 p 2, 4, 214,
 219, 222, 223, 237 p 2, 241, 270,
 286 p 1, 289, 296, 302.
 z Brodu Ondřej M. I: 11, 17 p 1, 19,
 21 p 1, 32, 33, 34, 35, 36, 63, 66 p 2,
 69, 88 p 1, 94 p 1, 107 p 1, 117 p 2,
 123, 145 p 3, 192 p 2, 193 p 6, 194
 p 5; II: 67, 70 p 2, 71, 81; III: 314
 p 1, 319; IV: 199.
 Brodec = Brod Železný III: 144 p 1.
 Broumov III: 96.
 Brozany IV: 213.
 Brozice II: 18 p 2.
 Brtnice na Jihlavsku III: 144 p 1.
 Brus viz ze Zahrádky.
 Brussel IV: 193.
 Brušperk II: 27 p 17.
 Brute Walter, lollard, I: 16 p 1.
 Břeh II: 78; III: 171 p 5, 172 p 1.
 Břevnov I: 44 p 3; II: 142 p 1; III:
 50.
 Březnice III: 88, 276 p 5, 7.
 Březník II: 24 p 2.
 Březovice tvrz III: 226; z — Jakub
 Kroměříň III: 226; — Jan a Jiří
 III: 226.
 z Březové Vavřinec (viz rejstřík věcný).
 Břežan V. II: 6, 13, 14, 41 p 1, 2;
 III: 121 p 1, 173 p 9.
 Břežany u Prahy II: 142 p 5; — Panen-
 ské III: 108.
 Buddensieg I: 16 p 1.
 Budějovice Čes. I: 44 p 7, 52 p 2, 151;
 II: 2, 4, 6, 7, 8, p 1, 2, 9 p 4, 10,
 16 p 2, 18 p 2, 22, 24, 31 p 4, 32,
 33 p 1, 37 p 7, 39, 40 p 1, 45, 48 p 1,
 52, 53, 54, 55, 116 p 2; III: 27 p 2,
 58 p 1, 81 p 2, 3, 120, 126 p 1, 161,
 173, 254 p 5.
 Budějovicko II: 41, 46, 50; III: 161.
 Budín II: 25 p 7, 117; III: 23 p 3, 24
 p 2, 218, 234 p 3, 247 p 2, 3, 248 p 5.
 Budišín I: 71 p 1, 139 p 3; III: 45 p 6,
 56 p 2, 61, 62 p 1.
 Budyně III: 98 p 1, 244.
 z Buchova Zbyněk, Buchovec, II: 166,
 167; III: 82 p 4, 99, 102, 147 p 1,
 158, 160 p 1, 161, 223, 233, 253,
 254, 255, 256, 259, 269; IV: 212, 216.
 Bukovsko II: 47; III: 31 p 1.
 z Bukvice II: 4 p 1.
 Bulharsko III: 24.
 Burda II: 27 p 8.
 Burdach K. I: 2 p 4, 34 p 2, 183 p 5,
 190 p 5.
 Bůzovský viz z Kunštátu.
 Bydlina kněz I: 24.
 z Bydlína Jan III: 94 p 3.
 Bydžov Nový I: 23 p 1; III: 43, 146,
 224, 238.
 Bydžovský, kněz, I: 106 p 2.
 Bykán III: 241 p 1.
 Bystřice (Nová) I: 52; II: 18 p 2, 25
 p 3, 49, 54, 64 p 2; III: 81, 83 p 2,
 161 p 1; nad Perštejnem II: 18 p 2;
 z — Maixner II: 18 p 2.
 Byteš Velká II: 42 p 1.
 Bzdinka, Jan Hvězda z Vicemilic, II:

61 p 1, 105 p 1, 131, 140, 165 p 2;
III: 51 p 4, 109 p 3, 125, 128, 129,
147 p 1, 148, 150, 154 p 5, 165,
166, 167, 168, 170, 173 p 4, 175,
176 p 1, 180 p 3, 211 p 3, 212 p 3,
225, 238, 241 p 5, 242, 243, 244 p 2,
256, 260 p 1, 270 p 5, 271 p 1, 272,
275, 276 p 8, 277, 278, 279 p 1, 280,
293, 294; IV: 210, 215-7.

C.

Caden (chybně místo Hradec?) III: 36
p 2.
Cáhlov II: 32, 40 p 1, 47.
Calta viz z Hory Kamenné.
Carda Václav III: 166 p 1; IV: 214.
Carlerius Jiljí I: 105 p 1, 125 p 2; II:
86 p 1.
Caro III: 189 p 3, 192 p 1, 248 p 5.
Carvajal kardinál, Karvajal, I: 161 p 2,
164 p 3, 4, 166 p 2, 4, 167 p 4,
182 p 7; II: 114 p 4, 120 p 2, 123
p 1, 126 p 1; III: 123 p 1, 130 p 2.
de Causis Michal I: 16.
Cerekvice Nová III: 110 p 2.
Cesarini Julián I: 60, 121, 130 p 1,
151 p 2, D.
Cikán purkrabí III: 90 p 2.
Ciolek III: 189 p 3.
Cobham lord viz z Oldcastru.
Cochlaeus I: 21 p 1, 125 p 2, 142 p 2,
143 p 1, 144 p 4, 145 p 1; II: 164
p 2, 4, 172 p 3; III: 59 p 2, 63 p 1,
64 p 1, 65 p 3, 103 p 3.
Copacs Mikuláš I: 1 p 4.
Cornštejn II: 32, 50.
Cornštejnský viz z Bitova.
Crespin II: 164 p 6.
Cromwell III: 149 p 2.
Čtibor vévoda III: 220 p 1.
Cyprián sv. III: 8 p 3.
Cyril Jerusalemský III: 36 p 1.
Czobník (Soběnice?) III: 206 p 4, 207
p 2.

Č.

Čapek Jan viz ze Sán.
Čapek kněz I: 146 p 3, 4; III: 297 p 3;
IV: 195.
Čáslav I: 17 p 2, 104, 116, 120, 141;
II: 19 p 7, 109 p 3, 110, 111 p 1,
142 p 5, 164 p 5, 175; III: 41 p 2,

43 p 3, 45 p 3, 56 p 2, 65 p 1, 92,
98-118, 124-30, 145, 147 p 1, 148
p 2, 151-52, 156 p 2, 157 p 2, 163-4,
184, 191 p 1, 201, 204 p 2, 211 p 3,
5, 212, 214 p 4, 223-6, 229, 232 p 2,
233 p 2, 4, 234, 239-41 p 5, 252 p 2,
270 p 7, 271, 273-6, 281 p 1, 286
p 1, 309 p 2.

Čáslavsko III: 91, 119 p 2, 120, 195,
226, 227.

Častkovice III: 110 p 2.

z Častolovic Půta III: 45 p 5, 99, 127
p 2, 177 p 1, 204 p 2, 211 p 3, 231
p 1, 232 p 1, 234 p 3, 237 p 3, 247,
248 p 5; IV: 207.

Čelakovský J. I: 196 p 1; II: 45 p 4;
III: 45 p 6.

Čelistka Jan II: 33 p 1; — Mikuláš ml.
II: 31 p 6.

z Čenova Vlček III: 221 p 1.

z Černčic Arnošt III: 237 p 3.

Černín tvrz III: 238.

Černín, rytíř (z Vysoké?), III: 238,
239 p 1; viz z Chudenic.

Černý Fr. II: 18 p 2, 33, 37 p 6, 42 p 1.

Černý Jan Pražák, lapka, II: 42 p 1.

Černý Kostelec viz Kostelec Černý.

Čeřejov II: 3, 4 p 1, 11, 12 p 2, 13, 16;

z — Šíma II: 3, 4; — Štěpán II: 11.

Čichtice III: 27 p 2.

Čížkrajce II: 26 p 6.

Črnc (omylem Kreuz) IV: 201; —
Mikeš II: 4 p 1; — Jan II: 4 p 1.

Čtveřín III: 144 p 1.

D.

Dalešice II: 24 p 5, 26 p 6.

Dalimil II: 107; III: 56 p 2.

Dalmacie III: 65 p 3.

Darmstadt IV: 204.

Děčín III: 43, 177 p 1, 179 p 2, 206
p 2, 217 p 2.

Delbrück III: 3 p 4, 220 p 5, 296,
297 p 1.

Deštná III: 121 p 1, 173.

z Deštnice Hlaváč III: 229 p 1.

Deštný II: 50.

Dětenice III: 144 p 1; IV: 206.

Dětmár, kronikář, III: 3 p 4.

Dětřich mistr IV: 192.

Děvín hrad III: 177 p 1.

Diels III: 131 p 3, 142 p 2.

- Dinter Ed. II: 80 p 3, 114 p 5.
 Diosgyőr III: 250 p 2.
 Divčí kámen (Maidštejn) III: 254 p 4.
 Divůček Mikeš viz z Jemnišť.
 Dlugosz II: 50; III: 3 p 3, 4 p 1, 40 p 2, 42 p 2, 3, 110 p 2, 131 p 1, 132 p 5, 133 p 3, 134 p 1, 2, 135 p 4, 136, 137 p 4, 138 p 1, 2, 6, 139 p 1, 140 p 1, 141 p 3, 154 p 1, 189 p 2, 250 p 1.
 Dobiáš Jan IV: 199.
 Dobner Gel. I: 195 p 2; II: 90 p 3, 91 p 1, 96 p 1, 104 p 1, 138, 144 p 3, 6, 145 p 3; III: 131 p 4, 148 p 2.
 Dobrkov IV: 202.
 Dobrovice III: 325 p 1.
 Dobrovský J. I: 128, 190 p 2.
 z Dobřemilic (viz z Hluboké) Přibík II: 5 p 2.
 Dobříš III: 164, 280.
 Doksany III: 112 p 3, 117, 145 p 2; IV: 213.
 Dolany tvrz III: 27 p 4.
 z Dolan Štěpán, převor kartusiánský, I: 21 p 3, 4, 6, 7, 34 p 3, 64 p 1, 82 p 1, 89 p 4, 143 p 5.
 z Dolan viz z Riesenburka.
 Dollinger I: 1 p 5, 17 p 1, 2, 33 p 4, 46 p 2.
 Domažlice I: 37, 58 p 3, 59 p 3, 61, 151 p 2, 166; II: 83, 94, 100, 101, 144 p 2, 164 p 6, 165 p 2, 166, 186, 192, 194; III: 90 p 3, 103, 119 p 2, 3, 160, p 2, 169, 171 p 6, 7, 226, 254 p 6, 255 p 4, 275 p 1, 278, 297 p 1, 321; IV: 207; měšťan Badich III: 119 p 2.
 Domečka L. I: 16 p 4.
 z Donína Hynek neboli Jindřich III: 238 p 3.
 Doudleby II: 7, 8 pp, 9 p 2, 10, 11 p 1; II: 26 p 6, 31 p 3, 48.
 z Doudleb II: 8, 189, 9 p 2, 10, 11 p 1, 17, 26 p 6, 31 p 3; Čeněk II: 7, 8 p 5, 9 p 2; Hroch II: 17; Jindřich II: 8 p 4, 18 p 3, 27 p 9, 31; Petr řeč. Svatomír, na Hůrce, II: 7, 8 p 5, 17, 41 p 1; IV: 202; Pešík, Pešek II: 8 p 1; Domin neb ze Slavče II: 6, 7, 8 p 5, 9 p 2, 18, 41 p 1, 53.
 Doupovec, rytíř, III: 92 p 2.
 Drahenice u Vodňan II: 104 p 1; z — Bartošek viz rejstřík věcný.
 z Drachova M. Václav I: 111 p 2, II: 90 p 1.
 Dráňdorf, kněz, I: 16 p 4.
 Drážďany I: 1; II: 107 p 3.
 z Drážďan Mikuláš, I: 1, 1 p 4, 2, 6 p 3, 7, 8 p 3, 10-31, 41, 48, 72 p 2, 73 p 5, 77 p 2, 99, 112, 113, 125 p 1, 127, 155, 182 p 1, 183, 184, 185; II: 15, 151, 152; III: 7, 9, 14 p 2, 16 p 1, 31, 319; IV: 191; — Petr I: 1, 10, 61 p 5, 164, II: 147.
 Dražice III: 99 p 2.
 Drkolná II: 27 p 4.
 Drobovice III: 93 p 1.
 Drochovec z Omleničky Oldřich II: 9 p 3; Fridrich, II: 9.
 Drozdovice (Drozdov) Drosendorf II: 26 p 3, 33, 37 p 6.
 z Dršťky Zdeněk III: 119 p 2, 122 p 5.
 Dsky ves II: 47.
 Dubá III: 206 p 2.
 z Dubé Albrecht III: 237 p 1; — Aleš III: 237 p 1; — Aleš Škopek III: 99 p 2; — Hlaváč III: 177 p 1, 279 p 1; — Hynek III: 45 p 7; — Jindřich II: 7, 17 p 2, 3, 18 p 2, 46; III: 241 p 4; — Ondřej II: 17 p 2, 3, 18; III: 241 p 4; — Ondřej Sokolík II: 17 p 2, 3, 18 p 2, 3, 36, 42 p 1, 46 p 4; — a Leštna Václav I: 120, 120 p 4; II: 7 p 3, 24, 42 p 1; III: 35 p 2, 45 p 6, 7, 47, 48 p 2, 57 p 2; — Berka Hynek (Jindřich) I: 70 p 1; III: 43 p 2, 99 p 2, 205 p 2, 206 p 2; — páni Berkové III: 6 p 2, 206 p 2; — páni III: 237 p 2, 239 p 6.
 z Dubé Jan Roháč I: 130, 152, 154, 194 p 5; II: 17 p 3, 52, 86 p 3, 88, 110, 111, 140 p 2, 142 p 5, 144 p 6, 168, 173 p 4, 174 p 1; III: 81, 86 p 1, 99, 102 p 2, 120, 121 p 4, 147 p 1, 148, 160 p 1, 173, 202, 203, 223, 224, 225, 228, 238, 241 p 1, 242, 254 p 6, 255, 256, 271, 276 p 1, 5, 8, 279 p 1; IV: 216-7.
 Dubenky Horní III: 212 p 3.
 Dubina vrch III: 241 p 1.
 Dublovice u Sedlčan II: 42 p 1.
 Dubné, z — Beneš III: 254 p 5.
 Dubravius Jan II: 164 p 4; III: 131, 213 p 2.
 z Dubrovňka Šimon, biskup v Trogiru,

III: 69 p 2; — dr. Stojkovič, III: 69 p 2.

Dudík B. I: 1 p 5, 92 p 2.

Duchcov I: 84 p 1; III: 165, 280.

Dukovany nad Jihl. II: 26 p 6.

Dvorce neb Dvořec pod Borovany

II: 2, 4, 5; IV: 201-2; z — II: 3 p 4,

4, 8, 14; Licek II: 2 p 4, 3; Oldřich

Licek II: 3 p 2; Oldřich II: 3; z —

Lickové IV: 201-2; Štěpán IV: 202;

Matěj II: 31 p 4; Vilém Pucek II:

2, 5, 10, 13; IV: 201-2.

Dvorec u Třeboně IV, 201.

ze Dvorce Kuštajn (Gutštejn) II: 165 p 2; III: 171 p 6.

Dvorský Fr. II: 24 p 5, 172 p 3.

Dvory ves II: 48.

Dvořák R. III: 119 p 1, 125 p 3.

Dvořiště Dol. II: 48.

Dvůr Králové II: 110, 175; III: 96,

195, 196, 197, 201, 208, 212, 223,

224, 238, 275; IV: 206.

E.

Ebendorfer z Haselbachu Tomáš I:

18 p 2; II: 25 p 7, 34 p 1, 35 p 2,

111, 111 p 2, 112, 113, 114 p 4, 5,

115 p 2, 116, 129, 130 p 4; III: 53

p 5, 55, 57, 58 p 1, 125 p 3, 130 p 2,

131 p 7, 135, 138 p 3, 140 p 1, 141,

142, 314 p 1, 323 p 1, 325 p 2.

Eccard II: 118 p 4.

z Egerberka viz z Ókoře.

Elsasy, III: 34 p 4.

Elsterberk hrad III: 171 p 2; z — Jin-
dřich na Plané III: 171 p 2.

d'Elvert II: 34 p 1.

Emler J. II: 141 p 2, 144 p 3; IV: 211.

Eneáš Sylvius (v. rejstř. věc.).

Engelmüller K. III: 303 p 2.

Engliš Petr I: 16 p 1, 18 p 4, 19, 49 p 1,

103 p 1, 111 p 2, 130 p 1, 141, 143;

II: 82, 142, 152 p 3; III: 48 p 1,

111 p 1, 125 p 1, 147, 248 p 4, 249

p 1, 250 p 4; IV: 191, 195, 200.

Epinge Friedrich, mistr, I: 8.

Erasmus Rotterd. II: 27, 149.

Erben K. J. I: 17 p 3; III: 222 p 3.

z Erhartic viz z Heraldic.

Ertl V. IV: 203.

Ertleich Jacobus II: 42 p 1.

Eugen, papež, II: 129.

F.

Faber Fr. II: 149 p 1.

Falkenberg III: 238 p 3.

Faulfiš Mikuláš I: 164; II: 133 p 1.

Fehr Hans I, 191 p 2;

Fejfalík Jul. I: 20 p 3, 23 p 1, 4, 191

p 3; II: 74, 108 p 3.

Ferdinand I. II: 142 p 5, III: 326

p 1, 327.

Ferdinand, biskup Lucenský, papež.

legát, I: 75 p 1; III: 6 p 4, 41 p 3,

43 p 3, 45 p 6, 48 p 1, 56 p 2, 57 p 1,

59 p 2, 60 p 1, 61, 62 p 1, 3, 63, 64,

65 p 1, 66 p 1, 67, 69, 72, 74, 111 p 3,

184, 307, 311.

Fikrlc Jar. I: 18 p 4, 120 p 4; II: 68

p 1, 69 p 2, 128 p 3. III: 13 p 2.

Finkel III: 3 p 4.

de Fiori Jáchym I: 10 p 1, 48 p 3, 190

p 2; IV: 194.

Flaccius Illyricus II: 164 p 4.

Flajšhans V. I: 5 p 2, 17 p 2, 23 p 1,

89 p 4, 6, 90 p 2, 92 p 2, 106 p 2;

II: 2 p 1, 16 p 1, 144 p 2; III: 52

p 3; IV: 191-2, 195.

Flandry IV: 194, 198.

Flaška viz z Richemburka.

Florencie II: 135; III: 41 p 3, 125 p 4.

Foch, generál, III: 286 p 1.

Fojtland III: 118 p 3.

Folkenstorfer z Kolmuče Jiří II: 25

p 2, 26, 36 p 1.

Folkhyrde viz Kvintin.

Francie III: 13 p 2, 20, 318, 320, 330;

IV: 198.

Franke I: 65 p 2.

Frankenberger (viz rejstř. věc.).

Frankfurt III: 138 p 4.

Friauf (z Vojslavic?) II: 23 p 2.

Fricovice, Fritzenhof, II: 27 p 17.

Fridrich III., císař, I: 160, 161; II:

32, 111; III: 146.

Fridrich, markrabí branibor., I: 59

p 3, 60; III: 122 p 5, 165, 176 p 3,

177, 179 p 1, 2, 181, 182, 186 p 1,

192, 210 p 3.

Friedjung I: 33 p 4.

Friedrich G. II: 6 p 2, 7, 15 p 1; IV:

201.

Fries I: 18 p 7.

z Frimburka Anna III: 88, 254 p 6,

255.

Frinta A. II: 19 p 6; IV: 193.
 Fuetr Ed. I: 160 p 1.
 Fulgoso Baptista, dože Janovský, II:
 127 p 3, 164 p 4; III: 302 p 1.

G.

Galet Jan kněz I: 166 p 4.
 z Garbova Záviše Černý III: 131 p 1,
 135, 139 p 4.
 Gaus David II: 164 p 4.
 Gebauer J. II: 72 p 1, 132 p 1.
 Gemelitz, hrad, viz Kamenice.
 Geras II: 26 p 2.
 Gerson Jan I: 195 p 3.
 Gindely A. I: D.
 Glücklich Jul. I: 10 p 1, 34 p 2, 95 p 1,
 183 p 3.
 Gobink viz Czobnik.
 Gobr (Gopprechts?) II: 26 p 3, 28
 p 2, 36.
 Goll J. (v. rejstř. věc.).
 Golubac hrad III: 131 p 1.
 Gopprechts II: 26 p 3.
 Górski III: 3 p 4.
 sv. Gotharda vršek III: 204 p 5, 239.
 Gotinky II: 151; III: 303 p 2.
 Grabmann M. I: 95 p 1.
 Grabštejn III: 238 p 3.
 Gradl J. I: 107 p 2.
 Griesbach u Ličova II: 26 p 3.
 Grodno III, 250.
 Grunwald, Tannenberk, III: 3 p 3, 4,
 4, 131 p 1, 154 p 2, 299.
 Guth K. II: 151 p 1; III: 303 p 2.
 Gutštejn III: 171 p 6; z — Burian na
 Rabštejně III: 171 p 6; Jan III:
 171 p 6. Viz z Dvorce.

H.

Habry III: 139 p 2, 140 p 1, 4, 141,
 146.
 Hadač V. IV: 201.
 Hadibor II: 27 p 8.
 z Hafnern Tschenko II: 12 p 1; Jan
 II: 12 p 1.
 Hafnern viz Klenf.
 von Hagen I: 149 p 1.
 Hájek z Libočan Václ. I: 168; II:
 80 p 3, 164 p 4, 6, 177 p 5; III: 37
 p 2, 112 p 2, 116 p 1, 137 p 2, 4, 141
 p 3, 175 p 1, 205 p 2, 211 p 3, 213 p 2,

239 p 7, 244 p 1, 2, 252 p 2, 272,
 273, 276 p 4, 326.
 Hájková-Jonášová III: 286 p 1.
 Halba, lapka, II: 26, 29, 50.
 Hamr (Ostrov - Hamry) III: 121 p 2.
 Hansa, Uher, lapka, II: 25, 50.
 z Hardegga hr. I: 180 p 2; II: 144 p 1.
 Hardt I: 21 p 1, 23 p 3.
 Hartmann Moritz I: 170.
 z Hasenburka Zajícové: Zbyněk I:
 114; — Zajíc III: 98 p 1; — Mi-
 kuláš III: 98 p 1, 237 p 1; — Vilém
 III: 45 p 7, 47, 48 p 1, 51 p 3, 127
 p 2.
 Hasištejnský viz z Lobkovic.
 Hašek jednoooký II: 42 p 1.
 Haškovec Lad. II: 19 p 7.
 Haškovec Mir. III: 303 p 2.
 Hauck A. I: 1 p 4, 17 p 6, 23 p 3.
 Haupt H. I: 10 p 1, 16 p 2, 4, 18 p 7.
 Hausruck II: 35.
 Havel M., hvězdář, I: 35 p 1.
 Havlík, kněz v Betlémě, I: 11; II: 84
 p 3.
 Heckenbach IV: 193.
 Hedijs Kašpar II: 164 p 5.
 Hegel K. II: 118 p 1.
 z Heimburka Řehoř II: 164 p 5.
 Heimpel IV: 205.
 Helfenburk II: 25 p 6; 49, 52; III:
 173.
 z Helfenštejna viz z Kravař a ze Stráž-
 nice.
 Helfert Vlad. III: 303 p 2.
 Helm, III: 3 p 1.
 Hennig R. III: 34 p 4.
 Henslín, hamrník, III: 121 p 2.
 Heralec II: 27 p 16.
 Heraltice II: 24, 27 p 7; z — II: 42
 p 1; — Artlib II: 24 p 3; — Bohu-
 nek II: 24 p 3; — Mikuláš II: 18
 p 2, 24 p 3; — Jan Tlačisvět II:
 24 p 3, 6; — Matěj II: 24 p 3;
 — Smil II: 24 p 3.
 z Heršláku Beneš Macuta II: 23, 31
 p 7, 47, 48 p 1; III: 51 p 1; — Čeněk
 II: 9 p 2; — Domin II: 9 p 2.
 Herštejn Nový III: 171 p 2; z — Jan
 III: 171 p 2.
 Heveker III: 3 p 4.
 Hilarius Litoměřický II: 131, 132 p 2,
 133.
 His R. III: 2 p 1.

- Hlas rytíř viz z Kamenice.
Hlaváč viz z Lipého.
z Hlaváčova Prokop Lupáč II: 164 p 4.
Hlavatec II: 27, 48; z — Roubíkové II: 25 p 6, 33 p 1; Racek II: 33 p 1, 50.
Hlohovské knížectví III: 131 p 8.
Hlošina P. II: 109, 110.
Hluboká II: 5 p 2, 11 p 4, 27 p 18, 55; III: 27 p 4, 173 p 4, 254 p 4.
Hnězdenský arcibiskup III: 185 p 1.
Hobzí tvrz II: 24.
z Hobzí Jan II: 24 p 4; — Mikeš II: 24 p 6.
Hodětín II: 191, 192, 193; z — Hájek Jan II: 191 p 5, 192 p 3; III: 286 p 1, 297 p 1.
Höfler K. (v. rejstř. věc.).
Hofman Lad. I: 58 p 2, 59 p 1, 153 p 2; I: D; III: 220 p 1.
Hoch K. I: 96 p 1, 98 p 4, 99 p 2, 101 p 1, 132 p 2, 133 p 2, 140 p 1, 157 p 3; II: 192 p 3.
Holandsko III: 52.
Holešov III: 208 p 2.
Holič III: 130 p 2, 216.
Holinka R. IV: 191-2, 193-4.
Holkov II: 10, 18; z H. II: 11 p 1; z — Matěj II: 10, 11, 13 p 1.
Holohlavy tvrz III: 280.
Holoubek hrad II: 24 p 5; z H. Bo-hušek II: 24 p 5, 33 p 5.
Holštejn III: 147 p 1, 279 p 1; z H. Hyncík a Vok III: 147 p 1, 279 p 1.
Holý Jan II: 27 p 8.
Holý Kamil III: 296 p 3.
Holý vrch u Chrástán IV: 211.
Honštejn I: 70 p 1.
Hora Černá III: 279 p 1.
Hora Červená II: 143 p 2; z Červ. H. Hynek III: 237, 237 p 2; — Jan III: 237 p 2, 3; — Půta III: 237 p 3.
z Hory Kamenné Calta Burian III: 243 p 3.
Hora Kunětická III: 196, 201, 210.
Hora Kutná I: 54 p 1, 69, 137; II: 24, 71, 72, 90, 99 p 3, 105 p 1, 107, 115, 117, 118 p 3, 123, 131 p 1, 139, 145, 146, 155, 179; III: 16, 41, 41 p 1, 3, 42 p 1, 45-48, 54 p 1, 56 p 2, 58, 59, 62, 63, 65 p 3, 67 p 1, 69 p 2, 72, 73, 85 p 2, 88 p 1, 89, 92 p 1, 93 p 1, 4, 96 p 2, 98 p 1, 99, 103 p 3, 108 p 1, 109 p 4, 110, 112-115, 118 p 4, 122, 125, 128-143, 145, 149 p 2, 152, 173 p 7, 180, 204 p 2, 211 p 3, 213 p 3, 214 p 4, 225 p 1, 226 p 1, 229 p 1, 234, 240, 241 p 1, 5, 252 p 2, 270, 273 p. 2, 275, 276 p 8, 282, 286 p 1, 289, 296, 297 p 1, 299 p 2; IV: 206.
Hora Olivetská (Hora Zelená) III: 167.
Horažďovice II: 191 p 3; III: 81 p 2, 82, 103 p 1, 160 p 1, 161, 255 p 4, 275 p 1.
Horčíčka A. II: 90 p 3, 91 p 1.
Horky II: 24 p 2.
Horký J. E. II: 21 p 2.
Hormayer III: 130 p 2.
z Horošovic(?) Beneš II: 191 p 3.
Horšův Týn viz Týn Horšův.
Hořice II: 140, 142 p 5; III: 195 p 1, 204 p 1, 3, 205 p 1, 2, 3, 4, 206 p 2, 215 p 1, 223, 224, 238, 242, 299 p 2.
Hořovice III: 164; IV: 209; z H. Beneš II: 137 p 4; IV: 204.
z Hostačova Aleš II: 191 p 3.
Hostinné III: 98 p 1, 99 p 2, 238 p 5, 253.
Hoštka II: 191 p 3; III: 206.
z Houbic Horyna Václav III: 226.
Houska III: 99 p 2.
Hrad Nový u Kunratic II: 76, 80 p 3; III: 79.
Hradec Jindřichův II: 49, 50, 64 p 2, 83 p 3, 108 p 1, 128 p 3; III: 121 p 2, 260 p 1.
z Hradce (Jindř.) páni II: 24, 25 p 3, 40 p 1, 46; III: 94, 121 p 1, 4, 212; — Jan ml. II: 25 p 2, 3, 116 p 2; III: 82 p 2, 212 p 3 (Vavák z Bílkova) II: 108 p 1; IV: 205; — Jindřich III: 37 p 3; — Menhart II: 83 p 3, 144 p 5; III: 115 p 2, 121, 213 p 3, 224 p 1, 254 p 1.
z Hradce Oldřich Vavák I: 24 p 1, 167 p 4; II: 88; III: 42 p 3, 82 p 2, 83, 85, 86, 87 p 2, 89, 94, 96, 99 p 2, 102, 108, 115 p 2, 121 p 4, 224 p 1, 254 p 6.
Hradec Králové I: 103, 139 p 3, 142, 195 p 2; II: 89 p 3, 91, 92, 99, 102, 103, 104, 109 p 3, 110 p 1, 111 p 1,

118 p 3, 137 p 2, 142 p 5, 143 p 2, 155, 157, 164 p 5, 165 p 1, 2, 193; III: 30, 36 p 2, 45 p 6, 7, 49, 51, 59 p 2, 65, 72 p 3, 92, 96 p 5, 97, 105, 156, 157, 175 p 2, 183 p 1, 194-8, 200-4, 206 p 2, 208-12 p 2, 222-6, 234, 237 p 4, 238, 257 p 1, 260 p 1, 264, 271 p 1, 273-7, 293, 301, 302 p 3; IV: 206.
 z Hradce Jan mistr I: 120 p 4, 123 p 1, 124.
 Hradecko II: 99; III: 49, 72 p 3, 79, 99, 106, 119 p 2, 147 p 1, 194, 195, 196, 197, 198, 201, 203, 204 p 3, 205 p 1, 3, 207, 224, 242, 255, 261 p 1, 300 p 3; IV: 194.
 Hrádek III: 160 p 1; — Čejchanův n. Sáz. II: 24; — tyrz u Budišovic II: 24; — podle Říše II: 25 p 2; — Komorní II: 24 p 6; — Kozl, viz Kozl; — Štědrý IV: 209.
 z Hrádku Anežka II: 24 p 6; — Diviš II: 18 p 2, 24 p 6, 37; — Mikšík II: 24 p 6; — Přech II: 24 p 6.
 Hradiště Mnichovo I: 84 p 1; III: 50, 195, 197, 198, 201; — Uherské III: 126 p 2, 4.
 Hradý Nové II: 2, 26 p 1, 4, 28, 31, 36 p 5, 52; III: 173.
 Hranice III: 142 p 3, 215 p 1.
 Hrdibor vладыka II: 49 p 1.
 Hrdina K. III: 303 p 2.
 Hrejsa Fr. III: 286 p 1.
 Hromádka (Hromada) z Jistebnice I: 39 p 3; III: 33 p 3, 45 p 5, 88 p 1, 204 p 2.
 Hrubý Fr. II: 97 p 3; — Hynek I: 89 p 2.
 Hruška J. O. I: 170 p 2.
 Hruža z Vhlav III: 121 p 1.
 Huber A. II: 32 p 4, 33 p 5, 34 p 4, 35 p 1; IV: 206.
 Huler Zikm. II, 15 p 1; III: 188 p 4.
 Humpolec III: 131.
 Hus hrad II: 26 p 7, 37 p 5, 42 p 1, 43; III: 27 p 2, 174, 254; — M. Jan (v. rejstř. věcný).
 z Husi Mikuláš I: 39, 53 p 5, 54, 165, 175, 195; II: 35 p 2, 39, 40, 42 p 1, 61, 62, 88, 94 p 2, 121, 180; III: 27 p 2, 3, 29 p 2, 37, 39, 49, 50 p 3, 79, 84, 85, 86 p 1, 87 p 2, 3, 111, 126 p 2, 141 p 3, 154, 167, 174.

Húska Jan I: 161 p 4; — viz Martin Loquis.
 z Hustiřan viz z Mokrovous.
 Hutten Oldřich II: 164 p 3, 5; III: 302 p 1, 303.
 Hvězda Jan z Vicemilic viz Bzdinka.
 Hýsek M. III: 303 p 2.

CH.

Chaloupecký V. (v. rejstřík věcný).
 Chalupný E. I: 34 p 2; III: 286 p 1.
 Cheb I: 127, 131, 151 p 2, D; II: 114 p 1; III: 83 p 1, 103 p 1, 118, 122 p 4, 5, 171 p 2, 176 p 3, 225, 253 p 1, 266 p 1, 305, 310, 311.
 Chebsko III: 88, 119.
 z Chelčic Vojtěch farář I: 44 p 7.
 Chelčický Petr I: 1 p 2, 5 p 4, 8 p 3, 14, 17, 18 p 4, 5, 19 p 4, 34 p 2, 46 p 2, 49 p 1, 82, 95, 98, 101, 107, 111, 127 p 2, 3, 131, 137, 155-60, 174 p 2, 176 p 4, 6, 184, 186 p 2, 187 p 2, 188 p 1, 2, 190-2 p 1, 194 p 2, 195 p 4, 198, D; II: 56, 71, 74, 128, 132 p 1, 149, 150, 158, 162, 176, 180, 196; III: 141 p 3, 154 p 2, 156, 286 p 1, 301, 318, 325 p 1, 326; IV: 191, 196, 204.
 z Chlumu Kepka Jan III: 99 p 2; — a na Košumbece Vilém Slavata III: 177 p 1; — Lacembok Jan II: 88; III: 43 p 3; — L. Jindřich III: 6 p 2, 43 p 3, 99 p 2.
 z Chlumce Petr III: 171 p 2.
 z Chlumčan Lauda Mat. I: 50 p 4; II: 137 p 2; III: 187 p 2, 192 p 4; IV: 212, 216.
 Chlumec nad Cidl. III: 242 p 1, 271 p 3, 272 p 1, 277 p 3.
 Chlumecký Petr II: 97 p 3.
 Chocet IV: 207.
 Chodek M. Jan III: 45 p 3, 45 p 5.
 Chomutov I: 53 p 2; II: 64, 65, 77, 106 p 3, 118 p 3, 123, 131, 139, 141, 144, 146 p 1, 149 p 1, 192; III: 91 p 2, 92 p 1, 93, 95, 118, 141 p 2.
 Chorvaté III: 52, 131.
 Chotěboř II: 26 p 2, 99 p 3, 145, 146 p 1; III: 45 p 5, 88 p 1, 91, 92 p 1, 93, 204 p 2, 270.
 Chotěšov II: 99 p 1; III: 88.
 Chotětov III: 207 p 2.

Chotoviny II: 31 p 2.
 z Chrastu Petr III: 171 p 2.
 Chrastava III: 238 p 3.
 Chrástany u Týna n. Vlt. IV: 211.
 Chrudim II: 115 p 2; III: 45 p 5,
 88 p 1, 93, 94, 147 p 1, 183 p 1,
 194, 196, 201, 209, 213 p 4, 214 p 4,
 226, 278.
 z Chrudimě Matouš, písař, II: 137,
 137 p 3; III: 217.
 Chrudimsko III: 195, 226.
 Chudenice III: 27 p 4; z Ch. Černín
 I: 180 p 2.
 Chudoba viz z Ralska.
 Chuchlice II: 9.
 Chval viz z Machovic.
 Chvalkov II: 26 p 6.
 z Chvalkovic Jiřík III: 51 p 4, 147 p 1.
 Chvojnov. farář Jan I: 34 p 2.
 Chytil A. I: 173 p 2, 190 p 2; — K. I:
 6 p 2, 3, 8 p 1, 48 p 3; II: 151 p 1,
 152.
 Chýnov II: 46 p 4.

I.

z Isenburka Jindřich III: 55.
 Ivančice III: 213 p 2, 270 p 5, 280 p 1.

J.

Jablonné III: 207 p 2, 238 p 3.
 Jafet Jan II: 164 p 6, 165 p 2.
 Jagelovci čeští III: 326.
 Jagić V. I: 157 p 5.
 Jakoubek ze Stříbra (viz rejstř. věc.).
 Jan, král čes., II: 45.
 Jan XXIII. I: 58 p 2, 72 p 2.
 Janko Jos. I: 89 p 3.
 z Janova Matěj I: 2 p 4, 5 p 4, 8 p 3,
 9, 10, 13, 15 p 1, 3, 6, 17 p 6, 18,
 65 p 2, 73 p 5, 114, 131, 136 p 2,
 143 p 5, 145, 165, 184, 185 p 3, 190
 p 2; III: 31, 310; IV: 191.
 z Janovic Petr III: 85 p 2, 87 p 2,
 109 p 4; — Purkart III: 85 p 2, 87 p 2,
 109 p 4, 171 p 2.
 Jaroměř I: 68 p 2, 69; II: 47, 65, 110,
 137 p 2, 175; III: 56 p 2, 96, 98,
 195, 196, 197, 201, 208, 211, 212,
 223, 224, 225, 226, 237 p 2, 275;
 IV: 206; Štěpán probošt I: 68 p 3.
 Jastrebov VI. I: 45 p 2, 46 p 2, 96 p 1,

103 p 4, 125 p 1, 126 p 4, 127 p 2,
 128 p 1, 132 p 1, 133 p 2, 139 p 6,
 158 p 1, 174 p 2.
 Jednota bratrská III: 286 p 1, 325 p 1,
 326, 327.
 Jedovary II: 4, 8 p 1, 18; z — Ješek
 (Kreuz) Črnc II: 3, 4, 11; — Štěpán
 II: 3, 4, 11.
 Jecht III: 18 p 3, 43 p 2, 52 p 3, 62 p 1,
 64 p 1, 137 p 5, 175 p 1, 179 p 2,
 188 p 3, 206 p 2, 3, 4, 238 p 3, 244
 p 2; IV: 203.
 z Jelení Řehoř Hrubý II: 150.
 Jemnice II: 26 p 3, 27 p 1, 31 p 7, 36;
 III: 126 p 1, 2, 169 p 1.
 z Jemništ Divůček, mincmistr, I: 151,
 152; II: 101 p 1; III: 37 p 2, 45 p 5,
 6, 48 p 2, 57 p 2, 88.
 Jena II: 151; III: 288, 303 p 2.
 Jeníček V. V. II: 19 p 7.
 z Jenštejna Jan, arcib. pr., I: 35, 65,
 190 p 1, 191, 197; II: 114 p 5; III:
 99 p 2, 108 p 3, 319; — Pavel III:
 83 p 3, 108 p 3; — Václav III: 99
 p 2, 108 p 3, 113.
 Jeronym Mistr I: 17 p 1, 21 p 1, 5,
 22, 25, 56, 57, 64 p 1, 67, 146 p 3,
 165, 168 p 1; II: 81, 89, 91, 107,
 118, 152 p 3, 179; III: 5 p 2, 6 p 4,
 7, 13 p 2, 14, 19, 23 p 3, 56 p 2, 213,
 248 p 5, 321 p 1, 328; IV: 191, 205.
 sv. Jeronym III: 36 p 1.
 Jesenic Jan M. I: 20 p 3, 26, 27 p 2,
 29 p 1, 30, 31; III: 13 p 2, 15 p 3.
 Jestřebí III: 279 p 1.
 Jevišovice II: 25 p 7, 27 p 6, 19, 29,
 34 p 1, 36, 37 p 6, 44; III: 126 p 1;
 z — Jindř. St. II: 24 p 5; — Jindř.
 ml. II: 34 p 1; — Petr II: 34 (viz
 z Kunštátu).
 „z Jaispic“ (Jevišovic) II: 27 p 19, 48
 (viz z Kunštátu).
 z Ježova Vojtěch Rankův I: 35 p 1.
 Jičín III: 43, 99 p 2, 137 p 5, 144 p 1,
 146, 195, 238.
 z Jičína mistr I: 14, 17 p 4, 19 p 2,
 24 p 1, 46 p 2, 92 p 1, 96 p 4, 99,
 100, 107, 112 p 3, 125 p 1, 126, 127,
 131, 155, 183, 184 p 1, 185; II: 63
 p 1, 107 p 4, 173, 185 p 1; III: 94
 p 2, 3; IV: 196.
 Jičínsko II: 99; III: 43, 49, 99, 195,
 201.

Jihlava I: 166; II: 24 p 2, 26 p 3, 32 p 3, 111; III: 3 p 1, 126 p 1, 2, 127 p 1, 129, 130, 131, 138, 212, 213 p 2; z — Václav II: 96 p 5, 97 p 3, 98 p 1, 114 p 1, 148 p 3.

Jihlavsko III: 144 p 1.

Jilava (Ilava) III: 219 p 2, 220 p 1.

Jilemnice III: 144 p 1; srv. z Valdštejna.

Jilmíš II: 27, 29.

Jindřich kněz II: 142 p 1.

Jindřichohradecko III: 260 p 1.

Jíra knihář (Nov. město praž.) IV: 212, 216.

Jíra II: 191 p 3.

Jireček H. III: 130 p 2.

Jireček J. III: 216.

Jiří z Poděbrad, viz z Poděbrad.

Jirink (z Plzeňska) lapka II: 26, 27 p 9, 29.

Jistebnice I: 122; z — Hromádka III: 88 p 1; — Zikmund mistr I: 21 p 7.

Jivovice II: 31 p 3; z — II: 26 p 6, 31 p 3; — Pešík 1385 II: 8 p 1; — Plachtové, Plachtíkové II: 2 p 2, 9 p 2, 31.

Joachimson Pavel I: 160 p 1; II: 111 p 2, 135 p 5.

Johanna, královna čes., II: 134.

Johlin mnich viz z Vodňan.

Jordán II: 72.

Jorgl II: 48 p 1.

Josef II. III: 37 p 3.

Jošt, markrabí mor., II: 24 p 6, 25 p 7, 32, 33 p 2, 3, 34 p 3, 38, 41, 97, 134, 135; III: 110, 144 p 1.

Jun I: 183 p 1.

Jungmann II: 136 p 3, 165 p 2.

K.

Kadaň I: 24 p 1; II: 77; III: 56 p 2, 118, 176 p 3, 178 p 1.

Kájov I: 126 p 2; II: 53 p 1.

Kalich hrad II: 195; III: 97 p 2, 118, 206 p 1, 2, 207, 245, 256, 296.

z Kalicha Jan Žižka III: 83 p 1, 147 p 1, 254, 255; — Jaroslav III: 225.

Kalina Tomáš II: 132 p 2.

Kalousek J. (viz rejstř. věcný).

Kamarýt viz z Žirovnice.

Kamenice Česká III: 205, 206 p 2.

Kamenice nad Lípou II: 63 p 1, 116 p 2; III: 82 p 2, 121 p 1, 279 p 1.

z Kamenice Hlas rytíř II: 17 p 2; III: 108, 111 p 1, 114, 171 p 2, 177 p 1, 241 p 4.

Kániš Petr I: 24 p 1, 49, 112 p 3, 126 p 4, 127; II: 63 p 1; III: 94 p 3.

Kaňk III: 136, 137 p 4.

Kantner Konrád, kníže olešnický, III: 131 p 8.

Kapistran II: 130, 135 p 5.

Kaplice II: 9, 27 p 9, 47, 48, 49.

Karásek J. I: 5 p 4, 158 p 3.

Kardinál Jan M. I: 25 p 2, 26, 30, 98 p 3, 103 p 1; II: 131 p 1; III: 13 p 2, 15, 111 p 1, 125 p 1, 145.

Karel IV. I: 73, 117, 162 p 2, 163; II: 13, 45 p 1, 89, 111 p 2, 118 p 4,

130, 131 p 3, 141 p 2, 144 p 3, 147; III: 1, 2, 30 p 3, 45 p 6, 56 p 2, 73,

108 p 3, 324; IV: 202, 204; — Veliký II: 80 p 1.

Karlík Míšněnín lapka II: 27, 50.

Karlovy Vary III: 122.

Karlsfried hrad III: 238 p 3.

Karlštejn I: 67, 70, 73 p 4; II: 80 p 1, 104; III: 108, 109 p 4, 164, 165,

166, 174, 175, 176, 177, 178 p 1, 179, 180 p 3, 182, 239, 240 p 3, 241

p 2, 242, 243, 244; IV: 209; — nad Dyjí II: 26 p 3, 28 p 2; z — Zikmund II: 26 p 3, 28 p 2.

Kartouzy klášter II: 108 p 4, 145.

Karvajal viz Carvajal.

Kasejovice III: 254 p 6.

Kašperk III: 88.

Kavčí hrad u Valdštejna IV: 204.

Kazimír, král polský, II: 144 p 4.

Kdyně III: 27 p 4, 171 p 2.

Kepka viz z Chlumu.

Kern, právní historik, 2 p 1, 310 p 1, 330.

Kežmark III: 183, 189 p 1, 191 p 1, 252.

Kirchschlag viz Světlík.

Kladruby II: 65, 79, 99 p 1, 123; III: 88, 89, 90.

Kladsko III: 146, 202 p 1, 231 p 1, 242, 251 p 1.

Klaret II: 2 p 1, 16 p 1.

Klatovsko III: 109 p 4, 260 p 1.

Klatovy I: 20, 45, 132, 133; II: 54, 61 p 3, 77 p 1, 91, 92; III: 27 p 4,

28 p 5, 36 p 2, 45 p 6, 80, 83, 122 p 4, 123 p 1, 160 p 2, 161, 169, 171

- p 7, 242, 243, 244 p 2, 250 p 5, 254 p 5, 6, 255 p 2, 258, 260 p 1, 261 p 1, 275, 278, 279, 303 p 2; IV: 207; z — Kulíšek Baltazar III: 303 p 2; — Petr dominikán I: 18 p 2.
- Kleč II: 27.
- Klenf u Krumlova II: 12 p 1; z — Čeněk II: 11, 12.
- z Klenové Přibík III: 254 p 2, 5, 6; IV: 206.
- Kletce II: 48.
- Klicman L. I: 142 p 2, 144 p 4.
- Klimesch II: 46 p 6.
- Klokoty I: 126; II: 63, 108 p 1; III: 94 p 2, 286 p 1.
- Klosterneuburg III: 52 p 2, 130 p 2, 213 p 1, 252 p 2, 279 p 2.
- Kluky tvrz III: 226 p 1.
- Knaisl Petr II: 27 p 8.
- z Kněžmostu Valečovský viz Valečovský Vaněk.
- Knott R. II: 80 p 3.
- Koblih Jan rytíř III: 92 p 2.
- Kobr viz Gobr.
- Kocléřov II: 15 p 3; z — Ludvík (— z Winterberka) II: 15 p 3.
- Köhler III: 3 p 4.
- Kolář Ant. IV: 204.
- Kolář Mart. I: 70 p 1, 187 p 2, 190 p 1, 196 p 1; III: 303 p 2.
- Kolářová-Čísarňová Anna I: 64 p 1.
- Kolda ze Žampachu III: 225.
- z Koldic Hanuš III: 237 p 1.
- Koldštejn hrad II: 101 p 1; III: 110, 144 p 1, 146.
- Kolín II: 107 p 3, 131 p 2; III: 92, 93 p 2, 96 p 2, 107, 134, 136, 137 p 4, 138 p 6, 140 p 1, 145, 183 p 1. 192, 203, 211, 214 p 4, 230, 240, 241 p 1, 242, 247, 278; IV: 206.
- z Kolmuče viz Folkenstorfer.
- z Kolovrat Fridrich III: 122 p 5, 179 p 2, 232, 237 p 1, 265; — Hanuš na Krašově III: 164, 171 p 3, 179, p 2, 243 p 3, 244 p 2, 255 p 2, 256; — Hanuš a Fridrich IV: 209.
- Kolůch viz Pněví Lhota.
- Komárno III: 218.
- Komenský I: 36; II: 154 p 1, 164 p 6, III: 328.
- Komorní Hrádek viz Hrádek Komorní.
- Konáček Mik. z Hodištkova I: 161 p 4, 167, 168 p 1; II: 150, 164 p 4, 6.
- Kondrac IV, 199.
- Konice III: 208 p 5.
- Konopiště I: 128; III: 139 p 1, 187, 188, 190, 192, 193, 199, 205, 262, 264, 277, z K. Petr III: 45 p 5.
- Konrád viz z Vechty.
- Kopetzky F. III: 114 p 1.
- z Kopisti Martinec III: 5 p 3.
- Köpl K. IV: 202.
- Koranda Václ. I: 17 p 4, 20, 29, 46 p 5, 92 p 1, 97 p 1, 127, 146 p 3, 148, 164 p 1, 166 p 4, 179 p 3; II: 88 p 1, 89, 108 p 1, 121, 121 p 3, 138 p 3, 141, 163; III: 26 p 3, 30 p 1, 31, 32, 33, 34, 36, 49 p 2, 77, 78, 82, 86, 87 p 1, 90, 91, 97, 170 p 2, 199, 295; IV: 199, 204.
- Koranda Václ. mistr I: 161 p 3; IV: 192.
- Korner Hermann I: 70 p 1; II: 188 p 4, 119.
- Korneuburg III: 130 p 2.
- Koruna Zlatá I: 16 p 4; II: 11, 27 p 131, 46 p 6, 53; III: 37 p 3, 95 p 3.
- Korybut Zikmund I: 26 p 3, 37, 60, 70 p 1, 103, 105, 139 p 3, 142, 172; II: 96, 99, 101 p 1, 103, 104, 110, 116, 139, 143 p 4, 145, 154, 156, 165 p 2, 166, 167 p 1, 183 p 2, 184, 185, 189, 191 p 5, 193, 194; III: 111-4, 150-85, 191-7, 246-52, 260-8; IV: 209-10, 212, 216 (srv. rejstřík věcný).
- Kost III: 43, 237 p 1.
- Kostelec Černý II: 9; — nad Labem II: 117; III: 239 p 6, 7, 240 p 1, 2, 242, 244 p 1, 2; — nad Sázavou III: 109 p 4; z — Jan Sádlo I, 146 p 3; III: 42 p 3, 108, 109 p 4, 127, 143, 147; z — Chval III: 109 p 4.
- Kostka viz z Postupic.
- Kostnice (passim) I: 15, 16, 20 p 2, 21 p 1, 3.
- Kostomlaty III: 98 p 1, 177 p 1, 210 p 3, 237 p 1, 242 p 1; — viz z Kunštátu Jan Puška.
- Košice III: 24 p 2.
- Koštalov III: 174 p 4.
- Košumberk viz z Chlumu.
- Kott III: 213 p 7.
- z Kotvic viz z Litožnic.
- Kötzschke R. I: 186 p 1.
- Koudelník viz Velek.
- Kouřim II: 131 p 2; III: 45 p 3, 5,

- 92, 161 p 1, 241, 243, 244, 266 p 1, 267 p 1, 275; IV: 209, 210; — ský farář III: 130 p 1.
- Kozák J. B. I: 49 p 2.
- Kozí hrádek I: 17 p 6, 19; II: 107 p 1; III: 86 p 2; z — Vlček II: 48 p 1; z — ho Jan III: 86 p 2.
- Kozojedy Velké III: 205 p 4.
- Krajčfové z Krajku II: 18 p 2, 24 p 4, 25 p 3, 28 p 2, 36, 37 p 6, 7, 46, 52, 116; — Jan II: 25 p 3; — Jiří II: 25 p 3; — Kunrat II: 25 p 2, 3; — Leopold II: 24 p 2, 25 p 2, 36 p 7; — Lipolt III: 58 p 1, 81 p 2, 85, 120.
- Krakov I: 117 p 2, 151 p 2; II: 130, 143 p 1; III: 111 p 3, 114 p 1, 152, 153 p 1, 183 p 1, 231, 248 p 5, 252; z — M. Matouš I: 65 p 2; II: 80.
- Krakovec hrad IV: 209.
- Kralovice III: 242, 243, 244 p 2.
- Kralovice Dolní III: 226, 254 p 6, 255.
- Kralupy III: 226; z — Blažej III: 222.
- Kramic (koruptela) III: 215 p 1, 216, 219 p 2.
- Krásá, měšťan Praž., I: 67; II: 156 p 2; III: 41 p 1, 3, 42 p 1, 44, 45 p 6, 56 p 2, 59, 214 p 3.
- Krasíkov II: 54, 65, 95 p 1, 99 p 1; III: 88, 89, 97, 121, 122 p 2, 123 p 1, 141 p 2, 167, 171 p 2, 5, 6.
- Krasnický Vavřinec II: 149 p 4, 157 p 1.
- Krašov III: 164; IV: 209; — viz z Kolovrat.
- Kraus Arn. (viz rejstř. věc.).
- z Kravař viz ze Strážnice.
- z Krčina Martin II: 136.
- Krejčí Jan III: 303 p 2.
- von Kremzier Beneschau viz z Křiv-soudova Beneda.
- z Kremže Jan Smil IV: 207.
- Kreuz viz Črnc.
- Krofta K. (viz rejstř. věc.).
- Kroker Arn. III: 52 p 2, 297 p 1.
- Kroměříž III: 208 p 1, 3; 213 p 2, 215 p 1, 248.
- Kroměšín viz z Březovic.
- Krones II: 32 p 4, 33 p 3, 5, 34 p 4, 35 p 2; III: 130 p 2.
- z Kropna (t. j. z Krupé) Jaroslav II: 9.
- Krumlov II: 2, 8, 9, 10 p 6, 11, 12 p 1, 13 p 1, 31, 48 p 1, 53, 55; III: 82, 86 p 2, 90, 173 p 7, 174, 254 p 4; z — Václav I: 161; — Mor. II: 26 p 6.
- Krušina viz z Lichtenburku.
- z Krupé viz z Kropna.
- Krušina, královéhradecký písař, II: 99 p 1, 137 p 2, 142 p 5; III: 202 p 3.
- Křemže III: 174; z — Jan Smil III: 174, 254.
- Křenovice II: 11 p 4, 27 p 17; z — Hroch II: 27.
- Křídla II: 27 p 16; z — Bušek Kobylův II: 27.
- Křinec III: 207 p 2.
- Křišťan viz z Prachatic.
- Křivoklát III: 27 p 2, 164, 171; IV: 209.
- Křivsoudov III: 254 p 6; z — Beneda III: 254 p 2, 5, 6, 255.
- Kříž Oldřich viz z Telče; —, setník, II: 191 p 3; III: 226.
- Křižanov II: 25 p 2; z — Zikmund II: 24 p 6, 25 p 2, 32 p 3; III: 142 p 3, 144 p 1.
- Kříženeč II: 88; III: 165, 186, 187, 188 p 1, 4, 189, 193, 199, 205.
- na Křížkách I: 39 p 2, 175; II: 88 p 1, 93, 94 p 3, 121, 138 p 3, 172 p 3; III: 25 p 1, 26 p 2, 31; IV: 211.
- Kuenringové II: 8 p 1.
- Kuffner III: 216 p 2, 221 p 4.
- Kukiel Marjan III: 3 p 4.
- Kukštýn viz Gutštejn.
- Kulík, český bratr, II: 149 p 4.
- Kumburk III: 99 p 2, 195; z — viz z Lichtenburka.
- Kunětická hora viz hora Kunětická.
- z Kunšovic M. Martin II: 131 p 1.
- z Kunštátu Jevišovičtí II: 8 p 1, 25 p 2, 5, 27 p 6, 28 p 2, 31 p 7, 32, 33, 35, 36, 37 p 6, 38, 40 p 1, 42 p 1, 45, 47, 48, 50, 52 p 1; III: 126 p 1, 224; IV: 203 (viz Jevišovice); — Boček III: 224, 238 p 3; — Hynek II: 25 p 5, 27 p 19, 38; — Jan, II: 37 p 6; — Jindřich II: 25 p 5, 27 p 19, 38; — Ondřej II: 37 p 6; — Petr II: 37 p 6; — Sezema III: 126 p 1, 254 p 6; — Zikmund II: 37 p 6; — Hynek „Suchý Čert“ I: 92 p 2; II: 25, 26 p 6, 27 p 19, 32 p 4, 33, 34 p 4, 35, 36, 37 p 6, 38, 50; III: 3 p 1, 224; — Zajímač

- Jindřich II: 27 p 19, 29, 33, 34 p 1, 36, 37 p 6, 50; — Bůzovský Prošek II: 33 p 1; — Erhart či Heralt II: 31 p 7; — Erhartové vůbec 1412 II: 34 p 2, 37 p 1, 6, 39, 40 p 1; — Erhart Bechyňský II: 38 p 2, 3; — Erhart ze Skály II: 34 p 2; — Erhart Puška na Doubravici, Heralt II: 28 p 2, 29, 36 p 7, 38, 46, 49; III: 126 p 2, 210 p 3; IV: 203; — Jan Puška a na Kostomlatech III: 6 p 2, 93 p 1, 98 p 1, 113 p 1, 142 p 3, 147 p 1, 177 p 1, 208 p 5, 210 p 3, 229, 242 p 1; — Puškové III: 208 p 5; — na Poděbradech III: 92 p 2, 98 p 1, 99, 162, 210 p 2, 224 p 1, 2, 272 p 2; — Bočkové II: 29 p 1, 38, 40; III: 240 p 2, 242 p 1; — Jan III: 140 p 5; — Hynek (na Poděbr.) III: 85 p 1, 98 p 1, 140 p 5, 197, 207, 238 p 3, 239, 240, 240 p 2, 242 p 1, 272; — Viktorin (z Litic) II: 29 271, p 1, 38, 135, 140, 150; III: 26, 85 p 1, 98 p 1, 111, 130, 140 p 1, 141 p 3, 142, 147 p 1, 207, 208 p 1, 238, 238 p 3, 240 p 1, 2, 242 p 1, 270, 271 p 1, 3, 4, 272 p 1, 277 p 3, 286; — bratři Hynek a Viktorin III: 224 p 1; IV: 206; — Jiří král viz z Poděbrad Jiří.
- z Kupergu Zikmund II: 29.
- Kuthen ze Špringb. Mart. I: 167 p 7; II: 109 p 3, 164 p 6; III: 5 p 2; 302 p. 1.
- Kutná Hora viz Hora Kutná.
- z Kútův Harušek III: 177 p 1.
- Kvapil Jar. III: 303 p 2.
- Kvasice hrad III: 208 p 3, 213.
- Kybal VI. viz rejstř. věcný.
- Kycl kněz I: 92 p 1.
- Kyjov III: 144 p 5.
- Kynžvart, hrad v Loketsku, III: 3, 122.
- Kyšperk III: 249 p 2.
- L.**
- Laa II: 32 p 2, 34.
- Ladislav, král uh. a český, I: 161, 162 p 1, 166; II: 114 p 4, 128 p 3; III: 318 p 2, 325 p 1.
- Lamberk (u Náměšti na Mor.) II: 24 p 6.
- z Lamberka Jan Sokol II: 18 p 2, 23 p 6, 24 p 2, 25 p 7, 26 p 3, 27 p 7, 17, 28, 29, 32 p 2, 3, 33, 34 p 3, 35 p 2, 36 p 8, 37 p 5, 6, 40 p 1, 41 p 3, 42 p 1, 50, 52 p 1; III: 3, 3 p 1, 254, 276; — Mikuláš Sokol II: 27 p 17; III: 254 p 6, 268 p 2, 270 p 1, 276 p 1, 279 p 1; — Jaroslav II: 24 p 2; — Vaněk II: 28.
- Landriani, pap. legát, I: 285.
- Landshut III: 88 p 2.
- Landštejn II: 24 p 2, 25 p 3; z — Kateřina III: 43; — viz z Borotína.
- Lanškroun II: 28 p 1.
- Larka, kramářka v Lomnici, II: 27 p 8, 48.
- Lauda viz z Chlumčan.
- z Lažan Lefl Jindřich I: 38 p 3; II: 41 p 2; III: 173 p 3; synové jeho III: 173 p 3; Jan IV: 200.
- Ledeč II: 27 p 18; III: 130, 131, 276 p 4, 299.
- z Ledenic Jan IV: 202.
- Lehnice III: 152 p 1, 171 p 5.
- Lechler G. I: 4 p 1, 16 p 1, 34 p 3, 4, 59 p 2, 120 p 2; IV: 192.
- Leidinger G. I: 32 p 1, 58 p 2, 78 p 1, 88 p 1, 2, 175 p 5; II: 79 p 2, 81 p 1, 82 p 1, 2, 3, 83 p 1; III: 8 p 3, 53 p 3, 135 p 2.
- Leinberger nějaký z Bavor II: 50.
- Leminger E. III: 241 p 5.
- Lenfant III: 23 p 3.
- Lenz Ant. I: 16 p 1, 17 p 2, 3, 6, 18 p 1, 49 p 2, 120 p 2, 155 p 1, 187 p 1, 195 p 4.
- Leopoldové, věv. rak., II: 34 p 3, 35 p 2, 37 p 5, 40 p 1, 45.
- Leroux Pierre I: 170.
- Lesikov Jan (A. Vomáčka) III: 241 p 1.
- z Lestkova Vilém, II: 141 p 2.
- Leštno, z — III: 84; — viz z Dubé.
- Letovice III: 213, 213 p 5, 214 p 2, 270 p 4, 271 p 4, 280.
- Levinson II: 111 p 2.
- z Lewbitz Kašpar III: 23 p 3.
- Lewicki III: 122 p 5, 151 p 1.
- Lhota II: 3; — Jeníčkova II: 31 p 2.
- Lhotka Vernéřova III: 110 p 2.
- Lhotice III: 254 p 6.
- Libáň III: 144 p 1.
- Libeň III: 56 p 1, 162 p 1, 246, 260 p 1, 261, 262, 264, 265, 266, 68,

- 269 p 1, 277, 278, 279, 284; IV: 209-11.
 Libochovice II: 141, 142; III: 245, 245 p 4.
 Libštejn III: 232; IV: 209.
 Licoměřice III: 168 p 1.
 Ličov II: 18 p 2, 26 p 3.
 Lichnice (Lichtenburk) II: 36, 37 p 1, 46; III: 92 p 2, 98 p 1, 195; z Lichtenburka Bítovští II: 25, 31 p 7, 33, 35, 36 p 7, 37 p 6, 42, 45, 46, 48; IV: 203; — Aleš II: 27, 28, 29, 31 p 7; 32, 33 p 5, 36 p 5, 7, 8, 37 p 4; — Hynek Krušina I: 38 p 2, 44 p 7; — Hyneka Jan Krušina, II: 45, 46; III: 98 p 1, 99 p 2, 140 p 5; — Jiří z Bít. a L. II: 41 p 2; — Litold Bít. II: 32, 36, 37; — Albrecht II: 33 p 5, 36 p 8, 37 p 6; — Hanzlin II: 37 p 6; — Jan II: 33, 41 p 2; — Litold II: 27 p 8, 31 p 1, 32, 36 p 7, 37 p 6.
 Lille IV: 193.
 Lindner Th. I: 58 p 2; II: 80 p 3.
 z Lindy Petr II: 3.
 Linec II: 27 p 9, 47.
 Lípa Česká I: 70 p 1; III: 99 p 2, 179 p 2, 232.
 z Lipé Hanuš II: 37 p 1, 38 p 1, 39, 46; — Hynce II: 37 p 1; — Hynek Hlaváč III: 232.
 Lipany I: 128, 130, 138, 153, 158, 165, 166, 172, 195 p 7, 197 p 1; II: 83, 89, 94, 96 p 3, 98, 99, 100, 101, 102, 107, 109, 113 p 4, 115, 118 p 4, 127, 131 p 2, 142, 145 p 1, 153, 155 p 3, 156; III: 202, 224 p 4, 225, 265, 273, 286 p 1, 288 p 1, 323 p 2; IV: 200.
 Lipnice I: 23 p 3; III: 43, 82, 110 p 2, 299.
 Lipsko I: 32 p 1, 190 p 2.
 Litice hrad III: 98 p 1.
 z Litic viz z Kunštátu.
 Litoměřice II: 65, 144 p 6; III: 43 p 3, 45 p 6, 72, 96, 97 p 1, 112 p 1, 142, 145 p 2, 206 p 2, 4, 209 p 1, 226 p 2, 242, 245 p 4, 246; IV: 210, 213; — proboství IV: 213.
 Litoměřicko III: 207 p 1, 210 p 2, 245.
 Litomyšl I: 193 p 3; II: 46, 97, 157 p 1; III: 96, 99 p 2, 109 p 4, 183 p 1, 196, 208, 213 p 4, 214 p 4, 276 p 8, 278; Jan, biskup Lit., II: 46, 97.
 z Litovle Šimon I: 15 p 4.
 Litovel II: 97, 98.
 z Litožnic Franc II: 226 p 3.
 Litva III: 3, 41 p 2, 87 p 2, 99 p 2, 100, 110, 111, 112 p 1, 113, 114, 125 p 5, 144, 151 p 1, 152, 154 p 2, 156, 157, 166, 181, 183, 184, 191 p 1, 247, 250, 252 p 3; IV: 191.
 Ljubovič III: 3 p 4.
 Lnáře III: 254 p 6.
 z Lobkovic Mikuláš Chudý II: 84 p 3; — Bohuslav Hasištejnský II: 147 p 2, 149, 150.
 Loket III: 266 p 1.
 Loketsko III: 3, 177 p 1.
 Lokvis viz Loquis.
 Lomeč tvrz III: 254 p 6; z — Pro-tiva III: 254 p 2, 5, 6, 255.
 Lomnice II: 27 p 5, 8, 31 p 7, 36 p 3, 7, 37 p 4, 43, 46, 48, 49, 52, 99 p 1; III: 31 p 1, 81, 120 p 2, 121 p 1, 4, 123, 161 p 1, 172, 254 p 6, 255, 256, 260 p 1; IV: 205; z — Mezifíci II: 25 p 2; — Zikmund II: 25 p 2; — Mikuláš, purkrabí lomnický, II: 36 p 3.
 z Lomnice Jan III: 99, 99 p 1.
 Lopata viz z Potenštejna.
 Loquis Martin I: 46 p 4, 5, 49 p 1, 55 p 6, 92 p 1, 112 p 3, 126, 148, 157 p 5, 174 p 1, 179 p 3; II: 63, 107 p 3, 164 p 2; III: 86, 89, 93, 94 p 2, 3, 4, 117, 149 p 3, 170, 199, 202, 286 p 1.
 Lorenz O. I: 38 p 1, 2; II: 111 p 2.
 Loserth J. viz rejstř. věcný.
 Louny I: 25 p 2, 37, 45, 195 p 2; II: 66, 77 p 1, 91; III: 36 p 2, 45 p 6, 49, 50 p 3, 51 p 3, 65, 79, 91, 118, 119 p 3, 120, 165, 176, 242 p 1, 244, 260 p 1, 261 p 1, 275, 278, 300 p 2; z — Křišťan IV: 212, 216.
 z Lub Oldřich III: 254 p 2; — Vilém III: 254 p 2.
 Lübeck I: 70 p 1; III: 3 p 4.
 Lucembursko III: 56 p 2.
 Lucena ve Špaň. III: 41 p 3; IV: 194.
 Lucian viz Sanktuarienský.
 Ludolf Zaháňský I: 20 p 4, 56 p 1, 58 p 2, 63-70, 152, 163; II: 70, 71, 80 p 3, 114, 115, 115 p 1, 116, 169, 184, 195, 195 p 1; III: 6, 45 p 5, 53 p 3, 56 p 2, 57 p 3, 58 p 2, 118

p 3, 131 p 7, 132 p 5, 134, 135, 137 p 4, 138 p 5, 6, 165 p 1, 314 p 1.
 Ludvík, český král, III: 217.
 Ludvík, patriarcha aquilejský, III: 69.
 Lukáš bratr, Lukáš Pražský II: 154 p 1, 164 p 6; III: 5 p 2, 94 p 3; IV: 204.
 Lukáš, hejtman v Hradci Král., III: 196.
 Lukavec tvrz III: 254 p 6; z — Zdeněk III: 254 p 6, jeho bratr III: 254 p 6.
 Lukov hrad III: 208 p 2; z — Jiří III: 208 p 2.
 Lupáč Martin I: 130 p 1; II: 115 p 2, 141 p 2; III: 26 p 1, 211 p 3, 325 p 1; IV: 195.
 Lupáč Prokop viz z Hlavačova.
 Lupák Matěj, Lupáček III: 211, 239.
 Luschin Arn. I: 193 p 4.
 Luther Martin II: 143 p 1, 164 p 4.
 Lužice III: 98 p 2, 103 p 3, 142 p 3, 177 p 1, 179 p 2, 188, 205, 206 p 2, 207 p 1, 238 p 2, 3, 242 p 1, 245, 275.
 Lužice Horní, Šestiměstí III: 18 p 3, 41 p 2, 43 p 2, 45 p 6, 103 p 3, 206 p 2, 247 p 2.
 Lužnice ves II: 48.
 Lvov III: 153 p 1.
 Lvův Jan, Joannes Leonis II: 149 p 1; — Ondřej II: 149 p 1.
 Lysý Jan II: 27.

M.

Magdeburk I: 14 p 3; III: 3 p 4; magdebur. arcibiskup III: 23 p 3, 281; Magdeburger Schöppenchronik III: 45 p 6, 48 p 4, 52, 53 p 3, 54, 77 p 1, 93 p 1, 130 p 3.
 Machovice tvrz II: 11 p 4; III: 27 p 4; z — vladkyové, III: 27 p 4.
 z — Chval Řepický I: 40 p 2; II: 11 p 4, 14 p 4, 54, 88, 165 p 2, 166, 167, 173 p 4; III: 27, 30, 33 p 3, 82 p 4, 83, 86, 88 p 3, 99, 102, 158, 160 p 1, 173, 176 p 3, 187 p 2, 192 p 4, 193, 199, 223, 225, 233, 253, 254, 255, 259, 267 p 2, 269, 279 p 1; IV: 207; z — Janek III: 160 p 1; z — Kuneš I: 40 p 2; II: 11 p 2.
 Maidštejn viz Dívčí kámen.
 Makotřasy IV: 214.

Malešov II: 17 p 2, 18, 105, 117, 131, 140, 142 p 5, 145; III: 145, 225 p 1, 229 p 1, 240 p 1, 2, 241 p 1, 242 p 1, 243, 244 p 1, 2, 245, 246, 252, 253, 255 p 1, 260 p 1, 261 p 1, 262 p 1, 299 p 2.
 Malín III: 45 p 5.
 Malovec viz z Pacova.
 Malovice III: 254 p 2; z — Kosoř Jan III: 254 p 2, 5; z — Petr III: 254 p 2.
 Manasses, král judský, III: 56 p 2.
 Mandeville I: 37.
 Mansi I: 21 p 1, 167 p 1.
 Mareš Fr. viz rejstř. věcný.
 Markolt kněz I: 17 p 4, 46 p 5, 92 p 1, 179 p 3; II: 142.
 Markvartici III: 110, 144.
 Marsilio viz z Paduy.
 Maršovice II: 23 p 5, 25 p 6.
 Martin V. I: 21 p 1, 23 p 3, 27 p 1; III: 6 p 4, 13 p 2, 185 p 1.
 Martínek viz Loquis.
 Martinkovští II: 107, 108.
 Mařík mistr III: 13 p 2.
 Masaryk III: 286 p 1.
 Matěj, řečený Ovce, II: 29.
 Matěj Vůdce II: 26, 27 p 7, 8, 9, 17, 28, 29, 31 p 4, 7, 32, 36, 37 p 7, 38, 40 p 1, 41 p 3, 42, 43, 46 p 4, 47, 48, 49, 50.
 Matějček Ant. III: 303 p 3.
 Mathesius V. III: 319.
 Maticgka J. II: 19 p 7.
 Matouš písař viz z Chrudimě.
 Matyáš, uherský král, II: 135.
 Maxmilián císař I: 163; III: 130 p 2; — II. III: 303 p 3.
 Maxovna víska III: 241 p 1.
 Megerlehn kněz III: 202 p 1.
 Meissner Alfred I: 169-170, 177; III: 303.
 Melk v Rakousích I: 117 p 2.
 Mělník III: 92, 96, 147 p 1, 206 p 2, 4, 240, 242.
 Menčík F. I: 16 p 4; III: 8 p 2.
 Mendl B. I: 192 p 3; II: 33 p 1; III: 5 p 4.
 Měrka V. II: 150 p 5.
 Mersault z Tournais IV: 193-4.
 Městec Heřmanův III: 231.
 Městecký Jan viz z Opočna.
 Mezipotočí II: 27 p 3.
 Meziříčí III: 270 p 2, 5.

- Meziříčtí viz z Lomnice.
 Mezné tvrz II: 24 p 2.
 Michal kněz II: 53 p 2.
 z Michalovic II: 145; III: 97; — Jan starší III: 145 p 2, 175 p 1, 206 p 2, 232, 237 p 1; — Jan ml. III: 237 p 1; — Zikmund III: 145 p 2.
 Mikšík viz z Ůlibic.
 Mikuláš Loripes Mistr I: 18 p 4; — Biskupec viz z Pelhřimova.
 Mikulov I: 102 p 3, 111 p 2; III: 142 p 3, 169 p 1.
 z Mikulovic Talafús II: 24 p 6.
 Milánský arcibiskup III: 23 p 3.
 Miletín III: 195, 238.
 Miletínek tvrz III: 195.
 z Miletínka Diviš Bořek II: 99, 100, 101, 102, 103, 110; III: 92 p 2, 93 p 1, 94, 147 p 1, 175 p 2, 195 p 1, 196, 197, 198, 201, 202, 203 p 2, 204, 205, 207, 208 p 1, 209 p 1, 210 p 2, 4, 223, 232 p 3, 233, 236 p 2, 238, 270 p 2, 5, 274, 276 p 8, 278; IV: 206-7; — Jetřich, bratr Bořkův, III: 209, 210 p 4.
 Milevsko III: 37, 37 p 1, 37 p 3, 42.
 Milč z Krom. I: 8 p 3, 10, 15 p 3, 184, 185, 190 p 2; III: 31.
 Milíkovice II: 27 p 8, 33 p 1; z — Jan Těžký II: 33 p 1.
 Millauer M. II: 1 p 1, 21 p 2, 39 p 1, 132 p 1.
 Milotice III: 144 p 5.
 de Minkowitz Quass, asi Hlas z Kamenice, III: 171 p 2.
 Minorita Beneš II: 144 p 3, 145, 146 p 1, 147 p 2; III: 55, 56 p 1, 131, 140 p 1, 4, 141 p 3, 142 p 1, 148, 279 p 1.
 Minsterberské knížectví III: 231 p 1; kníže Karel II: 143 p 1.
 Mirošov II: 165 p 2.
 Mirovice II: 26 p 9.
 Mišen I: 69, 164; II: 62, 82, 102, 122, 142 p 3, 149 p 1, 172 p 3, 184; III: 52, 55, 56 p 1, 73, 115 p 4, 118, 119 p 3, 165, 179 p 1, 206 p 2, 207 p 1, 246, 279.
 Mišenský markrabí Vilém I: 151 p 3; 166 p 1; III: 45 p 6, 52, 53 p 2, 55, 56 p 2, 58 p 1, 59 p 2, 62 p 1, 63 p 1, 64 p 1, 65 p 3, 118 p 3, 165 p 1, 176 p 3.
 Miškovce III: 250 p 2.
 Mittelhauser generál III: 3 p 4, 297 p 1.
 Mladá Boleslav viz Boleslav Ml.
 Mladá Vožice viz Vožice.
 Mladenovic Petr I: 11 p 1, 46, 106; II: 101 p 1, 133, 134; III: 77, 86, 87, 106 p 4, 326; IV: 199.
 Mlázovice I: 180 p 2; III: 238.
 Mnichov I: 182 p 7.
 Mnichovo Hradiště viz Hradiště.
 Mohelnice III: 213 p 2, 214 p 2, 271 p 4, 280.
 Mohuč I: 149, 150, 153, 154.
 z Mochova Anna (matka pánů z Ústí) I: 24 p 1; II: 63 p 1; IV: 203.
 Mojžíš II: 72; III: 9.
 Mokrovousy III: 225; z — a Hustiřan Beneš III: 51 p 4, 147 p 1, 225 p 1, 241 p 1; — Jiří III: 225.
 Monstrelet III: 53 p 1, 2.
 Most I: 38 p 2, 54 p 1, 69; II: 66, 91 p 2, 148, 149 p 1, 185; III: 16, 56 p 2, 115 p 4, 107, 110, 117, 118, 128, 165, 176 p 3, 4, 179 p 1, 241, 243 p 5, 288 p 1.
 Mostek, Mostky (Perlensdorf) II: 27 p 11, 31 p 6, 47; z — Žibřid II: 9, 27 p 11, 31, 47.
 Mucha rybář II: 156; III: 78 p 6.
 Müller J. Th. I: 1 p 5, 8 p 1, 10 p 4, 16 p 5, 17 p 2, 6, 18 p 4, 46 p 2; — K. I: 10 p 4, 19 p 4, 183 p 3.
 Münzer Tomáš I: 75 p 6, 101.
 Mutětín, Muttersdorf III: 271 p 2.
 z Mužic Pavlík III: 82 p 4.
 Mysletín dvůr II: 9, 10 p 1; z — Jan II: 9, 10, 17.
 z Myšlína Vikéř Čeněk III: 241 p 4.
 Myštěves III: 224 p 4.
 Mýto Vysoké III: 96, 196, 213 p 4, 214 p 4, 226, 276 p 8, 278.

N.

- Načeradec III: 188; z — Dobeš II: 25 p 6.
 Nadaš III: 220 p 1.
 Náchod II: 165 p 2; III: 118, 197, 231, 237; IV: 206, 207.
 Náchodsko III: 190 p 1.
 Náměšť II: 24 p 2, 34 p 5.

Nárhéd III: 216 p 1, 219 p 2.
 z Navarova Čeněk III: 177 p 1.
 Nebeský V. B. I: 23 p 2, 88 p 3.
 Nebovidy III: 137 p 4, 138 p 6.
 Nedokunice III: 144 p 5.
 Nedoma V. I: 34 p 2; III: 2 p 2, 4 p 2,
 10 p 1.
 Nejedlý Z. viz rejstř. věcný.
 Nekměř, Nekměří, Nekmír II: 138;
 III: 35, 35 p 1; z — Hanek III:
 35 p 1; z — Petr III: 35 p 1.
 Němčí ve Slezsku I: 58 p 3.
 Němec Jan viz ze Žatce.
 Německo (národ) IV: 198, 205.
 Německých rytířů řád III: 3, 4, 24
 p 2, 41 p 2, 91, 97, 108, 113, 144
 p 1, 151, 152, 155 p 4, 166 p 1,
 183, 279 p 1; — velmistr III: 24
 p 2.
 Nepomucký Jan I: 35 p 1, 65 p 2;
 II: 80 p 3, 95 p 1, 114 p 5, 130 p 4;
 III: 6.
 Nepomuk III: 37 p 1, 3, 42, 122, 123
 p 1, 167, 171 p 2, 260 p 1.
 Netolice II: 27 p 10; III: 121 p 1,
 254 p 2.
 Neubauer I: 129 p 1, 151 p 2.
 Neumann Aug. viz rejstř. věcný.
 Neveklov II: 23 p 4, 23 p 5.
 Nicejský koncil III: 307 p 1.
 Nieder Jan III: 68 p 1, 248 p 5.
 z Niemu Dětfich IV: 205.
 Nikopol III: 24 p 2; Heřman biskup
 nikopol. I: 23 p 2, 61 p 2; III: 43,
 82.
 Nistějka hrad III: 99 p 2, 108.
 Nördlingy II: 118.
 Norimberk I: 59 p 3; 153 p 1; II: 78,
 97; III: 24 p 2, 68 p 1, 138 p 4,
 248 p 5.
 Nováček J. V. II: 19 p 7.
 Novák Ant. IV: 194.
 Novák J. B. II: 128 p 5; III: 320
 p 2.
 Nové Hrady viz Hrady Nové.
 Nové Město n. Met. II: 27 p 16; III:
 237.
 Novotný V. viz rejstř. věcný.
 Nymburk II: 144 p 4; III: 92, 207 p 2,
 210 p 3, 229 p 1, 230, 240 p 2, 241
 p 5, 242 p 1, 243, 244, 275, 276 p 8,
 280.
 Nýrsko III: 28 p 5.

O.

Obořiště III: 280.
 Occam Vilém IV: 195.
 Odložilík viz rejstř. věcný.
 Odranec hrad III: 171 p 2.
 Oehler III: 3 p 4.
 Offenburg III: 169 p 1.
 z Ohnišťan Jan III: 239.
 Ojbn II: 77 p 1.
 Okoř hrad III: 166 p 1; z — či z Eger-
 berka Mikuláš III: 188 p 4.
 z Oldcastru lord Cobham I: 31 p 1;
 III: 6 p 4, 10.
 Olešák I: 146 p 4.
 Olešnice slezská II: 143 p 1; — kní-
 žectví III: 131 p 8.
 Olomouc II: 96 p 5, 97, 98; III: 13 p 2,
 125 p 5, 152 p 1, 153, 252, 281 p 1.
 z Omleničky viz Drochovec.
 Ondřej viz z Brodu.
 Ondřej Lysý II: 18 p 2, 42 p 1; — Ře-
 zenský I: 32 p 1, 58 p 2, 88 p 1, 2,
 163, 175 p 5; II: 79-83 (i pp.), 114
 p 5, 115, 118; III: 8 p 3, 53 p 3, 55,
 57, 130 p 2, 154 p 2, 171 p 6, 251 p 4,
 252 p 2.
 Oneš, pán na Kříženci, III: 188 p 4.
 Opatovice III: 6 p 2, 88 p 1, 93 p 1,
 146 p 1, 195, 196, 204.
 Opavsko III: 208 p 1; opav. vévoda
 viz Přemek.
 Opočno II: 143 p 2, 195; III: 96,
 175 p 1, 231 p 1, 237; opoč. panství
 III: 325 p 1; IV: 207; z — Jan
 Městecký II: 195; III: 6 p 2, 45 p 5,
 88 p 1, 93, 103 p 3, 109 p 2, 127 p 2,
 175 p 1, 204 p 2, 4, 211 p 3, 231 p 1,
 232 p 2, 234 p 3, 237 p 3, 247,
 248 p 5.
 Oreb hora III: 195; — ští, Orebítě III:
 193-9, 204-5, 210-11, 279 p 1; IV:
 206-7, 209-10, 212-18; — ský Hroch
 a Mikuláš III: 226.
 Orlice tvrz III: 249 p 2; z — Vrbata
 Jan III: 248 p 4, 249, 249 p 1, 2,
 250 p 4.
 Orlík, Vorlík III: 88, 89, 119 p 2,
 254 p 6; IV: 202 (viz ze Svojšína).
 Ortvaj III: 130 p 2.
 Osek III: 117, 176 p 4, 279 p 1; IV:
 209, 211.
 Ostředek II: 33 p 1; z — Zoulové II:

33 p 1; Jan Zoul II: 8 p 1, 23, 24, 39, 52; Mikeš Zoul II: 23 p 5, 8, 24 p 6, 42 p 1; Petr Zoul II: 41 p 2.
 Ostřihom III: 216 p 1, 6, 218, 219, 266 p 1.
 Ostroh, Ostrov na Mor. III: 126 p 4, 142, 142 p 3, 144 p 5, 147; z — Hašek viz z Valdštejna Hašek.
 Ostroměč hrad III: 244 p 2, 303 p 2.
 Ostrov-Hamry III: 121 p 2; IV: 200, 206.
 Osvěcim III: 152 p 1.
 Ota Veliký IV: 205.
 Otaslavice hrad III: 208 p 5, 210 p 3.
 Otěvice či Otěvek II: 48.
 Ovenec II: 145 p 2; III: 52 p 3.
 Oxford I: 64 p 1, 164.
 z Ozory viz Pipo.

P.

Pabiánková Kateřina II: 148 (viz Plzeň).
 Pacov II: 26 p 2, 46; III: 254 p 6; z — Malovec Petr II: 46 p 4.
 z Padařova Filip III: 303 p 2; Mikuláš IV: 212, 216.
 z Paduy Marsilio I: 101; IV: 194-5, 200.
 Pajrek hrad III: 254 p 6; z — Jan III: 254 p 2, 5, 6.
 Paka Nová III: 195, 195 p 1.
 Palacký Fr. (viz rejstř. věcný).
 z Pálče Štěpán I: 15, 17 p 2, 20, 21 p 1, 27 p 2, 32, 107 p 1, 117 p 2, 123 p 1, 194 p 4; II: 67-70 i pp., 85, 157; III: 13 p 2, 111 p 3, 155 p 1; IV: 199, 203.
 Paleček II: 29.
 Pangerle II: 4 p 1, 33 p 1.
 Pankrác III: 84; — válečník III: 130 p 2.
 Panna (Panna Maria) hrad II: 95 p 1; III: 193 p 1, 206 p 1, 2, 209 p 1, 256, 260 p 1, 296.
 z Paňova Vavřinec Polák III: 226.
 Papoušek Jan mistr I: 15 p 2, 18 p 2, 107 p 1, 161 p 3, 194 p 2, 195 p 6, 197 p 5; II: 114 p 1, 121 p 1, 128 p 3, 179; III: 6 p 1, 318 p 2, 325 p 1.
 z Parče Petr II: 15 p 3.
 Pardubice II: 136; III: 207; z — páni

III: 271 p 3; z — Arnošt arcib. II: 141 p 2.
 Pardus II: 97.
 Parlowien. Jacobus III: 252 p 2.
 Paříž I: 118 p 3.
 Pasov II: 27; III: 22 p 1; pasov. biskup III: 22 p 1.
 Patera Ad. I: 23 p 2, 88 p 3.
 Pavel Petr M. viz de Vergeriis.
 Pavel II. papež II: 132.
 Pavel Josef farář III: 241 p 1.
 Payne viz Engliš.
 Pekař J. (viz rejstř. věcný).
 Peklo Jan kazatel I: 139 p 3.
 Pelcl F. M. II: 137 p 3, 138 p 2; III: 13 p 2; IV: 192.
 Pelhřimov I: 183 p 1; III: 110 p 2; IV: 199; z — Mikuláš Biskupec I: 13, 92 p 1, 96 p 1, 97 p 1, 101 p 1, 102, 103 p 4, 111 p 2, 112 p 3, 125-38, 140 p 3, 141, 142 p 5, 157 p 5, 166 p 4, 174 p 1, 176 p 4, 179 p 3, 180, 182, 183 p 1, 198 p 4; II: 30 p 1, 53 p 1, 87 p 1, 88, 89, 115 p 2, 158 p 1, 172 p 3, 194 p 1; III: 47 p 1, 50 p 3, 86, 94 p 2, 169, 186, 187 p 4, 188, 192 p 4, 193, 199, 258, 259, 279, 281, 315, 317 p 1; IV: 195, 199, 211.
 Perlensdorf viz Mostek.
 Pernikář Jakub III: 213 p 3.
 z Pernštejna Vilém II: 28 p 2; III: 99 p 1.
 Perwolf III: 130 p 2.
 Peřinka F. V. II: 34 p 1, 37 p 6.
 Pešina z Čechorodu Tomáš II: 144 p 3; III: 137 p 1.
 Petr kněz II: 53 p 2; — (Ústecký) I: 24 p 1; — (Veliký) I: 24 p 1.
 z Petrovic Bohuslav II: 13 p 1; — Vilém II: 13 p 1.
 Petrovice u Falkenberku III: 238 p 3.
 Petřík Jan II: 3 p 2, 4 p 1, 12 p 4, 13 p 3; IV: 201-3.
 Pez Bernh. I: 21 p 4, 34 p 3, 64 p 1.
 Pěnná II: 26, 49.
 Pfitzner J. III: 151 p 1.
 Phenko pán III: 141, 142.
 Pihle tvrz III: 99 p 2, 179 p 2.
 Pikardie IV: 194.
 Pinkava III: 208 p 5.
 Pínsker Čeněk II: 19 p 3.
 Pinta II: 63; III: 37 p 1.

- Pipo Scolari z Ozory III: 125 p 4, 131, 138, 139 p 4, 140 p 1.
Pisa I: 63.
Písek I: 18 p 6, 24 p 1, 50 p 4, 122, 127, 132, 133, 138 p 1, 175, 182 p 6; II: 79, 91, 92, 121; III: 28 p 4, 30, 36 p 2, 37 p 3, 45 p 5, 6, 49 p 1, 80, 82 p 4, 149 p 2, 160 p 2, 161, 169, 170 p 2, 3, 187 p 2, 200, 254, 255, 256, 258, 260 p 1, 267 p 2, 275, 276, 278; IV: 207; z — Lauda viz z Chlumčan.
Písecký Václ., human., I: 168 p 2.
Pístné III: 27 p 2; z — Mikuláš II: 37 p 5.
Pistorius-Struve II: 80 p 3.
Pišťín II: 11 p 4.
Pius II. viz En. Sylvius.
Pivec II: 23 p 1, 27 p 7, 8, 31 p 4, 41 p 3, 47-9.
Pivo viz ze Zhoře.
Pivonice II: 52 p 2.
Plachtík viz z Boršova, z Jivovice, Brada.
Planá viz z Elsterberka.
z Plavna Jindřich III: 3, 81, 122 p 2, 171 p 2.
Plešice II 24 p 5.
Ploskovice III: 207 p 2.
Pluh Hynčík II: 15 p 1.
Plzeň I: 17, 24 p 1, 40, 43, 45, 49 p 1, 68 p 1, 91, 97 p 1, 99; II: 46 p 3, 5, 54, 58, 61 p 3, 62, 72, 77 p 1, 78, 82, 88 p 1, 90 p 3, 93 p 1, 95, 101, 108 p 1, 121, 122, 130, 132, 138, 141, 142 p 5, 148, 173; III: 28 p 4, 30 p 1, 31, 33 p 3, 5, 34, 35 p 1, 2, 36 p 2, 45 p 5, 6, 49 p 2, 77, 81, 82, 83 p 2, 88 p 2, 90 p 3, 91, 121, 122 p 4, 5, 123 p 1, 2, 124, 147 p 1, 161, 165, 171 p 2, 176 p 3, 177 p 1, 199, 200, 232, 244 p 2; Pabianková II: 148; měšťan plzeň. III: 83 p 2.
Plzeňsko II: 105; III: 7, 26, 27, 30, 31, 37, p 3, 49, 84, 88, 90, 99 p 2, 119 p 2, 121, 122 p 5, 123, 141 p 2, 161, 167, 171 p 4, 203 p 2, 206, 222 p 1, 232 p 2, 239, 240 p 3, 242 p 2, 243 p 3, 244 p 2, 245, 253, 255 p 1, 260 p 1, 265 p 1.
z Plzně Prokop M. I: 103 p 1, 124 p 1, 195 p 5, 6, 197 p 5; II: 69 p 2, 70 p 2, 112, 113 p 1; III: 106 p 2, 107 p 1, 108, 125 p 1, 325 p 1.
z Pnětluk Mikeš IV: 212, 216.
Pněví Lhota (dnes Jeníčkova) II: 31 p 2; z — Jan Kolůch II: 24 p 4, 26, 27 p 8, 28, 29, 31 p 4, 36, 37 p 7, 49; Příba II: 31 p 2; Přibík Lysec II: 24 p 4.
Počátky III: 213 p 3.
Podbrdí III: 242, 243 p 3; IV: 209.
Poděbrady III: 207, 208 p 1, 210 p 3, 240 p 2, 241 p 4, 242 p 1, 271, 272; z — viz z Kunštátu; z — Jiří král I: 127, 131, 142, 161, 166, 167; II: 32, 101, 110, 111, 114 p 4, 130 p 3, 131 p 3, 132, 133, 134, 135, 136, 141 p 2, 143 p 1, 144 p 5, 146, 147, 150, 155 p 4, 158, 164 p 5, 191 p 5; III: 130 p 1, 145, 225, 271 p 4, 272 p 1, 317, 324, 325 p 7, 326.
Poděhúsy III: 121 p 1, 173.
Podlaha A. I: 16 p 4; II: 3 p 1; III: 156 p 2.
Podlažice III: 93 p 1.
Pohnání II: 24 p 4; z — Petr II: 24 p 4.
Pohořelice II: 25 p 7, 32; III: 126 p 1.
Pochobrodský Fr. II: 151 p 1.
Pol Mikuláš III: 42 p 3.
Polák lapka II: 26, 50.
Polesný K. III: 126 p 1.
Polešovice III: 144 p 5.
Police III: 202 p 1.
Poličany III: 241 p 1.
Polička III: 96, 131 p 5.
Polná III: 270.
Polsko II: 172 p 3; III: 3 p 3, 4, 4 p 1, 3, 5, 13 p 2, 15, 24 p 2, 41 p 2, 52, 56 p 2, 64 p 1, 65 p 1, 3, 79, 83 p 3, 84, 85, 86, 87 p 2, 90, 99 p 2, 100, 104, 108, 110, 111 p 3, 112 p 1, 113, 114 p 1, 125 p 5, 130, 131, 144 p 1, 151, 152, 153 p 1, 154 p 2, 164, 165, 166 p 1, 177 p 1, 178, 181, 183, 184, 185, 186, 189, 191, 192, 193 p 1, 194 p 4, 196, 203 p 2, 213, 224, 227, 230, 231, 241 p 4, 248 p 5, 6, 249, 250 p 5, 252 p 3, 276, 279 p 1, 321 p 5, 325, 326; IV: 158.
Polsko-litevská říše III: 3 p 4, 112, 151, 180, 183, 230, 252.
Pontanus Jiří viz z Praitenberka.
Popovice III: 84.

- Pošešín II: 48, 55; z — Markvart II: 26 p 3.
 Poříčí n. Sáz. II: 42 p 1; III: 49 p 1.
 Postoloprty III: 50, 50 p 1.
 z Postupic Kostka Vilém III: 4, 90 p 2, 108, 113, 166 p 1, 192, 202, 229 p 1; IV: 212, 216.
 Potenštejn III: 99 p 2, 254 p 4; z — Vilém Lopata III: 254 p 4; z — Jan na Žampachu III: 224.
 Praha (viz rejstř. věcný).
 z Prahy Jan Bradatý, purkmistr, II: 77 p 2; — Jan, farář u sv. Štěpána, III: 13 p 2, — Mikuláš Betlémský III: 41 p 1; — Jan Aliapars III: 303 p 2; — Jan III: 173 p 3; — Pavlík (z Jenštejna) III: 108 p 3; v — v Betlémě IV: 211.
 Prachatice I: 38 p 2, 52, 53; II: 8, 26 p 7 (okolí), 42 p 2, 53, 54, 55, 64 p 2, 77 p 1, 123, 139, 141, 170; III: 37 p 3, 80, 81 p 3, 82 p 4, 83, 91, 160 p 1, 161, 172, 174, 176 p 3, 241, 254, 255, 260 p 1, 275, 286 p 1; hejtman Jeník II: 54, 165 p 2; z — Křišťan I: 6 p 3, 17 p 4, 20 p 1, 21 p 7, 24, 29, 30 p 1, 55, 97, 101, 103 p 1, 105, 106, 125 p 1, 134, 139; II: 142; III: 30, 31, 77, 84 p 2, 106 p 4; IV: 207.
 Prachensko II: 143 p 2; III: 37 p 3, 115 p 2.
 Prachylové III: 213 p 7.
 z Praitenberka Jiří B. Pontanus II: 149 p 1.
 Prčice II: 108 p 1.
 Preger W. I: 10 p 4, 16 p 2, 17 p 2, 18.
 Přespurk viz Bratislava.
 Preuss Hans I: 48 p 3, 190 p 2.
 Příbram A. II: 111 p 2.
 z Proboštic Petr II: 152 p 3.
 Prochaska F. I: 46 p 2, 103 p 4, 133 p 2; III: 3 p 4, 190 p 2.
 Prochod u Hluboké II: 31 p.
 Prokeš Jar. viz rejstř. věcný.
 Prokop Holý I: 60, 103 p 1, 130, 144 p 4, 148, 151 p 2, 153, 161 p 2, 166, 172; II: 16 p 2, 84, 85, 87, 88, 90, 94, 95, 100, 113 p 4, 120, 126 p 1, 127, 131 p 2, 142, 164 p 6; III: 94 p 3, 149 p 3, 187 p 4, 224, 248 p 5, 277, 279, 311, 317.
 Prokop, markr. moravský, I: 77 p 5; II: 24 p 2, 25 p 5, 7, 26, 32, 33 p 3, 37 p 6, 38, 41 p 3, 97; III: 110, 144 p 1.
 Prokop, písař novoměstský, I: 61 p 5; II: 22 p 1, 108 p 3, 146 p 2, 147 p 3; III: 18 p 1; —, písař staroměstský, II: 147 p 2; — kněz II: 53 p 2, 63; III: 95.
 Prokůpek II: 131, 132, 142; III: 271, 273.
 Prostějov III: 208.
 Prusy III: 152, 153, 171 p 5, 172 p 1, 183, 176.
 Přelom III: 250 p 3.
 Přelouč III: 88 p 1.
 Přeloučský Tůma II: 150, 154 p 1, 164 p 6; IV: 204.
 Přemek, vévoda opavský, III: 114, 125 p 5, 139 p 4, 208 p 1.
 Přemysl Otakar II. II: 36 p 1, 45.
 Přerov III: 208 p 5.
 Přiběnice III: 82, 94, 115, 121, 122 p 5, 167.
 Přibram I: 25 p 2; II: 16 p 3; III: 164, 171 p 3, 226; z — Jan M. (srv. rejstř. věcný).
 Přibyslav II: 103, 110, 125, 140; III: 270 p 2, 5, 271 p 4, 276 p 1, 280.
 Přídolí III: 173.
 z Přimdy Jan II: 137 p 2.
 Přítoky III: 130 p 2, 137 p 4.
 Pubitschka III: 3 p 3.
 Pucek viz ze Dvorce, z Trocnova.
 Puchmayer A. III: 303.
 Puchník Mikuláš II: 80 p 2.
 z Puchoměře II: 18 p 2; — Jiřík II: 41 p 2.
 Pulkava II: 141 p 2; IV: 204.

R.

- Rábí II: 101, 141, 142 p 5, 143 p 2; III: 37, 37 p 1, 3, 38, 42, 44, 81, 81 p 2, 83 p 2, 84 p 1, 103 p 1, 115 p 1, 4, 171 p 2, 254 p 2, 297.
 Rabštejn II: 26 p 6, 37 p 5; z — Jan II: 149, 150; z — Prokop I: 18 p 2, 161 p 1; II: 128 (viz i z Gutštejna).
 Racek Kobyla I: 21 p 2; II: 24 p 2, 38 p 1.
 z Račic Jan Vavřincův I: 114 p 1.
 Radkov III: 202 p 1.
 Radostice II: 2 p 4, 12 p 4.

- z Radostovic Jindřich II: 24 p 4.
 z Radotic Martin II: 54 p 5.
 Radyně II: 46.
 Radzin III: 3 p 3.
 Rájec III: 147 p 1.
 Rakousy I: 18 p 5; III: 3, 15, 27 p 2,
 52 p 2, 58 p 1, 63, 102 p 1, 121 p 2,
 125, 126 p 2, 130 p 2, 146, 213 p 1,
 252 p 2, 3, 254 p 6, 276, 279 p 2;
 z — vévoda III: 52, 177.
 Rakovník II: 15 p 3; III: 164.
 Ralsko III: 43; z — II: 145; z — Jan
 Chudoba z Vartenberka III: 2 p 2,
 99 p 2, 177 p 1.
 Rankov ves III: 110 p 2; z — Verner
 III: 110 p 2.
 Rataje II: 37 p 1, 38 p 1, 46.
 Ratibořský kn. Jan III: 108 p 3, 125
 p 5.
 Rautenstock I: 1 p 5.
 Reček Jan III: 23 p 3; IV: 192, 212,
 216.
 Reinlein Osv. IV: 204.
 Reiser Fridrich I: 125 p 2.
 Retz, Rec III: 52 p 5, 279 p 2.
 Rheden III: 3 p 2.
 Riesenburk III: 27 p 4, 171 p 2; z —
 na Vřešťově Aleš III: 51 p 4, 111 p 1,
 119 p 2, 195, 196, 201, 202, 224 p 1,
 4, 225, 236 p 2; z — Anna III: 115
 p 2, 146 p 1; z —, z Dolan a ze Švi-
 hova Břeněk I: 40, 45, 48 p 2, 96 p 3,
 4, 98 p 4, 99 p 2, 175; II: 61 p 3,
 63, 82, 93 p 1, 95, 101 p 1, 108 p 1,
 122, 148, 162; III: 27 p 4, 28, 29,
 30 p 1, 33, 34, 35, 38, 49, 147 p 1,
 201; Děpolt Půta, III: 27 p 4; z —
 Jan II: 37 p 1, 6, 38, 40 p 1, 84 p 1,
 115 p 2, 171 p 2, 254 p 4; z — Vilém
 Švihovský II: 40 p 1; III: 171 p 2,
 243 p 3; z — páni II: 46; III: 81 p 2.
 Riezler S. I: 191 p 2.
 Richenburk III: 204.
 Ritter G. III: 318 p 3.
 Robě II: 23 p 6.
 Roh II: 191 p 3.
 Roháč Jan z Dubé viz z Dubé.
 Rohan Adamita I: 92 p 2; II: 108 p 1;
 — hejtman I: 92 p 2.
 Rohovec viz ze Zhoře.
 Rohozec III: 177 p 1.
 de Rochetaillade Jan (Rupescissa) I:
 190 p 2.
 Rokycana Jan I: 1 p 1, 1 p 2, 13 p 3,
 18 p 2, 89 p 2, 103 p 1, 105, 108 p 1,
 111 p 2, 125 p 2, 127 p 3, 130, 132,
 142, 153, 166, 197 p 5; II: 80, 101
 p 1, 103 p 1, 110, 124, 128 p 3,
 130 p 2, 131, 141 p 2, 152 p 3; III:
 16 p 1, 48 p 1, 94 p 3, 239 p 4,
 241 p 4, 263 p 3, 4, 6, 274, 278, 311
 p 2, 317 p 1, 318 p 2, 325 p 1, 326;
 IV: 195, 198.
 Rokycany I: 193 p 3; III: 122; —ský
 Jan Sictor III: 303 p 2.
 Ronov hrad III: 270; z — páni III:
 37 p 2, 188 p 4, 270 p 3, 4; z — Če-
 něk III: 270 p 4; z — Hynek III:
 270.
 Rosgon Jan III: 43 p 3.
 Rossak II: 29.
 z Rotštejna Páldra III: 177 p 1.
 z Rotterdamu viz Erasmus.
 Roudnice I: 35, 68, 103 p 4, 105; II:
 63, 65; III: 95, 97, 116 p 2, 117,
 149 p 3, 244, 257 p 1.
 z Rousínova Hertvík III: 225.
 Rozacín III: 303 p 2.
 Rozpoutí II: 48, 49.
 z Roztok Jíra I: 37.
 Rožmberk hrad II: 31 p 3, 48 p 1;
 III: 58 p 1, 86 p 2, 126 p 2, 146 p 2,
 254 p 4, 260 p 1, 276 p 1.
 z Rožmberka Jindřich II: 26, 41 p 1,
 48 p 1; z — Petr II: 10, 150; — Old-
 řich I: 24 p 1, 57 p 1, 161, 167 p 4;
 II: 41 p 2, 55, 79, 88, 114 p 2, 116
 p 2, 117, 120, 122, 134, 150, 165 p 2,
 170, 177 p 1, 185, 194, 195 p 1; III:
 26 p 4, 42 p 1, 3, 43, 58 p 1, 63, 80,
 81 p 2, 82 p 2, 84 p 2, 85, 90 p 4,
 99 p 2, 100, 102 p 1, 103 p 3, 104,
 106, 107, 109 p 2, 110 p 2, 118 p 4,
 120, 122 p 2, 4, 5, 127, 135, 140 p 5,
 156 p 1, 157 p 1, 167, 171, 172, 173
 p 3, 174, 177 p 1, 232 p 1, 236,
 237 p 1, 239 p 7, 248, 253, 254 p 4, 6,
 256, 259 p 1, 260 p 1, 265 p 1, 266 p 1,
 267 p 1, 269 p 1, 281 p 2, 3; IV: 194;
 — pán II: 8, 10 p 4, 14, 22, 23 p 1,
 24, 25 p 3, 27 p 8, 35 p 2, 36, 37,
 37 p 2, 4, 5, 6, 40, 41 p 2, 3, 4,
 42 p 1, 43 p 1, 44, 46, 49, 55 p 1;
 — páni III: 43, 81 p 2, 90 p 2,
 161, 254 p 2, 6, 260 p 1, 263 p 2,
 266, 268, 269; IV: 202-3; pana —

soudní písař III: 174; kaplan III: 84 p 2.
 z Rožmitálu Jan III: 254 p 4.
 z Rüdesheimu Rud. biskup II: 135 p 5.
 Rudiger II: 164 p 6.
 Rudná ves II: 48 p 1.
 Rudolf II. II: 149 p 1.
 Rukštejn hrad III: 144 p 1; z — či z Valdštejna Jindřich III: 144 p 1; Hynek viz z Valdštejna.
 Rumuni III: 52, 131.
 Rumpolt Jiří, kn. hlohovský, III: 131 p 8.
 Ruprecht král II: 25 p 7.
 Rupercissa viz de Rochetaillade.
 Rusenín III: 252 p 2.
 Rusko III: 151; Rusové III: 152 p 1, 153 p 1.
 Ruský vévoda (Korybut) III: 152 p 1, 218.
 Rustler II: 105 p 4.
 z Rušinova Hertvík Jan III: 204 p 1.
 Ruthger opat III: 81 p 3.
 Ryba Boh. IV: 204.
 z Rychemburka Flaška Arnošt II: 24 p 5; III: 45 p 7, 47, 48 p 1, 99 p 2, 204 p 2; — Smil III: 47, 204.
 Rynešová Bl. III: 122 p 4, 254 p 4; IV: 206.
 Ryzmburk III: 237 (viz z Ricsenburka).

R.

Řebřík hrad IV: 209.
 z Řečice Jíra III: 225; — farář III: 120 p 2.
 Řehoř bratr II: 98 p 1, 134.
 Řehoř Veliký II: 85.
 z Řepan Zikmund I: 49 p 1.
 Řepčice ves III: 206 p 1.
 Řepice I: 40 p 2.
 Řepický viz z Machovic.
 Řezno I: 118 p 3, 119, 195 p 5; II: 79, 80, 82, 111; biskup řezen. III: 41 p 3.
 Říčan Rud. IV: 191.
 Říčany I: 52; II: 64, 95, 139, 141, 192; III: 83 p 2, 5, 84, 91; z — Diviš III: 83 p 3.
 Řím I: 118 p 3, 196 p 1; II: 88, 114 p 5, 127, 129, 135 p 5; III: 26 p 1, 92 p 2, 286 p 1, 325 p 1.

S.

Sadová III: 225.
 Sádlo viz z Kostelce.
 Sadská III: 240 p 2.
 Saint-Simon I: 170.
 Sakař III: 217 p 3.
 Salaba II: 144 p 5.
 Saliger W. II: 96 p 5, 97 p 3.
 ze Sán Čapek Jan I: 46 p 5, 146 p 3, 4, 179 p 3, 180 p 3; II: 29; III: 56, 73, 141 p 3, 276 p 4.
 Sandec III: 41 p 2.
 Sandová G. I: 170; III: 272 p 4.
 Sanktuarienský Augustin Lucian II: 144 p 4.
 Sasko III: 171 p 2, 206 p 2.
 Sázava řeka III: 49 p 1, 139, 140 p 1; —ský klášter III: 93 p 1.
 Scolari viz Pipo.
 Sedláček A. (viz rejstř. věcný).
 Sedlák Jos. (viz rejstř. věcný).
 Sedlčany III: 99 p 2.
 Sedlec u K. Hory III: 93 p 1, 213 p 4; — tvrz u Ústí I: 180 p 2; II: 63 p 1, 101, 108, 139; III: 37 p 1, 3, 38; — u Trh. Svin II: 48 p 1; — u Dřítně II: 41 p 3; —, Sedlice, u Hluboké II: 48 p 1; ze Sedlce viz Valkoun.
 Sedlišky tvrz III: 99 p 2.
 Sedlo hora III: 207 p 2; — ves II: 26, 27 p 8, 49.
 Senice III: 216 p 1.
 Sestřenec Mikuláš III: 189, 190, 191 p 1, 192, 193 p 1, 207, 208 p 1, 3, 4, 247, 252 p 1, 262.
 Sezema Rusín II: 33 p 1.
 Shaw B. III: 291 p 1.
 Scharnagel Th. opat IV: 211.
 Schiller I: 58 p 2.
 Schlesinger II: 149 p 1.
 Schmarsow A. III: 125 p 4.
 Schweichhart II: 26 p 3.
 Schulz V. III: 122 p 4, 276 p 4, 279 p 1.
 Sickingen rytíř II: 164 p 5.
 Siegel K. III: 103 p 1, 171 p 2, 253 p 1.
 Sienská Kateřina III: 252 p 2.
 Simon, legát papežský, II: 50.
 Sion hrad II: 110, 111; III: 202, 241 p 1.
 Skála hrad II: 40 p 1, 46; ze — II: 40; ze — Erhart viz z Kunštátu; ze

- Heníček III: 177 p 1; — Malá III: 144 p 1.
 Skalce Česká III: 93 p 1, 196, 197, 237, 238, 253, 254 p 4; IV: 206; — hrad u Kostelce II: 24 p 2, 165 p 2; — Uherská III: 6 p 4, 24 p 2.
 Skreje III: 27 p 2.
 Skříple u Hořovic II: 104 p 1.
 Skultetus III: 28 p 4.
 Skuteč III: 204.
 Slaný I: 45, 195 p 2; II: 91, 142; III: 36 p 2, 41 p 3, 45 p 6, 49, 51 p 1, 3, 65 p 1, 92, 109 p 4, 118, 119 p 2, 3, 120, 171 p 7, 245 p 4, 278, 280.
 Slavata viz z Chlumu.
 Slaveč II: 8; ze — Domin II: 6, 7, 8, 18, 53.
 Slavkov (v Čechách) II: 164 p 4; — (na Moravě) III: 208; ze — Jan II: 13 p 1.
 ze Slavného Šarka II: 191 p 3.
 Slegl Jakub II: 149 p 1.
 ze Slezce Linhart II: 191 p 3.
 Slezsko III: 41, 51, 98, 105, 109 p 4, 114 p 1, 118, 125, 130 p 1, 131, 146, 166 p 1, 201, 213 p 5, 220, 224 p 1, 4, 226, 251 p 1, 325; knížata slez. III: 52, 105, 124, 128, 175 p 1; IV: 205.
 Slovák Matěj III: 133 p 3.
 do Slovák = do Uher III: 220 p 1.
 Slověnice u Lomnice II: 31 p 7, 38, 40 p 7, 48.
 Slovensko III: 183, 219, 220, 325.
 Smetánka E. I: 19 p 4, 158 p 3, 4, 174 p 2, 186 p 1, 195 p 4.
 Smidary III: 238, 239.
 ze Smitkova viz z Kostelce.
 Smiřice III: 280; ze — Jan III: 97, 147 p 1, 171 p 2, 206 p 4, 207, 232 p 3, 233; IV: 212, 216.
 Soběnice, Sobenz III: 207 p 2.
 Soběslav II: 25 p 6, 49, 118; III: 121 p 2, 173.
 ze Soestu Konrád M. I: 182 p 7.
 Sokol viz z Lamberka.
 Sokol V. III: 317 p 1.
 Sokolík viz z Dubé.
 Sommerfeldt G. I: 65 p 2; II: 80 p 3.
 Sommerlad Th. I: 65 p 2.
 Sova kněz III: 280.
 Sovenice viz Soběnice.
 Sovinky III: 207, 2.
 Spannmüller Jakub Pontan II: 149 p 1.
 Spano viz Pipo.
 Spiž III: 183.
 Srbsko III: 131, 131 p 1.
 Sršatec kněz III: 116 p 1.
 Stajice II: 23 p 5, 25 p 6, 26 p 2; ze — II: 26 p 2.
 ze Stakor Rozvoda III: 147 p 1.
 Stegnitz asi Ždánice, III: 142 p 3.
 Steidler F. III: 303 p 2.
 Stenice III: 142 p 3.
 ze Stojčina Mikuláš II: 106 p 1.
 Stojkovič viz z Dubrovníka.
 Stöller Ferd. III: 268 p 1.
 Stradim viz Strádov.
 Strádov II: 27, 48, 108 p 1.
 Strahov II: 142 p 5; III: 47 p 2, 49 p 1.
 Straka C. I: 5 p 2.
 Strakonice II: 143 p 2, 169; III: 37 p 3, 80, 233; ryt. řád sv. Jana v — 37 p 3, 38; převor III: 37 p 3.
 Straňany II: 17.
 Strašnice III: 108.
 Strauchův dvůr u Hradce Král. (bitva) II: 103, 105, 139; III: 116 p 1, 210 p 4, 211, 242 p 1, 243 p 5, 286 p 1.
 Stráž II: 26, 49; III: 94, 121 p 1; ze — páni II: 24, 102; III: 94, 121; ze — Jindřich III: 121 p 4 (viz z Vartenberka).
 Strážiště, Stražisko III: 208 p 5.
 Strážkovice (Strážkov) II: 8, 15 p 1, 18, 27, 31 p 7, 36 p 1, 48 p 1.
 Strážnice na Mor. I: 53 p 3; III: 126 p 4, 144 p 1, 216 p 1; ze — na Helfenštejně Lacek z Kravař, II: 34 p 5, III: 144; ze — Petr III: 99 p 1, 126 ze p 4, 144, 208 p 3; ze — Václav, z Kravař, z Helfenštejna III: 126 p 4, 130, 140 p 1, 142, 144, 145, 147 p 1, 208 p 3; ze — Bedřich kněz II: 107 p 3; III: 202, 203, 225.
 Strážov III: 28 p 5.
 Strnad II: 148 p 4.
 Stěkov III: 43.
 Střela III: 86 p 2, 233.
 Stříbro II: 78; III: 80, 90 p 3, 122, 171 p 2, 6; ze — Jakoubek v. Jakoubek.
 Střížov u Trocnova II: 1, 11 p 4, 14 p 1, 48 p 1; III: 27 p 4.
 ze Střížovce Ondřej II: 48 p 1.

ze Studené Jan III: 226 p 1; — Ondřej II: 191 p 3; III: 226 p 4.
 Sudlice II: 26 p 6; na Letovicích — II: 28 p 2, 32 p 2; na Litovanech Vilém — II: 26 p 6, 29 p 1.
 Sudoměř I: 48 p 2; II: 62, 101 p 1, 102, 122, 139, 142; III: 35 p 2, 36 p 2, 37 p 2, 3, 45 p 5, 81, 123, 241 p 1, 299 p 2.
 Suchá ves II: 11 p 4.
 Suchdol (u Třeboně) II: 48.
 Sukokrady III: 224 p 4.
 ze Sulzu hrabě II: 40 p 1.
 Sušice III: 80, 103 p 1, 160 p 2, 161, 171 p 7, 254 p 6, 255, 258, 275, 278; IV: 207.
 ze Sumerpurka viz Angel.
 Svaté Pole, klášter, III: 195.
 Svěraz II: 8.
 Světlík (Kirchsclag) II: 48 p 1.
 Svinka, lapka, II: 24 p 5.
 Sviný Trhové II: 1, 2, 4 p 1, 17, 26 p 6, 33 p 1, 48, 49, 108 p 1; III: 110 p 2, 173.
 Svitavy III: 213 p 4, 5, 214 p 4.
 Svoboda M. I: 5 p 2.
 ze Svojšína viz Zmrzlík.

Š.

Šafranci III: 252 p 1; — Jan III: 252 p 1; — Petr III: 252 p 1.
 ze Šajby viz z Dubé.
 Šebánek J., I: 38 p 3; II: 34 p 5.
 Šeňk II: 191 p 3.
 Šestiměstí viz Lužice Horní.
 Šimák J. V. I 38 p 2, 84 p 1; II: 28 p 1, 75 p 1, 77 p 3, 90 p 1, 2, 92 p 3, 95 p 1, 96 p 3, 4, 99 p 1, 101 p 1, 109 p 3, 130 p 1, 137 p 2, 3, 138 p 1, 3, 139 p 1, 141 p 1, 143 p 1, 144 p 3, 155 p 4, 164 p 5, III: 35 p 2, 137 p 5, 179 p 2, 188 p 3, 197 p 2, 198 p 1, 206 p 1, 2, 3, 207 p 2, 217 p 1, 2, 238 p 3, 5, 245 p 3; IV: 203.
 Šimek Fr. III: 149 p 3; IV: 195, 198, 199.
 Šimon od bílého lva (Praha) IV: 212, 216.
 Šiška II: 29 p 1, 42 p 1.
 Škotsko III: 9.
 Šlechta A. P. II: 8 p 1; — Jan viz ze Věchrd.

Šlik Kašpar, I: 150 p 2, 161; II: 128; — Matouš I: 153 p 1.
 Španělsko III: 41 p 3, 52.
 Špilberk III: 114 p 1.
 Špitálské pole II: 102; III: 52, 56 p 1, 263 p 2, 265, 267.
 Šrol Jeronym III: 157 p 2.
 Štěkre II: 11 p 1; ze — Bernart II: 11.
 Štěnovice III: 122 p 1.
 Štěpán převor IV: 192.
 Štěpanovice III: 144 p 1.
 Šternberk nad Sáz. II: 104 p 1; ze — Aleš Holický III: 45 p 6, 57 p 2, 99, 164, 176 p 4, 179 p 2, 236, 237 p 1, 248 p 4, 266; ze — Ladislav II: 136; ze — Petr III: 49 p 1; ze — Smil Holický III: 103 p 3, 171 p 1, 197 p 2, 237 p 1; IV: 210, 214, 217, 218; ze — Zdeněk na Bechyni II: 136; ze — páni III: 49, 208.
 Šternberk u Telče III: 213 p 3.
 na Štimberkách III: 241 p 1.
 Štipoklasy II: 49.
 ze Štítného Tomáš I: 186 p 1, 191.
 Štokholm II: 95 p 1.
 Štraboch III: 23 p 3, 192.
 Šturm Petr II: 25 p 2.
 Šumperk III: 144.
 Šusta Jos. (viz rejstř. věc.).
 ze Švamberka páni II: 40, 45, 46; — Bavorek III: 122 p 5; — Bohuslav I: 180 p 2; II: 37 p 1, 62, 78-88, 95, 101, 116, 138, 168; III: 30, 35, 81 p 2, 88, 89 p 1, 97, 115, 121, 122 p 5, 160 p 1, 165 p 3, 166, 167 p 1, 168, 171, 175, 187, 193 p 1, 199, 206 p 2, 210, 222, 224 p 1, 233, 253, 254 p 1, 6, 256, 259, 260 p 1, 269, 271, 276, 277, 278 p 1, 279, 280, 286; IV: 210, 211, 212, 216; — Hanovec Jan III: 243 p 3; — Krušina Hynek III: 121, 122, 167 p 1, 243 p 3; — Jan II: 37 p 1, 6, 38; III: 167 p 1.
 Švihov III: 27 p 4, 278; ze — viz z Riesenburka.
 Švýcarsko III: 23 p 3, 34 p 4, 140 p 5, 295, 298.

T.

Tábor (viz rejstř. věc.); — (město a kostel) III: 36 p 2, 3; konšel táb. Šimon Kovář I: 195 p 7; Šimon II: 86, 87; —, biblická hora, III: 36 p 1;

- prvá hora —, I: 38 p 3; IV: 197;
 — nový (u Strážnice) III: 130 p 1;
 IV: 102; — loupež. hrad v Slezsku
 III: 130 p 1; —, hora nad Lomnicí,
 III: 195; —, šachta a tvrz u Kutné
 Hory, III: 45 p 5, 130 p 2, 137 p 4;
 —, krčma pod Valečovem, III: 198
 p 1; —, propugnaculum, reduta,
 ležení III: 75 p 1, 130 p 2, 330; IV:
 206. Srv. rejstřík věcný.
- Tadra Ferd. II: 36 p 7, 143 p 1.
 Tachov I: 166; II: 37 p 1, 46, 105 p 5;
 III: 88, 90 p 3, 103 p 1, 115 p 1,
 119 p 3, 122 p 5, 165, 171 p 2, 176 p 4,
 178 p 1, 179 p 2, 186 p 1.
 Talayero Martin dr. III: 43 p 3, 69
 p 2.
 Tarnov III: 248 p 5.
 Tata, Toto, Totis III: 218, 259 p 1,
 266 p 1, 269 p 1.
 Tataři III: 131.
 Telč III: 212 p 2, 3, 213 p 1, 221, 238,
 260 p 1; z — Oldřich Křtí II: 146.
 Telec, lapka, II: 23.
 Teměšský komitát III: 125 p 4.
 Tenora J. II: 32 p 4, 34 p 1, 5, 35 p 4;
 III: 242 p 1, 272 p 2.
 Těchobuz II: 26 p 2; z — viz ze Stajic.
 Teplice III: 117.
 Terst III: 130 p 2.
 Těšín III: 152 p 1; těš. kníže Bolek III:
 152.
 Thám Hynek III: 222 p 3.
 Theobald Zach. II: 16 p 2, 164 p 2, 4,
 165 p 2; III: 37 p 2, 119 p 2, 154 p 4,
 166 p 5, 167, 205 p 2, 4, 211 p 3,
 238 p 5, 240 p 5, 242 p 2, 244 p 2,
 245, 273 p 3, 303.
 Thomayer J. III: 270 p 7.
 Thürnau II: 26 p 3; viz Trnava, Tirna.
 Tibista, Tabista, kněz, II: 142 p 1.
 Tiray Jan III: 213 p 3.
 von Tirna, z Tirna, z Tirmé II: 26 p 3,
 40 p 1; z — Jörg II: 26 p 3.
 Tista Ctibor II: 23 v 5.
 Tišnov III: 13 p 2.
 z Tišnova Šimon I: 16, 17 p 2, 22 p 3,
 25, 26, 27 p 2, 30, 114 -24, 193 p 1,
 194 p 2, 195 p 5; II: 67; III: 15 p 1,
 107 p 2, 155 p 1; IV: 199, 206.
 Titz K. II: 19 p 6; III: 130 p 2, 297 p 1,
 300 p 5.
 Tobolka Zd. II: 130 p 1.
- Točník II: 39, 80 p 3; III: 164, 278;
 IV: 209.
 Toman H. (viz rejstř. věc.).
 Tomek V. V. (viz rejstř. věc.).
 Toskánsko III: 125 p 4.
 Tournai IV: 193.
 Toušeň III: 240.
 Trávník tvrz III: 208.
 Trenčín III: 125 p 5.
 Trhové Sviny viz Sviny Trhové.
 Trch kněz I: 98 p 3, 116 p 2, 145 p 3.
 Trnava (v Dol. Rak.) II: 26 p 3, 28 p 2,
 36; viz Thürnau; — (na Slovensku)
 III: 216 p 1, 218 p 1, 219 p 1, 2,
 220 p 1.
 Trocnov, Trucnov II: 1-19 (a poznám-
 ky), 36 p 3, 41 p 1, 43 p 1, 44, 48 p 1,
 58, 108 p 1; III: 27 p 4, 103 p 3;
 IV: 201-3; z — Anežka II: 16 p 3,
 19 p 1, 31 p 4; Anna II: 16 p 3,
 19 p 1; z — Jaroš, Jaroslav II: 5 p 2,
 14, 16 p 2, 18 p 2, 19, 27 p 9, 53;
 z — Ješek II: 6, 7; IV: 201; z —
 Martin II: 3; z — Mikeš II: 6, 7 p 3,
 15 p 4; IV: 201-2; z — Vilém Pucek
 II: 2 p 1, 4, 3 (p 4), 5, 6, 8, 11, 13
 p 1, 15; z — Pešík, Pešek II: 8 p 1,
 33 p 1; IV: 201.
 Troeltsch E. I: 54 p 2, 95 p 1, 182 p 4,
 183 p 3, 184 p 6, 198 p 3.
 Trojanov, Trojany II: 48 p 1.
 Trosky III: 6 p 2, 43, 144 p 1, 177
 p 1, 245 p 3, 271 p 3.
 Truskovec, Truskovec II: 27 p 10, 41.
 z Trubče Litobor II: 191 p 3.
 Truhlář Jos. (viz rejstř. věc.).
 Trutmaň (Trautmanns) II: 2, 3 p 4, 8;
 IV: 201.
 Trutnov I: 38 p 1; III: 96, 195.
 Třebechovice III: 175, 195.
 Třebel hrad IV: 209.
 Třebíč II: 31; z — Václav II: 29.
 Třebín II: 8; z — Markéta II: 8 p 2.
 Třeboň I: 177, 178, 181; II: 2, 4,
 13 p 1, 24, 29, 31 p 7, 36 p 8, 48,
 49, 50, 165 p 2, 195 p 1; okolí II:
 18; III: 17 p 1, 18 p 1, 52 p 1, 69 p 3,
 81, 91 p 2, 111 p 4, 119 p 3, 120 p 2,
 139 p 4, 140 p 1, 5, 204 p 4, 206 p 2,
 210 p 4, 211, 237 p 1, 241 p 4,
 254 p 3, 263 p 3, 266 p 1, 270 p 2,
 271 p 1, 3, 272 p 1, 325 p 1.
 Třebová Moravská III: 213 p 2.

z Třebovle Kuneš I: 190.
 Třebošín II: 195; III: 97.
 Třemošná III: 145 p 1.
 Tuchotice III: 241 p 1.
 Tůma Přeloučský viz Přeloučský.
 Turci III: 24 p 2, 40, 130 p 2, 131 p 1, 6.
 Turkovec Petr II: 17 p 2; III: 241 p 4.
 Turnov I: 38 p 2; II: 139; III: 99 p 2, 144 p 1, 145, 244 p 2, 254 p 3.
 Turnovsko II: 99; III: 43, 110, 126 p 4, 143, 144 p 1, 177 p 1.
 Tušek I: 161 p 1.
 Twinger J. IV: 204.
 Týn Horšův III: 171 p 2, 6, 7, 172 p 1, 271 p 2.
 Týn n. Vlt. II: 27 p 2, 8, 43, 55; III: 31 p 1.
 Týnec Hrochův III: 226.
 Týnec Labský II: 95 p 1; III: 211.
 Týřov hrad IV: 209.

U.

Udward III: 216 p 1.
 Uherské Hradiště viz Hradiště Uher-
 ské.
 Uhlířová M. I: 1 p 5; III: 308 p 1.
 Uhry III: 15, 24, 40, 45 p 6, 51, 53 p 2, 55, 56 p 2, 58, 81 p 2, 84 p 3, 109 p 1, 120, 125 p 4, 126, 130 p 2, 131 p 6, 138 p 5, 6, 139, 141 p 2, 3, 146, 153 p 1, 181, 183, 205 p 1, 213 p 5, 214, 215 p 1, 216 p 3, 217, 218, 219 p 1, 4, 220 p 1, 221 p 3, 4, 222, 231, 232 p 1, 234, 237, 239, 248 p 5, 250, 252 p 3, 259 p 1, 276 p 5, 7, 294, 296, 325.
 Újezd Kamenný II: 8 p 1, 10, 31 p 6, 48 p 1; z — Petr II: 31 p 6.
 Újezd Ostrolov (Újezdec) II: 10, 12 p 4, 48 p 1; IV: 202; z — Mikeš IV: 202; Přibík Hrb IV: 202; z Ú-
 jezda Václav IV: 202.
 Ukrajinci III: 152 p 1.
 Ůlibice III: 238; z — Mikšík III: 205 p 2, 239.
 Ulm II: 118.
 Uničov III: 153, 248; z — Albík, arcib., I: 165; z — Petr I: 21 p 1, 23 p 2, 25, 120 p 4, 123 p 1, 124.
 Urbánek R. (viz rejstř. věc.).
 Ústí n. Labem I: 165, 166 p 1; II: 89, 96, 99, 100, 118 p 4, 123, 124, 144,

162; III: 206 p 2, 221, 242 p 1, 246, 268, 272.
 Ústí n. Luž. I: 14, 17 p 6, 18 p 6, 19 p 3, 20, 24, 43; II: 33 p 1, 63 p 1, 93 p 1, 107 p 3, 122, 154; III: 16, 36 p 2, 3, 37 p 3.
 z Ústí Oldřich I: 180 p 2; II: 40 p 1, 63 p 1, 101, 108; III: 37 p 1, 297 p 2; — Jan II: 24, 63 p 1; — Sezema II: 24 p 4; — Prokop II: 63 p 1; — Sezimové III: 36 p 3; — páni II: 24, 63 p 1, 116 p 2.
 Uštec hrad, Uštěk III: 237 p 1.
 z Úvalu Papík Jan II: 15 p 3.

V.

Vacek Fr. II: 22 p 1, 146 p 2; III: 52 p 3.
 Václav sv. II: 71, 136; III: 42 p 1, 287 p 2; IV: 192.
 Václav IV. (král) viz rejstř. věcný.
 Václav kněz II: 142.
 Václav katolík v sporu s Tábořem I: 84-95.
 Váh III: 216 p 1, 219 p 2, 220 p 1.
 Val, Valy, ves, II: 48; III: 94, 121 p 2.
 Valdek hrad IV: 209.
 Valdštejn hrad III: 99 p 2, 144, 145, 147 p 1, 245 p 3; IV: 204; z — III: 144 p 1; z — Beneš III: 144 p 1, 146 p 1; z — Hašek Ostrožský III: 113 p 1, 126, 126 p 4, 130, 140 p 1, 141 p 1, 142, 142 p 2, 143, 144, 144 p 1, 144 p 5, 145, 145 p 1, 145 p 3, 146, 146 p 1, 146 p 2, 147, 147 p 1, 147 p 3, 148, 150, 152, 156, 158, 168, 170, 171, 171 p 2, 176, 177 p 1, 179, 181, 197, 200, 207, 210, 211, 224 p 1, 225, 229, 229 p 1, 233, 236 p 2, 241, 241 p 5, 249, 269 p 4, 270 p 1, 281, 281 p 1, 282; IV: 200; z — Hynek Koldštejnský III: 42 p 3, 79, 87 p 2, 97 p 1, 98 p 1, 99 p 2, 109 p 3, 110, 111, 111 p 1, 112, 112 p 1, 113, 114, 114 p 1, 142, 143, 144, 144 p 1, 145, 145 p 2, 146, 147 p 1, 152, 156, 157, 171, 171 p 2, 181, 191 p 1, 196, 200, 206, 206 p 4, 208, 233, 249, 250 p 5, 270, 270 p 5; IV: 210, 213-4; z — Hynek z Rukštejna na Jilemnici III: 144 p 1; z — Jan Skalský III: 144 p 1; z — Šlechta Mikuláš III: 99

- p 2; z — Vok, Voksa I: 6, 10, 10 p 1, III: 5 p 3, 6 p 2.
- Valečov I: 144; III: 197 p 2, 198 p 1, 325 p 1; z — III: 325 p 1; z — Bartoš III: 197 p 2, 198, 204, 206 p 4, 207 p 2, 224, 242 p 1, 257; z — Bernart III: 147 p 1, 197 p 2, 198, 204, 206 p 4, 207 p 2, 224, 242 p 1, 257; oba bratři II: 165 p 2, 168; IV: 206; Valečovský Václav, Vaněk z Kněžmostu III: 293 p 1, 318 p 2, 325 p 1.
- Valkoun I: 45; II: 25 p 6, 27 p 8, 48 p 1, 61 p 3, 62; — z Adlaru Jan II: 61 p 3, 62, 122; III: 28 p 5, 30 p 1, 147 p 1, 248 p 3, 250 p 5, 251 p 3, 252 p 2; — ze Sedlice II: 48 p 1; — Petr II: 48 p 1.
- Vaněček, Vanček, Vaněk, kněz tábor, I: 39 p 3; II: 53.
- Vaněk Pinta II: 63 p 1.
- Vancsa Max III: 121 p 2, 130 p 2; IV: 193, 203.
- Varaždín III: 24 p 2.
- z Vartenberka (z Veselé, z Veliše) Čeněk I: 23 p 2, 24 p 1, 30, 44, 151; II: 46, 102, 194; III: 25, 26, 27 p 2, 30 p 1, 38 p 3, 40, 42 p 1, 2, 43 p 1, 2, 3, 44 p 1, 45 p 4, 5, 6, 7, 47, 48 p 1, 2, 65 p 3, 72 p 3, 79, 80, 82, 85, 96, 96 p 2, 98, 99 p 2, 101—108, 109 p 2, 4, 110 p 2, 118 p 4, 125 p 2, 127, 137 p 5, 142, 144, 146, 156, 177 p 1, 188, 194 p 1, 195, 197 p 1, 201, 203 p 2, 204 p 2, 205 p 3, 5, 223, 224 p 1, 232 p 2, 239, 240 p 1, 242 p 1, 2, 266, 281 p 3, 282, 307 p 1; IV: 207; — Jindřich III: 281 p 3, 282; — Jindřich na Valdštejně III: 99 p 2, 245 p 3; — Jan Chudoba na Ralsku III: 2 p 2, 99 p 2, 109 p 2, 127 p 2, 177 p 1; — Zikmund III: 177 p 1, 206 p 2; V—ové III: 6 p 2, 43, 206. Viz ze Stráže.
- Vavák viz z Hradce Jindř.
- Vavřinec nějaký Čech II: 82 p 2.
- Včelín Jakub II: 164 p 6; III: 302 p 1, 303 p 2.
- z Vechty Konrád arcib. I: 26, 68, 105, 136; II: 65, 83 p 3, 84 p 3, 90, 91 p 2; III: 65 p 1, 90, 91 p 1, 95, 97, 98 p 1, 99, 101, 102, 106 p 2, 4, 164, 171, 177 p 1, 179, 232 p 2, 237 p 1, 311.
- z Veitmile Beneš II: 45 p 1, 141 p 2, 144 p 3.
- Velehrad III: 144 p 5.
- Velek Koudelník II: 191 p 3; III: 276 p 5, 7.
- z Veleslavína Daniel Adam I: 161 p 4, 163 p 1, 167 p 7, 168 p 1, 2; II: 164 p 4; III: 237 p 1.
- Velesín II: 4 p 1, 10, 26 p 3, 27, 31 p 7, 36, 48 p 1, 52; III: 173, 254 p 4.
- Velflík II: 49.
- Velhartice III: 115 p 2.
- Veliš III: 43, 137 p 5, 146, 205, 281 p 3.
- z Velvar Stanislav II: 132, 133 p 1.
- de Vergeriis M. Petr Pavel III: 69 p 2, 3.
- Vernéřova Lhota viz Lhotka u Častkovic.
- z Verony Gabriel II: 135 p 5.
- Vesec II: 10, 24 p 6; z — Jan II: 11.
- Veselí (v již. Čechách) 31 p 1, 121 p 2; — Vysoké III: 43, 205 p 4; — na Mor. III: 142 p 3.
- Větrný II: 27 p 3; z — Matěj Višně II: 27 p 3; z — Mikuláš II: 27 p 3; z — Petr II: 27 p 3.
- Věžka hrad II: 46.
- Vicemilice, dnes Liceměřice, III: 168 p 1; z — viz Bzdinka.
- Vičar Jiří I: 161 p 4.
- Videň I: 160; II: 26 p 3, 34, 35 p 2, 130; III: 62 p 4, 130 p 2, 182, 248 p 5.
- Videň. Nové Město I: 160.
- Vidonice III: 195 p 1.
- Viklíf Jan I: 2, 5 p 4, 6—9, 13, 17 p 2, 6, 18 p 2, 19 p 4, 21 p 4, 5, 25, 29, 32—34, 41, 49 p 1, 64, 77 p 1, 89 p 4, 96, 102, 107 p 1, 111, 112, 114, 116 p 2, 120 p 2, 126 p 4, 130 p 1, 134, 140, 142 p 5, 143, 144, 145 p 3, 155 p 1, 157, 164, 175, 178 p 5, 186 p 1, 193, 195 p 4, 197 p 2; II: 12, 67, 70 p 3, 80, 83, 85 p 1, 97, 105, 107 p 3, 128 p 3, 133 p 1, 147; III: 2 p 1, 6 p 1, 4, 9 p 1, 10 p 1, 14, 15 p 6, 22 p 1, 23 p 3, 40 p 2, 306 p 1, 308 p 1, 310; IV: 191, 203.
- Vildštejn hrad III: 90 p 2.
- z Vildštejna Jiřík II: 37 p 1.
- Vilém kněz I: 103 p 1, 2.
- Vilémov II: 165 p 2, 168; III: 93 p 1,

- 194, 197, 198, 199, 200, 203 p 2, 204, 213 p 4, 8; IV: 206.
- Vimperk III: 254 p 4.
- Vinařický K. I: 145 p 2.
- Vindiš R. I: 126 p 4.
- Visla II: 195; III: 3, 97, 166 p 1.
- Vítek, vrátný král., III: 5 p 3.
- Víteň tvrz III: 28 p 5, 250 p 5.
- Vítkov (Žižkov) vrch I: 38 p 2, 64 p 4, 69, 93 p 2, 151 p 3; II: 62, 71, 82, 89, 90 p 3, 92, 94, 95, 102, 104, 114 p 3, 115, 116, 118 p 3, 122, 139 p 2, 142 p 5, 143 p 2, 145, 154, 155, 183 p 1; III: 3, 18 p 1, 52 p 1, 53 p 2, 3, 54 p 1, 55 p 2, 56 p 1, 57 p 3, 58, 59 p 1, 2, 65, 66, 67 p 2, 71, 73, 75 p 1, 77, 81, 84, 110, 103 p 2, 132 p 4, 139, 141, 269, 296, 297, 300, 321.
- Vítkův hrádek, Vítkův kámen III: 254 p 4.
- Vitold, kníže Litevský, II: 123; III: 86, 87 p 2, 99 p 2, 108, 108 p 1, 109, 109 p 1, 4, 110, 111, 111 p 3, 112, 112 p 1, 2, 113, 114, 122, 125 p 5, 139 p 4, 150, 151, 151 p 1, 152, 154, 154 p 3, 156, 157, 157 p 1, 3, 159, 159 p 1, 2, 3, 166 p 1, 5, 178, 181, 183 p 3, 184, 185 p 1, 189 p 1, 190, 190 p 2, 191, 191 p 1, 192, 203 p 2, 230, 248, 248 p 5, 249, 249 p 1, 250, 250 p 2, 3, 251, 252 p 1, 2, 305.
- Vladař hora III: 123, 123 p 2, 297 p 1, 299 p 2.
- Vladislav, král český, II: 149 p 4, 159; III: 217, 325 p 1; —, král polský, II: 25 p 5, 50; III: 3, 4, 40 p 2, 42, 56 p 2, 79, 84, 86, 87 p 2, 108, 110, 110 p 2, 111, 111 p 3, 112, 114, 115 p 5, 130, 135, 150, 151, 152, 153 p 1, 183, 184, 189, 189 p 2, 190, 191, 191 p 1, 192, 192 p 1, 196, 207, 231, 231 p 5, 247, 248, 248 p 3, 5, 7, 249, 250, 250 p 2, 3, 4, 5, 251, 251 p 1, 2, 3, 252, 252 p 1, 2, 266, 281 p 2, 305; IV: 203.
- Vlaši III: 125 p 4, 190.
- Vlašim III: 99 p 2, 109 p 4; z — Jan Očko, arcibiskup pražský, III: 108 p 3.
- Vlček Jar. II: 130 p 1; — Tobiaš, kněz III: 245 p 4; — viz z Čenova.
- Vlhlavy tvrz III: 121 p 1, 173.
- Vlk Jakub, kněz, II: 96 p 2, 109, 110; III: 313.
- Vltava III: 52, 121.
- Vodňany I: 52, 182 p 6; II: 38, 40 p 1, 53, 54, 64 p 2, 79, 139; III: 80, 81, 82, 161 p 1; z — Ješek (= Joklin) I: 16 p 4; IV: 191, 193, 199, 203.
- Vodňanský Jan I: 92 p 2.
- Voigt Jiří I: 160 p 1, 167 p 1, 3; II: 111 p 2, 129 p 5; III: 69 p 2.
- z Vojkovic viz Friauf.
- Vojtěch sv. II: 136.
- Vojtěšek V. I: 187 p 2, 196 p 1; II: 137 p 2; III: 303 p 2.
- Vojslavický, Vojslav český II: 23 p 2.
- z Volešné Ceněk Kozel II: 27 p 8.
- Volf J. II: 132 p 2.
- z Volšberka Zdeněk III: 171 p 2.
- Volpe G. I: 184 p 6.
- z Volyně Martin, kněz, I: 103 p 1.
- Vomáčka A. III: 241 p 1.
- Notice II: 25 p 6.
- Vožice II: 15 p 3, 24 p 4, 93 p 1, 101, 109; III: 37 p 1, 2, 45 p 5, 188 p 4, 268, 270 p 4, 278, 279 p 1; IV: 209, 211.
- Vrané u Slaného III: 245 p 4.
- Vranín (Vraňany) II: 46 p 6.
- Vratislav I: 57, 67; II: 78, 130, 141 p 2, 152, 156 p 2; III: 24 p 2, 30, 40 p 2, 41 p 1, 2, 3, 42 p 1, 3, 45 p 6, 48 p 3, 59, 67 p 1, 72, 109 p 4, 113, 125 p 5, 152 p 1, 214, 245 p 4.
- Vratislavský biskup Rudolf III: 131 p 8, 271 p 4.
- Vrbata viz z Ůrlice.
- Vrcov II: 6, 13.
- z Vrchotic Jan II: 37 p 4.
- Vršovice III: 279 p 1; IV: 209-12, 217-8.
- Vrtel-Wierczyński Stefan II: 72 p 2.
- Vřešťovský viz z Riesenburku Aleš.
- ze Všehrd Jan Šlechta II: 149; — Viktorin Kornel II: 143 p 1, 150, 151.
- Všerubec Vavřinec II: 82, 83.
- Všeruby III: 35 p 1.
- Vysoká, tvrz, III: 224 p 4; z — III: 224, 239; z — Jan Černín III: 224 p 4.
- Vysoké nad Jizerou III: 108, 144 p 1, 224 p 4.
- Vyšehrad II: 24 p 2, 62, 88 p 1, 94 p 2, 102, 104, 107 p 3, 108, 121, 122, 131, 143 p 2; III: 27 p 1, 28, 29, 43 p 1,

44, 48, 48 p 1, 50 p 3, 52, 54 p 1,
56 p 1, 56 p 2, 72 p 3, 79, 81 p 2, 84,
84 p 3, 85, 85 p 1, 87, 87 p 2, 94 p 3,
98, 111, 111 p 3, 124, 130, 132 p 4,
138, 141 p 3, 144, 146, 148, 173 p 3,
195, 201, 209, 229 p 1, 238, 242 p 1,
248 p 5, 272, 279 p 1, 281 p 1, 284,
285; IV: 194; vyšehradský probošt
III: 27 p 2, 37, 80.
Vyšehrad Uherský III: 29 p 3, 182.
Vyškov III: 208, 208 p 4.
Vyšší Brod II: 31 p 3; III: 173.

W.

Wadstein Arnošt I: 10 p 1, 15 p 3,
48 p 3, 190 p 2.
Waidhofen II: 26 p 3.
Waldsasský opat III: 122 p 5.
z Wallsee Reinpracht II: 37 p 6; III:
122 p 4.
Weiss III: 130 p 2.
Wessel Jan III: 318 p 3.
Westonie Alžběta II: 149 p 1; IV: 204.
Windecke Eberhard I: 58 p 2, 149 až
154; II: 116 p 2, 117, 118, 165 p 2;
III: 19 p 1, 3, 20 p 1, 29 p 2, 43 p 3,
45 p 6, 48 p 4, 51 p 2, 55, 56 p 1,
57 p 2, 3, 58 p 1, 77 p 1, 2, 81 p 2, 3,
82 p 2, 83 p 1, 2, 126 p 3, 131 p 8,
138, 140 p 1, 152 p 1, 154 p 5, 169
p 1, 179, 180 p 3, 218, 234 p 3, 239
p 7, 241 p 4, 5, 251 p 4, 252 p 2,
314 p 1.
Winter Zikmund III: 35 p 2.
z Winterberka viz z Kocléřova.
Wislice III: 248 p 5, 7, 249, 250
p 1, 4.
Wittenberk 164 p 5.
von Woldenburg = z Volsberka III:
171 p 2.
Wolf G. I: 10 p 1, 160 p 1, 183 p 4.
Wolkan R. I: 160 p 1, 161 p 1, 2,
162 p 1, 164 p 3, 166 p 2, 4, 182 p 7;
II: 126 p 1; III: 130 p 2.
Wolný Jiří II: 24 p 4, 5, 6; III: 213
p 3.
Wostry V. III: 287 p 1, 320 p 3.
von Wulf Max III: 297 p 1.
Wusterwitz II: 118 p 3.
Wünschelburg = Radkov III: 202
p 1.
Wyche Richard III: 9 p 1.

Z.

Záblatí II: 48.
Zábřeh na Moravě III: 280 p 1.
Zahán I: 63; II: 27 (viz Ludolf).
Záhořany II: 15 p 1.
ze Zahrádky Jan Brus II: 3 p 2.
Zachar purkrabí II: 27 p 14, 41 p 3,
48 p 1.
Zajíc viz z Hasenburka.
Záluží II: 12 p 4.
Zamba Mikuláš III: 250 p 2.
Zámky Nové III: 206 p 2, 216 p 1.
Zbirov III: 245 p 3; IV: 209.
Zbraslav I: 44 p 3, 66 p 1, 69, 165; II:
77 p 4, 82 p 1, 83, 155; III: 77 p 1, 2,
78 p 6, 81 p 2; opat zbrasl. Jan II:
75 p 1.
Zdeníková II: 27, 49.
na Zderaze škola III: 233 p 2.
Zdice III: 233 p 4, 264 p 1, 266 p 1, 2,
267 p 1, 2, 268, 270 p 4, 271 p 3,
276, 279; IV: 207, 209-11.
ze Zhoře Jakeš II: 42 p 1; — Holubí
Ješek II: 42 p 1; — Vaněk Pivo
III: 108, 114.
Zhořelec II: 79 p 1; III: 28 p 4, 52 p 3,
62 p 1, 64 p 1, 206 p 2, 4, 238 p 3,
244 p 2.
Zibrt Č. I: 168 p 1, 191 p 3; II: 128 p 3
III: 35 p 2.
Zikmund král (viz rejstřík věcný).
Zikmund viz Korybut.
Zimmerrmann II: 137, 138, 138 p 1;
III: 50 p 3, 78 p 6, 130 p 2, 147 p 3,
204 p 4.
Zink Burkard II: 118, 119; III: 41
p 2.
Zmrzlík Petr ze Svojšína I: 146 p 1;
II: 15 p 1, 65, 88, 173 p 4; III:
43 p 3, 85 p 2, 86, 87 p 2, 88, 89 p 1,
90, 93 p 4, 98 p 1, 99, 102, 106,
115 p 2, 119, 140 p 5, 171 p 2, 254
p 6, 255, 278, 279 p 1, 286; IV: 210,
215, 216; — Jan III: 254, 255, 278;
IV: 192; — bratři IV: 207.
Znojmo II: 25 p 7, 32, 33 p 3, 34 p 4;
III: 126 p 1, 130 p 2, 156 p 2; ze
— Stanislav I: 32, 49 p 1; II: 70
p 3; III: 82 p 2.
Zoul viz z Ostředku.
Zubatý I: 73 p 2.
Zubrštejn II: 25 p 2.

Zvíkov hrad II: 24, 27, 41 p 3, 49;
III: 254 p 4.

Zvíkovec (Ješek ze Zvíkova) II: 5 p 2,
13 p 1.

ze Zvířetic Beneš III: 237 p 1; — Mark-
vart III: 237 p 1; — Petr III: 237
p 1; — Václav III: 99 p 2, 237 p 1;
— Zdislav M. III: 10 p 1, 145 p 2.

Ž.

Žalanský Havel II: 164 p 6, 165 p 2;
III: 119 p 2, 302 p 1; IV: 204.

Žamberk III: 224.

Žampach III: 224; ze — Mikeš III: 6
p 2, 99 p 2; ze — viz z Potenštejna.

Žatec I: 20, 24 p 1, 45, 49 p 1, 178 p 7,
195 p 2; II: 77 p 1, 91 p 2, 92, 105,
115 p 2, 156; III: 3, 36 p 2, 49, 50
p 3, 65, 79, 91, 118, 119 p 3, 120,
123 p 1, 124, 125 p 3, 128 p 2, 165,
171 p 7, 176, 177, 179, 242 p 1, 243,
244 p 2, 260 p 1, 261 p 1, 275, 278,
280, 300 p 2, 317; ze — Temlík
Václav IV: 212, 216.

Žatecko III: 45 p 6, 91, 106, 245.

ze Žatce Jan Němec I: 19, 46 p 5,
49 p 1, 126 p 4, 179 p 3; III: 317.

Žatecký Petr I: 111 p 2, 125 p 2.

Ždánice III: 142 p 3.

Žďár II: 33 p 1; III: 270 p 3.

ze Žeberka Aleš III: 279 p 1; IV: 207,
216, 217.

Žebrák II: 39, 51; III: 59 p 2, 122 p 5,
164, 179 p 2, 265 p 1, 278; IV: 209.

Železný Jan, olomoucký biskup, III:
208.

Želiv III: 13 p 2, 213 p 4.

Želivský Jan I: 14 p 6, 15, 19 p 2, 26,
31, 44, 54, 55, 82 p 1, 96, 102 p 3,
103 p 1, 104 p 1, 139 p 3, 141, 165,
171, 193 p 1, 6; II: 61 p 1, 75, 76,
77, 90 p 1, 95 p 1, 98, 110, 121, 123,

161, 164 p 6, 168; III: 11 p 1, 12 p 1,
13 p 1, 2, 14, 15, 16 p 1, 17, 18 p 1,
25, 26, 27, 28, 31, 33, 38, 41, 42, 44,
45 p 6, 7, 46 p 2, 47, 48 p 1, 49, 71,
73, 74, 76, 77, 78, 85, 86, 87 p 2, 89,
93 p 4, 96 p 2, 97, 100 p 2, 101, 104,
105, 106 p 2, 4, 107 p 1, 108 p 1,
109 p 2, 3, 4, 110, 113, 114, 117 p 5,
124, 125 p 1, 127, 142, 143, 145, 146,
147 p 1, 3, 148 p 1, 149 p 2, 3, 150,
152, 153, 157 p 3, 159 p 1, 160 p 2,
162, 163, 164, 165, 166, 168, 169,
171 p 1, 2, 175, 182, 196, 200, 201,
214, 238, 239 p 4, 241, 263, 270 p 1,
274, 276, 284, 285, 286 p 1, 287,
288 p 1, 289, 313, 322.

Žerčice statek III: 325 p 1.

Žernoseky Velké III: 226 p 2; ze —
Křišťan III: 226.

Žernovce, Riesenburk III: 254 p 4.

Žerotínové III: 28 p 5; z Ž. Plichta
III: 131 p 1.

Židek Pavel II: 80 p 3, 130 p 1, 131
p 3, 132; III: 46 p 2, 48 p 2, 219 p 1.

Židlochovice III: 45 p 7.

Žilina III: 286 p 1; ze — Mikuláš,
student, III: 286 p 1.

Žinkov III: 171 p 2; ze — Bavor III:
171 p 2.

Žirovnice III: 254 p 6, 255; ze —
Kamarýt III: 254 p 6.

Žitava I: 32 p 4, 128 p 1, 139 p 3; II:
75 p 1; III: 179 p 2, 206 p 2, 207 p 2,
238 p 3, 244 p 2.

Žleby III: 92 p 2, 98 p 1, 145, 162 p 1,
226 p 1; IV: 206.

Žlutice III: 123, 171 p 2, 4, 6, 172 p 2;
ze — Vilém III: 122 p 5.

Žmuď III: 152, 183.

Žofie královna I: 15 p 2, 58 p 2; II:
110; III: 5 p 2, 6 p 4, 19, 23 p 3,
24 - 28, 30 p 1, 45 p 4, 200, 201,
242 p 1.

REJSTŘÍK VĚCNÝ

(Poznámka. Na rozdíl od rejstříku jmenného vztahují se číselné odkazy tohoto rejstříku na stránky svazků bez rozdílu, jde-li o text či poznámky. Tedy na př. všechny poznámky k textu dílu III. jsou tu registrovány mezi stranami dílu IV. Účelem rejstříku je shromáždit stanoviska, vývody (a často i letmé zmínky) celého díla, pokud se k nim práce vrací nebo se jich dotýká na rozličných místech, pod řadu hledisk a hesel, jež by čtenáři umožnila pohled celkový i rychlou a bezpečnou orientaci o výsledcích práce i jejím obsahu. Všeho ovšem rejstřík, jehož komposiční nesnáze byla veliká, obsáhnouti nemohl.)

1. K etiologii a psychologii bouře.

- Doba gotická II, 44; její osvícen. duch I, 190; bouře vyrostla z mentality gotické II, 164; osvobození. tendence gotiky, vlivy její na nábož. i národn. obsah husit. III, 330.
- Husit. revoluce - plod čes. úsilí o mravní přerod církve a společnosti v duchu zákona božího III, 1; myšlenka bouře rodí se z evrop. situace III, 10.
- Viklif. naukou (co není v Písmu, třeba zavrhnout) žila revoluce I, 19, 102, 213; spor o vliv Viklifův na husit. (počatý 1426) I, 140 (srv. odděl. 5).
- Nová autorita Písma, „zákona božího“, „pravdy boží“ a vzoru církve prvotní; jejich strhující vliv I, 3, 21-3 atd., běžná rčení: obce k zák. božímu přichylné, milovníci pravdy a zákona božího, boží bojovníci a pod. passim na přechýtných místech (srv. i odst. 5, 6, 15, 16, 17).
- Myšlenka kalicha. Srv. odst. 17.
- Rozpad v radik. směr tábor. a umírn. pražský I, 12, 14, 25, 28, 41 (srv. dále odst. 5, 6, 15, 16, 17).
- Středověký ráz hnutí I, 160, 183, 186, 189; husitství, návrat zpět a prodloužení středověku I, 269, IV, 200.
- Exaltace čes. dušev. prostředí IV, 63; zvl. vliv prorocky extatické Apokalypsy IV, 198; revoluci nebyly hodnoty světa, v tom blahobyť a pokoj, ničím I, 5, 189; svět tento je žalářem, jež třeba nenávidět IV, 196.
- Víra, že odboj je podnícen duchem božím I, 100, 241, IV, 13, 190, 196, rozmlouvání přímo s Bohem IV, 43; významování čes. národa pravdou, zjevenou Duchem sv. IV, 154; mohutnost husit. víry a naděje I, 79-80, 83; víra, že přemohou a přesvědčí všechno křesťanstvo I, 35.
- Vliv dáblův na vznik kacířství v pojetí protivníků I, 41; s Čechy je spojen ďábel I, 59; výklad zjevení o zápasu ďábla s papežem I, 35, 220; Čechy sv. Václava dnes synagogou ďáblou (Ludolf) I, 64; veškeren svět má Čechy v posměch I, 92-3; IV, 197; hrdý hněv lví, jenž chybí revoluci I, 35.
- Čechové nikdy nebyli kacíři I, 209; nejohavnější potupa vinití Čechy kacířstvím IV, 28 (srv. odd. 2); vývody Pražan, že stojí na půdě církve obec. (1430) IV, 182; co dokazuje, že Čechové jsou kacíři I, 235; kacíři nebáli se žádného druhu mučedn. smrti IV, 40.
- Dědici myšl. Husovy zavrhovali násilnou revoluci I, 101; otázka práva k zbroj. revoluci I, 101 (a odd. 5, 18).
- Český messianismus IV, 186; chiliasmus (srv. odst. 6 a 7), vliv starých kacířství (odst. 6), vliv protivy česko-německé (odst. 2), vliv protiklerikalismu dvora Václavova (odst. 3); zvojančení společnosti (odst. 4).
- Vznik a ráz pravdy čes. podle Biskupce I, 132; En. Sylvius o vzniku čes. bouře I, 211; úvahy o čes. otázce ve Vavřincově satíře I, 59; nesnáze české otázky (Ondřej Rez.) II, 81.
- Boží válka proti kněžím doporuč. Čechům z Anglie (1410) III, 9; v obou podobách čes. pozdvížení jde o povstání proti kněžstvu II, 107, 151, 160, III, 319; hříchy vytýkané duchovním (před 1419) II, 263; krvaví popi vinní revoluci I, 36, 86; všech.

- zlo z pýchy a lakoty církev. knížat I, 150; lakota kněží, pasoucích se na duších umřelých II, 73; mistři pražští o hrabivém, všemi špatnostmi vinném kléru (papežově) I, 59-60, 262, III, 319, IV, 120, 183; bouře zápasem kněží „pravých“ s kněžími Antikrista III, 11.
- Cizina nerozeznává pravidlem Husitů od Táborů (1422) I, 69, 235; prokletá husa čes. nebojí se císaře ni papeže I, 64; mnohem víc než třetina země podlehla husitství I, 64; množství sekt v souč. době I, 89, 240; obavy v Anglii před čes. revol. naukami I, 285.
- Hrdé sebevědomí a pýcha Prahy (viz č. 14), radost z velkých vítězství a vypuzení Němců (čís 14 a 2 níže), holedbání Táboru a imperial. sny jeho I, 85 sq., II, 87, 253; radost Jakoubkova, že snížena je pýcha krojů, rozkoší, tanců, hudby, frejů a pyšných vládců světa IV, 197.
- Husitské obavy a skepse: někteří z našich již reptají proti kalichu I, 137; co přibýlo reptaj. nespokojenců I, 137; kam se poděl náš čas veselý, kde tancové, kde pístiti a hudci? IV, 197; kéž by ta pravda boží nebyla nikdy oznámena! I, 110-1, 240.
- Do Basileje nepřišli Čechové jako kajícníci, ale s hrozbou, že budou bránit svých omylů do smrti II, 112; tři rozdílné čes. strany a programy v úsudku z 1433 IV, 46; třetí jazyk v zemi - strana nerozhodných I, 241; Čech. v bouři nerozhodní by statky kněží také rádi brali I, 85 sq.
- Odpuzuj. obraz o povaze a hrůzách čes. kacířství v cizině II, 119; Vavřincův pozdější soud o revoluci: hrozná pohroma národ. I, 38, II, 147; husit. války: k zkázce a záhubě vši koruny české (St. letop.) II, 141; nářek nad zkázou země a řádu revolucí I, 240, II, 74 (srv. odd. 8).
- Vandal. důsledný, jenž připravil Čechy skoro o všechny památky staré krasoumy IV, 181; tábor. hejtman pro krásnou knihu IV, 181; zločiny ozbroj. povstání kacíř. zejm. v žalobách Jakoubka, Vavřince, Přibram (srv. odst. 8) I, 51 sq., 100 sq., 144 sq., II, 251; násilím revoluce pohřbeny ideje našich středov. osvícenců I, 283.
- Lid čes. chce mír a má neřádu po krk (1435) I, 153; jásoť v Praze (1435), když smluven mír s králem a církví I, 153, 263.
- Duchovenstvo po revoluci mravně pokleslé jako před ní (žaloby katol.) IV, 185; stížnosti na mrav. úpadek kališ. kněžstva 1450-1520 I, 232, II, 148, IV, 188.
- Kdo zavedl Čechy, ne-li theologové? a to vše pro kněží! I, 265, II, 262, 268; omyly učeného kléru, jenž chtěl víc vědět než potřebí II, 92; nechuf k „popům“ u Windecka (a Zikmunda) I, 150; Husité mají pravdu, že berou kněžím I, 150, 261; nářek na štvání kněžstva jako příčinu vši zkázy (1457) IV, 188-9; hle, jak je nebezpečná kněžská hádka; ta je původcem zkázy II, 100; stát český co utrpěl kněž. omyly v revoluci IV, 189; nesmiřit. kněží na obou stranách zmařili smír IV, 36, 212.
- Kulturní nezájem čes. kališ. společ. v 2. pol. 15. st. I, 232; ku konci 15. st. mizí porozumění pro nábož. program revoluce II, 157.

2. Vliv protivy českoněmecké.

- Kult. pokroky čes. od doby Karlovy, sláva Prahy, vyrostlé sebevědomí české, soupeření s Němci o kult. přednost II, 82-3, III, 320-1; „Bohemi“, t. j. Čechové jsou božskými I, 265; Čechové - svatí lidé ze svaté země II, 253; „svatosvatý národ český“, „proslavíme svůj národ!“ III, 321, IV, 186; „nejkřesťanštější a zlaté král. české“ IV, 52; lid čes. vynikal nad ostat. národy věděním i životem v pravdě II, 92; Praha a Čechy zvou se obcí svatou IV, 13; měly by býti boží milostnice IV, 197.
- Péče o vlast hlavní starostí a láskou člověka IV, 52; zápas čes. pýchy s něm. 1276-8 v poetě En. Sylvia I, 266; vznik husitství z fevnivosti mezi Č. a N. na univ I, 1, 64, 164,

- 266; nenávisť mezi Č. a N. starodávna I, 65; pátka českoněmecká v Kostnici 1415 IV, 205.
- Probouzející se nacional. čes. šlechty v 14. st. II, 221; Oxford vzdělává Čechy, aby čelili Němcům I, 234; výtku kacířství cítili Čechové jako urážku národní I, 63, 114; Čech nikdy nebyl a nebude kacířem II, 84.
- Český národ bojovný a veliký I, 60; národní pýcha čes., velikášství, megalomanie, messianismus I, 268, III, 320-1, IV, 186; Čech. jsou velmi pyšní, raději se dají získat důvěr. výkladem než přesvědčit II, 247; jste v křesťanstvu hrstkou, ale mluvíte, že máte víc pravdy a líp věříte než ostatní III, 250-1, 321.
- Art. o očištění čes. země od zlých pověstí III, 309, IV, 183-4; projevy protiněm. nechuti z 14.-15. stol. III, 287, IV, 175; Němci v čes. šlechtě, jak se čechisovali II, 220-1; o čest národní IV, 28; sv. Václav pro Čechy I, 23, IV, 28-9; dekret kutnohor. II, 235.
- Radost nacionál. Čechů z vítězství u Grunwaldu III, 4; kacířství čes. vinou cizozemců? II, 82; Viklifisté živel nečeský I, 23; Němci v Č. a znalost češtiny I, 16, 209; nejněmečtější města v Č. IV, 44; německé vraždy Čechů 1415-6 I, 21, II, 97.
- Na obranu čes. a slovan. jména (1416) I, 21; sněm 1419, aby Čechové měli první hlasy v soudech, v městech, kdežby Č. mohli, aby nebyli N. v úřadech III, 21; zákaz němec. kázání v Praze I, 65; první v revoluci zabít konšel - Češi IV, 14; dvořané Němci král. sehnání s Vyšehradu (1419) II, 259.
- Nacionalismus manifestů z dub. 1420: hrozba němec. městům IV, 28; nepřátelé naši přiroz. Němci chtějí nás vyhubiti jako v Polabí a obsésti místa vyhnancův IV, 28; čeští páni u Zikm. proti vítězství Němců 1420 I, 151; vojen. lid Rožmber. proti Němcům (1420) II, 247; Němci pražští do vyhnanství (kv. 1420) III, 51, IV, 39.
- Probudilý nacional. je stejně u husitů i čes. katol. III, 58, 287, IV, 46; nenávisť k Něm. a rozhodnutí pro odboj proti králi III, 47; protiněm. verše Dalimilovské v žalobě na Zikm. 1420 IV, 44; koruna čes. by nebyla nikdy před N. bezpečna, kdyby N. (1420) opanovali Prahu III, 57; N. (1420) se báli, že se spojí Čechové kališ. i katol., aby je vyhnali IV, 46; aby v král. Němci a cizozemci úřadů nedrželi (1420) IV, 78.
- Němci v rotách Sokolových a mezi lapky II, 25, 50, 52; spojení s rakous. Němci II, 32-6; mocný vliv němec. školy drážďanské v Pr. na vznik revoluce a táborství (1411-16) I, 1-31; vliv němec. kacířů valden. a jiných na vznik tábor. (srv. oddíl 6.); bratrský poměr husitů k Něm. husitským IV, 175; Němci mezi Táboři II, 54; Němec Jan ze Žatce, přední theolog tábor. I, 19, 227, 252; něm. kněží upálení v Řezně pro obranu Husa II, 81; úvahy hospodář. v Hoře přece měly vrch nad fanat. národn. a nábož. IV, 68.
- Počestění měst v Č. revolucí; bez ní by se byla počestila i města mor. III, 325; Něm. obětmi revoluce II, 229, 245, 249, IV, 34, 67; Čech. nekatol. vraždění a pálení Němci I, 225, III, 133; „šťastné a silné Čechy“ zbavené německého svrabu III, 322; „veselí a šťastní Čech.“ (po vítězství nad Zikm.) IV, 50; tón česky vlasten. u Přibramu I, 139-140, 257; u Šimona z Tiš. I, 114; není ho u Jakoubka I, 8, 203; čes. a slovan. motivace vojen. řádu Ž-ova (1423) III, 227; Čech. v Řezně II, 82.
- Prachylové něm. chtěli čes. jazyk zahladiti III, 213, IV, 132; Němci cizinci - hříšníci III, 15, IV, 12; pozdější důraz na protiněm. ráz válek husit. II, 153, 156; Ž-a roste v tradici jako hubitel Němců II, 151, 250; Ž. vyjel do pole, „aby aspoň Němcům hrůzu dal“ II, 66.
- Jásej, můj národe český (oslava vítěz. u Domažlic) I, 60, 232, II, 94; na Němce, na zrádce boží! III, 287; postulát jakési „národní církve české“? IV, 150.

Je pošetilé, vnitřním bojem ničití národ, aby jej pak cizí podrobil I, 115-6, 139, 257, III, 47, 262, IV, 35; protest proti Táboru jménem lásky k vlasti I, 90; pustošíte zemi, aby zvelebens byla rota něm. I, 90; slavný národ čes., jemuž nebylo takřka v světě rovného, bude bratrovraž. boji kořistí cizinců III, 190; „ktožby obecné dobré této země milovali“, pomozte (list p. z Rožmb.) IV, 66; Čechové, smilujte se probůh nad sebou I, 122, III, 190; běda ti nyní, ubohý národe (neštěstí rozkolu) I, 120-1; doba velké bídy české, všechno zlé má v síře zemi svobodu (1428) I, 85, 122.

Čechové se budou vychloubat, že Bůh jim dal před jinými poznat pravdu II, 112; bude-li povol. (v Basileji) Čechům, hrozí odpad Moravanů a Poláků od církve II, 112.

Národní nechuť k Čech. u Windecka I, 152; Čech. jsou velmi naklon. k zvláštnostem a kořistnictví, slibů nedrží II, 112, 246; populus diabol. Bohemorum, pöbel, bösewichte v němec. letopisech II, 119; Č. jsou povahou „böse Schalk“ IV, 41; Č. jsou hlupí na mnohá řemesla (aby bylo dovol. cizím se usaditi; Židé) II, 254.

Národně-čes. stanovisko St. letop. není z poč. nenávisně protiněm. II, 144.

Rady krale. Ladislavovi (1450), aby se naučil čes. a maď. I, 265; král Matyáš, často česky mluvící II, 135.

Výstraha před vpouštěním Němců do země, přes to, že nyní (1527) jsou příznivější Čechům II, 258.

Síly, jež v Čechách 15. st. zlomily moc a vliv něm. živlu, otevřely Čechy do kořán vlivu něm. luterství a kalvin. III, 327.

3. Král Václav.

Karel IV. I, 117, 163; byl nejhlavňší na něm. jazyk II, 257, IV, 204; poslal papeži dukáty z rozbit. obrazů sv. I, 73; víc rozmnožitel svých Čech než říše I, 68.

Markr. Prokop, živitel rozvratu v krá-

lovství (1399), vládl 40 hrady, exkomunikován II, 211; válčil lapkami proti Rožmb. II, 24-5, 209.

Král Václav (literatura) II, 234, opo-
sice Mat. z Janova proti V. I, 202; neronov. chtěl jeho, osobně mučil I, 65; chtěl zabít M. Matouše z Krakova I, 234-5, II, 180; židomilství jeho a pogrom 1393 I, 235; přijímal s milci svými úplatky nebo díl kořisti I, 33, 234, IV, 6; smilník a piják I, 235; víc kat než král, jen od židů milován, přítel věstců, nepřítel Němců, podezřelý z kacířství, prokletá nedbalost (Ludolf) I, 65; nestará kacíře I, 20, 214; poklady jeho I, 33; dělal dvořany a úředníky z hoven a sedlačiny II, 76, 232.

(V lícní Ondřeje Řez.): rozdíl, byl-li střízliv či opilý (divoký a hrozný), kmotr kat, zlý pes jeho II, 80; (v lícní Dinterově): hrdý na předky od Karla Vel., muž vzdělaný, pil-listřed-mě roztomilý, opilý zlý a nepřítel-ný, kat jeho a velcí psi jeho II, 233; jeho návštěva ve Francii; rudissimus, incomptus moribus, oddán jídlu a pití II, 233; (Ebendorfer): facie horridus, mravu nedbalého, chabý, líný, opil-li se, zuřivý a ukrutný II, 114, 248; (podle Korandy): opilý, lenivý, ale tichý, nás milující II, 250; chťivost peněz a darů, paní, panny bral bezděky II, 130, 253; „bydlí, jakž mu se zdá“ (nechce poslouchat rad otcových) II, 257; (v obraze Eney S.) lenivost, lakomost, opilost I, 164, 266, z lenivosti trpěl táboorské obřady I, 266; poklady jím shromážděné III, 21; nemravné přezdívký jeho milců I, 152; žaloba jeho proti Zikm. r. 1404 I, 149.

Angl. lord oslavuje jeho boj s preláty 1411 III, 10; sympatie jeho s bojem protiklerikál. III, 6, IV, 6; šacoval kněží, „dal jiskře uhlem býti“ I, 234, II, 107, 243; jeho chování vůči hrozící rebelii r. 1419 II, 76; Václav povolil kalich (1419) bez překážky? IV, 11, 16, 192, 193.

Boj vlády jeho proti lapkům II, 45; Sokol 1402 obránce jeho II, 209, 25; již za něho útoky na kněze, ko-

- stely, oltáře, ostatky I, 69, II, 232, IV, 5; ale králova autorita drží starý řád I, 21; straníci Husovi proti tupení krále I, 235; Husité a Viklifisté žáci jeho I, 65, 234.
- Smutný pohřeb jeho II, 76-7; zneuctění mrtvol jeho v Zbraslavi (dílo Korandovo a Žižkovo ?) I, 66, II, 106, 155, 256, III, 77-8, IV, 58-9.
- Husit. projevy pozd. šetří pověsti jeho II, 80; chvály jeho a rostoucí sympatie v pozd. husit. prostředí II, 153, 156, 257, 259, IV, 43; vzrůst odporu na druhé straně II, 253.
- Královna husitkou; žaloby na ni v Kostnici, citována pap. legátem k výslechu I, 206-7, 221, III, 6, IV, 6.
- Královi dvořané v čele boje proti prelátům, lupiči statků církv., drží s novověrci I, 20, 22, 65, 207, 214, 235, II, 77, III, 6, IV, 5-6.
- Jan Nepomucký I, 220, II, 114, 233, 238, 248, 253; utopen pro Viklifovu nauku o králích?, král pomáhal katy jej páliť II, 80.
- 4. Vojenská pohotovost a válečná zdatnost národ. společnosti.**
- Vojenská pohot. a síla Čech v době Václ. III, 1-2, IV, 3; jak velkou moc má čes. království I, 153.
- Branná svépomoc („zášti“) v 13.-15. st. II, 44-5, 225; opatření Karla IV. proti ní II, 225; rozsah škod v době Václ. II, 45-6; nejvíc půtek v Bechyň. a Plzeň. (kde potom sídlilo revol.) II, 46; boje rot lapků na Mor. a v Rak. 1400-1407 II, 34-5, 218; rodiny panovn. v Č. i Rak. užívají band v boji II, 35; jihozáp. Mor., hlavní působiště rot od 1399 II, 24; spojení lapek jihomor. s násilníky panskými v Rak. II, 26, 32, 34-5, 36; 199, 212, 215, 219, pokus rot o Jihlavu 1402, panství jich v Jemnici, Pohořelcích, Znojme II, 32, 216; „krásní a vítězni lidé“ - první poprava bandy ve Znojme 1405 II, 33.
- Dva páni z Ústí Sezimova lupiči II, 24; vpády band do Rakous 1413 až 1417 II, 222; exekuce stann. práva proti loupež. ryt. v Rak. 1407 II, 45; hrady a tvrže, z nichž se loupilo II, 24, 37, 209-11, 219; „bratr“ Matěj („vůdce“ lapků) II, 49; „jízdy“ lupič. 1416-8 až do Slez a Uher, „vůdcové“ jízdy II, 46, 210, 212; lapkové, žoldnéři najatí pány nebo knížaty; mezi nimi Sokol, Žižka II, 31, 34, 35, 215-7; úkolem rot: jímát, mučit a šacovat poddané protivníka II, 25, 51, 208-9; Němci a jiní cizinci v rotách II, 50; „jízda“, „Ritt“, „chevauchée“ IV, 203; násilí zvojančilé panské šlechty za Václava II, 45-6, III, 2, IV, 203.
- Opovědění násilí nechránilo před trestem II, 45; král. milost psanci nezabývá bezectností II 225; opověd. listy vyd. žoldnéři na místě pánů II, 41, 223; faráři jako ochránci lapek II, 215.
- Mnoho členů rot z okolí trocnov. II, 31; býv. lapkové žoldnéři v Polsku 1410 II, 215, IV, 3; „stavy“ loupežníků na silnicích II, 23, 26, 27, 30, 48-9, 52, 214, 227; oplzlé přezdívký v rotách II, 51; jízdy kupců pod glejty band II, 35; vypálené vsi již před 1419 II, 46; Zvíkov hrad v spojení s lap. II, 27.
- Knihy psanců, psanec od „psaní“ registrování II, 21, 22, 208; popravčí kniha rožmb. II, 21-7, 200, 208; kniha jihlavská II, 21, 28-9, 214, IV, 203; budějov. zápisy II, 32, 216-7.
- Roty silnič. lapek v době revol. II, 52-6; slova „mordování a pálení“ v rotách II, 53; „žžahači“ z Táboru II, 53; „jezditi na škody“, „strahovati“ na nepřít. II, 54; role lsti, špehů a zrady II, 55; lapky a zloději na všech hradech a městech (Chelč.) I, 264.
- Čes. válka od 1419 pokračov. ve velkém, co místem a časem bylo dříve II, 35, 51-2, 53-6, 126, 227-8, IV, 88; Praha učinila svými hejtmany lotry, vedené v sezn. psanců II, 69; rotý loupež. na morav.-rak. hranici až do 2. pol. 15. st. II, 32.
- Povaha středov. války III, 172; stra-

- tegií doby got. je cizí záměr. využitk. vítězství III, 140; podivnosti strategie doby III, 205-6; praxe a technika drob. války z doby lapků i z doby Tábora velmi podobná II, 57-8; zrada, již dobytá řada měst 1420-21 II, 77; strateg. otázky v souvisl. útoku na Vítkov IV, 42.
- Bitva u Grunwaldu; vojen. nauky její III, 3, IV, 3-4; o vnější, nákl. výpravě Zikm. vojska před Pr. 1420 IV, 40; veliký finanč. náklad tažení vojen. IV, 40; Pr. chtěla na úhradu vojen. výdajů všechen círk. statek praž. ústavů IV, 78; plat žoldníci s koněm na týden: 20 šir. grošů (1424) IV, 152.
- Mobil. všech usedlých i podruhů na Nov. městě praž. 1419 IV, 14; obec domácí a obec polní I, 173.
- Táboři a Sirotníci - každá sekta měla na 300 vozů, něk. tisíc pěších a mnohá města II, 252; Ž. u Hofic měl dva řady vozů III, 205; čtyři řady vozů = 300 vozů a 7000 m. III, 219; voz. hradba ve vojnách husit. III, 298-9, IV, 179, 206; vozový šik Táb. podle Sylvia II, 128; bylo lze užít voz. šiku k útokům? IV, 178; umění manévrovati vozy III, 220-1, IV, 134.
- Význam pušek a krytu vozov. III, 4; kováři kovali pušky a dělali cepy II, 55; hady (pušky) na vozích IV, 23; střelná zbraň ve voj. husit., jízda, žoldníci, jízda. pomoci šlecht. III, 299-300, IV, 179; cepy, palice, samostříly, sudlice II, 61.
- Předhradí, bašta „tábor“, povaha a historie III, 300, IV, 90-2; „tábor“ bojištěm na Vítkově i na Vyšehradu IV, 41, u Hory IV, 95; „tábory“ v Přespurku, Znojme, Vídní, Slezsku a j. IV, 91; názvem pol. ležení IV, 91, 206; „posádky“ IV, 91, 180, 206.
- Dřev. hradby třeba nahradit kamen. (Olomouc) II, 97; provaz. žebříky k slez. hradeb II, 26, 29; troj- až čtyřnásob. posádky na hradech I, 33; šedesát obránců na vesn. tvrzi III, 205.
- Kacíři shánějí (1427) sedláky, ničemy a zahaleče do vojsk II, 240; hřích hnáti k válkám chudé lidi a robot. úročníky I, 255, II, 134.
- Kořistění ve válce I, 133-4; bohatnutí z kořisti loupež. drancování I, 92-3, 102, 107-8, IV, 196; kořist. ve vojen. řádu II, 189-190, 192.
- Lání v právu rytíř. II, 185, 276.
- Hejtmané vojsk. rozhodují v sporech kněží praž. III, 125, 128, 146-7, IV, 88; hejtmané sami vedli polit. správu obcí? II, 242; spolu se staršími z obce IV, 167; hejtmané vojsk husit. a tábor. (ún. 1422) — 5 pánů a 14 vladyk IV, 103; „urození“ hejtmané před pány II, 273, IV, 212, 216.
- Morál. příprava k bitvě III, 132; vztyčování korouhví k bitvě III, 134; svátost oltář. v archách pol. vojsk II, 246; nes. na tyči před táb. voj. šikem I, 158, II, 151, 246.
- Pasování na rytířství III, 132, 141, IV, 100-1; drabant a žoldníci II, 236; žold za služby vojen. I, 33.
- Jednotného velitelství nebylo III, 140, IV, 99; Čechům u Hory velí „páni, Ž. a Pražané“ III, 132.
- Zveličování počtu vojsk ve fantasii kronikářů IV, 4, 39.
- Zesurování boží války III, 280; ukrut. války (bez milosti zamordovala nebo zapálila) po 14 let II, 154; „a co při těch městech lidu zbito, sám Bůh to nejlíp ví“ IV, 68; zajatci zabíjení s obou stran IV, 39; ukrut. katol. podobná Táboru IV, 85; jatý kněz vystřelen z praku (1425) III, 280; „šibeniční válka“ 1425 III, 280; marná snesení kněží praž. a tábor. (Klatovy, 1424) proti krut. válek I, 132-3, 254, III, 169; vojen. řád Hodětinův zakazuje záhuby chudých lidí, jen na přátelském (Ž-ův vůbec ne) II, 191-2, IV, 178. Srv. oddíl 8.
- Čestí kondottieri vojenští 15. stol. v cizině IV, 91-2.
- Liter. o tábor. o husit. vojenství III, 297, IV, 178-9.

5. Vznik a počátky tábor. revoluce.

Souhrnně I, 1-31, 199-218; vznik tábor. v starší liter. I, 210; Viklif hlavním podpalcem I, 15, 19, IV, 195; Hus

- není původcem tábor., ale vychovával k odporu proti zlořádům I, 17, 20, 210; jeho kázání počít. nenávisť ke kněžstvu II, 107.
- Jakoubek 1407—1419 I, 1-31, 199 sq., radikál zákona božího I, 3 sq., 200 sq., vliv Viklifa, Milíče a Janova naň I, 2, 9, 10, 202, 204, 207; překonával Husa odvahou a důsledností I, 4, 201; spolutvůrce tábor. liturgie i tábor. heresí I, 12, 112, 113; světský blahobyt ničím proti zákonu božímu I, 5, 8, 123; viněn, že kázáními svými zavinil všechno zlo pozdější I, 110; spolupůvodce kalicha I, 10 sq.; věří v remanenci I, 4, 10; papež hlavou církve Antikristovy I, 4, netřeba se báti obvinění z kacířství I, 5; Písmo víc než autorita církve I, 12; zamítá vědu a umění a veš. nádhru; proti obrazům I, 8-9, 25, 26, 203, 217; propůjčování dítek 1418 IV, 192. Srv. níže odd. 16.
- Mikuláš z Drážďan, I, 1-31, 199; Petr z Drážďan I, 1, 200; radikálnější a důslednější než Jakoubek I, 7; hlavní učitel Táborů I, 6-7, 13-14, 203, 206; o bratrském komunismu prvokřesť. I, 14; Mik. spolupůvodce kalicha I, 10-12; vznik kalicha (srv. odstavec 17.) I, 10 sq.; kalich dětem a nemluvnatům I, 12, 22, IV, 191, 192; učitel valden. či viklefský? IV, 191. Srv. rejstř. jmenný.
- Drážďan. škola na Přtkopech I, 8, 203; Hus a něm. mistři školy drážďan. (Epinge) I, 8; bibl. mysticismus Janovův a valden. kacířství mistrů drážďan. I, 15-16; sektářský biblicismus zdrojem chiliasmu i komunismu I, 190; o Antichristu I, 202.
- Hlavní myšlenky hnutí: ideál církve prvotní proti soudobé, ideál zákona božího (Písma) proti pozd. nálezkům lidským v církvi, boj za to, proti vládě tmy, až do smrti I, 2-7, 200-2; příměš chiliasť. tuch I, 2, 15, 204, 207; středověký ráz hnutí I, 8, 9, 10; pýcha znak ďábla, pokora vlastnost křesťana I, 203; u Jakoubka pokus o vyšší formu katolicismu I, 10, 215, IV, 195.
- Vliv lidového valdenství na vznik Tábor. I, 13, 15, 16-18, 19, 164, 208-10 213, 266; valden. proti vědě a umění I, 203; vliv cizích sekt vůbec I, 13-15, IV, 193; Táboři, stará sekta v zemi vedle Vald. a Adamitů? I, 34; sekta bratří svobod. ducha I, 204, IV, 193; Lollardství I, 16, 207, katharské vlivy I, 210; Leonisté, Runcariové I, 17, 209; táborství od 1415-6 I, 205.
- Vývojové stupně táborství I, 14, 17-8, 206; prvot. táborství, nauky jeho I, 14, 19, 20 (Koranda); pryč s ornáty, obrazy, zvony, svícemi, zbyteč. hodinkami, žalmy, výkropy, vigilie, pleši a holením kněží I, 14; vald. agitace proti ostatkům, obrazům, vzývání svatých, modlitbám za mrtvé I, 17; zamítání všech řádů, nedoložených Písmem I, 20.
- K Táboru prvot. náležel s žáky Mik. z Drážď. i Chelčický I, 14, 19, 206, 213; žáci drážďanských: M. Jičín, Želivský I, 15, 17, 207-8.
- Obraz revoluc. táborství 1416 I, 22; proti moci papeže a biskupů I, 22; ideál: chudý kněz kazatel putující krajem I, 213; proti zpovědi, modlení za mrtvé, postům, někt. svátkům, zvonům, procesím, obrazům, přemíře oltářů a kaplanů I, 23; proti svátkům (krom Husova), poutím, hodinkám, svátostem, desátkům, ošferám I, 23, 216; proti skvělým a vysokým kostelům I, 9, 22; boření kostelů, oltářů a far z valdenství, souhlas Chelčického I, 19, 213; proti zpěvu a hudbě v kostele I, 9, 203; také již proti svát. oltářní? I, 216; pikarti z Belgie 1418 v Pr. I, 17, 19, 216, IV, 193-4; mše v stodolách, mše české, světské písně I, 21; ženy kází, laikové zpovídají I, 20-2; laická znalost bible I, 210 (bible v národ. jaz. zakázána ve Flandřích IV, 194); nenávisť k mnichům I, 22, 215; kněží a kostelům se nemá nic dávat I, 22, 215, 216; obrazy a oslavy Husovy (svátek jeho) I, 22, 24.
- Výzvy k ozbrojení a vraždění pro zákon boží I, 23; bite a kdo nechce s vámi držeti, zabíte (1417) III, 8, 315; 1417 počíná se vybíjení kostelů a klášterů I, 15, 19, 203, 206; zabí-

- jení a vyhánění kněží (od 1412), rozsah násilí v l. 1416-7 I, 20-3, 214-6; pronásledování kněžstva jako za faraonů (1417-8) III, 23; hnutí nabývá povahy ozbroj. povstání (1417) I, 23; nehodní kněží revoluce I, 20; verše agitační I, 215 7, 249, IV, 192; krvavé násilí katol. proti novověrcům I, 21, 214.
- Koranda v Plzni (1417) I, 17, 20, 213; Ústřn. Lužnicí a Plzeň, první ohniska bouře I, 24, 216; v Ústř jíž za života Husova novoty v ritu I, 223; Praha, Plzeň, Písek, Hradec(?), Klatovy, Žatec sídla kacířů (1417-19) I, 217.
- Ondřej z Brodu o první době revoluce I, 32-6, 219-20; jde o povstání obecního lidu a drobných vojevůdců protikněžstvu, původci někteří mistři Viklifovci a někteří páni I, 33; hereze z mnoha heresí, hl. z Viklifa, Valden., Adamitů I, 33, 35; zkáza staré university; nová dábelská si osobuje autoritu papeže I, 34; žalob. obraz argumentace a taktiky novotářů; nechce být poddáni ni králi ni papeži I, 34; agitace mezi kněží. proletariátem I, 33; vraždění a loupení skutky Bohu milé, mučení kněží, pálení kostelů I, 34; radost ničení krásy I, 35; urážlivý zpěv lidový místo božského I, 35; mše v krčmách, stodolách, lesích I, 35; laici a ženy kazatelé I, 33; obrazy Kristovy a P. Marie lejný pomazané I, 36; výčet zločinů revoluce I, 35-6; Milosrdný soudce, trestáš nás spravedlivě! nebylo hříchu mezi laiky, jehož by větší měrou nedopouštěli se duchovní (Brod) I, 36.
- 6. Kacířské vlivy. Tábořská nauka.**
- Viklifovci — častý název kacířů tábor. nebo i Husitů vůbec; Viklif a Táboři I, 114-5, 143, 154; Vikl. definice církve I, 115; Viklif se drží jen Tábor (Příbram) I, 141; Viklif a Jan Němec ze Žatce I, 227; Viklifa ctili Táboři jako evang. doktora I, 253; Viklifovo učení, že vše děje se z nutnosti I, 120, 250; že Bůh má být poslušen ďábla II, 235; Viklif pramenem Táborů v nauce o eucharistii I, 227; kacířství viklifské stotožněno s táborstvem II, 79; Viklifovo stanovisko v Hádání Prahy s Horou I, 237; Viklif a Hus — rada jejich na zlé poppy I, 89, 240.
- Valdenství I, 15-19, 145, 188, 207-13, 219, 251, 273, 277, II, 89, 151, IV, 191, 197; úhl. nepřát. papežství; neuznávají vrchnosti, káží svobodu I, 267, 280; vald. a Tábor I, 16-18, 107, 129, 207-12, 247, 267, II, 113, 173, III, 31; valdenství obsahem táborství IV, 191-2; nauka jeho (En. Sylv.) I, 164; Sirotci a Táboři jsou Vald. podle slov Táb. samých (Eben-dorfer) II, 112; Vald. (Papoušek o vzniku jejich) II, 251; Vald. o svátosti oltářní I, 227.
- Kathaři I 227; Cafúři I, 92, 240, II, 89, 236; Saturnité II, 260; Lucifériáni I, 220; Runcariové I, 29; Kasaličtí II, 89, 236, 254, 260; sekta svob. ducha I, 204, 219, IV, 193; bekyně a beghardi I, 34, 220, IV, 194.
- Prameny a vznik českého *chiliasmu* I, 276-7; liter. o něm a o Antikristu I, 226; chil. sny o čase pomsty nad všemi nevěrnými v čes. hnutí od Milíče z Janova do Želivského I, 276, III, 31-2; chil. a počátky Tábořa I, 187; biblická argumentace čes. chil. I, 226, 277; valdenství a chil. IV, 13; chil. a Adamité I, 51, 228; chil. tábořský (podle Vavřince) I, 45-8, 226-5, (podle Chelčického) I, 156; chiliasmus pravý a nepravý (Příbram) I, 228; chil. - česká složka tábořské vzpoury III, 9; chil. I, 49-51, 114, 125, 146, 174, 227-8, 257; povaha a počátek zlatého věku s příchodem Krista na svět I, 48; v opravené společnosti přestanou platit a daně I, 270; všichni budou učením boží; proto knihy pálili I, 178; láska bude v lidech taková, že jim všechno bude v spolku, i ženy I, 178; co je v odporu se zákonem božím, buď zrušeno, protože se blíží konec věku IV, 13; příchod Kristův (jeho proměnění na hoře Táboř IV, 197) — čas pomsty a prolévání krve I, 46 až 47; Babylon pražský bude zničen I, 47; prorokování o nastávajícím soud-

- ném dni I, 178-9; chiliasmu podlehl jen někteří kněží táborští I, 177, 178; hejtman. tábor. Chval z Machovic (pro chiliast. články) II, 274.
- Pikartství* něčes. původu I, 127, 253, 257, IV, 193-4; Pikarti II, 89, v Čechách 1418, I, 227, 276, pikart přišly z Belgie IV, 68; Tábor nejdřív (1421) proti pikartství I, 126; počátky pikartství v Táboře I, 49, 227, 248; roztržka v Táboře pro pikartství I, 49; Martin Houska III, 93-5, IV, 68-69; list Martinkův I, 229; Kániš IV, 193; Tábor: Kristus je v svátosti oltář. přítomen jen účinně svou milostí, svátost jen jaksi lékem I, 129, 235, 252; klanění svátosti oltářní je modloslužbou (Biskupec) I, 126, 252; stížnosti na tábořské znevážnění svátosti oltářní I, 107, 109, 255; Táboři-pikarti pod kalichem (Chelč.) I, 127, 157; remanence mostem k pikartství I, 227; Táboři bořili kostely z neucty k svát. oltářní I, 109, 248.
- Adamitů* I, 34, 178, 220, 273, II, 113, 122, III, 93-4, IV, 22, 68-9, 175, 193, 197; Chelč. o adamit. I, 158, 264 (růhači smilní, hody lásky v lesích a koutech); nazývali se anděli božími ku pomstě poslanými I, 228; nauka jejich IV, 69; posli od německých kacířů, kteří pálení byli r. 1393?, sídlo ve Stradimi (ve farnosti Ž-ově) II, 244; jiné IV, 85; Rohan, kovář z Veselé, bohem Adamitů I, 241, II, 244; šílení rohané I, 92, 241.
- Zásady tábořské nauky* I, 19-22, 28-9, 46, 49, 145, 225; kněžský tábor. nejednotní v kusech víry I, 87; tábor. požadavky v srp. 1420 I, 54, II, 179-181; odsouzení tábor. článků v pros. 1420 I, 46, 225; Táboři ruší všechna ustanovení a řády církevní II, 247; obraz učení a ritu Tábora (v tom: těla božího nepozdvíhovali při mši, epištol a evangelia nezpívali, nekřižovali se, na rynecích i v stodolách i krčmách mše sloužili, k válkám a mordům v kázáních napomínali, pak hejtmanili, hrady a městy vládli; někteří se zženili) II, 243; 28 článků valdensko-táborských v Basileji III, 308; Tábor (1451): tolik kacířství, kolik hlav, možno věřití cokoliv (En. Sylv.) I, 267; výklad a obrana nauky tábor. 1431—35 I, 128.
- Evangel. zákon sám stačí k řízení církve bojující (1419) II, 180, 273; místo práv římských a německých právo boží II, 180-1; vydání university a vši správy v moc kněží III, 77; soudy jen podle zákona božího IV, 13; spor s Tábořem, co je zákon boží I, 86, 240.
- V kultu a učení platí jen, co je zřejmé v Písmu I, 28, 129, 213; vše ostatní je chytrost Antikristova I, 41; Starý a Nový zákon v nauce Tábora I, 84 až 93, 95, 129, 253; mylný výklad Písma základem zla I, 41.
- Artykule šířené „na horách“ 1419 II, 273, IV, 211; proměna valden. v tábor. kněze krvavé skrz chiliasmus I, 101 a krvavé výzvy proroků starozákonních II, 176-7; věřili, že vraždíci slouží Bohu I, 63.
- Táboru jsou otázky světské povahy především otázkou o poměru k zák. božímu II, 169; tábor. přísnost, ba nenávisť k světu I, 185, 275, II, 74; mystické vzepětí, jež přijímá rozkazy od Boha přímo I, 185; pravda Tábora z milosti a osvětlení božího I, 86, 239, II, 178; Kristus je reálně přítomen v každém věrném křesťanu IV, 13; bratří táborští jsou vojsky poslanými od Boha II, 173; potřeba horlivosti, zuřivosti, ukrutnosti, ne pokory a tichosti I, 50, 228; vše velké zhyne v čas pomsty I, 184; víra v božské poslání nepřístupná střízlivé polit. úvaze III, 185; pravda je u menšiny I, 73; myšlenkový zmatek prvot. táborství I, 127; Táboři se nepovažují za kacíře, nechťi svobodě svědomí I, 129; středověká mentalita Tábora III, 94.
- Proti papeži I, 76-7, II, 73; papež povýšen dnes nad Boha I, 75; papeži kuběnáři I, 88; papež-satan, církev římská-kurevna IV, 12; Táboři nejsou proti jednotě církve obec. ani zásadně proti papeži I, 130, IV, 206.
- (Původní) zamítání trestu smrti I, 13 až 14, 28, 255; dříve jste byli proti zabíjení, nyní pro ně I, 100, 243,

- III, 16; vývoj Tábora k nauce osvícenější, racionalisování její I, 129, III, 317; ryzost úmyslů a zločinné prostředky III, 315; odsouditi na smrt lze jen v mezích zákona lásky (Biskupec) I, 133; tábor. kněží později proti krutostem váleč. I, 132-3; Biskupec v Basileji proti trestu smrti I, 128, III, 317.
- Nutnost trestání hříchů veřejných I, 214, II, 180 (srv. oddíl 17). Krvavá praxe tábor. v trestání srv. odd. 8.
- Rozdíl mezi tábor. a praž. pojetím čtyř art. (viz oddíl 17).
- Proti círk. nauce o svátosti oltářní (srv. pikartství) I, 49; kněží provázejí vojska s velebnou svátostí I, 255, II, 84; monstrance na holi v čele rot tábor. I, 52; Táboři, nevěřící již v svátost oltářní, nosí ji na vojnu, aby břicho kněze páslo I, 158; dřívě nosili ji v procesích, pak ji rúhavými slovy ohavovali I, 260; metají na zem svátost oltářní II, 113; Táboři stojí věrně o účtu svátosti oltářní (Biskupec) I, 248.
- Proti svátosti biřmování a posled. pomazání I, 29, II, 243; křest v potocích II, 243; není očištění I, 42, 224, 255; očištěc naplňuje kněžským měsíc II, 73.
- Místo zpovědi kněží zpověď veřejná I, 42, II, 235; pokání hříchů je hlavní I, 76.
- Proti účtě a svátkům svatých (zavrhovali jen bohoslužeb. uctívání, ne vzpomínání) I, 42, 109 (Jakoubek), II, 108, 193, 278, III, 15, IV, 13; hádání o svátky a posty, o přísahy I, 76, 82.
- Mše táboorská I, 7, 42, 224, III, 76; Táboři odstranili celý ritus mešní I, 109; netřeba oltářů, mešních knih, ornátů, obřad. rouch, monstrancí, kalichů, I, 41; mše bez pozdvihování II, 243; pro českou mši I, 76; ševci a krejčí slouží mše svaté I, 43; vnitřní účast v bohosluž. aktu víc než vymyšl. obřady I, 129.
- Pohoršlivé odpustky papež. dvora I, 64; proti odpustkům I, 76-7; proti modlitbám, mším a dobrým skutkům za mrtvé I, 42; pohřby za bouře přestaly vůbec I, 109.
- Proti kanon. hodinkám I, 76, II, 235; postů není třeba I, 42, II, 108; postů dbáte málo I, 76, 224.
- Boření kostelů I, 73, 112, 213, 248; proti vysokým kostelům II, 68, 73; proti kostelům a klášterům I, 54, III, 15, IV, 13; Rupercissa o boření kostelů I, 276-7; obrana boření I, 73-4; chrámy - bydlá lotrovská I, 74; kláštery - peleše lotrovské I, 43; kostely posvěcené svatým jsou chrámy ďáblovy I, 43; líceň dobrého bydlá klášterníků I, 74; kacířské kláštery II, 181, 276; v sak, mniše, v sak! II, 74.
- Kněží nemají bydliště na farách I, 42, II, 276; programové boření far I, 43; kněží mají choditi po světě a kázati I, 43, 75; kněží nemají míti statků světských I, 42 (srv. 17. Čtyry art.); mohou si voliti biskupa I, 49; názor na moc biskupovu I, 125, 252; kolik kněží, tolik skoro u nich bylo biskupů II, 133; má zůstat jen rozdíl jáhna a kněze I, 49; jen svatý život zárukou důstojenství I, 72; kletba papež. a král. má moc jen nad hříšným I, 75; uvedení kněží v stav církve prvotní vůdcím zřetelem I, 39; proti desátkům a oběřám I, 43; proti kněžským nadáním II, 276.
- Zavrhování obrazů nebo přemíry a modloslužby jejich I, 42, 73, II, 77, 84, 112, III, 15, IV, 13; ničení obrazů a soch a obrana jeho I, 73, 214, 224, III, 316; obrazy P. Marie ničeny II, 121; Matěj z Janova proti účtě obrazů I, 237.
- Proti ornátům I, 55, 74, II, 108, 276, III, 15; proti zpěvu v kostele, varhanám, proti poutím a bratrstvům, modlí se jen Otče náš II, 73, 247, III, 15, IV, 13; proti pleši a oholené tváři kněží, proti kápi mnišské I, 41, 76; proti svěcení a žehnání vod, olejů, rouch a nádob (beránků, jehnědů, mazanců, soli), celování míru I, 41, 76; křtíti třeba vodou nesvěcenou I, 41.
- Táborská nenávist k universitě I, 54; mistři universitní jsou mistři ďáblovi, žádají pomoci pánů a konšelů proti pravdě III, 15; netřeba moudrosti

universit a mistrů I, 41, 126; mistři mají býti podrobeni právu božskému II, 180; mistři - fistiři - slouží v moudrosti lidské II, 275; nechť k pyšce jejich a plané učenosti I, 185, 203, IV, 12.
 Nenávisť k pokrytcům II, 169, III, 31, IV, 12, 22.
 Potřeba pohoršení hájena I, 244.
 Hříchy smrtelné - sedání v krčmě v neděli, pycha v oděvu, tanec, kostky III, 51, IV, 38; proti krčmám, nevěstkám, lotrům, šidbám v obchodě a řemesle, nádhře v oděvu, úrokům z půjček I, 54, II, 180, III, 15; kostky, lání, nevěstky, oplzlé písně zakázány ve vojsku II, 189, III, 267; spor s Tábořem o nevěstky, kostky, tance, kratochvíle I, 80.
 Tábor. boj proti divlím vrkočům a závojům, proti pěstov. muž. knířů, někt. částem oděvu a nádhře jeho I, 54, III, 50, IV, 185.
 Tábořům prvotním zakázáno kupectví I, 275; řemesla a obchody nedovolené Českým bratřím I, 285.
 Košile a kabáty ze svatých rouch I, 43.
 Žena může opustit muže, vzpírajícího se pravdě I, 98.
 Program tábořský se kryl heslem kalicha I, 127, II, 179.

7. Tábor historický.

Fáse tábor. vývoje podle Vavřince I, 39-53, 174, 269; tuchy nadpřiroz. vlivů na počátky T-a I, 39, 223; počátky T-a sytila asket. religiosita valden. a františkán. I, 187; opravdovost bibl. zápalu prvot. T-a I, 183; důležitost poznání, že T. vznikající je jiný než T. pozdější, vojenský organ. I, 174, 177; „bratři a sestry“ táb. I, 39; Táboři byli z nejniž. vrstev II, 123; násilí proti kněžstvu již v počát. oprav. hnutí III, 7-8.
 Schůze, „na horách“ (odjara 1419) I, 99, 226, II, 76; na hoře „Tábor“ v čerči I, 38-9, 69, IV, 211; selský lid s panosí II, 87; v duchu lásky i s kázáními k násilí I, 260, II, 108; pořadatelé I, 223; význam bibl. jména Tábor III, 35-6, IV, 24; na horách dá se nám

Bůh poznati I, 223; Koranda, z původců táborů na horách II, 121, 250; Klatovy, Žatec, Písek nejdřív v moci revol., pak Plzeň a Louny I, 20, II, 91, 232.
 Postily (Želivského) učí, jak T. byl propagován v Praze 1418—19 IV, 10; Mikuláš z Husi na místo královo? (1419) I, 39; anonym. svědek o poč. T-a a revoltě v Praze v červenci 1419 II, 76-7.
 Shromáždění na Křížkách (29. září 1419), výzva Korandova chopit se zbraně I, 39, II, 235, III, 26, 31, IV, 19, 211; tábor. houf pana Břeňka a bratří z Machovic po prvé v Praze (6. list.) III, 27-8; úmysly Čechie revol. (podzim 1419) III, 26-7, IV, 19; vzbouřenci chtějí voliti biskupa III, 26, IV, 19; Břeněk s Ž-ou v list. z Prahy do Plzně — prvé odmítnutí T-a Prahou III, 29.
 Plzeň, Žatec, Louny, Slaně, Klatovy, Písek, Hradec v únoru 1420 v moci revoluce III, 30, IV, 24, 33; Koranda v Plzni 1419 - 20, jeho valdensko-tábor. program a chiliasm III, 30-1, 33-4; do kdy patří vzplanutí chiliasmu (viz č. 6) I, 243, III, 9, IV, 6; Plzeň, město slunce I, 45; výzva k útěku věrných na hory nebodo pěti měst spásy I, 45, 47, 50, 99, 184, 228, 274; rozchod plzeň. chiliastů s majetkem, odchod s Ž-ou na Tábor, II, 148, III, 34.
 Zkáza světa nastane 10.—14. ún. 1420 I, 100; chiliasté chtěli zbořiti pražský Babylon I, 257; proměna T-a chiliasmem k programu krve I, 131; ďábel se oděl v Starý zák., aby se zmocnil T-a (Chelč.) I, 156; bratři táb. jsou andělé, zachraňující věrné I, 47; bratři tábor., vojsko boží mstící zlé I, 47; nadšení prvých selských bojov. tábor. z extase nábož. I, 192; Bechyňsko a Plzeňsko prvním působistém T-a I, 44; Koranda, hlavní kněz a vůdce Tábořů III, 78, Čapkova kázání I, 145, 149, IV, 195.
 Ústí n. Luž. III, 36, IV, 24; Hradiště (Tábor), hrad r. 1387, dobré městiště I, 181, 182, II, 24, 228, III, 36, IV, 23, 205; Tábor (nábož. bratrstvo

- i revol. organizace vojen.) volí si 4 hejtmány s Mik. z Husi v čele (konec bř. 1420) III, 36-7; Mikuláš z Husi (podle Vavřince) II, 62; Mik. z Pelhřimova (Biskupek) I, 125 sq., 251 (srv. odd. 16.).
- Výboje T-a na jihu v dub. a kv. 1420 III, 37-8; Táboři v Praze kv.-srp. 1420 III, 49-58, 75-9; úmluva s Prahou o boji proti Zikm., v tom nový artyk. táb. o trestání hříchů veřej. III, 50; bellum ex necessitate non voluntate I, 243; Hradec Kr., dobyt Zikm., odřekl se kalicha (kv. 1420) IV, 33; vyrván Zikm.-ovi (červen 1420) III, 51, IV, 39.
- Prvé žaloby (červen 1420): boření kostelů a klášť., zohavení obrazů, vraždění kněží, smělost a vojen. moc jejich III, 59-60; Táboři v širš. smyslu — bořitelé kost. a klášť. I, 40; Táboři — lid bezuzdný, pohotový kloupeži, divoký v zabíjení I, 229.
- Táboři byli asi čtvrtinou všech Čechů nekatol.? I, 229; Táboři jsou k velkým akcím zvaní Prahou; vlastní role jejich v drobné válce v Bechyň. a Plzeň. II, 58; nauky šířené Táboři v Praze 1420 byly již 1418 zavrženy synodou svatovácl. I, 41-2; tábořské požadavky v Praze 1420 I, 54.
- Prvé rozmíšky mezi Tábořem a Prahou III, 75-90; Táboři nepomáhají Praze v říj. 1420 proti Zikm. I, 54, III, 79; boje T-a v září až listop. 1420 na jihu III, 79-83; hrůza, již táb. metody šířily v zemi II, 66, III, 80; množství uprchlých kněží v Budějovicích 1420 I, 229; Prachatice, nová pevnost táb. proti Rožmb. II, 53, III, 82; Koranda pánem Příběnic, dává utopit biskupa Heřmana (list. 1420) III, 82.
- Kláštery zbořené 1420—21 I, 43, 222, II, 232, III, 50, 77, IV, 38, 68; výčet kněží táb. I, 216, 272, II, 244.
- Tábor zas v Praze (pros. 1420) III, 83-7; 10. pros. zavrženo okázale učením táb. I, 46, 54, 225; Hynek Krušina a Viktorin z Kunštátu nechťeli bojovat po boku Tábořů (pro jejich násilnosti) III, 85, IV, 63; smrt Mik. z Husi (24. pros.) III, 87.
- Tábor (Ž.) v Plzeňsku III, 87-8, od ún. 1421 společná akce vojen. Tábořa s Prahou k dobývání král. měst v zemi III, 88 sq.; Boh. ze Švamberka zajat na Krasíkově (led. 1421) III, 88; Roháčův program boje proti neřádům Antikr., ún. 1421 II, 275; nový „Tábor“ najíž. Moravě u Strážnice (ún. 1421) III, 144, IV, 102.
- Roztržka v Táboře pro pikartství (ún. 1421) I, 49, 53, 227; Pikarti (král tím rozumí 1422 Táboři) III, 153; boj (Ž.-ův) s Pikarty a Adamity v Táboře (dub. 1421) I, 49, II, 243, III, 93-5.
- Táboři Ž.-ovi pomáhají dobýti měst východoč.; pak sami po prvé na severu (od Trutnova k Roudnici; kv. 1421) III, 96-7; Tábor na sněmu čásl. (červen 1421) zastoupen svými hejtmány (ne kněžími nebo konšely) III, 99-102; protitábor. tendence snesení sněmu čásl. III, 101; synoda praž. 4. července 1421 zamítá nábož. novoty tábořské III, 106; hojnost tábor. straníků v Praze; pikartské nauky v Praze III, 106.
- Zmizení Tábořa s bojišť v létě 1421 (léčení oka Ž.-ova?) III, 121; T. proti kandidatuře Vitoldově III, 108; sněm kutnohorský nepočítá s pomocí T-a IV, 81-2.
- Operace T-ů Ž.-ových na podzim 1421 v Bechyň. a Plzeň.; boj s landfrídem plzeň. III, 119-123; Boh. ze Švamberka přidal se k T-ům (říj. 1421) III, 122.
- T. na pomoc Praze proti Zikm. (1. pros. 1421) III, 128; Horští se obávali loupení a vraždění divokých T-ů III, 129; boje T-a (Ž.-y) po boku Pražanů u K. Hory a N. Brodu (pros.-leden 1422), velké vítězství III, 129 až 140.
- Hejtmáné vojsk nad Zikm. zvítězlivých pro převrat v Pr. proti Želivskému; stanovisko hejtmánů tábor. III, 147-9; pád Želivského (9. bř.) znamená zlomení tábor. vlivu v Pr. III, 147-50.
- Drobná válka T-a s p. z Rožmberka (jaro 1422) III, 172-4; plán otrávit p. z Rožmberka II, 55, 227, podobné metody Rožmberkovy II, 228.

- Ž., Chval, Buchovec, hejtmané tábor. 1422 II, 166; hejtmané tábor. jménem tábor. měst, pánů, rytířů a panoší přijímají Korybuta (červen 1421) II, 166-8, 272, III, 158-163, IV, 109-10; Kor-a uznal celý T., nejen část III, 160-1, IV, 109-10; „bratří táborští“ znamená město Hradiště-T. III, 160, IV, 110.
- Tábor. města v červnu 1422: T., Domažlice, Klatovy, Sušice, Písek a podd. města Prachatice, Horažďovice III, 160, IV, 110; poměrná pasivnost T-a 1422 III, 169; T. neměl ještě stálého vojska III, 169.
- Roztržka mezi Koryb. a T-em (Ž-ou) od srp. 1422 III, 175; Hradeckn. Ambrože odmítl Kor-a; Kor. se zmocnil Hradce III, 156, 175; T. Kor-ovi pomoci neposkytl III, 164-5; pokus T-ů o převrat v Pr. proti Kor. (30. září 1422) III, 165-6, IV, 110-1; „od té chvíle (poč. října 1422) Táboři s Pražany počali bojovati“ III, 166, 168.
- Bzdinka - vedle slepého Ž-y - od 1423 řiditel vojen. operací T-a III, 168.
- T. rozpadá se v T-y dva (jaro 1423) starotábor. a Ž-ův (hradecký či orebský) III, 186; kněz Ambrož, duchov. vůdce T-a Ž-ova III, 200-3, IV, 123-4; Chvala Buchovec, hejtmané star. T-a 1423-4 III, 253-4; „menší T.“ (Valečovských?, břez. 1423) III, 198; co byl a co nebyl IV, 206-7.
- Jednání o smř T-a s Pražany v Konoopišti (červen 1423) III, 187-8, 192, IV, 119; T. neposkytl pomoci k tažení Pražan do Mor. (1423, červenec) III, 207.
- Heřmanem z Borotína připojuje se starý T. na sněmu svatohavel. 1423 k úmluvě proti Ž-ovi III, 258; Heř. z Bor. ve vládě zemské od 1. list. 1423 III, 223, IV, 139; překvapující pasivnost star. T-a v l. 1423-24 III, 268-9.
- Zápis o příměří mezi star. T-em a landfridem plzeň. (ún. 1424) III, 253, IV, 155; příměří star. T-a s Rožmberky (ún. a září 1424) III, 254-5, IV, 155-6; Ž. získal (kv. 1424) ze star. T-a své straně Klatovy, Sušici a několik vladyk III, 254-5, 258; dohady o příc. rozchodu star. T-a s novou stranou Ž-ovou III, 256-8, 260; přičinou nejspíš rozchod Ž-y s Chvalem z M. IV 207.
- Členové star. T-a v září 1424: T., Písek, Prachatice, dva uroz. páni, řada vladyk III, 254; zatím co Ž. obléhá Prahu, žádá starý T. Zikmunda o slyšení a strpení své víry III, 269, IV, 157; duch star. T-a 1424 i 1426 zcela jiný než T-a Ž-ova (Hradeckých) III, 254, IV, 127; rozdíly T-ů a Hradeckých v ritu II, 153.
- Účast star. T-a v úmluvách ve Zdicích (září až říj. 1424) III, 265-7; pomoc star. T-a k tažení Korybuta, Pražan a Ž-y na Moravu? (říj. 1424) III, 268.
- St. T. a smř Ž-ova III, 274; Bzdinka s Tábořskými do Moravy říj. 1424 IV, 165.
- Rok po smrti Ž-ově III, 274-282, IV, 186-170; T. starý a T. Bzdinkův III, 276; Bzdinkův návrat do star. T-a a spojení s Boh. ze Švamberka III, 277; Bzdinka v čele T-a 1425 pokračuje v duchu a metodě Ž-ově III, 277; sjednocení měst tábor. a orebských 1425; moc Prahy zlomena cele III, 278; mír vršovický (1425) III, 268, IV, 209-18; smř Bzdinky a Švamberka (říj. a list. 1425) znamená teprv konec Ž-ova vůdcovství v T-e III, 279, IV, 169, 170; T. Chvalův v Písku chce poslouchati „moc zřízenou světskou“, „v duchu tichém a pokorném“ (1426) IV, 163, 207.
- Sírotci (Orebsťi) III, 273, IV, 166-7, Sírotci Zyzkones II, 89; nábož. stanov. jejich II, 247, 252.
- Jakoubkův rozčilený projev proti T-u 1428 (?) I, 108-10, 247, IV, 198-9.
- Bitva u Domažlic u Vavřince II, 83.
- Sírotků jsou 2000, T-ů 4000, ale donucují sedláka a města k účasti I, 153, II, 113; těžký ústup Sírotků z Uher (v list. 1431) pramenem pro bajku o Ž-ovi III, 219-220, IV, 134; kněz Prokop (lotr, neslých. tyranie, před ním i uroz. se kloní) II, 84; účast zločin. čeládky ve vojsku bratří III, 295.
- Jak soudit o účasti T-ů v Basileji I, 130.
- Lipany (viz: 25. Sociálně-polit. obsah

- revol.); Táboři, černí chlapi, od slunce a větru osmahlí, očí orličích (En. Sylv. o Lip.) I, 166, 266.
- Imperial. sny T-a (za Prokopa a po Lipanech) II, 87, 253.
- Biskupce pro dohodu se Zikm., Roháč proti I, 130; město T. poddalo se Zikm-ovi I, 154; majestát Zikm. T-u (1437) I, 282; dvojhlavý orel císařský vstoupil v T-ře poprvé do Čech I, 196; poprava Roháčova I, 154, II, 258.
- Odsouzení táborství na sněmu 1444 I, 127, 128; T. dovolává se ochrany privilegia Zikm. I, 131; vojenské roty zbylé z T-ů, záležejí z lupičů a kacířů (1467) II, 135.
- Jiřtumořil v žalářích duch, mluvčí T-a, Biskupce a Korandu I, 127, 131, II, 150.
- Protitábor. stanovisko prvních letopisů let 1419-1440 II, 95-6, 239; odpor ke krutostem tábor. v Čechách kališn. v 15 st. II, 158; rozdíl soudů pro a proti T-u ku konci 15. st. II, 148; rozhod. odsouzení T-a ve většině St. letop. II, 143; poměr k T-ům v 16. stol. odmítavější než dříve II, 164, 266; přihlašování se Bratří a kalvinistů k T-ům od pol. 16. st. II, 148, 269; T-ři, následující Valdenské, měli čistší víru než Hus II, 269.
- Problém T-a III, 313-9, IV, 185; jde o pravou revoluci III, 314-5, neblaha povaha a nešťastné důsledky její III, 316 sq.; T. vrátil Prahu do náručí církve I, 106, 143; paradox. spojení mravně očištné snahy a hesla: zabijte III, 315; rozdíl doby Prokopovy a Ž-ovy v historii T-a III, 317.
- 8. Žaloby na tábořské násilí.**
(Z části týká se násilí války vůbec.)
- Vavřinec: zákon Táb. - zákon ďábel-ský I, 53; král. české zhanob. a zničeno Táb. I, 51-2; boření kostelů a klášterů. budí pohoršení cel. světa I, 54, 225; loupili chudé, poddané nemilosrdně pronásł., vše trhali, bořili, páli I, 51-2; kněží tábor. původci zločinů II, 63; sami zabíjeli I, 52; vraždění před svát. těla Krist. II, 64; žen a dětí četili II, 64.
- Pálec: Táboři (i Pražané) - lupiči, vtěl. ďáblové, smělá a satan. domýšlivost I, 118, 249, II, 68-9; pobití, spálení a zmrazení tolika kněží, vyhnání mnichů, jeptišek, farářů z celé téměř země, poboření tolika slav. klášterů II, 69; zákon Kristův lásky zvrací v zákon hrůzy a krutosti IV, 203.
- Příbram: Táboři - ne kněží, ale tyraní, mordéři, krvaví masaři I, 261; natura demones, šelmy z Apokalypsy I, 144, 259; mordování kněžstva a mnichů, boření kostelů a klášterů, ničení oltářů atd. I, 143-146, 259 až 260; naplnili zemi tyraní, loupeží, vraždou a útiskem chudých lidí I, 143; krvavé traktáty Čapkovy I, 146, 179, 272; celé Čechy by měly povstati, aby vykořeno. zlo Táb. I, 144, 145; portrét kněze tábor. I, 259; portrét sektář. novotáře I, 258; iron. vklad o rozdílu církve prvot. a praxe tábor. I, 147; Táboři: což jedí, to cizí, v čem chodí, to násilí, což mají, to krádežně I, 147; Prokop Holý - bestie ďáblem posedlá I, 144, 259.
- Václav a Tábor: Táb. dobře počali, ale zle končí I, 86; loupeže, pálení, vraždy jejich I, 85-93; hájí pravdu líp rukama než Písmem I, 87; řezání nosů, uší, prsou Tábořů I, 92; řád Táb.: pobeť, spal, zabij I, 85; obránce zák. bož. = žhář a mordér I, 85; nic dobr. v zemi, jedno lúpež, mord a smutek I, 92.
- V jakých zločin. záleží zákon Viklifů a Husů (verše) I, 249.
- Husit. radikál: vraždění a loupení, hejtmané, kteří řadí jako rudé bestie, množství pokryt. kořistníků mezi Táb. I, 136-7.
- Jakoubek: kněží krvaví, kteří vedou k prolév. krve a zabíjí. I, 100-9; města a obce jsou jediné pálení, vraždy a zrady I, 107; chudinu drou a loupí I, 107; pro hubení země bude hlad I, 107; zhovadile a ukrutně jako šelma hubí, páli, mordují, berou, loupí, jakoby z lásky mstili a mordovali (proti válce vůbec) IV, 196; satan vzbudil omyly a lži Táb., vychoval kacíře a tyranu I, 110-1; kněz

- krvavý nesmí mše sloužiti ani kázati I, 103.
- Mikul. Biskupec s věrnými kněžími tábor.: o tyranii, krutosti a lakotě polbloud. války, o nelid. vydir. podd. lidu řemesl. kořistnsky I, 132-3, 254;
- Táboři: spálíme každého kněze sloužícího v ornátu III, 87, 90; nebojte se prolévat krev nepřátel. (1434) II, 87; bijte, zabijte, nikoho neživte II, 178, 275, IV, 205; „a jich tvář bude se všecka země báti“ (Čapek) IV, 179.
- Chelčický: lid tábor., nebožský, plný vražd a zlodějství I, 158; šelma velí zabít, věsiti, páliiti, stínati, domy a vsi bořiti I, 157; skutky jejich výmluvnější než učení jejich I, 158.
- Papoušek: Táb. v houfech páliili a rozbíjeli etc. II, 252; zajímali a zabíj. kněží, mistry a pány (potentes) II, 252.
- En. Sylvius: spodina lidstva; gens monstruosa I, 166, 267; sběr loupežem a vraždám od let uvyklá I, 165.
- Rozličné: tyran., neslých. krutost Táb. (universita 1420) I, 54; pod jménem Táb. kryje se vražd. a pál., vyblížení kostelů a klášterů (Popr. kn.) II, 53; kněží bouřili lid k překrut. vraždění (Šimon z T.) I, 116; zapalují kost. a kláš. jako zvířata, sedláky proměn. v psance (invekt. anonym.) II, 84; tyranii, vrahové a kacíři, po 10 let loup., vražd., pál. II, 89; vraždění nešetřící ani starců a dětí (anon.) II, 77; nic podob. nebylo slých. od stvoření světa (univ. kron.) II, 106.
- Iron. srovnání počátků a konce nauk a činů revoluc. I, 273, II, 83-4.
- Žaloby Valečovského na kněží tábor. (1457) IV, 189; za těch vojen a pohrom zhnusilo se člov. žítí (Stan. z Vel.) II, 133; jak se začal zákon boží, tak mordové, kostelův kažení, svátostí potupení atd. (Žítdek) II, 253; nezbyvá než Běda! Běda!, slze a zármutek; celému král. hrozí spustění a zničení (St. kol.) II, 100.
- Staré letop.: táb. krveprolévání (masaři), mordy velebili zákon boží, čertovy divy páchali II, 141, 142; Táb. šibalstvo II, 95.
- Smilství v Táb., aby se lid svatý rodil I, 93, II, 68, freje a zhovadilosti „na horách“ IV, 198.
- Školy skoro všude zbořili a spálili I, 146, 261; latin. školy od zlých lidí zkaženy I, 105, IV, 187; spustošení kolejí univ. a knihoven 1422 II, 98, IV, 104; bezpočet knih zničen I, 249, II, 83, IV, 185, IV, 197; pálení a loupení biblí I, 88; ničení umělecky zvlášť cen. pam. I, 44, 224; husity pořízená archa umělé práce a illum. bible hejtm. tábor. IV, 93, 181.
- Množství vyhnanců pro víru I, 32, 92, 120, 121.
- Zmínky o mordov. a pál. kněží mizí v Popr. kn. v l. 1427-9 II, 55; oplzlé přezdívký mizí po 1420, nové jméno „Děsitel“ II, 55.
- Martin Lupáč (zvaný tak pro vylupov. očí na obr. svatých?) II, 248; obrazy lejny pokálené I, 119.
- Cikáni, předchůdci Táb. II, 146, 261.
- Hlad a mor průvodci války II, 83, IV, 198.

9. Obrany a omluvy Tábora.

- Nepřítel Tábora choval se s ukrut. podob. III, 260; Biskupec: zdvihli jsme válku z nutnosti I, 198, 243; litujeme, že přes naši vůli vede se válka nekřesť. I, 135; Biskupec pro křesťan. vedení války I, 131-4; ukrutníci se lstivě vetřeli do vojsk bož. I, 132.
- Artyk. kněží tábor. proti krut. váleč. (1424 až po smrti Ž-ově) I, 132-3, 254, III, 169-70; Biskupcovu „Zavrhují násilí“ smějí důvěřovati I, 135.
- Táb. brání bož. kost. a brání ornátů a j. ve prospěch obec. I, 135; výklad a obrana nauky táb. z 1431-5 I, 128; veršov. obrana táb. praxe I, 71; v tom pálení a zabíjení hříšníků I, 75-6; zavržení i obrana mordů I, 239; Starý zákon zákonodár. Táb. I, 74-9, 82, 238.
- Lépe pohoršení než opuštění pravdy I, 79-80; třeba mocí připuditi k zák. Páně I, 79, 80, 244.
- Řádění Táb. naplněním vůle boží I, 94, II, 235, IV, 167; zdar důkazem bož. ho souhlasu I, 86, 89, 239; ničí zemi,

aby ji zvelebili I, 93; tepem protivníky, tím je milující I, 91 (k tomu Jakoubek IV, 196); zboží jejich je žoldem za naši věrnou službu I, 91; blahoslavení, když vám bude láno I, 93. Kláštery velmi na překážku bož. prikázání I, 74-5; cepy ženou pokrytce z klášterů (Jakoubek) IV, 196. Roháč z Dubé o křesť. rytířství I, 279. Táb. učí dítky oboj. pohlaví český I, 261. Láska k vědění je jedinou dobrou stránkou toho lidu (En. Sylv.) I, 166; v Táb. mnozí měšťané umí latinsky (týž k r. 1451) I, 267.

10. Žižka.

Nová historiografie o Ž-ovi III, 283-6, IV, 171-5, 180-1; bibliografie posled. prací o Ž-ovi 1924 sq. IV, 175; vývoj obrazu Ž-ova v Čechách 19. stol. III, 303, IV, 180-1; národně výchovný vliv legendy o Ž-ovi IV, 173; tradice a pověsti místní, vízící se k Ž-ovi III, 302, IV, 180; pověst o blanických rytířích (nesouvisí s Ž-ou) IV, 173; krit. úvod k listům Ž-ovým II, 165-6, 270-1, IV, 124, 204; omyly v datování listů Ž-ových a důsledky jejich III, 83, IV, 61, 81, 115; Ž-ův list Domažlickým II, 166, III, 119, IV, 82-83.

Celková charakteristika Ž-ova: Ž. sám o sobě II, 165-196, 272-9, Jan Ž. III, 290-6, IV, 176-9.

Mimofádnost dějinného zjevu Ž-ova II, 157; Ž. histor. žil pouze šest let II, 1.

Ž. se považoval za vykonavatele vůle boží II, 169-170; věřil, že sám má víru pravou, ostatní že jsou nevěrci I, 63; válka jeho, válka svatá II, 177, pravda jeho a pravda evangelia jedno a totéž II, 174; nikoliv muž kázně a pořádku, nýbrž fanatický hrdina revoluce, Bohem přikázané, bojovník boží III, 290; nepovažoval se za revolucionáře, ze vzpoury vinil protivníky II, 187, III, 263, IV, 161; chorobné blouznění, tvořící dílo zkázy, legitim. Hospodinem Star. zákona III, 291; Ž., přední fidelel

kacířství viklif. (Zikmund) II, 79; nestrpí protivníka zákona božího bez rozdílu II, 174; nesmírné sebevědomí jeho II, 185, IV, 111; čtyry artykule v tábor. výkladu — program jeho božího boje II, 170-2; méněcennost nebo bezcennost tohoto světa v listech Ž-ových II, 187; Ž. od počátku pro nelitostný boj proti Zikm. III, 293; Ž. s lidem malým rotně jezdil, pále kláštery a fary, k tomu kněží mu radichu II, 108, IV, 85; Ž. nezamítal papežství? II, 171; jednou vyznává, že Táboři loupeží a nevěrou Boha rozhněvali II, 170, III, 194; Ž. a kněz. ornáty II, 65, 123, 124, 263, III, 95, 257, IV, 111, 130, 156; Ž. s některými kněžími proti sektě pikartské II, 63, III, 94-5, 149, 170, IV, 112; rozešel se Ž. s Tábořem pro jeho pikartství? III, 257, IV, 163; rozdíl „věrných“ a „nevěrných“ (pokrytců, zlých, kacířů) u Ž-y II, 169; v projevech Ž-ových není o Husovi zmínky II, 179.

Vlastní smysl vůle Ž-ovy: vésti nemilosrdným trestáním boj boží proti všem neřádům (1423) v celém křesťanstvu II, 173, 182, 188, III, 163, 228; bratr Ž. míní všechny neřády trestati, bít i zabíjeti, stínati, věšeti, topiti, páliť, žádných osob ani pohlaví nevyjímajíc II, 175-6; souhlas svědectví o skutkové povaze činnosti Ž-ovy II, 159-160; bořitelská a vražedná vášeň nesená jistotou, že koná dílo Bohu milé III, 291-2; krutost trestání a válčení Ž-ova, hrůza z něho patří k předním jistotám poznání II, 161, III, 294, IV, 177; trestání jeho: buď kdož buď, žádné osoby nevyjímajíc, od krále do sedláka II, 172, 281, III, 159; co bylo Praze programem dohody, je Ž-ovi programem revoluce III, 82, IV, 61; starý Tábor dává svobodu katol. ritu, Tábor Ž-ův hrozí smrtí vyznavačům jeho III, 258; odpusť nám naše viny! — to není Ž. II, 167; bijte, zabijte, žádného nežijte II, 177-8, 275, IV, 205; „chodil s Žižkú, měst a hradův dobýval“, „chodil a jezdil

s Žižkú, kradě, lúpě a morduje“ II, 54.
 Chiliasmus pramenem progr. Ž-ova vykořenit hřích smrtelný I, 45, II, 173, 178, 182, 189, 274; řád Ž-ův vylučuje zjevné hříšníky z vojska II, 189-90, ukřutenství v středověké válce všude; Ž. míru jeho patrně překročoval III, 294; Ž.: všechny zamordovati káží II, 64; Ž. zabil vlastní rukou kněze, jenž nesl Tělo páně III, 211, IV, 129; omluvný soud o Ž-ově zabíjení kněží II, 142, 258; Ž. platí 2 kopy za dopadeného kněze? I, 69; Ž-ův rozkaz: aby mnichy hladem morili II, 259, III, 211, IV, 130; hrůza jako nová zbraň vítězství II, 79, III, 297; obraz pobloudilé praxe války v době Ž-ově I, 133; zkratka smyslu trestání Ž-ova na obraze tábor. II, 251; čert by neutekl pro takové mordy lidí a pálení měst a vsí II, 258; Ž. trestá štvoucího kněze tábor. II, 63, III, 95; pokrokoví kněží tábor. neschvalovali krutosti Ž-ovy III, 258; nesmiřiteln. ukřutenství Ž-ovo příčinou rozchodu se starým Tábořem? III, 228, IV, 163; místo „trestání“ jen „disciplina“ (k omylu životopisců) II, 231; fantastické pozdní zprávy o mordování Ž-ově III, 213-4; po smrti Ž-ově není o křesťan. vedení války u Táborů i Sirotků stopy III, 260, 280; srv. i I, 152, II, 108, 123, IV, 84.
 Bojovník boží křivditi nemůže IV, 162; Ž. o kníž. míšeňských: kacíři, vražedníci, krve prolévači II, 184; Ž. o Korybutovi: kníže vražedný, palič prokletý II, 184; páli-li Zikmund, je Ž-ovi morděf a žhář, páli-li a morduje Ž., je vyslaný boží II, 185.
 Pevná víra v jistotu Bohem posvěcené pravdy jeho a nelstostná energie vojáka, zvyklého mysliti mečem III, 203, 292-3; Ž. revolucionář, ne smířovatel a státník III, 210; nezměnitelná důslednost Ž-ova snesla výminky II, 186, III, 162, 294; českonárodní vědomí a citění Ž-ovo II, 186, III, 119, IV, 99; Ž. proti zhůbcím české země? podezřelost toho listu IV, 83.

Zásadní protiva mezi přáteli upokojení země a Tábořem a Ž-ou III, 163, 235; Ž. nemohl býti (1422) významem a vlivem hlavní činitel český IV, 107; k velkým činům vojenským Ž. je volán Prahou; drobný boj vlastní pole jeho III, 239; Ž. a otázka krále (srv. oddíl č. 28 o sociál.-polit. rázu) II, 124; nepřítel domácí Ž-ovi nebezpečnější než zahraniční III, 262.

Tituly Ž-ovy: od podzimu 1421: z Kalicha II, 194; Kalich a Panna Maria III, 206, 296; Ž. jako vůdce strany jmenován před pány II, 175, 188; péče o pořad hodnostní v listinách Ž-ových III, 225.

Přesvědčení přátel Ž-ových o ryzosti role a snahy Ž-ovy II, 195, III, 237, 295-6; pouto oddanosti Táborů k Ž-ovi, jméno Sirotků III, 116, 295; fanatismus Ž-ův nezištný II, 124, 127, 251, III, 262, 269; meze ctižádosti Ž-ovy, budující hrad Kalich III, 97-8; netoužil po roli Cromwellově III, 155.

„Věrný bratr“, „bratr“ J. Ž., „bratři v Boze“, II, 61, 140, 187, III, 213; Ž. a sedláci II, 277, III, 286-7 (srv. oddíly 7, 8, 12, 13, 25).

Novota rouch bohosluž. u Sirotků koncesí Ž-ovi? III, 257, IV, 157; kdož jste boží bojovníci — píseň Táborů Ž-ových (nápěv písně mariánské?) II, 151, 177, 263, 275, IV, 205.

II. Výslech svědků o Žižkově.

Krit. revise zpráv o Ž-ovi II, 59-164, 228-269; horlitél pro zákon Kristův obzvláštní, nad míru smělý a rázný (Vavř.) II, 61; čes. překlad později vynechal, že byl zvl. horlitél zák. bož. II, 228; lotr a lupič pověstnější než Barabáš (Pálec) II, 69; hejtman dábel. sekty; byl přesvědčen, že má pravou víru a všichni protivníci její jsou hodni smrti (Lud. Zah.) I, 69, II, 70; Chelč.: ten chytrý bojovník II, 71; Táboři šílenci Ž-u za hlavu zvolichu - ten učiní v zemi čes. mnoho zlého II, 71; bratr Ž. ztrestá tvrdě protivníky II, 72, 231; váš Moj-

- žřít, Ž. kat I, 91, II, 72; vysoká stavební bojovník Ž. oboří a mnichy zavazuje v měchy II, 73-4; Herodes crudelis Zyzka infidelis II, 75; zlý kacír Ž. (1422) II, 78; soud Jakoubkův IV, 198.
- Jméno Ž-ovo v koresp. souč. nepřekročuje 1420 - 4 hranic čes. koruny II, 78, 232; kronika tábor. (Biskupec) mlčí o Ž-ovi II, 88-9; malý nebo žádný zřetel k Ž-ovi v řadě annal. přehledů 1419-38 II, 89, 94-5, 96, 101; letopisci z krajín vzdálenějších neznají Ž-y II, 118.
- Bratr Ž. hlavou církve katol. (ironie) II, 82; jednooký sprostý lupič jedno-koňák (Ondřej Řez.) II, 81; lotran- znám. původu si zvolili, aby kraloval II, 84; pomocí malíckých a nízkých jako bratra Ž-y jsme byli mocni (Táboři) II 86; nějaký panoše, ředený Ž., hejtman plzeňský, zrádce zvyjebený (St. koleg.) II, 101, 103-4, 241-2, III, 210; zvolili si za krále nějakého holomka Ž-u II, 97; šelmu si zvolili králem IV, 204; hejtman Husitů a kacírů, jednooký, ein grosser Bösewicht, ein solcher schnöder Mann von Bubenart (Windecke) II, 166-7.
- V Praze a v Hradci po 1434-7 nepřátelství k Ž-ovi II, 109-11, 201-5.
- Methoda jeho: bez ohledu na stav a bez milosrdenství II, 87; rozbil obrazy svatých, kostely pálił, kněze mrzačil i spaloval, těžké škody zemi způsobil (Ebendorf.) II, 113; naplněn zufirností nesmírnou, bránil zákona pustoše a krev nelidsky proléváje II, 133; Čechy se otřásaly boji toho slepce II, 132; památka Ž-ova v hanbě a zlořečenství (1465) II, 134; i vykřikne lid proti slepci Ž-ovi II, 131; špinavý a zločinný vrah, pověstný lotr, slepost sama (Hilar.) II, 132; Ž. nikomu slova nedržel a nikdy se nemohl lidské krve nasytiti II, 135; Ž. panoval a vyplácel cepy II, 133; pověst, že Ž. byl kmotrem při křtu krále Jiřího II, 135.
- Ž. u En. Sylvia: kacír a svatokrádce, pohotový ke každému zločinu, potvora ohyzdná, ukrutná II, 125; šibalství, veliká ukrutnost IV, 204; vůdce, jež jen smrt mohla přemoci III, 273; na něm české věci jediné záležejí II, 126; slepý stařec II, 125; buben z kůže Ž-ovy (závěť Ž-ova) II, 125-6, 250-1; zveličení vojen. činů a významu Ž-ova Sylviem I, 165, II, 123, 126, IV, 98.
- Malý zájem o Ž-u člověka v 15. stol. i o duchov. postavu jeho II, 66, 162-3, 265; obraz Ž-ův v Táboře 1451 (Ž. zabíjející mnicha?) II, 127, 250-1; rozpolcenost úsudku doby o Ž-ovi II, 142; částeč. později posun ve prospěch Ž-y II, 139, 149-50, 158, III, 302-3, IV, 180-1; tehdy snad všechna hrůza válek husit. slila se v představu Ž-y II, 134; jedno- svorné zatracení Ž-y v soudech katolíků II, 149-50, 159.
- Ž. v St. letop.: chladný nebo zamítavý poměr textů nejstar., většinou příznivý v pozdějších, ale s odsouz. násilí II, 138-44; Ž.: věrný sluha boží, božská pomoc jemu; závěť: braňte pravdy boží II, 140, 258.
- O Ž-ovi „čte se a lidé rozprávějí staří“ II, 150; Ž. metla boží na duchovní lidi a trest za Husa II, 150; prvé oslavné slovo o Ž-ovi „slavné paměti“ (1469) II, 136; věrní cepníci, naspot vás Bůh I, 148, 262; Ž. statečný, proslulý vojevůdce, slepý hejtman II, 150.
- Princeps latronum, kteří se zvali bojovníky zák. bož. II, 145; kacír Ž. povstal proti křesťanům II, 150; po Husovi čas Ž-y s vel. škodami v zemi a záhubou duchovenství II, 147; žízkovati - ploditi bouře a násilí II, 149, 263.
- Ž. tasil meč z lítosti nad smrtí Husovou II, 147; píseň proti mnichům o Ž-ovi (1483) II, 152; Ž. přitomen duchovně i při útoku na kláštery 1483 II, 153.
- Oslavný obraz Ž-y v rkpsech táborvalden. původu II, 151-2, 263-4; Ž. v nebi vedle Boha otce II, 152; hejtman bratr Ž. s málem lidu neoděného duchovní bili, páliłi, topili, kostely, kláštery, domy páliłi, bořili, obrazy, kalichy, knihy, ornáty páliłi, sekali II, 151; „Ž. náš bratr věrný“

II, 151; výroční svátek Ž-ův v Táboře II, 88, 127, 152, 264.

Kronika velmi pěkná o J. Ž-ovi II, 153-7, 264-5; primitivnost její informace II, 154; Táboři Ž-u dobře v nenávisti měli II, 153; Ž. velmi udatný, povstal z boží milosti II, 154; Ž. měl zakácfe, kdo nepřijímal z kalicha II, 154; hradecký obraz Ž-y na bílém koni v rytíř. zbroji s palcátem, tak jako živ jsa jezdil II, 155, 264; Ž. táhl po zemi kláštery pále, faráře, kněží, kostely páčil, kteří podávali pod jednou II, 155; nikdy bitvy neztratil II, 155.

Pramen starý: skrze Pražany a Ž-u, odvozený: skrze Ž-u a Pražany II, 106; omyl pozd. letop. o Ž-ově tažení do Uher. svědectvím, jak rostla pověst jeho na úkor pravdě III, 221; v pozd. tradici roste dějin. role Ž-ova II, 162, III, 131, 136, IV, 95, 97-8.

V Čechách kališných oblíben Ž. válečník a nepřítel Němců II, 158-9; Ž. vyháněl ze země Němce (Konáč) II, 150; Ž. vzpomínán vedle sv. Václava II, 136; plemeno Ž-ovo nezhyňulo (hrozba kol 1520) II, 136; Ž. svatokrádce a zločinec II, 149; Ž. znamenitý bojovník boží (Bílejský) II, 268; Ž. slavný rek český (Kuthen) IV, 180.

Neporozumění pro duchovní povahu Ž-ových bojů roste v 16. st. II, 164; Ž. osudné neštěstí vlasti (Dubr.) II, 266; sestra Ž-ova, jeptiška, svedena mnichem? (Dubr.) II, 266; Ž. zničil 550 (!) klášterů II, 267; znak obecné představy o Ž-ovi v 16. st.: mstitel kněžské pýchy a lakoty II, 266.

Obdiv Huttenův pro Ž-u opráve o Sylvia II, 164, 276; oslavný nápis Kašp. Hedia o Ž-ovi (1537) II, 267; oslav. nápisy u hrobu Ž-ova v Čáslavi v 16. st. II, 267-8.

Ž. v obraze let 1550-1620 II, 164, 266-9, IV, 180; nevěrohodné podání o slibu Ž-ově Mosteckým II, 149, 262-3; Ž. v humanist. veršov. z konce 16. st. II, 262; kde je Ž. na ty jezovce (1605) II, 266.

Balbín o Ž-ovi III, 303; protireformační šetrnost k Ž-ovi II, 251.

Puchmajerova óda na Ž-u III, 303; básně Meissnerova, Hartmann I, 169 až 170.

Ž-ova historie posmrtná neméně podivuhodná než hist. životní III, 302-3, IV, 180.

12. Žižka. Přehled chronologický života a skutků.

Ž-ovo mládí, rodina a krajina II, 1-20, 197-207; první zmínka 1378 II, 9.

Trocnov, Trucnov, „truc“ je bujník, prchlec II, 9, 16-6, 204; v Trocnově jen dva selské grunty, prodej. cena jejich II, 6 sq., 11, 198, 201; omyly o vlastních jejich II, 6-7, 199; IV, 201-2; Trocnov, dějiny; od 1484 patří klášteru borovan. II, 3 sq., 197 sq., 202; kaple (socha) sv. Jana v Tr. postavená klášterem na paměť Ž-y II, 202; rodina Ž-ova II, 15, 202, 204; „Žižka“ je přezdívkou, značí jednookého II, 19, 55, 207; IV, 203; jméno Ž. u jiných osob současných II, 203; Ž. ztratil značnější část života v okolí trocn. II, 14; jeho dlužní úpis židovkám 1378 II, 9, 200; sloužil dřív Rožmberkům II, 10, 201; královský lovcí na Orliku 1392? II, 15; vyrostl na dvoře královském? II, 13-4; IV, 202; pověsti o zrození jeho nevhodné II, 13, 203; jak právě oko ztratil II, 19-20.

Ž. z let 1378-1384 je totožný s Ž-ou let 1419-1424; spor o stáří jeho II, 19, 203, 206; z histor. Ž-ých ví teprve Sylvius, že Ž. slul z Trocnova II, 203; choť, sestra, „teta“ Ž-ova II, 16, 109, 204, 206; bratr Jaroslav (později z Kalicha) stát v Budějovicích II, 5, 16, 19, 198, 204; jiní příbuzní IV, 201-3; Ž-ův zeť - Jindřich z Dubé, Jindřich z Důdleb či Ondřej Sokolík z Dubé? II, 17-8, 205-6, IV, 146; Roháč z Dubé - jeho bratr Ondřej Ž-ovým zetěm? II, 205; drobné vladyské sousedstvo a přátelstvo Ž-ovo II, 2-12, 197-206; IV, 201-3; z Machovic Chval a Kuneš, potom hejtmané táborští; jejich stará známost s Ž-ou

- II, 201, 203; erb Ž-ův: rak II, 15, 204.
- Účast Ž-ova v rotách lapek II, 21-58, 207-28; data o účasti a díle Ž-ově v rotách II, 26-9, 212-5; territor. rozsah Ž-ovy služby v rotách II, 47-50, 226-7; Ž-ův mlýn (dosud trvajících) II, 47; Ž. ve službě soukr. záští rodů panských II, 43, 221-2; Ž. není vůdcem, ale jen členem roty II, 31, 42; opovědný list Ž-ův pánu z Rožmb. II, 41; Ž. zabil páne člověka II, 27, 49; zabíjení nebo mučení kněží lapkami II, 53; bratr Ž-ův a Domin upálili kněze II, 53.
- Ž. v rotách lapků v r. 1408, snad i 1406-8 II, 37; Hasco monoculus (kol 1400) náš Ž.?, Ž. a Šiška II, 29, 215, 223; omyl, že Ž. hájil Trocnova proti nápadu Rožmberků II, 44; výtržnosti Ž-ovy proti králi a koruně II, 39-41; král přijal Ž-u na milost (1409) II, 39, 221, IV, 89; Ž. a Sokol z Lambarka II, 42; přátelské styky Kunštátů se Ž-ou? II, 38, 43, 221-2; starší literatura o lapkov. historii Ž-ově II, 43, 224.
- Ž. v Polsku 1410 III, 3-4, IV, 3-4; pobyl v Polsku déle? IV, 4.
- Ž. (Janek jednooký) čeledínem (vrátným) dvora králova III, 5, IV, 4-5; znal král Ž-u již z dřívějšíka? II, 15; výchova Ž-y k život. roli jeho v prostředí dvora králova III, 6; „nejzvláštnější čeledín“ kr. Václ. II, 258; vliv agitace Želivského a Mikuláše z Drážďan na Ž-u II, 152, III, 7, 14, IV, 6; Ž. v létech, kdy vystoupil, ještě málo známým v společnosti II, 61, III, 51, IV, 38.
- Ž-ovo revoluční vystoupení po boku Želivského (30. čerce 1419) III, 17; Ž. vzat od radnice na slovo; omyl, že vzat „od lidu“ na slovo II, 93-4, III, 18, IV, 14; Ž-ova vůdčí role při novoměst. převratu v létě 1419 II, 104, III, 17-8, IV, 14-5; Ž. na Křížkách (29. září) III, 26; Ž. předním hejtmánem Nového města praž. (1419) III, 18, IV, 14, 20; zmocní se Vyšehradu (25. říj.) III, 27, IV, 20; nemá účast v útoku na M. Stranu (4.-5. list.) III, 27; smír
- Prahy s královnou a pány 13. list. jeodsouzením akci Ž-ových III, 28-9; Ž., nechť míru s královnou a pány, opouští Prahu II, 62, III, 29.
- Ž. v chiliast. prostředí plzeňském pod vlivem Korandových III, 30-8, IV, 22-5; boj u Někmeře III, 35, IV, 23; vzbouření v Plzni proti Ž-ovi III, 34, IV, 23; opuštění Plzně II, 148; Ž. s 400 přívrženců do Tábora na „horu“, kde jsou „bratři“ (břez. 1420) III, 34, IV, 23; duchovní výzbroj lidí Ž-ových III, 35; boj u Sudoměře 25. břez. 1420 III, 35, IV, 23-4; mocný ohlas jeho v tradici II, 241, IV, 24; pan Břeněk svatým vedle Husa I, 48, 226.
- Ž. v Táboře-Hradišti; ubití pana Oldřicha z Ústí III, 37, IV, 24; vojen. činy Ž-ovy v dub. 1420, Rábí III, 37, IV, 24-5; první z upálen. kněží Ž-ových (Rábí) III, 38; Ž-ovo řádění na jihu důvodem odpadu Čeněkova a pánů od smluv s revolucí III, 43, IV, 29.
- Ž. v Praze (dub. až srp.) 1420 III, 49-58, 75-8; s 3000 lidu přitáhl do Prahy IV, 38; boje v Praze před příchodem nepřitele III, 51; vypálil kláš. břevnovský a strahovský (2. června)? II, 258, IV, 35, 38.
- Bitva na Vítkově III, 52-7, IV, 39-43, 90; „nebeské vítězství“ III, 75, IV, 58; bitva rozsahu malého III, 55, IV, 43; proč Praha jásala vítězstvím III, 56; velký vliv vítězství na vývoj situace III, 73; z Vítkova cesta na Bílou Horu III, 321; Vavřincův skresl. obraz bitvy IV, 42-3; jméno Žižkova po tvrzi („táboru“) na Vítkově II, 102, 256, III, 75, IV, 58.
- Tábor (s Ž-ou) chce v Praze vyvrácení klášterů, zbyteč. kostelů, oltářů, obrazů, ornátů, drahých kalichů II, 181-2, III, 76-8, IV, 58; Koranda v Praze III, 77-8; zboření kláštera v Zbraslavi; jeho stavitel. nádhera; zněuctění mrtvoly krále Václava II, 77, 232, III, 77, IV, 58.
- Ž-ův souhlas s poselstvím do Polska III, 87, 111, IV, 64-5; tábor. ultimatum Praze z 5. srp. 1420, odchod Ž-ův z Prahy III, 76-7.

Boje Ž-ovy na jihu v září až říjnu 1420 III, 80-1, IV, 59-60; hrůza z příchodu Ž-ova (ve Vodňanech) III, 80; „kde je Ž.“ (strach nepřátel) III, 83; bitva u Boru (12. říj. 1420) III, 81, IV, 60; (dobyť Boru v č-nu 1421 po druhé? IV, 60); Prachatice III, 80; vyvraždění v list. 1420 II, 64, 258, III, 81, IV, 60; pevnost tábořská proti Krumlovu III, 82; útok na klášter Zl. Korunu IV, 61.

Ž. s Táboři není v bitvě u Vyšehradu III, 84.

Ž-ovo pálení kněží v Říčanech (poč. pros. 1420) II, 64, III, 83, IV, 62; Ž. přítomen zatracení tábora článků v Praze (10. pros.) III, 86; Ž. a Mikuláš z Husi II, 62, III, 87-8.

Ž. s Pražany v Plzeňsku (led.-břez. 1421), marné obléhání Plzně III, 88-90, IV, 65-6.

Pražané s Ž-ou zmocňují se Chomutova a Berouna (břez. až poč. dub. 1421) III, 91-2; Ž-ovo hromadné pálení zajatců v Berouně (1. dub. 1421) II, 65, III, 92, IV, 67.

Ž. upaluje Adamity u Tábora (dub. 1421) III, 94; ostatní ničí v říjnu v Hamru-Ostrově III, 121, IV, 84-5.

Účastní se s Pražany podmanění Policky, Mýta, Litomyšle, Jaroměře, spálí Trutnov a mnoho vsí, nezdařený útok jeho na Litoměřice (květ. 1421) III, 96-7; Litoměřice chtěly se vzdát Praze, ne Ž-ovi III, 97, IV, 70; zakládá hrad Kalich (květ. 1421) III, 97, IV, 70; Ž. v Roudnici — pobořil klášter, spálil faru, rozbil obrazy v kostele, pobral kalichy a ornáty, III, 97.

Ž. proti požádání Vitolda za krále III, 114.

Ž. a sněm čáslavský (poč. června 1421) III, 99-104; zvolen jako jeden z dvou zástupců Tábora mezi vladaře zem. III, 102; Ž. u Rábí poč. června III, 103, IV, 73; byl Ž. na sněmu čásl. vskutku přítomen? III, 103-4, IV, 72-3, 80; jak vysvětlit souhlas Ž-ův s pacifikací. sneseními sněmu čásl. III, 104.

Ž. stěžen v oko u Rábí (1. pol. června 1421) III, 115, IV, 80; léčení v Praze

do srpna III, 115-8; oslepl Ž. úplně? II, 258, III, 115-7, IV, 80-1; slepému lidu líbil se slepý vůdce (Sylv.) III, 116, IV, 80; bratr Ž. slepý II, 151; slepý Ž. v bitvě vlastní rukou zabíjel III, 116, IV, 81; Windecke nezná Ž-u slepého? IV, 117.

Ž. vyjel s Pražany k Mostu, aby aspoň Němcům hrůzu dal (srp. 1421) III, 118; jeho opovědný list do Míšně IV, 81.

Ž-ův list Domažlickým z Vorlíka (12. září) III, 119, IV, 82-4; podzemní operace Ž-ovy (září, říjen 1421) v Bechyni, vybití Adamitů u Ostrova III, 120-1; v říj. a list. 1421 v Plzeňsku, Krasikov III, 122-3, IV, 85-7; boj na Vladaři III, 123, IV, 87.

Slavnostní vítání Ž-y a Táborů v Praze 1. pros. 1421; přecenění toho v literatuře II, 63, III, 128, IV, 89-90; jen snad Praha Želiv. by se přiznala k Ž-ovi jako pánu IV, 90.

Boje se Zikmundem u Hory a Brodu Něm. (pros.-led. 1422) III, 124-142, IV, 88-101; letopisci o bojích III, 131, IV, 92; Ž. dělil se o úspěch s Pražany a pány; mylný vývoj tradice, že Ž. sám byl velitelem a vítězem III, 131-2, 136, 140-1, IV, 97-9; podíl Haška z Valdštejna ve vítězství III, 142, IV, 101; oprava omylu o bojích před Horou III, 136-7, IV, 94-5; bitva u Haber III, 139, IV, 96, 98; vybití Brodu Něm. II, 116, III, 139, IV, 96-7; byl Ž. učiněn (u Brodu) rytířem? III, 141, IV, 100-1.

Ž. a Želivský — byl Ž. účasten výroku hejtmanů vojsk proti Želivskému (ún. 1422)? III, 148-9, IV, 104; Ž. blížek Želivskému III, 150.

Ku podivu málo zpráv v letop. o Ž-ovi r. 1422 III, 172, IV, 114; neshody mezi Ž-ou a Táboři (poč. 1422) pro váleč. krutosti Ž-ovy či pikartství? III, 169-170, IV, 112; Ž. zas u Krasikova? (dub. 1422) III, 171, IV, 113; Koranda a Ž. IV, 199.

Ž. a Korybut III, 153-68, 174-80, IV, 107-12, 115, 117; Ž. tužil v Kor. nepříteli, byl proti kandid. Vitoldově III, 154-6; Korybut Ž-ovi, aby země

- nehubil a neplenil; urážlivá odpověď Ž-ova III, 153, IV, 107; Ž. s Táboři přijímá Korybuta za pomocníka a správce země II, 168, III, 158-160; mylné výklady o tábor. uznání Korybuta III, 160-2, IV, 109-110; Ž. a Korybut jako otec a syn? II, 156, III, 162; význam všeho pro soud o Ž-ovi (omyl Tomkův a jeho následovníků) III, 159, 163, IV, 109, 117; byla Ž-ova vojna s Rožmberkem na jaře 1422 kusem kooperace s Korybutem? III, 172-4; rozbití úmluvy s Korybutem již v srpnu III, 174-5; útok Táborů na Prahu Korybutovu (30. září) III, 165; rozchod Tábora s Prahou, omluva Ž-ova? III, 166, IV, 111; Ž. spoluvinen na zmaru smírného posláním Korybutova, omyl Tomkův III, 180, IV, 117; odchod Korybutův (břez. 1433) Ž-ovi událostí vítanou III, 185.
- Smír mezi Tábor. a Prahou v Kono-
pišti (červen 1423) bez účast. Ž-ova
III, 192-3, Ž-ovy listy z Vilémova
z bř. 1423, nejisté datování jejich, vý-
znam jeho III, 194, IV, 124; podivně
pozdní výzva Ž-ova k pokání u Něm.
Brodu IV, 124; Ž-ovy úřadysestran-
níky v Něm. Brodě (duben 1423) III,
194, 197-8; Ž. po odchodu Korybu-
tově myslí zas na boj s „nevěrnými
pokrytci“ domácími III, 194; Ž. ve
spojení s „menším Tábořem“ (Orebs-
kými či jen Valečovskými?) II, 194,
III, 197, IV, 206-7; Ž. od jara 1423
nikdy se nevrátil do Tábora III, 198;
neshody Ž-y s Táboři se vracely
(1423), dohady o příčinách toho III,
198-9; Ž. hledá po ztrátě Želivské-
ho nového spojence v hradec. knězi
Ambrožovi III, 200; kněz Ambrož
ukazatelem programu Ž-ova III, 203.
- Boje Ž-ovy na severu Čech (duben-čer-
ven 1423) III, 204 sq.; bitva s Čeň-
kem z Vart. u Holic (dub. 1423) III,
204-5, IV, 125-6; boje Ž-ovy s tvrze-
mi vesnickými III, 205; hrad Panna
Maria (proti Kalichu) dobýván Ž-ou
(červen 1423) III, 206, IV, 126; Ž.
a neužitá možnost vpádu do Sas ne-
bo Lužice III, 206, IV, 126-7.
- Ž. zmocnil se zrádně Hradce Kr. (čer-
venec 1423) a v zápětí Jaroměře a
Dvora III, 208-10, IV, 128-9; Ž.
vrhl zem do nové obč. války, po-
škodil prvou větší akci husit. na Mo-
ravě (1423) III, 209; boj u Strau-
chova dvora (4. srp. 1423), první bit-
va mezi Prahou a Ž-ou II, 103, III,
210-11, IV, 129; Bzdinka hejtnanem
v Ž-ově Hradci III, 238; Ž. se zmoc-
nil Čáslavi (srpen) III, 211, IV, 130;
nové pevnosti Ž-ovy na severových.:
Hradec, Čáslav, Jaroměř, Dvůr (od
srp. 1423) III, 212.
- Ž. u Jihlavy, v září 1423 dobyl Telče
III, 212, IV, 131; Ž. v Rakousích?
IV, 131.
- Domnělé tažení Ž-ovo do Uher III,
212-221, IV, 131-5; fantast. výmysly
pozd. textu *M* o vraždění Ž-ově na
Moravě a Slezsku III, 213-4, IV,
131-2; podobně vymyšlený zápis
o „tažení bratra Ž-y do Uher“ III,
215-6, IV, 133-; šesti až sedmi-
denní domnělý Ž-ův ústup z Uher
III, 215; v tažení Ž-ovo do Uher vě-
řiti nelze III, 219; jde o ohlas tažení
Sirotků r. 1431 III, 214-221, IV,
132-4; historie omylu dokladem,
jak pověst Ž-ova rostla po letech na
úkor skutečnosti III, 221.
- V l. 1422-24 poznáváme jen nesou-
vislé úseky činnosti Ž-ovy III, 222.
- Programový zápis nového Tábora
Ž-ova III, 222-8, IV, 136-7; náleží
do podzimu 1423 III, 223; z jakých
složek sestávala nová strana Ž-ova
III, 223; Hradec, Čáslav, Jaroměř,
Dvůr hl. silou bratrstva Ž-ova III,
224; tři uroz. páni, bratr Ž-ův, Ro-
háč, bratři Valečovští v straně Ž-ově
III, 223-25; Ž. a bratři z Kunštá-
tu IV, 206; jméno Ž-ovo v čele
strany před pány III, 223; vlady-
kové, vojáci z měst a sedláků v zá-
pisu strany III, 226; politický důraz
zápisu tkví v jeho obsahu nábož. III,
227; vlastní smysl vůle Ž-ovy — po-
kračovat v boji božím násilím III, 228.
- Proč Ž. s Roháčem oddělil se (1423)
od starého Tábora? III, 228; vrah
najatý katol. pány k zavražd. Ž-ovu
(list. 1423) III, 247.

- Sněm svatohavelský (1. listop. 1423) — devisa Pražan a šlechty proti zhoubcům zemským III, 233-4, IV, 140; sněmu byl Ž. škůdcem zemským III, 236; vzrostlá moc Ž-ova nutí Pražany k hledání cest k dohodě se stranou Zikmundovou III, 229-230; starý Tábor spojen s Prahou a pány proti nové straně Ž-ově III, 233.
- Ž. v boji s pražskou koalicí (jaro 1424) III, 235-46, IV, 142-9; Ž. poráží pány katol. u Skalice (led. 1424) III, 237, IV, 237; Ž. v boji s vladyč. tvrzemi na Bydžovsku (bř. 1424), pokus o Hostinné III, 238-9.
- Omyl o dvojm Ž-ově tažení do Plzeňska v květnu a v červnu — s pravdou srovnatelné je jen prvé III, 242-4, IV, 148; tažením v kvěť. 1424 na jih odloudil Ž. star. Tábora Klatovy a Sušici a několik vladyk III, 255; Ž. se zachránil (kv. 1424) před útokem plzeň. landfridu do Žatce III, 224; i Žatec a Louny spojeny se Ž-ou, Ž. ke Kostelci n. L. III, 244.
- Praha se spojenci připravena k rozhodné ráně proti Ž-ovi (kv. 1424) III, 239, 244; její návrat ke Korybutovi III, 246 sq.; Ž. sevřen Pražany v Kostelci (konec kv.); naděje v okolí Zikmundově III, 239, IV, 143; Hynek a Viktorin z Poděbrad, zachránci Ž-ovi III, 239-40, IV, 144, 147, 206; vítězství Ž-ovo u Malešova (7. června), největší vítězství jeho života III, 240-1, IV, 144-6; legenda o Ž-ových vozech s kamením u Malešova IV, 144-5; slepota Ž-ova a boj u Malešova, Bzdinka spoluvělitel III, 241, IV, 146; spojenci Ž-ovi u Malešova III, 242, IV, 147; zjištění místa bitvy IV, 144-6.
- Kutná Hora Ž-ou dobytá, spálení města a spálení uprchlíků v kostele III, 241, IV, 146; Kouřim, Český Brod, Nymburk získány Ž-ou (červen 1424) III, 241, 244.
- V červenci 1424 byl Ž. na severu Čech III, 245, IV, 148; mnoho vsí a městeček spálil III, 245; mnichové spálení v Turnově III, 245, IV, 149; spálil mnichy v Libochovicích (1. září) III, 245, IV, 149.
- Poměr starého Tábora k Ž-ovi (ún. až září 1424) III, 253-60, IV, 155-60; důvody rozchodu Ž-ova s Táborem; šlo asi nejvíc o rozdíly povahy osobní III, 256-60; rozchod s Chvalcem z Machovic asi důvodem hlavním IV, 207; historikové Ž-ovi nepostřehli, že od podzimu 1423 starý Tábor stojí proti Ž-ovi IV, 158-60; proč a jak Ž. pojat v příměří star. Tábora s Rožmberky (10. září 1424) III, 254-6, IV, 160; straníci z vladyk, již zbyli Ž-ovi na jihu Čech III, 285, IV, 156; propast mezi starým Táborem a Ž-ou (září 1424) III, 256.
- Ž. před Prahou. Smír v Libni (14. září 1424) III, 260-8, IV, 161-3; podivností situace v září 1424: starý Tábor prose o odpuštění jedná se Zikmundem, Ž. obléhá Prahu Korybutovu III, 260; En. Sylvius o Ž-ově obležení Prahy III, 262-3; srovnání mezi obležením Prahy Zikmundem 1420 a Ž-ou 1424 III, 261; Rokycana pobádal dřív Prahu k válce se Ž-ou, pak prostředkoval smír III, 263, IV, 161; smír mezi Prahou a Ž-ou mohl býti jen dočasný III, 264; v pozadí smíru Prahy se Ž-ou úmluva Pražan s katolíky III, 265; úmluvy zdické jaksi opakováním myšlenek sněmu svatohavel. III, 266; nesnáž otázky o poměru Ž-ově k smlouvě v Libni (Zdicích) III, 261, 267-8; nejistota o podmínkách míru Ž-ova s Prahou III, 264-5, IV, 162; mír v Libni a sněm v Zdicích IV, 209-11.
- Smrt Ž-ova III, 268-74, IV, 164-7; obléhal Přibyslav Ž. sám? III, 270; pověsti o závěti Ž-ově (En. Sylvius a Hájek) III, 272, IV, 167; smrt Ž-ova III, 271, IV, 165-6; Viktorin z Kunštátu a Bzdinka při smrti Ž-ově III, 270-2, IV, 166; Ž. pohřben knězem Ambrožem v Hradci u sv. Ducha, proč do Čáslavě přenesen; spory o místo pohřbu II, 110-1, 245, 268, III, 271, 273-4, IV, 167; o lebku Ž-ovu v Čáslavi II, 19, 207.
- Dohady o dojmu smrti Ž-ovy doma i v sousedství III, 274-5; skrovný

ohlas smrti Ž-ovy v annalistice soudobé, žádný v cizině III, 275.

Po smrti Ž-ově se starý Tábor probouzí k novému životu III, 277; situace polit. a vojen. r. 1425 po smrti Ž-ově III, 275-81; snesení kněžského tábora. proti nelibostnému krve prolévání (měsíc po smrti Ž-ově) III, 279; po smrti Ž-ově není o křesťan. vedení války ani stopy; Ž. žil dál v Bzdinkovi III, 260, 280; smrt Bzdinky a Bohusl. ze Švamberka IV, 169, 215.

13. Žižkovo vojenství.

(Srv. ostatek v odd. 4 výše.)

Skoro nic vojenského v listech Ž-ových III, 194; Ž. měl u sebe (list. 1421) 400 jízdy a 1500 pěších III, 122; Ž-ova moc na jaře 1424: 500 jízdy, 7000 pěších s 300 vozy II, 105, III 242; velikost sborů jeho vůbec neveliká III, 300, IV, 179; řád Ž-ova nového bratrstva (hradeckého) II, 174-7, 274, III, 217-8; péče o kázeň, její nesnáze II, 175, III, 300; vojen. řád Ž-ův II, 189-192; IV, 180; organizace vojska Ž-ova: starší volení z jednotl. obcí II, 277-8; Ž. neměl stálého vojska, leč stálou družinu (comitiva), stálou pohotovost k vojné II, 66, 104, 147, III, 301, IV, 178, 180; lstivá vynalézavost Ž-ova II, 122, 128, 251; je čert, že mu ty rozumy dává II, 141; nic o nějaké nové strategii nebo taktice Ž-ově II, 104; oslava strategie Ž-ovy ve vybáj. líčení o jízdě do Uher III, 215, 27, 220, IV, 135; Ž. vynálezcem nov. opevnění „tábora“? III, 300 (srv. oddíl 4).

Otázka vzniku vozové hradby III, 3-4, 298-9, IV, 4, 179; Ž. je naučil bojovat vozy II, 92; účast v rotách lapků školou Ž-y v záškodnické válce II, 56-8; drobná válka záškodnická živlem Ž-ovým II, 57, III, 79-80, 301; dával přednost útoku na tvrze a městečka, na hraz. města nestačil III, 238, 246, IV, 38, 178; dílo paníky ve vítězstvích Ž-ových III, 35, 55-6; prostředky lsti a zrady ve válce. Ž-ově III, 301; o vítězství rozhodoval hlavně moment psychický

III, 297; největší bitvy Ž-ovy: u Maletšova a u Boru III, 302; počet dobytých Ž-kou hradů nepatrný IV, 177-8; odlisnost vojen. moci pražské a Ž-ovy. Ž. nebyl vrchním velitelem u Hory a Brodu III, 132, 140, IV, 68; Ž. válečník geniálního nadání III, 211, 296 sq; v čem zmenšila má kniha vojen. zásluhy Ž-ovy III, 296. Obraz Ž-y v čele svých jedoucích II, 66; Ž-ovy těžké daně v městech II, 124; jak financoval Ž. svou vojnu III, 245, žžahači ve vojsku Ž-ově II, 278; organis. kořistění zvláštností voj. řádu II, 189; modlitby prosebné před bitvou II, 190; málo zpráv ozajatečích, přeceštetření šlechticů III, 297, IV, 177; Ž. táhl po kraji, „lidi sobě podmaňuje“ IV, 125; shánění sedláků na vojnu III, 302, IV, 204. Rada chudých i bohatých ve vojskě Ž-ově II, 191, 277; s pomocí malých a nízkých za Ž-y vyrostl Tábor I, 281, II, 186; Ž. urozených a slovutných k řízení nepřipouštěl II, 86; Táboři Ž-ovi, skoro vesměs lidé z nejnižších vrstev, soudy stíhaní (En. Sylv.) I, 165.

14. Sláva a sebevědomí Prahy.

Pr. byla nejutěšenější město světa I, 118; Pr. mezi čtyřmi světov. městy (Řím, Řezno, Paříž, Pr.) I, 249; Praze se nevyrovnal snad ani Řím, ani Benátky či Florencie II, 135; Pr. slynoucí slávou a Pr. nevěstka I, 64; nevěstkou a šelmou i Jakoubkovi IV, 197; Pr. slavná kdysi universitou, zahálkou, nepořádkem, obžerstvím, závistí a nenáv. I, 249; z nejzazších konců světa přicházeli, jen aby slavnou Pr. spatřili I, 117-8, 249; Kristus k Pr.: veď pravdu právě, věrně, čestně I, 81; Pr. město věd a pravdy I, 257; matka měst IV, 44; Pr. žena krásná, múdrá řečí, v zlatohlavě ctně se rdící I, 72; Ó Praho, v tvých ústech zákon boží, ne v srdci IV, 197. Pr. touží po svobodě Řezna nebo Benátek I, 119, 124, III, 155; od kalicha neodstoupí ani andělem s nebe vyzvána II, 84; iron. list úředn.

králova (září 1419), posmívající se novotář. velikášství Prahy IV, 16-7; nebetyčná sebedůvěra Pr., že dobude vítězství pravdě IV, 56. Pr. se spojenci 1420 představuje jen menšinu země III, 79; Pr. bez Tábora vítězí nad Zikm. III, 84; Pr. (dub. 1421): victores regum exultamus IV, 66; odpuštění Hofe (1421) „od Boha a Pražan“ III, 93; „konšelé slavn. a v pravdě své nepřemoženého města praž.“ (1421) IV, 73; „pře dolepsané první a hlavní původové“ (Pražané) IV, 70; Pr., ne Tábor dává bojům revol. myšlenky organis. a účelové II, 58; Pr., vlastní nositel. čes. pře se Zikm. a církví II, 62, III, 123; vliv její na Moravu, Uhry, Polsko, Rakousy III, 15; nesmysl. a okázalá pýcha Nov. města praž. (1434) II, 96, 239.

15. K věroučnému stanovisku Prahy.

Mravní pokles duchoven. nebyl všeobecný; oporou nespokojenosti především vzrostlé mrav. a kultur. sebevědomí laiků III, 319-20; rozpad hnutí v „táb.“ a praž. od 1415 I, 12; kališnictví vzniká z útěku před táb. I, 13, 205-6; satyr. genealogie husit. vůdců duch. I, 260.

Cílem Praze stále příklad církve prvot. I, 104; zamítání kacířství I, 209; rozdíly programu Pr-y a Ž-ova II, 181.

Shromážd. mistrů a kněží o sv. Václ. 1418 zamítá novoty táb. I, 27-30; zásada, že platí jen, co je zřej. v Písmu, zavržena I, 28; laik nesmí mše sloužit I, 29; laik a žena nesmí kázati I, 218; evang. a epistolu zpívat česky (1418-9) I, 29, III, 20; svíce před obrazy, máry při pohřbech, polibky na ostatcích zakáz. I, 29, IV, 18; otázka přisluh (při svěcení kněží) 1418-9 I, 28, 262, IV, 17.

Pr. - protesty proti obvinění kacířství I, 93; snaha o sjednoc. v obřadech s církví I, 105; praž. ritus mše I, 105, 246; čeština při mši I, 105, 239, 246.

Cizí pikardi v Praze I, 207, IV, 69, jejich zkušenosti IV, 194; styky

s belg. sektáři IV, 193; pro pikard. popraveno v Pr. mnoho lidí IV, 12; boj Pr. s Táb. o svát. oltář. I, 128.

Věřouč. stanov. husit. synod 1420-9 I, 55, 103-6, 245-7; nařizují, aby se věřilo podle obec. církve I, 105; o svátosti olt. v smyslu katol. I, 104; proti simonii I, 105; o ctění svatých, očistci, o sedmi svátostech, postech a j. I, 105; obrazy, varhany, žehnání, úvod a j. v Pr. I, 246; kališn. obrana varhan a uměl. zpěvu v kostele II, 262; světské písně, hudba, hry v kostky i šachy vymýšleny z Prahy IV, 194.

Pr. (1427): nepřestupit mezi, kteréž jsou uložili otcové naši svatí! IV, 184; věřit, ač i nerozumíme (Jakoubek) IV, 195; co dělilo praž. husity od církve obec. I, 106, II, 247.

Řiditelé kněžstva zkoumají novoty I, 55, 105, 229, 250, III, 147; úředníci arcibisk. mají trestati kněze odporující mistrům III, 101, 106.

Spory s Táb. o ritus, očistec, ctění svatých I, 128, 129; juxtaposice učení praž. a tábor. I, 128.

Proti řeholím I, 6; hnězda mnichů nutno rušiti, dobří mniši jsou hodni pochvaly I, 74; Čech. všech stran proti klášterům (1431) I, 262, IV, 195.

Kdy je dovoleno válčiti (podle Prahy 1424 a podle Tábora) I, 133-4, 251; Pr. hájí „moci legitimní“, podle kněží táb. může ji zastoup. lid duchem bož. hnutý (1424) I, 134; jen moc světská má právo meče I, 96.

I ti, kteří se drží jen kalicha a zavrhuji násilí, jsou kacíři (Anonym) II, 185. Velká role otázky prostituce I, 247, IV, 194.

Nářky Jakoubkovy na zkaženost a faleš Prahy IV, 197; útoky a žaloby Pálčovy či Brodovy IV, 107-20.

16. Duchovní autority stran.

Hus.

Husova závislost na Viklif. I, 2, IV, 191; H. dovolává se proti simonii duchov. zakročení krále a pánů (státu) I, 202; H. a Epinge I, 8; působil výchovou k odvaze a odporu a podvrácením autority církevní I, 17-8;

s ním jdou všichni kacíři I, 16; kolísání o kalichu I, 11; z Husa nelze odvodit táborství I, 210; Brod a H. I, 32. Zikmundův glejt Husovi I, 67, IV, 205; příjmy Husovy I, 215; Hus získal přízeň moc. laiků II, 96; Hus a polit. zahraniční III, 4; pro mír Polska se Zikm. III, 4, IV, 4; Hus a lupičství panstva IV, 3; Hus a Páleč II, 67-70; protest. listy z Čech po upál. I, 214. Víra Čechů v pravověrnost Husovu III, 308; rozdíl mezi Husem a husitstvím let 1420 sq. III, 306, IV, 118; Jakoubek o Husovi I, 201, 205; Příbram o Husovi I, 141-3; Ludolf a Windecke o Husovi H. I, 64, 151.

Jakoubek.

Jakoubek let 1407-1417 (a Mikuláš z Drážďan) viz výše v odd. 5. Hus o Jakoubkovi I, 205; dvě odliš. období vývoje jeho I, 201; Kybal o Jak. I, 201; nástupce Husův v Betlémě I, 3. Jakoubek 1419-1427 I, 96-113, 242 až 248; IV, 192, 195-9, 200; jeho obrat na pravo (1415), hlavní autoritou hus. pražských I, 13; nebyl nacionalista I, 115, 116; kázal u sv. Michala II, 85; proti slepému (plnému) posluš. papeže, pro pravé posluš. církve prvot. I, 106-7, 110, 246; pro přijímání dítek 1418 IV, 192; jeho stanovisko 1420-1 IV, 195-8; vnitřní rozeklanost jeho I, 112, IV, 196; zanecháváce válek, bezpečnější cestu bychom zvolili I, 107, 198; odmítá nařčení, že byl původ. táb. vražd a bludů I, 108, 247, IV, 198; jeho odsouzení tábor. vražd, pálení klášterů, uchvacování statků, hrabivosti a obžerství I, 102, 108, IV, 196-7; proti M. Jičínovi I, 99-100; viní mistry Tábo. z pikartství, obrana ornátů I, 102, 245; boj jeho proti pikartství (únor 1422) III, 149, IV, 105; poměr k Táboru IV, 198-9. Zamítá vědu a umění jako léčku ďábel. I, 8, 201, 203; učí, že třeba nenávidět svět, nečistý žalář člověka, nenávidět i své tělo IV, 196; proti revoluci a přece uspokojení z jejího důla, sníživšího pychu, moc a radost životní IV, 197.

Jak. o řádu bohosluž. I, 109; o boření kostelů I, 109; proti škod. bohatství duchovenstva, ne pro úpl. chudobu jeho I, 109; zákaz stálých činů z domů I, 108; o remanenci I, 248; o svátosti olt. I, 248; pro očistec, zpověď I, 13, 110; proti nádhře pohřbů bohatců I, 104; proti nesmysl. ničení knih I, 107, 247. Výklad na Apokal. I, 106-8, 247, IV, 195-9; výklad zjevení sv. Jana I, 256; nenáviděn od mnohých I, 109, 247; poměr k Želiv. III, 12, 14, 74, IV, 8; dílem jeho je zahubení Želiv. I, 103, 245, III, 148, IV, 71, 104; jde mu hlavně o zoprádovění katol. nauky IV, 195.

Nelze všechnu pravdu svěřiti lidu I, 111, 248, IV, 13, 199; věřit, ač i nerozumíme, co věříme! IV, 195; program. závěť jeho I, 111, 248; dvě sporné postily z r. 1420 (nejsou Jakoubkovy) I, 244.

M. Příbram.

Příbram I, 139-148, 256-261.

Příbram — první theolog obce husit. 1420-1 I, 141; český vlastenecký zápal jeho I, 139-40; odvrácení od Viklífa jako kacíře I, 140-1; historie jeho I, 142; životní boj proti Táboru a jeho zločinům I, 140 sq; polemická strannost I, 148; jeho Život kněží tábořských z 1429 I, 145-6, 260; jeho Vyznání víry z 1430 I, 143; traktát o svátosti oltářní I, 140, 258; obhajuje pěstování věd I, 258; obrana obrazů I, 143; a panstvo kališné I, 55; Př. s mistry ve vězení (1422) I, 257; mravní hrdinství jeho a život. energie I, 140, 258; viněn, že je původcem všeho čes. zla I, 257. Srv. rejstř. jmenný.

Želivský.

Jan Želivský, duchovní strůjce revoluce I, 154-5, III, 11-7, IV, 7-13; postily pravděpod. Žel. z r. 1418-9; duch jejich: Kristus nepřinesl pokoj, nýbrž meč III, 13-6, IV, 8-13; Žel. a Mik. z Drážďan III, 14, IV, 11; Žel. s Žou: první čin revol. (30. čerce 1419) III, 17-sq.; vliv Žel. na rozhodnutí o re-

vol. (jaro 1420) III, 47; Žel., vítěz na Vítkově III, 73, 77; Praha Žel. odmítla poslušnost vládě časlavské (1421) III, 105; Žel. převrat v Pr. 2. čerce 1421 III, 105; Žel. proti vládě zemské a pánům III, 107-8, 109, IV, 75-6; nový převrat Žel. (19. říj. 1421) III, 109; Pražané Žel. ničili kláštery jako Táb. III, 117; Žel. proti očistci a pohřb. obř. III, 125, 127; Betlém Jakoubkův proti Žel. III, 109; Žel., „všl obcepražské hejtmán a správce“ III, 117, IV, 69; Žel. „škodně odtrhl“ husit. pány od Pr. III, 109, 127, IV, 75-7; Žel. státník?, revolucionář a demagog I, 54-5, III, 16, 93, 109, 284-5, IV, 68, 172-3; kněz málo vzděl., špatná pověst, bezecný odpadlík? III, 16, 107, IV, 74; sacerdos Belial, miser apostata II, 76; Pr. Žel. chce zahubení mistrů? (list. 1421) III, 125, IV, 88; výrok hejtmánů všech vojsk kalicha (proti Žel.) III, 147; Žel. vinen revol. a neštěstím vlasti I, 103, 245; poprava Žel.; bouře v Praze (ún. 1422) III, 147-8; žaloba na Jakoubka pro popravu Žel. IV, 105; uctívání Žel. jako světce II, 250; Žel. v soudu posled. historiků IV, 105.

Mikuláš z Pelhřimova.

Mik. z Pelhř. I, 125-38, 251-6, IV, 199; povaha jeho hodnosti biskup. I, 125, 252, IV, 199; z odpůrce pikariství stoupencem jeho; sídlem v Písku I, 126-7; proměny stanoviska jeho I, 131-2; Chelčický o něm I, 253; v sporu o ornáty III, 186; jeho t. zv. kronika tábořská I, 128 sq.

Nauka tábor., Mik-ův vývoj k pojetí kritičtějšímu a osvíc., ale žádá „svoboda svědomí“ I, 129; proti krutostem válce. a trestu smrti I, 131-4; domnělá postila jeho I, 136-7; role jeho v Basileji a po Lipanech I, 130-1; pro podřízení kněžstva moci světské I, 131. Srv. rejstřík jmenný.

Chelčický.

Petr Chelčický I, 155-9, 186-8, 263-4; původní shoda jeho s Táborem. I, 157, 213, 263; jeho zklamání z výsled.

boje bož. I, 158-9; odvrácení od Táb. I, 155, 187; souvislost s Valden. I, 155; Nový zákon (milosti) a Starý zákon (smrti) I, 157; pokoj a blahobyť je jen ideál tělesný, pohan. I, 159; úkolem křesťana bojovat stále proti pokušením světa a těla, jež jsou nástrojem ďáblovým I, 155; všechno má se řídit zákonem božím II, 180; nemůž býti spolu rád Kristův a rád svět. I, 269; jeho obraz žádoucích světa I, 186-8; kněží, faleš. proroci, roztrhali lid v roty, jinak a jinak jim Krista ukazující I, 158; mocsvětská je světu potřebná I, 187; zavržení svob. občanské v našem smyslu I, 188.

Role Písma.

Kardinál. zásada čes. hnutí: třeba ve všem dáti průchod slovu Písma, t. j. zákona božího I, 3, 8, 11, 200 a t. d. a t. d.; pokud Praha zamítla event. omezila tu zásadu (srv. v odd. 15); zákon boží a nálezky lidské I, 4-6.

Omezenost husit. racionalismu textem Písma I, 259, III, 70, IV, 56; radikálové přijímají tradici jen, pokud tkví v Písmu I, 200; v časech, toužících po svobodě, třeba zůstat v mezích pravdy Krist. (Koranda) IV, 64; jak podivně motivovali své these Písmem I, 135, 238, 240; rozdíl: slovný a rozum. výklad Písma I, 34, 220; boží vnuknutí ve výkl. Písma I, 253; nezbytnost autoritat. místa ve sporech o výkl. Písma III, 70; známost Písma k rozmnož. rebelů I, 234; valchování Písma I, 82, 95, 107; Písmo obranou neštěstí II, 148; v bibli i partie, vedoucí zpět k barbarům III, 291; všechnu pravdu boží nezná nikdo III, 60, IV, 49; Písmo, církev a kacířstva III, 310.

Proti nauce Husově a Jakoubkově lze bojovat jen Písmem nebo nepochyb. důvodem rozumovým (1429) I, 259.

17. Čtyry artykule.

Čtyry články praž. III, 306-9, IV, 182. Čtyry artykuly starotáborské (osvob. každé pravdy, zvětšení zákona božího, péče o spasení, zkažení hříšců)

- I, 47; 4 čl. ze schůzí na horách (1419) II, 87-8; praž. tři články 1419 I, 246; ke vzniku praž. art. III, 308, IV, 183; sněm panský 1419 jen pro kalich a chudobu kněží III, 20.
- Zárodek art. praž. v manif. z dub. 1420 IV, 28; úmluva obcí z 27. kv. 1420 - z ní čtyři art. III, 50, IV, 38; definitiv. text čtyř art. z července 1420 (úpravy pozdější) II, 273, III, 63-5, IV, 50.
- Art. především z péče svět. činitelů I, 104, 246; neúčast Tábora ve formul. 4 art. v čerci 1420 II, 170; Tábor, že program art. je i tábořský I, 130; pravda artyk. z osvícení božího (Ž.) II, 174, IV, 154.
- Rozdíl mezi Ž-ovým (tábor.) a praž. pojetím art. II, 171-4, 246-7, 272-3, III, 227, IV, 62.
- Praha o zvelebení čes. země svobodou 4 art. a jiných pravd Písma III, 112; význam čtyř art. — vůle k reformě církve I, 106; slova 4 art. bylo lze srovnat s učením církve, ale ne revoluč. praxi jejich III, 71; čtyři art. formulovány tak, aby byly církví přijatelné, ne jako instrument odboje, ale propagace a dohody III, 64-5, 319; v tábor. formulaci jsou programem revoluce III, 227; program čtyř art. od počátku zralý k dohodě - jen znepřátelení se Zikm. způsobilo, že se jevil po léta programem boje III, 312.
- Čtyři art. přináší spásu celému světu (projev Pražan 1420) III, 33, IV, 7, 52; daly Praze vítězství a vyčistily král. od němec. prašiviny IV, 50; Pražané: „nic o jiné se nezasahujíc“ (než o 4 art.) IV, 50; německý leták na obranu 4 art. do vojska před Pr. 1420 IV, 53; projevy a manifesty pozdější IV, 184 (srv. odst. 19); upravitel textů čtyř art. podle stanov. adresátů IV, 52-3.
- Pokus dohody o 4 artykule (červenec 1420) III, 59-74, IV, 48-57; art. v textu pap. legáta (červen 1420), rozdíly s textem definitiv. III, 60-1, IV, 48-9; stanovisko legáta 1420 k artyk. praž. IV, 59-62, IV, 48-9.
- Text 4 art. přijatý arcib. Konradem 1421 IV, 51; hádání o artyk. v Polsku (1421) IV, 78; spis Konrada ze Soestu proti 4 artyk. (1421) I, 273; polemika Ludolfova s art. I, 68; kritika Pálčova IV, 203.
- Art. jen heslem zhouby I, 117; netřeba jich k zákonu bož. I, 86.
- Art. a universita II, 273, III, 64; mistři slibují (červen 1423), že v jednotliv. jsou ochotni k mírnosti III, 191; žádost svobody pro všechny pravdy z Písma (v poselství do Polska) IV, 78; panstvo morav. v list. 1421 odpřísáhlo artykule III, 126.
- Nebezpečné důsledky povolnosti Čechům v Basileji (Ebendorfer) II, 112; nemožnost, aby v Basileji byl prohlášen kalich závazným v celé české zemi III, 323, IV, 187; čes. strany se nedohodly o jednotný výklad art. IV, 199.
- Universita a kompaktáta I, 142; radost kališ. letopisce z kompaktát II, 100.
- Zásady čtyř art. a smutná skutečnost v době Jiřího IV, 188-9; nevídané důsledky zásad art. III, 311, IV, 185, 188-9.
- Zrušení kompaktát papežem Piem IV. III, 324; kompaktáta r. 1567 již hodnotou nežádoucí III, 327.
- Svobodné kázání* I, 6 (nedotčeno v projevu 1418) I, 29; t. j. na kterémkoli místě I, 68, IV, 203; u Ž-y: všudy, žádného místa nevyjímajíc II, 171; výklad Pálčův IV, 203; legát pap. o něm (1420) III, 60, IV, 48, 51.
- Myšlenka kalicha z eucharist. nadšení doby Janovovy I, 126; u Jakoubka a Mik. z Drážďan I, 9-10; vznik nauky 10-12, 164, 204-5; mylné výklady IV, 191; kalich z rad němec. kacířů, účast Dražďanských II, 91, 107, 147, 237, 243, 252; kalich odsouzen v Kostnici, jen pokud by se tvrdilo, že je k spasení nezbytný III, 307, IV, 182; Hus a kalich I, 11, 205; situace r. 1419 IV, 192-3.
- Pramenem vášniv. kultu svát. oltářní katol. mystika 13. a 14. st. I, 10; význam kalicha v ideologii hus. I, 11, II, 195; znamení duchov. pový-

Kramerius 5

Digitální knihovna

Podmínky využití

Knihovna poskytuje přístup k digitalizovaným dokumentům pouze pro nekomerční, vědecké, studijní účely a pouze pro osobní potřeby uživatelů. Část dokumentů digitální knihovny podléhá autorským právům. Využitím digitální knihovny a vygenerováním kopie části digitalizovaného dokumentu se uživatel zavazuje dodržovat tyto podmínky využití, které musí být součástí každé zhotovené kopie. Jakékoli další kopírování materiálu z digitální knihovny není možné bez případného písemného svolení knihovny.

Hlavní název: **Žižka a jeho doba**

Stránky: 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, [297], [298], [300]

- šení čes. nad jiné národy III, 70; čes. naděje, že pravdou o kalichu přesvědčí všechno křesťanstvo IV, 187.
- Kalich nezbytný k spasení I, 9, 79, 89, 205, III, 64, 69, IV, 30; obrana jeho v Basileji 1437 I, 142; obrana v Táboře 1451 I, 161; nezbytnost není však výslovně v ofic. textu 4 art. III, 62, 64; legát papež. (1420): není nezbytný k spasení, je však snad záslužnější, papež může jej povoliti III, 61-2, IV, 49; jaká ztřeštěnost — pouze k vůli kalichu odboj církvi i králi III, 61; dosah nauky o nezbytnosti k spasení IV, 205.
- Kalich nemluvnatům I, 28, 79, 87-8, 104, 115, 238, III, 15, 60; žádost o kalich i nemluvnatům 1419 před králem I, 39; kalich i bláznům I, 87, 88; synoda 1419 zamítla IV, 192.
- Žádost kalicha v Čáslavi vztažena i na Moravu IV, 71; otázka kalicha v artyk. a v názoru církve III, 307, IV, 182.
- Hádání o přijímání pod obojí v čes. publicistice 1420 I, 78, 87-9; námitky proti němu I, 68, 89, 240; valdenští a kalich I, 204.
- Kdo přijímá z kalicha, má krev vytlíti pro Krista III, 8; s kalichem počaly loupeže a mordy I, 89, 240; bratrstva měla kalich jako obranu všeho zlého II, 252; Táboři - pikarti pod kalichem (Chelčický) I, 127.
- Boj u kurie o kalich za Jiřího I, 167.
- Chudoba duchovenstva I, 5, 6, 114; v snesení 1418 I, 29-30; na synodách husit. I, 105, 246; ochuzení kněžstva násilím IV, 78, IV, 203; obrana chudoby kněžstva i obrana desátků jeho I, 74-5, 79, 237; obrana majetku kněžského (Ludolf) I, 68, 235; navrát světským světský statek (prosba 1420) IV, 45, 50, 51, 52; zmínka o papeži, majícím opustit lakotu, vypadla v definitiv. textu artyk. IV, 49; v Čáslavi 1421 jen: kněží nemají panovat světsky nad velkým zbožím IV, 72.
- Kněží tábor, jak panují a kralují světsky I, 147, 196; odpor proti míchání kněží do věcí svět. (1421) III, 108; někt. Čechům záleží na zabrání statku círk. víc než na kalichu, a pánům katol. víc než na potření kaťů IV, 46.
- Článek o panování kněžstva (*dominium materiale et formale*) I, 143, 259; „Nechceme, aby naši kněží žebrali“ (Rokycana) III, 311 IV, 184; čl. o chudobě kněžstva překážkou dohody I, 59, 231; nemožno, aby papež byl chud I, 59, 231; návrh státních platů duchovenstvu 1436 I, 219.
- Článek o *treštání hříchů* r. 1417 I, 214, III, 308-9, IV, 183; přijat Prahou III, 50-1; pražský text jeho II, 272-3 rozdílná formulace Ž-ova II, 172, 272-3, na synodách husit. I, 104; od kdy v Táboře žádost krvavého treštání hříchů? III, 32-3; článek zamlčen Prahou v listu do Benátek IV, 52; s treštáním jest počít nejdříve u sebe II, 276; čes. žádost treštání hříchů a hřichy, jimiž žadatelé naplnili zemi IV, 203.
- Článek prý chce, aby páni byli treštáni od poddaných II, 230; treštání hříchů úředníky „policejními“ IV, 53; obrana článku v Basileji I, 127.
- Vyplnění všechny hřichy nemožno I, 80, 238.
- Znění 4 artykulů r. 1433 IV, 183.
- Variant čtyř art.: obecné dobré jazyka čes. (dub. 1420) IV, 28; aby zlá pověst Čech byla očištěna IV, 51, 52, 77; Táboři Ž-ovi nemluví o takové potřebě II, 188.
- Program čtyř art. transponován v duchov. mluvu naší doby III, 330.

18. Universita.

(Srv. odd. 17. Čtyry artyk., 21. Jakoubek a 22. Příbram.)

Hospod. a kultur. význam university před 1409 a převratem I, 118-9.

Universita a poč. revoluce I, 24-30, 217-8; sebevědomí její I, 24-5; pýcha husit. mistrů I, 22, 137, 215; pro kalich (ne nezbytný k spasení), pak pro vikliff. definici církve I, 25; osobuje si autor. papež. I, 34; mučení dvou mistrů universitou

(1417) I, 25, 120, 217, 250; dohoda univ. s arcibiskupem I, 27; univ. a Čeněk z Vartenberka 1418 I, 30, 218; boj univ. proti valdenskotábor. hnutí 1418-9 III, 15; projev mistrů proti prvot. táborství (září 1418) I, 27-30, 218; univ. 1418 a přijímání nemluvnat I, 28, IV, 11, 192; ústup univ. od Husa I, 30.

Univ. svedla celou zemi, zkáza její I, 34, 218; žádost sněmu 1419, aby univ. mohla zas udílet mistrovství IV, 17; univ. má s pány rozhod. o pravověrnosti a o kletbách. pap. (1419) III, 20, IV, 11.

Zdání mistrů: je dovol. hájiti mečem pravdu boží? (1420) I, 96-102, 139, 242-5, dovol. poddaným? I, 97 sq.; boje mistrů, nářky nad zkázou univ. I, 114, 115, 118, 123, 124, 149; univ. a 4 artykule (viz to) III, 64; mistři znovu proti artyk. tábor. (1420) I, 42; proti útoku Táb. na nauku o sv. oltářní III, 317, IV, 184; krajní pravice husit. (Příbram, Křišťan, Mladenovic) I, 106, IV, 74; mistři důsledně proti boření kostelů a klášterů I, 99, 244; proti chiliasmu (poč. 1420) I, 98.

Propast mezi univ. a Táb. (srv. oddíl 6) I, 101; Táboři chtějí mistry podrobiti právu božskému (1420-1) I, 54, 55; agitace proti mistrům zrádcům (list. 1421) IV, 76; pustošení knih. koleje Karlovy 1422 II, 236, IV, 104; mistři pokrytci a svůdci I, 42; mistři: kdo může bojovat s celým světem? I, 137; nostri rectores effeminati, impotentes I, 255, 256.

Účast univ. v jednání s Polskem III, 249, IV, 78, 106, 120, 150.

Mistři hlásí se v obřadech k církvi obec. II, 85, 234; odložili jen zbytečnou nádheru v bohoslužbě I, 42.

Ani mistr ani kněz nesmí nezávan vstoupit do rady konšel. (ún. 1422) III, 147; mistři dají radě arcib. Konradovi IV, 51; Kardinál a Engliš mezi fidelety kléru list. 1421 (místo Příbrama a Prokopa) IV, 88.

Svárlivost profesorů univ. I, 217.

Nová koleje Rečkova P. Marie národa čes. (1438) IV, 192.

19. Zápas o slyšení.

Dvacet let čes. boje o slyšení III, 305-6, IV, 195.

Prvá žádost o disputaci o kalich (1416 až 1417) I, 27, 120, 217-8, 250.; bulla koncilu o podmínkách redukce Čechů v církev I, 214; sněm 1419 září nežádá slyšení III, 19.

Žádost Pražan, aby Zikmund vymohl slyšení (pros. 1419) III, 40; druhá žádost králi do Vratislavi IV, 27; slib Zikmundův, že dá slyšení (kv. 1420) IV, 34; odmítnutí slyšení v K. Hoře (kv. 1420) III, 48, 62, IV, 35; nabídka slyšení Praze nevíтанá III, 66, 68, IV, 55; Praha žádala agitač. slyšení před vojskem Zikm. (i později) III, 66-7, IV, 55; účastníci hádání v Praze 1420 III, 69, IV, 55; obraz hádání v Praze z katol. strany IV, 56; smířlivý duch projevu legátova III, 62; v hádání shoda rozbita o nauku, že kalich je nevyhnutelný k spasení III, 69; změna za 4 měsíce: dříve prosila Praha na kolenou o slyšení, potom prosil král III, 72; Zikmund často svoloval k slyšení, ale Viklefi nechťeli I, 87; slyšení pod Vyšehradem? (1420) IV, 170, 194.

Otázka audience na sněmu v Čáslavi 1421; sliby Zikm. I, 56-7, III, 100; podmínky mistrů k slyšení list. 1421 (a znovu 1423); o pravdě rozhodne evangelium a řád prvotní církve III, 192; pražská žádost příměří pro svobod. slyšení před celým světem (říj. 1422) III, 176-7; žádost slyšení na očistění tohoto království (list. 1422) III, 177; Tábor Žižkův nemá účasti v žádosti o slyšení (1422) III, 177; mistři univ. k Vitoldovi (červen 1423): kdybychom byli bludaři, nežádali bychom slyšení IV, 120-1; jednání sněmu (listopad 1423) se Zikm. o slyšení v Brně III, 234, IV, 140; plán slyšení v Brně (ze září 1423) III, 230-1, IV, 138; výroku laiků se mají podrobiti obě strany III, 231, 247, IV, 18; směřlost myšlenky, aby čeští husité i katolíci sami rozhodli o pravdě art. III, 232, IV, 138; nepřátelství opověděné Korybutem

- Zikm-ovi, že prý nechce povolit Č. slyšení IV, 154.
- Starý Tábor jedná s králem Zikmundem o slyšení (září 1424) III, 256, 259, IV, 157, 163, 207.
- Plán slyšení v Kouřimi v břez. 1425: posluchači laikové rozhodnou III, 266; žádosti Prahy o slyšení (1425-6) III, 281, IV, 170.
- Nedůvodnost stížností českých o odepření slyšení; výčet slyšení povolených IV, 150-1; žádosti české o slyšení a pochybné sliby jejich II, 84; žádost o audienci jen zástěra k získání času III, 249, 251, IV, 151.
- Podrobně se důvodům z Pisma, ne rozhodnutí církve (husovská věta) III, 65.
- Čes. svolení k obeslání koncilu 1429 I, 245; list Čechů křesťanstvu z 21. čerce 1431 I, 262; pražský (domněle táborský) manifest do říše 1431 I, 151, 261-2; potřeba slyšení, aby byl konec roztržce ve víře (1432) I, 105; čes. propaganda pro slyšení v Basileji I, 60; dejte Čechům slyšení (1431) I, 60.
- Srovnání české audience v Kostnici a v Basileji III, 305-6.
- 20. Praha (přehled historický).**
(Srv. i oddíly č. 7 a 12.)
- Praha a poč. revoluce (1415) I, 20.
- Bludy opanovaly velkou část Čech, zejm. Pr. a dvůr králův IV, 6.
- Shromáždění mistrů a kněží o sv. Václ. 1418 (otázka přijímání dětí) I, 27-9, 218, IV, 8-11, 192; zákaz kázání na horách, zákaz novot. písní (1419) III, 15, 29; nařízeno páliť čes. překl. bible IV, 9; omezování kalicha vládou v Pr. 1418 I, 31; českých biblí přibývá (1419) III, 15.
- Interdikt v Pr. zrušen v ún. 1419 IV, 8-10; sněm panský a univ. mají (břez. 1419) rozhodnout, jsou-li kletby pap. spravedl. IV, 11; mše kališ. slouženy až do 1419 v Pr. i v domech soukr. IV, 11, 192-3.
- Dvě Čechie proti sobě (1419): jedna chtěla revol., druhá dohodě se Zikm. a církví II, 27, III, 246.
- Pr. a Želivský viz odd. 16 (str. 276); Jakoubek a Příbram (ibidem).
- Převrat revol. na Nov. m. 30. čerce 1419 III, 17-8, IV, 14-5, 18; revol. spolek Pr. s někt. městy venkov. II, 91, III, 28, IV, 16, 19; převrat 1419 (iron. líceň král. úředníka), Hus a Jeronym pojati mezi svaté IV, 18.
- Požad. pan. sněmu (září 1419), žádosti Prahy III, 19-21, IV, 16-7; sněm chtěl při o kalich řešit v dohodě s církví III, 19.
- Nové m. 1419 v dorozum. s Táboři II, 76-7, 232; kolísání Star. města mezi revol. a bojem proti ní I, 82, 239, II, 76-7, 232, III, 26-8; jak se Pr. chtěla zbavit Táborů (list. 1419) II, 82.
- Manifesty sjezdu zem. a Pražan proti Zikm. a kříž. výpravě (dub. 1420) III, 42, IV, 28-9, 51; útok na papeže a církev v provol. z poč. dub. IV, 28; Praze je meč světský povol. Bohem IV, 52; Čeněk z Vartenberka I, 151, III, 43-5, IV, 29-30; Č. z V. obviněn jako původce všeho neštěstí válek hus. IV, 34.
- Pr. nemohla dobýt Vyšehradu (dub. 1420) III, 44; Orebští a jiní spojenci Pr. III, 49, 196; Pr. sklonna dohodě se Zikm. I, 44; univ. pro kompromis se Zikm.? III, 46, IV, 35.
- Dramat. rozhodování Prahy. Do boje proti celému světu? Boj o českou budoucnost III, 46-7; Praž. přece do Hory ke králi III, 47-8; nová revolta v Pr. v květ.; její vliv na zmar jednání IV, 35; žádost odzbrojení či odmít. kalicha důvodem roztržky? IV, 36; kostky osudu vrženy III, 48.
- Táboři do Pr.; úmluva s nimi o válce (květ. 1420) I, 101; jak v Pr. mohutněl Tábor I, 53-5; demokrat. převrat v Pr. (1420) I, 118.
- Obležení Pr. Zikm. III, 49-59; vítězství na Vítkově - zázrak III, 54, 56; proč Pr. jásala nad ním III, 56; němec. leták Pr. obléhajícím (1420) IV, 49; omluva Prahy Němcům, že bořila kostely, kláštery, domy a tvrze IV, 53; list Pr. do Benátek z 10. čerce IV, 36-7.

- Vášnivě žaloby proti Zikm. (viz odst. 23.) III, 67-8, IV, 55.
- Význam zmaru dohody s církví v hádání o 4 art. v Pr. v čerči (viz oddíl č. 17 a 19) III, 69-70; hlavní překážkou nemožnost uznati Zikm. III, 71.
- Nové m. přijalo požadavky tábor. (srp. 1420) III, 77; podíl Pr. v tábor. násilí I, 44, 54, 61, 80, 82, 95, 107, 116-9, II, 66, 229, III, 315; Pr. blízka Táboru, jak se jeví v skládání „Pře Prahy s Kutnou Horou“ I, 71-83, 236-9.
- Prvé rozmlísky mezi Táb. a Pr. III, 75-91, IV, 58-66; odpor Pr. proti tábor. teroru II, 123, III, 76-8, IV, 58.
- Pokus šlechty z Hradecka o smír s církví (říj. 1420) IV, 57.
- Bitva u Vyšehradu I, 77, 151-2, 238, II, 102, III, 84, IV, 73, 194; fortissim. castrum regni I, 257.
- Obrat proti Táboru v Pr. po vít. u Vyšehradu III, 84-5; zatracení nauky tábor. praž. mistry (10. pros. 1420) III, 86; boj Táboru s Pr. o ornáty III, 86-7; pokusy husit. pánů stvořit novou vládu, autoritu na kooperaci Pr. s Táb. III, 85, 89.
- Čtyry náčelná měst. střediska revoluce (Praha, Hradec, Žatec, Tábor) 1421 I, 229; „obce k zák. božsmu příchýlné“ na straně Táb. i Pr. IV, 99; praž. výprava na pomoc Táb. do Plzeňska (led. 1421) III, 88; zmar obléh. Plzně (břez. 1421) III, 90, IV, 66.
- Ofensiva Pr. a Táb. (jaro 1421) II, 259, III, 91-104, IV, 67-73; vybití Č. Brodu Pražany III, 92, IV, 67; pálení kněží v Kolíně Pražany IV, 68; kapitul. Kut. Hory, mírnost podmínek III, 93, IV, 68, 70; Pr. svěřil spoj. pánům hejtmanství v dobyt. městech IV, 70.
- Hrad pražský v moci Pražan (červen 1421) III, 96; velká kořist IV, 70.
- Sném čáslavský 1421 III, 98-104, IV, 70-3; plán pacifikace celé koruny III, 98, 101; účastníci III, 99, IV, 71; sněm dílem předešlým Čeňka z V.; šlechta, hlásící se k p. Čeňkovi III, 99, IV, 71; arcib. Konrád v čele husitů na sněmích III, 90-1, IV, 139; polem. a výzva Šimona z Tiš. I, 116; sněm proti tupení Čechů v cizině I, 56; složení vlády časl. III, 102.
- Synoda duchov. v Pr. 4. červce proti Táb. III, 106; kněží z Hradecka a Žat. souhlasí s mistry praž. III, 106; inkvisice v Pr. proti pikartům a odpůrcům mistrů III, 107, IV, 74; zesílení Táboru a pikartství v Pr. III, 106, IV, 74; praž. lid namnoze souhlasí s Táb. I, 71.
- Poslání Praze 1421 (Pálče, Brod, Šimona z Tiš.?), jeho žaloby na Pr. I, 117 až 120, 249-50, IV, 199.
- Nebezpečí vojen. v září 1421; zmar kříž. tažení u Žatce III, 118-9, IV, 82; mistři pr. (list. 1421) slibovali Vitoldovi „pravděpodobně“ sjednocení s církví. IV, 106.
- Vítězství Pražan a Ž-y u Hory a Brodu III, 124-142.
- Po vítězství nad Zikm. Pr. vždy zabobňuje na pravo III, 146, 148; mocný vliv někol. husit. pánů na politiku Pražan III, 143; poměr Táboru a Pr. 1422 III, 170-6, IV, 112-5.
- Převrat v Pr. (zahubení Želivského) již dříve Polákům slibován? III, 152.
- Praha Haška z Valdštejna nepomáhá Táboru (ún. a břez. 1422) III, 171; Hašek z Valdštejna III, 142-8 (viz odd. 22.); praž. pravici a šlechtě šlo o obnov. autority vládní a potření Táboru - proto i proti Ž-ovi III, 154; Pr. Bzdinkova (břez. a dub. 1421); boj jejt po boku Táb. III, 171.
- Praha a Korybut (květ.-pros. 1422) viz odděl. 21.
- Korybut do Pr. (květ.); převrat v Pr. III, 157; uznání od Táboru III, 158 sq.; přepadení Nového města Bzdinkou a Švamberkem (30. září) III, 165-6; projev Pr. (říj.) pro Vitolda a Korybuta, proti pikartům a straníkům Táboru IV, 101; sblížení mezi Pražany a stranou Zikm. (říj.), znepřátelení s Táborem III, 166, 179, IV, 116.
- Třetí kříž. výprava (podzim 1422) III, 165; vyjednávání Korybutovos vůdci

- výpravy (řj. a list.) III, 176-8, IV, 115-6; Pražané žádali straníky Zikm. o pomoc proti Táboru (list. 1422), III, 168, 176, IV, 115; jednání o příměří (list.) rozbito, že Pr. nechtěla uznat Zikm. III, 178, IV, 116; rozchod Pr. s Tábořem je starší než toto jednání III, 178; je poslelním programem Korybutova III, 182; odvolání Korybuta (pros. 1422) III, 183.
- Pr. bylo se (jaro 1423) rozhodnout: buď do boje proti všem s Tábořem, nebo hledat cestu k Zikm. III, 184.
- Pr. a starý Tábor III, 186-193, IV, 119-121; pražské obležení Křižence; dohoda s Tábořem o další jednání III, 186-8, IV, 119; spor o ornáty u Koniopístě III, 187-8, IV, 119.
- Tažení Pražan do Moravy (červenec 1423) III, 207-8, IV, 127-8; přepadení Hradce Žou III, 208 sq.; první válka Pr. s Tábořem Ž-ovým; Ztráta Čáslavě, Jaroměře, Dvora Král. III, 210 sq.; sjezd pražské strany v Nymburce o upokojení země (září 1423) III, 229, IV, 138.
- Sněm sv.-havelský. Spojení Pr., kal. šlechty, star. Táboru a katol. proti Ž-ovi III, 229-34, IV, 138-41; sněm časl. (1421) a sv.-havelský (1423), rozdílly III, 233, IV, 139; většina daleka smíru se Zikm. III, 234; vláda zemská ze sněmu 1423 (polov. katolíků, pol. husitů) III, 232-3; celoroční příměří se stranou Zikm. (list. 1423) III, 234, 237, IV, 142; snesení o vrácení zabraných statků a o statcích klášter. III, 234, 236, IV, 140; úmluvy sněmu sv.-hav. nedodržovány III, 248-9, IV, 150.
- Pražané oblehli Ž-u v Kostelci n. L. (koncem kvěť. 1424) III, 239; porážka Pražan u Malešova (7. čna.) III, 240 sq., IV, 145-6; u Malešova po boku Pražan část Zikm. royalistů III, 242, IV, 148; zhroucení panství Pražan na vých. země po Malešovu III, 242; když se Pr. zbavila tábor. demagogů, byl to meč Ž-ův, jenž podvrátil hegemonii její v zemi III, 313.
- Návrat Pr. ke Korybutovi (1424) III, 246 sq.
- Ž. obléhá Pr. Smír v Libni (září 1424) III, 260 sq; smírné úsilí Korybutovo IV, 162, 210.
- Zdice - sněm zem. o smír Pražan, katolíků a star. Táboru (září 1424) III, 266, IV, 162-3; v Zdicích smluvena svoboda katol. i husit. kultu III, 267; smluv. společ. tažení na Moravu (podzim 1424) III, 268, IV, 165.
- Zdice a společ. jednání mistrů praž. s kněží. tábor. v řj. 1424 III, 279.
- Krátké trvání míru libeňského; nový boj Táboru proti Pr. (1425) III, 278; Pr. ztratila Mýto, Litomyšl a Slané (1425) III, 278; ztráty Hynka z Vald. IV, 210; útok na Prahu v řjnu IV, 211; mír vršovický (omylem: vozický) 1425; vrací se situace zamýšlená mírem v Libni III, 279; listiny o míru IV, 162, 209-18.
- Čeněk z Vartenberka zas s Pr.; jeho smrt III, 281-2, IV, 170.
- Sněm v Pr. v led. 1426 IV, 211.
- Strany husitské 1430 I, 270.
- Manifest Pražan r. 1431 I, 175, IV, 199-200; markr. branibor. souhlasí s čes. články (1431) I, 59; ujímá se Čechů I, 231; papež o čes. otázce (k r. 1431) I, 59.
- Pr. v Basileji zřiká se tábor. a jiných nauk I, 130, 253; většina země přihlásila se ke kalichu až po kompaktátech II, 133.
- Proti Táboru 1436 Viklesem a Husem I, 253; třetí stanice čes. utrpkvismu (zkáza Čech revolucí) I, 233.
- Drahota a mření lidu z hladu vypošť. Čechách II, 83; jen na Malé straně prý 36 pustých kostelů (1470) II, 254; Pr. předrevoluční co měla zlatníků a zámoř. zboží II, 254; v Pr. není desetina obyvatelstva co před revolucí II, 113, 246.

21. Polská politika Prahy.

Historie hledání krále v Polsku 1420-1 III, 42, 79, 84, 110-14, IV, 77-9; poselství do Polska (pros. 1420) bez Táb. III, 86-7, 111, IV, 64-5, 77; nabídk. koruny Vitoldovi (1421) III,

108, 111, 181; vliv jednání na sněm časl. i na povolnost Zikm. III, 112-3; slov. imperium polskolitevské III, 151; akce o krále z Polska v rukou Pražan a husit. pánů; naděje na posíl. čes. pravice III, 113, IV, 78; výměna názorů mezi kurii a Vitoldem o čes. otáz. (kv. 1422) IV, 118.

Korybut a Pr. a Ž. III, 111, 150sq., 263-4; „ruský“ vévoda IV, 106-7, 153; vyhláš. „milostiv. léta“ v Pr. Koryb. III, 158-9; dohoda a rozchod s Tábořem II, 166, III, 158, 175; dobytí Hradce Kr. III, 175, IV, 114; umění a zdar pacifikace Korovy II, 166-7, 272, III, 157-9, IV, 108-9, 162, 210; ochota polská k čes. žádosti hrou o získání Zikm. III, 151-2; Koryb. měl uvést Čechy v posluš. církve III, 151, IV, 120; dobývání Karlštejna (bez pomoci Táb.) I, 70, 236, III, 164; myšlenka 2let. příměří se Zikm. I, 245; Kor. o ván. 1422 opouští Pr., na jaře 1423 Čechy III, 183, IV, 124; odchod vítán Táb. III, 185.

Hrozby Čechům spoj. vojskem Zikm. a polsk. (břez. 1423) III, 183; jednání Pr. s Polskem r. 1423 s vědomím Zikm. III, 247; smír Polska se Zikm. ohrozil uhel. ideu pražskošlecht. polit. III, 183-4, 189; polské výzvy k Čechům: smír s církví a smír mezi sebou - pro záchranu a čest čes. nár. III, 189-92, IV, 120-1; Polsko stálo o čest prostředk. mezi Čechy a církví III, 251, IV, 152; za výzvami Polska stál král. Zikm.? III, 192.

Návrat Prahy ke Korybut. (jaro 1424) III, 246-52, IV, 150-4; znamená odvrát od hledání smíru se stranou Zikm. III, 246-7; Kor. do Čech osvé újmě III, 249; od červ. 1424 Kor. v Praze, požádáný a zvolený král III, 251-2; první příchod Kor. vyjednaný když Pr. chystala se k ráně proti Želiv.; druhý, když připravovala rozhodnou ránu proti Ž-ovi III, 251; opovědný list Kor. Žik-ovi (jaro 1424) III, 252, IV, 154.

Korybut 1425 již jen „kníže litevský“ III, 281; Korybut a mír vršovický 1425 IV, 210-18.

22. Z Valdštejna Hašek.

Hašek z Valdštejna III, 142-6, IV, 101-3; vlastním vítězem nad Zikm. u Hory? III, 142-3, IV, 101; zbavil Pr. Želivského III, 142-3; hlavní polit. jednatel Korybutův III, 179; spříbuzněn s panem Čeňkem III, 146; cile Haška a Hynka z Valdšt. upevnit spolek šlechty s Pr. a Koryb. proti Táboru III, 143; oba páni v čele vojen. moci Pr. a spojenců III, 156; páni držící s Pr. Haškovou (ún. 1422) IV, 113; kariéře jeho konec smírem Prahyse Ž-ou 1424? IV, 103, 146, 164, 206; Hašek zemským hejtnanem morav. (od 1425) III, 281, IV, 170.

23. Král Zikmund.

Výstraha Husovi o věrolom. jeho I, 152; jeho poměr k čes. otázce 1415 až 1419 III, 22, IV, 17; nátlak koncilu kostn. naň proti čes. heresím 1416-8 III, 22; jeho výstraha do Čech III, 21-2; Zikm. o své nevině v odsouz. Husově III, 22; ujímal se v Kostn. Husa IV, 205; Zikm. 1418: Čechové nejsou ještě praví kacíři IV, 17.

Jeho stanov. k čes. otázce po smrti bratr. III, 23-5, 40, IV, 26; verše k Zikm.: milý orle, přileť v skuoře, rozplaš Husy pryč za moře I, 249; apel naň, aby pospíšil do Čech zabránit revoluci I, 115-6, 242-3, 249; revoluce by nebyla vypukla, kdyby Zikm. přibyl včas do Čech II, 122, 250, III, 40-1, IV, 26; pošetilá bulla křžovná proti Viklíf. a Hus. (břez. 1420); přiměl k ní Zikm. pap. legát? III, 41-2, IV, 27; Zikm. chtěl obnovit pokoj a trestati jen táborství III, 23, 44, IV, 31-2; jak se choval Zikm. v dobyt. husit. městech IV, 33-4; obojetná neurčitost Zikm. polit. (jaro 1420) III, 45, IV, 32-3, 35; manifest sjezdu zem. proti Zikm. (dub. 1420) III, 42, IV, 27-9; odepřel král v Hoře žádost kalicha? III, 48, IV, 35-6; chtěl kalich povolit, ale něk. biskupů a kněží jej

- zdrželo IV, 53; vina Zikm. na zmaru dohody (připravil vítězství Želivskému a Táboru) III, 48, 73; vášnivá agitace Želiv. proti králi III, 11-2.
- Zikm. před Prahou (červenec 1420) III, 49-58, IV, 38-47; čeští páni odradili Zikm. od útoku na Pr. III, 53, 57, IV, 41-2, 46; Zikm. chtěl jen hrůzou svých vojsk vynutit kapitulaci Pr. III, 53, 57-9, IV, 41-2, 46-7; posmíval se (po Vítkově) triumfu kacířů nad věrnými II, 115; proč velké gesto Zikm. (rozpuštění vojska) vyznělo na prázdno III, 73; Zikm. kolísání mezi radami pap. legáta a čes. pánů III, 74; Zikm. naříká (1420), že Pr. nechce přijmout slyšení III, 72.
- Boj Prahy po 1420 je především boj proti Zikm. (ne pro 4 artyk.) III, 74; zveličující nenávisť praž. letáků a žalob proti Zikm. (1420) I, 77-8, 118, 120, 230-1, 238, III, 56, IV, 28, 31, 43-5, 52, 63; české satiry a veršované žaloby na krále (1420) I, 83, 239, IV, 43-5; král chce národ čes. vyhladit IV, 174; šelma, drak, nejhor. vrah svého lidu IV, 43, 196; zapáchá mu každý Čech, chce čes. jazyk vyplenit, zem Němci osadit IV, 44; chce vyplenění všeho jazyka slovan. IV, 53; chce nás odrazit od spasení a k své víře kacíř. přivést IV, 63; že by uherskou zemi dal za to, aby v čes. zemi nebylo žádného Čecha IV, 63; vrah cti i osob národa čes. III, 100; rvavá liška a hnílá baba zároveň, muž peský a bídný I, 77; dráb zločinec. společnosti v Kostnici I, 230; Čechy obvinil z kacířství a Němce učinil jejich nepřáteli IV, 151; nadávky na krále do Zikm. ležení před Pr. I, 230; nevěrný, nic nezdrží II, 257; jeho nespolehlivost a svěťáckost III, 24; jeho lstivé msty I, 261; oplzlé nadávky I, 261; Zikm. a nevěstky I, 230.
- R. 1420 rozevřela se mezi Zikm. a Čechy propast IV, 45; revolta proti Zikm. zmařila smír s církví o čtyry kusy, donutila Prahu k alianci s Tábořem, t. j. nepochybným kacířstvím III, 312; situace, jež vedla ke kompakt., je připravena od poč.; zatarasuje ji jen odboj proti Zikm. III, 191; dvě velké nenávisti českého boje: k Zikm. a poklesl. kněžstvu I, 81; neradno se vůbec zmiňovat (před Husity) o Zikm. (1423) III, 192; Zikm. Ž-ův: kacíř, zrádce Boha, násilník panen, morděť, žhář, zhoubce jazyka čes. II, 172, 184; proti Zikm. do posledního dechu (devisa kněze Ambrože i Ž-ova) III, 203, 293.
- Úsudky katolické: Ebendorfer: krasavec, lhář, znalý několika řečí, zchtralý, chvastavý, bohatý životní zkušeností, oddán nanejvyšší rozkošem těla, nechtěl českou vzpouru opravdu ztrestati II, 114-5; Ondřej Řez.: nechtěl vědomě potírat kacíře; jeho přetvářky II, 81; žaloba čes. katolíka (1422): lupič církve, podpůrce kacířů, Jidáš, opilý, cizoložník, lstivý lhář, kacíř I, 231, 238, IV, 45; haněn, že je Čech I, 66, 166, 231, II, 83; Ludolf: miluje nezřízeně svůj národ, je vskrytém spolku s ním, mnohými zločiny jsa poskvřen zmařil obležení Prahy 1420, I, 66; sebral zlato a stříbro z ostatků svatých 66-7.
- Praha Zik-ovi předr. rodným hnězdem I, 60; Zikm. viděný z prostředí lidově městského I, 150; Windeckova oslava jeho (vždy jako král a nikdy jako šelma; popí jej nenáviděli) I, 149; Zikm. ve skvělé charakter. Encově II, 129; Zikm. obětí slepého osudu I, 60.
- Zikm. prý zrazován českými pány s p. z Vartenberka v čele (Windecke) I, 151, IV, 26; zvěrstva Zikm. pánů proti Tábořům v Chotěboři III, 91, IV, 32, 67; Zikm. propustil v Čechách 4 artyk. (dub. 1421) až do řádného slyšení III, 90.
- Žaloby sněmu časl. proti Zikm. I, 56, III, 100; Zik-ova působivá obrana na sněmu I, 56-58; byl to Tábor, ne já, jenž proti vám pobouřil křesť. I, 57; náruživá prosba Zikm. k sněmu časlav.: Pro Boha, nebožte

hrad a kostel sv. Víta! I, 58, 230; Zikm.: vždy jsem svoloval slyšení III, 100, IV, 72, ale Viklefi nechťeli I, 87; Praha o Zikm. nechťela slyšeti, ani kdyby jí nabídl čtyry art. III, 101. Zikm. zas rozhodně proti 4 artyk. (list. 1421) II, 127; násilí vojska [Zikm. v Poličce a u Hory I, 53, III, 130-1, IV, 92; Zikm. nedovolil, aby došlo k bitvě před Horou, chtěl dáti přednost jednání? III, 134, 135, IV, 94; útěk Zikm. z Hory III, 138-9, IV, 96. Zikm. chce vykoř. kacířství v Č. III, 24, IV, 19; výčet čes. pánů strany Zikm. (list. 1422) III, 177, IV, 116. Někteří v Praze: Nechme boje se Zikm. I, 108, 137, 256; blahovolný poměr Zikm. k pokusu Korybutovu IV, 118; Zikm. spolek s Polskem (břez. 1423) III, 183. Zikm. měl stále v svých rukou většinu čes. státu III, 181, Zikm. se bránil dvor. okolí svému, že není husitou I, 152; mínění „eho (prý) o praž. artyk. (mají pravdu) I, 59; fatalist. víra jeho, že Čechové (Táboři) jsou nepřemožitelní II, 117. Zikm. polekán sneseními sněmu svatohavel. (1423) III, 236, IV, 138; radové Zikm. o lžích Prahy; výčet audienci Čechům povolených (břez. 1424) III, 250, IV, 150-1. Praha znovu odmítá Zikm. a volí Korybuta králem (břez. 1424) III, 248, IV, 150-1; Zikm. a starotáborská žádost o jednání a slyšení (září 1424) III, 269, IV, 164; Zikm. přeje si (říj. 1424) smíru s Táboři - jen aby to vedlo k cíli a dobru koruny IV, 157; pobouřen úmluvami ve Zdicích III, 267, IV, 163; jeho domnělé nabídky Žižkovi (správa království) IV 164. Ujišťoval (1434) Táboři, že s nimi souhlasí proti lakotě kněžské I, 281; nedůvěra Táboři: lstivé a zlé spůsoby Zikm. I, 281; Zikm. soud o řádění Táboři a revoluce I, 57; jeho zásluhy o smír v Basileji II, 113. Národové zastoupení u dvora Zikm., dvůr jeho vyhledáván proslul. rytíři i učenci I, 152, IV, 92; vojevůdce Zikm. Pippo Scolari (Spano); jeho umělec. styky III, 125, IV, 88.

Smrt jeho, nářek nad smrtí královou I, 154, II, 260; Zikm. „slavné paměti“ u kalíšníka doby Jiřího IV, 189; stanovisko husitských St. letopisů i „Kron. velmi pěkné“ objektivní, bez nenávisti II, 156, 259. Literatura o Zikmundovi I, 231.

24. Posice katolické v zemi.

Páni v pros. 1420 u krále přítomní IV, 29; výčet pánů strany Zikm. (1422, 1423) IV, 116, 142. Oldřich z Rožmberka (boj s Tábor. nvcen mu situaci) III, 80; „poloviční husita“ IV, 61-2; rožmberské hrady 1424: Vimperk, Hluboká, Krumlov, Velešín, Rožmberk, Vítkův kámen IV, 155. Katolické posice na severu (1423), oporou jich Žitava a Zhořelec III, 206; Zikm. z Vartenberka na Děč. vystavěl hrad Pannu Marii III, 207, IV, 126; panstvo katol. na severovýchodu Čech III, 231, 237, IV, 138, 142; najalo vraha na Ž-u (list 1423) III, 237, IV, 142. Kutná Hora, představitelka církev. stanov. I, 71 sq., kutnoh. nenávisť proti Hus. a zločiny její I, 21, 172, 214, III, 41, 45, IV, 28, 30-2; Plzeň a Budějovice - pevnosti katol. v bocích tábor. državy III, 161. Landfrid plzeňský čelil síle Táb. na jihu III, 232, 242, IV, 71, 148; Plzeň, Tachov, Stříbro, Týn Horš., Žlutice v landfridu plzeň. 1422 IV, 113; landfrid plz. 1422, členové jeho III, 165, 171, IV, 113; sedláci v landfridu II, 191, 277; Domažlice v čnu 1421 ještě při Zikm. straně III, 103. 1423 sněm zemský přiznal polovinu moci katolíkům IV, 139. Katol. posice v Podbrdsku 1425 IV, 209. Láska k církvi prvotní i na straně katol. II, 111; radost církvi věrn. Čechů z vítězství husit. II, 94; nenasytnost Čechů, zejm. katol. pánů I, 167, 267; Plzeň slaví co rok své vítěz. II, 132. Sv. Václav, strana katolíků I, 85, IV, 192; pomáhá i Praze proti Zikm-ovi IV, 29; verš. česká obrana katol. pravdy I, 84-95, 239-242.

25. Sociálněpolitický obsah revoluce.

Hospodář. a sociální obsah revoluce I, 33, 123; o sociálně-polit. obsahu táborství I, 169-98, 268-83; demokrat. sklon doby gotické II, 191; sociálně osvobodovací tendence husitství I, 234.

„Slavní baronové moji“ (čestí páni) IV, 43; nové víry se chytli někt. páni s rytíři, panošemi a zpupnými sedláky (kv. 1420) I, 277, IV, 33; páni spolupůvodci bouře I, 33; získání revoluci I, 23, 193, 216, 278, ohav. koalice pánů s měšťany a sedláky I, 278, výzvy, aby král a páni pobrali statky hříšným kněžím I, 5, 14, 114; kacířství se rozmohlo v šlechtě pro naděj na statky duch. I, 263; anglický lord vyzývá pány, aby bránili pravdy boží III, 10; náprava zlořádů od krále, pánův, panoši žádána 1419 I, 5, 14, 223.

Panská šlechta doby Václ.; její krise, zchudlí páni II, 44, III, 144; vzájemné války pánů v době Václ., roty lapek jimi vydržované II, 31-2, 35, 216, III, 2, IV, 3; berou od lapků díl kořisti II, 24, 52, 224; páni v cizích službách vojen. II, 223, III, 144; rod Kunštátů a násilnictví panské šlechty III, 272, IV, 147, 167; žádost sněmu 1419, aby král stavil války pánů III, 21 (srv. i oddíl 4. Vojenství).

Drobná šlechta v době Václavově I, 279-280, II, 43-4, 52; její zvojančení a touha po kořisti II, 44, 52; zemané mezi silnič. loupežníky II, 23-4, 31, 211, 215; věno vladických žen II, 12, 202; tržní ceny normál. vlad. zboží II, 12, 201-2; přídomy zemanů jak se měnily II, 2; omyl, že nižší šlechta obětí pan. velikostatku I, 279, IV, 202; statky vlad. kupuje bohaté měšťanstvo I, 279; drobná šlechta (militares) vede revoluci I, 33.

Násilí revol. způsobilo odpad panstva od kalicha III, 126; páni ustupují od pravdy (1417) I, 24.

Prvot. křesťané byli bratři I, 6; heslo

„bratrství“ v Táboře I, 183; sekta „bratří“ a „sester“ I, 182; všichni mají být bratři a pánův aby nebylo I, 178; ti, kteří se falešně jmenují bratři II, 133-4; „bratři“, „bratři“ Ž.-výrazem nábožen., ne demokrat. principu II, 193; ukrutníci z lidí sprostých a služeb. pod jménem „bratří“ I, 281.

Oslava neučených a malých jako pravyých křesť., valden. pohrdání mocí světskou I, 184-5, 274, IV, 12; starotábor. verše proti nenasytným duchovním, neujímajícím se chud. lidu I, 276; bohatí i chudí II, 277.

Starotábořský postulát komunismu I, 181-3, 272-3, spotřebního, z lásky „bratří“ I, 182; majetek soukr. hříchem smrtelným I, 181; sedláci prodáv. statky a peníze dávají kněžím I, 45, 225, přchají na hory I, 225, 226, IV, 198; kádě v městech tábor. pro společné peníze I, 152, 273; biskup rozděl. obecní peníze bratřím podle potřeby I, 182; dřív majetek soukr. prokletý, pak (v rukou novotářů) posvěcený II, 84; ohlas komun. tábor. v cizině větší než doma I, 182, 263, 273; Vavřínek neví nic o tábor. komun. I, 182.

Záchvat chiliastický, jeho souvislost s revol. myšl. sociálně polit. I, 177 až 181, 188-9, 271-2; malá a utištění budou pány země I, 186; poddání králům, pánům přestane I, 228; všichni velcí světa i všech. nádherné budovy zahynou v den pomsty I, 179, 184; přestane knížectví a svět. panování II, 276; králování dáno bude lidu svatých I, 184, 274, IV, 195; všichni budou vyvolení boží, nebude třeba Písma ani jiných knih III, 34, IV, 22; v spolku budou i ženy, nebude manželství I, 178; lidé budou na zemi jako Adam a Eva v ráji I, 178; spravedlivým patří všechno právem božským IV, 12-3; netřeba činů a desátků; sami jste pány I, 178-9, 181; obraz zlatého věku blouznivců chiliast. I, 178-9; dobrý kus, aby kněží, páni i panoše zboží žádného nedrželi I, 89; páni, panoše a rytíři

- mají vyplnění býti (a skutečnost) I, 179-80; nebude třeba práce ani ovocných stromů, ani stavení I, 272; sliby chiliastů sedlákům a smutná skutečnost potomní I, 179; i v době chil. povinnost sedláka platit pánu I, 175, 177; Táboři již r. 1420 povrhli chiliast. sliby o svobodě sedláků I, 270-1.
- Revoluce nevypukla pro útlak sociální nebo hospodář. I, 190; poddanské poměry byly celkem příznivé (srv. níže); apelovala víc na sebevědomí poddaných než na bídu I, 190; Jakoubek a Chelčický proti odboji proti zřícené vrchnosti I, 188, IV, 197; podřízení šlechtě a kněžstvu je přirozené IV, 200; omyly o vlivu Marsilia z Paduy IV, 194-5; obavy ciziny z nebezpečí nauk čes. pro světskou autoritu IV, 200, 203.
- O omylu, že by Táboři neuznávali šlechtu I, 175-6; kdy pán pozbývá své moci I, 97-8; poddaný lid může hřešit pány trestati I, 134, 191, II, 230; vlivuplné postavení pánů, rytířů, panoší mezi Táboři I, 175-6, 282, III, 160; vojsko Žovo organizováno podle stavov. tříd společ. I, 175, II, 190-1, 277; Ž. a uroz. páni přátelé a spojenci jeho III, 286; Ž. proti pánům (šlechtě) II, 124; páni a řada vladyk a městských i selských bojovníků v bratrstvu Žově (1423) III, 224, 226, IV, 136-7; Ž. chce trest. hříchů smrt. na králích, pánech, vladkách, farářích i na všech lidech II, 172; Ž. nechtěl změnit ve feud. výstavbě společ. II, 191; starý Tábor ún. 1424: páni, hejtmané, vladky a města k němu nálež. III, 253-4, IV, 155; páni v bratrstvech r. 1425 IV, 169; fundament Tábora: ničit přeláty, kněze, mnichy, universitu, učené lidi a žáky, pány a boháče I, 279; nechut k pánům u Želivského I, 278; jak velké vybití pánů, rytířů, panoší, měšťanů (Pálec) II, 69; zboží panské zahubeno I, 85; nejen víra, ale i šlechta a urozenost zdeptána k zemi II, 115; kacíři (prý) vykořistili všechnu šlechtu (Zikmund) I, 194, 279; divím se, že souhlasíte (vy páni), aby vás měšťané a chlapi soudili (Zikmund 1424) IV, 163; my jsme koruna česká, a ne sedláci (výroky čes. pánů 1420) IV, 57; strany v zemi 1422: jednak šlechta, jednak luza; páni buď pro Zikmunda, buď pro Vitolda IV, 75; někt. páni drží s Husity jen ze strachu před nimi (1423) III, 192; kapitulace šlechty v území Prahou dobytém (jaro 1421) IV, 68; čes. vojska nešetí šlechticů (střížnost ciziny) I, 60; Čechové ve Slezsku pálili dvory panské I, 278; mnozí jsůu myslili pány bít a ssebe je sadiť (Chelč.) I, 188, 278; úcta Biskupcova k tit. panským II, 88; jak Táboři v bojích šetřili a nešetřili pánů a rytířů I, 180; proč boj s pány plní vojen. historii Tábora I, 194, 278; nářky Tábora po Lipanech, že si odcizil drobnou šlechtu a že ho urození lidé oklamali (1434) I, 281, II, 87; Ž-ovi byla drobná šlechta i lid nakloněn II, 87.
- Velká většina nižší šlechty trpěla revolucí jako sedláci I, 280.
- Panoši I, 89, 271, 280, II, 17, III, 5, 249, 280, IV, 4; panoše stavu vojenského (Ž.) II, 87-8; Ž. nějaký panoše nízkého rodu II, 113; královský panoše II, 222; panoše knížně vzdělaný IV, 20; Táboři (dub. 1420) shromáždili mnoho panošů a sedláků s ženami a dětmi IV, 25; rytíři a pan. I, 119; pan. a sedláci IV, 33; sedláci s něk. panoši a kněžími založili „nový Tábor“ u Strážnice (1421) IV, 102.
- Tábor a otázka krále. Král hřisný není králem (Vikliff) I, 195; bázeň před Bohem ničt strach před králi; nebojme se trpět IV, 12; radost Jakoubkova ze snížené pýchy králů IV, 197; starotábor. plán volby krále a arcibiskupa 1419 I, 39, 223; domnělé snesení venkov. vzbouřenců 1420 o vládu demokratickou I, 280; tábor. sen o království spravovaném zákonem božím I, 195, 280-1, III, 154-6, IV, 194; revoluce nepřeje si v zemi krále III, 113, 245, IV, 78-9;

- páni a otázka krále IV, 108; Ž. (prý): svobod. lidem netřeba krále, zejm. ne polopohana (Vitolda) III, 154; Táboři nechť země v řád její a v hlavu řádnou svoliti I, 144; plán nové ústavy zemské v Táboře po Lipanech a sen o opanování celého světa I, 281.
- Revoluce nesena vojen. organizov. stavem městským, I, 33, 193, III, 131, IV, 177, 178, 196; řemeslníci a revoluce I, 22, 23, 214, 215; řemeslnictvo vyrvalo obce z moci patriciů němec. I, 192-3, 278; řemesl. vítězství v Prešpurce I, 150; rozdělení stran v Rakousích 1408 podobné později. v Čechách - řemesl. a prostý lid útočí na kláštery, měšťané zámožní na druhé straně II, 218; rozdíly mezi městem svobod. a poddan. i v revoluci I, 193, 278, III, 160, IV, 110; cechy a revoluce I, 192, 278; revoluce. ševci bydlivští I, 215; krutost řemeslníků v bouři I, 220; ševci a krejčí slouží mše svaté I, 43; falešný kněz tábor. z řemesl. II, 108; stížnost, že v bojích se z řemesl. dělají rytíři (Chelč.) IV, 100; podíl měst. a sel. živlu v bojích Ž-ových jak souvisí s vozovou hradbou III, 298; Tábor proti lichvě a lsti v řemeslech a obchodu I, 285; hříšná zaměstnání u Táborů: krejčí III, 15; měšťané, jich hojně jídlo a pití, lichvy a šantroky II, 74.
- Poddan. poměry v Č. poč. 15. stol. příznivé sedlákům; doba přála zlepšení jich I, 186, 190-192, 275, 277; Viklif a selské povstání I, 275, 283; universita 1420: lid obecný nemá práva k meči I, 97 sq., 100; lid (věřící) může souditi představené I, 6, 257; právo k odporu, je-li vrchnost v nepravu III, 310.
- Sedláci povinni brannou službou již dříve? I, 191, II, 209, IV, 178; počali se sedláci na Tábor scházeti II, 238; násil. shánění sedl. do vojen I, 191, 271, 278, IV, 178; od Ž-y počalo se nucení podd. na vojnu II, 134; to zavrhováno později Biskupcem I, 255; rovnoprávnost obceselské v Ž-ově šiku? II, 191, 277; selská povaha a proto brutalita vojsk čes. I, 60, III, 295, 298; sedl. ukrutnější než šelmy lesní I, 52; utlačovateli stali se sprostí sedl. I, 121; na začátku, na horách, náhrada těm, jímž pošlap. pole; pohrdání kořistí I, 271, III, 38; lid selský je v mordekství uveden pod záminkou přeboží (Chelč.) I, 264; Ž-ův řád vojen. nechránil malého člověka II, 192; v tom řád Hodětnův je pokrokov. než Ž-ův II, 191, 278.
- Chudí, zejm. sedl., přes vydrání Táborů, lnou k nim I, 271; „množství sedl. z roty táboreské“ IV, 65; sedláci od kněze Ambrože poštváni III, 105; množství chud. lidu mezi Sirotky I, 281; přehnaná lčení o účasti sedl. v hnutí I, 279.
- Věčné platy mají zůstat jen chudým a nemocným I, 108; žádána kontrola na židovské půjčky na zástavy III, 21.
- Zklamání sel. lidu z Táborů I, 176-7, 195-6, 270-1, 281; oklamání sedláků chiliast. proroky I, 228; účtování s novotáři: děláte opak všeho, co jste hlásali II, 83-4; ústy pilné o boží zákon, zuby i nehty o cizí zboží II, 71, 230; zbědačení poddaných válkou (Chelč.), zpuštění království I, 158, 159; Tábor přetížil poddané dárkami I, 281; bral poddaným staré svobody IV, 200; sedl. ztrocení od Táborů prchají do lesů I, 271; pětiletý landfrid morav. také „pro chudinu této země“, trpící válkami III, 126; „holdy“ poddaných vojskům tábor. I, 132, 134, 254-5, 271; články praž. a tábor. kněží o ochraně poddaných ve válce (1424) I, 134, 255.
- Pohrdání sedláky u tábor. horlivce II, 74; zpupní sedláci, lezou v rozkoše městské I, 192, 277, IV, 203; „ti sedláci“ - Zikm. tak zve Orebity IV, 57; ani povst. sedláci nechťeli revoluce. proměně ústavy I, 275; sedláci údem katol. vojen. organizace I, 277; vliv český na povstání sedláků ve Francii? I, 273.
- Husitství hlásí se k středověk. názoru, že poddaní mají sloužit stavům vyš-

šlm (krom Chelčick.) I, 157, 174-5, 269-270, IV, 200; v Č. panuje oligarchie, demokracie, tyranie (Příbram) I, 154; páni-loři, sedláci-vojáci, kněží-duchov. knížata I, 260; nářek na spuštění země polními vojsky 1433 II, 99-100; kupci a ziskové nemají svobody, dřív bylo líp I, 240, IV, 197; vyvrácení církv. a král. statku IV, 177; revoluce zabrala i statky university III, 311; význam vyvrácení panství církev. I, 197, 283; zápisy statků církev. pánům I, 121, 222; chtivost šlechty i měst po statcích církevních III, 312, IV, 196; zahubeno bylo nejprve kněžstvo, potom zboží panské I, 861, II, 230; vzrůst panského velkostatku a moci panské zabráním zboží církv. I, 197.

Staroslov. demokracie v husitství podle Palac. I, 171-3; k legendě o demokr. táborství II, 88, III, 161; Tábor nebyl demokr. ani v theorii ani v praxi I, 174sq.; proč soubojně kdy nabyly povahy třídního boje I, 194; omyly Bezold. a jiných o sociálně-polit. programu čes. hnutí I, 189, 273-4; demokrat. táborství podle novější liter. III, 286, IV, 172, 174, 175; v čem jeví se tendence demokr. v husitství I, 118, 193, 273, II, 191, III, 298, 318, 324; boje Ž-ovy nebyly zápasem demokr. proti aristokr. III, 287; pokud je vojen. řád svědectvím demokr. Ž-ovy II, 190-1; falešné hledání demokr. v tlupách lapků II, 209; Tábor nakonec privilegov. městem král. I, 196; pyšný znak, jež si město vyžádalo od Zikm. I, 196, 282.

Lipany - hrob demokr. (omyl Palackého) I, 172, 197, 282-3, IV, 200; bitva u L. II, 246, 249; těch lotrův a zhůbcí země zbito a spáleno II, 142; radost z porážky lupičů a plenitelů II, 100, 145, 260; čeští páni vítězí u L. II, 100; novina o Lip. 4. června 1434 v Nördlingách II, 118; Lip.: škoda těch Čechův, bojovníkův o svatý zákon II, 142; návrh, aby na Lip. byl kostelík (z r. 1470) II, 253; Lipany nemohly zabránit vítězství kalicha v celé zemi IV, 187.

26. Ženy v bouři.

Účast žen v životě veřej. v počát. Táb. (1416—20) I, 273; doktorky, kazatelky a spisovatelky I, 234; kázání I, 33, 121-2; účast a krutost žen v tábor. boji I, 64, 220, 234, II, 64-5, 83-4, III, 38, 54 (na Vítkově), 91, IV, 40-1; bestiality „sester“ tábor. I, 53, 229, II, 64-5; ženy v útoce na města III, 171, IV, 112; ženy pálí a mordují, kuji rozumy proti víře, sprostné lidi svádějí ke kacířství, bludy nejhorší rozsévají po království (Jakoubek) IV, 198; aby nebyly trestány, utíkají mezi obce leckde po horách, aby dokonaly své freje a zhovadilosti IV, 198; ženy a dívky pražské protest. proti blud. kněžím tábor. (1421) IV, 74; kněží a ženy vylouč. z předporady III, 86; ženy a smrt Želivského II, 250.

Bekyně z Plzně v Praze I, 34, 220, III, 87, IV, 38; zuřivé bekyně (1420) I, 42; Anna z Mochova, saevissima Jezabel II, 228.

Žen a dětí husitů v boji šetřili I, 153; násilí ženám od pol. vojsk bratrských II, 100.

Hrdinné ženy se statečně. Ž-ou Němce z Čech vyplenily II, 150.

Johanka z Arku podnícena čes. příkladem? IV, 41.

I obyč. ženské tábor. dovedou odpovídat z Písma (En. Sylv.) I, 166; jako svini pancíř, tak ženě boj IV, 198.

Žena — ianua diaboli I, 234. Každý chtěl lehce živ býti: baba shnilá, předuc niti, již poznala zákon boží I, 277.

27. K dějinám ústavním a právním.

Přirozený zákon v středov. I, 242; středov. právo k půtce na obranu práva III, 2, IV, 3.

Udělení Moravy Albrechtu Rak. a češ. páni IV, 139, manský poměr Slez k Č., právo bojovat s Čechy? I, 67-8; odpadnutí Čechů od Říše I, 137; plán: abychom svob. jako Říše byli (a neměli pána), naše země je vy-

sazena pod vyšší mocí panskú a knížecí (ibid.) I, 251.

Ústava: rada knížat, pánů a měst (králi) III, 25; páni, zemané, města a veškerá obec - ústav. zastupitel. zemské 1419 IV, 16; páni, rytíři, města každý stav stejný počet zástupců (1425) III, 266; zem. vláda 1423 (bez měšťan a malých vladyk) III, 232, IV, 139; král se svými městy a klášti. a s pomocí pánů (1412) II, 225; šlechtice možno žalovati u krále, pánů i u měst II, 226.

Páni a knížata koruny čes. I, 57; knížata, proč jmenov. v zápise Ž-ově II, 189, 276, IV, 205; páni spojení s Pr. na jaře 1421 - v službě Pr. a přece mocí zvláštní III, 98, IV, 70-1; král a páni I, 5, 7, 202; král s pány uváží oprávněnost kleteb papež. IV, 193; veta Čechův - kromě čes. pánů? IV, 99; Čechové = česká šlechta II, 116, 265; střídání v přednosti mezi pány a Praž. IV, 72.

Přímá účast vladyk v sněmu zem. IV, 72; obec vladyk a panoší kraje hradeč. 1420 IV, 194; krajské vlády místo zemské IV, 207; zastoup. měst na sněmích I, 193, IV, 72; obec praž. vedle sněmu pansk. důlež. úst. faktorem (1419) III, 19, IV, 16; výtky, že při korunov. Zikm. pomín. hlasu měst, zejm. Pr. IV, 44.

Sněm 1419 žádá ústav. placetum regium rozhodnutí papež. III, 20, IV, 17.

Otázka stálých činží I, 108.

Pokus o nápravu měny na sněmu 1423, o umožnění obchodu s cizinou otevřením silnic III, 234.

Trvalá bezecnost rušitele míru zem. (zákon z 1356) II, 225.

Pečetili snesení sněmov. i nepřítomní? IV, 73; krádež pečeti staroměstské IV, 103.

Záruka za splnění smluv do 10.000 kop III, 82, IV, 61; základ smlouvy libeňské 14.000 kop III, 263, IV, 161; při míru vršov. 50.000 kop IV, 214.

Hojné styky rak., jihomor. a čes. šlech. II, 221.

Hejtman Sirotků s dvěma bratry staršími vojska sirot. obnov. radu měst-

skou v sirot. městě IV, 168; plán 1435: abychom mohli podržeti statky ve válce zabrané I, 251.

Právo vojenské vedle zem. a měst. v Č. 1433 IV, 168; nová studie o rodin. nedílu a svol. řízení v 14. st. IV, 201. „Český dům“ ve smyslu: čes. dynastie II, 145.

28. Eneáš Sylvius.

Eneáš Sylvius I, 160-8, 264-8, II, 119 až 129, 249-52; vznik a povaha jeho Děj. čes. I, 161-3, 265, II, 78, 119sq.; čes. překlady jejich I, 265; soud jeho o chatrnosti starších čes. kronik I, 162, jeho kritika báječ. děj. čes. I, 265; husitství - velké poblouzení I, 162; jeho stran. nadsazování I, 267; smysl jeho pro velikost husit. a dějin. roli čes. národa I, 163, 166-7, II, 120 sq.; spojení superlativů ozločinosti se superl. o vítěz. nepřemožitelnosti čes. I, 163, 266, II, 127; na exkomunikaci nedá již nikdo nic I, 167, 267; zamlčel, že Ž. zabíjel kněze II, 123; zveličoval činy Ž-ovy (odst. 11); jeho dílo základem pozd. oslav Ž-ových II, 127; návštěvou v Táb. IV, 90; Rokyc. a král Jiří v lici jeho I, 166-7; prvé užití jeho v čes. annal. II, 131, 146; obliba jeho díla v Č. 16. a 19. st. I, 163, 167, 268; v 18. st. mezi knihami zakáz. I, 168, 268; křivé soudy o historii jeho u nověj. čes. historiků I, 268, II, 129.

29. K době Jiřího.

Zbytky kacířství před 1448 na vymř.; Jiří je zachránil II, 135; Jiří udělal z katol. a kališ. jeden národ (E. Sylv.) I, 167; Jiří obnovitel pokoje v král. II, 133, 254; sešvagřil se s Němci, dal dcery protiv. kalicha II, 257; bída země v posled. letech jeho II, 257; nízcí lezů vzhůru II, 254; rada králi, aby měl u sebe historika II, 254; smělé rady Židkovy králi („súkám rány tvé snad až do bolesti) II, 252-3.

Rokycana: pravé kladivo proti nepřát.

kal. II, 257; rouh. písně o papeži, tupení mnichů, nenávisť k „hradu“, hanobení obrazů P. Marie (1470) II, 254; Čeští bratři o smíru kališ. s Římem II, 265; sympatie Bratří k Táb. a Ž-ovi II, 264; našli se, kdo Ž-u omámili, že ke kališ. přestoupil II, 264; Bratři spatřovali později v Táb. předchůdce II, 148, 150; víra bořecká (1470) II, 254.
 Temný obraz husitské revoluce a výsledků jejích v lícni přítele králova, pana Valečovského IV, 188-9.

30. Husitství a čes. dějiny.

Hus. a čes. děj. III, 304-30, IV, 182-90; Husité nepřihlásili se k odsouzení článkům Hus. III, 307, IV, 118; snaha hus. o vyvrchol. toho, co bylo v středov. mravně a myšlen. nejušlechtilejšího III, 330; hus. obrana svob. svědomí není z ducha novodob., na řád pouze rozum. založeného III, 326, 330; v době, kdy pronikala v Evr. svobodněj. kultura renaissanční, Čechové zpět do středověku IV, 207; smrt Husova a Jeronymova hlavní velké gesto čes. hnutí oprav. 328.
 Hlub. rozdíl programu praž. čtyř artyk. a revol. násilí Táb.; osudový vliv jeho III, 312-4; ujišťování o čes. pravověr. a nevině, svalující vše na Zikm. a vedle toho skutečnosti svět pobuř. kacíř. revolty IV, 314; požad. reformy spojily se pohřbchu s hesly a meth. kacíř. revoluce III, 328; proti krv. vzpouře Táb. musil král i církev branně zakročiti III, 313.
 Neštěstí, že nedošlo 1420 k dohodě Pr. se Zikm.; rozhodnutí o boj bylo plodem rozčlenění chvíle III, 322; vítězství, jež prohrálo budoucnost? (hora Vítkova) III, 321; trvalé rozpolcení čes. společnosti revolucí a trag. násled. jeho III, 316, 323; naděj. rozvoj národa a zničení jeho revol. III, 324-5; kdyby nebylo Táb., nebylo by došlo k válkám, jež známe III, 313; vina Táb. na zpusoř. a ochuz. země, zničení hodnot uměl. a kult. III, 316; revol. táb., pokud náleží do dějin evrop. III, 290.

Jistota Čechů, že nejsou kacíři III, 309-10; názor, že církev musí uznat pravdu, Písmem prokáz. III, 310; Čechové jsou dobr. bratry katol., poctiv. a posluš. syny církve (kompaktáta) III, 310.

Kultur. zjailování čes. života na víc než sto let dílem revol. III, 325-6, IV, 187-8; mravní stav společ. revolucí poklesl IV, 185; nepřítz. vlivy revol. na polit. postavení Čech pozděj. III, 326-7; žalobné obrazy díla revol. IV, 185, 188-90.

Jak krátkodobé jsou pravdy, pro něž jdou do boje a umíř. národové! III, 327; histor. autoritou Čech husit. 16. st. jsou En. Sylv. a Hájek III, 326; celkem odmítavý obraz doby husit. v čes. liter. 16.-17. st.; neporozumění nověj. historiků čes. II, 267.

Palackého omyl, slavící v hus. počát. novověku, zápas za svob. svědomí v duchu franc. revol. III, 329; historiogr. novodobá prohloub. tendence rozdíl dob světa a slávy a ponížení a temna III, 328; formule, již si nalezla duše nár., aby ospravedlnila svou zásluhu před světem III, 328; to: „proslavíme svůj národ“, obtoží však přece před zkouškou dějin III, 329.

31. Varia.

Karakteristika národů evrop. v jejich hlavních hříších IV, 198; český hlavní hřích: lakota IV, 198; pít pivo — česká vlastnost národní I, 265.

Slovák, lat. Sclavus IV, 93.

Hojnost a ozdobnost kostelů v Čechách větší než jinde I, 165; slavné ostatky a svátosti ve Francii a Anglii I, 151, 261.

Obraz českých nábož. disputací (En. Sylv.) I, 267.

Obecné padělání mince za revoluce IV, 56-7; falešné peníze táborské I, 92, 121, 255, II, 55; ražba peněz z kalichů a monstrancí I, 119, 120, 224.

Drahé ornáty platidlem I, 224; krejčí šili kabátce z ornátů II, 55.

Financování husitské agitace I, 33, 219;

jak Praha hradila vojenské výdaje IV, 56.
 Návrh ročních platů prelátům, plat univers. profesora I, 219; co stojí ročně kněze vazba knih I, 235; plat za přepsání rukopisu I, 236; kupování laciných biblí v Čechách 1444 I, 265; ceny biblí r. 1444 I, 265.
 Židé (milosrdnější k chudým než křesťané) IV, 185; židé v Chomutově IV, 67; starožidovské vzory v kultu husit. (archa) II, 84; plný návrat k prvot. církvi by žádal i obřizku I, 250-1.
 Převod kop na Kč IV, 142.

32. Rejstřík k pramenům

(pomíjí materiál listinný; data lze doplnit z rejstř. jmenn. nebo věcného).

Jakoubek ze Střebra I, 1-31, 96-113, 199-218, 242-8, IV, 195-9.
 Mikuláš z Drážďan I, 1-31, 199-218.
 Štěpán z Dolan, Listy Husitům I, 21, 215.
 Johlín z Vodňan I, 16, 208, IV, 191.
 Satir. a agitační verše z poč. táborství I, 22, 71, 84, II, 74, 107-8, 243-4.
 Popravčí kniha rožmb. a jihl. II, 21 sq, 52 sq, 208 sq, IV, 203.
 Ondřej z Brodu I, 32-6, 219-20, II, 71.
 Vavřinec z Březové I, 37-62, 221-33, II, 60-7, 228-9; doba sepsání kroniky I, 38, 221, 225; jeho traktát o Táboru I, 38 sq, 221 sq; zámky a nepravdy jeho III, 23, 66, IV, 26, 32-3, 54, 194; druhá předmluva jeho kroniky I, 38, 232; třetí verze předmluvy I, 233; český překlad obou předmluv I, 233; český překlad kroniky II, 147-8, 232, 261-2; jeho oslava vítěz. u Domažlic I, 59-60, 231-2, IV, 194; není autorem lat. žalob proti Zikm. z 1420 IV, 44.
 Štěpán z Pálče II, 67-70, 229-30.
 Šimon z Tišnova I, 26, 114-24, 248-51; (litera de civit. Prag. dílem jeho či Brodovým či Pálčovým?) IV, 199.
 Jan Želivský III, 13-16, IV, 8-13.
 Ludolf opat Zaháňský I, 63-70, 233-6, II, 70.
 Pře Prahy s Horou I, 71-84, 236-9, IV, 45.

Žaloba koruny čes., Porok koruny čes. (1420) I, 230, 239, IV, 44.
 Václav, Havel a Tábor I, 84-95, 239 až 241, II, 71-2.
 Rozmlouvání člověka se smrtí II, 72-4, 231.
 Anonymus de origine Taboritarum II, 75-8, 231-2.
 Ondřej Rezenský I, 219, II, 79-83, 232 až 234.
 Anonymi invectiva contra Hussitas (1432) II, 83-5, 234-5.
 Drobné annalist. záznamy let 30tých až 50tých II, 89-90, 236.
 Chronicon breve II, 90-2, 236-8.
 Kronika třeboňská a vznik Českých letopisů II, 92-6, 237-9.
 Václav Václavův z Jihlavy II, 96-8, 239.
 Kronika starého kolegiáta a Appendix II, 91, 98-104, 237, 240-2, IV, 204.
 Jan z Příbramě I, 139-48, 256-61.
 Mikuláš z Pelhřimova I, 125-35, 251 až 256, II, 87-8; domnělá postila jeho 1425-6 I, 136.
 Petr Chelčický I, 155-9, 263-4.
 Bartošek z Drahenic II, 104-5, 242, III, 243, IV, 148, 204.
 Kronika university pražské II, 105-6, 242.
 Rýmované kusy Letopisů čes. II, 106 až 108, 242-5.
 Tomáš Ebendorfer I, 211, II, 111-5, 246-8.
 Eberhard Windecke I, 149-54, 261-3, II, 116-8, 248.
 Hermann Korner II, 118, 249.
 Magdeburger Schöppenchronik II, 118, 249.
 Burkard Zink II, 118, 249.
 Eneáš Sylvius I, 160-8, 264-8, II, 119 až 129, 249-52, IV, 202.
 Jan Papoušek II, 128, 251-2, IV, 185.
 Pavel Židek II, 130-1, 252-4.
 Dialog mezi katolíkem a husitou (kol 1457) IV, 190.
 Vaněk Valečovský IV, 188-90.
 Hilarius Litoměřický II, 131-2, 254.
 Stanislav z Velvar II, 132-3, 230.
 Psání o moci světské II, 134.
 Rudolf z Rüdeshemu II, 135.
 Gabriel z Verony II, 135, 255.
 Martin z Krčína II, 136.

- Staré letopisy české II, 136-44, 217, 219, 255-60, IV, 204, 209, 211.
 Pokračování Beneše Minority II, 144 až 146, 259-60, IV, 209.
 Prokop písař novoměstský II, 146-7, 261.
 Prokop historik, vrstevník Prokopa písaře II, 261.
 Długosz III, 131, 134, 135, 139, IV, 96, 98, 101.
 Jana z Rabštejna Dialog II, 149.
 Bohuslav Hasišt. z Lobkovic II, 149, 263.
 Jan Šlechta ze Všehrd II, 149.
 Johannes Leonis z Mostu II, 262, IV, 204.
 Řehoř Hrubý z Jelení II, 150.
 Viktorin Kornel ze Všehrd II, 150, 263.
 Tůma Přeloučský II, 150, 263.
 Kronika velmi pěkná II, 153-7, 264-5.
 Rukopisy göttingy a jenský II, 151-2, 263.
 Krasonický Vavř. II, 265.
 Bartoš písař II, 269.
 Konáč II, 150, 268.
 Bílejovský II, 268.
 Kuthen II, 268-9, IV, 180.
 Baptista Fulgoso II, 127.
 Hedijs Kašpar II, 267.
 Hutten Oldř. II, 267.
 M. Aurogallus z Chomutova II, 268.
 Jan Cochlaeus II, 266.
 Hájek II, 266.
 Jan Dubravius II, 266.
 Prokop Lupáč II, 267.
 Zachar. Theobald II, 266-7, III, 167, IV, 82-3.
 Gans David II, 267.
 Dan. Ad. z Veleslavína II, 267.
 E. Rudiger II, 269.
 Jan Jafet II, 269.
 Zálanský Havel II, 269, IV, 82.
 Komenský II, 269.
 Balbín III, 137, IV, 82, 94.
- 33. Rejstřík k literatuře**
 (opomíjí prosté odkazy na stránky díla.
 Jména zde chyblí doplní z rejstříku
 jmenného výše).
- Bartoš F. M. I, 2, 136, 203-5, 209, 211, 218, 221-2, 225, 232-3, 242-3, 245, 247-8, 250-1, 254-7, 259, 264, 268, II, 166, 197-9, 200, 203, 206, 213, 220, 223-5, 229, 238, 241-2, 245, 251, 263, 265, 267-8, 270-1, IV, 12, 18-9, 29-30, 36, 43-5, 49-50, 52-5, 108, 112, 151, 161, 167, 172, 174, 100, 181-3, 191, 193-5, 198-205.
 Bezold Fr. I, 173-4, 262, II, 230, 240, 274, IV, 62, 75, 82, 86, 109, 110, 115, 117.
 Frankenberger III, 216, 217-8, IV, 43, 95, 112, 115-7, 122, 127-8, 133, 140, 144-5, 158-9.
 Goll Jar. I, 16, 208, 221, 242, 251, 254, II, 265, 272, 274, III, 189, IV, 3, 35, 68, 71, 77, 120, 129, 150, 182, 187, 194.
 Höfler K. II, 89, 92, IV, 44.
 Chaloupecký V. I, 190, 211, 275, 283.
 Kalousek J. I, 204, 215, II, 6, 12, 198, 202, III, 6 p 22, IV, 6, 136, 145.
 Kraus A. I, 170, 216, 230, 236, 239, 268, II, 267, IV, 44, 180.
 Krofta K. I, 2, 208, 246, 254, 257-8, 282-3, IV, 177.
 Kybal Vl. I, 2, 200-2, 203-4, 207, 220, 238, 277, IV, 200.
 Loserth J. I, 16, 18, 203, 208, 210, 213, 227, 231, 233, 241, 283, II, 239, IV, 7.
 Mareš Fr. II, 93, 146, 208, 237, 244, 261.
 Nejedlý Zd. I, 3, 201, 203, 205, 210, 223-4, 239, 244, 246, 252, 252-3, 256, 258, 264, II, 263, 275, IV, 8, 83-4, 161, 172, 195.
 Neumann Aug. I, 208, 211, IV, 191, 194, 200, 203.
 Novotný V. I, 2, 201, 232, 268, II, 153, 177, 232, 236, 241, 242, 264, 275, IV, 7, 8, 65, 73, 75, 167, 174.
 Odložilík I, 249, II, 265, 268, IV, 10, 199.
 Palacký Fr. co pomínul či zamlčel I, 58, 250, II, 29, 232, III, 214, IV, 26, 29, 63, 74, 130, 158;
 jeho pojetí husitství I, 171; vznik táborství I, 210; o chilias. IV, 22; o Vavřincovi I, 232; o nutnosti války se Zikm. III, 39; o boji na Vítkově IV, 42; projevu legát. IV, 49; o Želiv. III, 287-8, IV, 75, 81, 176; dal přednost nacion. výkladu IV, 4-5; soudy o Ž-ovi III, 283-8, IV,

- 171, o Ž-ově slovanství III, 286-7; názor na Tábor I, 267, II, 267; stotožň. husitství s Táborem IV, 176; nespokojen se Star. letopisy pro soudy o Táb. II, 143; podlehl versím pozd. pram. IV, 98; omyl o sporu aristokr. a demokracie v bouři I, 171 až 173, 268, 270, III, 286; starosl. demokr. 288, 317-8, IV, 76, 177; „osudná“ bitva u Lipan IV, 176; poměr k Tomkovi III, 287-8, 303, IV, 67, 176. Dále: I, 179, 206, 218, 234, 253, 269, II, 98, 137, 143, 237, 239, 240, 244, 252, III, 158, 220, 222, IV, 3, 15, 52, 78, 82-3, 92, 96, 102, 104-5, 109, 115, 117, 122, 128, 136, 139, 143, 149, 169, 180, 181, 194, 204, 207.
- Pekář Jos. IV, 41, 124, 174, 176, 177, 185, 190, 200.
- Prokeš Jar. I, 282, IV, 15, 30, 35, 50, 56, 78, 109, 117, 122-3, 141, 157, 161, 172, 174, 175, 180, 186, 190, 203.
- Sedláček A. II, 1, 3, 10, 11, 17, 18, 197-201, 204-5, 223, 225, IV, 20, 73, 112, 126, 131, 136, 201, 204.
- Sedlák Jos. I, 1, 2, 200, 202, (o vzniku kalicha) 10, 204, (o Mik. z Dr.) I, 13, 206, (o vzniku revol.) I, 15, 112, 165, 205-6, 246, 249, 250, 252, 256, 258, IV, 7, 121, 191, 193, 195, 198.
- Šusta J. II, 19, 144, 206-7, (regesta jeho) II, 222, 223, 226, 259, IV, 3, 39, 47, 134, 202.
- Toman K. (zásadní omyl) I, 254, II, 1, 165, 189, 196, 197, 198 sq, 206, 214-5, 224, 267, 270-1, 272, 274, 275-7, 278, III, 216, 217, 264, IV, 3, 42-3, 61-2, 82-3, 86, 90-1, 95, 99, 103, 109, 122, 144, 145-6, 148, 162, 171 (o Ž-ovi), 179, 180, 201, 204, 207.
- Tomek V. V. — proti kalichu I, 205; o chiliasmu IV, 22; nemožnost mřu se Zikm. 1420 III, 39; o obratu Čechů IV, 29; o boji na Vítkově IV, 42-3; hledané konstrukce IV, 59; omluvy pro násilí Ž-ovo IV, 62; odhaluje Ž-u od Tábora IV, 64; co zamlčel IV, 67; krveprolití proti vůli Ž-y IV, 98; sněm časlav. prý hl. dílem Ž-y III, 103; o Želivském IV, 75; o výpovědi proti Želiv. IV, 104, 105; o souhlasu Ž-ově s Koryb. III, 180, IV, 109; mylné dohady IV, 128; jak se rozcházejí T-ův obraz Ž-y a Ž-ovo přepad. Hradce III, 209-10, IV, 128-9; neznal polsk. manifestu z jara 1423 III, 189; o sněmu svatohavel. 1423 IV, 140; hlavní účel Ž-ův obrana vlasti a zavedení právního pořádku III, 28, 162-4, 177, IV, 15, 21; Ž. prý nábož. bližší Praze než Táb. III, 38; bořitelské násilí prý proti vůli Ž-ově III, 78, IV, 59; souhrnně o Ž-ovi III, 283-6, IV, 171; jeho Ž. výtvar omylu III, 236, 286; střídlost jeho obhajoby Ž-y na rozdíl od následov. III, 286; chtěl Ž-u přiblížit uctívání Čecha 19. stol. III, 288; iron. doprovod jeho výkladu III, 289. Jiné: II, 143, 183, 197, 199, 205, 224, 275, III, 104, 218, 221-2, 243, IV, 4-5, 15, 20, 30, 49, 58, 61, 63, 66, 70, 71, 73, 82, 83, 86, 94, 96, 107-8, 112, 114-5, 118, 122, 126, 130, 133, 145-6, 157, 158-9, 193.
- Truhlář Jos. J. I, 199, 208, 220, 243, 244, 264, II, 263, III, 13, IV, 8-12.
- Urbánek R. I, 236, 239, 259, 266, 283, II, 201, 224, 239, 247, 262, 264, 265 až 266, (o hrobu Ž-ově) 268, 270, 272, 278, (klade do dub. 1423 vznik hradec. Tábora) III, 222, 283, IV, 4, 15, 22, 29, 39, 43 (o Vítkově), 47, 59, 62, 64-5, 69, 71, 75 (o Želiv.), 76, 81-2, 86, 92, 98, 104-5, 109 (smysl Ž-ův pro kázeň a pořád.), 110, 112 až 114, 115, 117-8, 122, 128, 130, 135, 140-1, 146, 157, 158-60, 161-2, 166-7, 172-3 (celk. o Ž-ovi), 175, 179, 178 (o Ž-ově vojenství), 186 (o čes. messianismu), 187, 190.

OBSAH:

Poznámky k dílu třetímu - - - - -	1—189
Opravy a dodatky - - - - -	191—208
Příloha. Mír vršovický (říjen 1425) - - - - -	209—218
Rejstřík jmenný (sestavili stud. hist. A. Haas a R. Turek) - - - - -	219—249
Rejstřík věcný - - - - -	251—295
1. K etiologii-a psychologii bouře - - - - -	251—252
2. Vliv protivy českoněmecké - - - - -	252—254
3. Král Václav - - - - -	254—255
4. Vojenská pohotovost a válečná zdatnost národní spo- lečnosti - - - - -	255—256
5. Vznik a počátky táborské revoluce - - - - -	256—258
6. Kacířské vlivy. Tábořská nauka - - - - -	258—261
7. Tábor historický - - - - -	261—264
8. Žaloby na tábořské násilí - - - - -	264—265
9. Obrany a omluvy Tábora - - - - -	265—266
10. Žižka - - - - -	266—267
11. Výslech svědků o Žižkovi - - - - -	267—269
12. Žižka. Přehled chronol. života a skutků - - - - -	269—274
13. Žižkovo vojenství - - - - -	274
14. Sláva a sebevědomí Prahy - - - - -	274—275
15. K věroučnému stanovisku Prahy - - - - -	275
16. Duchovní autority stran (Hus, Jakoubek, Příbram, Želivský, Mikuláš z Pelhřimova, Chelčický, role Pís- ma) - - - - -	275—277
17. Čtyry artykule - - - - -	277—279
18. Universita - - - - -	279—280
19. Zápas o slyšení - - - - -	280—281
20. Praha (přehled historický) - - - - -	281—283
21. Polská politika Prahy - - - - -	283—284

22. Z Valdštejna Hašek - - - - -	284
23. Král Zikmund - - - - -	284—286
24. Posice katolické v zemi - - - - -	286
25. Sociálněpolitický obsah revoluce - - - - -	287—290
26. Ženy v bouři - - - - -	290
27. K dějinám ústavním a právním - - - - -	290—291
28. Eneáš Sylvius - - - - -	291
29. K době Jiřího - - - - -	291—292
30. Husitství a české dějiny - - - - -	292
31. Varia - - - - -	292—293
32. Rejstřík k pramenům - - - - -	293—294
33. Rejstřík k literatuře - - - - -	294—295

Vytiskla
Průmyslová tiskárna
v Praze

